

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TÜRK MİLLİYETÇİLERİNİN SURİYELİ
MÜLTECİLER MESELESİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ
(TÜRK OCAKLARI VE AYDINLAR OCAKLARI
ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Burak ÇALIŞKAN

Danışman

Prof. Dr. Kamil KAYA

İstanbul-2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Burak ÇALIŞKAN

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mülteciler Meselesine İlişkin Düşünceleri (Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları Örneği)

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Sosyoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 26.10.2021

Sayfa Sayısı : 421

Tez : Prof. Dr. Kamil KAYA

Danışmanları

Dizin Terimleri : Türk Milliyetçiliği, Mülteciler, Türk Ocağı, Aydınlar Ocağı

Türkçe Özet : Türkiye’de mülteci durumunda bulunan Suriyelilerin yaratmış olduğu Ekonomik, Toplumsal, Siyasal ve Kültürel sorunlara Türk milliyetçilerinin görüşlerine yer vererek sosyolojik bir imgelem ile analiz edilmiştir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Burak ÇALIŞKAN

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Sosyoloji Anabilim Dalı

**TÜRK MİLLİYETÇİLERİNİN SURİYELİ
MÜLTECİLER MESELESİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ
(TÜRK OCAKLARI VE AYDINLAR OCAKLARI
ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Burak ÇALIŞKAN

Danışman

Prof. Dr. Kamil KAYA

İstanbul-2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/dönem projesi olarak sunulmadığını beyan ederim.

Burak ÇALIŞKAN

.../.../2021

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Burak ÇALIŞKAN'ın **Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mülteciler Meselesine İlişkin Düşünceleri (Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları Örneği)** adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji anabilim dalı, Sosyoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN

Üye

Prof. Dr. Kamil KAYA
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nazar BAL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / .... / 2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Türkiye eski tarihlerden itibaren göç alan bir coğrafya üzerindedir. Suriye’de başlayan iç karışıklık sonucunda milyonlarca Suriyeli mülteci, canını kurtarmak amacıyla Türkiye’ye göç etmiştir. İlk zamanlarda mülteciler için hazırlanan kamplarda barındırılmaya başlayan az sayıda olan mültecilerin gittikçe artan nüfusları kampların yetersiz hale gelmesine sebep olmuş ve ülkenin dört bir yanına milyonlarca mülteci dağılmıştır.

Türkiye’ye yerleşen milyonlarca Suriyeli mültecinin, toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda yarattığı etkilerin incelendiği bu çalışmada Türk Ocağı ve Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde elde edilen veriler ile mültecilerin neden olduğu sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular Suriyeli mültecilerin, Türk toplumunda işsizlik, güvenlik, suç, demografik değişim gibi riskler oluşturduğu ve toplumun duyduğu rahatsızlıklar tespit edilmiştir. Günümüzde hala devam eden mülteci sorunu çeşitli etkenlere bağlı olarak Türk toplumunda olumsuz değişimler yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Göç, Mülteci, Milliyetçilik, Türk Milliyetçiliği, Türk Ocağı, Aydınlar Ocağı

SUMMARY

Turkey is on a geography that has received migration since ancient times. Millions of Syrian refugees have emigrated to Turkey in an effort to save their lives as a result of the civil unrest that began in Syria. The growing population of refugees, which were initially housed in camps for refugees, has made the camps inadequate and millions of refugees have been dispersed across the country.

In this study, which examined the effects of millions of Syrian refugees settling in Turkey in the social, political, economic and cultural sphere, the problems caused by refugees were tried to be identified with the data obtained in the interviews with the members of The Türk Ocağı and Aydınlar Ocağı.

The findings of the interviews revealed that Syrian refugees pose risks such as unemployment, security, crime and demographic change in Turkish society and the discomforts of the society. It has been concluded that the refugee problem, which is still ongoing today, has created negative changes in Turkish society due to various factors.

Key Words : Immigration, Refugee, Nationalism, Turkish Nationalism, Türk Ocağı, Aydınlar Ocağı,

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
EKLER LİSTESİ.....	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	5
1.1.1. Araştırmanın Konusu	5
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	7
1.1.3. Araştırmanın Problem Cümleleri	8
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	9
1.2.1. Araştırmanın Tasarımı	10
1.2.2. Araştırmanın Katılımcı Grubu	11
1.2.3. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği.....	13
1.2.4. Araştırmanın Veri Analizi.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	20
2.1.1. Göç İle İlgili Kavramlar	20
2.1.2. Göç	20
2.1.1.1. Göçe İtici Güçler	21
2.1.1.2. Göçe Çekici Güçler	22
2.1.3. Göçmen	23
2.1.4. Sığınmacı	23
2.1.5. Mülteci	24
2.2. MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI	25
2.2.1. Millet	25
2.2.2. Etnisite	28

2.2.3. Kimlik	31
2.2.4. Milliyetçilik.....	34
2.3. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ	38
2.3.1. Tarihsel Gelişimi.....	38
2.3.1.1. Osmanlıcılık	40
2.3.1.2. İslamcılık.....	41
2.3.1.3. Türkçülük	43
2.3.2. Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanması	49
2.3.2.1. Türk Derneği	49
2.3.2.2. Genç Kalemler Hareketi.....	50
2.3.2.3. Türk Yurdu Cemiyeti	52
2.4. KURAMSAL ÇERÇEVE	53
2.4.1. Göç Kuramları	53
2.4.2. Ravenstin'in Kuramı	53
2.4.3. İtme-Çekme Kuramı	55
2.4.4. Petersen'in Kuramı	57
2.4.5. Kesişen Fırsatlar Kuramı	59
2.4.6. Merkez - Çevre Kuramı (Dünya Sistemi).....	60
2.4.7. Göç Sistemleri Kuramı.....	64
2.4.8. İlişkiler Ağı Kuramı (Network)	65
2.5. MİLLİYETÇİLİK KURAMLARI	69
2.5.1. İlkçiler	70
2.5.2. Modernistler	73
2.5.3. Etno-Sembolcüler.....	74
2.6. KONUYA İLİŞKİN LİTERATÜR.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE MÜLTECİLİK SORUNU

3.1. TÜRK OCAKLARI VE MÜLTECİLİK SORUNU.....	80
3.1.1. Türk Ocaklarının Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi	80
3.1.2. Türk Ocaklarının Milliyetçilik Anlayışı	85
3.1.3. Türk Ocaklarının Ülke Sorunlarına Bakışı	87
3.1.3.1. Ekonomik Sorunlar	87
3.1.3.2. Siyasal Sorunlar	91
3.1.3.3. Kültürel Sorunlar.....	99
3.1.3.4. Mülteciler Sorunu.....	104

3.2. AYDINLAR OCAKLARI VE MÜLTECİLİK SORUNU	108
3.2.1. Aydınlar Ocaklarının Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi	108
3.2.2. Aydınlar Kulübü	109
3.2.3. Aydınlar Ocağı	110
3.2.4. Aydınlar Ocaklarının Milliyetçilik Anlayışı	113
3.3. AYDINLAR OCAKLARININ ÜLKE SORUNLARINA BAKIŞI.....	114
3.3.1. Ekonomik Sorunlar	114
3.3.2. Siyasal Sorunlar	120
3.3.3. Kültürel Sorunlar.....	126
3.3.4. Mülteciler Sorunu	131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	134
4.1.1. Demografik Özellikler (Türk Ocağı Üyeleri)	134
4.1.2. Demografik Özellikler (Aydınlar Ocağı Üyeleri)	135
4.1.3. Demografik Özellikler (İki Ocağa da Üye Olanlar).....	136
4.2. MÜLTECİLERLE İLGİLİ GENEL DÜŞÜNCELER.....	137
4.2.1. Mültecilerin Türkiye'ye Kabulü	140
4.2.2. Mültecilerle İletişime Geçme Durumu	148
4.2.3. Mültecilerin Yaşam Koşulları	153
4.2.4. Mültecilerin Halkın Arasına Karışması	161
4.3. MÜLTECİLERİN BARINMA KOŞULLARI	166
4.3.1. Mülteci Kampları (Yeterlilik)	167
4.3.2. Diğer Barınma Olanakları	174
4.4. VATANDAŞLARIN MÜLTECİLERE KARŞI TUTUMU	178
4.4.1. Mültecilere Gösterilen Tepkiler	183
4.4.2. Mültecilerin Ülkelerine Dönmesi.....	190
4.4.3. Mültecilere Karşı Duyulan Endişe	198
4.4.4. Mültecilerin Suç İşleme Potansiyeli	204
4.4.5. Toplumun Mülteciler Karşı Tutumu	208
4.4.6. Mültecilere Karşı Değişen Tepkiler	212
4.4.7. Mültecileri Ötekileştirme/Etiketleme.....	217
4.4.8. Toplumun Duyduğu Rahatsızlık	224

4.5. MÜLTECİLERDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR.....	230
4.5.1. Ekonomik Sorunlar	236
4.5.2. Çalışma Hayatı İle İlgili Sorunlar	237
4.5.3. Mültecilere Sağlanan İş İmkânları	242
4.5.4. Mültecilerin İş Yeri Açması.....	246
4.5.5. Mültecilere Yapılan Sosyal Yardım.....	253
4.5.6. Türkiye'nin En Çok Mülteci Bulundurma Nedeni	258
4.5.7. Mültecilerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Boyutu	266
4.6. POLİTİK / SİYASAL SORUNLAR.....	273
4.6.1. Türkiye'nin İzlediği Mülteci Politikası.....	273
4.6.2. Mültecilerin Düşük Ücretle Çalıştırılması	281
4.7. MİLLİ GÜVENLİK SORUNU.....	289
4.7.1. İç Güvenlik İle İlgili Sorunlar	289
4.7.2. Mültecilerin Kendi Topraklarını Savunma Hakkı	295
4.7.3. Avrupa Sınır Kapısı Politikası	303
4.7.4. Eğitim ve Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler	313
4.7.5. Devletin Yaptığı Pozitif Ayrımcılık.....	323
4.7.6. Vatandaşlık Hakkının Verilmesi	329
4.8. KÜLTÜREL YAPI SORUNU	335
4.8.1. Kültürel Etkileşim	335
4.8.2. Mültecilerin Türk Kültürüne Uyumu	341
4.8.3. Dindarlık / Din Birliği.....	347
4.8.4. Mültecilerle Komşuluk	354
4.8.5. Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Görmesi.....	359
4.9. MÜLTECİLERLE İLGİLİ KİŞİSEL GÖRÜŞLER	365
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	374
KAYNAKÇA	389
EKLER.....	404

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	:	Aktaran
Çev.	:	Çeviren
DP	:	Demokrat Parti
Ed.	:	Editör
IMF	:	International Monetary Fund
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	:	Milli Nizam Partisi
NATO	:	North Atlantic Treaty Organizatinon
S.	:	Sayfa
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
Vd.	:	Ve diğerleri
Yy.	:	Yüzyıl

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Türk Ocağı Üyelerinin Demografik Özellikleri.....	134
Tablo 2. Aydınlar Ocağı Üyelerinin Demografik Özellikleri	135
Tablo 3. Her İkisinde de Üyeliği Olanların Demografik Özellikleri.....	136
Tablo 4. Mültecilerle ilgili genel düşünceler için ortaya çıkan kodlamalar	137
Tablo 5. Mültecilerin barınma koşullarına yönelik düşüncelerle ilgili kodlamalar .	167
Tablo 6. Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumuna Yönelik Düşüncelerle İlgili Kodlamalar	179
Tablo 7. Mültecilerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Düşüncelerle İlgili Kodlamalar	230

EKLER LİSTESİ

EK-A : Görüşme Formu

ÖNSÖZ

2011 yılında başlayan Suriye'deki iç karışıklıklar Türkiye'ye doğru yoğun Suriyeli göçünün yaşanmasına neden olmuştur. Suriyeli göçü Türk toplumunu birçok açıdan ilgilendiren ve etkisini kolay bir şekilde kaybetmeyecek bir sosyolojik olgudur. Bu çalışmada İstanbul ilinde ikamet eden, kendisini Türk Milliyetçisi olarak tanımlayan Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları üyeleri ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler çeşitli açılardan değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada konunun belirlenmesinden alan verilerinin toplanmasına, alan verilerinin değerlendirilip sosyolojik olarak sunulmasına kadar birçok kişinin ve kurumun katkısı olmuştur. Araştırma süresince bilgisi ve desteği ile yönlendirici olan, bana zaman ayıran, araştırmamın her aşamasında katkı veren, saygı değer hocam Prof.Dr. Kamil Kaya'ya en içten samimiyetle teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecinde fikir ve önerilerini esirgeyemeyip literatür taraması sırasında önerilerde bulunan Prof.Dr. Mustafa Erkal hocama, vakit ayırıp bana fikir ve önerilerde bulunup araştırma sürecinde verilerin toplanmasında yardımcı olan Prof.Dr. Veysel Bozkurt hocama her türlü yardım ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Tezin genel yapısının belirlenmesinde ve tamamlanmasında yapıcı eleştirileri ve önerileri ile emeği geçen jüri üyeleri Prof.Dr. Nevin Güngör Ergan ve Dr.Öğr.Üyesi Nazar Bal hocama da desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Ayrıca araştırma verilerinin toplanmasında bana yardımcı olan Anadolu Aydınlar Ocağı başkanı Prof.Dr. İbrahim Öztekin'e, Türk Ocağı İstanbul başkanı Dr. Cezmi Bayram'a, Bakırköy Aydınlar Ocağı başkanı Hidayet Gümüşsoy'a, Beykoz Türk Ocağı başkanı Fevzi Geylan'a, Ümraniye Türk Ocağı başkanı Harun Güvendi beye, araştırma sürecinde araştırmaya katılmayı kabul eden bütün katılımcılarımıza ve dernek yöneticilerine teşekkürü borç bilirim.

Son olarak çalışmanın başından sonuna kadar her anlamda bana sonsuz desteklerini sunan, karşılaştığım güçlükleri moral vererek aşmamı sağlayan anneme, babama ve kardeşime, sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Burak Çalışkan

Kasım 2021

GİRİŞ

İnsanların ya da toplumların yaşadıkları yerlerden ayrılmaları ve başka yerde yaşamaya başlamaları olarak tanımlayabileceğimiz göç hareketleri insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanları göç etmeye zorlayan şeyler genel olarak savaş, can güvenliğinin olmaması, doğal afetler, ekonomik olarak daha iyi şartlarda yaşama isteği ve kültürel sebeplerden dolayı yaşadıkları köyden, kentten hatta ülkelerden uzaklaşarak kendisi ya da ailesi göç etmek zorunda kalabilir. Bu çerçevede göç olayları tarihin her döneminde yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir.

Göçler iki başlık altında değerlendirilebilir. Birincisi zoraki göçler, ikincisi ise gönüllü göçtür. Zorunlu göç insanların, savaş, afet gibi farklı sebeplerden dolayı kendi istekleri ve iradeleri dışında yaşadıkları yerden başka bir güç tarafından göç ettirilme olayıdır. Gönüllü göç ise, insanların daha iyi hayat şartlarına sahip olabileceklerini düşündükleri için ve daha iyi eğitim almak istemelerinden dolayı yaşadıkları yerden kendi iradeleriyle ayrılmaları olarak tanımlanmaktadır. Her iki göç türünde de kişiler veya topluluklar göç ettikleri yerdeki kişiler ve topluluklar üzerinde çeşitli etkileri olmaktadır.

Ortadoğu'da meydana gelen birçok kriz Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Bu çerçevede Türkiye, Ortadoğu'da yaşanan olaylar ve Arap Baharı olarak bilinen halkın rejim karşıtı ayaklanmalarından büyük ölçüde etkilenmektedir. Halk ayaklanmalarına karşı Suriye rejiminin sert müdahaleleri sonucunda yaşanan iç savaş, Suriyelilerin başka ülkelere göç etmesine neden olmuştur.

Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle yüzyıllardır önemli göç güzergâhı üzerinde bulunmaktadır. Günümüzde yaşanan bazı olaylar sonucunda insan sirkülasyonu açısından büyük göçler almaya devam etmektedir. Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklık sonrasında Suriyeliler Türkiye'ye doğru bir göç akını başlatmış ve bu göçler büyük boyutlara ulaşmıştır. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmeye başladıkları ilk tarihlerde mülteciler için kamplar yapılmıştır. Ancak sayıları her geçen gün daha da artan mülteciler nedeniyle kamplar (resmi rakamlara göre 3.5 (üç buçuk) milyon) yetersiz kalmıştır.

Mültecilerin Türkiye topraklarına göç süreci 29 Nisan 2011 tarihinde başlamıştır. Türkiye “açık kapı” politikası uyguladığı dönemde kendisine sığınan mültecileri geri göndermemiş ve “geçici koruma statüsü” altında kabul etmiştir. En çok mülteci nüfusu

İstanbul ilinde olsa da aradan geçen yaklaşık on yıllık bir sürede ülkemizin hemen her bölgesinde Suriyeli mülteci yaşamaktadır.

Türkiye bu kriz sonucunda yaşanan göç dalgasıyla birlikte 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezinde 256.971 Suriyeliye kucak açmıştır. Suriye'deki karışıklıkların bitmemesinden dolayı Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki kalış süreleri uzamıştır. Bu yüzden Suriyelilerin sosyal uyumunu sağlamak amacıyla yeni bir düzenleme yapılmıştır. 16 Eylül 2020 tarihinde açıklanan rakamlara göre toplam 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde yaşayan Suriyeli sayısı 59.877'dir. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin okul, sağlık, eğitim, ibadethane, market ve meslek sahibi olmayan mültecilere meslek sahibi olmalarında yardım edilmiştir ("Göç İdaresi" 2021).

Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin kadın ve çocuk oranı %70,8'dir. Suriyeli erkekler ise, Suriyeli nüfusunun %53,8'ini oluşturmakta ve Suriyeli erkek nüfusu Suriyeli kadınlardan 277,818 kişi fazladır. Erkek ve kadın sayısındaki fark ise 19-24 yaş aralığında 69,466 kişidir. Yaş sayısı yükseldikçe fark azalmaktadır. 55 yaşının üzerindeki kadınların oranı erkek sayısından fazla olduğu görülmektedir. 31 Mart 2021 tarihinde açıklanan rakama göre 3,608,444 (üç milyon altı yüz sekiz bin dört yüz kırk dört) Suriyeli nüfusunun %98,5'i Türkiye'de şehirlerde yaşamaktadır. İl bazında en çok Suriyeli nüfusa sahip olan şehrimiz 1. sırada İstanbul'dur. İstanbul nüfusunun %3,4'ünü toplamda 530.234 Suriyeli oluşturmaktadır. İstanbul'dan sonra en çok Suriyeli barındıran il sıralamasında ikinci olarak 449,073 kişi ile Gaziantep nüfusunun (%21,8)'ini Suriyeli mülteci oluşturmaktadır. Üçüncü en çok Suriyeli barındıran il 436,004 kişi ile Hatay'dır ve Hatay nüfusunun (%26,3)'ünü oluşturmaktadır. Nüfusa oranla en çok Suriyeli oranına sahip olan şehir ise Kilis'tir. Kilis'in nüfusunun %74,6'sını 105.643 Suriyeli oluşturmaktadır. Suriye'ye geri dönenlerin sayısı 419,040'tır. Devlet üniversitelerinde okuyan Suriyelilerin sayısı 1 Kasım 2020 tarihinde açıklanan rakama göre 2018 ile 2020 tarihleri arasında 73,570 olduğu tespit edilmiştir. Ticaret bakanlığının 26 Şubat 2019 yılında açıkladığı verilere göre en az bir ortağı Suriyeli olan şirket sayısı 15.159'dur. Türk vatandaşlığına alınan mülteci sayısı ise 110.000 (yüz on bin) kişidir. Vatandaşlık verilen kişilerden 53.000 (elli üç bin) yetişkin, 57.000 (elli yedi bin) ise çocuktur. 19 Eylül 2019 tarihinde iç işleri bakanlığının açıkladığı rakamlara göre Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı 450.000 (dört yüz elli bin) olarak belirtilmiştir. Çalışma

izni olan Suriyeli mülteci sayısı ise 31 Mart 2019 tarihinde yapılan açıklamaya göre 31,185 kişi (Otuz bir bin yüz seksen beş) (“Mülteciler Derneği”, 2021).

Türkiye, Suriyeli mültecilerin neden olduğu ekonomik maliyetlerin çok büyük bir bölümünü kendi imkânları doğrultusunda karşılamaktadır. Bunun sonucunda da Türkiye ekonomisi kötü etkilenmektedir.

Bu çalışmada Suriye’den göç eden mültecilerin Türkiye’de neden olduğu sosyal, kültürel, güvenlik ve ekonomi üzerindeki yaşanan değişimler Türk Milliyetçilerinin görüşleri ele alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda konu ile ilgili kavram ve kuramlardan hareket edilerek Suriyeli mültecilerin Türk toplumu üzerinde yarattığı etki ve değişimler anlaşılmaya çalışılmıştır. Bulgular İstanbul’da gerçekleştirilen bir alan araştırması çalışmasına dayanmaktadır. İstanbul’da gerçekleştirilen bu çalışmada, mülakat ve derinlemesine görüşme yapılmıştır. Çalışmada, Türk Milliyetçilerinin yer aldığı Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları’nın üye ve başkanları ile İstanbul’da yaşayan 34 (otuz dört) katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. 34 katılımcı içerisinde İstanbul’da yaşamayan 2 Aydınlar Ocağı başkanı ile görüşme fırsatı yakalanmış olup onların da görüşlerine yer verilmiştir.

Türk Milliyetçilerinin Suriyeli mülteciler hakkındaki düşüncelerinin ele alındığı bu çalışma toplam dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “*Araştırmanın Kapsamı Yöntemi*” başlığı adı altında araştırmayla ilgili metodolojik bilgilerin yer aldığı araştırmanın konusu, amacı, önemi, problem cümleleri, araştırmanın tasarımı, araştırmanın katılımcı grubu, araştırmanın veri toplama tekniği ve araştırmanın veri analiz teknikleri hakkında açıklamalar yer almaktadır. İkinci bölümde ise “*kuramsal ve kavramsal*” çerçeveye yer verilmiştir. Kavramsal çerçevede göç olgusu derinlemesine incelenmiş ve alt başlıklarıyla açıklanmıştır. “*Göç Kavramları*” alt başlığı altında, göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramları ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan bu kavramların açıklanması, konunun daha anlaşılabilir olmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal bilimlerde kavramların anlamları üzerinde ortak bir görüş olunmadığından dolayı ele alınan konunun anlaşılabilmesi için adı geçen kavramları açıklamak mecburi bir hal almıştır. Özellikle Suriyelilerin Türkiye’ye göç ettiği dönemde medyada ve akademik çalışmalarda Suriyeliler için sığınmacı ve mülteci kavramları kullanılmıştır. Anlam karmaşası yaşanmaması için bu kavramlar açıklanmıştır. “*Milliyetçilik Kavramları*” başlığı altında millet, milliyetçilik, Türk milliyetçiliği, kimlik ve etnisite kavramları sosyolojik bakış açısı ile ele alınmış ve

analiz edilmiştir. “*Kuramsal Çerçeve*de” ise, göç kuramları ve milliyetçilik kuramları ele alınmış ve analiz edilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde konuya ilişkin literatürde daha önce yapılan çalışmalar incelenmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde, “*Türk Milliyetçiliği ve Mültecilik Sorunu*” başlığında “Türk Ocakları” ve “Aydınlar Ocakları” alt başlığı altında; her iki ocağın da kuruluş ve tarihsel gelişimi, milliyetçilik anlayışı ve ülke sorunlarına yaklaşımları ele alınmış ve analiz edilmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde, “*Araştırmanın Bulguları*” başlığı altında, araştırmaya katılanların demografik özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra, görüşülenlerin mültecilerle ilgili genel düşünceleri, mültecilerin barınma koşulları, vatandaşların mültecilere karşı tutumları ve mültecilerden kaynaklanan sorunlar kendi içinde alt başlıklar altında ele alınmıştır. Böylece doğrudan alan verilerine dayanarak, Türk milliyetçiliğini temsil eden iki sivil toplum kuruluşu mensuplarının Suriyeli mülteciler meselesine yönelik bakış açıları karşılaştırmalı olarak ele alınmış, değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir.

Bu çalışmanın esas amacı Suriyeli mülteci krizinin Türkiye’de yol açtığı ekonomik, toplumsal, kültürel etkilerinin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koymak ve güvenlik endişelerini ele almaktır. Ayrıca Suriye krizinin etkilerini uygulanan politikalar çerçevesinde değerlendirerek, krizin neden olduğu süreci tanımlamak, tarif etmek ve ortaya çıkan durumu uygulanan politikalar açısından analiz etmektir. Suriye krizi; güvenlik, dış politika, düzensiz göç, terör, ekonomik maliyet gibi ölçülemeyen birçok belirsizliği içinde barındırdığından, etkili kamu politikalarının yapımı ve uygulanmasını da zorlaştırmaktadır. Sonuçta ise, araştırma sürecinde literatür taramasından ve özellikle alandan elde edilen verilerden konu ile ilgili somut tespitler yapılmış ve söz konusu sorunlar ile ilgili öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Göç, insanlığın var olduğu tarihsel süreç boyunca bireysel veya kitlesel olarak bir yer değiştirme hareketi olarak görülmektedir. Birçok etkene bağlı bir şekilde insanların yaşadıkları yerleri terk etme veya ayrılmaları anlamına gelmektedir. Göçler hem ülke içerisinde hem de iki ülke arasında yapılabilir. Genel itibariyle kişilerin yaşam kaygısı nedeniyle gerçekleşen göçler diğer açıdan da insanlık tarihinin kendisini oluşturmaktadır. Bu bağlamda göçlerin altında yatan nedenler ve sonuçlar tarihsel süreçte önemli dönemlere vurgu yapmakta ve bazen insanların tarihinde, bazen de göç eden milletlerin tarihinde önemli bir dönüm noktası olmaktadır (Dilaver, 2020, s.2).

Topluluklar farklı nedenlerden dolayı zorunlu veya zorunlu olmayan sebeplerden dolayı yaşadıkları yerleri bırakıp bir başka yere göç etmişlerdir. Göçlerin yaşanmasında savaş, afet, ekonomi, sosyo-kültürel yaşam gibi farklı faktörler etkili olmuştur. Göç, yalnızca göç eden kişileri ve toplulukları değil aynı zamanda göç edilen yerdeki toplulukları da etkilemiştir. Bu çerçevede göçler hem göç edilen yerdeki toplum üzerinde çeşitli etkiler yaratmasına hem de günümüzde olduğu gibi farklı konular üzerinde tartışmalar yapılmasına sebep olmuştur (Dilaver, 2020, s.2).

Tarihin bilinen en eski kitlesel göç hareketi olarak bilinen Kavimler Göçünden günümüze kadar farklı nedenlerden dolayı göç yaşanmaktadır. Günümüzde Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında da kitlesel olarak yaşanan bir göç olayı ortaya çıkmıştır. 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle 10 milyonun üzerinde Suriyeli, Türkiye başta olmak üzere çevredeki farklı ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (Dilaver, 2020, s.2-3).

Arap Baharı adı verilen toplumsal olayların bir sonucu olarak başlayan Suriye sorunu, bir iç savaş şeklinde günümüzde hala devam etmektedir. Bu savaşın sonucunda Türkiye, tarihindeki en büyük mülteci göçü ile karşı karşıya kalmıştır. Suriyeli mültecilerle beraber değişen sosyal, siyasi ve ekonomik koşullar Türkiye’nin politik arenasında farklı söylemlerin gelişmesine de sebep olmuştur. Bu çalışmada

kendisini Türk Milliyetçisi olarak tanımlayan kişilerin 2011 yılından itibaren Suriye sorunu genelinde özel olarak mültecilere yönelik söylemler ve düşüncelerinin, bakış açılarının net bir biçimde tespit edilerek sorunun daha kolay anlaşılabilmesine ve muhakeme edilmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

2011 yılında başlayan iç karışıklıklar ile beraber DAESH, PYD ve değişik muhalif gruplar arasındaki çatışmalar sonucunda Suriye sorunu artık sadece Suriye'yi değil başta bölgedeki ülkeler olmak üzere dünyayı etkileyen bir sorun haline gelmiştir.

Bu sorundan en çok etkilenen ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir. Çünkü yaşanan olaylar Türkiye'nin güvenliğini, ulusal bütünlüğünü ve ekonomisini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Savaşla beraber ortaya çıkan insani kriz ve göç dalgalarının ekonomik maliyeti beklenenin de üzerinde olmuştur. Türkiye'ye göç eden (resmi rakamlara göre 3.690.896) Suriyeli mültecilerin bakım, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçları için günümüze kadar harcanan miktar Cumhurbaşkanı'nın yapmış olduğu açıklamaya göre 40 milyar dolardan fazladır.

Bu çalışmanın konusu Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları üyesi olan ve kendilerini Türk Milliyetçisi olarak tanımlayan kişilerin Türkiye'yi birçok alanda etkileyen Suriye sorununa ve Suriyeli mültecilere yönelik yaklaşımlarını, duruşlarını ve önerilerini ele alarak konuya yönelik bakış açılarını düzenli bir şekilde ortaya koymaktır.

Bu çalışmada Suriye sorunu üzerinden inşa edilen ideolojik, dinsel, toplumsal, ekonomik, politik söylemler analiz edilerek, Suriyeli mültecilerin hangi çerçevede değerlendirildiği tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye, jeopolitik konumu nedeniyle sürekli göç alan bir ülkedir. Suriye'de yaşanan iç karışıklık sonucunda ülkesini terk eden Suriyelilerin göç etmek için en çok tercih ettiği ülke Türkiye olmuştur. Nitekim yaşanan bu göçler sonucunda Türkiye'de birçok alanda çok ciddi tartışmalar ve değişimler yaşanmıştır. Bu tartışmalar ve değişimler günümüzde de sona ermiş değildir; Suriyelilerin Türkiye'ye gelmeye başladığı tarihten bu yana da devam etmektedir.

Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeli mültecilerin, Türk toplumunda yarattığı değişimler merak konusudur. Bu meraktan hareketle Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldikten sonra günümüze kadar yaşanmış olan

Ekonomik, Politik/Siyasal, Kültürel ve Toplumsal alanlarda yaşanan değişimler incelenmiştir. Bunları incelemek için İstanbul ilinde yaşayan Türk Ocakları ve Aydınlar Ocaklarına üye olan, kendisini Türk Milliyetçisi olarak tanımlayan kişilerin ortak ve ayrı görüşleri ele alınarak değerlendirilmiştir.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Göç eden kişiler, göçün sebeplerine göre yaşadıkları şeyleri ülke halkına farklı şekillerde yansıtabilmektedir. Göç edenlerin göç ettikleri ve edecekleri ülkedeki maddi ve manevi izlerinin anlaşılabilmesi için çok büyük araştırmalar yapılması gerekmektedir. Günümüzde de Dünya'yı birçok açıdan etkileyen göç olaylarının ülkelerde ve toplumlarda nasıl etki yarattığı yalnızca çok yönlü araştırmalar sonucunda anlaşılabilir. Bu çerçevede, doğal, fakat kontrol altına alınması gereken göç süreci için yapılması beklenen birçok bilimsel araştırmanın olduğu söylenebilir. Özellikle son yıllarda göz ardı edilemeyecek kadar büyük olan bu gerçeklikle karşı karşıya kalan Türkiye'nin içinde olduğu süreci ve bu sürecin gelecekteki etkilerinin sağlıklı bir biçimde kontrol altına alınabilmesi için alanda yapılacak bilimsel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Her gün daha da artan ve bütün dünyada etkisini gösteren bir problem olarak karşımıza göç olayları çıkmaktadır. Bütün dünyayı ilgilendiren bir sorun olan göç olgusunun güncel yönleri ile beraber incelenmesi hem dünya hem de içinde bulunan ülkenin geleceği açısından çok önemlidir. Alan taraması yapıldığında Türk Milliyetçilerinin gözüyle Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye göç etmesi konusunda nitel yöntem ile yapılan çalışma yoktur. Buradan hareketle çalışmamızı Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları derneklerinin üyelerinin bakış açılarıyla değerlendirerek; Suriyeli Mültecilerin Türkiye'de neden olduğu toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik sorunlara çözüm önerileri sunarak alan literatürüne katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın temel amacı; yıllardır Türkiye'de mülteci durumunda bulunan Suriyelilerin yaratmış olduğu ekonomik sorunlar başta olmak üzere, işsizlik artışı, Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak istihdamı, mültecilerin karıştığı adli vakalar veya sosyal hayatta yol açtıkları olaylardan kaynaklanan güvenlik sorunu ve demografik yapımızla ilgili çeşitli konularda Türk milliyetçilerinin görüşlerine yer vererek sosyolojik bir imgelem ile analiz etmektir. Türkiye'de mülteci sorununa yönelik

olarak yürütülen bu çalışmanın Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları çerçevesinde araştırılmasının sebebi ise Türk milliyetçiliğini temsil konusunda uzun bir geçmiş ve bu konuda kurumsal bir kimliğe sahip olmalarıdır. Tarihi kökenleri Cumhuriyet dönemi öncesine dayanan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında büyük bir paya sahip olan Türk Ocakları ile kurulduğu tarihten günümüze Türkiye'nin sosyal, kültürel, ekonomik ve milli güvenlik sorunları gibi çeşitli konularda siyaset üstü çözüm önerileri sunan Aydınlar Ocakları mensuplarının konu hakkındaki görüşleri Türk milliyetçilerinin temel görüşlerini yansıtmaya potansiyeline sahiptir. Bu bakımdan entelektüel düzeyde Türk milliyetçilerini kendi çatısı altında toplayan bu ocakların temsilcileri ya da üyeleriyle yapılan görüşmeler yapılmış ve Türk milliyetçilerinin Suriyeli mülteciler hakkında ne düşündükleri tespit edilmeye ve sosyolojik açıdan analiz edilmeye çalışılmıştır.

Suriyeli mülteciler ile ilgili yapılan çalışmaların bir parçası olarak düşünülen ve toplumun önemli bir kesimini temsil eden bir camianın görüşlerini yansıtan bu çalışmanın, başta iktidar olmak üzere, ilgili tüm kurum ve kuruluşların izledikleri politikaları gözden geçirerek toplumsal realiteye daha uygun bir politika izlemesi ve yaşanan sorunlara çözüm üretmesi konusunda yapacağı katkı oldukça önemlidir. Çözüm önerisiyle ilgili konu başlıkları arasında Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegre edilmesi, Avrupa sınır kapısı politikası, mültecilere vatandaşlık verilmesi, mültecilere yönelik eğitim ve sağlık alanlarında yapılması gerekenler, mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlaması için uygulanması gereken politikalar gibi birçok önerinin yer aldığı söylenebilir.

1.1.3. Araştırmanın Problem Cümleleri

- 1- Suriyeli Mülteciler, kültürel yapımız üzerinde olumsuz etki yaratıyor mu?
- 2- Suriyeli Mülteciler, Türk Kültürüne uyum sağlayabiliyor mu?
- 3- Suriyeli Mülteciler, Türk vatandaşları ile kültür alış-verişinde bulunuyor mu?
- 4- Suriyeli Mülteciler, Demografik yapımız üzerinde olumsuz etki yaratıyor mu?
- 5- Suriyeli Mülteciler, Türkiye'de işsizliğe neden oluyor mu?
- 6- Suriyeli Mülteciler, Türkiye'de ekonomik zarara neden oluyor mu?
- 7- Suriyeli Mülteciler, milli güvenlik sorunu oluşturuyor mu?

- 8- Suriyeli Mülteciler, Müslüman ve sınır komşusu olmasından dolayı göç ederken en çok Türkiye'yi tercih etmeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 9- Suriyeli Mültecilere, Türk vatandaşlığı verilmesi eğitim düzeyine göre farklılaşır mı?

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Sosyal bilimlerde yöntem konusunda karşı karşıya kalınan en önemli sorun hem eylemleri incelenen varlığın hem de eylemleri inceleyenlerin insan olmasıdır. Bu da araştırma yapan kişinin nesnelliği sorununu göz önüne getirmektedir. Bu bağlamda araştırmacının, araştırmasını yaparken kendi önyargı ve düşüncelerinin araştırmasını etkilemesine izin vermemeye çalışması gerekmektedir. Fakat tam bir nesnellığe ulaşmak imkânsız gibidir. Sosyal bilimcilerin belli değer yargılarına sahip olmaları ve onlara dayanarak hareket etmelerinin kaçınılmaz olduğu görüşü hâkimdir (Altunışık vd. 2015, s.12).

Araştırmalar yalnızca verileri yığmak amacı ile yapılmaz. Araştırma yapmanın esas nedeni sorulan sorulara sistematik prosedürlerle yaklaşarak cevaplar bulmaktır. Nitel araştırma düzenli olarak farklı sosyal ortamları ve bu ortamları oluşturan grupları veya kişileri inceleyerek cevaplar aramaktadır. Bu nedenle nitel araştırmacılar insanların kendilerini ve ortamlarını nasıl düzenledikleri ve bu ortamlardaki yaşayanların çevrelerini semboller, ritüeller, sosyal yapılar, sosyal roller ve bunun gibi şeylerle nasıl anlamlandırdıkları ile çok ilgilidir. Nitel araştırmalar olaylar arasındaki örüntüleri ararlar, fakat olayları da ortalamaya indirgemezler. Onların araştırmacıların gözlemlediği veya konuştuğu insanlar hakkında ya da kişisel izleri (mektuplar, fotoğraflar, gazete ve günlükler gibi) tarafından temsil edilen insanlar hakkındaki nicelleştirilemeyecek bilgiye ulaşmasında yardımcı sağlamaktadır (Berg ve Lune, 2019, s.20).

Bu çerçevede, nitel araştırmalar diğer insanların anlayış ve algılarından pay almalarına ve insanların günlük yaşamlarını nasıl yapılandırıp anlamlandırdıklarına ve keşfetmelerine imkân sağlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanan araştırmacılar kişilerin kendilerini veya başkaları hakkında nasıl bilgi edinip nasıl anlamlandırdıklarını incelemektedir. İnceledikleri grup hakkında ne kadar derinlemesine bilgi sahibi olunursa o grubun özgünlüğü o kadar iyi kavranmaktadır.

Nicel araştırmanın nitele karşı bir avantajı genel ve yaygın bir eylem ve fikir örüntülerini bu tekil özgünlüğe tercih etmesidir. Başka bir deyişle nitel araştırmalar geniş bir evrene kolay bir şekilde genellenemez (Berg ve Lune, 2019, s.20).

Nitel araştırmalar, neyin araştırılacağını ifade eden araştırma probleminin, araştırmaya dâhil edilen aktörlerin ya da katılımcıların ve araştırmacının kendisinin arasındaki karmaşık ilişkiye bağlı olması nedeniyle bu üç noktanın etkileşimi ile şekillenmektedir. Yapılması planlanan araştırmanın rastgele bir şekilde gerçekleştirilmemesi ve ulaşılmak istenen araştırma hedefine ulaşılabilmesi amacıyla araştırmanın tasarımında sahanın seçimine, sürenin verimli kullanılmasına, uygun veri toplama ve analiz tekniklerinin seçilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Bununla beraber nitel araştırmaların güvenilir olabilmesi açısından, araştırmacının kullandığı yöntemi ve sahadan edindiği bilgiler ile teorik arka planında kullandığı bilgileri açık bir şekilde anlatmalı ve araştırmanın gelişim sürecini samimi ve dürüst olarak aktarmalıdır (Sağlam, 2018: 122-124'akt, Odabaşoğlu, 2020: s.12).

Bu araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mültecilere yönelik düşüncelerine ve deneyimlerine ilişkin anlatılarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mülteciler hakkındaki düşüncelerini derinlemesine görüşmeler aracılığıyla dinlemek katılımcıların deneyimlerine ilişkin kendi yorumlarından hareketle zengin verilere ulaşma fırsatı vermiştir.

1.2.1. Araştırmanın Tasarımı

Araştırmanın metodu, araştırmacının hedefi olan sonuçlara doğru ilerlemesindeki en önemli rehberdir. Bu bağlamda araştırmacının metodunun netliği önem taşımaktadır. Araştırmanın iyi dizayn edilmesi, araştırmacının güvenli ve etkili bir şekilde hedefine ulaşmasını sağlamaktadır. Zayıf bir araştırma dizaynı ise bütünü meydana getiren parçalardan iyi bir şekilde bağlantı kurulamaması ve uyumsuz olmasından dolayı araştırmacının amacına ulaşamamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada benimsenecek metod nitel araştırma yöntemidir.

Bir kuramı test etme iddiası olmayan ve araştırmacının sosyal dünyaya dâhil olarak verilerin bireylerin anlam dünyalarından toplanması şeklindeki metodolojik kabulüyle yorumsamacı yaklaşımda hipotezi test etmek değil, daha çok toplumsal konu hakkında derinlemesine anlamak amaçlanmaktadır. Nitel araştırmalar

keşfedilmemiş olan herhangi bir şeyi anlamak amacı ile yapılmaktadır. Bu çaba nitel araştırmanın tanımında da ortak nokta olarak dikkat çekmektedir. Nitel araştırmaların sosyal dünyada üstü kapalı olan anlamların ortaya çıkartılmasını sağlamak, anlamların nasıl oluşturulduğunu ve paylaşıldığı bağlamı anlamak amacıyla yapılmaktadır (Glaser ve Strauss, 2006'akt' Sırma, 2018, s.37).

Son yıllarda çalışmalarında nitel araştırma tekniklerini kullananların sayısında artış gözlenmektedir. Bunun yanı sıra nitel araştırmayı tercihi edenlerin, nitel araştırmanın öğeleri ve çerçevesi üzerinde uzlaşılan bir tanımlama yoktur. Farklı araştırmacılar farklı nitel araştırma yöntemlerini izleme eğilimindedirler (Altunışık vd. 2015, s.303).

Nitel araştırma analizi, araştırmacının üzerinde en çok durduğu konulardan birisidir. Üzerinde durulan noktalardan en önemlisi ise nitel araştırmadaki veri analiz yöntemlerinin standart hale getirilemeyeceği ve bunun araştırmacıları sınırlama anlamına geleceği argümanıdır. Genel olarak bakıldığında nitel verileri analiz etmek için üç yoldan bahsedilmektedir. Birincisi; betimsel analiz olarak kullanılan ve verilerin sınıflandırılması özetlenmesi ile sonuçlara ulaşılmasıdır. İkincisi; sistematik analiz olarak adlandırılan analiz yöntemi, betimsel analiz ile benzer bir yaklaşımdır; ancak sistematik bir şekilde, nedenlere ve sonuçlara dayalı olarak yapılan analiz tekniğidir. Üçüncüsü ise, bu iki analize ek olarak araştırmacının da yorumları veri analiz sürecine katılan yorumsamacı yaklaşım tekniğidir. Bu yaklaşımlar birbiri ile iç içe geçmiş şekilde kullanılabilir (Altunışık vd. 2015, s.323-324).

Bu bağlamda bu araştırmada, yorumsamacı yaklaşımın belirtilen kabulünden hareket ederek, Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mültecilere yönelik düşüncelerinin ve onlara yönelik davranışların nedenlerine ve sonuçlarına odaklı bakılmıştır.

Daha açık bir ifadeyle, Türk Milliyetçilerinin, Suriyeli mülteciler hakkındaki bakış açıları üzerinden Suriyeli Mültecilerin Türkiye'nin toplumsal, siyasal, kültürel ve ekonomik etkilerini derinlemesine anlamaya çalıştığı için nitel araştırma olarak benimsenmiştir.

1.2.2. Araştırmanın Katılımcı Grubu

Çalışmada öncelikle Türk Milliyetçilerine ulaşabilmek hedefiyle İstanbul ili içerisinde bulunan Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları dernekleri ile iletişime geçilmiştir. Çalışmada İstanbul ilinin seçilmesinin sebebi maddi ve zamansal

imkânların kısıtlılığıdır. İstanbul ili Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları Derneklerinde anahtar kişilere araştırmanın konusu, amacı ve kapsamı aktarılmış ve hedeflenen amaçlı örneklemin istenen özellikleri kendilerine iletdikten sonra katılımcılarla ilk irtibat kurulmuştur. Anahtar kişiler aracılığı ile ulaşılan kişilere, araştırmaya ilişkin bilgiler iletilmiştir. Ardından görüşme yapmayı kabul eden kişiler amaçlı örnekleme dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada amaçlı örnekleme başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme ya da diğer adıyla amaca yönelik örnekleme genellikle keşfedici araştırmalarda kullanılmaktadır. Bu örnekleme biçiminde seçilen konuyla ilgili detaylı bilgiler sunabilen, farklılıkları göstermeye uygun, ulaşılması zor olan ya da toplum tarafından marjinalleştirilmiş kişiler seçilir (Silverman ve Marvasti, 2008: 168; Neuman, 2014: 273-274'akt Odabaşoğlu, 2020, s.15).

Çalışmanın etik kurallar çerçevesinde olması için yalnızca veri toplama sürecinde değil, aynı zamanda çalışmanın tasarlanmasından yayınlanacağı süreye kadar etik kurallar uygulanmalıdır. Araştırmacı olarak araştırmada uyduğumuz etik kurallar şu şekildedir;

- Araştırmada görüşülen kişilerin kimliğinin açığa çıkarılmamasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle görüşülen kişilerle yapılan mülakatların analizi yapılırken kimlikleri açıklanmamış; görüşülenin cinsiyetini belirtmek üzere kısaltma yapılmış ve yanına yaşı yazılmıştır (Kadın = K, Erkek= E) (K,81), (E,45).
- Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin kimliğinin açığa çıkmaması amacıyla kod isimleri verilmiştir (Katılımcı-1, Katılımcı-2). Görüşülen toplam 34 kişiye (Katılımcı-1)'den (Katılımcı-34)'e kadar sayısal olarak ilerleyen kodlar verilmiştir.
- Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri **Tablo-1**, **Tablo-2** ve **Tablo-3**'de toplu bir biçimde gösterilmektedir.
- Katılımcıların hangi derneğe üye olduğunun anlaşılması açısından da ayrı bir kod verilmiştir. Bu bağlamda Türk Ocağı üyelerine (T1), Aydınlar Ocağı Üyelerine (A1), Her iki Derneğe de üye olan katılımcılara ise (H1) kodu verilmiştir.

- Araştırmada gerçeklik esas alınmış ve katılımcıların anlattıkları aynen aktarılmıştır.

Araştırmanın katılımcı grubunu 18 yaş üzerindeki Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları Derneğine veya her iki derneğe birden üye olan 34 yetişkin birey oluşturmaktadır. Katılımcı grubunu oluşturan kişilerin 5'i kadın 29'u erkektir. Sadece Türk Ocağına üye olan katılımcılardan 2'si kadın 11'i erkek toplam 13'tür. Sadece Aydınlar Ocağı üyesi olan katılımcılardan 1'i kadın 10'u erkek olmak üzere toplam 11'dir. Her iki kuruma da üye olan katılımcılardan 2'si kadın 8'i erkek olmak üzere toplam 10 kişidir. Genel olarak ise toplam 34 kişi katılımcı grubunu oluşturmuştur. Araştırma kapsamında katılımcılara ulaşmak amacıyla kartopu örneklemeden faydalanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde çalışmanın konusu ile ilgili olarak referans bir kişi seçilmekte ve bu kişi aracılığıyla başka kişilere ulaşılmaktadır. Katılımcılar araştırmacıları yönlendirir ve örneklem gittikçe büyür. Bu nedenle bu yöntem "kartopu etkisi" denilmektedir. Çalışma kartopu örnekleme ile yürütüldüğü için ve her iki ocağın da üye yapısı ağırlıklı olarak erkeklerden oluştuğu için kadın katılımcı sayısının erkek katılımcı sayısından daha az olduğu görülmektedir. Bu çalışmada katılımcı grubun yaş aralığı da 41 ile 83 arasında değişmektedir.

Araştırmada sadece nitel araştırma yöntem ve tekniğinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak elde edilen veriler değerlendirilmiş, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın nitel verilere dayanması ve harcanan zaman dilimi dikkate alındığında çalışma grubunda ulaşılan rakam yeterli bulunmuştur.

1.2.3. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Nitel araştırmalar, çalışılan konu ile ilgili verileri, dikkatli bir şekilde toplanmasını, veri analizinin ise tümevarım yöntemiyle olmasını ve örüntüler ya da temalar ortaya çıkartmasını içermektedir. Bu veriler, farklı dokümanlar olmasının yanı sıra görüşmeler ve gözlemler de olabilmektedir. Araştırmacılar tek bir kaynakla kendilerini sınırlamak yerine çeşitli kaynaklardan yararlanmayı tercih edebilmektedirler (Creswell, 2007: 37-39'akt, Odabaşoğlu, 2020, s.12).

Bu çalışmada nitel araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırmacının ilgilendiği konunun yanında bu konunun farklı yönleri ile ilgili bilgileri edinmesine

yardımcı olur. Araştırmacı derinlemesine görüşme süresince katılımcıların olay ve durumlarla ilgili görüşlerini, bakış açılarını, neler hissettiklerini ve bu olay veya durumları nasıl anlamlandırdıklarına yönelik daha kapsayıcı ve seçici bilgiler edinme imkânı sağlamaktadır. Bu sayede nitel araştırmalarda derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak, araştırılan konuya yönelik elde edilen verinin daha detaylı hale gelmesiyle beraber araştırmacının daha titiz bir inceleme yapabilmesinin önü açılmaktadır (Miller ve Glassner, 2004: 131-137’akt, Odabaşoğlu, 2020, s.13).

Derinlemesine görüşme tekniği, araştırılan konunun bütün yönlerini içerisine alan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alınmasına olanak sağlayan, yüz yüze, birebir görüşülerek bilgi toplanmasına imkân veren bir veri toplama tekniğidir. Görüşülen kişinin duygu, bilgi, tecrübe ve gözlemlerine görüşme yoluyla ulaşılır (Tekin, 2006, s.101).

Görüşme bir iletişim olarak anlaşılabilir. Birçok iletişimde olduğu gibi görüşmede de kişiler karşılıklı olarak aktif bir şekilde birbirlerini etkilemeye çalışan iki kişi bulunur. Bunlar aktif olarak karşısındaki kişinin kendilerini etkilemeye çalışmasına karşın kabul veya ret şeklinde bazı girişimlerde bulunmaktadır. Bu bağlamda görüşmenin ürünü kişiler arasındaki bu etkileşimin bir sonucudur. Bu şekilde bilgi toplama tekniğinin güçlü ve zayıf yönleri de olabilir. Eğer görüşme amaçlandığı şekilde gerçekleştirilirse, başka türlü elde edilmesi mümkün olmayan verilerin toplanabildiği çok güçlü bir teknik olarak kabul edilir. Ancak görüşme istenilen şekilde gerçekleşmezse kişiler arasındaki etkileşim, iletişim sürecinde oluşan ciddi önyargıların, sınırlılıkların ve yanlış anlaşılmalara neden olabilir (Tekin, 2006, s.102).

Derinlemesine görüşme tekniğinde iki temel aktör bulunmaktadır. Bunlardan birincisi görüşmeci yani araştırmayı yapan kişi, diğeri ise kendisiyle görüşülen ve bilgisine başvuru yapılan kişidir. Derinlemesine görüşmede görüşmeyi yapan kişi öğrenci, görüşülen kişi de öğretmen pozisyonunda düşünülebilir. Çünkü araştırmacı bir konu hakkında bilmediklerini görüşme yaptığı kaynak kişiden öğrenmeye çalışmaktadır. Görüşmeye katılan taraftan her ikisi de iletişimde eşit haklara sahiptir. Birbirlerini etkileyebilirler veya yönlendirebilmektedirler. Derinlemesine görüşme, etkileşimin her iki tarafında bulunan kişilerin birbirleriyle karşılıklı ortak çabaları sonucunda bilginin ve anlamın inşa edildiği bir süreçtir (Hostein ve Gubrium 2004: 141’akt, Tekin, 2006, s.103).

Bir göç araştırması olan bu çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesinin oluşturulması amacıyla; göç olgusuna ilişkin kavramsal ve kuramsal veriler derinlemesine literatür taraması tekniğiyle ulaşılmıştır. Akademik çalışmalar, süreli yayınlar ve sivil toplum kuruluşlarının alan çalışmalarından faydalanılarak çalışma sağlam bir temel üzerine oturtulmuştur.

Yapılan araştırmada, konunun derinlemesine ve çok yönlü irdelenmesini sağlayan örneklem gruplarından veri elde etmek amacıyla bu çalışmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmada nitel veri elde edebilmek için yarı yapılandırılmış soru tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış soru tekniğine geçmeden önce soru formundaki soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla görüşme yapılmadan önce katılımcılar istediği takdirde görüşme soruları mail adreslerine veya WhatsApp uygulamasından Word dosyası olarak gönderilmiştir.

Görüşmede kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacıya izlemesi gereken bir kılavuz olurken katılımcıların ifadelerini derinlemesine olarak anlama imkânı sağlayan sorular sorulmakta ve katılımcılardan alınan ifadelerle veri zenginliğini arttırmaktadır. Aynı zamanda yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcılardan alınan cevaplara bağlı olarak görüşme sırasında araştırmacı tarafından doğal bir akış halinde soruların sorulmasına izin vermektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, görüşme sürecinde araştırmanın amacına uygun olarak geliştirilen soruların açık ve esnek bir ortamda sorularak görüşmenin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Simon vd. 2011: 191’akt, Sırma, 2018, s.40).

Araştırmada katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme tekniklerine başvurulmuştur. Ana kütleyi temsil eden örneklem gruba uygulanmak üzere 36 sorudan oluşan bir görüşme formu (*nitel*) hazırlanmıştır. Görüşme sorularının araştırmada cevap aranacak sorularla anlamlı bir biçimde sıralanmasına ve anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir. Görüşmelerin büyük çoğunluğu Eylül 2020 ve Mart 2021 yılları arasında araştırmacı tarafından bizzat gerçekleştirilmiştir, görüşmeler esnasında Türk Milliyetçilerinin sorularla ilgili yaptıkları değerlendirmeleri ve tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce konu hakkındaki daha önce yapılmış olan araştırmalar taranmış, literatür incelenmiştir. Saha çalışmaları başlamadan önce Türk Ocağı ve Aydınlar Ocağı dernek yöneticileri ve

bazı üyeleri ile gerek yüz yüze gerekse telefonla görüşülerek çalışma hakkında bilgiler verilmiştir. Katılımcıların tümü sadece Türk Ocağına ya da Aydınlar Ocağına üyedir. Bazı katılımcılar ise her iki Ocağı da üyedir (ikisine de üyeliği olan toplam 10 kişi). Etik kurul komisyonundan gerekli izinler alındıktan sonra alandan veri toplamak için çalışmalara başlanmıştır. Görüşmeler katılımcıların da uygun oldukları zaman dilimlerinde önceden belirlenmiş ortamlarda gerçekleştirilmiştir.

Bütün dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle yüz yüze görüşmek istemeyen katılımcılar ile telefonda sesli veya WhatsApp uygulamasından online olarak görüntülü görüşmeler gerçekleştirilmiş, katılımcının bilgisi dahilinde görüşmeler ses kayıt cihazında kayıt altına alınmıştır. Ancak vakti olmadığı için telefonda sesli veya görüntülü olarak görüşmelere katılamayacağını belirten katılımcılar soru formunun kendi E-mail adresine gönderilmesini istemiştir. Word dosyası olarak gönderilen soruları cevaplandıran katılımcılar, cevapladıkları soru formunu görüşme yapan kişiye E-mail yoluyla tekrar geri göndermiştir.

Saha araştırması 8 kişi ile yüz yüze 6 kişi ile telefonda sesli, 5 kişi ile WhatsApp uygulamasından sesli görüntülü, 15 kişiyle ise mail adreslerine gönderilen soru formunun yazarak cevaplandırılması şeklinde veriler toplanmıştır.

1.2.4. Araştırmanın Veri Analizi

Araştırmanın veri analizi öncelikli olarak yapılan derinlemesine görüşmelerin deşifre edilerek transkriptlerinin çıkartılmasıyla başlamıştır. Görüşmelerin deşifresi devam ederken aynı zamanda kartopu tekniğinin bir getirisi olarak çalışmaya yeni dâhil olan katılımcılarla görüşmeler yapılmaya devam edilmiştir.

Nitel araştırma sahada veri toplamakla bitmeyecektir. Bütün çalışmanın ulaştığı son nokta saha aşaması değil, sonuçların analiz edilmesi, yorumlanması ve sunulmasıdır. Sorun, toplanan verilerin kütesindeki gizli anlamı bulmak, büyük oranda bilgiyi etkili bir şekilde katlamak, önemli modeller veya yapılar yaratma ya da açmak ve veriler tarafından bize aktarılanları iletmenin daha iyi bir yolunu bulmaktır (Kovalyov ve Steinberg, 1999: 237’akt Nakipbayeva, 2020, s.60). Bu çerçevede elde edilen verileri analiz etme sırasında görüşmede elde edilen ilk malzeme setine kodlar verilmiştir, yorum ve yansımalar eklenmiştir. Gruplar arasındaki benzer ifadeleri, kalıpları, temaları, ilişkileri, dizileri ve farklılıkları tanımlamaya çalışan materyaller gözden geçirilmiştir. Verilerde ayırt edilen

tutarlılığı kapsayan bir genelleme kümesi aşamalı olarak detaylandırılmıştır; yapılar (kuram) şeklindeki biçimselleştirilmiş bilgi kümesine genellemeler bağlanmıştır (Nakipbayeva, 2020, s.61).

Katılımcılarla görüşme esnasında bulguların kayıp riskini önlemek ve katılımcıların cevaplarını daha derin bir şekilde yorumlamak amacıyla araştırmacı tarafından ses kaydı alınmıştır. Dolayısıyla araştırmacı veri analizinin ilk adımı olarak, ses kaydını metinleştirmeye başlamıştır. Bu çerçevede görüşme Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları üyesi katılımcılarla yapılmıştır.

Verileri analiz etmeye başlamadan önce, ayrı bir vakayı analiz etmek ile vakaları birbiriyle karşılaştırmak arasında birisini seçmek önemlidir. Verilerin analizini vaka analizi ile başlamaya karar verilirse, her katılımcı veya incelenen her bir kişi veya grup için ayrı bir araştırma yapılması gerekmektedir. Çapraz analiz ile başlamaya karar verilirse, farklı katılımcılardan alınan cevapları aynı sorulara gruptandırmak veya problemler üzerinde farklı bakış açılarını analiz etmek gerekmektedir (Kovalyov ve Steinberg, 1999: 239’akt Nakipbayeva, 2020, s.61).

Görüşmelerin metinleştirilmesi yapıldıktan sonraki süreçte, verilerin analizinin stratejisini belirlemek olmuştur. Bu çalışmada araştırmacı kavramlaştırmaya, araştırmacı için farklı katılımcılardan alınan cevapları aynı sorulara gruptandırmak veya aynı problemler üzerinde farklı bakış açılarını analiz ederek kavramlaştırmaya başlamak mantıklı bir yol görünmüştür.

Nitel araştırmacı, verileri, temalar, kavramlar veya benzer özellikler zemininde kategorilere ayırarak analiz etmektedir. Araştırmacı, yeni kavramlar geliştirir, kavramsal tanımlar formüle eder ve kavramlar arasındaki ilişkileri incelemektedir. Sonucunda da kavramları, bir dizi halinde, karşıt kümeler (A, B’nin karşıtıdır) veya benzer kategori kümeleri olarak birbirine bağlar ve bunları kuramsal açıklamaların çerçevesine dâhil eder. Araştırmacılar, verileri (örn; saha notları, tarihsel belgeler, ikincil kaynaklar, vd.) incelerken ve onlara dair eleştirel sorular sorarken kavramları oluşturur (Neuman, 2006: 316’akt Nakipbayeva, 2020, s.61).

Bu araştırmanın veri analizinde, öncelikle araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılan derinlemesine görüşmeler deşifre edilmiş ve her bir görüşme için bir transkript formu oluşturulmuştur. Kodlama aşamasına geçmeden önce transkriptler dikkatli bir şekilde okunarak her bir katılımcının ifadeleri

anlaşılmıştır. Transkriptlerde araştırmacının ilk aşamada dikkatini çeken kelime ya da cümleler kodlanmıştır. Bu aşama nitel veri analizinin ilk aşaması olan açık kodlama aşamasıdır. Bu çalışmada temellendirilmiş kuram analizinin aşamaları olarak teknik ele alınmakta olup, açık eksenel seçici kodlama aşamalarından açık kodlama aşamasına çalışmada yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Doğa bilimlerinde bazı ilişkiler inanılması güç bir düzen içinde oluşur ki kanun “*evrensel kesinlikteki olaylar*” olarak adlandırılırlar. Sosyal bilimlerde böyle kanunlar yoktur. Fakat bu, sosyal hayatın tamamen kaos ya da tamamen irrasyonel bir şekilde işlediği sonucunu da doğurmaz. Tam tersine, sosyal hayat da kendi içerisinde oldukça düzenli örüntüler içinde işler ve dikkatli bir şekilde incelendiğinde bu örüntüler önemli ölçüde anlamlı olduğu anlaşılır. Örüntüler, kanunların tersine, eğilimlerdir ve çevresinde sayılamayacak oranda değişim bulunan tipik ve beklenmedik eylem formlarını temsil etmektedir. Beklenmeyen eylem örüntüleri de genellikle, beklendik eylemlere karşı daha küçük reaksiyon örüntüleri içerir (Berg ve Lune, 2019, s.34).

Sosyal bilim araştırmasının bir amacı, bu farklı örüntülerin görünmeyen yönlerini ve altında yatan anlamları bulmaktır. Bunlar ise kuram oluşturma, inceleme, sınama ve geliştirmeye sağlanabilmektedir. Kuram, anlamlandırmak amacıyla gözlemlediğimiz şeylere yüklediğimiz anlamdır. Kuram, bir olgunun farklı yönlerini açıklayan genel ve oldukça kapsayıcı bir ifade ya da önermeler dizisidir (Hagan,2006; Silverman, 2006’akt, Berg ve Lune, 2019: 34). Kuramlar uygulamalı bir bağlamda farklı örüntüler, kavramlar, süreçler, ilişkiler veya olayların birbirleri ile arasındaki ilişkili fikirler olarak anlaşılabilir (Berg ve Lune, 2019, s.34).

Kuramları oluşturabilmek için kişinin daha küçük bileşenlere “kuramın temel yapı taşlarına”, yani kavramlara ihtiyaç duymaktadır. Kavramlar, nesnelere, nitelikleri ya da nesnelere özelliklerini süreçleri veya olguyu temsil eden sembolik ve soyut unsurlardır. Kavramlar herhangi bir fikri anlatıp belirli açıdan tanımlanabilir ya da geniş bir genellemeyi açıklamada yardımcı araç olabilmektedir. Fikirler açısından kavramlar önemlidir. Çünkü iletişimin ve düşüncelerin temelidirler. Kavramlar, insanlara ne düşündüklerini ve diğerlerinin bilmelerini sağlayabilmek amacıyla bir seçenek sunar ve bilginin paylaşılmasına olanak sağlamaktadır (Berg ve Lune, 2019, s.35).

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Nüfus hareketleri, göçün birçok farklı disiplinin çalışma alanına dahil olduğundan dolayı birbirlerinden farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bunun nedeni ise göçün nedeninden sonucuna, gelinen yerden gidilen coğrafyaya, yeni gelen ile yerleşilen yerde daha önceden var olan toplulukların sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına, çatışmadan kaynaşmaya, siyasi yönünden hukuksal durumuna, psikolojik etkilerden gidilen yere adaptasyon sağlamaya kadar göç olayları kişiyi veya toplulukları kısa ya da uzun vadede etki alanına alıcı birçok yönü olduğundan, göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci kavramlarının tanımlanması çeşitlilik göstermektedir. Bu kavramların tanımlanmasındaki bu çeşitliliğin gerçek nedeni, nüfus hareketlerinin çok boyutlu ve karmaşık yapısından kaynaklanmaktadır (Sepetcioğlu, 2014, s.51).

2.1.1. Göç İle İlgili Kavramlar

Sosyal bilimlerde Uluslararası göç kadar önemli çok az konu vardır. Herhangi bir toplum hakkında toplumun üyeleri ve sınırları hakkında bilgi sahibi olmadan konuşmak mümkün değildir. Bu da toplumların uluslarıyla bağlantılı olarak tanımlanan günümüzde özel bir yere sahiptir. Toplum denildiğinde akla gelen Türk toplumu veya Alman toplumu bu bağlantıya bir örnek olarak gösterilebilir. Eğer toplumların üyeleri sabit, statik ve açıkça tanımlanabilir olsaydı, örneğin kimin bir Alman olarak nitelendirilebileceğini kolay bir şekilde bilebilseydik, aslında konuları kavrama daha kolay olabilirdi. Ancak toplumlar göç olayıyla fazla miktarlarda karşılaşır (fiilen Türkiye'nin şu an karşılaştığı gibi) kaçınılmaz bir şekilde toplumlar değişken ve belki de kronik olarak oldukça belirsiz hal alabilirler. Bu gözlem yalnızca sosyal bilimler araştırmaları için değil gündelik yaşam için de geçerlidir. Yerel halkın tercihleri ve önyargıları ile olduğu kadar, göçmen akışı ile de ilgili olmasına rağmen, toplum içindeki sosyal birliktelik ve dayanışmanın altyapısı bazen beklenilenden daha zayıf olabilmektedir (Bartram ve Monforte, 2019, s.7-8).

2.1.2. Göç

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olayları, insanlığın varoluşuyla beraber ortaya çıkmış, tarih boyunca her çağda, çatışma, savaş, kuraklık, erzak bulma ve daha iyi koşullar altında yaşayabilmek amacı ile etkisini her daim birey ve toplum üzerinde devam ettirmiş, insanlık tarihi boyunca devam edecek gibi görünmektedir (Çağlar, 2018, s.34). İnsanların veya toplumların buldukları bölgeden, sosyal, ekonomik,

siyasi ve kültürel sebepler sonucunda bir yerden kalkıp başka bir yere hareket etme olayına göç denir. Göç olayları devamlı hareket halinde olmasının yanında gelip geçici de olabilmektedir. Türk Dil Kurumuna göre göç kelimesi ekonomik, toplumsal, siyasal nedenlerden bireylerin veya toplulukların bir ülkeden diğerine, bir yerleşimden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır (“Türk Dil Kurumu Sözlüğü” 2021,). Göç olayını gerçekleştiren kişiye göçmen (mülteci) denir. Göçün yarattığı değişimler kimilerinde “modern olmak” gibi görünse de kimilerince “geleneksel hayatın bozulması” olarak değerlendirilmektedir (Koçak, 2012, s.164-166).

İki farklı göç türünden söz edebiliriz. Bunlar iç göç ve dış göç olarak adlandırılan göç tipleridir. İç göç herhangi bir ülkenin kendi sınırları içerisinde kırdan kente veya kentten kırsal bölgeye, eğitim, barınma, iş olanakları vb. bir bölgeden başka bir bölgeye göç eden insanların gerçekleştirdiği göç hareketleridir. Köy, kasaba, mahalleden kentlere olan göçlerdir. Bu iç göçlerin en büyük nedenleri ekonomik ve sosyal sebeplerden kaynaklanır. Örneğin Türkiye’de doğu illerinde yaşayan kişilerin terör kaynaklı can güvenliğinin olmaması nedeni ile batı illerine göç ettikleri bilinmektedir. İnsanların can güvenliğinin olmaması baş etken iken bunun yanında yaşam kalitelerini artırmak için de göç edilir. Bununla beraber, kişiler veya toplulukların buldukları ülke sınırları içerisinde başka bir ülkeye gitmesine dış göç denir (Sağlam, 2006, s.34).

2.1.1.1. Göçe İtici Güçler

Bireylerin herhangi bir ülkeden başka bir ülkeye veya yaşadıkları yerden kalkarak, yaşamak için gidecekleri başka bir bölgeye göç etme nedenleri sayılamayacak kadar çok ve karmaşıktır. Bunun temelinde asıl etkileyici olan faktörlerden biri ekonomik nedenler olmuştur. Örnek vermek gerekirse göçebe hayat yaşayanların daha çok ve daha kaliteli yiyecek, iş arayanların daha iyi iş bulma ve aileleri ile birlikte kendisinin de yaşam standartlarını artırmaya yönelik olarak göç etmeleri tetiklenir. Tarım ile uğraşanların zamanla tarımın ekonomik olarak geri planda kalması bireyleri ve toplulukları kırdan kente doğru iter. Bunun yanı sıra sanayinin gelişmesi kırsal alandaki kitleleri daha iyi yaşam koşulları ve iş bulma fırsatları sayesinde kentlere doğru çeker (Ficher, 1994: 155-156’akt Sağlam, 2006, s.35).

Şehrin sunduğu olanakların, şehir hayatındaki ekonomi, eğitim, sağlık ve refah alanlarının bireylere sağladığı imkânlar şehirlere göç etmek için bir cazibe yaratır. Şehirler dışarıdan gelen kitlelere uzun süreli fırsat ve seçenekler sunabilir. Kırsal

alandan göç etmeye iten nedenler ise tarımın sanayileşmesi sonrasında ortaya çıkan işgücü, toprakların dağıtılması, kan davaları gibi nedenlerden dolayı bireyleri göç etmek zorunda bırakır (Sağlam, 2006, s.36). Kısacası kişileri göçe iten sebepler işsizlik, yoksulluk, alt yapı hizmetlerinin eksikliği, ekonomik, siyasi, dini, sosyal nedenler, iklimsel nedenler ve bölgede yaşanan savaşlardan dolayı kişiler kendilerini daha iyi hissedecekleri bölgelere taşınmaktadır.

Bugün göçlerin en belirgin nedenleri dünyanın gittikçe artarak küreselleşmesi değildir. Günümüzde yapılan göçler, bir tercih ile değil daha çok zorunluluklardan kaynaklı ortaya çıkmaktadır. Yani göç, insanların artık zorla yurtlarından, yerlerinden edinmesine karşılık gelmektedir. Göç olgusuna tarihi, coğrafi ve kültürel olarak yabancı olmayan bir ülke olan Türkiye, Suriye’de ortaya çıkan iç savaştan sonra yasadışı ve yasal olarak mülteci barındırmaya başladığı günden itibaren büyük bir yükümlülüğün altına girmiştir (Kara ve Korkut, 2010, s.154).

Mültecilerin yaşadıkları ülkeyi terk etmeye zorlayan ve kitlelerin nüfus hareketini tetikleyen etkenlerden birisi de “Arap Baharı” olarak bilinen süreçtir. İlk defa bu hareketin ortaya çıktığı yer Tunus’tur. Gittikçe büyüyen bu hak talepleri, Libya, Fas, Cezayir, Mısır, Suriye, Ürdün, Bahreyn gibi ülkeleri de içine alarak büyümüştür ve insan hakları, özgürlük, demokrasi gibi meşru talepler dile getirilmiştir. Bu toplumsal hareketler sonucu başta Suriye olmak üzere çoğu ülkede halk, hükümetlerin sert tepkileri ile karşılaşmış ve insanlık dışı uygulamalar sonucu yüzbinlerce insan hayatını kaybetmiş ve milyonlarca insan da özellikle komşu devlet ülkelere yönelik kitlesel göç hareketleri ortaya çıkmıştır. Bu itici göç sebebi ile Suriye’deki yaşanan iç savaş sonucu Türkiye’de bu göç hareketlerinden nasibini alan ülkelere birisi olmuştur (Poyraz, 2012, s.55).

2.1.1.2. Göçe Çekici Güçler

Kırsal alandaki olanakların yetersiz kalması veya daha iyi bir hayat yaşama isteği bireyleri kentlere göç etmeye teşvik eder. Bunlardan en çok etki edeni iş bulma fırsatları ve daha yüksek maddi gelir olanaklarıdır. Bunun yanında sağlık, eğitim, ulaşım gibi olanaklar da göçe etmeye teşvik eden unsurlar arasındadır. Göçe çekici nedenleri sıralamak gerekirse; Yüksek gelir ve istihdamın fazla olması, ekonomik nedenler, kentlerdeki kamusal alan hizmetleri, kentlerin daha güvenli yerler olması, daha modern bir hayat sürdürmek, kişilerin kentlere göç etmesinde çekici olan etkenlerdir. Göçler

genellikle az gelişmiş yerlerden daha çok gelişmiş yerlere doğru yoğunlaşmaktadır (Çelik, 2006, s.155).

Suriye'deki iç savaşın başlaması ile birlikte “açık kapı politikası” izleyen Türkiye, ülkesinden kaçan Suriyeli mültecilerin sınırı geçmesine izin vermiştir. Türkiye'nin sınıra yakın illerinde Suriyeli mülteciler için kurulan kamplar Türkiye'ye daha çok mülteci gelmesi için çekici bir faktör olmuştur. Bu sebeple Suriyeli mülteciler canlarını korumak amacıyla her geçen gün sayıları artarak ülkemize akın etmiştir (Kap, 2014, s.31).

2.1.3. Göçmen

Göçmen kavramı siyasi, ekonomik, kültürel sebeplerden kaynaklı olarak ülkesini, yaşadığı yeri değiştiren kişi veya kişilere verilen isimdir. Ancak göçmen kavramı, uluslararası literatürdeki anlamından farklı olarak Türk hukukunda daha dar bir kapsamdadır. Bu anlayışa göre göçmen, Türk Soyundan gelen ve Türk kültürüne bağlı olmak şartı ile ülkemize yerleşmek isteyen göç etmiş kişileri kapsamaktadır (Başak, 2011, s.4).

Mültecilerden farklı olarak göçmenler, ülkesinde zulme uğradıkları için değil de daha iyi bir yaşam, daha iyi bir eğitim, iyi şartlarda çalışma, ekonomik ve sosyokültürel nedenlerden kaynaklı kendi istek ve arzusu ile ülkesini veya buldukları yeri terk eden kişilerdir. Göçmenler, göç etseler bile vatandaşı oldukları ülkenin korunmasından yararlanmaya devam ederler (Türk Kızılayı, 2017 Yılı Göç İstatistik Raporu). Ancak göçler her zaman kişi veya toplulukların kendi isteğine bağlı olarak değil, terör, doğal afetler, sürgün, savaş gibi durumlarda kendi iradeleri dışında yaşanan olaylar sonucunda da göç ettirilmeye zorlanabilir (Ekici ve Tuncel, 2015, s.14).

2.1.4. Sığınmacı

Sığınmacı kavramı; ırkı, dini, milliyeti, herhangi bir toplumsal gruba mensup olan, siyasi düşüncesi veya diğer durumlara mensubiyetinden kaynaklanan dışlanma, baskı ve şiddete uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkenin himayesine girmek isteyen ancak sığınma talebinde bulunan, hala terk ettiği ülkenin yetkilileri tarafından ‘soruşturma’ safhasında olan kişidir (Ankaralı vd..., 2017, s.123).

2.1.5. Mülteci

1951 Mültecilerin Hukuksal Statüsüne ilişkin olan Cenevre Sözleşmesine göre; *“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa mülteci”* denilmektedir (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği: 2). Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin hukuki statüsünü ve uluslararası yapmak zorunda olduğu sorumlulukları, Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli *“Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol”* etrafında belirlenmiştir. Fakat Türkiye’nin mülteci olarak kabul edeceği kişiler Cenevre Sözleşmesine göre *“coğrafi çekince”* sebebi ile sadece Avrupa’dan gelen kişiler mülteci olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden Türkiye’deki Suriyeliler *“mülteci”* statüsünde kabul edilmemektedir. İlk zamanlarda geçici bir göç hareketi olacağını sanılması sebebiyle Türkiye Suriyeli mültecileri misafir olarak değerlendirmiştir. Suriye’deki iç karışıklığın her geçen gün artmasıyla beraber Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki statüsünün uluslararası hukuka göre bir karşılık bulması için yeni hukuki statü bulma çabalarına girilmiştir (Güçtürk, 2014’akt, Tunç, 2015, s.39).

Bu çabaların sonucunda da 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı *“Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”* ile birlikte ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensup veya siyasi fikirleri nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında olan, zulme uğrayan ve sadece Avrupa ülkelerinden değil de Avrupa’dan başka ülkelere gelenlere yönelik yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu kişilere ise *“şartlı mülteci”* statüsü verilmiştir. Toplu olarak yapılan kitlesel göçlerde tek tek insanların statü değerlendirilmesinin yapılması kolay olmayacağından bu göç ile gelenlere de *“geçici koruma”* olarak tanımlanan uluslararası koruma statüsü verilmektedir (Tunç, 2015, s.39).

2014 yılında yürürlüğe giren *“Geçici Koruma Yönetmeliği”* ile Türkiye’deki Suriyeliler bu geçici koruma statüsüne alınmıştır. Evrensel mülteci haklarına sahip olan Türkiye’deki Suriyeliler, her türlü sağlık olanaklarından yararlanmak ve seyahat etmek kişilik hakkı değil, ülkenin sağlamış olduğu bir imkân olarak verilmiştir. Geçici koruma

statüsünde olan Suriyeliler kendi ülkelerine veya herhangi bir yere zorla geri gönderilmelerine karşı da koruma imkânı sağlanmaktadır. Türkiye'deki Suriyelilerin çalışma hayatına katılmalarına da kısmi düzenlemelerle çalışma izni verilmiştir (Tunç, 2015, s.39-41).

Mülteci ve Sığınmacı kavramı her ne kadar birbirine benzese de aralarında fark vardır. Hukuken statüsü kabul edilmiş yabancı kişilere mülteci, mültecilik statüsü henüz inceleme aşamasında olan ve bu sebeple geçici koruma aşamasında bulunan hukuken henüz bu statüye ulaşmamış kişiye ise sığınmacı denilmektedir (Ankaralı ve diğerleri, 2017, s.123).

2.2. MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI

2.2.1. Millet

Millet kavramı çok tartışmalara neden olmuş, birçok kişi tarafından farklı tanımlamalar yapılan ve tanım karmaşası yaşayan kavramlardan bir tanesidir. Millet ve ırk kavramlarının farklı anlamları vardır ve birbirine karıştırılmaması gerekir.

Milleti tanımlamak ve onu diğer topluluklardan ayırabilmek amacıyla ortaya çıkmış iki ayrı görüş vardır. Bunlardan ilki objektif millet anlayışıdır. Objektif millet anlayışı, aynı ırktan, aynı dili konuşan ve aynı kültür ve dine mensup olan insanların oluşturduğu bir topluluktur. İkinci görüş subjektif anlayıştır. Bu görüşe göre çağdaş millet kavramı sadece yukarıda belirtilen benzerliklerle milleti tanımlamakta yetersiz kalır. Günümüzde birçok millet birbirlerine dil, din ve kültür bakımından çok benzemektedir. Fakat bu milletler farklı devletlere sahip olduklarından ve farklı devletlerde yaşadıklarından dolayı birbirlerini ayrı birer unsur olarak görmektedir. Ernest Renan Millet'i tanımlarken: fertler arasındaki birlikte yaşama duygusuna, ortak kültüre, ruh birliğine dayandığını söylemiştir (Sarınay, 1990: 7-8'akt Savrın, 2019, s.4).

Milletlere kimlik kazandıran ve diğer milletlerle arasındaki farklılıkları ayırmaya yarayan şey; aslında o milletin tarih boyunca devam etmiş nesilden nesle aktarılmış, benimsenmiş olan maddi manevi değerlerin ve kültürün uyumundan oluşan süreçtir (Özen, 2014: 63). Milli kimlikten kasıt olarak aslında bahsettiğimiz şeyde ister istemez az da olsa siyasi bir topluluğun oluşumunu, bu toplumdakilerin aidiyet hissi duyacakları belli bir toplumsal mekân ve sınırlı bir toprak parçasında yaşayanlar olarak tanımlanmaktadır (Smith, 1994, s.24).

Millet, ortak bir dili konuşan, aynı örf ve adetlere, ortak bir milli amaca, ortak bir tarihe sahip olan birey ve ailelerden oluşan insan küttlesidir. Irk ise, Antropolojik olarak aynı biyolojik genlere sahip olan insanların bir araya getirilmesinden oluşan topluluktur (Arsal, 2018, s.41). Milletler Tarih boyunca yaşadıkları, yurt inşa ettikleri toprak parçalarını kutsal olarak saymış ve bu kutsal olarak kabul ettikleri toprak parçalarını başka milletlerin eline geçmesini engellemek için ordular kurarak topraklarını hep savunmuşlardır (Taşcıoğlu, 2018, s.222). Millet, kendi varoluş formuyla uzlaşmış, onun gerekliliklerini kabul etmiş kişilerden oluşmaktadır. Yani içselleştirdiğimiz veya içselleştirmemiz gereken değerler bütünüdür (Köktürk, 2016, s.13-14). Bazı Millet tanımlarında, aynı dili konuşan, aynı toprak parçası üzerinde yaşayan, aynı yönetim altında toplanan, bazılarında ise aynı ırk veya aynı soydan gelmiş olmak en temel belirleyici özelliklerdendir (Hocaoğlu, 2004, s.22-23).

Türkçede kavim, kabile veya belirli bir topluluk anlamında kullanılan “*millet*”, İslam kültürüne göre daha farklı anlamlar kazanmakta ve sözlük anlamında millet kavramı “*tutulan yol, gidilen yol*” anlamında kullanılmaktadır. Buradan yola çıkarak “*millet*” kavramı din ve şeriat anlamına gelmektedir. Yani Kur’an’da ve İslam kültüründe “*millet*” kavramı din anlamında kullanılmıştır (Altun, 2016, s.147).

Eric Hobsbawm “*millet*” kavramını “*belirli bir teritoryal politik örgütlenme*” yani belirli bir toprak parçası üzerinde egemenlik kurma olarak tanımlayan düşünürlerden birisidir (Hobsbawm, 1993, s.65). Max Weber ise, “*millet*” kavramını değerler alemine ait bir kavram olarak değerlendirir (Weber, 2004, s.257).

Birçok siyasal topluluk vardır ve içlerindeki bazı gruplar kendi milletlerinin bağımsızlığını diğer gruplara karşı ileri sürerler ve tek bir türdeş millet olduklarını ilan ederler. Fakat milleti tanımlarken aynı dili konuşan ve belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan toplulukları, yani sadece aynı dil, din ve kan bağına millet olmak için yeterli görmezler. Nitekim Sırplar ve Hırvatlar, Kuzey Amerikalılar, İrlandalılar ve İngilizler gibi ortak bir dilin “*millet*” olmak için gerekli olmadığı ileri sürülmüştür. Örneğin İngilizcenin temelini oluşturan Anglo-Sakson olan Amerikalıların ve İngilizlerin yanında zamanla kendi dillerini terk ederek İngilizce konuşmaya başlayan İrlandalılar ve İngilizler arasında, Almancanın Almanlar ve Avusturyalılar arasında ortak bir millet ve milliyet duygusu oluşturmasına yetmediği, tam tersine birbirlerinden kopmasına ayrışmalarına engel olamaması bu tezi doğrulamaktadır (Hocaoğlu, 2004, s.23).

Diğer yandan “*millet*” olma düşüncesi, farklı toplulukların, kitlelerin kültürel değeri olarak ileri atılan ortak bir dil düşüncesi ile de bağdaştırılabilir. Milli bağlılıkların kan birliğine dayanması da gerekmez. Her milletten farklı yabancı kökenli olan ancak bulunduğu topluluğun milliyetçiliğini yapan kültürel bir ortaklığa sahip olan bireyler de görülmektedir. Yani millet olma düşüncesi ne ortak bir dili ne ortak bir kökeni gerekli kılmaz ve bunlar zaman zaman belirsizlikler de gösterebilmektedir (Weber, 2004, s.257-258).

Millet kavramı, dil, din, tarih ve kültür birliğini ortak bir payda etrafında toplanarak veya fiziki sınırları çizilmiş bir toprak parçası içerisinde toplumsal ve ekonomik çıkarlara sahip bireylerin oluşturduğu, yönetime aidiyet duygusu ile bağlanan topluluklar olarak da tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2016, s.125). Milliyetçi-Toplumcu doktrinin temel aldığı değer Türk Milletidir. Türk Milletini oluşturan faktörler ikiye ayrılır. Birincisi tabii veya objektif, ikincisi ise manevi veya sübjektif faktörlerdir. Tabii veya objektif faktörlerin başında dil, yurt ve soy birliği gelir. Manevi sübjektif faktörler ise kültür, ülkü, tarih ve bağımsız olarak birlikte yaşama arzusudur (Karaca, 11. Baskı, s.16).

Gökalp, milleti oluşturan unsurları; ırkı, coğrafi ve siyasi faktörler değil, tamamen dil, din, ortak kültür ve eğitim anlayışına dayandırmaktadır (Sarınay, 2008, s.313).

Bugün Türk Milleti denildiğinde akla gelen ilk şey Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayan ve anadili Türkçe olan kişilerdir. Ancak anadili Türkçe olup farklı ülke sınırları içerisinde yaşayan milyonlarca Türk ve yüzyıllardır devam eden bir tarih göz ardı edilmesi doğru değildir. Örneğin; Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve bunların dışında farklı devletlerde yaşayan Suriye ve Irak Türkleri gibi bağımsız Türk Cumhuriyetleri birbirinden farklı toprak parçaları üzerinde ayrı devletler kurup bu devletler içerisinde yaşayan Türklerden oluşmaktadır.

İnsanların ve milletlerin başarılı olmalarındaki faktörleri milli kültür ve milli karakter olarak gösterebiliriz. Türk kültürü ve karakteri Türkleri büyük amaçlara yönlendiren ve onlara ulaşmasını sağlayan unsurlardır. Milli değerler ve amaçlar milletin kendi içerisinde yüzyıllar boyu geliştirdiği kültürünün bir parçası olarak ve toplum tarafından kabul gören ve topluma fayda saylayan, ekonomik, dini sosyal, ilmi, siyasi ve ortak tarihine bağlı olan kural ve inançların tamamıdır (Özen, 2014, s.85).

2.2.2. Etnisite

Etnisite kavramı ilk olarak 1953 yılında Amerikalı bir sosyolog olan David Riesman tarafından kullanılmış olsa da aslında bu kullanıma konu olan etnik kavramının kökenleri çok daha eskilere Antik Yunan'daki etnos (*ethnos*) sözcüğüne dayanmaktadır. Etnisite kavramı çok yeni bir kavram gibi gözükmesine karşın, genellikle etnik gruplardan birbirlerini ayırt etme mekanizması olarak da değerlendirilir. Ancak etnisite kavramının ne ifade ettiği veya nasıl tanımlandığı konusunda ortak bir fikir olduğunu söylemek biraz zordur. Bununla beraber modern antropolojideki bazı yaklaşımlar, etnisite kavramının insanların sınıflandırılması ve kendi aralarında gruplandırılması ile alakalı olduğu konusunda ortak bir görüştedir (Yalçın, 2014, s.190).

Etnisite kavramının ele alınışında ilk yapılması gereken şey disiplinler arası niteliği göz ardı etmemektir. Etnisite teorileri, birbirini besleyen iki tartışma konusu çerçevesinde ele alınabilir. Birincisi, etnisitenin doğası, işlevi ve araçsallığı bakımından ilkçi (primordialist) yaklaşım; ikincisi ise, araçsalcı (instrumentalist) yaklaşımdır. Bu yaklaşımlar arasında karşımıza çıkan teorik metodolojik farklılaşma ile etnisitenin kültür, grup, ortak tarih, kimlik, ırk, din, dil, sınıf ve örgüt kategorilerinden hangisi bağlamında ele alınması gerektiği bir tartışma konusudur. İlkçi yaklaşım, doğal ve devam eden özelliğini ele alırken; araçsalcı yaklaşım, etnisitenin inşa edilmiş işlevsel özelliği bakımından ele alır (Yalçın, 2014, s.190-191).

Etniklik, ırk kavramından ayrı bir şekilde değerlendirilmelidir. Irk kavramı, biyolojik bir durumu çağrıştırırken; etniklik, tümüyle toplum tarafından inşa edilmiş toplumsal bir kavramdır. Etniklik, kültürel değerlere ve belirli bir toplumdaki bir grubu diğer gruptan ayırmaya yarar. Etnik grupların üyeleri kendilerini toplumun diğer gruplarından kültürel olarak farklı görür ve toplumdaki diğer gruplar da bu etnik grubu farklı bir grup olarak görürler. Birbirinden farklı özellikler herhangi bir etnik grubu diğer gruplardan ayırt etmek için kullanılır. Bunlar dil tarih ya da ortak atalar, din, giyim şekli gibi özellikler bakımından diğer etnik gruplardan ayrıdır. Etniklik, doğuştan var olan bir durum değil, tam tersine toplumda bireyin doğumundan sonra çevresinde gördüğü ve çevresi tarafından zamanla oluşan, benimsenen bütünüyle öğrenilmiş bir kavramdır. Toplumsallaşmanın etkisiyle yaşam tarzlarının ve inançların benimsenmesi ile oluşur (Giddens, 2013, s.535).

Etnik grup, bütünden sosyal mesafe olarak uzak, ırki veya kültürel olarak belli bir varlık ve biçim kazanarak ortaya çıkmış gruptur. Herhangi bir etnik grubun oluşması için toplumdaki ana kültür kalıbından dil, din, örf ve adetlerde, edebiyatta, mimaride, musikide ve sosyal hayatın hemen hemen bütün parçalarında bir farklılık söz konusu olmalıdır. Etniklikte biyolojik fark olmazsa olmaz özelliklerden değil; dil farkı, yaşama tarzı farklılıkları varsa da etnik gruptan söz edilebilir. Aynı zamanda etnik grup ortak bir kolektif şuuru, farklı tarih, örf ve adetler ile inançlardan kaynaklanabilir. Sosyologlar, etnik grubu tanımlarken seçilebilir ve ayırt edilebilir din, dil, kültür, örf ve adetlerdeki farklılıklara göre yaşayan insanlar olarak tarif etmektedir (Erkal, 2001, s.33).

Bir grubun etnik grup olarak tanımlayabilmek için o grubun kültüründen diline, dinine, edebiyatına, örf ve adetlerine, sosyal hayatı kapsayan bütün parçalara kadar toplumun diğer geri kalanından belirli bir farkın olması gerekir. Bunun yanında etnik gruptan bahsedebilmek için kendilerine ait bir dilin olması etnik grubu tanımlamak için yeterli değildir ve kendilerini toplumun geri kalanından yaşam tarzlarının da belirgin bir biçimde farklı olması gerekir. Etnik grubu alt kültür olarak nitelendirmek yanlış olur (Akıncı, 2019, s.414).

Etnik grup, kültürel değerlere bağlı bir sosyal grup olduğu için ırksal faktörlerden ayrılması gerekir. Bu nedenle etnik grup ve ırki grup arasında bir fark vardır. Bir ülke de hâkim ve standart kültürden ayrı olarak kendi sosyal ve kültürel farklılıkları nedeni ile etnik gruplar hâkim kültürden ayrı bir gruptur (Erkal, 2015, s.115).

Bir taraftan etnik grup, 1960'lı yıllarda, Asya, Afrika ve Pasifik ülkelerindeki tüm grupları; Flemengler, Walonlar, Basklılar (Basklar), Kuzey İrlandalılar, Kanadalı, İngiliz ve Fransız kökenli insanları tanımlarken 1960'lı yıllardan sonra Batılı olmayan, grup halinde göçenleri tanımlamak üzere kullanılmaktadır (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5). Diğer taraftan ise, Birleşmiş Milletler tarafından 1979 yılında azınlık tanımı içerisinde alınarak "*etnik, dinsel, dilsel olarak nüfusun geri kalanından ayrı özellikler taşıyan ve kendi kültür, gelenek din veya dillerini koruma yönünde dayanışma içerisinde olan grup*" olarak açıklanmıştır (Çelik, 2013, s.24).

Bir bireyi bir etnik gruba bağlayan faktörler, kişinin kendisini, örneğin; Amerikalı, Alman, İngiliz veya Siyahi olarak tanımlamasını sağlar. Kendine ait belirli bir mahremiyeti olan insan gruplarından farklıdır. Özellikle akrabalık ilişkileri

doğrultusunda etnik grup çerçevesinde sınırlanmıştır. Herhangi bir devletin vatandaşı olmak, bir kuruma üye olmak, siyasi partiye üye olmak aslında bir etnik gruba bağlı olmakla aynı şeydir ve etnik grup diğerlerine göre rakip ve daha büyük olabilir. Diğer yandan bireyin sınıf yapısı içerisindeki konumu, bu yapı kast ayrımlarına dönüştüğü zamanlarda, bireyin hâkim etnik grup sistemi içerisindeki yerine tam olarak olmasa da kısmen onun yerine karşılık gelebilir. Ancak etnik gruplar büyük kurumlara, sınıflara göre daha çok iç grup, yani kapalı gruplardır. Toplumsal hayattaki yerlerini tayin etmek ve kendilerini aslında daha iyi tanımlayabilmek için başkalarını “onlar” ve “biz” ayrımı yaparak muhafaza ederler (Türkdoğan, 1999, s.41).

Weber, fiziksel tip ya da geleneklerin, her ikisinin de birbirine benzerliği belirli grupların yayılarak çoğalması yeni yaşam alanları bulmak zorunda kalması, göç nedeniyle ortak bir kökene ortak bir soya olan öznel bir inanç sahibi gruplara etnik grup adını vermiştir. Weber’e göre nesnel bir kan bağının olup olmaması önemli değildir (Weber, 2012, s.513).

Kan bağı düşüncesine dayanan toplumsal bir kategori olarak ele alınan etnisite; din, mezhep, dil, sınıf ve ideoloji çevresinde oluşan toplumsal nedenlerden ayrılmaktadır. Etnisitedeki kan bağı algısı, etnisitenin ırk kategorisinin alt kümesi haline gelmesine, klan ve kabile gibi geniş akrabalık ilişkileriyle oluşan grupların bir benzeri veya bir üst seviyesi olarak görmemize neden olur (Aktürk, 2006, s.28).

Etnik gruptan farklı olarak etnik azınlıklar, kültürel veya ırki özellikler ile hâkim kültürden farklı olarak, toplumda baskı altında olan, ekonomik ve sosyal dezavantajlar ile tanımlanmaktadır. Örneğin Batı Trakya’daki, Kosova ve Bulgaristan’da yaşayan Türkler ve Suriye ve Irak’da yaşayan Türkmenler gibi (Erkal, 2000, s.46). Etnik grupların oluşmasında ve yurt dışına çalışmak için bir ülkeden bir ülkeye giden insanlar tarafından yapılan dış göçler örneğin Almanya’ya çalışmaya Türkiye’den giden Türkler Avrupaya gitme örneklerinde olduğu gibi dış coğrafi hareketliliğin de etkisi vardır (Erkal, 2001, s.33).

Etnisite aslında bir kimlik tanımı da gerektirir. Küreselleşmenin etkisi ile birlikte dünya küçük bir köy haline gelmiştir. Küreselleşmeyle beraber ortaya çıkan post modern algı; bir taraftan az gelişmiş ülkelere içlerinde bulunan etnik gruplara saygı göstermesi ve haklar tanımasını isterken; diğer taraftan da gelişmiş ülkelerin kendi merkezi idaresinin üstünlüğüne dayalı yönetimlerini korumasına sessiz kalmıştır.

Bununla beraber çok uluslu ülkelerde hem içlerindeki etnik grupların insani yaşama şartlarını sağlaması bakımından hem de kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmesi, akla dayalı siyasi bir idare ile gerçekleşme olasılığı vardır (Çelik, 2013, s.25).

Etnik kimlikte bireyler ait hissettikleri öz tanımlama ile kendilerini etiketler. Bu da kendisini bir başkasından ayırarak kendisi için kullandığı bir etnik etikettir. Bir başka şekilde ise bireyin kendisini ait hissettiği gruba ilişkin duygu ve düşüncelerini ifade eder. Bireyin sosyal hayatta grup içinde etnik ve kültürel kalıntılarını gelenek ve semboller ile benimseyip kendisini bu göstergeler çerçevesinde de değerlendirebilir (Yayak, 2018, s.780-781).

Etnik kimlik, bir ülkede azınlık statüsünde bulunan grupların hâkim kültüre göre kendilerini tanımlamaya yönelik başvurdukları bir durumdur. Bu durum özellikle azınlık statüsünde bulunan etnik grubun kendilerini tanımlama noktaları dinsel, kültürel, dil ve siyasal olduğu müddetçe etnik kimlik toplumsal bir olay yerine siyasal bir durum haline gelmektedir. Etnisite ile doğrudan bağlantılı olan etnik kimlik olgusu ortak dil, ortak inançlar ve ortak bir yaşamı, kısaca bir inşa sürecini kapsamaktadır (Yanık, 2013, s.229-230). İnsanlar ve topluluklar farklı ülkelere göç ettikçe, gidip geldikçe sürekli yeni etnik gruplar oluşmaktadır (Marshall, 2018, s.162).

2.2.3. Kimlik

Kimlik kavramı günümüzde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Sosyal bilimler, kültür ve siyaset gibi alanlarda tanımlanırken birçok bilim alanını kendisine çeker. Bu kavram en başta sosyoloji, sosyal psikoloji, felsefe, edebiyat, antropoloji gibi bilimleri kendi bilimsel çerçevesine göre tanımlamaya çalışan bir kavram haline gelmiştir. Bunun sonucunda da bu kavramın literatürde hızla gelişmesine katkı sağlanmıştır. Ancak bu kavramın çok boyutlu olması kimlik tanımında yapılan çalışmaları da zorlaştırmaktadır (Dalbay, 2018, s.162). Kimlik “*biz*” olgusunu oluştururken içerisinde barındırdığı değerler ile olumlu anlamda tanımlanırken, bir yandan da “*öteki olmayan*” gibi bir anlam da taşımaktadır (Çilingir, 2007, s.46).

Birey-Toplum ilişkisinde dil ve kültür öğelerinin bir arada olması, dil ve kültür öğelerinin farklılıkları sayesinde toplumun kendisini tanımasına, farklı dil ve kültüre sahip olan toplumların farklılığının algılanmasına olanak sağlar. Dil, toplumun ve bireyin çevreye karşı kendi varlığını korumasında ve bireyin kendisini çevreye karşı tanımlamasında yardımcı olan etkili bir araçtır. Aynı zamanda dilin etkisiyle gelişen

toplumsal değerler sayesinde, ortak bir kimlik bilinci de ortaya çıkmaktadır (Tuna, 2018, s.194). Kimlik bireylerin toplum tarafından konumlandırılması ile oluşan bir süreçtir. Bu süreçte kişinin kimliğini toplum içerisinde kendisi hakkında bilgi veren bir tanıtmaya aracı olarak kullanmasına atıfta bulunur. Kimlik oluşumunun en ayırt edici özellikleri ise bireyin kendisini ait hissettiği ulus, ırk, cemaat, mezhep, sınıf, kadınlık, erkeklik, siyahi veya din temelli bir kolektiviteye ait hissetmesi olabilir (Göksel, 2007, s.49).

İnsanlık tarihinden bu yana, bireyler kendilerini tanımlama ihtiyacı duymuş ve bunu yaparken de değişen süreçlerin etkisi ile kendilerini başkalarının üzerinden tanımlamış ve önce kendisi gibi olmayan “öteki” ile kendilerini karşılaştırırken farklı olanları da keşfetmiştir. Kimlik, bir insanın “kim” olduğu, kendisini nasıl tanımladığı ve kendisini başkalarından nasıl ayırt ettiği, kendisine benzeyenlerle nasıl benzeşim kurduğu ya da toplumda başkaları tarafından nasıl tanımlandığı ile ilgili bir kavramdır. Başka bir deyimle kimlik, kişinin içinde yaşadığı toplumun, kültürün, ailenin de etkisiyle doğuşundan sonra toplumsallaşmayla beraber kişinin içselleştirmiş olduğu toplumsal bir roldür (Şahin, 2013, s.44-45). Toplumsallaşma bireyler tarafından toplumun etkisi ile değer ve inançların, davranışların kişi tarafından benimsenip kişiyi davranışsal bakımdan şekillendirmesi konumlandırmasıdır. Yani kimlikler zaman içerisinde oluşan, sabit kalmadan sürekli olarak değişim gösteren bir oluşum sürecidir. Kimlikler eğer zaman içerisinde oluşan bir süreç ise, bununla beraber kimlik durağan değil hareketli, değişen parçalı bir yapının sonucunda oluşur (Özkırımlı, 2005, s.52).

Bazen sosyal kimliğimiz ile kişisel kimliğimiz arasındaki farkı anlamaya çalışırız. Başkalarına karşı davranışlarımızı, belirli bir kişiliği, değerleri, becerileri, tutkuları, düşünce biçimimizi kişisel kimliğimiz ile tayin ederiz. Kişilik özelliklerimizi ön planda tutarak kendimizi bir grubun üyesi olarak görebilir veya o grup ile uyumsuzluklarımızın ön plana çıkmasına neden oluruz. Örneğin kendimizi erkek, kadın, futbolcu, öğrenci ve benzeri şekillerde tanımlayabiliriz. Bu tanımlar grup içerisindeki sosyal kimliğimizi oluşturmaktadır (Brown 1988:133 ve Wetherell 1996: 25’akt Demirtaş, 2003, s.130).

Kimlik, bireyin bir insan olarak kendisini tanımlayan esas nitelikleri doğrultusunda kısmen tanınma veya tanınmama, bazen de diğer bireylerin yanlış tanınması ile şekillenir (Erincik, 2011, s.222). Erik Erikson, kimliğin oluşumunun temelini, erken çocukluk dönemine kadar uzanan ve hayatı boyunca süren bir süreç olduğunu belirtirken, kimliğin oluşumunda ergenlik döneminin önemine işaret eder.

Ergenlik dönemindeki kimliğin yapılanmasında toplumun etkisi, bireyin ailesi, arkadaş çevresi ve toplumda bağımsız olarak devam eden değerleri benimsenmesi etkilidir (“Erikson Kimlik Anlayışı”, 2020).

Kişi, içine doğduğu aidiyet gruplarını ve toplumun ona kazandırdığı kimliği ergenlik döneminde sorgulayıp, başka bir aidiyet hissine ve kimliğini karşılaştırıp sorgulayabilir. Bu sorgulama boyunca kişi kendi içine doğduğu aidiyet gruplarından farklı olarak yeni bir kimlik inşa edebilir. Bunun sonucunda da doğuştan verili olan kimliği sonradan kazanılan bir kimlik haline getirebilir (Şimşek, 2002, s.33-34).

Kimlik kavramının hem psikoloji hem de sosyoloji alanında farklı yönleri bulunmaktadır. Psikoloji alanı kimliği bireysel bir olgu süreci içerisinde ele alırken, sosyolojik yönü ise kimliği kolektif bir olgu olarak değerlendirmektedir. Bireysel kimlik kişinin kendisinin farkına varması ve kendisini başkalarının üzerinden tanımlaması iken, kolektif kimlik kişinin belirli bir grup içerisinde kendisini konumlandırıp, diğer gruplarla arasındaki farkı değerlendirmesidir (Ekşi, 2012, s.18-19). Psikolojide kişinin bireysel özelliklerine ağırlık vermesi öz kimlik ve kişisel kimlik tanımını kullanırken, sosyal kimlik bireyin toplumda ki sosyal özelliklerini ele alan sosyal kategoriye aidiyeti dikkate alan bir yaklaşımdır (Küçükkebe, 2018, s.120).

Sosyolojik kimlik, toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlemelerine yardımcı olan bir kavramdır. Bu kavram bireylerin toplumdaki sosyal durumunu anlatır. Felsefede kimlik, kişinin var oluşunun, ontik (var olan her şey), epistemik (bilgiye, kavramaya ait), etik ve estetik gibi kimliğin oluşum süresince şekillenmesinde rol alan gerçeklikler üzerinden tanımlanır (Aşkın, 2007, s.214).

Milli kimlik kavramına sadece devlet tarafından üretilen bir olgu olarak bakmak doğru olmaz. Devleti kimlik üreten, kimikleştiren bir mekanizma olarak görmek de yanlıştır. Kimlik, doğuştan elde edilen bilgilerle oluşabilir ancak zamanla bu kimlik algısı kişi tarafından değişebilir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır ve sosyalleşme ile birlikte kimliği yeniden şekillenebilir (Erkal, 2000, s.46). Milletleri oluşturan esas özelliklerden birisi de onu diğer milletlerden ayıran, kendine ait milli bir kimliğin ve bu kimliğin şekillenmesine sebep olan kültürel farklılıklardır. Bu kimlik zaman içerisinde kültürün etkisiyle şekillendiği için başka milletler tarafından içselleştirilmesi zorlaşmaktadır (Yazıcı, 2016, s.83).

Sonuç olarak kimlik, bireylerin, grupların, toplum veya toplulukların “*Kimsin?*” ya da “*Kimlerdensin?*” sorusuna verdikleri yanıt olarak karşımıza çıkar. Bir taraftan bireylerin kendileri hakkındaki benzerlikleri diğer taraftan da farklılıklar olarak tanımlanabilir. Bundan dolayı kimlik, bizi, grubu veya toplulukları ayıran nitelik ve özelliklerden daha çok, başkalarıyla ortak olduğumuz değer ve ilişkiler bakımından yakınlaşmamızı ve ayrışmamızı sağlayan bir kavram olarak nitelendirilebilir (Yıldız, 2003, s.2-3).

“*Ben kimim*” sorusuna verilen cevapla beraber toplumda bizim nasıl tanındığımızı toplumun bizi nasıl nitelendirdiğine ilişkin bir kavramdır. Kimlik kavramı bilindiği üzere birçok bilim dalının açıklamaya çalıştığı bir konu olmuş, çok boyutlu bir kavramdır. Herhangi bir kişinin kimliği, toplum ya da topluluk tarafından, kendine ait özellikleri, toplumdaki konumu, başkaları hakkındaki düşüncelerinin etkileşimi sonucunda meydana gelir. Bu kavramı açıklarken öncelikle hangi amaçla kullanılacağını bilmek ve bu bağlamda da sınırlarının iyi bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Bununla beraber kimliğin sosyolojik boyutunda; kültürel, kolektif ve toplumsal temeller çerçevesine açılan bir pencere olduğunu söyleyebiliriz (Dalbay, 2018, s.174).

2.2.4. Milliyetçilik

Milliyetçilik kavramı, günümüzde sosyal bilimler ve beşeri bilimlerde üzerinde çokça çalışılan, sıkça tartışmalara neden olan kavramlar arasındadır. 19.yüzyılda yaşanan gelişmelerle ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla ele alınmaya başlayan milliyetçilik tartışmaları, 20.yüzyılın başlarından 1970’li yıllara kadar yaşanan gelişmeler sonrasında ulus devletlerin ortaya çıkmasındaki artışın ve farklı yönlerinin öne çıkması sebebiyle tartışma konusu olmuştur (Güder, 2016, s.8). Milliyetçilik hakkında birbirinden farklı birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımları yapan kişilerin ulusal kimlikleri ile sahip oldukları dünya görüşü arasında bir ortak fikir birliği görülmektedir. Bazı aydınlar milliyetçilik kavramını farklı sınıflara ayırmakta ve bazı toplumlarda milliyetçiliği iyi, liberal, insancıl, olarak anlatırken; başka bir toplumda ortaya çıkan milliyetçiliği ise kötü bir durum olarak nitelendirmekten geri durmamaktadırlar (Uzun, 2003: 140’akt Akıncı, 2014, s.132).

Milliyetçiliğin ortaya çıkışı 1789 Fransız ihtilali ile gerçekleşip, zaman içerisinde değişik şekillere bürünmüş ve 19. yüzyılda giderek benimsenen yükselen bir değer

olmuştur. Bununla beraber milliyetçiliğin bir ideoloji olarak ne zaman başladığı yazardan yazara farklılıklar gösterir (Kjahia, 2020, s.15). Özkırmılı, milliyetçiliğin kökenlerini 18.yüzyılın sonlarına doğru Herder ve Fichte'ye, hatta bazı yazarlara göre Kant ve Rousseau'ya kadar götürmenin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Milliyetçiliğin farklı disiplinler tarafından ele alınıp tanımlanmaya çalışmasının 1920 ve 1930'lu yılları bulduğunu ve bir doktrin olarak da 18. ile 19.yüzyıla kadar geriye gidilebileceğini ifade etmektedir (Özkırmılı, 1999, s.10-27).

Sanayi devrimi ile beraber yaşanan gelişmeler sonrasında toplumda ve siyasal alanda, Batı Avrupa'da yükselen milliyetçilik düşüncesi bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Daha erken dönemlerden beri temelleri atılan ve yavaş yavaş şekillenmeye başlamış olan modernleşme süreci, 15. yüzyıldan itibaren hız kazanarak ortaya çıkan ortak ihtiyaçlar sonucunda bir hedefe ulaşma düşüncesiyle sosyal ve siyasal alanda popülerleşen bir ideoloji haline gelmiştir. Sanayileşmenin de etkisiyle kırdan kente doğru yapılan göçler hareketlilik kazanmış ve kent nüfusları artmıştır. Kentleşmenin etkisiyle beraber, geleneksel grup aidiyetlerinin ve geleneksel-toplumsal bütünleştirici değerlerin yavaş yavaş silinmesi, toplumsal anlamda bir bütünleşme sorunu yaratmıştır. Bu nedenle, bütünleştirici yeni kimlik ve duygular önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır (Altun, 2016, s.156).

Milliyetçiliği modernleşme sürecinin bir parçası olarak ele alan modernist yaklaşım, milletler ve milliyetçiliğin modern döneme ait yapılar olduğu fikrini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre milliyetçilik, modernleşme ile birlikte endüstrileşme, merkezileşmiş devlet yapılarının oluşumunu, kentleşme ve laikleşme süreçleri ile birlikte ele alınmaktadır (Yahşi, 2017, s.703).

Toplumların, ulus oluşturmada önceki durumlarından, ulus olmaya doğru devam eden bir sürecin hem ürünü hem de ideolojik bir düşünce olarak tanımlanabilen (Aydın, 2018, s.232) milliyetçilik; bir araya gelerek birleşme, bütünleşme ideolojisi gibi birliktelik duygusu oluşturmalarını sağlarken, diğer yandan, ortak geçmiş, ortak düşmanlar, ortak amaç ve gelecek duygusunun oluşmasını sağlamaktadır (Akıncı, 2019, s.414).

Milliyetçilik fikri, bir ideoloji olarak, modern, tarihsel ve toplumsal olayların sonucunda yeşermiştir. Gelişen modern dönemle beraber, milliyetçilik fikri ortaya çıkmıştır. Ulus-devletin siyasi birliği için kendini tanımlama ve kimlik oluşturma biçimi

olarak gelişmiş bir düşünce şeklidir (Yıldırım, 2016, s.124). Modernleşme süreci sonunda devletler artık hem milli birlik ve beraberliği bütünleştirici bir rol olarak üstlenmiş hem de sosyal düzeni sağlayan bir güç haline gelmiştir. Yasal bir zeminde milli egemenliği sağlayan devlet, birey ve milleti siyasi iktidarın gerçek sahibi olan devlet ile özdeşleştirmiştir. Milli egemenliği savunan milliyetçilik düşüncesi, devlet ile millet arasındaki düzensizlikleri, çatışmaları engelleyen bir mekanizma görevi üstlenmiştir (Işıklar, 2008: 800’akt Aydın, 2018, s.233).

Hayes, “*Essays of Nationalism*” (Milliyetçilik Üzerine Denemeler) adlı eserinde milliyetçiliğin “*dini bir duygu*” ya benzediğini, bir millet uğruna yaşamayı, kavga etmeyi ve o millet için ölmeyi göze almak gibi milliyetçi düşüncelerle ilgili olan duyguların, milliyetçilik motifini diğer ideolojilerden ayıran en belirgin özellikler olduğunu ifade eder. Hayes gibi düşünen diğer milliyetçilik araştırmacılarının gözünden bakıldığında, milliyetçilik ideolojisinin dine benzer bir noktada olduğu görülmektedir (Düzce, 2017, s.648). Milliyetçilik, kimilerine göre bir bağımsızlık savaşını ifade ederken, kimileri de onu başka milletlere karşı yürütülen baskı ve sindirme politikası olarak kullanmaktadır (Winkler, 1978: 5’akt, Akıncı, 2014, s.133).

Milliyetçilik kavramını etnisite kavramı ile beraber incelemek de mümkündür. Etnik grupları birleştirerek bir yandan onlara bir ulus yaratma düşüncesi aşılayıp, diğer yandan da yaşadıkları ulusun etnik gruplarını uluslaşma düşüncesiyle hareketlendirip ikili ve birbiriyle çatışmalı işlevsel dinamiğin omurgasını da oluşturur (Konuralp, 2018, s.139).

Toplumda ortak değerler etrafında birleşen, kimlik ve aidiyet bilincinin gelişmesini sağlayan milliyetçilik düşüncesi, siyasi fikirlerin gelişmesinde de etkili olmuştur (Uzun, 2010: 253’akt Kantar, 2019, s.2144). Milliyetçilik ideolojik olarak milliyet kavramının harekete geçirilmiş ve gerek bireysel gerekse toplumsal zorunluluklar bütünü oluşturduğu bir kavramdır. Yaşadığımız çağın sosyal ve siyasal yapısını etkileyen, aidiyet duygusunu töre, dil, din, kültür ve devlet yönetimi dahil tüm alanlarda milli hayatı öneren bir ülküdür (Kantar, 2019, s.2144).

Sosyalizmin, liberalizmin, monarşizmin, Hristiyanlığın ve Müslümanlığın kendi içerisinde birçok farklı çeşitleri olduğu gibi, milliyetçiliğin de farklı çeşitleri vardır. Örneğin 19.yüzyılın sömürgeci ve sömürgeye karşı direnişte bulunanların milliyetçiliği başka, 20.yüzyılda Nazi Almanya’sının milliyetçiliği, ırkçılığı başkadır. Bu konuda

milliyetçiliğin, milli kimlik konusunda sadece ırksal bir temel üzerinde kabul edilmesi gerektiğini şart koşan milliyetçilikler de vardır. Dil, coğrafya, ortak tarih, kültür gibi her farklılığı kimlik tanımında yapıp ırksal bir soyu reddeden veya bunların hepsinin gereksiz olduğunu söyleyen milliyetçilikler de vardır (Türkkan, 2006, s.89-90).

Her ülkenin milliyetçilik anlayışı o ülkenin kendine özgü koşullarına bağlı olarak ortaya çıkmış ve o ülkedeki milliyetçilik anlayışı, başka ülkelerde anlaşmazlık, uyuşmazlık, karışıklık ve tutarsızlık olarak değerlendirilmektedir. Örneğin Arap Sosyalizmi Arap milliyetçiliğinde önemli bir unsur iken, Türkiye’de sosyalizm, milliyetçiliğe karşı bir düşünce olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Yücel ve Bölükbaşı, 2019, s.7).

Milliyetçi-toplumcu doktrine göre önemli olan değer millettir. Buna göre toplumda önemli olan değer esas itibarıyla millet içindir. Bu doktrine göre sınıf ayrılıkları yoktur; bireyler ve toplumsal sınıflar milli düşünce içerisinde birbiri ile kaynaşmış birlik ve beraberlik içinde olur. Yapılan her yenilik, her hareket, her disiplin, her türlü ilim ve sanatın ana hedefi millettir. Bu düşünceye göre toplumda yapılacak her değişikliğin milli değerler üzerinden, yabancılaştırmadan yapılması gerekir. Milliyetçi-toplumcu doktrinde kapitalizmin ve Marksist sosyalizmin tersine, manevi değerlere önem verir ve insanı sadece değer üreten ekonomik bir organizma gibi görmez, aksine insan maddi ve manevi değerlerinin bütünüdür düşüncesi yer alır (Karaca, 11.Baskı, s.15-16).

Arsal, birçok Avrupa düşünürlerinin eserlerinde, özellikle 19.yüzyıla ait kitaplarda milliyetçilik duygusunun sadece son asırlarda ortaya çıkmış bir hissiyat olduğu fikrine karşıdır. Bu fikri hem tarihi hem de sosyolojik açıdan yanlış bulur. Buna karşın nerede bir kavim-millet ortaya çıktı ise, orada o millete mensup bireylerin ruhunda o millete bağlılık hissini de oluşacağını düşünmektedir. İçinde yaşadığı ulusun, kendi varlığını, milli değerlerini, özgürlüğünü korumak ve devamlılığını sağlayabilmek amacıyla, kendi ulusuna saldırıda bulunan başka uluslarla, kavimlerle, milletlerle mücadele etme ihtiyacı da duymaktadır. Arsal’a göre, eğer içinde buldukları millete mensup bireylerin aidiyetlerinde, milliyetçilik duygusu oluşmamış olsaydı, o millet varlığını sürdüremez, varlığını ve istiklalini korumakta zorlanırdı. Bu nedenle Arsal, milliyetçilik hissini insanlar arasında milletler kadar eski olduğunu ve milliyetçiliğin milletler kadar eski bir kavram olduğunu savunur. Milliyetçilik duygusunun sadece yakın bir geçmişte 19.yüzyılda ortaya çıkan bir hissiyat olmadığını

ve bu duygunun çok daha eski dönemlerden itibaren zaten var olduğunu ileri sürer. Ancak 19.yüzyılda yaşanan olaylar, Avrupa’da bu hissin uyanması ve canlanmasına hız kazandırmıştır. Dolayısıyla Arsal, milliyetçiliğin sadece 19. asırda meydana gelen bir duygu olduğunu, olmayan bir şeyin o dönemde ortaya çıktığı fikrini reddeder. Ona göre, 19.yüzyıldaki gelişmeler zaten olan bir duygunun yeniden zuhur etmesine yol açmıştır (Arsal, 2018, s.159-160).

Öz, Türkiye’deki milliyetçilik anlayışının Avrupa’da ortaya çıkan “*nasyonalizm*” gibi değerlendirilmemesi gerektiğini savunur. Ona göre, Türkiye’deki milliyetçilik anlayışı hiçbir zaman ırkçılık ve ayrımcılık olarak kullanılmamıştır. I. ve II. Dünya Savaşı arasında Avrupa’da ortaya çıkmış olan ırkçı ve saldırgan “*nasyonalizm*” ile günümüz ve geçmiş Türkiye’deki milliyetçilik anlayışı birbirinden çok ayrı anlamlara gelmektedir. Türkiye’deki milliyetçilik anlayışı vatanseverlik olarak değerlendirilmektedir (Öz, 2012, s.2).

2.3. TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

2.3.1. Tarihsel Gelişimi

Günümüzde toplumu bir arada tutmaya yarayan ideolojilerden birisi olan milliyetçilik, bir ideoloji olarak 19.yüzyılda yaşanan Fransız ihtilali sonucunda, modernleşme ve sanayinin gelişmesiyle daha popüler hale gelmiştir. Fransız ihtilali ile ortaya çıkan milliyetçiliğin zemininde, milli egemenlik, bağımsızlık, eşitlik ve laiklik gibi kavramlar vardır. Aklın bir ürünü olarak ortaya çıkan milliyetçilik, 19. ve 20. yüzyıllarda dünyanın en büyük harekete geçirici gücü olmuştur. Milliyetçilik duygusunun bireyleri ve toplumları harekete geçirici bir unsur olduğu düşüncesinin altında yatan temel neden, aslında onun milli egemenliğe duyulan hissin ve bununla ortaya çıkan bağımsızlık duygusunun yoğunluğundan kaynaklanmaktadır. Ortaya çıktığı dönemlerde yalnızca kendi topraklarındaki milletin iyi şartlar altında özgür bir şekilde yaşayabilmesini hedefleyen, liberal bir düşünce olan milliyetçilik duygusu, zamanla farklı hal alıp bir baskı ve yayılma ideolojisine dönüşmeye başlamıştır (Sarıay, 2008, s.14-15).

Osmanlı devletinde olduğu gibi, sınırları içerisinde birden fazla dile, dine, etnik gruba ve birçok demografik yapıyı barındıran devletler için milliyetçilik bir problem haline gelmeye başlamıştır. Azınlık gruplar zamanla milliyetçiliğin de etkisi ile Osmanlı devletine karşı isyanlar çıkartmaya başlamıştır. Avrupa’da filizlenen milliyetçilik

hareketleri, Osmanlı devletindeki azınlık grupları harekete geçirmiş ve bu azınlıkların bağımsızlık hareketlerinde bir başlangıç noktası oluşmuştur. Azınlıkların çıkardığı isyanları engellemek için Osmanlı, askeri önlemler almış ancak Balkanlardaki Hıristiyan unsurlar önlemlere rağmen isyan hareketlerine devam etmiştir (Demirel, 2016, s.143).

Osmanlı devletinin yönetiminde olan balkanlardaki topraklarda ilk isyan hareketleri ortaya çıkmış ve bu topraklarda yaşayan Hıristiyanlarda da ilk milliyetçilik hareketleri görülmeye başlamıştır. Çıkan isyanlarda vatan, millet, hürriyet gibi kavramlar ön planda olmuş ve gücünü yavaş yavaş yitirmeye başlayan Osmanlı'nın yönetim sisteminde sarsıntılara neden olmuştur. Başka ülkelerin de bu topraklarda yaşayan Hıristiyanları desteklemesi ve yönlendirmesiyle milliyetçilik ve ayrılıkçılık hareketleri güç kazanmış, çözümlenilen ilk olarak bu unsurlarda ortaya çıkmıştır (Saklı, 2012, s.3).

Alınan askeri önlemlere rağmen Osmanlı, isyanları bastırmada başarılı olamamış ve isyanları önlemek amacıyla Tanzimat hareketini başlatmıştır. Tanzimat hareketlerini 1856 Islahat Fermanı takip etmiş ve gayri Müslümlere Müslümanlar gibi daha önce verilmeyen ve Osmanlıda tanınmayan haklar tanınmıştır. Yapılan yeniliklerle beraber gayri Müslümlere verilen bu haklar sonucunda iktisadi güce kavuşan ve büyük devletlerin korumasına alınan gayri Müslim azınlıklar zamanla siyasi haklar da talep etmeye başlamıştır. Reformlarla birlikte topluma nüfuz edip Islahat uygulamalarına girildikçe azınlıkların toplumdaki ayrılıkçı hareketleri daha görünür hale gelmiştir (Sarıay, 2008, s.44).

Avrupa'da gelişen milliyetçilik akımları ve isyanlar sadece Hıristiyan topluluklarla sınırlı kalmamış, Türk olmayan Müslümanlar da örneğin Araplar, Arap milliyetçiliği yaparak Osmanlı devletine karşı isyanlar çıkartmışlardır. Önceleri Osmanlı devletinde ümmetçi toplumcu bir yapıda olan Araplar, Osmanlı'nın zayıflaması ve bağımsızlık düşüncesiyle hareket etmelerinin sonucunda ümmetçilik yerine kendi milliyetçiliklerini savunmuş, yerini ulus bilincine bırakmıştır. Zaman zaman bu milliyetçilikler, Türk düşmanlığına dönüşmüş ve ümmetçilik düşüncesinin yerini Türk karşıtı propagandalar almıştır (Uzun, 2000, s.258). Balkanlarda çıkan isyanların başlamasıyla imparatorluktan kopan Müslüman Arnavutların yanı sıra Müslüman Araplar da bağımsızlık düşüncesi ile hareket etmeye başlamıştır. Osmanlı'nın Arapları kendi yönetiminde tutma çabalarına karşılık 1. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte

Arap aydınlar ve onların yayınladıkları bildiriler Arapları isyana teşvik etmiştir (Sarıay, 2008, s.97-99).

Azınlıkların isyanlarıyla giderek güçsüzleşen Osmanlı, toplumdaki isyancı ayrılıkçıları bastıramayınca toplumdaki ve yönetimdeki birliği sağlayabilmek adına yeni arayışlar içerisine girmiştir. Devletin parçalanmasını önlemeye yönelik olarak Osmanlı aydınları yeni fikirler ortaya atmıştır. Gayri Müslim unsurları göz önünde bulunduran Osmanlı aydınları bu unsurların milliyetçilik ve ayrılıkçılık hareketlerine karşı Tanzimat döneminde devletin parçalanmasını önlemek amacıyla ilk olarak “*Osmanlılık*” siyasetine başvurmuşlardır. Başarısız olan bu siyaset girişimini izleyen yılları takiben 1876’da tahta çıkan 2.Abdulhamit, Hristiyan unsurların da ayrılmasına neden olan milliyetçilik düşüncesinin, Osmanlı devletindeki Müslümanları etkilememesi için ve İslam topraklarını kaybetmemek için “*İslamcılık*” siyasetini esas almıştır (Saklı, 2012, s.3). Bu hareketlerin devamında Osmanlının kötüye gidişatıyla birlikte Türk aydınları tarafından “*Türkçülük*” hareketleri başlatılmış ve yeni kurulacak olan Türk devletinin zeminini oluşturmuştur.

2.3.1.1. Osmanlıcılık

Osmanlıcılık, Osmanlı devletinde yaşanan isyanları ve parçalanmaları önlemek amacıyla ortaya atılan fikir akımlarından birisidir. Fransız ihtilali ile cereyan etmeye başlayan milliyetçilik akımı, çeşitli batılı devletler ve Rusya’nın kışkırtmaları sonucu ilk olarak Balkanlarda bağımsızlık duygusu içerisinde gelişen hareketler başlatmıştır. Osmanlı gibi içerisinde çok fazla etnik grubun bulunduğu çok uluslu bir devlet, yaşanan bu gelişmeler sonucunda parçalanma korkusuna kapılmış ve Osmanlı aydınları tarafından bölünmeyi önlemeye yönelik olarak birleştirici bir siyaset anlayışı ortaya çıkmıştır. Osmanlıcılığın amacı, parçalanmalara ve isyanlara karşı farklı milletleri, grupları birleştirerek Osmanlı milleti meydana getirmektir. Farklı milletler farklı kültür çeşitliliği anlamına da gelmektedir. Çünkü her etnik grubun ve her dinin her milletin kendine ait bir yaşayış biçimi vardır. Osmanlı da bu farklı kültürleri ayırtmadan herkesin “*Osmanlı milleti tebaasındanım*” diyebilmesine olanak tanıyordu. Bu sayede Osmanlılık ideolojisi de bu farklılıkları “*aynı devletin tebaasından olma*” hissiyle değiştirerek, artan parçalanma ve isyanları durdurmaya amaçlamıştır (Türkmenoğlu, 2019, s.410-411).

Tanzimat Fermanının yayınlaması ile birlikte Osmanlıdaki ırksal ve mezhepsel farklılıkların ortadan kaldırılması ve azınlıklara daha önceden tanınmayan hakların verilmesi, hukuksal eşitliklerin sağlanması amaçlanmıştır. Yapılan bu uygulamalarla Osmanlı devleti çok kültürlü, çok dinli, etnik grupların, Müslüman ve gayri Müslim unsurların Osmanlılık üst kimliği ile sade, ortak bir vatandaşlık anlayışının oluşmasını hedeflenmiştir. Bu fikir Osmanlı yönetimindeki aydınlar ve yöneticiler tarafından parçalanmayı durdurmak ve isyanları azaltmak amacıyla gerekli görülmüştür (Uçar, 2018, s.81).

Osmanlıda yaşayan farklı gruplara yönelik, din, dil, soy, ırk temeline bakılmadan sade bir Osmanlı tebaası yaratma düşüncesi devam etmiştir. Osmanlılık fikri, Tanzimat ile başlayıp 1. Dünya savaşına kadar devam etmiştir. Bu süre içerisinde Osmanlı'nın yönetimindeki resmi ideoloji olarak uygulanmaya çalışılmış ve Osmanlı aydınları tarafından yazılan yazılarda sürekli Osmanlılık düşüncesi devam ettirilip toplumu bu konuda bilinçlendirme amacı gütmüştür. Aydınlar “*Osmanlı Milleti*” bilincini oluşturmaya çalışmışlardır (Çolak, 2016, s.68).

II. Mahmut'un toplumsal yapıdaki ve devletteki parçalanmaları önlemek amacıyla söylediği “*Ben tebaamdaki dinlerin farkını ancak cami, havra ve kiliselerine girdikleri zaman görmek isterim*” sözü imparatorluktaki farklı kimlikleri kapsayan yeni bir kimlik inşası oluşturup, siyasal ve sosyal yapının korunmasını amaçlamaktadır (Uçar, 2018, s.92).

2.3.1.2. İslamcılık

Osmanlıdaki ayaklanmaları ve bu ayaklanmalar sonucunda toplumsal ve siyasal bütünlüğü sağlayabilmek amacıyla ortaya atılan fikir akımlarından birisi de İslamcılıktır. İslamcılık hareketi 1840'lı yıllardan itibaren Müslümanların bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Tanzimat'ın ilanından sonra Tanzimat'a gösterilen tepkilerin odağında Osmanlılıktan ziyade “*İslamcılık*” düşüncesi hâkimdi. Tanzimat'ın Osmanlı devleti sınırlarında yaşayan gayri Müslümlere de Müslümanlar gibi haklar tanınması, Osmanlılık meselesine ilişkin farklı kimliklerin ve benliklerin kaybolmaya başladığına dair bir tepki yaratmıştır. Osmanlılık fikrinin zamanla çok da başarılı bir fikir olmadığı anlaşılmıştır. Çünkü gayri Müslümlere tanınan haklar sonucunda, gayri Müslimler daha fazla imtiyaza sahip olmuş, tanınan haklar sayesinde daha rahat hareket edip, devletin belirli mevkilerinde görevler almışlardır. Zamanla Osmanlı devleti

parçalandıkça imparatorluk sınırları içerisinde sayısı azalan Müslüman olmayan unsurların çok da dikkate alınmaması gerektiği konusunda bir kanıya varılmıştır. Parçalanmayı durdurmak, yönetimdeki gücü yeniden sağlamak amacıyla, imparatorluktaki Türk olmayan Müslüman unsurlara yönelik yeni bir düşünce ortaya koyulması gerektiği yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu da Osmanlılıktan daha çok Müslümanlara hitap eden ideolojilerle mümkün olmuştur. Parçalanmayı azaltmak için İmparatorluk içinde ve dışında yaşayan, bütün Müslümanların birleşmesine olanak sağlayan, Osmanlılıktan çok daha fazla güçlü olacağını düşündükleri fikir İslamcılık olmuştur. İslamcılık, Osmanlılık düşüncesinin başarısızlığının bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve Osmanlılık kendisini artık İslamcılık fikri içinde devam ettirmiştir (Türkmenoğlu, 2019, s.423).

İslamcılık, II. Meşrutiyet döneminde en yaygın olan fikirlerden birisidir. Bu fikrin altında yatan esas mesele İslam'a bağlı olmak, birlik düşüncesini İslami birliktelikten almaktır. Bunun en güçlü dayanaklarından birisi Halifeliğin Osmanlı Hanedanlığında bulunması, padişah ve şeyhülislamın otoriter bir konumda olması, İslamcılık düşüncesinin gücünü artırmasında etkili olmuştur. İslamcılık fikrinin eğitim kurumlarında yayılmasının yanında, yayılması için önemli konumda bulunan diğer yer ise camiler olmuştur. Camilerden verilen vaazlar sayesinde İslamcılık düşüncesinin rahatça yayılması sağlanmıştır (Tunaya, 1998: 90-92'akt Durgun, 2019, s.36).

Bir fikir akımı olarak İslamcılık, inanç, ahlak, felsefe, siyaset ve eğitim alanlarında yeniden bir bütün oluşturmak, Osmanlıdaki Müslüman unsurlar arasındaki hareketlenmeleri durdurmak, medenileşmek ve birleştirmek amacıyla ortaya atılan siyasi, ideolojik bir hareket olmuştur. Bu dönemde Osmanlı devletinin yaptığı kanunlar ve yenilikler İslami usuller örnek alınarak yapılmıştır. Osmanlılık düşüncesinin ayaklanmaları durdurmada etkili olmadığı anlaşılınca Müslüman unsurları bir arada tutmanın daha faydalı olacağını düşünerek İslamcılık bir ideoloji haline almıştır. Bütün Müslümanların kendilerini "*Osmanlı milleti*" yerine "*İslam milleti*" olarak görmeleri Osmanlı'nın geleceği açısından kurtarıcı bir fikir olarak görülmüştür (Yıldız, 1999, s.286-287).

İslamcılık, Osmanlı devleti başta olmak üzere diğer Müslüman devletlerin de Batının sömürgeciliğine karşı 19.yüzyılın ikinci yarısından başlayarak halkı bilinçlendirme ve muhafaza etmeye yönelik bir his ve fikir hareketi olmuştur (Doğan, 2013, s.120). Fakat zannedildiği gibi İslamcılık düşüncesi tamamıyla batıya kapalı

değildir. Batıda gelişen bilim ve teknik alanlarından faydalanılması gerektiğini, ancak bunun İslam'a uygun şekilde ahlaki özellikleri göz önünde bulundurarak Müslümanların yararına olacak şekilde bu gelişmelerin takip edilmesi gerektiğini savunmuştur (Çetintaş: 319'akt Durgun, 2019, s.36).

İslamcılık düşüncesi, Müslümanları siyasi bir farkındalığa varmasına ve Müslümanların önünde engel olan meseleleri kendi fikir ve düşünceleri bağlamında çözmesine, modernleşmeye bilincine vardırın bir akım olmuştur. Dini bir unsur olduğu için İslamcılık düşüncesine İslami ideoloji olarak bakılmasına rağmen, dünya işlerine dönük, siyasi amaçlı, Müslümanların kültürel ve sosyal varlığını muhafaza etmesine yönelik de bir hareket olmuştur (Sarıay, 2008, s.68).

Diğer fikir akımları gibi İslamcılık düşüncesi, “İslam âlemi ve Osmanlının bilim ve teknik bakımından neden Batı'nın gerisinde kaldığı” sorusu üzerine arayışlar içerisine girmiş ve çözümler üretmeye çalışmıştır. Bununla beraber İslamcı düşünce sistemi Batının gerisinde kalmak yerine yenilikçi modernleşme hareketlerine başlamış ve Osmanlının yeniden kalkınmasını amaçlamıştır. Batıyı teknik bakımdan yakalayabilmenin yalnızca İslamcılık hareketiyle gerçekleşeceğini savunan bir fikir olmuştur. (Acet, 2014, s.57-59).

Osmanlı devletinin izlemiş olduğu bu fikir akımı, 93 harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı öncesinde, kamuoyunda savaş başladığında bütün Müslümanların Osmanlı devletine yardım edeceği ve Osmanlının yanında Ruslara karşı savaşaacağını, Rusya'daki Müslümanların ayaklanıp Rusya'yı zor bir duruma sokacağını düşünmekteydi. Ancak sanıldığı gibi olmadı ve savaş bittiğinde İslamcılığın artık eskisi kadar etkili olmadığı anlaşılmıştır (Çetinsaya, 1988'akt Acet, 2014, s.59).

2.3.1.3. Türkçülük

Osmanlıcılık ve İslamcılık fikir akımlarının başarısız girişimlerinden sonra Osmanlıdaki bir millet yaratma politikaları başarısız olmuş ve bu durumun devamında da Türk aydınları tarafından Türkçülük düşüncesi kendini bulma akımı olarak ortaya çıkmıştır. Türk toplumunun bin yıldan beri İslamiyet'le bütünleşmesiyle beraber, dini bağların hâkim olduğu, zaman zaman dini kimliğin kavmiyetinin önüne geçtiği bir ümmet haline gelmiştir. Bu nedenle Türkiye'de milliyetçilik, ümmetçilikten çok Osmanlıcılığa, oradan İslamcılığa ve en son Türk milleti olarak millet milliyetçiliğini savunan bir düşünce şeklinde gelişim göstermiştir. Türk aydınları yıkılmak üzere olan

Osmanlının kozmopolit yapısı içerisinde kendini bulma, hareketi olarak Türkçülük akımını başlatmıştır. Bunun sonucunda da yakın dönem düşünce tarihimizde modern anlamıyla “*millet*” fikrinin tekâmülü, gelişen milliyetçilik düşüncesiyle Türkçülüğün olgunlaşmasına bağlı olarak doğmuştur (Sarıay, 2008, s.25-26).

Türkçülük düşüncesinin şekillenmesini sağlayan en büyük etmenler, Kafkas, Kırım ve Kazan kökenli modernist Türkler ve Rusya’daki Türklerin milli benliklerini muhafaza etme çabası ve Balkan Savaşının neden olduğu gelişmeler sonrasında Türkoloji’ye olan ilginin artması olmuştur. Bu hareketlerle Türkoloji çalışmalarının Osmanlı aydınlarının da Türkçülük fikrini kabul etmesinde önemli bir etken olmuştur. Rusya Türklerinde milliyetçilik fikri İslami reformlar ile Azeri ve Tatar burjuvazisinin olgunlaşmasıyla birlikte şekillenmiştir. Rusya’da İslami modernleşme düşüncesini din adamları temsil ederek Müslüman halk arasında yayılmasına katkı sağlamıştır. İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi isimler modernleşme açısından bütün Türklere yol gösterici isimler olmuştur (Aydın, 1993: 148’akt Taş ve Göçsüçukur, 2019, s.482).

20.yüzyılın başlarında filizlenmeye başlayan Türkçülük fikri, Balkan milliyetçiliğinin bir sonucu olarak da ortaya çıkmıştır. Türkçülük fikri Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmaya başlamasının ardından Türkleri birleştirme amacı güden bir hareket olmuştur. Osmanlının toplumsal-siyasal hayatındaki parçalanmaların ardından kaybolan ulus bilinci, halk ve aydınlar tarafından tam olarak anlaşılamamıştır. Türkçülük fikri de bu sebeplerden hareket ederek Osmanlının dağılmasının kaçınılmaz bir hale geldiği anlaşılınca kurtarıcı ideoloji olarak benimsenmiş ve aydınlar tarafından benimsenmiştir. Türk milleti, aslında Türklük bilincinin İslam ümmeti içerisinde eridiğini fark edememiştir. Türk olmayan Müslüman unsurların devlete karşı ayaklanmalarından sonra kendisini diğerlerinden ayıran tek özelliğin din olmadığını anlayıp, Türk ulusundan olduklarının farkına varmıştır (Bayraktutan, 1996: 50-52’akt Öz ve Cebeci, 2019, s.676).

“*Türklük Bilimi*” olarak adlandırılan Türkoloji çalışmaları, ilk olarak Avrupalı bilim insanları arasında araştırılmaya başlamıştır. 19.yüzyılın ortalarında Türk Tarihi ve Türk Dili ile ilgili ilk yazılar Avrupa’da yayınlanmıştır. Gelişen bu çalışmalarla beraber Osmanlı ve Rus topraklarında yaşayan Türkler, içerisinde buldukları çağın getirdiği şartlarla bu çalışmalara yabancı kalamamıştır (Çolak, 2016, s.64).

Gökalp, Türkçülüğün Osmanlıdan önce Avrupa’da Türklük bilinciyle iki hareketin ortaya çıktığını savunmaktadır. Birincisi Fransızca “*Turquerie*” olan “*Türkperestlik*” (Türk hayranlığıdır). Türkiye’de imal edilen halılar, kilimler, çiniler, demirci ve marangoz ürünleri, Türk Sanat eserleri Avrupa’daki sanatseverlerin ilgisini çekmiştir. Sanatseverler, Türk eserlerine büyük miktarda paralar ödeyerek satın almış ve Türk eserlerini evlerinde kullanmıştır (Gökalp, 2018, s.21). Avrupa’da gelişen diğer hareket ise “*Türkiyat*” (Türkoloji)’dir. Rusya’da, Almanya’da, Macaristan’da, Danimarka’da, Fransa’da, İngiltere’de birçok bilim insanının eski Türklere, Hunlara ve Moğollara dair arkeolojik çalışmalar ve tarihi incelemeler yapmışlardır. Yapılan bu araştırmalar sonucunda da Türklerin en eski milletlerden biri olduğu ve dünya üzerinde çok geniş bir alana yayıldıkları, çok büyük topraklarda hüküm sürdükleri ve bazı zamanlarda da dünyaya hâkim olan devletler halinde medeniyetler kurdukları ortaya çıkmıştır. Araştırmalar ile beraber Osmanlı devletindeki fikir adamları bu gelişmeler karşısında sessiz kalamamış, Türklük bilinci daha da yoğunlaşmıştır (Gökalp, 2018, s.22).

Türk Milliyetçiliğinin gelişmesi, Jön Türk döneminde ortaya çıkan olgulardan birisidir. Türkçülük fikrinin yayılmasını sağlayan iki grup vardır. Bunlar Osmanlı Türkleri ve Rusya’dan göçen Türklere dir. Rusya’dan göçen Türklere, Osmanlıya göçmeden önce Çarlık Rusya’sının yönetiminden kurtulmak amacıyla milliyetçi hareketler başlatmışlardır. Osmanlıdaki Türkler ise, Türkçülük fikrini, unutulmuş Türk kimlik bilincini yeniden canlandırmayı ve Türkler arasında toplumsal birlikteliğin kurulup güçlendirilmesini hedeflemiştir (Arai, 2016, s.20).

Türk Milliyetçiliği, II. Meşrutiyetin ilanından önce dil, tarih ve edebiyat alanlarındaki yapılan çalışmalarla kültürel temelleri atılmış ve toplumsal hayatta din kadar önemli ikinci bir unsur olarak görülen milliyet bilinci daha da önem kazanmaya başlamıştır. Ancak ırka dayalı bir milliyetçilik politikası izlemek Osmanlı İmparatorluğundaki farklı etnik grupların ayaklanmalarını daha da canlandırıp dağılışı hızlandıracağı düşüncesi sebebiyle, milliyetçilik fikri yerine milli bir kültür inşa edilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı II. Meşrutiyet öncesinde Türkçülük fikri, siyasi bir akım haline gelememiştir. II. Meşrutiyetin ilanından sonra da ülkede Türkçülük hareketleri henüz etkilerini gösterememiştir. İkdam gazetesi hariç hiçbir yayın organı bu düşüncüyü açık bir şekilde savunmamıştır. Ancak Rusya’dan gelen Türk aydınlarının savunduğu siyasi Türkçülük fikri, bir yandan da temelleri atılan Kültürel Türkçülük,

Türk Milliyetçiliğinin bir düzen ve sistem halinde ilerlemesinin zeminini oluşturmuştur. II. Meşrutiyetin getirdiği hürriyet ortamı içinde bazı cemiyetler ve dergiler etrafında hareketlenmeler ve teşkilatlanmalar başlamıştır (Sarıay, 2008, s.103-104).

Türkçülüğün bir fikir sistemi olmasında ve teşkilatlanmasında Osmanlının son döneminde iki önemli isim ön plana çıkmıştır. Bu önemli iki isimden biri Ziya Gökalp, diğeri Yusuf Akçura'dır. Türkçülük denildiğinde akla gelen ilk isimlerden olan bu iki şahsiyetin Türkçülüğe büyük katkıları olmuştur (Saklı, 2012, s.8).

Gökalp, Osmanlılık ve İslamcılık gibi farklı fikirleri dönemsel olarak savunmuş olsa da onun esas üzerinde durup benimsediği son fikir Türkçülük olmuştur. Türkçülüğü Batıda gelişen ulus ve devlet inşa süreci ile beraber işlemiştir. Bu fikrin temelinde ise, irki bir soy birlikteliğinden çok kültürel tanımlamalar ile ulus ve vatanseverlik kavramları bulunmaktadır (Tokluoğlu, 2013, s.114). Gökalp'e göre Türkçülük, Türk milletini yükseltmek anlamına gelmektedir. Türkçülüğün özelliklerini anlayabilmek için öncelikle millet olarak tanımlanan topluluğun ne anlama geldiğini, neyi kapsadığını anlamak gerekir. Türkçülere göre millet, ırk anlamına gelir ancak ırk terimi zooloji biliminin bir alanıdır (Gökalp, 2018, s.32).

Sosyoloji bilimi ortaya koymuştur ki bu ilişki, kültürel yani duygularla oluşmaktadır. Gökalp, millet kavramını, irki, kavmi, coğrafi, siyasi ve isteğe bağlı olarak oluşan bir kavram olmadığını savunmuştur. O, milleti, dilde, dinde ahlakta ve güzel sanatlara olan ortak, yani aynı şeyleri benimsemiş bireylerden oluşan bir topluluk anlamında kullanmıştır. İnsanlar, bedenimiz, ırkımız aynı olanla değil, "*dilde ve dinde ortak olduğumuz insanlar ile yaşamak ister*" (Gökalp, 2018, s.38) ifadesini kullanmıştır. Kısaca Gökalp, Türkçülüğü daha çok kültürel Türkçülük bağlamında değerlendirmiş, dil ve kültür milliyetçiliğini savunmuştur.

Yusuf Akçura ise, millet tanımını yaparken "*millet, ırk ve lisanın esasen birliğinden dolayı içtimai vicdanında (toplumsal vicdanında) vahdet hasıl olmuş (birlik meydana gelmiş) bir cemiyet-i beşeriyedir (İnsan topluluğudur)*" (Akçura, 2019, s.17) şeklinde açıklamıştır. Bunun yanında millet fikrini açıklarken çeşitli tanımlar birbirleriyle az çok uyumlu hale getirilmiş ve milliyet fikrine açıklık kazandırılmaya çalışılmıştır.

İslamcıların sert eleştirilerine maruz kalan Türkçüler, ortaya koydukları milliyetçilik anlayışının İslam'a karşı gelmediğini, tam tersine, milliyetçilik anlayışlarında İslamiyet'in büyük bir yeri olduğunu savunmuşlardır. Özellikle

Türkçülüğün ana hatlarını çizen aydınlar, tamamen İslam anlayışına uygun, Müslüman Türk olarak hareket etmişlerdir. Bundan dolayı milliyetçilik anlayışlarının İslamiyet’le bir çelişki içinde olmadığını, her iki düşüncenin de birbiri ile uzlaştırılacağı, aynı zamanda da milliyetçiliğin İslamiyet’e yeni bir hareket kazandıracağını açıklamışlardır (Sarıay, 2008, s.193).

Hocaoğlu, Türk Milliyetçiliğini Modern Çağ öncesi ve Modern Çağ gibi iki farklı dönem olarak değerlendirmek gerektiğini savunmaktadır. Hocaoğlu’na göre, modern çağ öncesi Türk Milliyetçiliğinin iki yönü vardır. Birincisi, hemen hemen her millette ve kavimde görülen, belirli bir soydan gelip o soya bağlı olmaktan kaynaklanan milliyetçiliktir. İkinci yönü ise, Türk Milliyetçiliği düşüncesinin cihanı idare etme, yönetme gibi görevleri Tanrı tarafından Türklere verilmiş bir özellik olarak kabul edip “*üstün bir kavim olma bilinci*” olarak tanımlamıştır. Bu bilinç, Ünalist Devlet doktrini olarak isimlendirilen ve İslamiyet’in de cihadçılık anlayışı ile birleşince daha da güçlenip farklı bir hale gelen Dünya’ya ve Kainata hâkim olma fikrinde kendisini ortaya çıkartmıştır (Hocaoğlu, 2000, s.86-87).

Türk Milliyetçiliği, Osmanlının son döneminde doğmuş ve Cumhuriyet döneminde belirli bir kitlesi olan bir düşünce sistemidir. Türk milliyetçiliği bu dönemde etkisini daha da artırmıştır. Türk milliyetçiliğinin artık adı konulup, farklı sivil toplum kuruluşları ve yayın organlarına sahip Osmanlı aydınları tarafından dergiler, gazeteler, çıkartarak genç öğrenciler arasında da bir kitle oluşturmuştur. Cumhuriyetin kurulacağı dönemde resmi ideoloji ve devlet politikası üzerinde önemli etkileri olmuş, fikri ve siyasi bir düşünce haline gelmiştir (Çelebi, 2019, s.11).

Türkçülük, Türk Milliyetçiliğinin adıdır. Kelime anlamı olarak mensubiyet duygusu, sevgi taraftarlık anlamına gelmektedir. Türkçülük, Türk sevgisi ve taraftarlığı anlamına geldiğine göre başka milletlerin Türk taraftarlığı ve Türk sevgisi bu kelime ile ifade edilemez. Türkçülüğü bir ülkü olarak tanımlayan Atsız, ülküleri, “*milletleri besleyen ve gelecekteki hedeflerine ulaşmasını sağlayan manevi gıda*” olarak tanımlamıştır (Atsız, 2015, s.32).

Türk milliyetçiliğini aidiyet ve mensubiyet duyguları ile açıklayan Türkkan, Türklüğü, biyolojik olarak, doğarken Türk soyundan olup, sonra da milli kültürle Türklük kimliğinin şekillendiğini ifade etmiştir. Türkkan, doğduktan sonra ilk olarak anne ve babamızın dini olduğu için, daha sonra da kendi tercihlerimizle Müslümanlığı

seçtiğimizi, sonunda da milletdaş ve dindaşlık sorumluluğumuza bir zarar vermiyorsa insanlık görevlerimizi yaptığımızı ifade etmiştir. Ancak burada esas konunun milliyetçilik olduğuna dikkat çekerek; tercih ve amacın Türkçülük olduğuna, Türkçünün amacının da Türk Milletinin bekasını istemek şeklinde ifade etmektedir (Türkkan, 2006, s.184).

Milli Edebiyat dönemi, 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle beraber temelleri atılmış, 1923'te Cumhuriyet'in ilanına kadar olan sürede devam etmiştir. Bu dönemde Türk Milliyetçiliğinin büyük etkileri olmuştur. Bu yıllarda dönemi şekillendiren düşünce akımı Türk Milliyetçiliğidir. Türkçülük düşüncesi, siyasal ve sosyal alanlarda ulusallaşmayı amaçlamış, milli kültür çerçevesinde kendinden olmayan her türlü yabancı tesirleri reddetmiştir (Bars, 2013, s.40). Meşrutiyetin ilanı, her türlü fikrin açıklanması ve örgütlenmesi açısından serbest bir ortam oluşturmuştur. Bununla birlikte önceden yasak olan millet ve milliyet esasına göre dernekler kurmak bu dönemde daha kolay hale gelmiştir (Saklı, 2012, s.6).

Türkçülük fikrinin bir ideoloji halini almasıyla, 1915 yılında dönemin hükümet partisi olan İttihat ve Terakki, İmparatorluktaki bütün yabancı kuruluşlarda Türkçe'nin kullanılmasını mecburi hale getiren bir kanun çıkartmıştır. Bununla beraber Osmanlı Demiryolları Şirketi memurlarına Türkçeyi öğretebilmek amacıyla eğitimler düzenlenmiştir. Türk okullarında Edebiyat alanındaki programlar değiştirilerek, Milli edebiyat alanında daha fazla eğitim verilmiş ve o dönemdeki çoğu dergi ve gazeteler, millilik ve milli amaçlar doğrultusunda yayınlar yapmaya başlamıştır (Oba, 1995: 16-17'akt Ugan, 2018, s.518).

Mustafa Kemal Atatürk'ün başlatmış olduğu Milli Mücadele döneminin ardından, yeni bir Türk Milli devletinin kurulmasında Türk Milliyetçiliğinin büyük bir etkisi olmuştur. Bu dönemde Türk milleti kendi istiklallerini her türlü ayaklanmalara, istilaya ve sömürge altında kalmasına karşı koyabilmiş, bunu da milli birlik ve milli bilinç sayesinde başarmıştır. Bunun devamında da Türk Milliyetçiliği çerçevesinde, yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'nun yerine yeni ve milli devletlerini kurmuşlardır. Türk milliyetçileri açısından yeni devlet kurmak demek, Osmanlı dönemindeki Osmanlılık ve İslamcılık hareketlerinin başarısızlığı sonucu kendi bekalarını kurtarmaları anlamına gelmektedir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Mustafa Kemal Atatürk, Türk Milliyetçisi olarak anılmasının yanında "*milli bir sembol*" haline gelmiştir (Bilgin, 2018, s.335-336).

Türk Milliyetçiliği, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmaya başladığı dönemde Avrupa’da ortaya çıkan milliyetçilik hareketlerinin Balkanlardaki farklı gruplar üzerinde yarattığı etkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlıdaki çok kültürlü kozmopolit yapı bu hareketler karşısında sessiz kalamamış, zayıflamaya başlayan imparatorluğa karşı isyanlar çıkartılmıştır. Osmanlı bu ayaklanmaları ve toplumsal yapıdaki çözülmei durdurmak amacıyla ilk olarak Osmanlılık daha sonra da İslamcılık politikalarını devreye sokmuş ancak iki akım da başarıya ulaşamamıştır. Bunun sonucunda da Osmanlı dışında ve içinde yaşayan Türk aydınları tarafından Türkçülük fikri ortaya atılmıştır. Türkçülük fikrinin temelinde, Osmanlı devletinin yerine yeni bir devlet kurmak değil, tam tersine bağımsız bir devletin milliyetçilik akımları karşısında dağılıp yok olmasını engellemek amaçlanmıştır. II. Meşrutiyetin getirmiş olduğu özgürlük ortamı ile diğer bütün fikir akımları gibi Türkçülük fikri de bu düşünceyi farklı dergi ve derneklerde yayınlar yaparak yayma çalışmış ve Türk Milliyetçiliğinin sistematik bir hale gelmesini sağlayacak zemini hazırlamıştır. Bu düşüncenin yayılmasında katkı sağlayan unsurlar gazete, dergi ve Türkçü derneklerdir.

2.3.2. Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanması

2.3.2.1. Türk Derneği

II. Meşrutiyetin getirmiş olduğu hürriyet ortamında, Türkçülük düşüncesi etrafında birleşmek amacıyla farklı cemiyetler ortaya çıkmıştır. Türk Milliyetçiliği düşüncesini savunan ve bu düşünceyi yaymayı amaçlayarak kurulan ilk cemiyet “*Türk Derneği*”dir. Yusuf Akçura, bu derneğin kurulmasında öncülük yapan isimdir. Akçura, okul hayatından tanıdığı ve Türkçü düşünürler olan, Necib Asım Bey ile Veled Çelebi Efendi’den siyasi olmayan, siyasi çıkarlar gütmeyen, tamamen Kültürel amaçlar doğrultusunda hareket eden bir Türk cemiyeti kurulmasını teklif etmiş ve bu düşünürlerden rehber olmalarını istemiştir. Bunun devamında da ilk Mekteb-i Mülkiye Müdürü Celal Bey’in odasında yapılan bir toplantıda “*Türk Derneği*” adlı ilmi amaçlar güden bir derneğin kurulması kararlaştırılmış ve ilk İstanbul’da kurulmuştur (Akçura, 2019, s.242).

Derneğin Nizamnamesinde derneğin amacı; “*Cemiyetin maksadı Türk diye anılan bütün Türk Kavimlerin mazi ve haldeki asar, e’al, ahval ve muhitini öğrenmeye ve öğretmeye çalışmak yani Türklerin asar-ı atikasını (antik çağ eserlerini), tarihi, lisanlarını, avam ve havass edebiyatını, etnografya ve etnolocyasını, sosyal durumlarını*

ve bugünkü medeni durumlarını, Türk memleketlerinin eski ve yeni coğrafyasını araştırıp ortaya çıkararak, bütün dünyaya yayıp dağıtmak ve dilimizin açık, sade, güzel, ilim lisanı olabilecek surette geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak, imlasını ona göre tedkik etmektir” şeklinde açıklanmıştır (Akçura, 2019, s.243).

Dernek amaçlarını yaymak için gazeteler, risaleler, kitaplar yayınlayıp konferanslar düzenlemiştir. Bu doğrultuda ilk olarak Necip Asım'ın “*Türklerin Pek Eski Yazısı*” ve Bursalı Mehmet Tahir'in “*Türklerin Ulum ve Fünuna Hizmetleri*” isimli kitaplarını yayınlamıştır. Dernek ilk olarak “*Sırat-ı Müstakim*” dergisinde yayınlar yapmaya başlamış ve 1911 yılında kendi ismi ile yayınlanan bir dergi çıkartmıştır. Her ay yayınlanması planlanan “*Türk Derneği Dergisi*”, sadece 7 sayı yayınlanabilmiştir (Sarıay, 2008, s.106).

Dernek hiçbir siyasal amaç gütmeyen yalnızca bilimsel araştırmalar yapılması doğrultusunda kurulmuştur. Türk Derneği, kendisinden sonra kurulacak olan diğer Türkçü cemiyetlerden farklı olarak, Türk asıllı olmayan Osmanlı vatandaşları ve Osmanlı vatandaşı olmayan yabancı uyruklu düşünürlerin de üye olmasına imkân sağlamıştır. Buradan anlaşılacağı üzere Türk Derneği çevresinde yalnızca kültürel bir birliktelik amaçlanmıştır (Ugan, 2018, s.520). Kuruluşu kültürel amaçlar doğrultusunda olsa da, beyannamesinde bulunan dilde Türkçülük fikri, yani bütün Türklerin tek ortak bir dil çevresinde birleşmeleri düşüncesi ve dernek üyelerinin bazılarının İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden olması, derneğin ister istemez siyasal Türkçülük amacı içerdiği görüntüsü vermiştir (Duran, 2011: 74'akt Zorlu, 2018, s.49).

2.3.2.2. Genç Kalemler Hareketi

II. Meşrutiyet döneminin fikir dergilerinden birisi olan “*Genç Kalemler*”, 1909 Haziran ayında yayınlanmaya başlayan ve 1910 yılına kadar 8 sayı çıkartan “*Hüsün ve Şiir*” adlı edebiyat dergisinin devamıdır. “*Hüsün ve Şiir Dergisi*” İttihat ve Terakki partisinin liderlerinden Doktor Nazım'ın akrabaları olan H. Hüseyin ve İsmail Suphi tarafından yayınlanmıştır (Özyurt, 2005, s.56). Genç Kalemler dergisi, Türk Derneği'nin çalışmalarına paralel olarak İttihat ve Terakki hareketinin merkezi olarak görülen Selanik'te çıkmıştır. Dergi, konuşma diliyle yazı dilinin aynı olması ve dilde Türkçülük akımını savunarak, milliyetçi ideolojinin şekillenmesini amaçlamıştır (Sarıay, 2008, s.113).

Milliyetçilik düşüncesi etrafında birleşen ve Selanik'in kozmopolit yapısında çıkartılan Genç Kalemler Hareketi “*yazı dilini sadeleştirmek ve halkın konuşma diliyle yazı dilinin aynı olmasını sağlamak*” için çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalara “*Yeni Lisan*” adı verilmiş ve Genç Kalemler Hareketinin öncülüğünü Ali Canip ve Ömer Seyfettin yapmıştır. Bu sırada Diyarbakır'dan gelen Ziya Gökalp, Genç Kalemlerin savunduğu “*Yeni Lisan*” düşüncesine destek çıkararak harekete katılmış ve bu hareketin önemli isimlerinden biri olmuştur (Sarıнай, 2008, s.113-114). Yeni Lisan Hareketi, Türkçedeki, Arapça ve Farsça kelimelerin tamamen atılmasını değil de yabancı dillerden alınan bu kelimelerin Türkçede telaffuzuna uydurulmadan kullanılmasına karşı çıkmaktadır (“Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi” 2021).

Genç Kalemler dergisi, toplam 33 sayıdan oluşan 4 cilt olarak yayınlanmıştır. Derginin birinci cildi 6 sayıdan oluşmuştur (1-9'dan 6-14'e). İlk yayın tarihi Kasım 1910 ve Mart 1911 yılları arasındadır. Bu yayınların ideolojik ve siyasi düşünce yapısı daha çok Osmanlılık ve Batıcılık çevresindedir. Zaman zaman Türkçü düşünceye doğru yönelimleri olsa da ayrı bir yerde tutulmaktadır. Birinci aşamanın ideolojik yapısı daha çok sırasıyla “*Osmanlıcı-Batıcı-Türkçü*” şeklinde devam etmiştir. Fakat bu düşünce ilerleyen dönemlerde ciddi oranda değişmiştir (Odabaşı, 2006, s.224).

Genç Kalemler dergisi ikinci devresinde, siyasi, ideolojik, düşünce yapısı birinci devreden ayrı olarak sıralaması değişmiş ve artık yoğunluk sırasıyla “*Türkçü-Batıcı-Osmanlıcı*” halini almıştır. Fakat Genç Kalemlerin Osmanlılık düşüncesi hiçbir zaman tamamıyla yok olmamış ve Türk Milliyetçiliği ile ayrılmadan bir arada devam ettirilmiştir. Bunun altında yatan etken ise Osmanlı Devleti'ni korumak ve parçalanmasını önlemek için Osmanlılıktan tümüyle vazgeçemeyiştir (Odabaşı, 2006, s.229).

Türkçenin sadeleştirilmesi ve edebiyat yazılarının yoğunluklu olduğu dergide yayınlanan birçok makalede milliyetçilik düşüncesi dil akımının dışına çıkmıştır. Genç Kalemler dil konusunun yalnızca edebiyat alanında problem olmadığını belirtmiştir. Dünya üzerinde o dönemki nüfusları 100 milyon olan Türk kardeşleri ile iletişim kurmak açısından dilin insanları birbirine bağlayan bir bağ olduğunu, bu nedenle İstanbul Türkçesini bütün Türklere yaymak gerektiğini savunmaktadırlar (Sarıнай, 2008, s.115).

Genç Kalemler Hareketi aslında yeni bir hayat oluşturmayı amaçlamış bir grubun, dilde ve toplumsal alanda iletişimini sağlayan bir aracı olmuştur. Bu hayat, çağdaş bir toplum ve ulusun, laik, ulusal hayatıdır. Genç kalemler Hareketinin yapmayı hedefledikleri iş ulus inşa edebilmektir. Yapmış olduğu çalışmalarla birlikte toplumda ulusal bir bilinç ve ulusal bir kimlik kazandırmayı amaçlamışlardır. Bunu yaparken de dil, edebiyat ve İslamiyet öncesi Türk Tarihini temel araç olarak kullanmıştır (Odabaşı, 2006, s.240).

2.3.2.3. *Türk Yurdu Cemiyeti*

Türk Yurdu Cemiyeti Türk Derneğinden sonra kurulmuş bir cemiyettir. Kurucuları arasında Türkçülük hareketinin öncülerinden Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali, Akif Muhtar Özden ve Yusuf Akçura gibi isimler vardır. Dernek 31 Ağustos 1911’de Türk Milliyetçiliği düşüncesi çevresinde kurulmuştur. Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Ocağının kurulmaya başladığı bir dönemde faaliyete geçtiğinden dolayı çok fazla uzun ömürlü olamamış, üyeleri açılan Türk Ocağı çevresinde toplanmaya başlamıştır. Dernek sıfatıyla çok fazla faaliyette bulunamayan Türk Yurdu Cemiyeti’nin, kendi yayınladığı Türk Yurdu dergisi yeni kurulan Türk Ocağı’nın yayın organlarından birisi haline gelmiş ve Türkçülük düşüncesinin yayılmasında büyük bir etki yaratmıştır (Üstel, 2017, s.42-43).

Türk milletine fayda sağlamak amacıyla yayınlanmaya başlayan Türk Yurdu dergisinin ilk sayısı, 30 Kasım 1911 de yayınlanmıştır. Dergi bu yayında amacını, Türklüğe hizmet etmek ve uzun yıllar boyunca fayda sağlamak, amaca erişmek için de ne tür yollardan geçilmesi gerektiğini ve derginin içinde anlatılan şeylerin bir sorunu ele alıp en ince ayrıntılarına kadar açıklanacağını belirtmiştir (Sarıay, 2008, s.125).

Türk Yurdu dergisinde “*Türk Aleminden*” başlıklı siyasi yazılar yazan Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu, Avrupa, Asya, ve Rusya’daki, daha doğrusu bütün Türkleri içine alan bir düşünceyle Türklük bilincini aşılama çalışmıştır. Bunun sonucunda da Türk dünyasının tamamını kapsayan Türk Yurdu dergisi sayesinde, Türk gençleri zamanla Osmanlılık düşüncesini yetersiz bulmuş ve dünyadaki bütün Türklerin problemlerini kendi problemi gibi görmeye başlamıştır. Nitekim Türklük bilincini yayma gayretinde olan dergi bu amacında başarıya ulaşmıştır (George: 61’akt Sarıay, 2008, s.127-128).

2.4. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.4.1. Göç Kuramları

2.4.2. Ravenstin'in Kuramı

Ravenstein, 1885 yılında yayınlanan “*The Laws Of Migration*” adlı çalışmayı göç olaylarının belirli kanunlar çerçevesinde gerçekleştiğini ve William Farr'ın göç hakkında yapmış olduğu açıklamaların yanlış olduğunu kanıtlamak için yapmıştır. Bu çerçevede göç olaylarının genel geçer kanunlarını bulmak için, 1871 ve 1881 yılında İngiltere’de yapılan nüfus sayım istatistiklerini kullanmış ve bu istatistiklerden yararlanarak göç olayları üzerinde yedi adet kanun ortaya koymuştur. Ravenstein’in adı geçen eseri, bilinen ilk göçle ilgili çalışma olma özelliğindedir. Kendisinden sonra ortaya çıkacak olan kuramların öncüsü niteliği taşıyan bu çalışma, göç kuramlarına ve göç tipleri alanında yapılacak olan çalışmalara yol gösterici bir niteliktedir (Yalçın, 2004: 22’akt Çağlayan, 2006, s.68).

Ravenstein’in yaptığı çalışmanın oturduğu zemin endüstrileşme ve kentleşme kavramları üzerinedir. Sanayileşmenin gelişmesiyle beraber 19. yüzyılın sonlarında yaşanan değişimler bu çalışmanın temel hareket noktası olmuştur. Endüstrileşme ile beraber artan sanayiler, ulaşımda sağlanan kolaylıklar ve sanayiye bağlı olarak iş imkânlarının oluşması, insanların Avrupa ve Kuzey Amerika’ya doğru göç etmesi açısından çekici faktörler olmuştur. Bu nedenle milyonlarca insan yaşadıkları vatanlarını, evlerini, topraklarını bırakıp daha iyi bir hayat sürebilmek amacıyla başka yerlere göç etmiştir. Çalışmasını böyle bir ortamda yapan Ravenstein, adı geçen “*The Laws Of Migration*” isimli makalesinde belirlediği yedi göç kanununu ortaya atmıştır (Çağlayan, 2006, s.69).

1.Göç ve Mesafe: Göçmenlerin büyük bir bölümü yaşadıkları yerlere daha yakın olan kısa mesafelere göç ederler. Bu göçle beraber göç edilen bölgenin yerel halkını da yerinden etmekte, daha büyük kitlesel göç hareketlerine sebep olur. Yapılan bu göçler görece daha çok sanayinin ve ticaret merkezlerinin gelişmiş olduğu yerlere doğru gerçekleşir. Sanayinin ve ticaret merkezlerinin yerli nüfus yoğunluğu da bu göç hareketlerini belirleyen unsurlardan biridir. Göç alan merkezlerin iş olanaklarının çok olması, o bölgede yaşayan nüfus oranı, göçün ne kadar büyük bir hareket olacağı üzerinde belirleyici bir etkidir (İnce, 2019, s.2583).

2.*Göç ve Basamakları*: Sanayi ve ticaretin gelişmesinin ardından kentsel bölgelerde ekonominin büyümesi ve ticaret alanındaki hızlanma, kente yakın çevrelerde yaşayan insanların kentlere doğru göç etmelerini cazibe haline getirir. Bunun sonucunda da kentlerin dışındaki bölgeler göç vermeleri sebebiyle kırsal bölgelerde oluşan nüfus seyrelmesi, uzak bölgelerde yaşayan diğer göçmenler tarafından doldurulur. Uzak bölgelerden gelenlerin yaşadıkları yerin nüfusunun seyrelmesi de bir başka göç dalgası tarafından doldurulur. Her bir basamak kentlere yaklaştıkça ve kentin gerek sosyal, gerek ekonomik olanaklarının cazibesi diğer göçmenler tarafından öğrenildikçe, göç ülkenin genelinde hissedilir. (Çağlayan, 2006, s.69)

3.*Yayılma ve Emme Süreci*: Bu iki özellik birbirini destekler niteliktedir. İki sürecin ortak amacı, ulaşılmak istenilen yerlerdir. Fakat bu göç hareketleri yalnızca ulaşılmak istenilen hedef değil, daha çok kentin sağladığı olanaklardan yararlanabilmektir. Kentin sağladığı bu imkânlardan pay alma arzusu, insanların daha iyi şartlarda yaşayabilme, daha çok kazanabilme isteği, göç hareketlerinde yayılma hızını artırır. Bunun sonucunda da kentte ortaya çıkan işgücü ihtiyaçları, çevre kırsal bölgelerden, göç veren yerlerden emilerek sağlanır. Göç alan kentler ile göçmenler arasında göç ihtiyacını karşılama ve imkânlardan faydalanması bakımından bir amaç birlikteliği oluşur (Çağlayan, 2006, s.70).

4.*Göç Zincirleri*: Göçler zincirleme bir şekilde oluşur. Bir bölgede başlayan göçün başka bir göçü tetiklemesi ve göç alan yerlerinde göç vermesiyle oluşan, bunun sonucunda da göç dalgası meydana getiren bir süreçtir (Çağlayan, 2006, s.70).

5.*Doğrudan Göç*: Uzak mesafelere doğrudan göç eden göçmenlerin hedefi büyük ticaret veya sanayisi gelişmiş merkezi konumdaki kentlere yerleşmektir (Akyıldız, 2016, s.134).

6.*Kır Kent Yerleşimcileri Farkı*: Kentte yaşayan insanlar kırsal, gelişmemiş yerlerde yaşayanlara göre daha az göç ederler. Bunun nedeni kentin sunduğu olanakların kentte yaşayanlar için yeterli olması, kırsal yaşayanlar için ise kentlerin kırsal bölgelere göre daha gelişmiş olması gösterilir (Develi, 2017, s.1345).

7.*Kadın Erkek Farkı*: Bu göç tarzında, kadınların erkeklere oranla daha çok göç etme potansiyeli olduğu görülür. Kadınlar daha kısa mesafelerde göç ederken, erkekler kadınlara oranla daha az ancak daha uzun mesafelere göç ederler (Kubbani, 2019, s.19).

Ravenstein'in ortaya koyduğu bu göç kanununun ilk beş maddesi iki esas etrafında gerçekleştiği varsayımına dayanır. Birincisi kırdan kente yapılan sanayi ve ticaret merkezlerinin olduğu kısa mesafeli, basamaklı ve zincirleme biçimde yapılan göçlerdir. İkincisi ise daha çok erkeklerin kadınlara oranla fazla yapılan uzun mesafeli, gelişmiş sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yapılan uluslararası göç tipidir (İnce, 2019, s.2584).

Ravenstein'in 1881 ve 1889 yılında aynı isimle yayınladığı "*The Laws Of Migration*" adlı eserinin ikinci makalesinde, birinciden farklı olarak, uluslararası göçle ilgili konulara da yer vermiştir. Uluslararası göçün sebeplerini, birinci makalesinde yayınladığı gibi yine ekonomik nedenlerin sebep olduğu bir yaklaşımla ele almış ve uluslararası göçün kentsel ve endüstriyel gelişmişlik seviyesine paralel olarak geliştiğini belirtmiştir. Ravenstein, ikinci makalede iki adet ekleme yapmıştır. Birincisinde, göçe neden olan faktörler ve göçün ortaya çıkmasına sebebiyet veren kötü ya da baskıcı, katı kanunlara, olumsuz iklim şartlarına ve yüksek vergilere dikkat çekmiştir. Ancak göçün temel nedeni, ekonomik olarak daha iyi şartlara sahip olma isteğidir. Bunun dışında kalan nedenler ise göç etme konusunda o kadar da etkili olmayıp ikinci planda kalmaktadır. Ekonomik temelli yapılan göçlerin, baskı, kanunlar veya olumsuz iklim şartlarına göre yapılan göçlere göre daha fazla göç ettirme gücüne sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ravenstein'in yaptığı eklemenin ikincisi, göç olgusunun sürekliliği ile ilgilidir. Ona göre, sanayi ve ticaret merkezlerinin çoğalması, göçlerin sürekli artarak devam etmesine neden olan bir süreç haline gelmesinde etkili olmuştur (Yalçın, 2004: 26'akt Çağlayan: 2006, s.71).

2.4.3. İtme-Çekme Kuramı

"*A Theory Of Migration*" ismiyle 1966 yılında Everett Lee tarafından yayınlanan bu kuram, göç çalışmalarında sıklıkla karşımıza çıkan, kendinden önceki yapılan çeşitli çalışmaların itici ve çekici faktörleri üzerinde duran bir kuramdır. Lee, bu kuramda göç etmek için karar alıp harekete geçen kişilerin, göç süresince gerçekleşmesi beklenen dört temel etkisini belirlemiştir. Bunlar; yaşadıkları yerden göç etmelerine sebep olan

değişken etkenler, gitmek istedikleri yerde kendilerini çeken etkenler, süreç içerisinde karşılaşılabilecek engeller ve kişinin çıkarına olan bireysel faktörlerdir. Göçe karar vermede ve göçün gerçekleşmesinde kişiye ne gibi artıları ve eksileri olacağı göz önünde bulundurulur, kişinin veya gidilecek yerin belirlediği bu faktörler itme-çekme kuramının konusunu oluşturmaktadır (Lee, 1966: 48'akt Baltacı, 2019, s.41-42).

Herhangi bir yerde insanların hayatlarını sürdüreceği ve orada kalacak onlarca seçeneğin olduğu, kişinin yaşadığı yerde kalmasını sağlayacak veya başka insanları o bölgeye göç etmeye teşvik edecek ya da o bölgeden itecek çeşitli etkenler bulunmaktadır. Göç etmeye yönelik çekici-itici nedenlerin olumlu ve olumsuz yönleri olduğu gibi, göçe hiçbir etkisi olmayan bütün bireyleri kapsayan, herkesi eşit şekilde etkileyen nötr faktörler de vardır (Aktaş, 2015, s.201).

İtme-çekme kuramını, Ravenstein'ın göç kanunları kuramına karşı bir eleştiri olarak ortaya koyan Lee, ortaya koyduğu bu kuramında göçün, göçmenden ziyade göç etme sürecine odaklanmıştır. Ancak bu süreçte göçmenlerin arka plana atılmaması gerektiğinin de altını çizmiştir (Aydemir ve Şahin, 2017: 264'akt Erdoğan, 2019, s.33). Lee'ye göre göç sürecinde dört faktör bulunmaktadır:

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşe karışan engeller,
4. Bireysel faktörler (Lee, 1969: 285-286'akt Yalçın, 2004'akt Akıncı, 2016, s.32).

Bu kuram çerçevesinde bireylerin göç etmesinde etkili olup itmeye neden olan olumsuz şartlar ve göç edilecek yerdeki çekmeye neden olan olumlu faktörlere birçok örnek verilebilir. Göç etme isteği kişiden kişiye göre değişiklik gösterebilir. Avantaj ve dezavantajları belirleyen etkenler kişinin, yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi ve ırk gibi demografik farklılıkların değerlendirilmesi kuram açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bir diğer önemli nokta da kişinin göç edeceği yerdeki avantaj ve dezavantajlarının, hangi demografik ve sosyal bağlamlar içerisinde göz önüne alındığı ile ilgilidir. Yani bir kişinin göç edeceği yerdeki olanaklar onun açısından yararlı olmalı, iş arayan birisi için iş olanakları göz önünde bulundurulmaktadır. Diğer yandan da eğitim almak isteyen bir kişi için o bölgedeki okulların iyi bir eğitim verip vermiyor oluşu da göz önünde bulundurulmaktadır (Çağlayan, 2006, s.73).

Lee'ye göre, göç eylemini gerçekleştirmek için (+), (-) ve (0) faktörler yer alır. (+) faktörü göç edilecek yerdeki çekicilik anlamına gelirken, (-) faktörü göç ettiği yerdeki itici faktörler anlamındadır. (0), (nötr) faktörü ise ikisinden de farklı olarak bütün göçmenler için aynı anlama gelmektedir. Örnek vermek gerekirse bir bölge iş imkânı açısından yeterli seviyedeysen, bu işsiz bir göçmen için iş imkânı anlamına gelir ve pozitif çekici faktördür. Fakat bu bölgenin yılın bütün ayları boyunca olumsuz iklim şartları hâkim ise bu olay herkes için olumsuz bir faktördür. Bu durumlar herkes üzerinde farklı bir etki yaratırken, itici ve çekici yanları bireylerin isteklerine göre değişebilmektedir. Bazılarını bu iklim şartları olumsuz etkilerken, bazıları için önemsizdir. Bir bölgeden başka bir bölgeye göçecek kişi göç edeceği yerde iyi bir eğitim sistemi varsa bu o kişinin çocukları için (+) bir faktör olacaktır. Çocukları olmayan kişiler için ise bu durum yüksek emlak vergilerine neden olması bakımından (-) bir faktör anlamına gelir. Vergi ödeyeceği bir evi olmayan ve evlenmemiş kişiler açısından da bu durum çok da önemli olmayacaktır (Lee, 1966: 50'akt Akyıldız, 2016, s.141).

Kısaca özetlemek gerekirse, kişilerin göç etmesine sebep olan nedenler, göç edecekleri yerdeki iş olanakları, ekonomik gelişmenin yüksek olduğu, ulaşımın kolay sağlandığı, kazanılacak ücretin göç ettiği yere göre daha fazla olduğu, daha güvenli ortam ve eğitim sisteminin daha gelişmiş olduğu yerler kişilerin göç etmelerine karşın çekici faktörler oluşturmaktadır. İtici faktörler ise, kişilerin, düşünce özgürlüklerini açıkça ifade edememeleri, düşük gelir, düşük yaşam standartları, sosyal ve siyasi nedenler, işsizlik, yoksulluk, kötü doğa olayları veya savaş gibi nedenler kişilerin göç etmesinde itici faktörler olarak gösterilebilir.

2.4.4. Petersen'in Kuramı

William Petersen, 1958 yılında "A General Typology of Migration" (Göçün Genel Bir Tipolojisi) isimli makalesinde göç ile alakalı beş farklı tipten bahsederken, Lee'nin itme-çekme kuramını da irdelemeyi hedeflemiştir. Petersen'in beş farklı göç tipolojisi şunlardır:

1.İlkel Göçler: Burada illiklikten kasıt, ilkel yaşamlar veya ilkel insanlar değildir. Bu göç tipinde doğal afetler, kuraklık, iklim gibi etkenlerin insanları çaresiz bırakması sebebiyle göç etmeye zorlayan itici etmenlerdir. Örneğin tarımla uğraşan birinin kuraklık veya farklı doğal nedenlerden dolayı daha verimli yerlere giderek

tarım yapmaya çalışması bu itici göç tipi içerisinde tanımlanmaktadır. Petersen, göçebe bir hayat süren toplulukları da bu göç tipi içerisinde değerlendirmektedir (Erdoğan, 2019, s.35).

2.Zorlama-Zoraki ve Yönlendirilen Göçler: Bu göç tipinde göç eden kişinin göç olayına kendisinin rızası olarak değil de dışarıdan zorlayıcı etkenler tarafından göçe itildiği durumları ifade etmektedir. Örneğin göçün, kişinin kendisi dışındaki sosyal ve siyasal mekanizmanın verdiği karar neticesinde zorla göç ettirilmesi gibi (Aydemir ve Şahin, 2017, s.365).

Bu göç tipi insan hayatını tehdit eden her türlü unsuru, insanların göçe zorlanmasından dolayı yapılan göçleri tanımlamakta kullanılır. İnsanların yerlerinden edilmesinde doğal afetler, çevresel etkenler, nükleer tehditler, yeterli besin kaynaklarının bulunmaması gibi faktörler yüzünden yapılan göçlere örnek olarak gösterilmektedir. Gösterilebilecek diğer bir örnek ise 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklardan dolayı, Suriyelilerin, canlarını kurtarmak amacıyla başta Türkiye olmak üzere diğer komşu ülkelere göç etmesi bu göç tipine başka bir örnek olarak gösterilmektedir (Aydemir ve Şahin, 2017, s.365).

3.Yönlendirilen Göçler: Petersen, göçmenlerin göç edip etmeme durumunda, göçmenlerin kendi istekleri doğrultusunda hareket edebilmeleri, inisiyatifin kendilerinde olduğu göç tipidir. Sosyal baskının olduğu bir ortamda kişiler veya topluluklar göç etmek veya göç etmemek için karar verebilmektedirler. Bu karar mekanizması kendi ellerindeyse bu yönlendirilen göç anlamına gelmektedir. Ancak bu karar mekanizması göçmenin değil de başka dış etkenlerin elinde bulunuyorsa ve kişiyi göç etmeye itiyorsa, bu zoraki göçe karşılık gelmektedir. (Aydemir ve Şahin, 2017, s.365)

4.Serbest (free) Göç: Bu göç tipinde bireysel göçe veya topluluk göçüne iten, zorlayan bir durum yoktur. Serbest Göç tipinde göç edecek kişiler tamamen kendi istekleri doğrultusunda kesin ve kararlı bir şekilde göç etmeye karar vermektedir. Göçmenler tamamen hür iradeleri ile bir bölgeye göç ederler ve topluluk şeklinde değil daha çok bireysel şekilde olan göçlerdir. Örneğin Türkiye’den hiçbir zorlama veya baskı olmadan tamamen kendi isteği ile Amerika veya Avrupa’ya taşınmak isteyen birisi bu göç tipine örnek gösterilebilir (Çağlayan, 2006, s.76).

5. *Kitlesel (mass) Göç*: Dünya’da yeni teknolojik gelişmeler sonucunda yaşanan göçlerdir. Petersen’a göre, dünyadaki üçüncü göç aşamasıdır. Birçok insanın aynı anda grup olarak, farklı nedenlerden dolayı bir bölgeden başka bir bölgeye veya uluslararası olarak bir ülkeden başka bir ülkeye toplu halde göç etme olayıdır. Bu göçlerin zemininde yatan temel etken teknolojik yenilikler ve ilerlemedir. Gelişen ulaşım ağları sayesinde dünyanın bir ucundan diğer ucuna göç etmek daha kolay hale gelmiştir. Bu göç tipini diğerlerinden ayıran en önemli özellik, göçün kolektif bir olgu haline gelmesidir. Serbest göç tipine örnek olarak gösterilen Avrupa ve Amerika’ya kendi istekleri ile göçen bireysel, öncü göçmenler, göç ettikleri yerdeki teknolojik, ekonomik ve diğer unsurları, o bölgede ve o ülkede yaşamayan akrabaları veya arkadaşlarına anlatarak onların da göç etmesinde ikna edici bir rol haline gelmektedir. Bunların sonucunda da kitlesel göç hareketleri ortaya çıkmaktadır. Yani öncü göçmenler, teknolojik gelişme sayesinde kurdukları göçmen çevresi, yeni göçmenleri göç ettirmede büyük bir etkidir (Petersen, 1958: 259-263’akt Çağlayan, 2006, s.76).

Petersen’in ortaya koyduğu göç tipleri dünyadaki göçlerin kronolojik olarak sıralamasını, sosyal değişim ve gelişimini de gözler önüne seren bir çalışmadır. Göç tipleri çevresinde ortaya çıkarttığı bu göç kuramı, çalışmasında yalnızca insanları göçe iten ve çeken faktörleri değil, aynı zamanda göç etmeye karar veren bireysel veya toplumsal kitlesel hareketleri de analiz edip, bu analiz çerçevesinde incelemesi çalışmayı ayrıca önemli bir hale getirmektedir (Çağlayan, 2006, s.76).

Petersen’in belirlediği göç kuramı, göç sosyolojisi açısından önemli bir çalışmadır. Bu kuram, hem insanların ve toplulukların göç etmesinin altında yatan nedenleri, hem de dünyada geçmişten günümüze kadar gelişen göç olaylarını daha iyi anlamamızı sağlamıştır (Akyıldız, 2016, s.33).

2.4.5. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Göç olaylarının bireyler ve topluluklar üzerindeki göçe itici ve çekici etkisini araştırmak amacıyla yapılan bu çalışma, göçmenler üzerinde etkili olan faktörleri incelemiştir. Bu kuram Samuel A. Stouffer’in “*Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance*” isimli makalesinde göçmenlerin göç edecekleri yerde kendilerine ne gibi artılar sağlayacağını ve eksileri olacağını, bunların göçmen üzerinde ne gibi fırsatlar yaratacağını incelemiştir.

Stouffer, göç konusunu daha çok sosyolojik çerçevede incelemiştir. Kuramda ön planda olan göçmenlerin, göç olayının ortaya çıkmasında merkezi bir konumda bulunmasını ele almış, göçmenlerin göç etmelerinin altında yatan gerçek nedenlerini açıklamaya çalışmıştır. Amerika'nın Ohio Eyaletine bağlı Cleveland şehrinin bir bölgesinde yapılan çalışmadan yola çıkarak Stouffer, göçü belirleyen üç adet unsur ortaya koymuştur. Birincisi, göçmenin göç edeceği yerin göç ettiği yere olan uzaklığıdır. İkincisi, göç edilecek yerdeki sosyal, kültürel, ekonomik, gelişmişlik düzeyidir. Üçüncüsü ise, gelişmişlik oranıdır. Stouffer'e göre, göç edilecek yerin yaşadığı yere olan mesafesi, bireyin göç etmesine karar verebilmesi açısından temel etkidir. İnsanlar görece olarak daha yakın mesafelere göç etmede daha rahat karar verebilmektedir. Bunun nedeni ise daha uzun mesafeli göçlerde, örnek vermek gerekirse; bir ülkeden başka bir ülkeye göç edecek kişi ulusal sınırın dışına çıkacağından, bu göç esnasında yaşanabilecek aksilik ve sıkıntılarla karşılaşmasından kaynaklı olarak merkezi kontrol mekanizmalarının göçmene karşı bir zorluk çıkaracağını düşünmesidir (Tunç, 2018, s.31).

İtme-Çekme kuramına benzer bir şekilde göç olayını açıklamaya çalışan bu kuram, göçmenin göç edeceği bölgedeki iş imkânı, fırsatlar, eğitim, ulaşım gibi unsurların potansiyeline göre, göçmenin göç etmesinde kendisine yarayacak artıları ve eksileri hesap edip göç edip etmemeye karar vermesinde etkili olmaktadır (Kapu, 2012: 15'akt İnce, 2019, s.2587).

Adı geçen çalışmada, 1933-1935 yılları arasında elde edilen veriler kullanılmıştır. Stouffer makalesinde, öğrencilerin neden bazı belirli kolejlerde okumak istediğinin sorusunun cevabını yaptığı bir anket çalışmasında bulmuş ve öğrencilerin büyük bir bölümü kolej seçimlerinde etkili olan unsurun ikamet ettikleri yere göre daha yakın olan kolejleri tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Başka bir örnekte de bazı insanlara A noktasından B noktasına gitmek cazip gelirken, bazı insanlara B noktasından A noktasına gitmenin daha cazip gelmesinin nedeni de mesafeye olan uzaklık ve yakınlığın etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Stouffer, 1940: 846-846'akt Akyıldız, 2016, s.135-136).

2.4.6. Merkez - Çevre Kuramı (Dünya Sistemi)

Dünyayı merkez ve çevre olarak ikiye ayıran bağımlılık okulu düşünürlerinin ortaya çıkarttığı bir kuramdır. Dünya üzerinde yaşanan göçlerin yönü gelişmemiş, az

gelişmiş (çevre) ülkelerden, ekonomik olarak gelişmiş kapitalist Batı ülkelerine doğru (merkez) yapılan göçlerdir. Gelişen ülkeler çevre ülkelere göre merkez konumundadır. Ancak bu durum gelişmiş ülkelerin tamamen bağımsız olduğu anlamına gelmez. Çünkü merkez ve çevre ülkeleri birbirine bağımlı haldedir. Gelişmiş kapitalist ülkeler, çevredeki az gelişmiş veya gelişmemiş ülkelere hammadde ve iş gücü ihtiyacını karşılar. Aynı zamanda o ülkelerin ekonomilerini kendilerine bağımlı hale getirirler. Daha önceki yüzyıllardan farklı olarak, işgal ve kolonileşme ile ayakta duran Batılı gelişmiş devletlerin sömürü hali, günümüz dünyasında modernleştirme, küreselleşme, demokratikleşme, çok uluslu şirketler gibi farklı başlıklar altında bu sömürüyü devam ettirmektedirler (Yalçın, 2004: 35-40’akt Adıgüzel, 2016, s.30).

Immanuel Wallerstein bu kuramın en önemli temsilcisidir. Wallerstein’a göre, dünya sistemi kuramının farklı bölümleri, farklı işlevlere sahiptir. Az gelişmiş ya da gelişmemiş çevre ülkeler, gelişmiş olan merkez ülkelere hammadde sağlamaktadır. Çevre tarafından merkeze sağlanan hammaddeler, merkez ülkedeki girişimcilerinin işine yaramaktadır. Aradaki bu fark, emeğin farklı alanlarda kontrol altında tutulduğunu gösterir. *“Özgür emek, merkez ülkelerde beceri gerektiren iş için kullanılan emeği kontrol altında tutma şeklidir, bununla beraber gelişmemiş çevre ülkelerde daha az nitelikli beceri gerektiren işlerde emeğin zorlanması söz konusudur. Bunların birleşimi kapitalizmin esasıdır”* (Wallerstein, 1974: 127’akt Wallace ve Wolf, 2015, s.229-230).

Wallerstein, merkez ülkelerin güçlü devletler olduğunu, az gelişmiş veya gelişmemiş çevre ülkelerin güçsüz ve zayıf devletler olduğunu belirtmektedir. Kapitalizmin ilk dönemlerinde, devletler, gelişmekte olan bürokrasileri ve gücü elinde bulundurmasıyla toplumsal denge sağlamıştır. Fakat kapitalizm sistemin ekonomik bir birliktelik olarak değerlendirilir ve merkez bölgeler ekonomik gücüyle çevre devletleri kontrol altına almaktadır (Wallace ve Wolf, 2015, s.230). Özellikle gelişmiş ülkeler bu gücü ekonomik gelişmişliklerinden alır ve çevre ülkelerin bu ülkelere verdiği göçler, merkeze bağımlılığı, üretim alanları, işgücü ihtiyacı ve düşük ücretli işler gibi ihtiyaçlarını artırmıştır. Bu ekonomik çatışmalar, merkez ve merkez ülkeye bağımlı olan çevre ülkeler arasındadır. Çevre ülkelerin, merkezi gelişmiş ülkelere olan bağımlılığını artıran esas neden ise merkez ülkelerin istihdam olanaklarına sahip olmasıdır. Kendi içerisinde sağlayamadığı bu istihdamı merkez

ülkelere işçi göçü veren çevre ülkeler bu işçileri daha tecrübeli uzman kişiler yapmaya çalışmaktadır (Abadan, 2002: 15'akt Tunç, 2018, s.33).

Bu kuram, göçlerin, modernleşme ve gelişmeye yarayan bir araç olmadığını savunur. Göçün her türlü, ister yasadışı kaçak yollarla göç etmek olsun, isterse işgücü anlaşmalarıyla devletlerarası yasal düzende olsun, göç türleri gelişmiş ülkelerin kendi içinde sağlayamadığı işgücünü, az gelişmiş ülkelerin işgücü potansiyelini kullanmasına yaramaktadır. Bunun karşılığında da az gelişmiş ülkelerden göç eden işçiler, niteliksiz işlerde çalıştırılarak, kendi ülkelerine gönderdikleri işçi dövizleri bu ülkeleri kalkındırmaktan çok sosyo-ekonomik gelişmelerini daha da olumsuz şekilde etkilemektedir. Merkez-Çevre kuramcıları modernleşme kuramcılarının ortaya attıkları varsayımlara tepki göstererek denge kuramını reddetmişlerdir. Çünkü göç olgusunun göç veren çevre ülkeleri, insan gücü ve emek açısından devamlı olarak göç verdiği için fakirleştirmekte, kaynaklarının yetersiz kaldığını ileri sürmektedirler (Adıgüzel, 2016, s.30).

Karşılıklı olarak birbirlerine ekonomik anlamda muhtaç olan gelişmiş ve az gelişmiş ülkeleri, kapitalist düzen içerisinde olan merkezin, kapitalist olmayan çevre toplumlara yayılmasıyla beraber, çevre ülkelerdeki insanları göç etmeye teşvik etmektedir. Bunun sonucunda da bağımlılığın bir getirisi olarak merkez ülkeler, ucuz işçi, hammadde kaynakları ve üretimdeki ürünlerin pazarlanabilmesi amacıyla, az gelişmiş ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Çevre ülkeler de kendi ekonomik kalkınmalarını, refah düzeylerini geliştirip tamamlayabilmek ve kapitalizmi kendi çıkarları doğrultusunda geliştirebilmek için merkez ülkelere ihtiyaç duymaktadır. Sonuç olarak, karşılıklı bir bağımlılık durumu oluşmaktadır. Gelişmiş ülkeler üretim giderlerini düşürmek ve daha çok kar elde edebilmek amacıyla çevre ülkeden gelen vasıfsız işçileri daha ucuza geldikleri için kendi ülke vatandaşlarına oranla daha çok tercih etmektedir (Özcan, 2016, s.200).

Merkez konumundaki ülkeler, kapitalist bir düzene sahiptir ve çevredeki diğer ülkelerin kaynaklarını ve iş gücü potansiyelini sömürmektedir. Çevre ülkeler, merkez ülkelerin dışında kalan, sömürülen yerlerden oluşmaktadır. Yarı çevre ise, sömüren merkez ve sömürülen çevre arasındaki bazı bölgelerin dışında kalan yerlerdir. Önemli olan durum; Wallerstein'a göre uluslararası sömürülen yerlerin bölüşümü, devletin kendi sınırları ile değil dünyadaki ekonomik iş bölümleri ile açıklanabilir. Netice itibariyle merkez-çevre bağımlılığı açısından uluslararası göçler, merkez

devletlere yarar sağlayacak şekilde çıkarlarına uygun olarak gerçekleşmektedir (Wallerstein, 1974: 15’akt Ritzer ve Stepnisky, 2014, s.311).

Merkez-Çevre kuramı, uluslararası göçleri, küreselleşen dünyanın ve ekonomisi güçlü kapitalist devletlerin, zayıf ekonomilere nüfuz ederek bir dünya sistemi oluşturmasının sonucudur. Bunların sonucunda da yoksul az gelişmiş ülkelerin gelir kaynaklarını sömürerek daha iyi şartlar arayan hareketli bir işgücünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu hızlanma çok uluslu şirketler ve yabancı yatırımcılarla ivmelenip tarımsal alanda yapılan yenilikler ve tarımda üretimin azalmasıyla, kent-kır ayrışımını artırmaktadır. Merkezi gelişmiş ülkeler, vasıf gerektirmeyen işgücü ihtiyacını bu gelişmemiş çevre ülkelerden gelen göçmenlerle karşılamakta, bunun sonucunda da dünya genelinde göç akımlarına dayanan işgücü arz-talep hareketliliği ortaya çıkmaktadır (Güllüpnar, 2012, s.69).

Çevre ülkelerden gelen hammaddeler, aynı çevre ülkeden gelen ucuz işçiler tarafından işlenerek maliyet düşürülmektedir. Ayrıca düşük maliyetli bu ürünleri ya kendi ülkeleri içerisinde tüketmekte ya da diğer çevre ülkelere ihraç ederek kapitalist sisteme bir geri dönüş sağlamaktadır. Merkez ülkeler kapitalist birikimlerini daha çok geliştirmek amacıyla çevre ülkelere ihtiyaç duymaktadır (Çağlayan, 2006, s.80). Özetlemek gerekirse; merkez ülkeler kendi ülke sınırları içerisinde olmayan bir hammaddeyi, mesela gümüş madenini diğer çevre ülkelerden işlenmemiş bir şekilde ucuza satın almaktadır. Aldığı bu işlenmemiş gümüşü yine o çevre ülkeden gelen düşük ücretle çalıştırılan göçmen vasıtasıyla işleyip gümüşü bir kolye haline getirip ya kendi içerisinde tüketmekte ya da çevre ülkelere aldığı gümüş fiyatından daha pahalı olacak şekilde ihtiyaç duyulan pazarlara geri satmaktadır.

Ekonomik temelli merkez-çevre tezi, modernleşmenin temeline Kuzey ve Batı Avrupa kapitalist ekonomilerini oturtmaktadır. Modernleşme, bu merkez ülkelerden daha az gelişmiş olan çevre ülkelere doğru yayılmakta ve toplumları etkisi altına almaktadır. Uluslararası ekonomik temelli merkez-çevre yaklaşımı ulusal seviyede de hareketlilik gösterebilir. Örneğin Türkiye’nin başkenti Ankara’nın idari bir merkez olmasına karşın, ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak finansal faaliyetlerin İstanbul merkezli olması bu duruma örnek gösterilebilir (Çolak, 2009: 9’akt Korkın, 2020, s.253).

Kuramın amacı uluslararası göç ve nüfus hareketlerinin neden kaynaklandığına odaklanmaktır. Bu kurama göre, Suriye’de yaşanan iç karışıklık ve çatışmaların “*Arap Baharı*” süreciyle ve iç dinamikler sonucu ortaya çıksa da küresel ölçekten bağımsız bir şekilde ele alınamaz. Suriye de başlayan bu çatışmaları bir depreme benzetilirse, aslında olayların birden patlak vermediği, gücü zamanla biriken fay hattı gibi aniden kırılıp ortaya çıktığı görülmektedir. Diğer yandan bazı küresel güçlerin Suriye’deki bu iç çatışmaya dâhil olması, Suriyelilerin çıkarına değil kendi çıkarları için hareket etmektedir. Suriyeli birisi ile yapılan görüşmede mültecinin; “*orada kısa süre içinde çatışma bitmez. Amerika, Rusya gibi ülkeler yer altı kaynaklarına sahip olmak istiyor. Rusya gaz yataklarına, Amerika petrole sahip olmak istiyor*” şeklinde ifade ettiği sözler, küresel güçlerin ekonomik ve siyasi gücünün Suriye’deki etkilerini göstermektedir. Buna göre merkez-çevre kuramı göçlere neden olan olayları ve Suriye’den çevre ülkelere yapılan göçün temelinde yatan etkenlerin anlaşılabilmesi için önemli derecede katkı sağlamaktadır (İnce, 2019, s.2599).

2.4.7. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuramın ele aldığı konu, uluslararası ilişkilerin ekonomik ve politik temellerini açıklamaya çalışmaktır. Kuram iki veya daha çok ülkenin birbirleri arasında karşılıklı olarak göçmen değişimiyle, bir göç ve ilişkiler zinciri oluşturduğundan bahsetmektedir. Bu değiş tokuşlar iki yakın ülke arasında olacağı gibi, birbirleri ile aralarında uzak mesafeler olan ülkeler arasında da olabilir. Türkiye ve Azerbaycan arasında yakın bir coğrafya üzerinde göç ve göçmen ilişkisi bulunurken, Türkiye ve Amerika arasında uzak iki coğrafyada gerçekleşen göçler, göç sistemleri kuramına örnek olarak gösterilebilir (Çağlayan, 2006, s.82).

Göç alan ve göç veren ülkeler arasında yalnızca göçmenler ile ilgili bir ilişki ağı içerisinde olduğu değil, daha önceden de ikili ilişkilerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu ilişkiler geçmişte kolonyal döneme ve kolonyal ilişkilere, ekonomik, ticari ilişkilere, politik nüfuz ve aynı zamanda da kültürel bağlara dayalı olabilir. Ayrıca bu ikili ilişkiler temelde askeri işgale de dayanabilir. Hollanda ve Türkiye arasındaki göç ilişkileri, Hollanda’nın işçi açığını karşılamak amacıyla Türkiye’den işçi göçlerine ihtiyaç duyabilir ve işgücünü karşılayabilir. Ancak Hollanda ve Surinam arasındaki göç ilişkisi, Surinam’ın kolonyal dönemlerde Hollanda’nın sömürgesi altında olmasına kadar geri gitmektedir. Fransa-Cezayir, İtalya-Libya ve İngiltere-Hindistan gibi farklı ülkelerin birbirleri arasındaki göç

ilişkileri farklı örneklerle açıklanabilir. Birbirleriyle etkileşim halinde olan bu ülkeler birbirleri üzerinde makro ve mikro yapılarda farklılıklara neden olmaktadır. Makro yapılar daha çok, geniş bir alanda gücü olan kurumsal faktörleri, mikro yapılar da göçmenlerin birbirleriyle aralarında olan etkileşim, davranış ve inançlarını göstermektedir (Adıgüzel, 2016, s.31-32).

Thomas Faist'e göre göç sistemleri kuramının üç temel özelliği bulunmaktadır:

1-Göç sistemleri kuramı göç sistemlerindeki süreçler üzerinde durmaktadır. Göç hareketleri tek seferlik olup biten bir olay değil, tam tersine zamanla büyüyen olayları bünyesinde bulunduran bir süreçtir. Kurama göre, göç içerisinde yaşanan en ufak parçadaki değişimin bile kelebek etkisi gibi bir etki yaratarak bütün sistemleri etkilemektedir. Sürekli hareket halinde, birbirine bağlı, gelişmesi açısından karmaşık ve kendi kendini değiştiren bir sürece dönüşmektedir. Bir kez başlarsa, sürekli olarak kendini yenileyerek devam etmektedir. (Faist, 2003: 82-83'akt Güllüpnar, 2012, s.79)

2-Göç sistemleri kuramı, insanlardan ziyade ülkeler arasındaki bağlantıların varlığı üzerine, ticaret, güvenlik, mal, hizmet gibi fikir alışverişine yaramaktadır. Bu göç bağlantıları iki devlet arasındaki göçler başlamadan önce kurulmuştur. Göç veren ülke tekrardan tersine göç alan bir ülke konumuna gelebilmektedir (Faist, 2003: 82-83'akt Güllüpnar, 2012, s.79).

3-Bu kuramın savunucuları, toplumsal ağ kuramını güçlü bir şekilde uygulamışlardır. Herhangi bir ağ, bireysel veya birçok kişiyi içine alan aktörler, bireyler, aileler, şirketler veya ulus-devletler bütünü olarak hepsini birleştiren ilişkiler anlamında da kullanılmaktadır (Faist, 2003: 82-83'akt Güllüpnar, 2012, s.79).

2.4.8. İlişkiler Ağı Kuramı (Network)

Buraya kadar işlenen birçok göç kuramında, göç olaylarının hangi sebeplerle gerçekleştiğini inceleyip, göçün nicel ve nitel özellikleri üzerinde durulmuştur. Göçmenlerin göç etme nedeni genel olarak daha iyi bir hayat yaşamak için ekonomik faktörleri ön planda tuttuğu görülmüştür. Bu göçler tarihsel bakış açısından ayrı, zaman olarak da donmuş bir yaklaşım biçimini benimsemiştir. Fakat günümüzde yapılan göçler tarihsel bir süreçten farklı ele alınamayacak, yapılan her göçün mekân ve zaman ilişkisi arka planda bırakılamayacak kadar önemlidir. Günümüzde göçler,

göçmenlerin birçok dış etkene maruz kalmasıyla yapılmaktadır (Çağlayan, 2006, s.85).

İlişkiler ağı kuramı, göçmenlerin terk ettikleri ülkeleriyle, göç edecekleri yeni ülkelerdeki eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan yerli insanlarla aralarındaki ortak köken, soydaşlık ve arkadaşlık ilişkilerinden oluşan kişiler arası bağlantılar anlamına gelmektedir. Göçmenlerin aralarındaki bu ilişki ağı gerekli durumlarda göç edecek kişinin göç ettiği yerdeki diğer göçmenlerden yardım istemesini, göç etme sürecinde karşılaşılabilecek sorunlardan ve maliyetlerden kurtulmasını sağlayabilecek sosyal bir sermayedir. Göçmen ilişkiler ağı, göç veren ülkenin farklı tabakalarına da yayılmaktadır. Göç edecek kişilerin, göç ettikleri yerde kurdukları bu sosyal ilişki ağları, göç alan ülkeyle göç veren ülke arasında, göç etme sürecinde ve göç hareketlerinde de etkili olmaktadır (Güllüpinar, 2012, s.73).

Göçmen ilişki ağları, uluslararası göç hareketlerini ivmelendiren ve yaygınlaşmasına neden olan bir sistemdir. Bu kuram, bir bölgeye yapılan göç akımının devam etmesini, o yere daha önceden göç eden öncü göçmenlerin oluşturdukları sosyal ağları ifade etmektedir. Öncü göçmenlerin, o bölgeye göç ettikleri esnada yaşadıkları zorlukları ve göç süresince edindikleri tecrübeleri, ayrıldıkları yer ile göç ettikleri yeri birbirine bağlayarak yeni göçmenler açısından bir danışma merkezi olurlar ve bir ağ oluştururlar. Bu ağ sayesinde yeni göçmenler göç edecekleri yerlerde karşılaşacakları zorlukları daha rahat bir şekilde aşarlar ve yeni göç dalgalarıyla beraber zincirleme göçler başlamaktadır. Bu süreç kendisini yenileyerek devam eder. Herhangi bir ülkeye ilk defa göç edecek birisi o ülkeye daha önceden göç etmiş olan öncü göçmenden yardım alabilecek bir ilişki ağı olması durumunda göç olayını nispeten daha rahat gerçekleştirebilir. Örnek olarak Türkiye’de hemşehrilik ve akrabalık bağlarının önemli bir etken olduğu gösterilebilir. Göç sırasındaki oluşabilecek maddi yükler ve riskleri minimize eden bu ağlar çoğaldıkça göçmenlerin göç edebilecekleri yerlerin sayısı artmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.31).

İlişkiler Ağı kuramı, göçmenlerin göç ettikleri ve göç edecekleri yeni ülke, öncül göçmen, yeni göçmen ve yerleşik halkın birbirleri arasındaki ortak köken, arkadaşlık, dostluk gibi birbirleri arasındaki ilişkide referansta bulunan bir kuramdır. Göçmenler arasındaki bu ilişkiler uluslararası göçlerin sürekliliğini devam ettiren önemli faktörlerdendir. Bu ağların önemi, göçmenlerin göç etme esnasında, iş

bulmada yaşanacak sorunlara karşı birçok önemli faktörün üstesinden gelmede işe yarayan bir işleve sahiptir (Unat, 2002: 18’akt İnce, 2019, s.2601).

Göç edecekleri ülkede herhangi bir tanıdığı olmayan göçmenler göç sürecinde, göç edeceği yerde bir tanıdığı olan herhangi bir göçmene göre daha dezavantajlı duruma düşmektedir. Çünkü göç edeceği yerde akrabası veya arkadaşı olan birisine, göç ettiği yerdeki arkadaşlarının ve akrabalarının yardımcı olması söz konusudur. Herhangi bir sosyal ağı olmayan göçmen ise, karşılaşacağı zorlukların üstesinden kendisi gelmek durumunda kalır ve nispeten göç sürecinde daha fazla sıkıntıya girmektedir.

Göç sırasında oluşabilecek risklerin azaltılması göçmenler arasında bir yarışa neden olabilir. Bu yarışta, göç veren ülke ile göç alan ülke arasında sosyal bağları güçlü olan kişiler daha avantajlıdır. Bu ağlar dini gruplar, sivil toplum kuruluşları ve akraba, eş, dost olabilir. Göç edecek kişiye göre bu sosyal ilişkiler ve sosyal ağlar, bir hayatta kalma mücadelesine dönüşebilir. İlişkiler ağının temel odağında olan ve bu ağı aktif kılan ise, göçmenlerin sahip olduğu toplumsal ilişkileri ve sosyal sermayeleridir (Bartram, 2017: 205-210’akt Sarıkaya, 2019, s.30).

Bu kuram, göç edecek bireylerin veya toplulukların, göç etme kararını nasıl aldıklarını ve göç süresince nasıl hayatta kaldıklarını anlamak amacıyla göç kuramlarına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Göçmenlerin göç süresindeki davranışlarını açıklamaya çalışıp bu hususta ön görüşler sunmaktadır. Göçmenler göç etmeye karar verdiklerinde ve ne yöne göç edeceklerini belirlemeye çalıştıklarında, yaşadıkları toplumla kendi aralarında kurdukları ilişkiyi göz önüne almaktadır. Network İlişkiler Ağı kuramı da, göç edilecek yerde daha önceden göç etmiş tanıdık kişilerle yeni göçmenin arasındaki bağı incelemektedir (Yaman, 2016, s.101). Çoğu göçmen de bu ağ sayesinde bir araya gelir. Örnek vermek gerekirse Suriye’den Türkiye’ye göç edecek birisi ilk olarak Türkiye’ye daha önceden göç etmiş tanıdıklarının yanına göç etmeye çalışır. Bu sayede karşılaşacağı sorunların üstesinden daha rahat gelebilir ve iş bulma imkânı daha da kolaylaşır. Sosyal ağlar sayesinde göç ettiği ülkede tanıdığı olmayan bir göçmene göre daha avantajlı duruma kavuşmuş olur.

İlişkiler ağı kuramının genel olarak özelliklerine bakıldığında, göçmenlerin birbirleri arasındaki ilişkilerin, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik olarak birçok

olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur. Bu etkileri açıklamaya çalışan bakış açısına göre, göçmen ilişkilerini aşağıda sıralanan altı işlev altında toplamak ve özetlemek mümkündür (Yalçın, 2004: 51-52'akt Çağlayan, 2006, s. 88).

1-Göç edecek kişiler, göç edecekleri yerde göç sırasında oluşacak problem ve masrafları büyük oranda azaltırlar.

2-Göçmenleri, içinde yaşadıkları toplumdan soyutlar ve onların göç ettikleri yurtları ile aralarındaki ilişkilerin devam etmesine olanak tanır.

3-Göç edilen yeri ve göç ettikleri yerlere büyük oranda kimlerin göç edebileceğini belirler

4-Göçmenlerin, göç ettikleri yerde yabancılik çekmelerinde daha az etki yaratarak, gittikleri yerlere uyum sağlamalarını kolaylaştırır.

5-Göç edecek kişiler için daha önceden göç eden göçmenler, onlara bir göç ettirme kanalları ve resmi bir kurum gibi öncülük ederler.

6-Göç olaylarının hızlarında ve göçün büyüklüğüne önemli bir katkı sağlarlar.

Göçmenlerin göç ettikleri bölgelerde birbirleri ile devam ettirdikleri sosyal bağlar, cemaat oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Göç edilen yerlerde kendileriyle ilişki içinde olan diğer göçmenler, ortak köken, aidiyet, kendilerine ait ibadet yerleri, dükkânlar, dernekler gibi farklı sosyolojik ve ekonomik zemin oluştururlar. Göçmenlerin birbirleri arasında tutunmasına olanak sağlayan bu yapılar, güçlü bir ekonomi ve sosyal yardımlaşma mekanizmasının varlığını, o ülkedeki bürokratik alt yapının oluşturabilecek problemlerini minimum seviyeye indirmektedir. Bu yardımlaşma mekanizmaları, yeni bir yere göç eden göçmenlerin tek başına kalmamasına ve ekonomik yüklerin azalmasına neden olmaktadır (Büyükyılmaz, 2017, s.21).

İlişkiler Ağı kuramına göre, göçmenler arası ilişkiler göç eden kişinin göç ettiği yerdeki uyumunu kolaylaştırmaktadır. Ancak bu durumun hem olumlu hem olumsuz tarafları da ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin geliştirdikleri bu sosyal ağ sayesinde, sürekli birbirleriyle ilişki içinde bulunup göç ettikleri toplumda sosyalleşmedikleri ve içe kapalı halde yaşadıkları için, yeni göç ettikleri ülkenin sosyal hayatına ve siyasal yapısına uyum sağlaması konusunda başarısız kalabilirler. Bu ağ, göçmenlerin bütün

ihtiyaçlarını kendi içlerinde karşılayabilmesi sonucunda kendi grubunun içine kapanmalarına, göç ettikleri ülkenin vatandaşlarıyla temas etmekten kaçınmalarına yol açmaktadır (Güllüpınar, 2012, s.74).

Suriye'den canlarını kurtarmak amacıyla kaçıp Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteciler de ilk olarak daha önce Türkiye'ye gelmiş olan akraba veya tanıdıklarının yanına yerleşmektedir. Türkiye'ye daha önceden göç etmiş olan Suriyeli mülteciler, sonradan gelenlere yardımcı olmaktadır. Örneğin maddi durumu iyi olmayan Suriyeliler herhangi bir evi kiralayarak içerisinde çok kalabalık nüfuslar halinde 2-3 aile birlikte yaşamaktadır. Sonradan gelen Suriyeliler de bunların yanlarına yerleşmekte veya daha yakın bir muhitte ev tutarak beraber yaşamaktadır. Aynı zamanda mültecilerin Türkiye'ye gelmelerinin altında yatan esas neden ise Türkiye'nin Suriye'ye göre daha gelişmiş bir ülke olması ve Suriye ile yakın sınır komşusu olmasından kaynaklanmaktadır.

Birbirleri ile sürekli iletişim halinde olan mülteciler, yerleştikleri bölgelerde gruplaşarak Türk toplumu ile çok fazla iletişime geçmeden kapalı bir toplum halinde yaşamaktadır. Bu da Türk toplumuna uyum ve entegrasyonlarında sorunlar yaratmakta, Türk Kültürüne ayak uydurmalarını engelleyen bir durum ortaya çıkartmaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin durumu değerlendirildiğinde, Türkiye merkez, Suriye ise evre ülke konumundadır. Yaşanan gler sonucunda Türkiye'de bazı iş verenler Suriyelileri daha ucuz ücretler karşılığında çalıştırmakta ve ucuz işgücü ihtiyaını karşılamaktadır. Ayrıca Suriye'nin kaynakları yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle farklı ülkeler tarafından sömürülmektedir. Suriye'den Türkiye'ye yapılan gler mültecilerin kendi istekleri doğrultusunda değil, ülkelerinde yaşanan iç karışıklık nedeniyle canlarını kurtarmak amacıyla yapılan zoraki glerdir.

2.5. MİLLİYETÇİLİK KURAMLARI

Milliyetçiliğin tarihin hangi döneminde ortaya çıktığı ve ne zamandan beri var olduğu konusu, milliyetçilik kavramını anlamak için yapılan çalışmaların esas sorularından birisini oluştırmaktadır. Ayrıca milletlerin nasıl ve ne zaman oluştuğunu öğrenmeye yönelik sorulan soru da kafaları karıştıran açıklanması zor bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik kuramları ele alınırken genel olarak

iki tür yaklaşımdan yararlanılmaktadır. Birincisi “*ilkçiler*”, diğeri ise “*modernistler*” olarak ifade edilmektedir. Özkırmılı, Anthony D. Smith’in öncüleri olduğu ve “*ilkçi*” olarak adlandırılanların aslında “*ilkçi*” değil de orta ya da ara yolda bir grubu temsil ettiğini, bu grubun ilkçilerden ayrı bir yaklaşımı oluşturduğunu ileri sürerek, “*etno-sembolcü*” bir grup olarak tanımlamak gerektiğini ifade etmektedir (Özkırmılı, 2009’akt Çalen, 2019, s.2).

İlkçiler, milliyetçi tarihçiler, millet ve milliyetçilik kavramlarının tarihin eski dönemlerinden beri var olduğunu savunmaktadır. İlkçilere göre, milliyetçilik kavramı, doğal, doğuştan gelen, süreklilik arz eden ve günümüze kadar ulaşmış devamlılığı olan bir olgu çerçevesinde ele alınmalıdır. Modernistler ise, milliyetçilik kavramının modernleşmeyle birlikte oluştuğunu savunmaktadır. Modernistlere göre, milliyetçilik, modern merkezi devlet, Fransız ihtilali, sanayi devrimi, kapitalizm, kentleşme, elitler, Alman idealizminin yaygınlaşması, örgün eğitimin gelişmesi gibi nedenler çerçevesinde ele alınmakta ve aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Etno-Sembolcüler ise, modernistler ve ilkçilerin ortasında yer almaktadır. Bu yaklaşım milliyetçilik ve millet üzerinde modernitenin etkisi olduğunu, ancak modern milletlerin oluşumunu tarihin eski zamanlarından itibaren var olan etnik gruplardan ayrı ele alınmaması gerektiğini ve modern milletlerin bu eski etnik grupların üzerinde ortaya çıktığını savunmaktadır (Çalen, 2019, s. 2).

2.5.1. İlkçiler

İlkçi (Primordialist) yaklaşım, aslında bir milliyetçilik kuramı olmaktan ziyade bir yaklaşım şekli, bir bakış açısıdır. Bu yaklaşım, milletlerin doğal birer oluşum olduğunu veya tarihin çok eski zamanlarında da var olmuş yapıları tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Özkırmılı, 1999, s.75).

İlkçi yaklaşım, milletleri tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar var olan yapılar ve milletin değişmeyen sabit bir unsur olduğunu ileri sürmektedir. “*Ulus*” ve “*millet*” kavramlarını doğal bir oluşum olarak değerlendiren bu yaklaşımda Romantizmin ve Herder’in göz ardı edilemeyecek kadar etkisi vardır (Gökalp, 2007, s.281). Başka bir ifadeyle bu yaklaşım, milletleri doğal birer oluşum olarak değerlendirmektedir ve milletleri eski çağlarda da varlığını devam ettirmiş olan doğal yapılar olarak ele almaktadır. İlkçiler, milletlerin tarihin eski dönemlerinde kendiliğinden oluşmadığını, o çağlarda da milletlerin parlak

dönemlerinin ve her milletin kendi kahramanlarının olduğunu ileri sürmektedir (Akıncı, 2014, s.139).

İlkçi yaklaşımda kişiler, kendi özgür iradeleriyle seçerek ve isteyerek katıldığı “*iradi milliyetçilik*” yerine, kişilerin içine doğduğu toplumun ve ondan ayrılamayan, değişmeyen “*organik milliyetçilik*” in simgesi haline gelmektedir. Bu yaklaşıma göre, milletlerin kökeni tarihin eski zamanlarında etnik kimlik ile milli kültüre dayandığını ve onları meydana getiren diğer unsurların toplamının etnik kimlikten meydana geldiğini savunmaktadır. Buna göre milliyetçiliğin çıkış noktası etnik kimliğe dayandırılmıştır ve milliyetçilikten de önce etnik kimliklerin var olduğunu ileri sürmektedir (Örnek, 2017, s.15).

İlkçilik kavramını ilk olarak ortaya atan kişinin Edwards Shils olduğu düşünülmektedir. Shils, ilkçilik terimini ilk olarak 1957 yılında yayınladığı bir makalesinde, aile içi ilişkilerin ve aile fertlerinin birbirleri arasındaki ilişkisinden bahsederken kullanmıştır. Aile fertlerinin birbirine olan bağlılığını devamlı olarak iletişim halinde olmalarından ziyade bir kan bağı, yani akrabalık ilişkilerinden kaynaklandığını savunmaktadır (Özkırımlı, 1999, s.76).

Bu yaklaşımın içerisinde “*doğalcı*”, “*kültürel*” ve “*biyolojik*” gibi üç farklı bakış açısı vardır. Bu yaklaşımlar arasında da belirli ölçüde yaklaşım ayrılıkları meydana gelmektedir. İlkçilik içerisinde en katı yaklaşım olarak doğalcı yaklaşım gösterilmektedir. Bu yaklaşıma göre, etnik kimlikler insan vücudunun organları gibi tamamen doğaldır. İnsanların etnik kökeni önceden belirlidir ve bir etnik bir gurubun içerisinde dünyaya gelmektedir (Akıncı, 2019, s.414). Kişiler, yalnızca bir aile içerisine değil, doğdukları ailenin bulunduğu topluluğa da doğmaktadır. Toplumda farklı etnik guruplara ayrılmak doğal düzenin olağan bir getirisidir ve bu farklı etnik guruplar kendisinden olmayan ötekine karşı dışlama ve düşmanlık eğilimindedir. Bu görüş milletlerin doğal sınırları olduğunu savunur ve milletin belirli kökeni, misyonu ve kaderleri olduğunu savunmaktadır. Milletler ile etnik farklılık ayrımı yapmaz (Özkırımlı, 1999, s.79).

Modern milli bağlılıkların temeli, ne kadar modern bir değişim geçirmiş olsa da dilsel, dinsel, kültürel ve etnik farklılıklar da vardır. Bu yüzden milletler ve etniklik birbirinden ayrı olarak görülmemektedir. Bunun sonucunda da etniklik

milliyetçiliğin özünde olan bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır (şimşek, 2009, s.83).

Doğalcı yaklaşım içerisinde millet ve milliyetçiliğin tarihin eski zamanlarından itibaren var olduğunu savunan ancak bunu doğal bir oluşumdan ziyade ‘*eskicilik*’ olarak isimlendirenlerin varlığından söz etmek de mümkündür. Eskicilik, milletlerin ve milliyetçiliğin eski zamanlardan bugüne kadar bozulmadan geldiğini savunan bir yaklaşımdır. Bunu da “*en eski çağlarda dahi aynı değerleri paylaşan insan topluluklarının olduğunu ve dünya her ne kadar gelişse ve değişse de milleti millet yapan ana sebepler değişmeyeceğinden, millet ve milliyetçilik, aşınmadan sürekliliğine devam eder*” (Özgen, 2017, s.43) mantığıyla savunmaktadırlar.

İlkçi yaklaşımın içinde yer alan diğer bakış açısı ise “*biyolojik*” yaklaşımdır. Bu yaklaşımda etnik ve ırksal etkenler, esas olarak akrabalık ilişkilerinin devamıdır. Biyolojik yaklaşımda insanların birbirleri arasındaki ilişkiler, hısımlar, akraba seçimi ve bunların karşılıklı hisleri önemli bir etkidir. Pierre L. van den Berghe’e göre insanların doğalarına uygun olarak kendileriyle kan bağı olanlarla yakın ilişkiler kurmak gibi alışkanlıklara sahiptir. Bu içgüdü ile kurulan ilişkiler, insanlar arasındaki karşılıklı fayda, yardımlaşma ve dayanışmayı meydana getirmektedir (Çoban, 2012, s.346).

Bu kuramın temelinde üreme ve çoğalma vardır. İnsanlar içgüdüsel olarak üreme ve neslini devam ettirerek çoğalma, genlerini bir sonraki nesle aktarmak istemektedir. Bu amaç doğrultusunda insanlar öncelikli olarak ‘*yakınlarla*’ ve ‘*hısımlarla*’ eşleşmektedir. Bunun sebebi ise, onların tanınır ve bilinir olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanların üremek için hısım veya akrabalarını seçmesi, onların genlerine işlemiş doğal bir dürtü olmakla beraber, arkasında duran esas itici etken üremede başarılı olma isteğidir. Berghe, insan ilişkilerinde içgüdü’nün hâkim olduğunu ileri sürmektedir. İnsanlar genelde kendilerine yakın veya kan bağı olan kişiler ile eşleşme eğilimindedir. Etnik guruplar arası ilişkilerin temelinde ‘*zorlama*’ güdüsü yatmaktadır (Özkırımlı, 1999, s.83-84). Biyolojik yaklaşımın temelinde ele aldığı şey; etnik bağların genetik özellikler sayesinde aktarılıyor olmasına dayanmaktadır. Bu şekilde kişilerin etnik guruba olan aidiyet duygusu daha da gelişmekte ve içerisinde oldukları gurubu sahiplenmektedir. Bu şekilde birey içerisinde yaşadığı milleti ailesi gibi görmektedir.

Bu görüşte, Clifford Geert ve Edward Shils öncüleri olarak sayılabilecek isimlerdir. Millet tanımında yapılan dil, din, kan bağı gibi unsurların yetersizliğini ileri süren araştırmacılar kültürel ilköçilik ile doğallığı, bu kavramlara olan bağılıklarla açıklamaya çalışmaktadır. Milleti oluşturan unsurların temelinde ortak bir geçmişe sahip olmak değil de ortak geçmişe duyulan inanç ve bu inanca olan bağılıklar olduğunu ileri sürmüşlerdir (Çiçek, 2013, s.12).

Özkırmılı, “*kültürel*” ilköçilik yaklaşımını, insanlar ile etnik bağlar arasında kişinin o etniye aidiyet duymasından kaynaklanan toplumsal bir grubu, kişileri veya milletleri diğerlerinden ayırdığı ileri sürülen farklar, o gurubun dil, din, ortak geçmişine sahip olmak ve bu kavramlara kişinin içtenlikle bağı olmasına duyulan inanç olarak tanımlamıştır. Bu inanç sayesinde kişiler etnik topluluğa tinsel bir önem yüklediğinden bahsetmektedir (Özkırmılı, 1999, s.86-87).

2.5.2. Modernistler

Etnisite, millet ve milliyetçiliğe bağı olarak etnik problemlerin ulus devletlerin ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte modernleşmenin bir sonucu mu yoksa eski tarihlerden beri insanlarla birlikte var olan bir oluşum mu olduğu konusunda farklı yaklaşımlar olmuştur. İlköç yaklaşım, etnisitenin tarihin en eski zamanlarına kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğunu ve doğal, verili bir olgu olduğunu savunmaktadır. Modernist yaklaşım, ilköç yaklaşımdan ayrı olarak etnisite, millet ve milliyetçilik gibi kavramların çok eski olmadığını, bu kavramların son birkaç yüzyıllık bir tarihin ürünü olduğunu, siyasiler ve elitlerin kendi iktidar ve kendi çıkarlarını korumak için etkili bir araç olarak kullandığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşımların hangisi ele alınırsa alınsın modernizm ile beraber bireyler veya toplumsal guruplar arasındaki herhangi bir karşıtlığın, ayrımcılığın ve eşitsizliğin zeminini oluşturan, direk etki etmese dahi dolaylı yoldan etnik farklılıkların ve etnik sorunların olduğu görülmektedir (Yiğittepe ve Battır, 2019, s.277).

Modernistlere göre milletler ve milliyetçilik; sanayileşme, kapitalizm, kentlerin gelişmesi, laikleşme ve merkezi devletlerin gelişmesiyle beraber onların bir getirisi olarak ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik bu dönemde ortaya çıkmıştır ve bu unsurlardan ayrı olarak ele almak mümkün değildir. Milliyetçiliğin modern çağda ortaya çıkmasının sebebi ise, bu düşüncenin eski çağlarda ortaya çıkmasına neden olacak toplumsal, ekonomik ve siyasal ortamın olmamasından kaynaklanmaktadır. Modern

çağda bu düşüncenin ortaya çıkmasına neden olan şey ise bu koşulların modern çağda oluşması olarak gösterilmektedir. Milletler sadece milliyetçilik çağında sosyolojik bir gereklilik haline gelmektedir. Ancak milletleri oluşturan şey milliyetçiliktir, milletler milliyetçiliğin ortaya çıkmasında bir aktör değildir (Özkırımlı, 1999, s.98).

Sadece modern olan sadece milliyetçilik değildir. Yaşanan tüm bu gelişmeler sonucunda milletler, milli devletler, milli kimlik ve milletlerarası topluluklar da moderndir. Bunlar sadece süreç içerisinde yakın bir tarihte oluştukları için değil, nitelik bakımından da yenilikler getirdiği için modern olarak değerlendirilmektedir. Bu yeni modern kavramların birbirleriyle ilişkili olarak bir süreç içerisinde bağlantılı biçimde olmaları modernliğin yeni dünya düzenini yansıtmıştır (Smith, 2013, s.71).

2.5.3. Etno-Sembolcüler

Milliyetçilik kuramlarının bir diğeri olan, ilkçiler ve modernist düşünürlerden ayrı bir yaklaşım sergileyen kuram etno-sembolcü kuramdır. Etno-sembolcü yaklaşım, diğeri iki kuramın ortasında bir yerde durmaktadır.

Bu kuram, milliyetçilik tanımlamalarına yönelik etnik ve tarihsel geçmiş çerçevesinde inceleyen kuramcıları tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Kuramın önde gelen isimleri, ilkçiliği benimsemeyip, modernist yaklaşımı ise yetersiz bulan John Amstron ve Anthony D. Smith, John Huchinson gibi etno-sembolcüler diğeri iki yaklaşımı reddederek bir orta yol bulmayı amaçlamışlardır (Özkırımlı, 1999, s.194).

Etno-Sembolcü yaklaşıma göre, milletlerin oluşum sürecini tarihin belirli bir dönemiyle değerlendirmek ve birden ortaya çıktıklarını varsaymak yerine, bu oluşumu tarihsel bir süreç içerisinde ele almak gerektiğini savunur. Birkaç nesli veya yüzlerce yıllık bir araştırma yaparak, geçmiş ile şimdi arasındaki açıklanamayan karmaşık ilişkileri, etnik toplulukları ve milletlerin tarih içerisindeki konumlarını geçmişten günümüze kadar nasıl bir değişim gösterdiğini bularak ortaya koyabilirler. Bu sayede milletleri ve milliyetçiliği uzun bir zaman dilimine yayarak, kendinden önceki yaşamış diğeri toplulukları önemli derecede etnik toplulukların etrafına yerleştirmektedir (Smith, 2013, s.84-85).

Modern dönem milletlerinin şekillenmesine sebep olan şey eski tarihlerden beri günümüze kadar ulaşan etnik kültürlerdir. Bu kültür içinde barındırdığı mitler,

semboller, töreler milliyetçiliğin içeriğini belirler. Bu yaklaşımı benimseyenler, milliyetçilik düşüncesinin modern çağın bir getirisi olarak kabul eder. Ancak milliyetçiliğin sadece kapitalizm, sanayileşme ve modern süreçlerin bir getirisi olarak görmezler. Bunun nedeni ise bu tür yaklaşımların etnik bağların kalıcı etkisini göz ardı etmesinden kaynaklanır. Bu nedenle milliyetçiliğin ortaya çıkışını daha uzun tarihsel bir süreci kapsamalı ve günümüz milletlerini kendi etnik ataları ile değerlendirmelidir (Özkırımlı, 1999, s.195). Çünkü her ne kadar tarihsel süreç içerisinde göçler, savaşlar veya farklı etnik guruplar arasında evlilikler olsa da bunlar geçmiş ile bağlarının kopmadan devam ettirilmesinden kaynaklanmaktadır.

Etno-sembolcü yaklaşıma göre; etnisite, milletler ve milliyetçilik kavramlarının çağrıştırdığı her şeyin, tarihin eski zamanlarından gelen verili, doğal ve değişmez olduğunu ileri süren ilkçi yaklaşıma karşı çıkmaktadır. Milliyetçiliğe dair eksik bir tanım ileri sürmesinin yanında bunların siyasi amaçlar için daha önceden kurgulanmış olabileceği şüphesiyle yaklaşırken, tarihsel süreçlerin getirilerini görmezden gelip milliyetçiliği yalnızca modernitenin bir ürünü olduğunu ileri süren modernistlerin düşüncelerini de eleştirmektedir. Bu kuram, tarihsel süreç içerisinde sürekli değişim ve gelişim gösteren insanlığa dönemsel olarak değil de geniş bir zaman içerisinde bakmak gerektiğini savunmaktadır (Yiğittepe ve Battır, 2019, s.287). Kuram savunucuları, milliyetçilik düşüncesinin Modernitenin bir ürünü olduğunu kabul ederler. Ancak günümüz devletlerin ve milletlerin, moderniteden önce de varlığını devam ettiren etnik toplulukların bir devamı olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle milliyetçiliği yalnızca modernleşmenin bir etkisi gibi tanımlamanın doğru bir yaklaşım olmadığından bahsetmektedir.

2.6. KONUYA İLİŞKİN LİTERATÜR

Araştırma kapsamında öncelikle Suriyeli mülteciler konusunda daha önce yapılan çalışmalar ele alınarak akademik çalışmalar incelenmiş ve bu alanda neler yapıldığına dair incelemeler yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmamızı yaparken “göç”, “göçmen”, “sığınmacı”, “mülteci” ve “Suriyeli Mülteciler” anahtar kelimeleri ile literatür taraması yapılmıştır.

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi’nde göç kavramına yönelik kelimeler ile yapılan araştırmalar sonucunda, bu kavram doğrultusunda daha

önce yapılan doktora ve yüksek lisans tez çalışmalarının büyük çoğunluğunun Suriye’de başlayan savaş yüzünden yaşadıkları yerden göç etmek zorunda kalan Suriyeli Mülteciler ile ilgili konularda çalışmalar yapıldığı görülmüştür.

Literatür araştırması yalnızca Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) ile sınırlandırılmamıştır. Dergipark isimli tarayıcıda Suriyeli Mülteciler ve göç kavramları anahtar kelimelerinde aramalar yapılarak burada yayınlanan ilgili makaleler de incelenmiştir.

Bu çalışmalardan birisi; Leman Yeşim Yılmaz tarafından, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ağustos 2017’de hazırladığı “Yerel Halkın Türkiye’deki Suriyelilere Bakışı: Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve Adana Örnekleri” isimli doktora çalışmasıdır. Çalışmanın amacı, Türkiye’de çadır konteyner kentlerin bulunduğu bu 5 ilde yerel halkın Suriyelilere Yönelik bakışını, gruplar arası ilişkiler çerçevesinde anlamaya çalışmaktır. Nitel ve nicel yöntemlerle yapılan bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında Türk vatandaşlarının şehirlerinde yaşayan Suriyelilerden rahatsızlık duymaktadır. En çok rahatsızlık duyulan nedeninin güvenlik kaygısı olduğu görülmektedir. Daha sonra ise rahatsızlık duyulan nedenler iş hayatı-rekabet, temizlik-hijyendir. Suriyelilerin dönmelerini isteyen katılımcıların oranı %95’tir. Katılımcıların büyük bir oranı Suriyeli mültecilerin savaş bittiğinde kendi ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini düşünmektedir.

Yapılan bir başka çalışma ise Hıdır Apak’ın Mardin Artuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014 yılından hazırladığı “Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği” isimli Yüksek Lisans Tezi’dir. Apak’ın bu çalışmasında kuramsal anlamda göçün nedenleri, göçün sonuçları, göç türleri ve göç teorileri incelenmiştir. Bununla beraber göçmenlerin uyum sağlaması ve gelecek beklentileri ile 2011 yılında Suriye’den gerçekleşen göç arasında bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Suriyeli mültecilerin uyum durumları, gelecek beklentileri, sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri anlaşılıp analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışma Mardin ilinde yapılan uygulamalı bir alan araştırmasıdır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmış ve Ağustos 2013 - Ocak 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasında 132 kişilik bir örneklem grubuna ulaşılmıştır.

Kadir Çavuş'un Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda hazırladığı "Suriye'de ki İç Savaşın Ardından Türkiye'ye Sığınan Suriyeli Mültecilerin Yaşam Kalitesi ve Gelecek Beklentilerinin Değerlendirilmesi" başlıklı Mayıs-2019 çalışmasında Suriyeli Mültecilerin gelecek beklentisi ve yaşam kalitesinin barınma yerlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Buradan yola çıkarak araştırma göç süreci, Suriyelilerin Türk toplumuna uyumu ve gelecek beklentileri ile ilgili olarak Suriyeli mültecilere yönelik bir anket uygulamıştır.

Araştırma sonucuna göre Suriyeli mültecilerin %49,8'inin geleceklerine yönelik olumlu şeyler düşündüğü görülmektedir. Geleceğe yönelik beklentiler orta düzeydedir. Kamp içinde yaşayanlar kamp dışında yaşayanlara göre geleceğe daha umutla bakmaktadır.

Savaş Gök'ün Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı "Türkiye'de Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi" Konya-2019 başlıklı Yüksek Lisans tezinde Türkiye'deki Suriyelilerin doğrudan ya da dolaylı olarak Türkiye'ye etkilerini ve bu etkilerin Türk vatandaşlarında yarattığı algı araştırılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasını ve Suriyelilerin Türkiye'de kalmalarının yanlış olduğunu, Suriyelilere vatandaşlık verilmemesi gerektiğini, Suriyelilere çalışma izni verilmemesi gerektiğini, Suriyelilerin iş yeri açmalarına izin verilmesine karşı oldukları ve Suriyelilerden dolayı güvenlik kaygısı duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Suriyelilerin Türkiye'ye etkisi ve yerel halkın Suriyelilere yönelik algısının incelendiği bu araştırma nicel bir araştırma olup tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir.

Sevil Bal Kızıllan'ın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı "Yerli'lerin Gözüyle Suriyeli Mülteciler: Ankara Örnek Mahallesi" Ankara-2019 Yüksek Lisans Tezi'nin amacı; Örnek mahallesinde yaşayanların bakış açısı ve deneyimlerinden hareketle Türkiye'deki Suriyelilerin karşı karşıya oldukları dışlanma/içerilme pratiğinin biçimlerini ve gerçeklerini gündelik etkileşimden yapısal koşullara uzanan bir çerçevede tartışmaktır. Suriyeliler ve yerli halkın karşılaşmaları ve etkileşime girmeleri sonucunda ortak mekan, ekonomik ve sosyo-kültürel kısıtlar, yoksulluk ve dışlanma deneyimlerini görünür hale getirmek de çalışmanın amaçları arasındadır.

Furkan Dilaver'in Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı "Elazığ'da Suriyeli Mülteciler: Elazığ Halkının Suriyeli Mültecilere Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma" Elazığ-2020 Yüksek Lisans Tezi'nde Elazığ'da yaşayan Suriyeli Mültecilere Elazığ halkının bakış açıları, mültecilerle ilgili algıları ve gündelik yaşamdaki pratikleri analiz edilmektedir. Bu çalışmada veriler, alan araştırması yöntemine bağlı kalarak, yüz yüze anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Anket uygulamasında 400 kişilik bir örneklem grubuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre Elazıqlılar Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye göç etmelerine olumsuz bakmaktadır. Bunun nedeni ise Suriyelilerin güvenlik, işsizlik, ekonomik gibi problemlere yol açacağını düşünmektedirler. Elazıqlılar Suriyeliler ile beraber yaşamaktan rahatsız olmaktadır. Bu nedenle Suriyelilerin Elazığ'dan gönderilmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Elazıqlılar Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz bir bakış açısına sahip olmalarının yanında Elazığ'da yaşamalarında da rahatsızlık duymaktadırlar.

Mehmet Dolaş'ın Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda 2019 yılında yaptığı "Suriyeli Sığınmacıların Yerel Toplumla Kültürel Uyum Pratikleri: Şanlıurfa örneği" isimli Yüksek Lisans Tezinde Şanlıurfa iline göç eden Suriyeli Mültecilerin, kaldıkları süre içerisinde yerel toplumla olan ilişkisi ele alınmış, iki toplum arasındaki karşılıklı kültürel uyum olup olmadığı, yerel toplumun Suriyeli mültecilere, mültecilerin de yerel topluma bakış açısı irdelenmiştir. Göçmenlerin varış kültürü ile nasıl bir ilişki içinde olduğu, yerel kültürün hangi unsurlarını benimsediği, hangilerini ret ettiği, göçmenlerin yerel toplum tarafından kabul görmedikleri, dışlanıp dışlanmadıkları incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda Suriyeliler ile yerel halkın arasında karşılıklı olarak kültür alışverişinin olduğu ancak bunun isteğe bağlı değil de zorunlu bir şekilde gerçekleştiği görülmüştür. Beraber yaşamının getirdiği yükümlülükler, varış ülkesinde resmi iş ve işlemlerin karşılıklı bir etkileşimi zorunlu kıldığı sonucuna varılmıştır.

Leyla Ezberci'nin Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı'nda 2015 yılında yaptığı "Suriyeli Sığınmacıların Viranşehir'in Toplumsal Yapısına Etkileri" başlıklı Yüksek Lisans tezinde Suriyeli sığınmacıların Viranşehir'in toplum yapısında; aile, ekonomi ve

sosyal yaşam üzerindeki etkileri derinlemesine incelenmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların, göçle beraber yaşamlarında meydana gelen değişimler de aktarılmaya çalışılmıştır.

Hilal Uludağ tarafından Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı'nda 2016 yılında yapılan "Suriyeli Mültecilerin Zorunlu Göç Deneyimleri: Ankara Örneği" başlıklı Yüksek Lisans tezinde, 2011 yılı itibariyle Suriye'de yaşanan çatışmalar sebebiyle zorunlu göç ile Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin göç deneyimlerine odaklanarak göçün nasıl anlamlandırıldığı, Türkiye'de mülteciliğin nasıl inşa edildiği ve göç sürecinde yaşanan zorluklara karşı günlük yaşamda ne tür mücadele pratikleri geliştirildiği irdelenmiştir. Çalışma; zorunlu göçü mültecilerin mikro pratiklerinden anlamayı amaçlamaktadır. Bir taraftan da, mültecilerin yaşadığı zorlukları görmezden gelmeyip fakat onlardan ziyade onlarla nasıl başa çıkmaya çalıştıklarını odak haline getirerek; aktif mülteci deneyiminin görünür kılınması çabasını taşımıştır. Nitel bir kurguyla tasarlanan çalışmanın sahası Ankara'da Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları Altındağ İlçesi Önder Mahallesi'dir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ VE MÜLTECİLİK SORUNU

3.1. TÜRK OCAKLARI VE MÜLTECİLİK SORUNU

3.1.1. Türk Ocaklarının Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

II. Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlının içine düştüğü çeşitli ayaklanmalar, savaşlar, iç ve dış olaylar sonucunda imparatorlukta sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde Avusturya'nın Bosna-Hersek'i ilhakı, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi, Girit meselesi, 31 Mart Vak'ası, ve Trablusgarp Savaşı gibi olaylar İmparatorlukta kapanması güç yaralar açmıştır. Ancak Osmanlının Balkanlar'da yenilgisinden sonra Rumeli'nin kaybedilmesi, o bölgede yaşayan binlerce Türk'ün zorla göç ettirilmesine ve katliama uğramasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da o dönem uygulanmaya başlayan bir fikir akımı olarak ortaya çıkan Osmanlıcılık düşüncesinin gittikçe etkisi azalmıştır (Sarınay, 2008, s.131).

Osmanlı devletinde başlayan ayaklanmalar ve milliyetçilik hareketleriyle beraber bu ayaklanmaları engellemek amacıyla ortaya atılan Osmanlıcılık ve İslamcılık fikir akımları ayaklanmaları durdurmakta başarılı olamamıştır. Bunların içinde bir de Türk unsurları millet haline gelememiş, Türkler milli şuuru ve milliyetçilik düşüncesinden uzak bir görüntü sergilemektedir. Durumun farkında olan Osmanlı aydınları, milli şuur ve millet adı altında bütün Türkleri toplamayı amaçlamış, bunun için Türk Derneği, Genç Kalemler gibi dernekler kurup Türklerin Türk olduklarını yeniden hatırlamalarını ve bunu geniş kitlelere duyurup yaymayı amaçlamışlardır. Yayınladıkları gazete, makale ve dergilerde Türk unsurlarına önem verilmiştir. Türk Ocakları, milli varlığı tehlikede görerek, imparatorluktan çok İmparatorluk içindeki Türkleri kurtarmak gerektiğini savunan Türk gençleri ve Türk aydınlarının Türklük fikri etrafında toplanmaları için kurdukları bir cemiyet olarak ortaya çıkmıştır. Cemiyetin ilk çekirdek kadrosu da İttihat ve Terakki'nin takip ettiği Osmanlıcılık politikasının başarısız sonuçlanması nedeniyle Türk olmayan öğrenciler arasındaki milliyetçilik hareketlerine karşı endişe duyan Türk askeri tıbbiyelilerden oluşmaktadır. Askeri tıbbiyeli öğrenciler arasında bir düşünce ve fikir hareketi olarak ortaya çıkmıştır (Sarınay, 2008, s.132-133).

Osmanlının meşrutiyetin ilanı ile gelen serbestlikle beraber kurumlaşma devrinde Türkçülük hareketlerinin örgütlenmesine ve Türkçü cemiyetlerin ortaya çıkmasına

imkân tanımıştır. Bunların ilki Türk milliyetçiliği düşüncesine dayanan Türk Derneği Cemiyeti, bir diğeri Türk Yurdu Cemiyeti, üçüncüsü ise Genç Kalemler Hareketidir (Akçura, 2019, s.242).

Türk Ocağının resmi olarak kuruluşu, Türk Yurdu Dergisi'nin yayınlanmaya başladıktan birkaç ay sonrasına denk gelmektedir. Türk Ocağının kuruluş tarihi 25 Mart 1912'dir. Ancak Türk Ocağı nizamnamesinin ilk maddesi İstanbul'da 1913'de "Matbaa-i Hayriye ve Şürekası" adlı matbaada basılmıştır.

Nizamnamenin ikinci, maddesinde cemiyetin amacının ne olduğu belirtilmiş, dördüncü ve beşinci maddelerinde ise bu amaçlar açıklanmıştır:

"İkinci Madde- Cemiyetin Maksadı: İslam Kavimlerinin başlıca Mühimmi olan Türklerin Milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve i'tilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır"

"Üçüncü Madde- Cemiyet maksadını elde etmek için Türk Ocağı adlı kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler tertib, kitap ve risaleler neşretmeğe ve mektepler açmaya çalışacaktır. Milli serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadi ve zirai teşvik ve irşadlarda bulunacak ve bu gibi müesseselerin doğup yaşamasına elden geldiği kadar yardım edecektir."

Dördüncü madde- Ocak, maksadını tahsile çalışırken sırf milli ve içtimai bir vaziyette kalacak, asla siyaset ile uğraşmayacak ve hiçbir zaman siyasi partiler ile ilişki içinde bulunmayacaktır".

Türk Ocağı'nın resmi olarak kuruluşu ilan edilmeden önce çok uzun bir süreç geçirmiş ve bu sürecin sonucunda kurulmuştur (Akçura, 2019, s.249-250).

Türk Ocağı, II. Meşrutiyet döneminde Türk Milliyetçiliğinin bilimsel çalışmalar doğrultusunda yayılmasını sağlamak amacıyla kurulan Türk Derneği ve Türk Yurdu Cemiyeti gibi kuruluşlar arasında en uzun ömürlüsü olmuş ve daha geniş kitlelere ulaşmış, daha iyi örgütlenmiş, şube sayısı ile kendinden önce kurulan bu cemiyetlerden daha önemli bir konumda olmuştur (Üstel, 2017, s.50).

Türk Ocağının kuruluşu, Türkçülük fikrinin yaygınlık kazanmaya başladığı dönemde askeri tıbbiyeli öğrencilerin, Türkler dışındaki unsurlarda hareketlilik kazanan milliyetçilik akımlarından kaynaklı onların birlikte hareket etmelerine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu okullarda eğitim gören öğrenciler modern eğitim ve

ilim zihniyetiyle yetişmesine karşılık toplumdaki siyasi ve sosyal olayları rahatlıkla görebilen ve bunlar için çözümler üretebilen kişilerden oluşmaktadır. Aynı zamanda askeri okulların temel felsefesi, hepsinden daha önemli olan vatanın savunulması fikriyle öğrenci yetiştirmekte ve vatanperver kişilerin yetişmesine katkı sağlamaktadır. Türk olmayan unsurlara karşı “*biz kimiz?*” sorusunu soran Türk öğrenciler, bu sorunun cevabını yeni yeni filizlenmeye başlayan Türkçülük düşüncesini savunan yayın organlarında bulmuş ve bu sayede milli şuurun uyanışı da hız kazanmıştır (Sarınay, 2008, s.134-135).

Askeri Tıbbiye Mektebi öğrencilerinin gizli gizli toplantılar yaparak Türk milliyetçiliği konusundaki düşüncelerini genel hatları ile belirledikten sonra dönemin önde gelen aydınlarına ve fikir adamlarına bir mektup yazmışlardır. 11 Mayıs 1911 tarihli 190 Askeri Tıbbiye Mektebi öğrencisi adına yazılan bu mektupta, “*Türk Milletinin çöküş ve dağılma yaşadığı*” (Türk Kavminin hayat-ı inkıraz yaşadığı), ileri sürülmüştür. Bunun engellenmesi için “*Donanma Cemiyeti*” ne benzer geniş bir dernek kurulması gerektiği savunulmuştur (“*Donanma Cemiyeti*”, 2021). Kurulması planlanan bu dernek; dönemin her türlü siyasi akımının dışında kalacak, üyelerinin siyasi fikirleri ne olursa olsun milliyet düşüncesi ile hareket edecek, bu amacı her türlü fikrin üstünde tutacak, sadece ulusal ve toplumsal alanlara yönelik icraatlar da bulunacaktır. Aynı zamanda bu dernek Türklerin yaşadığı diğer ülkelerde de açılıp, tarım, ticaret ve sanayi okullarının kurulmasını da amaçlamaktadır (Üstel, 2017, s.52).

190 askeri tıbbiye mektepli öğrencinin yazdığı mektuptan birisi de Türkçülük fikrinin en büyük savunucularından birisi olan Yusuf Akçura’ya gönderilmiştir. Mektup şu şekilde başlamaktadır: (Akçura, 2019, s.251)

“11 Mayıs 1327 (1911)

Efendimiz,

Türk Irkının eğitim ve öğretim okullarına hizmet ederek, toplumsal istikbalini sağlamlaştırmak amacıyla toplanmış 190 Tıbbiyeli olarak sizlere müracaat ediyoruz. Amacımız arz edeceğimiz şeylere dair hâkim fikirlerinizi terbiyeli bir surette anlamaktır”

Mektup ise şu şekilde bitmektedir:

“Böyle bir cemiyetin temel taşlarını Ali mekteplere müdavim Türk gencinin maddi manevi fedakarlıklarıyla atacağız. Bu konudaki fikirlerinizi öğrenmek isteriz ve fiili olarak ilmi bir ortak birliktelikte bulunmanızı temenni ederiz”

190 Tıbbiyeli Türk Evladı

Yusuf Akçura, mütareke zamanında Türk Ocağı ve Türk Yurdu evrakı İngiliz İşgal kuvvetlerinin baskısıyla sürekli bir evden diğerine taşınırken kurtarabildiklerini kurtarmış, fakat bazı kimselerin verdikleri sözlü olarak yapılan cevapların notlarının da mevcut olduğunu belirtirken bunların tamamlanamadığından bahsetmiştir (Akçura, 2019, s.251-252).

Askeri Tıbbiye Mektebi öğrencileri tarafından yazılan mektupla, Ahmet Ferit Bey’in görüşleri de alındıktan sonra, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura ve Rıza Tevfik Bey ile beraber Ahmet Ferit Bey’in evine giderek burada toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda milliyet fikrine dayalı bir cemiyetin kurulmasına karar verilmiştir. Toplantıda Türklüğe ait şeyler dışında başka konularla ilgilenilmemesinde ortak bir fikre varılmıştır. Tıbbiyeli öğrencilerin görüşlerini aldıkları kişilerle beraber 20 Haziran 1911’de Ahmet Ağaoğlu’nun evinde bir toplantı daha gerçekleştirilmiştir. Bu kez toplantıya Tıbbiyeli öğrenciler adına katılan Hüseyin Fikret ve Remzi Osman Bey ile beraber öğrencilerin daveti üzerine Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ferit, Yusuf Akçura, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülent, Fuat Sabit ve Ahmet Ağaoğlu gibi isimler de katılmıştır. Yapılan toplantı İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin İstanbul milletvekili olan Ahmet Nesim Bey’in başkanlığında gerçekleşmiştir. Türk Ocağı isminin verilmesi ise Fuat Sabit’in tavsiyesi üzerine kabul edilmiştir. Türk Ocağının fiilen kuruluş tarihi 20 Haziran 1911 yılında gerçekleşse de resmi kuruluşu Ziya Gökalp’in de katıldığı bir toplantıdan sonra 12 Mart 1912 günü, yani fiilen kuruluşundan dokuz ay sonra gerçekleşmiştir. Yönetim kurulunda olan isimler ise Ahmet Ferit (Reis), Yusuf Akçura (II. Reis), Mehmet Ali Tevfik (Umumi Katip), Dr. Fuat Sabit ise (Veznedar) olarak seçilmiştir (Sarınay, 2008, s.140-141).

Askeri Tıbbiyede başlayan örgütlenmenin okul yönetimin engellemesinden dolayı Türk Ocağının kurucuları, askerlik mesleğinin engellemesi sebebiyle yönetimi sivillere bırakmak zorunda kalmıştır (Üstel, 2017, s.52-53).

Türk Milliyetçiliği düşüncesiyle Türk Ocakları etrafında toplanan asker ve sivillerden oluşan Türk aydınları, Osmanlının parçalanma ve işgal edilmesi ile karşı karşıya kalmasından dolayı Anadolu'da bu durumdan kurtulmak için birçok faaliyetin içinde aktif yer almıştır. Buna en büyük etken ise vatanın kurtarılmasını, bağımsız ve hür yaşama isteğiyle hareket eden milliyetçi ideoloji ve ruh ile hareket eden vatanperverler olmuştur (Sarıay, 2008, s.251).

Türk Ocakları I. Dünya Savaşında milletin ve devletin çıkarlarını düşünerek faaliyetler yürütmüş, Mustafa Kemal Atatürk'ün Anadolu'da bağımsızlık mücadelesine destek vermiştir. Türk Ocakları, Atatürk'ün Milli Mücadele'nin lideri olmasından sonra, Ocak her ne kadar aktif bir politikaya girmeyip, siyasetle uğraşmamayı ilke olarak benimsemesine rağmen, milletini seven Türk Ocaklılar Atatürk'ün arkasında yer alıp onu desteklemiştir. Şube sayılarının giderek artmasına bağlı olarak İstanbul ve ülkenin diğer yerlerinin işgaline karşı ülkenin birçok yerinde protestolar ve mitingler düzenleyip, Milli Mücadele'nin zafere ulaşması için her alanda faaliyet göstermiştir. Bu sayede de Milli Mücadele'nin kazanılmasında büyük bir rolü olmuştur (Kodal, 2014, s.311).

Türkiye'de 1930 yılındaki ekonomik buhran, Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Menemen olayı sonucu yapılan inkılapları halkın tam olarak anlayamadığı ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda başta Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Halk Fırkasının yöneticileri rejimin ve inkılapların yerleşmesi, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunları çözmek amacıyla yeni bir politika izlemeye yönelmiştir. Siyasi ve ideolojik olarak yeniden düzenlenmesinin sonucunda Türkiye'de tek partili yönetim kurulacak ve bu yeni politika içerisinde Türk Ocaklarının geleceği de ele alınmaktadır. Atatürk'ün ülke sorunlarını yerinde görmek istemesi üzerine ülke gezisine çıkmasıyla beraber Türk Ocaklarının değişik illerdeki şubelerine de uğramıştır. Bunun sonucunda da Atatürk Türk Ocaklarının Cumhuriyet Halk Fırkasının (CHF) içine alarak doğrudan parti ile bağlantılı olan yeni bir kuruluş olarak Halk Evlerini kurmaya karar vermiştir. Türk Ocaklarının kapatılması kesinleştiğinde hükümet yanlısı basın kaynakları Türk Ocaklarının amaçlarını gerçekleştirdiğini ancak yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin inkılapları doğrultusundaki görevlerini yerine getiremediğini ileri sürmüştür. Bundan dolayı, Türk Ocaklarının CHF'na katılmasının bir zorunluluk olduğu ve Türk Ocağının savunduğu fikirlerin zaten parti tarafından uygulanmasından dolayı önemini

yitirdiğini sonucuna varılmıştır. Atatürk, partinin savunduğu fikirler ile Ocağın savunduğu fikirler aynı amaç doğrultuda hareket ettiğinden CHF'dan ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamıştır (Sarıay, 2008, s.359-361).

Atatürk CHF ile beraber Türk Ocaklarını birleştirmek istemiş, 10 Nisan 1931 yılında Türk Ocaklarının yapmış olduğu toplantıda Ocağın kapatılıp, mallarının Cumhuriyet Halk Partisi'ne devredilmesi kararı almıştır. Daha sonra ise Türk Ocakları Halkevleri olarak faaliyet göstermiştir.

3.1.2. Türk Ocaklarının Milliyetçilik Anlayışı

Türk Ocakları, dönemin önde gelen önemli fikir adamları ve Türk Milliyetçisi aydınları aynı çatı altında toplamayı başarmıştır. Milli kültür çerçevesinde oluşturmaya çalıştığı ve milli kimliğe dayanan bir milliyetçilik düşüncesi yaratmayı hedeflemiştir. Osmanlı'nın milli hedeflerinden uzak bir durumda yaşamakta olan ve bu nedenle her alanda geri kalmış Türk milletinin, çağa ayak uydurmak, milliyet fikri ile bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla faaliyetler yürütmüştür. Amaçlarına ulaşmak için de siyasi yenilikleri destekleyecek olan sosyal yenilikler yapılması hedeflenmiştir. Sosyal yeniliklere örnekler ise; ahlakta, hukukta, siyasette, edebiyatta, iktisatta, sanatta, yani toplumda önemli sayılan ve toplumu ilgilendiren bütün alanlarda milliyet düşüncesine dayanan "*Yeni Hayat*" alanı oluşturulması amaçlanmıştır (Karaer, 1992: 74'akt Ölçekli, 2020, s.670).

Türk Ocağı etrafında toplanan aydınlar, günlük siyasi kavgaların dışında kalan ve bu kavgaların dışınca kalmaya çalışarak, çalışmalarını Türk milliyetçiliğinin teorisini oluşturma konusuna odaklanmıştır. Bu nedenle Türk Ocağı çatısı altında bir araya gelen aydınların çalışmaları sayesinde Türkçülük akımı; siyasi, iktisadi ve kültürel hayatta yeni bakışlar ortaya koymuş, dönemin en önemli fikir akımı haline gelmiştir (Sarıay, 2008, s.185-186)

Ortaya konulacak olan milli kimliğin zemini; tarih, kültür ve etnik aidiyet çerçevesinde değerlendirilen bir romantik milliyetçilik ideolojisine dayanmaktadır. Dönemin önde gelen Türkçü isimlerinden olan Ziya Gökalp gibi birçok fikir adamı, Osmanlı'yı içerisinde olduğu karışıklıklardan kurtarmak için millet kavramına önem vererek milli bir devletin kurulması gerektiğini düşünmektedir. Böyle bir ortamda ortaya çıkan Türkçülük, henüz ana sınırları belirlenmeyen bir yurt ve soyut millet anlayışına dayanmıştır. Edebi eserlerde Türk Milliyetçiliğinin önemli bir yer bulduğu

bu dönemde, milli amaçların ve Türk milletinin milli şura ulaştırılmasının etkisi görülmektedir. Milli kimlik oluşturma çabası Türk tarihinin yeniden keşfedilmesine ve Batının yayılcı politikasının önünde durmaya karşı bir savunmanın oluşturulmasına sebep olmuştur. Böyle bir ortamda ortaya çıkan Türk milliyetçiliğinin ülküsü ise; Osmanlı devleti içerisinde yaşayan Türkleri Türk oldukları bilincine ulaştırıp milli bir şuur uyandırmak, Türk milleti bilinci ile birleştirip güçlendirmek, Osmanlı dışında farklı ülkelerde yaşayan diğer Türkler ile kültürel bir bağ kurmak amaçlanmıştır. Toplumsal alanda milleti ve devleti ilgilendiren her alanda milli şuur çerçevesinde çözümler aranmıştır (Özdoğan, 2001: 40-41'akt Ölçekli, 2020, s.670-671).

Osmanlı devletinin yıkılışını önlemek amacıyla Tanzimat'tan itibaren uygulanmaya çalışılan Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirleri başarısız olmuştur. Bu fikirlerin çöküşünden sonra tarih, dil ve edebiyat alanlarında yapılan ilmi ve kültürel Türk Milliyetçiliğinin, siyasete girmeden yürütmeye çalıştığı fikirlerini artık siyaset üstü bir alanda çözüm önerileri sunarak devam ettirmeye çalışmıştır. Osmanlının yıkılacağını ve bununla beraber de Türk milletinin varlığının da tehlikede olduğunu gören Türk fikir adamları, Türk milletini kurtarmaya yönelik çareler aramaya başlamıştır (Acar, 2005: 31-33'akt Bozatay, 2018, s.127).

Ocak, kurulduğu tarihten günümüze kadar kültür zeminine oturduğu bir millet anlayışına sahiptir. Türk Ocakları ve Türk milliyetçiliği düşüncesinde "*İrk*" a dayanan bir millet anlayışına hiçbir zaman sahip olmamıştır. Ocağın kurulduğu ilk yıllarda, ırk, soy, cins, kavim, millet ve ümmet kelimeleri, terim anlamı olarak net bir anlamda açıklanmadığından dolayı birbirinin yerine kullanılabilmekteydi. Bu nedenle, bazı yazılarında ve Türk Ocağının tüzüğünde kullanılan "*İrk*" biyolojik bir soy anlamına gelmemekte, toplulukla ya da bir kuruluşla bağlantılı olma ifadesi için kullanılmaktadır (Acar, 2012, s.114).

Ocağın önde gelen isimlerinden olan Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Ömer Seyfettin, Fuat Köprülü, Hamdullah Suphi, Sadri Maksudi Arsal, Yahya Kemal, Osman Turan, İbrahim Kafesoğlu gibi Türk milliyetçisi büyük fikir adamları Türk Milliyetçiliği anlayışını sürekli olarak kültür ve mensubiyet zemini üzerinde açıklamaya çalışmıştır (Acar, 2012, s.114).

3.1.3. Türk Ocaklarının Ülke Sorunlarına Bakışı

3.1.3.1. Ekonomik Sorunlar

Türk Ocakları Giresun Şubesinde gerçekleştirilen “Son Dönem Türkiye Ekonomisi (2003-2013)” başlıklı konferans gerçekleştirilmiş ve 12 Aralık 2015 Tarihinde sunulmuştur. Konferansa Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF. Üyesi olan Prof.Dr. Yakup Küçükkale, Türkiye’de Kemal Derviş’in hazırladığı ekonomi programı ve bunun uygulamalarını örnekler göstererek ele almıştır.

1980’li ve 1990’lı yıllarda, büyüme sayısını yüksek tutmak isteyen hükümetler, genişletici maliye politikaları (açık bütçe politikaları) uygulamış ve bu da “İç borç stoklarının artmasına neden olmuştur”. Borç stoklarının artması, faiz oranlarını da yükseltmiştir. Bu da iç borçların çevrilebilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Borçların maliyeti yükselmiştir. Türkiye’de 2001 krizinin başlamasıyla beraber, ülkeden büyük miktarda uluslararası sermaye (sıcak para) çıkışı olmuş ve Türkiye’nin dışa dönük borçlarında önemli artmalar meydana gelmiştir. Üretim azalmış, istihdam düşerek işsizlik oranı artmış, enflasyonun yükselmesi ile beraber rezervlerde azalma meydana gelmiştir. Ülkeyi bu durumun içerisinden çıkartmak amacıyla “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” oluşturulmuştur (“Küçükkale” 2015).

Bu programa göre; Bütçe açıkları kapatılıp, mali disiplin sağlanmalı, yani “Faiz Dışa Fazla” verilmelidir. Verilecek faiz dışı fazlalar, iç borç stoklarının ödenmesine yarayacak ve bunun sonucunda da iç borç stoku azalma gösterecektir. Nominal (piyasa) faiz oranları düşürülmelidir. İç borç stokunun faiz dışı fazlalar ile ödenmesi ile beraber piyasa faiz oranları da düşecektir (ters crowding-out). Enflasyon oranlarının düşürülmesi gerekmektedir. Bütçe açıkları önlendiğinde ve faiz oranları düştüğünde, enflasyon oranları da kendiliğinden düşme meydana gelecektir. Bunun sağlanabilmesi için ise enflasyon oranlarındaki düşüşün nominal faiz oranlarındaki düşüşe göre daha fazla olması gerekmektedir (“Küçükkale” 2015).

Programın beklentileri ilk yıllar için “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” aynen uygulandı ve beklentiler gerçekleşti. Faiz dışı fazla verilerek, kamunun iç borç stokunda azalmalar meydana geldi. Bunun sonucunda da “Nominal Faiz Oranları”nın azalmasında faydalı oldu. Bütçe denkliliğine önem verip faiz dışı fazla verilmesi parasal genişlemenin durdurulmasına yaradı. Bütçeye ek kaynak oluşturan özelleştirme gelirleri sayesinde kamu açıkları bitti ve bu sayede enflasyonda önemli

düşüşler yaşanmıştır. Enflasyondaki düşüş piyasa faiz oranlarının düşüşünden daha fazla olduğundan dolayı “Reel Faiz Oranları” yükselmiştir. Yükselen Reel Faiz, ülke içerisine sıcak paranın girmesinde faydalı olmuştur. Ülkeye büyük miktarda girmeye başlayan sıcak para, piyasada ABD dolarının çoğalmasına, döviz kurunun düşmesine ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası döviz rezervlerinin artmasına neden olmuştur. Yüksek getirilerden faydalanmak isteyen yabancı sermaye, tahvil, bono ve senede yatırım yaparak yatırım rezervleri artmış, senede yapılan yatırım IMKB (BIST) endeksinin artmasını sağlamıştır. Kamu açıklarının giderilmesi için özelleştirme gelirlerinin oluşturduğu ek kaynakla, yöneticiler yüksek büyüme rakamları için “Alt Yapı Yatırımları”na yönelmiştir. Karayolu ve konut inşaatı kamuda en çok yatırım çeken alanlar olmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında GEGP “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” öngörül­düğü üzere başarı sağlamıştır (“Küçükkale” 2015).

2003 yılında toplam iç borç stoku 194 milyar TL iken, 2013 yılı toplam iç borç stoku 405 milyar TL’dir. “Faiz Dışı Fazla” politikası terk edildiği için iç borçlar azalmamış, artmıştır. 2003 yılı toplam dış borç stoku 144 Milyar Dolar’dan 2013 yılında 367 Milyar Dolar olarak hesaplanmıştır. Toplam dış borç stokunda %154 oranında artış olmuştur. Toplam borçların içinde yer alan kısa vadeli borçlardaki artış %446. Kamunun payındaki artış %1047, özel kesimin payındaki artış ise %481’dir. Toplam borçlar içerisinde uzun vadeli borç artışı %99,5. Kamunun payındaki artış %34, Özel kesimin payındaki artış ise %375’dir. Yani kısaca anlatmak gerekirse, dış borçlar artmış, özel kesim genellikle uzun vadeli, kamu kesimi ise genellikle kısa vadeli borçlanmıştır. Sonuç olarak da ülkenin toplam dış borcu artmıştır (“Küçükkale” 2015).

Faizler artırılıp müdahale edilmese ve kur oranındaki yükseliş devam etseydi rezervler çok daha çabuk çözülür, dış borcu son dönemlerde gittikçe artan özel kesim, artan döviz kurları ile borcunu ödeyemeyip iflas ederdi. İflasların yaşanması ile beraber üretim durur, işsizlik artar, enflasyonda yükselmeler meydana gelirdi. Yakın zamanda ise FED’in daraltıcı politikası devam ederek faiz silahını devreye sokacaktır. (18-19 Mart 2014 tarihli FED toplantısında açıklanmıştır). Bu nedenle kur yükselişleri devam edecek, ya biz faizleri yükselteceğiz veya yaşanacak olan krizi bekleyeceğiz (“Küçükkale” 2015).

Türkiye ekonomisi, kişi başına düşen milli gelirden 10.000 dolar seviyelerini ilk defa 2008 yılında aşmıştır. Daha sonraları 2013 yılında 12.500 dolar seviyesine çıkmasına karşın günümüzde kişi başına düşen milli gelir 10.000 doların altına düşmüştür. Türkiye'nin de içinde olduğu OECD ülkelerinde kişi başına düşen milli gelir seviyesi 40.000 dolar civarlarındadır. Bu rakamlar orta gelir seviyesinde olduğumuzu göstermektedir. Ortalama gelir düzeyinin gelir dağılımındaki eşitsizlik de değinilmesi gereken bir konudur. Türkiye'de zenginlerin %1'lik kısmı milli gelir seviyesinin %23,4'üne, en zengin %10 sayılacak kesim gelirin %32,1'ine, en fakir %40'lık kesim ise milli gelirin sadece %15,6'sına sahip oluyor. %1'lik kesimin bu denli yüksek bir milli gelir payına sahip olması diğer ülkeler ile Türkiye kıyaslandığında Türkiye 4. Sırada yer almaktadır. Bu da ülkenin kalkınmasını engelleyen gelir eşitsizliğinin sonucudur ("Türk Ocakları AÇG").

15 Haziran 2021 Tarihinde TÜİK'in açıkladığı 2020 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırmasında en yüksek gelir grubuna sahip olanların toplam gelirden aldığı pay %47,5 olmuştur. Gelir ve yaşam koşulları araştırması 2020 yılı sonuçlarına dair bilgiler, bir önceki yıl olan 2019'u referans almaktadır. Gelir hesaplamaları, hanehalkı gelirleri hanehalkı büyüklüğü ve kompozisyonu dikkate alınarak eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine dönüştürülmektedir (TÜİK, "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" 2021).

TÜİK'in yaptığı son araştırmaya göre; en yüksek eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip %20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay bir önceki yıla göre 1,2 puan artarak %47,5'e yükselmiştir. En düşük gelire sahip %20'lik grubun ise toplam gelirden aldığı pay bir önceki yıla göre 0,3 puan azalarak 5,9'a düşmüştür (TÜİK, "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması" 15.06.2021).

Sıralı yüzde 20'lik gruplar itibarıyla yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin dağılımı (%), 2011-2020

Anket yılı	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
İlk yüzde 20 (En düşük)	5,8	5,9	6,1	6,2	6,1	6,2	6,3	6,1	6,2	5,9
İkinci yüzde 20	10,6	10,6	10,7	10,9	10,7	10,6	10,7	10,6	10,9	10,6
Üçüncü yüzde 20	15,2	15,3	15,2	15,3	15,2	15,0	14,8	14,8	15,2	14,9
Dördüncü yüzde 20	21,7	21,7	21,4	21,7	21,5	21,1	20,9	20,9	21,4	21,1
Son yüzde 20 (En yüksek)	46,7	46,6	46,6	45,9	46,5	47,2	47,4	47,6	46,3	47,5

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

GİNİ katsayısı olarak bilinen, bir ülkede milli gelirin dağılımının eşit olup olmadığını ölçmeye yarayan katsayı 0 ile 1 arasında değerler alır ve yüksek değerler

daha büyük eşitsizlik olduğu anlamına gelmektedir. Son yapılan araştırmaya göre Gini katsayısı bir önceki yıla göre 0,015 puan artışı ile 0,410 olarak tahmin edilmiştir. Toplumda gelirden en fazla pay alan %20'nin elde ettiği gelirin en az pay alan grubun %20'sinin elde ettiği gelire oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı 7,4'den 8,0'a yükselmiştir. Gelirden en fazla pay alan %10'unun elde ettiği gelirin en az pay alan %10'unun elde ettiği gelire oranı şeklinde hesaplanan P90/P10 oranı ise 13,0'dan 14,6'ya yükselmiştir (TUIK, “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması” 15.06.2021).

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre gelir dağılımı göstergeleri, 2011-2020

Anket yılı	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
P80/P20 oranı	8,0	8,0	7,7	7,4	7,6	7,7	7,5	7,8	7,4	8,0
P90/P10 oranı	14,4	14,2	13,6	12,6	13,3	13,6	13,4	13,7	13,0	14,6
Gini katsayısı	0,404	0,402	0,400	0,391	0,397	0,404	0,405	0,408	0,395	0,410

Türk Ocakları Çankaya Şubesinin 2017 yılında “*Son Yetmiş Yılda Dünya Ekonomisi ve Türkiye Konferansı*” konulu bir konferans düzenlenmiş ve Enerji Uzmanı M. Çağrı Peker bir sunum yapmıştır. Dünya ekonomisinin 1950’lerden 1980’lere kadar olan yaşanan Ortadoğu kaynaklı petrol krizinin yeni sağ politikaların ve devletlerin ekonomideki kendilerine düşen paylarının küçüldüğünü ve liberal politikaların devreye girdiğini ileri sürmektedir. Türkiye’nin dünya ekonomisinde %1 den daha az paya sahip olmasından kaynaklı Türkiye’nin gelişimini de değerlendiren Peker, ülkenin zayıflıklarını dış borç stoku, hane halkının borçlanması ve TL’nin değer kaybetmesi üzerine dikkat çekmiştir. Bütün bunların yanı sıra Peker, Türkiye’nin jeopolitik konumundan kaynaklı olarak, ülke nüfusu göz önünde alındığında sorun çözülüp Türkiye’nin Dünya’da süper güç haline gelebilmesinin potansiyel olarak yüksek olduğunu savunmaktadır. Bu dönemde gelir eşitsizliğinin azaltılması, sanayileşme ve insanların girişimciliğe teşvik edilmesi bakımından desteklenmesi, ülkeden ani ve büyük miktarda para çıkışının önlenmesine yönelik düzenlemeler yapıp teknolojiye yatırım yapılmasının da çok büyük bir önemi olduğunu vurgulamıştır (“*Son Yetmiş Yılda Dünya Ekonomisi*” 2021).

Türk Ocakları Niğde Şubesi’nin düzenlediği sosyal medya üzerinden gerçekleşen sohbet toplantısı canlı yayınında 17 Nisan 2020 tarihinde konuşmacı olarak Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisat Bölümü Başkanı Prof. Dr. Fatih Yücel katılmıştır. Türk Ocakları resmi internet sitesi üzerinde bu canlı yayın

konuşmasının kısa bir özeti yayınlanmıştır. Fatih Yücel “*Covid-19 Pandemisinin Dünya Ekonomisi Üzerindeki Olası Etkileri*” isimli konuşmasında bu salgın ile dünyanın geçmiş dönemlerde yaşanan diğer salgın hastalıklar ile hemen hemen benzerlikleri olduğundan bahsetmiştir (“Salgının Dünya Üzerindeki Etkileri” 2021).

Eski dönemlerdeki salgınlara örnek olarak; 1918-1920 yıllarında yaşanan İspanyol gribinin, 1929 yılında yüksek enflasyon ve işsizliğe yol açan ve tüm dünyayı etkileyen büyük ekonomik bunalımın 1973 yılındaki petrol krizinin geçmiş tarihte yaşanmış diğer büyük ekonomik krizler olarak bugün yaşanan korona salgın hastalığı ile beraber anıldığını ifade etmiştir (“Salgının Dünya Üzerindeki Etkileri” 2021).

1973 yılında yaşanan krizden sonra en büyük arz şoku ile karşılaştığımızı söyleyen Yücel, ekonomi şokları üzerinde otuz yılı aşkındır bir ekonomi politikası ile uğraştığını ancak Korona Virüs salgınında talepten bağımsız bir şekilde arz yönlü ekonomik sonuçlarının olduğunu vurgulamıştır. Pandemi nedeniyle çoğu ekonomik faaliyetlerin birden daralması veya durmasından dolayı perakende sektörde tedarik sıkıntılarının yaşanması ve bunun da küresel boyutta arz daralmasına neden olduğunu ifade eden Yücel, bu süreçte istihdam ve finans akışında sorunlara neden olduğunu da belirtmiştir. Devlet bu gerekli finansmanı nasıl sağlayacak? sorusu üzerine, Merkez Bankalarının karşılıksız para basmasının sonucunda, karşılıksız basılan paranın devletin ihtiyaç duyduğu parayı kısa vadede karşılayabileceğini ancak bu durumun uzun vadede enflasyonun yükselmesine sebep olabileceğini savunmaktadır. Pandeminin ekonomik etkileri küçük ölçekli esnaflar, kişiler ve genel halk üzerinde de etkileri olacağını, bu süreçte hem harcamaların hem de harcama yöntemlerinin değiştiğini, alış-verişlerin daha çok E-ticaret üzerinden gerçekleştiğini ileri süren Yücel, müşteri zincirlerinin farklı bir boyutta ilerlediğini belirtti (“Salgının Dünya Üzerindeki Etkileri” 2021).

3.1.3.2. Siyasal Sorunlar

Türk Ocakları kurulduğu tarihten itibaren siyaset dışında kalmak için çaba göstermiş, İttihat ve Terakki yönetiminin desteğine sahip olmakla beraber gene de bu ilkeye bağlı olmaya çalışmıştır. Bu nedenle yeni kurulan Türk devleti içerisinde yeniden teşkilatlanmaya çalışan Türk Ocakları'nın siyasi iktidar karşısında Osmanlı Devleti döneminden kalma özerklik geleneği vardır (Sarıay, 2008, s.290).

Türk Ocaklarının Osmanlı zamanında olduğu gibi, Cumhuriyet kurulduktan sonra da “Ocak’ta fırka siyaseti” yapılamayacağı anlayışının devam ettirildiği görülmektedir. Bununla birlikte Türk Ocakları Yasası’nda yer alan “Ocak Fırka siyaseti ile uğraşmaz, hiçbir Ocaklı, cemiyeti siyasi amaçlarına alet edemez” şeklindeki 3.maddesi 1924 kongresinde tartışılırken, Ocağın günlük siyasi politikaların ve parti siyasetinin dışında tutulmak istendiği açıkça görülmektedir. Bu konuda Osman Şevki Bey (Bursa delegesi), bazı Ocakların seçimlerle uğraştığını ve bunun da Ocakların arasını açtığını ifade ederek Yasa’ya “İntihabatla da uğraşamaz” maddesinin eklenmesini teklif etmiştir. Bu görüşe karşı çıkan Emin Bey (Silifke delegesi) Ocak üyelerinin, kendi bölgelerinde siyasete yön veren bir konumda olduğunu, bundan dolayı parti siyasetini yasaklamanın doğru olmayacağını savunmuştur. İhsan Bey (Susurluk) Cumhuriyetin ve İnkılaplara karşı olan bir siyasi fırka karşısında siyaset ile uğraşmamanın çelişkili olacağını ifade etmiştir. Yapılan bu tartışmalar üzerine ise Hamdullah Suphi, “*Ocak bir bakışa göre, siyasi bir müessesedir... Türk Ocağı’nun bir milliyet siyaseti vardır. Diğer milletlerin rekabeti ortasında Türk Milletini teşhiz etmek ikaz etmek, bir siyasettir.*” Dedikten sonra, Ocakta yasak olanın “*zümre ve fırka siyaseti*” olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca “Halk hakimiyetini ve Cumhuriyeti ideal bilen Ocağın” bunların karşısında duracak bir firkaya düşman olacağını, geçmişte saraya ve Damat Ferid hükümetine karşı çıkan Ocağın, fırka siyaseti değil, “millet ve mefkure siyaseti” takip ettiğini belirtmiştir (Sarıay, 2008, s.290-291).

Ocak milli bir siyaset izleyip, Türklüğün karşısında bir fırka olursa, onun düşmanı olacakları düşüncesindedir. Yusuf Akçura’da şahısların kendi adlarına Ocak dışında istedikleri şekilde faaliyette bulunabileceklerini, Ocakta yasak olanın zümre adına faaliyette bulunmak olduğunu belirtmiştir. Diğer Ocaklılar da inkılaplara ve Ocak gayesine muhalif partilerin kurulması halinde onların karşısında mücadele etmenin siyaset sayılmayacağını, ancak Ocağın doğrudan fırka ve zümre siyaseti yapmaması gerektiğini savunmaktadırlar. Sonuç olarak Türk Ocakları Yasasının 3. Maddesi “Ocak fırka siyasetiyle uğraşmaz. Hiçbir Ocaklı, cemiyeti siyasi emellerine alet edemez.” Şeklinde kabul edilmiştir. 4. Madde de Ocağın amaçlarına muhalif olmamak şartı koyularak her Ocaklının siyasi düşüncesine göre çalışabileceği belirtilmiştir. Türk Ocakları, 1927 yılında yapılan yasa değişikliğine kadar, Cumhuriyetin ve inkılapların bekçiliği ve vatanın müdafaası gibi esas milli konularda

yönetim ile açık bir işbirliğine girmesine rağmen, fırka siyaseti yapmama ve günlük politika ile uğraşmama ilkesine sadık kalmak için uğraşmıştır. 1927 yılına kadar yönetimin de Türk Ocakları'na herhangi bir müdahalesi olmamıştır (Sarınay, 2008, s.291).

Bu nedenle, Türk Ocakları'nın yeni yönetimle diğer bir açıdan CHF (Cumhuriyet Halk Fırkası) ile 1927 yılına kadar olan ilişkilerini bu anlayış içerisinde değerlendirmek gerekmektedir. Türk Ocakları, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren birçok temel konuda yeni rejimin savunuculuğunu yapmış ve yönetim de Türk Ocaklarına yeni ideolojinin yayılması için üzerinde durulması gereken bir güç olarak bakmış ve Türk Ocağına yoğun bir ilgi ve destek sağlamıştır (Sarınay, 2008, s.292).

Sonuç olarak, Türk Ocakları daha kuruluş aşamasında en büyük desteği Mustafa Kemal Atatürk'ten görmüştür. Atatürk çıktığı yurt gezilerinde Türk Ocaklarını da ziyaret etmiş ve ziyarette bulunduğu Ocakların hatıra defterine övgü dolu sözler yazmış, birçok konuşmasını da buralarda gerçekleştirmiştir. Türk Ocaklarını Türk Devletinin yücelmesi ve inkılapların halka anlatılması açısından büyük bir rolü olduğunu ve bu yolda faaliyetlere devam etmeleri açısından teşvik edici konuşmalar gerçekleştirmiştir. 27 Nisan 1930'da doğrudan Türk Ocakları Umumi Kurultayı'na katılarak müzakereleri takip etmiştir (Sarınay, 2008, s.293).

Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün bu ilgisi sadece Umumi Kurultay Delegatesine değil, tüm ülkedeki şubelere de olmuştur. Ocakların çoğuna ziyarette bulunmuş, yürüttüğü faaliyetlerden dolayı memnuniyet duyduğunu hissettiren konuşmalar gerçekleştirmiştir. Atatürk'ün bu ilgisi sadece kişisel destek ile kalmamış, kısa süre içerisinde devlet politikası haline almıştır. Bunun sonucunda da Aralık 1923'te 164 milletvekilinin imzası ile TBMM Başkanlığına verilen bir önergede, Türk Ocağı'nın geçmişteki durumu ve hizmetleri değerlendirildikten sonra, Türk Ocağı'nın Ankara'da işgal ettiği bir binanın Milli Meclis tarafından Türk Ocağına tahsis edilmesi istenmiş ve bina Türk Ocağı'na tahsis edilmiştir (Sarınay, 2008, s.293-294).

Genel olarak Cumhuriyet döneminde Türk Ocakları, yeni rejimin hizmetinde, yönetimi destekleyen ve ilkelerini savunan, yönetim ve halk arasında bir rol oynamayı benimsemiş bir seçkinler topluluğu olarak görülmektedir. Bunu da yerine

getirirken 1927 yılına kadar, yönetimin desteği ile özerkliğini büyük ölçüde kurumayı sağlamış, bundan sonra CHF denetiminde bu rolü getirmeye çalışmıştır. Daha sonra ise CHF'nin devletle bütünleşmesiyle beraber kapatılmıştır (Sarınay, 2008, s.301).

Türk Ocakları Resmi İnternet Sitesinde 30.01.2021 tarihinde Nuri Gürgür'ün "Dış Politikamızda Yeni Sayfalar Açılması Gerekliyor" başlıklı yazısında Türkiye'nin dış politikasına ve bekasına yönelik değerlendirmeler ve çözüm önerileri sunmaktadır.

Gürgür, Türkiye'nin Batı ile yeni bir yola girdiğini ve Batı ilişkilerinde dönüm noktası olacak önemli gelişmeler olduğunu ifade etmiştir. Amerika da yaşanan yönetim değişikliği, sadece Başkan ile sınırlı değil, bütün önemli kurum ve kuruluşlar, bürokrasi, yeni yönetimin siyasal amaçlarına, beklentilerine göre yeniden düzenlenmektedir. Trump döneminde çoğu önemli küresel kuruluştan ayrılarak buralara yaptığı maddi destekleri kesen, transatlantik ilişkilerini zayıflatan, NATO'yu dahi önemsemeyen Amerika, yeniden dünyaya açılmaya hazırlanmaktadır ("Gürgür" 2021).

Joe Biden ile Trump'ın yönetim anlayışında farklılıklar vardır. Biden, ülkesini Beyaz Saray'dan doğrudan şahsi kararları ile değil, Pentagon, Dışişleri, CIA gibi kurumlarla yakın temas halinde kalarak istişare yolu ile yönetmek istiyor. Bu yüzden geçen dönem boyunca Erdoğan ile Trump arasında direkt görüşülerek sürdürülen Türkiye-Amerika ilişkileri, Biden yönetiminde artık kurumsal nitelik kazanacak, önümüze sadece Beyaz Saray yerine, bu kurumlar ve Kongre de olacaktır. Şu anda Türkiye karşıtlığı yaygın durumda. Bunun en büyük örneği ise yeni Dışişleri Bakanı Antony Blinken makamına geçmeye hazırlanırken yaptığı bir konuşmasında, Türkiye'yi müttefik gibi davranmamakla suçlamış, Türkiye'nin Rusya'dan aldığı S-400 Hava Savunma Sistemi nedeniyle Türkiye'ye daha fazla yaptırım uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca "Sözde stratejik bir müttefikimizin Rusya ile Yakın temasta olması kabul edilemez" şeklinde bir cümle de kurmuştur ("Gürgür" 2021).

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Biden'ın seçimi kazanmasının ardından hem kendisini tebrik etti hem de iki ülke arasındaki problemlerin stratejik ittifak ve işbirliği içerisinde görüşülmesi gerektiğini ifade eden sıcak mesajlar iletmiştir. Aynı durum, Avrupa Birliği ile de yaşanmaktadır. Aralık ayında yapılan liderler

toplantısında, Türkiye'ye yaptırımlar konusunun Mart ayına ertelenmesine karar verilmiştir ("Gürgür" 2021).

Türkiye, bu toplantıdan önceki günlerde, havayı yumuşatmak için Ankara'dan mesajlar göndermeye, diplomatik temaslar kurmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin geleceğini AB içerisinde gördüğünü, uzun süredir durağan olan üyelik görüşmelerinin yeniden başlaması gerektiği yönde "uzatılan bu ele" muhataplarımızın da aynı samimiyetle mukabele edilmesini beklediğimizi, altını çizerek ifade etmiştir. İlişkilerin normale dönmesi açısından taraflar arasında hala mutabakatların olduğu görülmektedir. Fakat hem Berlin ve Paris'ten hem de Brüksel'den sözlerin yeterli olmadığı, Türkiye'nin çözümden yana olduğunu kanıtlayacak somut eylemler yapılmasının beklendiği şekilde açıklamalar yapılmıştır. Bu beklentiler ise Türkiye'nin kırmızı çizgisi olarak değerlendirdiği Kıbrıs, Doğu Akdeniz ve Ege konularında geri çekilmesi istenmektedir ("Gürgür" 2021).

Sonuç olarak genel bir çerçeveye bakıldığında şunlar ortaya çıkmaktadır. Bu yıl, Batılı ülkelerle yaşanan sorunlar görüşmeler esnasında, masadaki muhataplarımız sadece bu konulardaki ilgili devletlerle sınırlı kalmayacak; her defasında bu sorunların üzerinden aynı görüşe sahip olan devletlerin oluşturduğu Batılı bir blokla karşı karşıya kalacağız. Gürgür, sorunları şu şekilde açıklamıştır; birincisi, Suriye'nin kuzeyinde, etnik temelli PKK-PYD-YPG devleti kurma girişimleri. İkincisi, Türkiye'nin, karasularının dışında Ege ve Doğu Akdeniz'de bir iddia taşıması; uluslararası sularda hidrokarbon yataklarıyla ilgilenmesi; Yunanistan ve GKRY'nin ilan ettiği Deniz Yetki Alanları ve Münhasır Ekonomik Bölge gibi taraflı kararları yok sayması. Üçüncüsü, Türkiye'nin Libya'nın meşru hükümetine sağladığı destek ve Mavi Vatan olarak isimlendirilen Akdeniz bölgesindeki belirli bir bölgede kendisine hukuki imkânları sağlayan anlaşmayı bitirmemesi. Dördüncüsü, Türkiye'nin, Kıbrıs Adası'nı Rumlara bırakmaması. Beşincisi ise Türkiye'nin Rusya'dan satın aldığı S-400 Hava Savunma Sistemi ("Gürgür" 2021).

Ele alınan bu hususlarda AB ülkeleri ve Amerika'nın görüşleri tamamıyla örtüşmektedir. Bunun esas nedeni, Türkiye'nin direkt olarak güvenlik ve milli çıkarlarıyla alakalı mecburiyetlerini yok saymaları; 35 senedir karşı karşıya olduğu etnikçi terörün Türkiye açısından beka meselesi oluşturduğunu görmezden gelmeleridir. Bu nedenle Türkiye'nin bu hususlardaki uygulamalarını NATO

ittifakıyla bağdaşmayan tek taraflı emrivakiler olarak değerlendirip Türkiye'nin geri adım atmasını sağlamaya çalışmaktadırlar ("Gürgür" 2021).

Dış ilişkilerimiz, tarihi bir süreç içerisine girerken özellikle Rusya'ya ne kadar güvenebileceğimiz konusunda doğru hesaplamalar yapmalıyız. Kremlin, tarihi arka bahçe saydığı Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye'nin girişimlerini kendisine karşı meydan okuma olarak değerlendirmektedir. Türkiye'nin kendisine rakip olmasını kesinlikle istememektedir. Rusya'nın 16. asırdan itibaren devam ettirdiği yayılcı ve hegemonyacı politikasındaki gerçek amaç, Türklerin coğrafyası olmu ve bu alanlarda imparatorluk haline gelmiştir. Zamanla rejimler değişse de geleneksel Rus politikası hiçbir zaman değişmemiştir. Bu en son, Azerbaycan-Ermenistan Savaşı'nda da görülmektedir. Savaşın ilerleyişini bir süre seyrettikten sonra, Azerbaycan ordusunun son hamleyi yapacağı sırada araya Rusya girmiştir. Silahlı gücünü kullanmadan Karabağ'da egemenlik kurmuştur. 1800 askerinin bulunması gereken yerlerde hala on bine yakın Rus askeri personeli bulunmaktadır. Türkiye'nin bu bölgede askeri birlik bulundurmasını engelleyerek kontrolü o bölgede tek başına eline almıştır ("Gürgür" 2021).

Türkiye, dış ilişkilerinde şimdiye kadar karşılaşmadığı, Cumhuriyet döneminin büyük sorunları ile karşı karşıyadır. Güvenlik ve beka olarak değerlendirdiğimiz hususlarda üç büyük küresel güç olan ABD, AB ve Rusya ile çıkarlarımız çakışmakta ve zaman zaman zıtlaşmaktadır. Ancak bu güçler karşısında ilişkilerimizi sürdürmeye ve çoğu alanda işbirliği yapmaya mecburuz. NATO, Avrupa Konseyi ve AGİT'e üyelikleri Türkiye'ye, Avrasya ülkeleri ile ilişkilerinde imkan ve itibar kazandırmaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, yönümüzün Batı olduğunu ifade ederken gerçeği de belirtmiş oldu. Ancak hukuk devleti, demokrasi, basın özgürlüğü ve özellikle bağımsız yargı konularında evrensel ölçekte gerekli olan değişikliklerin yapılmaması, sorunlar çıkması, Batılı ülkeler karşısındaki imajımızı zedelemektedir ("Gürgür" 2021).

Türkiye beka ve güvenlik meselelerindeki sorunlarını çözmeye çabalarken diğer taraftan sert gücünü yani askeri potansiyelini nerede ve ne zamana kadar kullanacağını, bir taraftan da yumuşak güç ve diplomasi ile nerelerde yöneleceğini dikkatle ve objektif olarak hesaplayıp tercihlerini akıllı bir şekilde yapmak zorundadır. Mısır ve İsrail ile ilişkileri normalleştirme girişimlerinin başlaması doğru bir harekettir. Bu tür benzer açılımlar Birleşik Arap Emirlikleri ve Arabistan ile de

gerçekleştirilmelidir. Dış ilişkilerde yeni düzenlemeler yapmaya ve yeni sayfalar açmaya bölge ülkelerden başlayıp, Şam rejimiyle ilişkilerimizi normalleştirmekten geri durmamalıyız. Washington'un PKK-YPG kurma projesini önlemenin etkili yolu, Şam rejiminin ülkesinde yeniden yaptırım gücüne sahip olması ve toprak bütünlüğünün yeniden sağlanmasıdır. Hükumete, bu alanda İslamcı olarak değerlendirilen bazı çevrelerden sert eleştiriler gelebilir. Ancak doğru olanı yaptığımıza inanarak cesur davranmalı ve bölgede ayaklarımıza dolanan engeller ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Güneyimizdeki bölge ülkeleri ve komşularımızla yaşanan sorunlar, aslında çok önemli nedenlere dayanmadığından dolayı karşılıklı çıkarlar göz önünde bulundurularak rahatlıkla çözülebilir. Bu yapılırsa küresel güçler ve onların arkasında durduğu Yunanistan karşısında elimiz güçlenir, rahatlarız. İlişkilerde yeni bir sayfa açmanın yolu bu şekilde olsa gerek ("Gürgür" 2021).

Türkiye'nin beka meselesi olarak ele alınan konunun birçok boyutu vardır. Bunlar ekonomiden eğitime, ordudan hukuk devletinin yeniden inşasına kadar çeşitli boyutlardır. Elimizden geldiği kadar hepimiz bu milli beka mücadelesine katkıda bulunmalıyız. Ancak bunlara katkı sunması açısından sivil toplum kuruluşlarına da birçok iş düşmektedir. Gençlerin eğitimi, milli teknolojide ilerleme, ekonomik sorunların çözülmesi, ayrılıkçı etnik ve mezhepsel farklılıkların birbirlerine husumet oluşturacak hale gelmemesi, din istismarları, milli ve manevi kültürlerin korunması konusunda hepimiz kendi alanımızda görevler üstlenmeli ve bunların üstesinden gelmeliyiz. Bunların yanı sıra uluslararası siyaset ve terör tehdidi alanında özellikle Suriye'nin kuzeyinde, Irak'taki gibi İsrail'in başka bir toprak üzerine yayılması şeklinde hayallerinin karşısında durmalı ve bu duruşumuzdan vazgeçmemeliyiz. Amerika ve Rusya'dan gelebilecek olası tehdit ve hamlelere karşı da tetikte olmalıyız (Öz, 2019, s.4-5).

Gökçe'nin Türk Yurdu dergisinde yayınlanan "*Türk Dünyası Ortak Türk Tarihi*" başlıklı makalesinde Sovyetler Birliğinin çöküşünün Türk Cumhuriyetleri açısından önemli fırsatlar doğurduğunun altını çizmiştir. Çarlık Rusya'nın ve Sovyetlerin işgaline uğrayan Türk ülkelerinin, Rusya ve Sovyetlerin çökmesiyle beraber Türkiye ile diğer Türklerin arasındaki engellerin çoğu ortadan kalkmıştır (Gökçe, 2018, s.40).

Türk dünyasının diğer Türk topluluklarıyla ilişkilerinin güçlenmesi amacıyla da bazı adımlar atılmaktadır. Asırlardır ayrı kalan Türkler arasındaki en önemli

bağlar tarih, dil ve kültür olduğu için bu alanda ilerleme kaydetmek amacıyla yapılan girişimler büyük bir anlamı ifade etmektedir. Türk Cumhuriyetleri'nin devlet büyükleri veya üst düzey yöneticilerinin katılmasıyla gerçekleştirilen toplantılarla beraber bu ilişkileri resmi olarak kurumsallaştırmaya yönelik alınan kararlar Türk devlet ve topluluklarının birbirleri ile kaynaşmasını sağlamaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren Türk dünyasının ortak alfabe, ortak edebiyat ve tarih kitaplarının yazılması tarzında fikirler ileri sürülmüş, ancak Türk Konseyinin kurulmasına kadar kayda değer gelişmeler yaşanmamıştır (Gökçe, 2018, s.40).

Türk Konseyinin 2014 yılında aldığı kararlarla Ortak Türk Tarih Ders Kitabı'nın yazımı başlamış ve 2017 yılına kadar kitabın büyük bir kısmı tamamlanmıştır. Bu kitabın hazırlanmasındaki en büyük amaç Türk toplumları arasındaki ortak geçmiş, dil, tarih ve ortak kültüre sahip olduklarını Türk öğrenciler arasında benimsenmesini sağlamaktır. Bu ders sayesinde Türk Dünyası'ndaki ayrı düşmüş topluluklarda ortak nokta ve değerlerin önemine dikkat çekerek Türk gençlerinin birbirleriyle karşılıklı saygı ve birliktelik duygusunun oluşmasını sağlamak amaçlanmıştır (Gökçe, 2018, s.40).

Bütün Dünyayı etkisi altına alan korona virüs pandemisinin Türkiye'de ve dünyada ekonomiden eğitime, sosyal ilişkilerden, psikolojik rahatsızlıklara kadar olumsuz birçok etkisi olmuştur. Bu salgının dünya siyasetinde olduğu gibi ülke siyasetinde de önemli değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Fakat bazı önemli sorunlarımız değişmeden devam etmektedir. Türkiye'nin ekonomik sıkıntıları pandemiden önce başlamış ve pandeminin de etkisiyle ekonomi gittikçe kötüleşmektedir. (Öz, 2021, s.3)

Pandemi etkisiyle gördüğümüz üzere tarım politikasında büyük problemler yaşanmaktadır. Dünyayı bekleyen iklim değişiklikleri sebebiyle gelecekte gıda ve su kıtlığının, teknolojik gelişmeler kadar etkili olacağı tahmin edilmektedir. Sıkıntılara eklenen bir diğer mesele de Doğu Akdeniz'de simge durumuna gelen enerji kaynakları konusu da ele alınmaktadır. Diğer taraftan Türkiye'nin siyasi ve ekonomik olarak Rusya ve Çin ile ilişkileri ilerleyen zamanlarda sorunlarla karşılaşacağı düşünülmektedir. Rusya ile Suriye'de hem iş birliği halinde devam eden hem de gerilim halinde olan bir ilişki içerisindeyiz. Libya'da ise rekabet etmekteyiz. Öte yandan Yunanistan, İsrail, Kıbrıs Rum kesimi ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de, Ege Adalarında attığımız

adımlarımızı boşa çıkartmak için ellerinden geleni yapmaktadır. Türkiye Doğu Akdeniz'e ve Ege kıyılarına uzun sınırları olmasına rağmen Antalya Körfezinde sıkıştırıp ileri çıkması engellenmek isteniyor. Gündemi boş işler ve milletin zihnini boş şeylerle doldurmak yerine Türkiye ve Türk Milletinin güçlenmesi için çalışmalar yapılması gerekmektedir (Öz, 2021, s.4).

3.1.3.3. Kültürel Sorunlar

Dünyadaki çoğu milliyetçilik hareketi gibi, Türkçülük hareketi de kültürel bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü milliyetçiliğin temeli olan milleti oluşturan faktörlerin başında, ortak bir kültür vardır. Türkçü aydınlar, milletin temelini kültür olarak görmüş ve amaçlarını da öncelikle milli kültür yaratmak ve bu yolla Türk Milli uyanışını gerçekleştirerek, şursuz bir şekilde hayatlarına devam eden Türkleri millet haline getirmeye çalışmıştır. Bu çerçevede dil, millet hayatında birinci derece öneme sahiptir (Sarıay, 2008, s.243).

Türkçü aydınlar, milleti ve milli hayatı oluşturan esas faktörlerin en önemlisi olmasından dolayı halkın kullandığı dilin yanında bir aydın dili oluşturmak istemiştir. Bu bağlamda “Osmanlı Lisanı” düşüncesine karşı çıkmış ve herkesin anlayabileceği bir dil ihtiyacı üzerinde çalışmalar yapmışlardır. İsmail Gasıralı'nın “dilde, fikirde, işde birlik” bağlamında, başta Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp olmak üzere, Genç Kalemler hareketinden itibaren bütün Türklerin anlayabileceği genel bir Türkçeye doğru gitme konusunda ortak görüş içerisinde olmuşlardır. Bu konuda Ziya Gökalp, Türk lehçeleri arasında en gelişmiş ve en güzel olarak değerlendirdiği İstanbul Türkçe'sinin, bütün Türkler tarafından kabul edilmesini istemiştir. Gökalp İstanbul lehçesinin milli dil olmasını teklif etmiştir. Bu teklif diğer Türk aydınları tarafından da kabul edilen bir görüş olmuştur. Ziya Gökalp'e göre, “İstanbul dilinin milli lisan olarak kabul edilmesi ve Avrupa medeniyeti içinde bir Türk kültürü yaratılmaya çalışılması, bir Türk milletinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayacak ve Osmanlı, Kıpçak, Özbek, Kırgız gibi tabirler mıntıka isimleri hükmünde kalacaktır (Gökalp, s.2058'akt, Sarıay, 2008, s.244).

Milleti oluşturan en önemli faktörler arasında dili gören Türkçü aydınlar, İstanbul Türkçesini esas alarak, dilde sadeleşme hareketine girmişlerdir. Fakat Türkçü aydınların başlattığı dilde sadeleşme hareketi, çok ılımlıdır. Bu konuda Türkçeye farklı dillerden giren gramer kurallarını reddetmiş, dilin bir parçası haline

gelen ve herkes tarafından anlaşılabilen kelimelerin dilden atılmasına, yani tasfiyeciliğe karşı olmuşlardır. Türkçüler dilde sadeleşmenin yanı sıra, bütün Türklerin anlayabileceği ortak bir yazı dili oluşturmaya çalışırken bunun yanında aydınlar ve halk arasındaki kopmaları da engellemek gibi sosyal bir hedef gütmektedir. Bunların sonucunda kısa süre içerisinde Türkçülerin milliyetçiliğe kazandırdığı halka doğru ilkesi, edebi alanda da etki yaratmış ve milli edebiyat anlayışının oluşmasına katkı sağlamıştır. Herkesin anlayabileceği sade bir Türkçe ile yazmayı prensip edinen, yazı dili ile konuşma dilini birleştirerek herkesin anlamasını sağlayan Milli Edebiyat akımı, Türk tarihi, Türk coğrafyası, Türk kültürü ve Anadolu'yu esas alan roman, hikaye, tiyatro ve şiirlerle Türk milli şuurunu kuvvetlendirerek milliyet duygusunu canlandırmayı hedeflemişlerdir (Sarınay, 2008, s.244-245).

Millet ve medeniyet; siyaset, hamaset veya kitlelerin dönemsel coşkusu ile değil; dilin ve onun ürettiği kültürel zenginlikler sayesinde var olur. Öyle ki dilin önderliği ve zenginliğini belirleyen, onu geliştiren, kök salmasına olanak sağlayan şey edebiyat ve edebi eserlerdir. Milli ruhun oluşup yayılmasını, milli şuur ve ülkü oluşmasını sağlamak amacıyla milli bir edebiyatın olması şarttır. Ancak asıl olan dildir ve milli bir dil olmadan milli edebiyat, milli birlik duygusu ve milli bir aklın oluşmasından söz edilemez. Milli dil ve milli kültürü olmayan bir toplumun ortak dayanışmayı sağlayacak milli hafızası, hedefi ve ülküsünün oluşması mümkün değildir (Kuveloğlu, 2020, s.34).

Dil, bir milletin bağımsızlığını yansıtan en önemli araçlardan bir tanesidir. Milletlerin kendi duygu ve kendi hikayelerini kendi diliyle yazamayan bir toplumun milletleşmesinden söz edilemez. Bir milletin dili yabancı kelimelerin işgali altında ise ve yabancı kelimelere bağımlı ise o millette kültürel bir bağımsızlık yoktur. Kendi kültürel egemenliği olmayan bir milletin, siyasal olarak bağımsız kalabilmesi ve bu bağımsızlığını sürdürebilmesi mümkün değildir (Kuveloğlu, 2020, s.35).

Milli bir dili olan toplumların kültür, sanat ve edebiyatta gelişmesi, sadece o toplumun zenginleşip kendine has farklılıklarla donatılmasını sağlamakla kalmaz. Toplumun kendi yapısına uygun bir siyasal ve idari sistem kurmasına da olanak sağlar. Bu da siyasi ve idari sistemlerin gelişip her yerde kültürün zenginleşmesi ve yaygınlaşmasıyla beraber oluşmaktadır (Kuveloğlu, 2020, s.35).

Milli kaynaklarımızı, milli kültür zenginliklerimizi yok sayarak öz varlığımızı sürdürmemiz mümkün değildir. Dilimizi hızlı bir şekilde ve sürdürülebilir bir yaklaşımla kirlenmişlikten kurtarmamız gerekmektedir. Kirlenmiş olan bir dil ile temiz bir aklın oluşması kolay değildir. Fazlalıklardan temizlenmiş, özünü yansıtan ve kendisinden doğan bir dil oluşturarak sosyal, siyasal, ekonomik veya bilimsel olan her kelime ve kavramı hızla Türkçeleştirmek doğru olacaktır. Bunu yapabilmek, siyasi ve kültürel özgürlüğümüzü kazandığımız anlamına gelmektedir. Türkçe, sadece kültür meselesi değil, milli beka meselesinin en önemli faktörlerinden bir tanesidir. Halkın dilini esas almak, halkın lisanını ve ağzını birleştirmek, siyasi ve kültürel bir canlanmanın da zeminini oluşturacaktır. Çünkü bu halkın aklının ve ruhunun da birleşmesinde katkı sağlayacaktır (Kuveloğlu, 2020, s.35).

Gökalp, Hars (*kültür*) ve Tehzib (*yüksek kültür*) kelimelerinin anlamlarını şu şekilde açıklamaktadır; Fransızca “culture” kelimesinin iki farklı anlamı vardır. Bu anlamlardan birini “hars”, diğerini “tehzib” tabiriyle tercime edebiliriz. Hars hakkındaki bütün yanlış anlaşılmalara Fransızca “culture” kelimesinin iki anlama gelmesinden kaynaklanmaktadır. O yüzden, biz dilimizde, bu iki anlamı, “hars” ve “tehzib” kelimeleri ile ayırırsak, kendi memleketimizde bu yanlış anlaşılmaları ortadan kaldırmış oluruz. Hars ile tehzib arasındaki farklarından ilki, harsın “demokrati” tezhabin ise “aristokratik” olmasıdır. Hars, halkın gelenek-göreneklerinden eski zamanlardan itibaren gelen davranışların sözlü veya yazılmış edebiyatından, lisanından, musikisinden, dininden, ahlakından, estetik ve iktisadi mahsullerinden oluşmaktadır. Bu estetik değeri yüksek sanat eserlerinin hazinesi ve müzesini halk olarak varsaydığımızdan dolayı, hars, demokratiktir. Tehzib ise, sadece yüksek bir tahsil görmüş, yüksek terbiye ile yetişmiş gerçek aydınlara mahsustur. Tehzibin gerçeği, iyi bir terbiye görmüş olmak, akla uygunluğu, güzel sanatları, edebiyatı, felsefeyi, ilmi ve hiçbir taassup karıştırmadan dini; gösterişsiz samimi bir şekilde sevmek anlamına gelmektedir. Bu çerçeveden bakılacak olursa tehzib (*yüksek kültür*), özel bir terbiye ile ortaya çıkmış özel bir duyuş, düşünme ve yaşayış şeklidir (Gökalp, 2018, s.116-117).

Hars ve tezhabin ikinci farkı birincinin milli, ikincisinin ise beynelmilel (*milletlerarası*) olmasıdır. Herhangi birisi, harsın etkisi ile belki de sadece kendi milletinin harsına (*kültürüne*) önem verir. Ancak tehzib (*yüksek kültür*) sahibi ise başka milletlerin kültürlerini de sever ve onların farklılıklarından yararlanmaya

çalışır. Bundan dolayı, tehzib, ilişki içerisinde olduğu farklı insanları biraz insanîyetçi, biraz hoşgörülü, her ferde ve millete karşı hayırseverlik yapar (Gökalp, 2018, s.247).

Türk Tarih Kurumunun kurulmasında Türk Ocaklarının etkisi olmuş ve kuruluşunda Türk Ocaklarının kurucuları da öncülük etmiştir.

Türk tarih kurumu, Türkiye’de Atatürk’ün bizzat emri ile kurulan kurumların başında gelmektedir. Avrupa devletlerinin özellikle ders kitaplarında yer verdiği Türkler hakkındaki çirkin iddialara ve “barbar” kelimesini kullanarak Türkleri istilacı bir millet olarak göstermesi üzerine, Atatürk buna karşı çıkmış ve cihan tarihinde en eski zamanlardan itibaren Türklerin gerçek yerinin ne olduğunun ve medeniyete ne tür hizmetleri olduğunun araştırılması gerektiğini düşünmüştür. Bu nedenle, 28 Nisan 1930 yılında, Türk Ocaklarının VI. Kurultayına katılan Atatürk, onun direktifleri ile Afet İnan tarafından 40 imzalı bir önerge sunarak “*Türk Tarih ve Medeniyetini ilmi surette araştırmak amacıyla bir heyetin oluşturulmasına karar vermiş ve bu heyetin azasını seçmeyi merkez heyetine bırakılmasını teklif ederiz*” demiştir. Aynı gün içerisinde kurultayda yapılan görüşmeler sonucunda Türk Ocakları Kanunu’na 84. Madde olarak “Merkez Heyeti, Türk tarih ve medeniyetini ilmi surette incelemek ve araştırıp, inceleyip, tanıtmaya görevi ile mükellef olmak üzere bir Türk Tarih heyeti teşkil eder.” şeklinde bir madde eklenmiştir. Alınan bu kararla beraber 16 üyeden oluşan “Türk Tarihi Tedkik Heyeti” oluşturulmuş, heyet ilk toplantısını 4 Haziran 1930 yılında yaparak yönetim kurulu ve üyelerini seçmiştir. Yönetim kurulunda olan isimler: Başkan Tevfik Bıyıkoğlu, Başkanvekilleri Yusuf Akçura ve Samih Rifat, Genel sekreter Dr. Reşit Galip’tir. Seçilen üyeler ise şu isimlerden oluşmaktadır: Afet İnan, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Hamid Zübeyir Koşay, Halil Edhem, Ragıp Hulusi, Reşid Safvet Atabinen, Zakir Kadiri, Sadri Maksudi Arsal, Mesaroş (Ankara Etnografya müzesi uzmanı), Mükrimin Halil Yinanç, Vasıf Çınar ve Yusuf Ziya Özer’dir (“Türk Tarih Kurumu” 2021).

Türk Ocakları, kapanma kararı alınması sonrasında Türk Tarih Heyeti, 12 Nisan 1931 “Türk Tarih Tedkik Cemiyeti” ismiyle yeniden örgütlenip çalışmalarına devam etmiştir. Kurumun adı 1935 yılında “Türk Tarihi Araştırma Kurumu”, daha sonra ise “Türk Tarih Kurumu” olarak değişmiştir (“Wikipedia” 2021).

Zorunlu göçler açısından en trajik olanı mülteci göçleridir. Kendi içerisinde birçok hareket barındıran bu göç, ekonomik ve sosyo-kültürel sonuçlar açısından çok sıkıntılı ve farklı bir görüntü çizmektedir. Yerlerini siyasi veya ekonomik sebeplerden dolayı terk etmek zorunda kalan insanlar hem kendileri açısından hem de göç ettikleri ülke insanları açısından birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. 2011 yılında Suriye de yaşanan iç savaş sonrası ortaya çıkan mülteci krizini bu çerçevede değerlendirdiğimizde bu süreçten toplumsal, siyasi ve ekonomik olarak bütün alanlarda en çok zarar görüp etkilenen ülke Türkiye olmuştur (Süleymanov, 2017, s.27).

Göç eden ve göç edilen ülke vatandaşları arasındaki etkileşim, genel olarak göçmenlerin kendi kültürlerini gittikleri ülkeye taşımaları sebebi ile kültürel değişim sürecini de beraberin getirmiştir. Göç yapılmasının ardından farklı kültürlerin karşılaşması söz konusu olmuş ve farklı iki kültüre sahip insanların beraber hayatlarını sürdürme ve uyum sağlama süreci birlikte gerçekleşmektedir. Fakat bu bazen uyumsuzluk ve çatışma problemleri yaratabilmekte, kültürler arasında iletişim kopuklukları ortaya çıkmaktadır. Buradan yola çıkarak uzun yıllardır Türkiye’de beraber yaşadığımız Suriyeli mültecilerin, Türk toplumuna uyum sağlayabilmesi ve Türk toplumu tarafından da sosyal kabul görüp göremeyeceği gittikçe toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir sorun haline gelmeye başlamıştır. Bu da kendini iletişim, rekabet, çatışma, barınma ve entegrasyon süreçlerini içerisinde barındıran “sosyokültürel temaslar kuramları”nın gösterdiği komşuluk ilişkisi olarak hissedilmektedir (Aslan 2015:7’akt Süleymanov, 2017, s.27).

Göçmenlerin göç ettikleri topluma entegre olup uyum sağlayabilmeleri kültürel olarak kendi çaba ve davranışları kadar, aynı zamanda göç ettiği toplumdaki kişilerinde onların hakkındaki tutum ve davranışları da etkilidir. Yeni bir ülkeye göç eden göçmenlerin kendi kültürlerine sıkıca tutunmaları, göç ettikleri toplumun kültürünü reddetme eğilimi göstermesi hem göçmenlerin hem de buldukları toplumda hoşnutsuzlukların artmasına neden olabilmektedir (Süleymanov, 2017, s.27-28).

Uyumsuzlukların her iki taraf için de yararlı olacak şekilde dönüştürüldüğünde toplumsal uyum sağlanmış olacaktır. Zorlu bir süreç olarak gösterilen bu durum sistematik çözüm arayışları ile fayda sağlayan toplumsal bir zenginliğe dönüştürülebilir (Süleymanov, 2017, s.30).

Günümüzde birçok şey çok çabuk tüketilmektedir. İnsanlar her gün yeni çıkan Teknolojik gelişmelere yetişememektedir. Çağımızda birçok şey israf nedeniyle çöp olmakta ve plansız üretilen ürünlerin zamana ve gelişmeye yetişememesi sonucunda çöp haline gelmektedir. Amaçsız bir tüketim sonucunda teknoloji devamlı olarak yeni şeyler üreterek propaganda aracı olarak kullanılırken, tüketiciler her zaman yeni olanı elde etmek amacıyla eskileri az bir süre zarfında çöpe atmaktadır. Dünya her geçen gün artan gıda, giyecek ve hayatı kolaylaştırdığı düşünülen teknolojik araçların artıklarıyla mücadele etmektedir. Bu çöplük alanında insanlar da kültür değişimleri açısından değişime uğramaktadır. Bunun nedeni ise insanların çağa ayak uydurma ve çağdan ayrı kalamamasıyla beraber birbirini etkileyen bir süreç içerisine girmesi ve etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Günlük hayatta yaşanan gelişmeler sonucunda kültürel unsurların etkilenmesi kaçınılmazdır. Bunun sonucunda da teknolojik çöplükle beraber, kültürel bir çöplük de ortaya çıkmaktadır (Kurt, 2018, s.47).

Kültür, insanların yaşama biçimi olarak düşünüldüğünde hayat tarzlarının sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yaşam içerisinde giderek çoğalan kültürel çöplüklerin de olduğu bir gerçektir. Günümüzde sürekli durmadan çıkarlara hizmet ederek gelişen, üretilmeye çalışılan yaşama şekilleri, çok uzun süre geçmeden bozulmaya ve çürümeye başladığında geliştirmek yerine çöplüğe atılarak, kültürel bir çöplüğe neden olmaktadır. Saplantılar, ön yargılar, gerilikler, yalanlar, ikili ilişkilerdeki çıkarlar, dengesiz, gerici ve çelişkili saldırgan patlamalarla toplumsal yaşama şekillerindeki kültürel çöplük olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlar toplumda daha önceden ortaya çıkmaktadır. Ancak önemsenmeden, susturulup yok sayıldığından dolayı, sonuca katlanmakla karşı karşıya kalınmaktadır (Kurt, 2018, s.48).

3.1.3.4. Mülteciler Sorunu

Çok eski tarihlerden beri göç ve göçmen hareketlerinin merkezi haline gelen Türkiye, günümüzde sığınmacı, düzensiz göçmen, mülteci gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır ve dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Bunlara bir de 2011 yılında Suriye’de patlak veren iç savaş sonucunda Suriye’den canlarını kurtarmak için Türkiye’ye gelen Suriyeli Mülteciler eklenince dünya tarihinin en büyük mülteci sorununa sebep olmuştur. Mülteciler, Türkiye’yi gerek ekonomik gerek sosyal ve siyasal bakımdan oldukça zorlamaktadır. Son verilere göre sayıları üç buçuk milyonun üzerinde olan Suriyeli mültecilere Türkiye 22 Ekim 2014 Tarihinde yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile beraber

mültecileri koruma kapsamına alınmıştır. Bununla beraber Suriye’den göç edenlerin %80’inden fazlasını oluşturan kadın ve çocuk nüfusundan dolayı Türkiye, sınıra yakın on ilinde bu nüfusu barındırmak için 26 tane barınma merkezi oluşturmuştur. Gelenlerin her türlü insani ihtiyaçları, sağlıktan güvenliğe, barınmadan psikolojik desteğe kadar ihtiyaçların giderilmesi Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından sağlamıştır. Devletin yaptığı yardımların yanı sıra Sivil toplum kuruluşları ve Türk milleti de devreye girerek Türkiye’ye sığınan Suriyeli mültecilere her türlü yardım ve destekte bulunmuştur (Süleymanlı, 2017, s.19).

Türkiye, Suriye’den ülkemize gelenleri mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünde değil de “*Geçici koruma statüsü*” olarak kabul etmiştir. Göç dalgasının yaşanmaya başlamasıyla beraber sınırlarda kamplar kurulmuş, gelenler geçici barınma merkezlerinde barındırılmıştır. Fakat gittikçe artan göç dalgasıyla beraber gittikçe artan sayı bu kampların yetersiz kalmasına neden olmuş ve Suriyeliler, ülkenin geneline dağınık şekilde yayılmıştır. Bundan dolayı ülkeye giren Suriyelilerin tam sayısı net olarak bilinemezken bunun yanında kayıt altına alınan Suriyelilerin 2011’den 2020 yılına kadar olan süreçte sayılarında sürekli artış yaşandığı gözlenmiştir. Suriyelilerin sayısı 13.09.2020 tarihinde 3.612.694 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı korona virüs pandemisinde de artmıştır. (10.03.2020 tarihinde sayıları 3.589.289) olarak tespit edilmiştir (Doğan, 2021, s.19).

Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin sayısı ise sadece 60.317’dir. Kalanları ülke genelinde ikamet etmiş durumdadır. Ancak burada belirtilmesi gereken bir husus daha karşımıza çıkmaktadır. Resmi ve resmi olmayan rakamlar arasında büyük farklar olduğu düşünülmektedir. Cumhurbaşkanı ve yardımcısının pandemiden önce yaptıkları açıklamada, 4-5 milyon civarında olan Suriyelinin Türkiye’de yaşadığı belirtilmektedir. Sayıların net bir rakam belirtmemesinin nedeni, Türkiye’nin bir zamanlar açık kapı politikası uygulamasından dolayı Suriye üzerinden ülkemize gelen kişilerin hiçbir belge talep edilmeden kayıtsız bir şekilde ülkenin içerisine kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı Suriyeli vatandaşların dışında Suriye’yi geçiş ülkesi olarak kullanan diğer ülke vatandaşlarının da ülkeye gelmesini kolaylaştırmıştır. Göç idaresi verilerinin sadece Suriye vatandaşlarını kapsamakta, Suriye’den Türkiye’ye gelen farklı ülkelerin vatandaşlarını kapsamamaktadır (Doğan, 2021, s.19).

Suriyelilerin Türkiye’de nüfusu göz önüne alındığında ülkeye ekonomik, kültürel, maddi yükü dışında demografik yapısını değiştirmesi potansiyel bir risk olduğu veriler tarafından rahatlıkla görülebilir. Bunların yanı sıra Suriyeliler, yerleştirildiği il veya ilçeleri terk edip başka yerlere taşınmaktadır. Bunun önüne geçmek için İçişleri Bakanlığı, Suriyelilerin yerleştikleri yerleri tek etmelerini engellemek amacıyla ülkede, özellikle de İstanbul’a seyahat ve yerleşmelerini engellemek amacıyla tedbirler almıştır. İçişleri bakanlığının yaptığı açıklama ile Suriyelilerin hangisinin hangi şehirde yaşadığı devlet tarafından da tam olarak bilinmemektedir. Bu da ekonomik, sosyal ve kültürel riskler oluşturmasının yanında güvenlik açısından da bir risktir. Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olmaları konusu da başta sınır illerimiz dâhil ülke geneli açısından da sorunlar teşkil etmektedir (Doğan, 2021, s.25).

Güvenliğimizi ve demografik yapımızı etkileyebilecek kadar çok nüfusa sahip olan Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesi planlanmalıdır. Suriyelilerin geri gönderilmemeleri, yaş aralıkları dikkate alındığında, gelecekte Türkiye için risk oluşturması bakımından ve ileride ülkede kalıcı olma istemeleri açısından problem teşkil edecek potansiyeldedir. Devletin gecikmeden bu konuda önlem alması herkesin yararına olacaktır. Çünkü eğitimsiz ve işsiz genç nüfusun fazla olması ve bunların ülke içerisinde militarize edilme riski taşıması göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Bu endişenin altında yatan en büyük örnek ise 2014 sonrası ülke içerisinde yaşanan terör saldırılarından sonra, saldırı yapanlara yönelik olarak verilen bilgiler endişeleri desteklemektedir (Doğan, 2021, s.25-26).

İYİ Parti İstanbul Milletvekili Prof.Dr. Ümit Özdağ, Kahramanmaraş’ta partisinin teşkilatı tarafından düzenlenen “Türkiye’nin ve bölgemizin gerçek beka sonu Suriyeliler” konulu konferansında Suriyeliler ile ilgili önemli uyarılar yapmıştır. Suriyelilerin kendi ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini savunan Özdağ, “Türkiye’de kayıtlı 3,6 milyon, kayıtsızlar ile beraber 5,3 milyon Suriyelinin bulunduğunu belirtmiştir (“Özdağ” 2020).

Özdağ, “Suriyelilerin Türkiye gelmelerindeki esas nedenin bombalandıkları için değil, Türkiye’ye gelmeleri için bombalandıklarını belirtmiştir. 5,3 milyon Suriyeliden ayrı olarak Afganistan, Irak ve İran başta olmak üzere bu ülkelerden gelen toplam 1 milyon 400 bin mültecinin bulunduğunun altını çizmiştir. Yani 6,7 milyon sığınmacıya tekabül etmektedir. Ortadoğu ve Batı Asya’nın kavimleri, Türk

milli kimliğini tehdit eder derecede her gün artan sayılar ile beraber Anadolu'ya gelmektedir. Bu stratejik bir göç mühendisliğidir. Stratejik göç mühendisliği tabiri, devletler veya devlet dışı faktörlerin belirli bir bölgede hayatını devam ettiren nüfusun güçlendirilmesi, zayıflatılması ya da muhtevasının değiştirilmesini sağlayan yollar ile askeri ve siyasi amaçlar için kasıtlı bir şekilde yaratılmış iç ve dış göçlerdir. Mühendislik eseri göçleri yaratan araçlar, tehditten askeri güç kullanımına kazanç vadinden finansal değişikliklere ve normalde kapalı olan sınır kapılarının açılıp, basit bir şekilde geçiş kolaylığı sağlanmasına kadar geniş bir skalayı içerisine almaktadır. Cumhurbaşkanlığının finanse ettiği Hacettepe Üniversitesi'nde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Suriyeli bir kadın, ortalama 5,3 çocuk doğurduğu sonucuna varılmıştır. İlkokul ve altı eğitim seviyesindeki Suriyeli bir kadının doğurduğu rakam 5,8'e çıkmaktadır. Üniversite mezunlarında bu oran 4,1'e düşmektedir. Türk kadınlarında ise bu oran 2'dir. Yani Suriyeli nüfus artış hızı 100'den daha fazladır. Resmi rakamlara göre sayısı 4 milyona yaklaşan Suriyeliler Türkiye'de kalırsa 20 yıl sonra sadece kayıtlı olanlara vatandaşlık verildiği takdirde 11,5 milyon Suriyeli olacaktır. Eğer 5,3 milyona verilir ise o zaman 15,3 milyon Suriyeli Türkiye topraklarında olacaktır ("Özdağ" 2020).

Suriyeli mülteciler ile toplum arasında uyumun sağlanabilmesi için yapılması gerekenler şu şekilde sıralanabilir; Ortaya çıkan problemlerin orta ve uzun bir zaman dilimi içerisinde ortaya çıkarabileceği faktörler dikkate almak için sosyal, kültürel, ekonomik boyutlarıyla sorunları entegre ve stratejik bir yöntem ile çözmeye yönelik bir model ve anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır. Suriyeliler, artık Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı yüzleşilmesi gereken bir gerçek ise bunun olumsuz yanlarını azaltıp, olumlu etkilerini daha çok hayata geçirecek önlemler getirilmelidir. Bu bağlamda Türk halkının tepkisi önleyecek geniş bir Suriyeli mülteci politikası uygulanmaya koyulmalıdır. Suriyeliler toplumsal uyum problemi yaşayan bir sorun olarak değerlendirilip, çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, belediye hizmetleri, toplumun mültecilere alıştırılması gibi alanları yoluna koyabilecek bütüncül bir politika uygulanmalıdır (Süleymanov, 2017, s.29).

Yerel halkı mültecilere karşı bilinçlendirip, farkındalık ve duyarlılık oluşturulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu amaç doğrultusunda iki toplumu yakınlaştırmaya yönelik etkinlikler yapılmalı, bu sayede algı yönetimi sağlanmalıdır. Bilgi kirliliğini ortadan kaldırmak için güvenilir bilgi üretimi olan

başta üniversiteler olmak üzere farklı güvenilir kurumlar tarafından yapılmalı ve dağıtılmalıdır. Özellikle kültür-sanat alanında ve uyumsal problemlere yönelik yapılan çalışmalarda Suriye ve Türk toplumunu bir araya getirecek çalışmalar yapılmalıdır (Süleymanov, 2017, s.30).

Türk toplumu ve Suriyelilerin arasında daha iyi ve uyumlu bir yaşamın sağlanabilmesi amacıyla her iki toplumun arasındaki diyalogların güçlendirilip, anlama ve anlatma çerçevesinde iletişim yollarının canlı tutulması önemlidir. Sağlıklı bir iletişim için yapılması gereken en önemli faktör, sağlıklı iletişim niyeti ve bu niyetle oluşturulmuş iletişim yollarıdır. Bu çerçevede gerek kurumsal gerek kişisel olarak Suriyeliler ve Türk toplumu birbirini anlamaya yönelik bir iletişim faaliyeti uygulanmalı, yargılama ve dışlamayı ortadan kaldıran hoşgörülü bir tavır sergilenmelidir (Süleymanov, 2017, s.30).

Çocuk ve gençlere yapılacak drama, sanat atölyelerinin sayısı artırılarak bu atölyelerde sadece Türkleri değil Suriye'den gelen sanatçıların da eğitim vermesi, Suriyeli organizasyonları ve kişisel faaliyetlerin bir parçası yapılmasına özen gösterilmelidir. Suriyelilere yönelik olumsuz düşünceleri kaldıracak kamu spotları hazırlanarak, Sığınmacılara yönelik algıları öğrenmek ve yönetmek için zaman zaman kamu araştırmaları yapılmalıdır. Ayrıca Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyonunu sağlayabilmek amacıyla, eğitim, dil kursları ve geçimlerini sağlayacak işleri yapmaları için meslek kazandırma kurslarına önem verilmeli, kaymakamlık, belediye ve sağlık kuruluşları çerçevesinde tercüman istihdam edildiği danışma birimleri kurulmalıdır (Süleymanov, 2017, s.30).

3.2. AYDINLAR OCAKLARI VE MÜLTECİLİK SORUNU

3.2.1. Aydınlar Ocaklarının Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

1960'lı yıllarda dünyada yükselmeye başlayan sosyalist hareketler, etkisini Türkiye'de de göstermeye başlamıştır. Bunun en büyük etkisi 27 Mayıs darbesinin bitirdiği, baskıcı DP iktidarının aşırı sağ ve aşırı solu bastırma politikasının uzun süre boyunca devam edip daha sonra 1961 Anayasasına göre daha özgür, demokratik bir siyaset ortamının sağlanması ve sağ-sol hareketlerinin rahat hareket etme alanları ve özgürlükçü bir ortam bulmasına sebep olmuştur. 61 Anayasasında insan hakları, sendikal örgütlenme hakları, siyasi katılım, düşünce ve basın özgürlüğü gibi birçok

konuda getirdiği yeniliklerle siyasi alanda ve toplumda farklılıkların artmasına neden olmuş ve önemli gelişmelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Dünya’da farklı dillerde yazılan sol yayınlar, sol hareketlerin de etkisiyle Türkçeye çevrilmiş, Türkçeye çevrilen bu yayınlar sayesinde insanlar bu fikirlerden etkilenmiş ve sol siyasetin artmasına neden olmuştur. Sol hareketlerden rahatsızlık duyan milliyetçi-muhafazakar düşüncedeki aydınlar, sol hareketlere karşı bir aydın hareketi başlatmışlardır (Demir, 2016, s.55-56).

Türkiye’de sosyal hareketlerin hareketlilik kazanması çok partili siyasal hayata geçtikten sonra başlamıştır. Çeşitliliklerin ortaya çıkması ise 1980’li yıllardan sonrayı bulmuştur. Bu çeşitliliğin artmasıyla beraber ismini Necip Fazıl Kısakürek’in koyduğu Aydınlar Ocağı kurulmuştur. O dönemlerde toplumda entelektüel veya aydın olarak anılan kişilerin daha çok sol görüşlü olmasına karşın, “*Türk İslam Sentezi*” düşüncesi çerçevesinde birleşen ve aydınlardan oluşan Aydınlar Ocağı, isminin bile sol aydınlara karşı muhafazakar aydınların kimliğini sahiplenme düşüncesi olduğu da söylenebilir. Bunun nedeni ise entelektüel sözcüğünün daha çok solcu aydınlar tarafından kullanılmasından kaynaklıdır. Aydınlar Ocağının esas amacı, Türkçüleri, Milliyetçileri, muhafazakar İslamcılarını bir arada toplamayı hedefleyen, dönemin sosyalist hareketlerine karşı ortaya çıkmış bir sosyal hareket olarak tanımlanabilir (Özcan, 2011, s.83-84).

3.2.2. Aydınlar Kulübü

1960 Askeri darbesinden sonra, siyasi partiler ve diğer bütün sivil toplum örgütleriyle dernekler de kapatılmıştır. Solcular, “*Yön Mecmuası*” aracılığıyla kendi fikir ve yazılarını yayımlayabiliyor, güncel olaylar hakkında fikir ve önerilerini açıklıyor, ülkenin ekonomik ve sosyal sorunlarına kapitalist olmayan çözüm önerileri sunabiliyordu. Yön dergisi çevresinde bir araya gelen aydınlar, Kemalizm’e eş değer düşünce yapısında bir parti kurmayı denemişler ancak daha sonra kendilerinden farklı olarak kurulan “*Çalışanlar Partisi*” etrafında toplanmışlardır (Özcan, 2011, s.87).

Diğer taraftan sağcı aydınlar ise fikirlerini farklı farklı yayın organlarında kamuya sunmalarına rağmen kendi aralarında bazen farklı fikir ve görüş ayrılıkları yaşamaktadır. Bundan dolayı aydınların hem birbirlerini daha yakından tanınması ve kaynaşması, görüş ve fikirlerini daha düzenli bir şekilde bildirmeleri amacıyla

herkesin içine girmekten korkmayacağı ortak bir zemin oluşturulması gerekmektedir. Bunun için “*Aydınlar Kulübü*” isminde bir dernek kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak kulübün tüzüğünde isminin “*Münevverler Kulübü*” olması şeklinde fikir alışverişleri yapılmıştır. Sonucunda da Aydın kelimesi üzerinde ortak bir karara varılmıştır. 1962 yılında kurulan Aydınlar Kulübü’nün amacı “*İş hayatına girmiş olan münevver insanların ülke sorunlarına yönelik hem söz sahibi olmaları amacıyla hem de bir arada toplanarak kaynaşıp tanışmaları içindir*” şeklinde ifadeler yer almaktadır (Özcanbaz, 2013, s.58-59).

Aydınlar Kulübü normal hayatta pek de yan yana gelmeyecek ve anlaşamayacak olan kişileri kendi çatısı altında toplamayı başararak farklı düşüncelerdeki insanları bir araya getirmiştir. Bu da kulübün hoş görülmesi ve serbest fikirlere açık olduğunun bir göstergesidir. 1967 yılında Aydınlar Kulübü ve Milli Türk Talebe birliğinin Milliyetçiler 1.Büyük İlmi Kurultayı ve 1969 yılında Milliyetçiler 2. Büyük İlmi Kurultayı organize edilmiştir. Bu organizasyonlarda milliyetçi aydınlar ülkedeki problemler, içinde olduğu durum ve meseleler hakkındaki fikirlerini paylaşmışlardır. Bu iki organizasyonun sonucunda ortaya çıkan durum, milliyetçi camianın birbirinden ayrı düştüğü ve kopuk bir halde oldukları görülmüştür. Daha sonra bu kişileri tek bir çatı altında toplamayı amaçlayarak Kulüp dernekleşip Aydınlar Ocağı ismi ile faaliyet göstermiştir (Özcanbaz, 2013, s.61).

3.2.3. Aydınlar Ocağı

Aydınlar Ocağı 14 Mayıs 1970 yılında İbrahim Kafesoğlu’nun başkanlığında kurulmuş bir dernektir. Temeli aslında kendisinden önce 1960’lı yıllarda kurulan Aydınlar Kulübüne dayanır ve Aydınlar Kulübünün bir devamıdır. Kulüp ve Ocağın aslında sağ görüşlü aydınların kurduğu ve ülkedeki bir eksiği ve açığı kapatmak amacıyla, sol hareketlere tepki olarak kurulmuş cemiyetlerdir. Türkiye’de “aydın” denilince akla sadece solcuların gelmesi ve sağcıların aydın kişiler yetiştiremediği düşüncesinin kırılmasını sağlayarak bir çıkış yapmaya çalışan ve bu amaçla bir araya gelen milliyetçi muhafazakarlar ilk önce Aydınlar Kulübünü daha sonra Aydınlar Ocağını kurup bu cemiyet etrafında toplanmayı amaçlamışlardır.

Derneğin amaçları; “*milli ve manevi değerleri yıkıcı etkilere karşı Türk dilini, ahlak ve geleneğini korumak, ülke sorunlarına yönelik milli menfaatlerimiz çerçevesinde Türk Milliyetçiliği açısından bakarak en uygun çözüm yollarını*

araştırıp bulmak, milli ideale bağlı nesiller yetiştirmek, ilmi çalışmalar yapıp ilmi meselelerde yardımcı olmak, kültür ve sanat faaliyetlerinde bulunmak, yetenekli gençlerin yetiştirilmesi amacıyla çeşitli fonlar, vakıf ve tesisler kurmak” (Aydınlar Ocağı ana tüzüğü 2.madde), şeklinde açıklanmaktadır (“Aydınlar Ocağı, Amacımız” 2021).

Aydınlar Ocağı'nın kuruluş dönemi ve “*Türk İslam Sentezinin*” oluşmaya başlaması, sol hareketlerin yükselmeye başladığı zamana ve Türkiye'deki sağ siyasetin ayrışmaya başladığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Egemen sınıfı temsil etmekten uzaklaşmaya başlayan Adalet Partisi, MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) ve MNP (Milli Nizam Partisi) gibi seçeneklerinde ortaya çıkmaya başladığı bir dönemde kurulan Aydınlar Ocağı, sağ görüşlülere bir arada toplamayı hedefleyerek kurulmuş ve egemen sınıflar arasındaki pürüzleri de gidermeye çalışmıştır. Bu yüzden Aydınlar Ocağı sağın içinde yaşanan, toplumsal ve ideolojik ayrışmaları onarmaya çalışan bir hareket olarak da düşünülmektedir (Düzova, 2010, s.78-79). Kurucuları arasında ön plana çıkan önemli isimler ise İbrahim Kafesoğlu, Muharrem Ergin ve Ahmet Kabaklı en önemli isimler arasındadır. Ocağın temel amaçlarından birisi de Türkçülük ve İslamcılığı aynı çatıda bir araya getirmektir.

Aydınlar Ocağı'nın kurucu tüzüğünde ise 56 kişinin ismi bulunmaktadır. Kuruculardan 17'si Profesör, 5'i Doçent, 9'asistan, serbest meslekle uğraşanlar ve iş adamları bulunmaktaydı. İlk başta “*Türk Aydınlar Ocağı*” olarak isim konulması istense de “*Türk*” kelimesi yalnızca Bakanlar Kurulu Kararı ile verilmesi gerektiğinden sadece “*Aydınlar Ocağı*” olarak isim konulması kararlaştırılmıştır (Özcanbaz, 2013, s.63-64).

Aydınlar Ocağına üye olmak isteyenler için 1970 yılındaki tüzük ve 2005 yılında yeniden restore edilen tüzük arasında farklar vardır. 1970 yılındaki tüzükte; Ocağına üye olma şartı 18 yaşını dolduran, medeni haklara ve (meslek sahibi) her Türk'ün derneğe üye olabileceği belirtilirken, 2005 yılındaki tüzükte farklı olarak fiil ehliyetine sahip gerçek kişiler derneğe üye olabilmektedir. 2005 tüzüğüne göre Türk olmamalarına rağmen Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu kişiler de derneğe üye olabilmektedir. Bunların yanı sıra Ocağına üye olurken iki üyenin de yazılı teziyesi gereklidir. Yetkili kurul ise üye olmak için yapılan müracaatı 30 gün içerisinde değerlendirir, sonucu da müracaatı yapan kişiye yazılı olarak duyurmaktadır. Ancak üyeliği kabul edilmezse neden kabul edilmediğine dair bir

açıklamak mecburiyeti yoktur. Bu maddeler Ocağa üye kabul edilirken ne kadar seçici ve titiz olunduğunun göstergeleridir (Özcan, 2011, s.95).

Ocağın ilk kuruluşunda Türk Milliyetçiliği düşüncesi daha hâkimken daha sonraki yıllarda, özellikle 1970’li yılların ortalarına doğru İslam düşüncesi daha ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede Aydınlar Ocağı “*Türk-İslam Sentezinin*” kurumsal bir yapısı haline gelmiştir. Ocak “*Türk-İslam Sentezi*” düşüncesinin kültürel bir kuram olmasını amaçlamıştır. “*Türk-İslam Sentezi*” 1975 ve 1978 yıllarında cephe hükümetleri döneminde Adalet Partisi’nin elinde bulundurduğu Kültür Bakanlığı’nın “*Milli Kültür*” dergisi sayesinde fikirlerini ilk defa eyleme geçirmiştir. Bu sayede milli eğitim müfredatında Türk-İslam Sentezi doğrultusunda değişiklikler yapılmaya başlanmış ve Milli Eğitim ile Kültür bakanlıklarında kadrolaşmalar ortaya çıkmaktadır. Fakat devlet içindeki bu kadrolaşmanın büyük boyutlara ulaşması için 12 Eylül gibi bir olayın gerçekleşmesi gerekmektedir (Akarçay, 2008, s.125-126).

12 Eylül askeri darbesinden sonra Aydınlar Ocağının ideolojik fikirleri sadece Türk sağına değil aynı zamanda devletin resmi kademelerinde de yer edinmiştir. Darbe içerisinde görev alan subaylardan bazıları Aydınlar Ocağına karşı yakınlık duymaktaydı. 12 Eylül darbesinden sonra Turgut Özal, Aydınlar Ocağına üye olmasa bile Ocağın bir üyesi sayılmıştır ve Özal, Ocağın gerçekleştirdiği bütün toplantılara hemen hemen katılmıştır. İktidarı döneminde Ocağın önde gelen isimlerinden bazılarını farklı kamu kurum ve kuruluşlarında kadrolar vererek Ocak ile olan ilişkisine de devam etmiştir. 1986 yılına gelindiğinde ise “Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu, “Milli Kültür” projesini meydana getirmiştir. “Milli Kültür” politikasında Türklük ve İslam fikri ön plana çıkmıştır. Emperyalist kültürün saldırılarına karşı oluşturulan bu politika, Türkiye’nin savunulması için iki madde ön plana çıkmıştır. Ancak zamanla İslam’a ait unsurlar daha etkin hale gelmeye başladı ve Türklük düşüncesi ikinci planda kalmıştır. Daha sonraları Atatürkçülük düşüncesi bu milli kültür politikasının içine dahil edilmek istenmiştir. Ortaya çıkan sentezlerden hem 12 Eylül askeri idaresi faydalanmıştır hem de sentezin çıkış noktası olan Aydınlar Ocağının çevresindeki önemli isimler 12 Eylül zamanlarında çeşitli kuruluşlarda görev almıştır (Akarçay, 2008, s.128).

Türk-İslam Sentezi tamamen olmasa da Batı’ya karşı bir tepki olarak da değerlendirilmektedir. İslamin ideoloji haline geldiği bir biçimdir. Ancak, yalnızca Kuran’daki değerlerle örtüşmek yerine, Türklerin geçmiş tarihten itibaren İslamiyet

ile olan ilişkilerinin bir sentezi olarak değerlendirilen Türk Milli Kültürüne yönelik değerleri öne çıkartmaktadır. Bu düşüncenin temelinde İslam'ın Türk kültüründen üstün olduğu ve İslam olmasaydı Türk kültürünün varlığını sürdüremeyeceği düşüncesi hâkimdir. Bunun yanı sıra İslam; Türk'ler ve Türk kültürü sayesinde korunmuş ve güçlenmiş, Türk kültürü sayesinde bozguna uğramamıştır. Bunun sonucunda Türk kişiliğini, kimliğini, dinsel ve ahlaksal bir çerçevede İslam aracılığıyla oluşan milliyetçi bir ideolojiden bahsedilmektedir. Bu ideolojiye göre İslam, din adamları iktidarı kurmak yerine, siyasetin içine entegre olmuş ve siyasetle birleştirilmiştir (Copeaux, 2000, s.56-57).

3.2.4. Aydınlar Ocaklarının Milliyetçilik Anlayışı

Aydınlar Ocağının Milliyetçilik anlayışı daha çok, Türk-İslam Sentezi üzerinden Türk Milliyetçiliğini yeniden yorumlama ve ona kalıcı bir düzenleme amacı gütmektedir. Ocağın ortaya koyduğu fikirler Türklüğü artık İslamiyet ile beraber ele almak gerektiğini ve bu ikisinin birbirini tanımlayıp tamamlayan unsurlar olduğunu ileri sürmektedir. Bu yüzden Türk-İslam Sentezi, Türk Kimliği ve Türk Milliyetçiliğini İslami bir şekilde yeniden düzenlemeye çalışan bir düşünce olarak ortaya çıkmıştır. Türklerin İslamiyet ile olan ilişkisini değerlendirirken Türklerin tarih sahnesindeki yerini İslam ile beraber ele alındığını, İslamiyet olmadan Türklerin düşünülmemeyeceği, adeta Türk demenin İslamiyet anlamına geldiğini kabul eden bir görüş ortaya çıkmıştır. 1970'li yıllardaki ülkenin içinde bulunduğu çalkantılı dönemde Türk Milliyetçiliği İslamiyet ile birlikte daha çok birleştirilmiş ve ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamını bitirebilecek güçlü bir çözüm olarak değerlendirilmiştir (Türkölmez, 2020, s.123).

Aydınlar Ocağına göre kültürü oluşturan unsurlar o milletin içinde bulunduğu durum, tutum ve davranışlara karşı ortaya koyduğu değerlerdir. Türk Milli Kültürünün tek bir kaynak noktası olduğunu, bununda sadece İslam süzgecinden geçerek oluştuğunu ileri sürmektedir. Geçmişte maddi manevi değerlerimiz, dil, din, tarih, gelenek ve göreneklerimiz, devlet, ordu ve aile anlayışlarımızın hepsi zamanla kazandığımız kültürel özelliklerimizin tamamını oluşturduğunu savunmaktadır. İnsan ürünü olan bu eski inançların devamlılığını sürdürebilmesi için tek tek İslam ile harmanlanıp, İslam süzgecinden geçirilmesi, İslam ile entegre edilmesi gerekmektedir (Özcanbaz, 2014, s.160).

3.3. AYDINLAR OCAKLARININ ÜLKE SORUNLARINA BAKIŞI

3.3.1. Ekonomik Sorunlar

Aydınlar Ocakları 13. Büyük Şurası 24-25 Mayıs 1997 Tarihinde Mustafa Kemalpaşa Aydınlar Ocağı'nın ev sahipliğinde yapılan şurada ülkemizin çeşitli sorunları ele alınarak “Sonuç Bildirisi” hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

13.Büyük Şurada; ülkenin ekonomik durumu da değerlendirilmiştir. Türkiye-AB ilişkileri menfaatlerimize zarar verir halden çıkarılmalıdır. Ekonomi dış ve iç borç batağından kurtarılmalı, vergi dışı gelirler vergi kapsamına alınmalı, kayıt dışı ekonomi kayıt içine sokulmalıdır. Bankalar olması gereken şekilde vergilendirilmeli ve yatırıma teşvik edilmesi gerekmektedir. Yanlış tarım ve hayvancılık politikaları, teşvikler terk edilmelidir. Merkez bankası gibi önemli kurumlar siyasi tesir dışına çıkarılmalıdır. Serbest piyasa ekonomisinin doğurduğu tekelleşmeler ve 1980 sonrası ahlaki değerlere zarar veren enflasyona endeksli politikalar köklü bir şekilde düzeltilmelidir (Özcanbaz, 2014, s.245).

Aydınlar ocaklarının 1997 yılında yayınladığı “13.Sonuç Bildirisi” aslında günümüzdeki kayıt dışı ekonominin de kayıt altına alınması gerektiği açısından da önemli bir durumundadır. Suriyeli mülteciler ile kayıt dışı ekonomi artmış, sigortasız çalıştırılan kaçak işçiler Türkiye'nin dört bir tarafında düşük ücretli işlerde çalışmakta ve çalıştırılmaktadır. Bu da kayıt dışı ekonominin ve vergi dışı gelirlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Aydınlar Ocakları 17. Büyük Şurası 29-30 Mayıs 1998 tarihlerinde Akyazı-Kuzuluk da Sakarya Aydınlar Ocağında gerçekleştirilmiş ve ülkenin ekonomik durumu da değerlendirilerek “Sonuç Bildirisi” hazırlanıp kamuoyu ile paylaşılmıştır.

17. Büyük Şurada; Tarım destekleme, uluslararası rekabet şartları altında ele alınmalı, fiyat politikaları buna göre düzenlenmelidir. Kalkınma ve sanayileşme yolunda olan ekonomimizin performansının yükseltilmesi ve tam kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla ekonomik dengelerin kurulması ve yeni yatırım imkânlarının sağlanmasına destek verilmelidir. Bunu yaparken de kamu ve özel kesim imkânlarından gerektiği kadar faydalanılmalıdır. Kamunun özel kesim tarafının rakibi olmadığı, tam tersine özel sektöre destek sağlayıcı, onu hızlı kalkınma ve dışa açılmada yönlendirici rolü olduğu göz ardı edilmemelidir (Özcanbaz, 2014, s.255).

Gelişen ve Dünya ile bütünleşen Türk ekonomisinde özelleştirme büyük bir öneme sahiptir. Özelleştirme: devletin elinde bulunan varlık ve işletmelerin satışı olarak alınmamalıdır. Özelleştirmede esas amaç, ekonominin toplam verimini, kaynakların etkin kullanımını ve dış rekabet şartlarının oluşmasını, üretim ve ihracatı artırıcı yönde olmalıdır. Özelleştirme asla bütçe açıklarını gidermek amacıyla kamu mallarının satışı olmamalıdır. Devletin ekonomide ağırlığı makul bir seviyeye indirilmelidir. Ayrıca sanayileşme ve kalkınma programlarında çevre, tabiat ve ekoloji üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Milli değerlerimizin gelecek nesillere düzgün ve sağlıklı bir şekilde korunarak aktarılması için gerekli önlemler alınmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.255).

Uzun süredir devam eden yüksek enflasyon, ekonominin genel dengelerini ve kaynaklarını etkin kullanımını bozmakta, gelir dağılımının eşitsizliğine ve sosyal ve ekonomik çöküntüye neden olmaktadır. Bu nedenle hükümetin enflasyon ile mücadelede önemli tedbirler alması bir zarurettir (Özcanbaz, 2014, s.255).

Türk bankacılık sisteminde yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Ticari bankacılık yanında yatırım bankacılığının da geliştirilmesi zarurettir. İç ve dış borç sistemli bir şekilde azaltılma yoluna gidilmeli; kamu harcamalarında tasarrufa riayet edilmelidir (Özcanbaz, 2014, s.255).

Aydınlar Ocakları 19. Büyük Şurası Sonuç Bildirisi 19-20 Kasım 2000 tarihleri arasında Ordu'da gerçekleştirilmiştir. Ordu Aydınlar Ocağı'nın ev sahipliğinde gerçekleşen şurada ülkenin ekonomik kriz içerisindeki sorunları da ele alınarak bir "Sonuç Bildirisi" hazırlanmış ve kamuoyu ile paylaşılmıştır.

19.Büyük Şurada; Sanayinin gelişmesine imkan sağlayan, çağdaş yaşamayı sağlayan enerji açığımızın giderilmesi amacıyla güneş, su, rüzgar, her türlü akıntı ve boğazlardan faydalanarak üretim çalışmaları hız kazanmalıdır. Gerektiği takdirde Nükleer enerjiden kaçınılmamalı ve uzak görünmüş olsa dahi Bakü-Ceyhan boru hattı devreye sokulmalıdır. Irak ile olan ilişkilerimiz ülkemiz yararına düzeltilmeli Yumurtalık Petrol Boru Hattı çalışır duruma getirilmelidir (Özcanbaz, 2014, s.264).

Türkiye'deki işsizlik oranı gittikçe artmakta ve büyümektedir. Ekonomide en kısa sürede iyileştirici tedbirler alarak yatırımların yapılmasına çalışılmalı, önemini kaybetmeye başlamış olan tarım ve hayvancılık alanlarına destek sağlanmalıdır. Son deprem felaketi ile duraklayan inşaat sektörünün yeniden canlandırılmasına çaba

gösterilmelidir. Tabiat ve çevrenin korunması göz ardı edilmemelidir (Özcanbaz, 2014, s.264).

2001 krizi öncesi döneme bakıldığında ülke ekonomisinin uzun zamandır devam eden yapısal problemlerinin olduğu görülmektedir. Bu problemlerin en önemlisi borç stokunun düzeyidir. Kamu kesimi gelir ve gideri arasında oluşan farkın uzun süre devamı, borçlanma gereğinin hızlı bir şekilde artmasına neden olmaktadır. Bu alanda borç faizleri büyük bir önemdedir. Çünkü kamu kesiminin açık vermesi borçların artmasına neden olmuş, borçlara ödenen faizler de kamu açıklarını artırıcı etki yapmakta ve mali yapı üzerinde bozucu sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. Bunun sonucunda da borç kısır döngüsü adı verilen borcu ödemek için borç alınan bir paradoks ortaya çıkmaktadır (Yiğitoğlu, 2005, s.120).

Kriz öncesi dönemde bir önemli nokta da ekonomik göstere ile sermaye hareketleri olmuştur. 2000 yılında uygulamaya konulan program ile beraber sermaye girişleri ve bankacılık kesimi dış kredileri artırmıştır. Bu dönemde ortaya çıkan risk unsurlarından diğeri de bankaların açık pozisyonlarının seviyesi olmuştur. Döviz çıpası uygulamasına dayanan kur uygulaması ile beraber bankalar açık pozisyonlarını artırmış ve kriz öncesi dönemde riski yükselten bir etki yaratmıştır (Yiğitoğlu, 2005, s.120).

Aydınlar Ocakları 20.Büyük Şurası Sonuç Bildirisi 27-28 Ekim 2001 Tarihinde Sivas'ta yapılmış ve "Sonuç Bildirisi" hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

20. Büyük Şurada; Yolsuzluk terörü; (banka, ihale ve hayali ihracat) ekonomik krizin en önemli nedenlerinden birisidir. Üstüne gidilmeli ve devletin telafi edilmelidir. Ayrıca Türk Lirasına saygı önce yönetenlerden beklenmeli, reel sektör desteklenmeli, dış dayatmalara izin verilmemelidir, ekonomi IMF yörüngesinden çıkartılmalıdır. Tarım alanlarını boşaltacak "doğrudan gelir desteği" politikası düzeltilmeli, işsizliği ve fakirliği artıracak "üretme, ithal et" anlayışı terk edilmelidir. Çarpık ve ülke çıkarlarına aykırı özelleştirmelerden kaçınılmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.266).

2001 Krizinden sonraki dönemde ülke ekonomisinde yaşanan yeniden yapılanma sürecine bağlı olarak bankacılık sektörünün de yeniden şekillendiği görülmektedir. Kriz sonrasında uygulanmaya konulan güçlü ekonomiye geçiş programı ile beraber bankacılık sektöründe de yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu

alandaki en önemli düzenleme merkez bankasına özerklik sağlanmış olmasıdır. Bu düzenleme merkez bankası politikaları uygulanırken siyasi baskıların ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi açısından önemli bir sonuç olmuştur (Yiğitoğlu, 2005, s.118).

Ekonomik yapılar bir denge üzerine kuruludur ve bu denge de farklı ülkeler arasındaki ilişkiler ile birbirine bağlıdır. Küreselleşmenin ortaya çıkarttığı bu ilişkiler, ülkelerin birbirleri arasındaki ekonomi üzerinde etkili olmakta ve farklı sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. 2000'li yıllarla beraber, ekonomik olarak sınırların kalkması bir ülkede ortaya çıkacak bir krizin bütün ülkelerde hissedilmesine ve yayılmasına da neden olmuştur. 2008 yılında oluşan global kriz, bunun en iyi örneğidir. Amerika'da mortgage kredilerinin geri ödenmesi süreci ile beraber başlayan sorunun, ülkenin finansal yapısına etkisi ve sonrasında bu krizin dünyaya giderek yayılmasını takip etmiştir (Kesebir, 2018, s.531)

2007 yılında Amerika'da morgage kredileri ile başlayan ve sonrasında bütün dünyayı etkisi altına alan bu krizden Türkiye de çeşitli nedenlerle etkilenmiştir. Bunlardan biri, kredi anlamındadır. 2001 krizi sonrasında bankacılık alanında yapısal bir sorun görünmese de sendikasyon kredileri ve döviz cinsinden borçlanmada birtakım sıkıntılar meydana gelmiştir. İkincisi, portföy yatırımı anlamında olup; hedge fonlar ve özel yatırımlar fonlarından gelen finansmanın azalacak olması döviz likiditesi olarak sorunlara neden olmuştur. Bu nedenle de Türk lirasında değer kayıpları ortaya çıkmıştır. Üçüncü olarak, dış ticaret olarak sıkıntılara neden olmuştur. Bütün dünyada ortaya çıkan büyüme hızı tahminleri aşağı yönde olunca, ülkelerin resesyona girecek olmasıyla beraber ticaret hacminde daralma olmuştur. Bu durumdan Türkiye'nin ihracat hacmi de olumsuz yönde etkilenmiştir. Ayrıca Türkiye 1990, 2001 ve 2008 yıllarında küresel krizlerin etkilerini de yaşamıştır. Özellikle 2007-2008 yıllarında ortaya çıkan uluslararası finansal kriz Türkiye'nin ekonomisini zorlamıştır. Fakat Türkiye karşı karşıya kaldığı bu ekonomik krizlere yönelik toparlanmayı sağlayan güçlü politikalar geliştirmiştir (Kesebir, 2018, s.234).

2008 yılında yaşanan krizde, Aydınlar Ocaklarının düzenlediği 2008 yılı 30. Büyük şurasında ülkenin ekonomik krizine de yönelik değerlendirmeler ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Aydınlar Ocakları 30. Büyük Şurası 23-27 Mayıs 2008 tarihinde İnegöl Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde İnegöl de yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunları ele alınarak “Sonuç Bildirisi” hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

30.Büyük Şurada; ülkenin ekonomik durumu da değerlendirilmiştir. Ekonomik olarak ciddi bir tehlike içerisinde olan ülke; düşük kur yüksek faiz uygulaması Türkiye’yi sıcak para ve ithal cenneti haline getirmiştir. İşsizlik oranları artmış, firmalar kapanmıştır. Üretime ithal et anlayışı hakim olmuştur. Türkiye’deki karlı kuruluşları almaya gelen ve yatırımdan kaçan yabancı sermayenin kar transferine başlaması cari açığı artırmıştır. Bu yüzden dış ticaret açığının dövizle karşılanmaya çalışması riskli bir durum oluşturmaktadır. Bu konu hakkında gerekli tedbirler alınmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.315).

Aydınlar Ocakları 32. Büyük Şurası 22-24 Mayıs 2009 tarihinde Isparta Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde Isparta’da yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunlar ele alınarak “Sonuç Bildirisi” hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Şurada ele alınan konular arasında ülkenin enerji tüketiminin sürekli arttığı ve bu artışın ithal yolu ile karşılandığı da ele alınmaktadır. Zaman içerisinde bu artış bir silah olarak kullanılma riski oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin yararına olacak şekilde milli ve yerli kaynaklarımızın temeline dayandığı üretici enerji politikalarının takip edilmesi gerekmektedir. Tüketici insan profili yerine dinamik ve üretici insan yetiştirmek hedeflenmelidir (Özcanbaz, 2014, s.325).

Aydınlar Ocakları 33. Büyük şurası Sonuç Bildirisi 30-Ekim-1 Kasım 2009 Elazığ Harput Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Şuranın küresel ekonomik krizin etkilerinin dünyada ve Türkiye’de devam ettiği, çok sayıda iş yerlerinin kapatıldığı, reel sektörün adeta cezalandırıldığı, işsizlik artışı yaşandığı, ekonomik büyüme amacının eksiye döndüğü gibi konular gündeme getirilmiştir.

33. Büyük Şura Sonuç Bildirisinde; Türk tarımını kendi haline bırakmak yerine üretim ve kaliteyi artırmak amacıyla destekler sağlanmalı, yanlış tohum politikası terk edilmeli, üretimdeki sınırlamalar kaldırılmalı, önümüzdeki yıllarda tarım alanlarında ortaya çıkabilecek olan nüfus boşalmasını önlemek için tedbirler alınmalıdır. Bunu sağlayabilmek için kişiler yaşadıkları yerde istihdam etmek, kendi kendini istihdamı destekleyebilmek ve gelir yaratıcı faaliyetlere teşvik etmektir (Özcanbaz, 2014, s.329).

İzlenen yanlış tarım politikalarından dolayı, çiftçiler ihtiyaçlarının büyük bir kısmını kredi kullanarak karşılamak zorunda bırakılmışlardır. Üretim maliyetlerinin artmasından dolayı da çiftçiler kredi borçlarını ödeyememekte, topraklarını bankalara devretmek zorunda kalmaktadırlar. Trakya bölgesindeki birçok çiftçinin toprağı Yunan Bankalarının eline geçmektedir. Bu konuda gereken önlemler bir an önce alınmalıdır. Ayrıca kredi kartının kullanımının kontrol altına alınması, mağdurları için iyileştirici düzenlemeler yapılması doğru olacaktır. Kredi kartı kullanımı aile içinde yaşanan problemlerin kaynağı olmaktadır. Bun yanı sıra Büyük alış-veriş merkezleri ve marketler zincirinin yaygınlaşması tüketimi körüklemekte, küçük esnaf ve sanatkarı yok etmektedir. Haksız rekabet yaratan bu durum gözden geçirilerek daha uygun bir düzenleme yapılmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.329).

Türkiye, IMF ve Dünya Bankası desteğı olmadan kendi ayakları üzerinde durabilecek güçte bir ülkedir. Ekonomi politikalarında dış ipotekler ortaya çıkaran ilişkilerden uzak durulmalıdır. IMF'e tekrar dönmek, ülkenin dış itibarını ve iddialarını zedeleyecektir (Özcanbaz; 2014, s.329), şeklinde bir bildiri yayınlanmıştır.

Aydınlar Ocakları 38. Büyük Şurası Sonuç Bildirisi 16-18 Kasım 2012 Bursa'da gerçekleştirilmiştir. Şura da ekonomiye sıcak para girişinden, cari açığa, yüksek faizden düşük kur ve istihdam gibi konular gündeme getirilmiştir.

38.Büyük Şurada; Ekonomide sıcak para girişi ile cari açığı kapamak çok tehlikeli ve ekonomiyi kırılgan duruma sokan bir yöntemdir. Sıcak para Türkiye'de yüksek faiz dolayısıyla girmekte, dışarıya büyük ölçüde kar transferleri yapılmaktadır. Sıcak para ve düşük kur üretim ve istihdam dengesini bozmuştur. Finans sektörü ile reel sektörü arasındaki denge bozulmuştur. Banka karları artmıştır. Son dönemde cari açığın nispi olarak azalması tehlikeyi ortadan kaldırmamıştır. Bu durum ihracatın artışından değil; ithalatın azalması ve dünyadaki genel durgunluktan kaynaklanmaktadır (Özcanbaz, 2014, s.359).

Aydınlar Ocağı, kurulduğu tarihten itibaren günümüze kadar ülkenin ve dünya meselelerini, akıl ve bilim çerçevesinde değerlendiren, Türk milletinin menfaatlerinin her türlü endişenin üstünde tutan, milli ve manevi değerlere sahip çıkan, Türkiye'yi Türkiye yapan değerlere bağlı aydınların toplandığı, yerli ve milli,

dışarıdan kumanda edilemeyen ve dışarıdan destekli olmayan, partilerüstü bir sivil toplum kuruluşudur.

Aydınlar Ocaklarının gerçekleştirdiği Şuralarda, ülkenin ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel sorunları ele alınarak değerlendirilmekte ve sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Kurulduğu ilk yıllardan itibaren düzenli olarak bu alanlarda bildiriler yayınlamış siyaset içerisine girmeden siyasetüstü çözüm önerileri sunmuştur. Aydınlar Ocakları Türkiye'nin faydasına olacak şekilde çeşitli sorunlar ile ilgilenen bir dernek olmuştur.

Yukarıda da değerlendirildiği gibi belirtilen yıllarda veya ekonomik kriz dönemlerinde Şuralar düzenlenmiş, dönem dönem ekonomik sorunlar ile ilgilenilmiş, bu alanda Aydınlar Ocakları tarafından çözüm önerileri sunulmuştur.

3.3.2. Siyasal Sorunlar

Aydınlar Ocakları 10. Büyük Şurası 4-5 Kasım 1995 tarihinde Kocaeli Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde Kocaeli'nde yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunları ele alınıp "Sonuç Bildirisi" hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

10.Büyük Şurada; Ortak milli ve manevi değerlerin korunup geliştirilmesi milli, istiklal, ülkenin milleti ve toprağı ile bölünmez bütünlüğü insan hak ve hürriyetlerine dayalı demokratik cumhuriyet idaresi konularında Türkiye'de bütünleşme ve milli mutabakatın sağlanması konuları ele alınmıştır.

Terörle mücadele askeri, ekonomik ve kültürel tedbirler ile birlikte yürütülmelidir. Türkiye'deki terörün bir Kürt meselesinden değil dış kaynaklı nedenlere bağlı tahriklerden beslenmektedir. Terörün durdurulması ortak milli kültür ve tarihe sahip bütün insanlarımızın meselesidir (Özcanbaz, 2014, s.239).

Demokratikleşmenin yanlış ve maksatlı yorumlanması terörü besleyen yeni bir unsur olabilir. Türkiye demokratikleşme konusunda milletler arası normları dışlayamaz. Ancak bu konuda Batının baskıları Türkiye Gerçekleri ve menfaatlerine aykırı yönde olmaktadır. Ayrıca dış politikada Türkiye'nin menfaatleri göz önünde bulundurularak mütekabiliyet esasına dayalı, şahsiyetli bir politika yürütülmelidir (Özcanbaz, 2014, s.239).

Aydınlar Ocakları 15. Büyük Şurası 4-10 Temmuz 1998 tarihleri arasında Giresun da Giresun Aydınlar Ocağı'nın ev sahipliğinde yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunları ele alınıp “Sonuç Bildirisi” hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

15.Büyük Şurada; ülkenin karşı karşıya kaldığı iç ve dış meselelerin kaynağında, insan hakları, demokrasi ve ekonomik meselelerden farklı olarak, LOZAN'dan SEVR şartlarına Türkiye'yi döndürme çabaları vardır. Gerileyen bölücü terör, sözde Ermeni iddiaları, Pontus ile ilgili Yunanistan'ın amaç ve gayretleri, Türkiye'nin ve dolayısıyla Türk Dünyasının önünü kesme çabaları, kimlik konusunda maksatlı tartışmalar, insanlarımıza ikili kamplaştırma zorlamaları bundan dolayıdır (Özcanbaz, 2014, s.247).

Türkiye, önünü keseni engelleyen farklı taassup odaklarının etki alanı olmaktan çıkarılmalıdır. Türkiye'de kuvvetler ayrılığı prensibi korunmalı ve yetki tecavüzleri olmamalıdır. Adalet mekanizmasını bozan uygulamaların önüne geçilmelidir (Özcanbaz, 2014, s.247).

Müslüman Türkleri Balkanlardan ve Anadolu'dan çıkarma, Asya içlerine sürme hareketi olan “Şark Meselesi” devam etmektedir. Bu nedenle, aydınlarımız Milli mutabakatlar çerçevesinde birleşmelidirler. Demokrasi de mutabakatların kurulmasını ve geliştirilmesini gerektirir. Ayrıca her türlü cemaat, parti grup gibi dar anlamda ki mensubiyetin üstünde “Türk Milletine Mensup Olma” ve milli menfaatler esas alınmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.247).

Aydınlar Ocakları 29. Büyük Şurası 27-29 Nisan 2007 tarihinde Konya Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde Konya'da yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunlar ele alınarak “Sonuç Bildirisi” hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

29. Büyük Şurada; Küresel çapta yaşanan belirsizliklerin ve istikrarsızlıkların arttığı, önü açılmış devletlerin bir takım yeni tip kuşatma ve tuzaklarla karşı karşıya bırakıldığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu belirsizlik ve istikrarsızlık, küresel güçler tarafından sınırların değiştirilme çabaları, milli devletlerin sosyal yapılarının bozulma gayretleri ve ülkelerin fark edilmeden ele geçirilme gayretleriyle beraber yürütülmektedir (Özcanbaz, 2014, s.309)

Böyle karmaşık bir ortam Türkiye'yi de etkilemiştir. Dünya'ya küresel güç ve blokların çıkarlarına uygun bir şekil verilmeye çalışıldığı bu ortamda; ülkemiz, iki kutuplu dengenin sürdüğü soğuk savaş dönemlerindeki kadar rahat ve şanslı değildir. Demokratikleşme ve insan hakları örtüsü altında milli kimliğimiz ve inanç dünyamız

çeşitli saldırılarla karşı karşıyadır. Bir yandan Batı Bloku'nun tehlike anlayışındaki değişim ile İslam'ın hedef gösterilmesi, İslam'la terörün özdeşleştirilmesi; diğer yandan Orta Doğu, Balkanlar ve Avrasya ile ilişkileri çerçevesinde Türkiye'nin hedef yapılması yeni tartışma alanları açmaktadır. Hiçbir ciddi devletin tartışmadığı ve tartıştırmadığı konular Türkiye'de tartışılmaya çalışılmaktadır. Bizi biz yapan mutabakat noktalarımız saldırı hedefi haline getirilmektedir (Özcanbaz, 2014, s.309).

Din değiştirmenin çok ötesinde siyasi amaçlar taşıyan egemenlik ve bağımsızlık haklarına değişik bir saldırı çeşidi haline gelen misyonerlik, Anadolu topraklarında güç kazanmaya çalışmaktadır. Kiliselerin ve mezheplerin birleştirilerek, dayanışma sağlanarak Avrasya'nın ve Orta Doğu'nun Hıristiyanlaştırılması hedeflenmektedir. Misyonerlikle Hıristiyan vatandaşlarımızın hakları birbirine karıştırılmamalıdır. Garip bir hoşgörü anlayışıyla ve hayali bir AB üyeliği peşinde verilmemesi gereken tavizler verilmektedir. Yapılan bu tespitlerin doğrultusunda bazı tespit ve teklifler şu şekilde sıralanmıştır;

İç işlerimize müdahale önemli boyutlara ulaşmış; buna yargı da hedef olmuştur. Türkiye'de bizi biz yapan birliktelikler değil, ayrılıklar ve farklılıklar yaratılmış, kutsallaştırılmış ve çatışmaya yönlendirilmiştir. İnsanlarımızın birbirine ötekileştirerek daha iyi bütünleştirilmesi mümkün değildir. Milliyetimiz ve milli kimliğimiz ile etnik özelliklerimiz rakip gibi gösterilmektedir. Sadece coğrafi birlikteliği ifade eden “*Türkiyelilik*” kimlik olamaz. Türklüğümüz ve Müslümanlığımızdan taviz verilmemelidir (Özcanbaz, 2014, s.309).

İstanbul Anadolu Aydınlar Ocağı başkanı Prof.Dr.İbrahim Öztekin Aydınlar Ocağı resmi internet sitesindeki “Stratejik Ortaklarımız Bizi Aldatıyor Mu?” başlıklı yazısında Türkiye'nin bu alandaki konumunu göze alarak bir çözüm önerisi sunmuştur.

Öztek, uluslararası dostluklar doğrudan çıkar ilişkisidir. Bu tür ilişkilerin bir denge çerçevesinde sürdürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Sözde çok önemli olan stratejik ortak ülkeler ile ekonomik, siyasal, askeri ve stratejik iş birliği tek taraflı olup, ortaklarımızın çıkarlarına hizmet etmektedir. Bunların eşit şartlara dönüştürülmesi gerekmektedir. Dost görünen bu stratejik ortak ülkeler, Türkiye düşmanı terör örgütlerine açıkça verdikleri destekten vazgeçmelidirler. Rusya ve İran ilişkileri yeniden ve köklü olarak gözden geçirilmelidir. Suriye ve Irak'ta yaklaşık 10 milyonluk nüfusu olan Türklerin hakları ciddi gerekçeler gösterilerek korunmalı, Misakı Milli

konusunda uluslararası anlaşmalar göz önüne alınarak haklarımız aranmalıdır. Hatta Cerablus ve Bayır Bucak Türk kantonlarının kurulması amacıyla girişimler yapılmalıdır (“Öztek” 2021).

Yaşanan olaylar göz önüne alındığında Amerika, NATO ve AB'nin bizi aldattığı ortaya çıkmıştır. Aldatmak bir yana, Türkiye'yi istila planları geliştirmektedirler. 30 yıldır Türkiye'yi içten kemiren ve Türkiye'nin asker sivil tüm ana unsurlarını eline geçirmiş olan, artık vakti gelmiştir diyerek 15 Temmuz 2016 tarihinde kalkışma girişiminde bulunan bir tarikat liderinin CİA ajanı olduğu ve bu hareketin Türkiye'yi Amerikan mandası haline sokacak olan bir planın parçası olduğu unutulmamalıdır (“Öztek” 2021).

Aydınlar Ocakları internet sitesinde yayınlanan Emrah Bekçi'nin “Türkiye Nereye Gidiyor” başlıklı yazısında 15 Temmuz öncesi ve sonrası cemaatlere değinilmiş ve bu cemaatlerin Türkiye'nin Çağdaşlaşma, Modernleşme ve Bilimi yakalamasındaki en büyük düşmanları olduğundan bahsetmiştir.

Bekçi, 15 Temmuz öncesi cemaatlerin ve bu cemaatlerden 15 Temmuz sonrası “FETÖ” olarak afişe edilen bölücü örgüt ve taraftarlarının ülkemize verdiği zarar gün yüzü gibi ortadayken “Asansörde birbirini tanımayan kadın ve erkek yan yana olamaz” diyen insanlara destek olan, bu tayfayı destekleyen ve yağcılık tarzında makaleler yayınlayan başta “Yeni Akit” gibi Atatürk ve Türk Milleti düşmanı gazetelerin Ankara temsilcileri; Sayın Başbakan ile birlikte Belerus gezisine kol kola gidebiliyor. “Bu hal hala bazı yaşananlardan ders alınmadığının net bir resmidir”. Türkiye yakın tarihin ve bir o kadar da kötü hafızasını hala taze bir şekilde hafızasında barındırmaktadır (“Bekçi” 2021).

Bu zümrelerin (cemaat, tarikat, bunlar adına kurulan dernek, vakıf, sosyal örgüt, birlik...) devletimiz-ülkemiz için en küçük zerresine kadar etkisiz hale getirilmesi gerekmektedir. İnsanlarımızın inanç ve kültürlerine, başka milletlerin dillerini, kültürlerini kutsallaştırarak “Bizden olmayan; Türk Milletinin Özü Olmayan” her ne olursa olsun, isterse altın tepside sunulsun, engel olmak devletimizin birinci derece vazifesidir. Devletimizin maddi imkânlarından tarikat, cemaatlere ait vakıf, dernek, sosyal yardımlaşma adı altında yararlananların faaliyetlerine son verilmesi öncelikli amaçlar arasında olmalıdır (“Bekçi” 2021).

Ülkemizin sınır dışında yedi düvele verdiği mücadele Türk Milletinin Asil Evlatları tarafından icra edilmekte olup, bir aspirin tabletinin verdiği faydayı veremeyen-vermeyen Tarikat-Cemaat yapıları ve yayın organlarının basmış oldukları gençlerimizi zehirleyen kitap, dergi, medya örgütleri, Türkiye'nin Çağdaşlaşma, Modernleşme, Bilimi yakalama önündeki en büyük düşmanlarıdır ("Bekçi" 2021).

Türkiye'de İslam adına konuşacak kurumun adı Diyanet İşleri Başkanlığıdır. Devletimizi yönetenlerin en alt kademesinden en üst kademesine samimiyetle çağrı da bulunan Bekçi, "Lütfen İslam'ı enstrüman olarak kullanan hangi kesim olursa olsun, devletimiz haricinde izin verilmemeli ve yılanın başı küçükken ezilip, gelecekte ortaya çıkabilecek olan olumsuz ve milletimize zarar verebilecek olaylara zemin hazırlatmayalım" ("Bekçi" 2021) şeklinde çağrıda bulunmuştur.

Aydınlar Ocağı resmi internet sitesinde ele alınan bir başka konu ise Ruhittin Sönmez'in "Cumhuriyet ve Demokrasi" başlıklı yazısıdır. Demokrasi açısından Türkiye'nin eksiklerini değerlendiren Sönmez, Türkiye Cumhuriyeti'nin ne kadar demokratik olduğunu ve demokrasi açısından temel eksikliklerimizi kaleme alarak değerlendirmeye çalışmıştır.

Sönmez, Türkiye'de etkin siyasal makamlar seçimle geliyor, seçimler düzenli olarak yapıldığını ifade etmiştir. Fakat seçimlerin adil olduğunu söylemek mümkün değildir. Seçimlerin dürüst yapıldığı konusunda da şüphe ve endişeler dile getirilmektedir. "Muhalefetin iktidar olabilme şansı teorik olarak "yoktur" denemez. Ancak "iktidarın seçimle gitmeyeceğine inanan milyonlarca vatandaşımız vardır" ("Sönmez" 2021).

Ülkede temel kamu hakları mevzuatta güvence altına alınmasına rağmen özellikle siyasi davalarda sürekli olumsuz örnekler görüyoruz. Bu yüzden yargının bağımsız ve tarafsız olmadığı düşünülmektedir. "Hukukun Üstünlüğü" yerine "Üstünlerin Hukukunun" olduğu bir ülkede demokrasiden bahsedilemez. "Hukuk Devleti veya Hukukun Üstünlüğü ilkesinin" gereği olan devleti yönetenlerin her türlü eylem ve işlemlerinde hukuka uygun davranması, görevli kamu organları ve (yeterli ve doğru bilgi ile donatılmış) kamuoyu eliyle denetlenmesi uygulamada işletilmemektedir ("Sönmez" 2021).

Devlet güçlerinin birbirinden ayrıldığı veya birbirini denetlediği, kuvvetler arasında denge ve denetim sistemlerinin olduğu ve işletildiği bir sistem gerekirken,

yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri bir kişinin şahsında bir arada toplanmıştır. Hatta 4. Kuvvet diye anılan Basın ile Sivil Toplum Kuruluşları da aynı kişinin kontrolü altındadır. Gücü dengelenmemiş, denetlenmeyen bir iradenin yönettiği devletin rejiminin adı Cumhuriyet olsa bile, çağdaş anlamda bir demokrasi ile zenginleştirilmediği düşünülmektedir (“Sönmez” 2021).

1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları bildirgesinde; “Kuvvetler ayrılığının olmadığı yerde anayasa olmaz. Kuvvetler ayrılığının olmadığı bir devlet anayasal bir devlet değildir” şeklinde tespit edilmiştir (“Sönmez” 2021).

Partili devlet başkanı “mevzuat yani Anayasa, kanunlar, tüzükler ve yönetmelikler ne derse desin doğru bildiğini yapmakla” övünmektedir. İşine gelmeyen mahkeme kararlarını uygulamamaktadır. Yargı, iktidarın siyasi hedefleri için araç olarak kullanılmaktadır (“Sönmez” 2021).

Bir rejimin demokrasi olabilmesi için, Hukuk Devleti veya Hukukun Üstünlüğü ilkesinin benimsenmiş olması gerekmektedir. Yani devletin uyguladığı bütün faaliyetlerde, hukuken belirlenmiş sınırlara bağlı kalınması, bütün iş ve işlemlerini hukuka uygun bir şekilde uygulanmalıdır. Sadece kuralların olması yeterli değildir. İktidara gelenlerin kuralları kendine fayda sağlamak için manipüle etmesini imkansız hale getirecek şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Bunların yanı sıra milli mutabakatla kabul edilmiş bir anayasa, birey hakları hukuk önünde eşitlik, kuvvetler ayrılığı ve kamu otoritesini sınırlayacak diğer araçları içeren anayasal devlet sistemi de olmalıdır (“Sönmez” 2021).

Aydınlar Ocaklarının gerçekleştirdiği gerek Şuralarda gerekse Aydınlar Ocağı üyelerinin kaleme aldığı konularda ülkenin içinde bulunduğu durum değerlendirilerek, siyasal meseleler ele alınıp sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Aydınlar Ocakları Kurulduğu ilk yıllardan itibaren düzenli olarak bu alanda bildiriler yayınlamış siyaset içerisine girmeden siyaset üstü çözüm önerileri sunmuştur. Aydınlar Ocakları her zaman Türkiye’nin faydasına olacak şekilde çeşitli sorunlar ile ilgilenen bir dernek olmuştur.

Aydınlar Ocakları eski tarihlerden itibaren Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı terör örgütleri, cemaat yapılanmaları, demokrasi, dış ve iç politik sorunlar ile ilgilenmiş, bu ve bunun gibi sorunlar karşısında çözüm önerileri sunmuştur. Aydınlar Ocakları ve üyeleri yeri geldiğinde hükümeti de sert bir şekilde eleştirmektedir.

3.3.3. Kültürel Sorunlar

Aydınlar Ocakları 18. Büyük Şurası 20-21 Kasım 1999 tarihinde Bursa Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde Bursa'da yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunlar ele alınarak “Sonuç Bildirisi” hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Gerçekleştirilen 18. Şura kararlarında, kültürel konular da ele alınmıştır. Millet olma şuuruna ulaşmış halkımızda şüpheler uyandıracak kimlik tartışmalarından uzaklaşılmalıdır. Türk milletine mensubiyet şuuru ve vatandaşlık kültürü yaygınlaştırılmalı, yapay çok kültürlülük oyunları aşılmalıdır. Türkiye üniter bir devlet olduğu kadar üniter bir millettir. Küreselleşme adı altında gerçekleştirilmeye çalışılan mozaikleştirme ve ufalama tuzakları fark edilmelidir (Özcanbaz, 2014, s.257).

Türkiye’de din ve vicdan hürriyetini zedeleyici, milli birliğimizi bozucu, kamplaştırıcı davranışlardan uzak durulmalı, rejim karşıtı gruplar kitleleştirilmemelidir. Kılık- kıyafet zamanla sorun olmaktan çıkarılmalıdır. Vatandaşlarımızın manevi duyguları rencide edilmemelidir. Ayrıca yabancı dille eğitim ve öğretim milli kimliğimize saygısızlıktır. Hiçbir ciddi devlette olmayan uygulamalardan vazgeçilmelidir. YÖK yeniden düzenlenmelidir. Yabancı dil öğrenmenin gerekliliği ile yabancı dille eğitim öğretim farklı şeylerdir. Türkçeye saygı, Türk Milletine, Türk dünyasına ve Türkiye’nin geleceğine saygıdır. Milletlerarası toplantılarda bir Dünya dili olan dilimiz Türkçe müzakere dili yapılmalıdır. Türkiye’nin Cumhurbaşkanı milletlerarası toplantılarda Türkçe konuşmalıdır. Yer, firma ve tabela isimlerinde Türkçe’ye saygı gösterilmeli, milli bayramlarımızda bayrak asma teşvik edilmelidir (Özcanbaz, 2014, s. 257).

Toplumlar tarih sahnesinden silinmemek ve varlığını sürdürebilmek için kendilerine uygun olan eğitim ve öğretim programları hazırlayıp uygulamaktadır. Eğitim politikaları herhangi bir devletin varlığı ve devamlılığı için büyük önem taşımaktadır. Uygulanan eğitim politikalarındaki esas amaç toplumda birlik ve beraberliği sağlamaktır. Milli kültür, milli şuuru, kişilerin çok boyutlu düşünebilmesi ve kendilerini ifade etmeleri açısından eğitimin önemi büyüktür. Bu çerçevede eğitim-öğretim programlarının içeriği önemi açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bireylere dil ve kültürün öğretilip bu bilincin yerleştirilmesi, dil ve dili

oluşturan sözlü ve yazılı edebi ürünlerin verilebilmesi, bunların benimsenmesine bağlıdır (Bulut, 2013, s.559).

Türkçenin korunması açısından günümüzde de yer ve tabela isimleri yabancı dilde yazılmaktadır. Bu tabelalarda Türkçeye saygı gösterilmeli dilin önemli bir milli birlik unsuru olduğu göz ardı edilmemelidir. Ayrıca yabancı dil öğrenmek ile yabancı dilde eğitim ve öğretim farklı şeylerdir. Yabancı dilde eğitim milli kimliğe bir saygısızlıktır. Özellikle yüksek öğretimde yabancı dilde eğitim ve öğretimden vazgeçilmesi gerekmektedir (Özcanbaz, 2014, s.153).

Aile, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve benzeri tarafları olan toplumsal bir birimdir. Bunlarla beraber tarihin eski zamanlarından itibaren günümüze kadar toplumda oluşan maddi ve manevi değerleri kuşaktan kuşağa aktarmaktadır. Aile, dünyada ve farklı ülkelerde yaşanan değişimler sonucunda bu etkilerin belirgin olarak hissedildiği toplumsal bir kurumdur. Bu nedenle Türk Aile yapısının değişim ve dönüşümüne etki eden faktörlerin değerlendirilmesi gerekmektedir (Ekici, 2014, s.209).

Toplumsal değerler ve toplumsal yapı, toplumsal düzenin devam edebilmesi açısından önem arz etmektedir. Aile, din, hukuk, eğitim, ekonomi gibi kurumlar toplumsal değerlerin etkisi ile şekillenmektedir. Bu sayede toplumsal kurum ve gruplar ile toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması sağlanmaktadır (Ekici, 2014, s.217).

Türk aile yapısı korunması gereken bir müessesedir. Bu nedenle Türk ailesini bozucu yayın ve görüntülerden kaçınılması gerekir. Yeni yasaların çıkarılmasında aile yapımızı bozucu ve dayatmacı tavırlar terk edilmelidir. Ahlaki çöküntü hesaba katılmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.257).

Aydınlar Ocakları 19. Büyük Şurası 19-20 Kasım 200 tarihinde Ordu Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde Ordu'da yapılmış ve şurada ülkemizin çeşitli sorunlar ele alınarak "Sonuç Bildirisi" hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

19. Büyük Şurası Sonuç Bildirisinde; Türkiye'de din ve vicdan özgürlüğüne zarar verecek, milli bütünlük ve beraberliği bozucu, radikal unsurlara hizmet edici ve rejime karşı kültür alanları açıcı yanlışlar terk edilmeli, halk-devlet kaynaşması güçlendirilmelidir. Ayrıca, Cumhuriyete saygı, her şeyden önce Türk kimliğine ve Türkçeye saygıdır. Çok kültürlülük tuzaklarına karşı uyanık olmak gerekmektedir.

Cumhuriyet, demokrasi ve milliyetçilik temel değerlerdir. Bunlardan herhangi bir tanesi, diğersinin yerine ikame edilemez (Özcanbaz, 2014, s.261).

Aydınlar Ocağına göre Cumhuriyet, demokrasi ve milliyetçilik birbirini tamamlamakta ve devletimizin temellerini oluşturmaktadır. Biri diğersinin yerine tercih edilemez (Özcanbaz, 2014, s.253).

Aydınlar Ocakları 25. Büyük Şurası Sonuç Bildirisi 21-23 Mayıs 2004 Trabzon da Trabzon Aydınlar Ocağının ev sahipliğinde gerçekleşmiştir. Ülkenin farklı meselelerinin de ele alındığı Şurada Siyaset, İktisat ve Çalışma Hayatı, Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri, Türkçe'ye saygı, Kıbrıs Türkleri ve KKTC, Dış Politika, YÖK tartışmaları, Karadeniz bölgesine ilişkin teklifler gibi konuların yanı sıra Eğitim Öğretim ve Kültür alanlarında da değerlendirmeler yapılarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

25. Büyük Şurası Sonuç Bildirisinde; Atatürk dönemi sonrasında ortaya çıkan belirsizlikler ve kimlik tartışmalarını doğuran saplamalar terk edilmelidir. Türk milli eğitim ve kültür politikası çağdaş bilgi ve becerileri kazandırmanın yanı sıra, Türk gençlerine kendi milli kimliğini verebilmelidir. Gerçek olmayan farklılaştırmalar yerine, Türk milletine mensup olma fikri v vatandaşlık bilincinin gelişmesi sağlanmalıdır. Yanlış olan “Türkiyelilik” tanımıyla, yeni bir ayrımcılık yapılmamalıdır. Etniklik ve milliyet birbirine rakip kavramlar değildir. Milli kimlik ile diğers mahalli değer ve sıfatlar birbiri ile çatıştırılmamalı ve Türkiye üzerindeki amaçları alet edilmemelidir. Anadolu Coğrafyasını kimliksizleştirmeye yönelik olumsuz tanıtımlara yol açacak düzenlemelerden kaçınılmalı, devlet parasını israf etmekten uzak durulmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.286).

Normal Lise-meslek lisesi arasındaki rekabeti zayıf tartışmalardan ziyade, eğitimin her alanında daha verimli hale getirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca uygulamadaki dini eğitim yetersiz kalmıştır. Dini eğitimin siyasallaşmasını önlemeye yönelik önlemler alınmalı, ülke üzerindeki gittikçe artan misyonerlik faaliyetleri de dikkate alarak, daha geniş kapsamlı ve yeterli olacak seviyede bir din eğitimi uygulanmalıdır. Devlete bağlı din eğitimi veren okulların öğrenci ve mezunları, hedef gösterilmemelidir (Özcanbaz, 2014, s.286).

Son yıllardaki istatistikler göz önüne alındığında evliliklerdeki düşme oranı ve boşanmalardaki artışlar incelenerek, aileyi güçlendirmeye yönelik tedbirler alınıp, gerekli olan araştırma ve eğitim uygulamaları yapılmalıdır (Özcanbaz, 2014, s.286).

Aydınlar Ocağı Resmi İnternet Sitesinde Dr.Şahin Ceylanlı'nın 11 Mayıs 2020 tarihinde yayınladığı “Kültür ve Türk Kültürü Üzerinde Oynanan Oyunlar” başlıklı ve yazısında “kültür” hakkında tanımlamalar yaparak Türk Milli Kültürünün karşı karşıya kaldığı tehlikeleri ve Kültür Değişmeleri hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur.

Ceylanlı'nın yazısında; Kültürler milletlerin özelliklerinden ve ruhlarından zaman içerisinde oluşup ortaya çıkan değerlerdir. Genel olarak herhangi bir toplumu var eden değerler bütünü ve mensubu oldukları millete karşı kişilik kazandıran değerlerdir. Topluma ait olan değerlerin bir arada bulunduğu sosyal bir dayanışmaya katkı sağlayan bir araç olarak da tanımlanmaktadır (“Ceylanlı” 2020).

Prof.Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun, Kültür ve Milli Kültür konulu tebliğinde yaptığı kültür tanımı şu şekildedir; “*Kütleler milletleştikçe, kültürleri de milli mahiyet kazanmakta ortak kültür unsurları teşekkül etmektedir*”. Prof.Dr. Mustafa Erkal'ın kültüre yaklaşım şekli ise; “*Kültür konusu sosyolojinin temel başlıklarından biridir. Kültür bilgiyi, sanatı, ahlaki, hukuku, örf ve adetleri, kapsadığı gibi, insanın cemiyetin bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün kabiliyet ve alışkanlıkları da içine alan bir bütündür*”. Prof.Dr. Erol Güngör'e göre; “*Sosyal bilimlerde kültür denildiğinde bir topluluğun kendi hayati problemlerini çözmek amacıyla denediği ve uzun yıllar içinde standart hale getirdiği usuller ve vasıtalar anlaşılmaktadır. Bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak için benimsemiş olduğu hayat tarzı bütün maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte onun kültürünü teşkil etmektedir*”. Prof.Dr. Oktay Sinanoğlu'da kültürü; “*Dil gönlü yüzdüren gemidir , toplumun da gönlü var, toplumun gönlünün adı kültürdür*” şeklinde bir kültür tanımı yapmaktadır (“Ceylanlı” 2020).

Diğer taraftan kültürlerin birbirleri ile etkileşimi sonucunda serbest ve mecburi kültür değişimleri ortaya çıkmaktadır. Bu konuyu Türkiye açısından değerlendirecek olursak, çevreye karşı Türk Milli Kültürünü korumak ve yaşatmak, Türk Aydınlarının, devletin ve kurumlarının en önemli görevlerinden birisi olmalıdır. Neyin nasıl ve nereden alınacağı konusunda Türk Milletinin kendi milli değerlerine

uyup uymayacağı konusunda uzman kişilerin oluşturacağı bir komisyon tarafından analiz edilip karar vermek gerekmektedir (“Ceylanlı” 2020).

Türkiye başka kültür ve medeniyetlerin etkisinde kalarak, kendi milli değerlerini, anane ve inançlarını gelenek-göreneklerini, dilini ve örf adetlerini kaybetmeyle, yani kültürel bir uzaklaşma bozulmanın etkisinde kalmadan çözümler aranmalıdır (“Ceylanlı” 2020).

Günümüze bakacak olursak, mecburi kültür değişmesinin, Türk dili üzerinde bazı oyunların oynanmasına, din ve inançlara yönelik yapılan saldırıların sürdürülmesine, Türk folklorunun ve milli oyunların deforme olmasına, Türk musikisine hoş olmayan tavırların sergilenmesi gibi olaylara neden olduğu unutulmamalıdır. Bunlar, Türk Milleti’nin var olma gücünü zayıflatmış ve ülkenin bugünkü şekli ortaya çıkmıştır. Bu olaylar karşısında, artık Türk Devleti milli bir endişe duyarak, yeni kararlar almak zorundadır. İki asırlık bir tecrübenin kötü sonuçlanması ile ilmin ve teknolojinin ulaştığı bugünkü sonuçlar milletlerin kalkınması yönünde bilgiler sunmasına göre; toplumların yaşaması, var olması düşünmesi ve şekillenmesindeki en büyük itici güç kültür olduğuna göre; bu durumda artık düşünülecek bir şey kalmamıştır. Bu nedenle, Türk Milleti’nin de bu girdaptan kurtulması amacıyla başvuracağı çare; kendi özüne dönmesi, maddi ve manevi kültürünü koruyup geliştirmesi olmalıdır. Bu durumda, toplum dinamiklerinin oluşturulmasında, sentez yeteneği olan, vatansever ve inisiyatif alabilen Türk Aydınlarına ve Devletin itici gücüne büyük görevler düşmektedir (“Ceylanlı” 2020).

Ceylanlı, yaptığı açıklamalar doğrultusunda, bu yapıyı oluşturmak amacıyla nasıl bir metot izlenmesi gerektiği görüş ve tespitlerini şu şekilde açıklamaktadır; Milli kültür politikasının temelini Türk Milleti’ne mensup olma şuuru oluşturmalı ve genç nesillere bu şuur aşılmalıdır. Millet gerçeği fertlerin ve sosyal grupların üzerinde tutulmalı ve toplumun bu amaç doğrultusunda eğitilmesi sağlanmalıdır. Türk tarihi bir bütün olarak ele alınmalı ve milli tarih konusunda hassas olunmalı, yeni nesillere Türk tarih şuuru aşılmalı ve öğretilmelidir. Vatan sevgisi ve bayrak sevgisi her şeyin üzerinde tutulmalıdır. Türkçeye saygı gösterilip, yabancı dilde olan yer ve firma benzeri adların Türkçe olmasına dikkat edilmelidir. Türk Milletinin kültürel varlıkları Dünya’ya iyi bir şekilde tanıtılmalıdır. Türk Aile yapısı korunmalıdır. İslam’ı bozmaya ve yozlaştırmaya yönelik olan hareketler

engellenmelidir. Yabancı dille eğitim ve öğretim sisteminden vazgeçilmeli, yabancı dilde eğitim, yabancı dil öğretimi birbirinden ayrılmalıdır. Yabancı dilde eğitim yerine, yabancı dil öğrenimi sağlamak daha doğru olacaktır. Türk Kültürünü korumak ve kültürel yabancılaşmayı önlemek amacıyla çok zengin olan Türk Arşivleri ve belgelerden faydalanılmalıdır. Milli musiki muhakkak korunmalı ve yabancı musikilerin etkisine girmesi engellenmelidir. Türk Halk Oyunları'nın unutulmaması amacıyla gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Türk Milli Kültürü'nün korunmasında sivil toplum kuruluşları büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle faaliyet gösteren bu kuruluşlara devlet ve özel sektör tarafından maddi destek sağlanmalıdır (“Ceylanlı” 2020).

3.3.4. Mülteciler Sorunu

Aydınlar Ocağı'nın resmi internet sitesinde yayınlanan Prof. Dr. Mustafa E. Erkal yazısında: Türkiye'de bulunan mültecilerin ülkemize yerleşmeleri, onlara vatandaşlık verilme çabaları yaşadığımız coğrafyayı millet toplumundan ümmete dönüştürme çabası olarak değerlendirmektedir. Ümmetçilik şuuru ülke sınırları dışında geliştirmek ve Türkiye'nin merkez olduğu bir dayanışma yaratmak yerine, ülke içi hedef alınmaktadır. Anadolu'da Osmanlı sosyal yapısına uygun bir ümmet gerçeği yoktur. Bunun yanında Türk Milleti yerine İslam Milleti kavramını kullananlar olmuştur. Erkal, bu kavramı kullananların sağ görüşlü olsalar bile asla milliyetçi olmadığını ileri sürmüştür. Bu sorunun da günümüzde milliyetçi ile sağcı arasındaki farkı anlayamamaktan kaynaklandığını, bazılarının da hala 1960 ve 70'lerdeki klasik ideolojik çatışma döneminde kaldığını söylemiştir. Aynı zamanda Türkiye'deki Suriyelileri de geri göndermek gibi bir çaba olmadığını ileri sürmüştür. Bazılarının ise mültecilere ihtiyacımız olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir (“Erkal” 2021).

“Suriyelilerin açtıkları işyeri ve dükkânların isimlerini koydukları tabelalarda Türkçe bulunmamaktadır. Suriyeli mültecilerin Türk toplumu ile kaynaşmak ve bütünleşmek gibi bir amaçlarının olmadığı düşünülmektedir. Bu insanlara aynı dinden olmamızdan kaynaklı olarak destek olmak kötü bir şey değildir. Ancak bu desteği yaparken, ülke vatandaşının evini terk etmesi, yabancılara açması şeklinde olmaması gerekirdi. Devletin sağladığı imkânlar sayesinde Arapça kurslarda eğitim görenler Türk toplumu ile bütünleşmesini beklemek mümkün değildir. Ticari olarak vergi vermeyenler, harçlardan muaf olanlar, sağlık hizmetlerinden ücret vermeden yararlananlar, herhangi bir okula sınava girmeden geçenler, mafya kuranlar,

vatandaşımızın kanına girenler, yaralayanlar, Türk toplumu ile bütünleşme yolunda mıdır? Ayrıcalıklı hale getirilen Suriyeli Mültecilerin ülkelerine geri gönderilmelerini yapılan araştırmalar büyük oranda desteklemektedir. Avrupa ülkeleri de bunları Türkiye’de kalıcı olmasını sağlama ve Türk toplumuyla entegre etme yolunda adımlar atıp bunları teşvik edici projelere destek sağlıyor. Türkiye’ye dış kaynaklı olarak tuzaklar kurularak sosyal yapısı değiştirilmek isteniyor, bazıları da bunları içerden destekliyor” (“Erkal” 2021), şeklinde belirtmiştir.

Ortadoğu ve Suriyeliler hakkındaki yazısında Prof. Dr. Mustafa E. Erkal ülkedeki Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunda şunları dile getirmiştir: “Suriye’nin kuzeydoğusunda Amerika ve PKK tarafından masum insanlar öldürülüp bölge boşaltılmak istenmektedir. Haliyle oralardan Türkiye’ye göç eden milyonlarca Suriyeli olmuştur. Ülkeye gelen mülteciler ileride Türkiye’ye karşı kullanılabilecek bir güç olduğu için bazı süper güçler, Türkiye’ye gelen bu göç dalgasının devam etmesini istemektedir. Bunun altında yatan en büyük problemlerden birisi ise ülkedeki mülteciler yüzünden demografik yapı değişecek ve PKK’ya benzer bir örgütlenme ile bizlere karşı savaştırılacaktır. Nüfuslarının 3.5 milyondan fazla olduğu bilinen mültecilerin ülke genelinde 20 kişiden biri Suriyeli anlamına gelmektedir. Artan nüfuslarıyla birlikte 2040 yılında Türkiye’de 13 kişiden biri Suriyeli Araplardan oluşacaktır. İleride yaşanacak problemler yüzünden Türk unsuru zayıflayıp milli kimlik zedelenecektir” (“Mültecilere Vatandaşlık” 2021).

Mültecilere verilen her vatandaşlık ise ülkemize döşenen bir bombadır ve beka sorununa yol açmaktadır. Birde bunların gün geçtikçe artan maliyetleri ülkeye ekonomik olarak verdiği zarar göz önünde bulundurulmalıdır. Problem kimsenin Suriyeli düşmanlığı veya dostluğu yaptığı sorunu değildir. Sorun Türkiye’nin Türk vatani olarak kalıp kalmamasından kaynaklanmaktadır. Siyasi çıkarlar için mültecilere vatandaşlık verilmesi ileride yaşanacak problemler nedeniyle içine düşülen bu durumun yanlışlığından en kısa sürede dönülmesi gerekmektedir. Bilgi üniversitesi tarafından yapılan “*Kutuplaşan Türkiye*” isimli araştırmada “mülteciler ülkelere dönsün” diyenlerin oranı %85 çıkmıştır (“Mültecilere Vatandaşlık” 2021).

Erkal’ında belirttiği gibi Suriyeli mülteciler ileride artan nüfusları ve ülkeye getirecekleri zararlar doğrultusunda birkaç nesil sonra ülke içerisindeki nüfuslarının artması, Türk kültüründen ve Türk kimliğinden farklı olmaları sebebi ve kültürlerinin de etkisiyle Türkiye’de demografik bir değişime neden olabilmektedir. Dış güçlerin

kışkırtmalarıyla da örgütlenerek ülkeye karşı ayaklanmaları muhtemel riskler arasında görünmektedir.

Amasya Aydınlar Ocakları'nın ev sahipliğinde gerçekleşen 49.Büyük Şurası 25-27 Ekim 2019 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

Amerika ve Batılı devletlerin amacı, Irak'taki gibi Suriye'de Kürt devletçığı kurarak İsrail'in güvenliğini garanti altına almayı sağlamaktır. Ancak Türkiye bölgeye yaptığı askeri operasyonlarla özellikle "*Bariş Pınarı Harekatı*" ile kendisine güvenli bir bölge oluşturmayı değil, aynı zamanda Amerika'nın desteklediği PKK terörünün Suriye'de ordu ve devlet kurmaya çalışmasını engellemeyi amaçlamaktadır. Yapılan bu operasyon terör sevici sözde müttefikimiz NATO devletlerine de karşı yapılmıştır. Amaç sınır güvenliğimizi, milli varlık ve bütünlüğümüzü korumaktır ("49. Şura" 2021).

Amerika'nın Ortadoğu'da sıradaki amacı İran değil Türkiye'dir. ABD ve Rusya'nın bölgede planladıkları hedefler birbirinden pek de farklı değildir. Ayrıca bölgede birçok devletin milli çıkarları çatışmaktadır. Türkiye ise geçici tedbir olarak güvenlik bölgesi oluşturup güney sınırlarımızda ABD'nin PKK/YPG terör örgütlerine devlet kurdurma amaçlarını yok etmeyi amaçlamaktadır. Suriye ile iyi ilişkiler geliştirerek toprak bütünlüğü sağlanmalı Suriye'de yaşanabilir bir hayat sürmek ve güvenliği sağlamak için Türkiye aktif olarak çaba sarf etmelidir. Ülke sınırlarımız içerisinde kayıt dışı nüfus da göz önüne alındığında 5 milyon Suriyelinin kendi ülkelerine geri dönmeleri için uğraşılmalı. Soçi Mutabakatı'nın 8. Maddesinde "Mültecilerin güvenli ve gönüllü şekilde geri dönüşlerini kolaylaştırmak amacıyla birlikte çalışmalar yapılacaktır" denilmektedir. Ancak bu maddedeki mülteci kavramı Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü dışındadır. Çünkü ülkelerinden canlarını kurtarmak amacıyla Türkiye'ye kaçan Suriyelilerin hukuki statüsü, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesine göre "geçici koruma" adı altında koruma sağlanacak yabancıları kast etmektedir. Bu sebepten dolayı ülkede bulunan Suriyeliler "mülteci" ya da "sığınmacı" sayılırsa, hukuk çerçevesinde Türkiye'ye fazladan sorumluluklar alması gerekecektir ("49. Şura" 2021).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Demografik özellikler kapsamında katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, yaşadıkları yer ve hangi kuruma üye oldukları tespit edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu toplamda 5 kadın 29 erkekten oluşmaktadır. Türk Ocağı üyeleri 13, Aydınlar Ocağı üyeleri 11 ve her iki ocağa üye olan katılımcı sayısı 10 kişi olmak üzere toplam 34 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İstanbul ili sınırları içerisinde yaşayan katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde Türk Ocağı derneğine üye olan katılımcıların demografik nitelikleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

4.1.1. Demografik Özellikler (Türk Ocağı Üyeleri)

Tablo 1. Türk Ocağı üyelerinin demografik özellikleri

Sıra	Cinsiyet-Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
1	E, 73	----	Pazarlamacı-inşaat sektörü
2	E, 64	Lisans	Teknik Eleman-Emekli
3	E, 41	Lisans	Öğretmen
4	E, 60	Doktora	Prof. Öğretim Üyesi
5	E, 70	Lisans	Kimya Mühendisi
6	E, 61	Yüksek Lisans	Öğretmen
7	E, 63	Yüksek Lisans	Emekli Öğretmen
8	E, 44	Yüksek Lisans	Öğretmen
9	E, 66	Ön Lisans	Emekli Öğretmen
10	E, 43	Yüksek Lisans	Makine Mühendisi
11	K, 57	Lisans	Gazeteci-Yazar
12	K, 62	Yüksek Lisans	Öğretmen
13	E, 66	Lisans	Avukat

Türk Ocağı üyesi olan katılımcıların cinsiyet dağılımı, 2 (iki) kadın, 11 (on bir) erkek, yaş aralığı ise 41 ile 73 arasındadır. Eğitim durumları göz önüne alındığında genel olarak yüksek eğitimlerini tamamlamış kişiler oldukları görülmüştür. 1 katılımcı ön lisans, 5 katılımcı Lisans, 5 katılımcı Yüksek Lisans, 1 katılımcı Doktora mezunudur. Katılımcılardan 1 tanesi görüşmeler sırasında eğitim durumunun olmadığını söylemiştir. Katılımcılar arasında okuryazar olmayan kimse

yoktur. Eğitim düzeyleri meslek durumunu ve çeşitliliğini etkileyen bir faktördür. Üniversite mezunu katılımcıların meslekleri; 1 katılımcı öğretim üyesi, 3 öğretmen, 3 emekli öğretmen, 1 avukat, 1 gazeteci yazar, 1 kimya mühendisi, 1 makine mühendisi, 1 teknik eleman ve 1 pazarlamacı-inşaat sektörü ile ilgilenmektedir.

4.1.2. Demografik Özellikler (Aydınlık Ocağı Üyeleri)

Tablo 2. Aydınlar Ocağı üyelerinin demografik özellikleri

Sıra	Cinsiyet-Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
1	E, 76	Doktora	Tıp Prof.Doktor Öğr. Üyesi
2	E, 69	Yüksek Lisans	Emekli Öğretmen, Subay
3	E, 83	Doktora	Prof. Öğr. Üyesi
4	E, 74	Doktora	Emekli Öğretmen
5	E, 55	Lisans	Mimar, (İBB meclis üyesi)
6	E, 61	Doktora	Ekonomi Doktoru, Tic.
7	E, 65	Doktora	İlaç Sektöründen Emekli
8	K, 58	Doktora	Prof. Öğr. Üyesi
9	E, 64	Yüksek Lisans	Avukat
10	E, 75	Yüksek Lisans	Avukat
11	E, 62	Doktora	Prof. Öğr. Üyesi

Aydınlar Ocağı üyesi olan katılımcıların cinsiyet dağılımı, 1 (bir) kadın, 10 (on) erkek, yaş aralığı ise 55 ile 83 arasındadır. Eğitim durumları göz önüne alındığında genel olarak yüksek eğitimlerini tamamlamış kişiler oldukları görülmüştür. Eğitim durumları değerlendirildiğinde; 1 katılımcı lisans, 3 katılımcı yüksek lisans, 7 katılımcı ise doktora mezunudur. Katılımcılar arasında okuryazar olmayan kimse bulunmamaktadır. Eğitim düzeyleri meslek durumunu ve çeşitliliğini etkileyen bir faktördür. Katılımcıların meslek durumları değerlendirildiğinde; 1 katılımcı emekli subay tıp doktoru ve Prof. Öğretim üyesi, 1 katılımcı emekli öğretmen subay, 1 katılımcı Prof. Öğretim üyesi, 1 katılımcı farklı okullarda müdürlük yapmış öğretmen, 1 mimar ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclis üyesi, 1 ekonomi doktoru aynı zamanda ticaret ile uğraşıyor, 1 ilaç sektörü emeklisi, 2 avukat, 2 Prof. Öğretim üyesidir. Meslek dalları arasında farklı sivil toplum kuruluşlarında üyelikleri bulunan, başkanlık yapan, siyasi partiler içerisinde faaliyet göstermiş kişiler olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumlarına

bakıldığında en az Lisans mezunu olmak üzere okuma yazma oranının yüksek olduğu görülmektedir.

4.1.3. Demografik Özellikler (İki Ocağa da Üye Olanlar)

Tablo 3. Her ikisinde de üyeliği olanların demografik özellikleri

Sıra	Cinsiyet-Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
1	E, 75	Doktora	-----
2	E, 82	Lisans	Emekli Öğretmen
3	E, 64	Lisans	Emekli Öğretmen
4	E, 48	Lisans	Avukat
5	E, 60	Doktora	Prof. Öğretim Üyesi
6	E, 41	Lisans	Öğretmen, Sendikacı
7	E, 70	Ortaokul	İnşaat Sektörü
8	K, 81	İlkokul	Almanya'da Çalışmış
9	E, 64	Yüksek Lisans	Eğitimci
10	K, 63	Lisans	Emekli Öğretmen

İki kuruma da üye olan katılımcıların cinsiyet dağılımı, 2 (iki) kadın, 8 (sekiz) erkek, yaş aralığı ise 41 ile 82 arasındadır. Katılımcıların eğitim durumları göz önüne alındığında genel olarak yüksek eğitimlerini tamamlamış kişiler oldukları görülmüştür. Eğitim durumları değerlendirildiğinde; 1 kişi ilkokul (görüşmeler sırasında orta ikinci sınıf terk olduğunu belirtti), 1 kişi ortaokul, 5 lisans, 1 yüksek lisans 2 doktora mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında okuryazar olmayan kimse bulunmamaktadır. Eğitim düzeyleri meslek durumunu ve çeşitliliğini etkileyen bir faktördür. Katılımcıların meslek durumları değerlendirildiğinde; 1 görüşmecinin mesleğini bilmemekle beraber, 3 emekli öğretmen, 1 öğretmen aynı zamanda sendikacı, 1 kişi avukat, 1 kişi Prof. Öğretim üyesi, 1 kişi inşaat sektörü, 1 kişi görüşmeler sırasında belirttiği şekilde Almanya'ya işçi göçleri sırasında göç etmiş ve orada kendi gıda sektörü üzerine iş yeri açarak işlettiğini ancak şu an kalıcı olarak Türkiye'ye yerleşip İstanbul'da yaşadığını belirtmiştir.

Demografik özellikler kapsamında katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, yaşadıkları yer ve hangi kuruma üye oldukları tespit edilmiştir. Araştırmanın Çalışma grubu toplamda 34 kişiden oluşmaktadır.

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, Türkiye’ye büyük gruplar halinde göç etmeye başlamıştır. Sınırlarımıza dayanan Suriyelileri Türkiye ülke içerisine kabul edip, koruyucu bir rol üstlenmiştir. Nüfusları resmi rakamlara göre 3,5 milyondan fazla olan Suriyeli Mülteciler, Türkiye de pek çok toplumsal sorunların da ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

4.2. MÜLTECİLERLE İLGİLİ GENEL DÜŞÜNCELER

Mültecilerle ilgili genel düşünceler adlı tema dört farklı alt kategori içerisinde değerlendirilmiştir. Bu kategorilere ilişkin kodlamalar aşağıdaki Tablo.4’de gösterilmiştir.

Tablo 4. Mültecilerle ilgili genel düşünceler için ortaya çıkan kodlamalar

TEMALAR	ALT KATEGORİLER	KODLAR
Mültecilerle İlgili Genel Düşünceler	Mültecilerin Türkiye’ye Kabulü	Komşu olarak görme
		Zorunlu bir tercih olarak görme
		Bir üst aklın veya planın parçası gibi düşünme
		Göçmen deposunu gibi görme
		Empati duygusuyla bakma
		Kaosa sebep olma
		Türkiye’nin güvenliği ve geleceği açısından ciddi bir problem
		Kültür ve dini inanca göre kabullenme duygusu ile bakma
		Yerini yurdunu kaybetmiş insanlar olarak görme
		Dış güçlerin çıkar çatışması olarak görme
		Misafir gözüyle bakma
		Sığınmacı statüsünde görme
		Uzun süre kalmalarına tepki gösterme
		Ülkeyi işgal edenler olarak görülmesi
		Suriyeli erkeklerin onursuz olarak görülmesi
		Ekonomik olarak tehdit edici bir unsur olarak görülmesi
		Etnik olarak bir baskı
Mecburi kabul edilmişlik olarak görme		
Geçici gözüyle bakılması		
Mültecilerle İlgili Genel Düşünceler	İletişime Geçme Durumu	Mülteci öğrencilere yardım etme

		Esnaf veya çalışanlar ile karşılaşma
		Mülteci çocuklara acıyarak bakma
		Türk gibi davrananlar
		Çözülebilecek bir sorun olarak görme
		Geniş aile ve çok çocuklu olmaları
		Dindar görünümde olmaları
		Can endişesi yüzünden gelmeleri
		Gelişi güzel yerleştirilmeleri
		Mültecilerin daha fazla gelir elde etmeleri
		Seyahat ederken dilenenler ile karşılaşma
		Onların kendilerini misafir değil efendi olarak görmesi
Mültecilerle İlgili Genel Düşünceler	Mültecilerin Yaşam Koşulları	İyi durumda olanlar
		Pozitif ayrımcılığa sahip olanlar
		Sağlıksız koşullarda yaşamaları
		Nüfusları fazla olanlar
		Yardıma muhtaç olanlar
		Sağlıksız ortamda yaşayanlar
Mültecilerle İlgili Genel Düşünceler	Mültecilerin Halkın Arasına Karışması	Halkın arasına karışmalarının doğru olmaması
		İçlerinde terör örgütü ile bağlantısı olanlardan şüphe edilmesi
		Kültürel farklardan dolayı sakıncalı olması
		Kültürel yapıyı bozacaklarından şüphe edilmesi
		Mezhep ve inanç farklılıklarının olması
		Sosyal, güvenlik, demografik ve siyasi açıdan sorun yaratmaları
		Halkın arasına karışmalarını engellemenin mümkün olmaması
		Belirli aşamalardan sonra halkın arasına karışmalı
		Türkiye'nin kültürüne ve geleneklerine uymak zorunda olmaları
		Sürekli kamplarda tutulmalarının mümkün olmaması
		Vatandaşlık vermenin Türkiye'nin geleceği açısından sorun yaratacak olması
		Kendi dillerinde eğitimin Türkiye'nin geleceği açısından sorun olması
		Halkın arasına karışmaları doğal bir durum
		Kültürel olarak benzerlikler olması
		Psikolojik baskı kurmaya çalışmaları
		Türk milletiyle bütünleşememeleri

Yukarıdaki Tablo 4’de alt kategoriler altındaki başlıkların kodları katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlamalardır. “*Mültecilerin Türkiye’ye Kabulü*” başlığı altındaki kodların tanımını şu şekilde açıklamak mümkündür; En çok Türkiye’ye

mültecilerin gelmesi Suriye ile “*Türkiye’nin uzun sınır komşusu*” olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar Suriyelilerin Türkiye’ye gelmesini ise “*zorunlu bir tercih olarak görmektedir*”. Türkiye’ye bu kadar çok mültecinin gelmesini “*dış güçlerin bir planlaması*” olarak görenler de vardır. Suriye’den gelen mültecilere Türk halkı ilk zamanlarda “*acımış ve misafir olarak kabul etmiştir*”. Bazıları ise “*sığınmacı*” olarak değerlendirip onlara kucak açılması gerektiğini ifade etmiştir. Nüfusları her geçen gün daha da artan Suriyeli sayısı nedeniyle Suriyeliler Türkiye açısından hem “*ekonomik zarara*” neden olduklarını hem de “*ülkeyi işgal edip ileride kaosa neden olacaklarını*”, “*etnik bir baskı*” oluşturacaklarını düşünmektedir. Suriye’den kaçan erkekleri ise bazı katılımcılar “*onursuz*” olarak nitelendirmiştir.

“*Mülteciler ile İletişime Geçme Durumu*” başlığındaki kodlar şu şekildedir; Katılımcılar mülteciler ile Türkiye’de “*esnaf olanlarla veya çalıştıkları iş yerlerinde, dilenenler ile*” karşılaştıklarını belirtmiştir. Mültecilerin “*dindar bir görüntü çizdiğini, canlarını kurtarmak endişesiyle Türkiye’ye geldiklerini ve Türkiye’ye gelişigüzel bir şekilde yerleştirildiklerini düşünmektedir*”. Mültecilerin bazılarının “*Türk gibi davrandığını*” belirten katılımcılar da olmuştur. Suriyeli meselesini “*çözülmesi gereken bir sorun*” olarak değerlendirmektedirler. Katılımcılar “*Mültecilerin Yaşam Koşullarının*” “*hem iyi hem de kötü durumda olanların*” olduğunu belirtmiştir. “*Sağlıksız yaşam koşullarında*” yaşayanların “*yardıma muhtaç*” kişiler olduğunu ve “*nüfuslarının çok olduğunu*” gözlemlemişlerdir. Bazı katılımcılar mültecilere devlet tarafından “*pozitif ayrımcılık yapıldığını*” düşünmektedir. Pozitif ayrımcılık yapılan mültecilerin yaşam koşullarının iyi olduğunu belirtmektedirler.

“*Mültecilerin Halkın Arasına Karışması*” başlığı altındaki kodların tanımı şu şekilde açıklanmaktadır; Katılımcılar Suriyeli mültecilerin “*Halkın arasına karışmasını doğru bulmamaktadır*”. Bunun nedeni ise Mültecilerin farklı “*kültüre sahip olmaları, içlerinde terör örgütü üyesi olanlardan şüphe edilmesi, sosyal, güvenlik, demografik ve siyasi açıdan sorun yaratmaları, mezhep ve inanç farklılıklarının olması*” gibi olgularla açıklamaktadır. Katılımcılar mültecilerin “*Türk halkı ile bütünleşemediğini vatandaşlık verilmemesi gerektiğini ve mültecilerin Türk toplumu üzerinde psikolojik baskı kurmaya çalıştığını*” düşünmektedir. Farklı kültüre sahip olduğumuzu düşünen katılımcılardan ayrı olarak bazı katılımcılar Suriyeli mülteciler ile “*kültürel benzerlikler*” olduğunu belirtmiştir. “*İnsanların sürekli*

kamplarda tutulamayacağını” ve halkın arasına karışmalarının “doğal bir süreç” olduğunu düşünmektedirler.

4.2.1. Mültecilerin Türkiye’ye Kabulü

Katılımcılar arasında göç süreci ile ilgili düşüncelerini belirtenler **“Mültecilerin ülkemize gelmesini nasıl karşılıyorsunuz? Lütfen empati yaparak açıklayınız”** sorusuna verdikleri cevaplar genel olarak benzerlik göstermekle beraber farklı görüşler de ortaya çıkmıştır. Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye gelmelerine olumsuz bakan katılımcılar olduğu gibi Türkiye’ye gelmelerine olumlu bakanlar da olmuştur. Aynı zamanda Suriyeli mültecilerin mecburen Türkiye’ye geldiklerini düşünenler de vardır. Mültecilerin Türkiye’ye gelmesini olumsuz karşılayan katılımcıların ortak görüşleri genel olarak; mültecilerin kendi vatanlarında kalıp orada kendi ülke sınırları içerisinde mücadele etmeleri gerektiğini, ülkeye gelen milyonlarca Suriyelinin demografik yapının bozulmasına neden olacağı endişesi taşımaktadırlar. Bu kadar çok mültecinin Türkiye’de bazı bölgelerde Türk nüfusundan çok olmasından dolayı işgal edildiğini belirten katılımcılar da olmuştur.

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelmesinden rahatsız olan katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-11 *“Mültecilerin ülkemize sadece mülteci olarak, yani geçici bir süre olarak ülkeye olağanüstü durumlarda kabul edilmesinden yanayım. Bizim ülkemiz mültecilere bakabilecek konumda değildir. Çünkü bizim devletimiz. Devletimiz mültecilere baktığı zaman kendi ana halkını ihmal etmiş oluyor.” (E,64, H1)*

Katılımcı-13 *“Burada Mülteci meselesinde bizim tavrımız şu: geçmişten Türk Tarihinden bugüne kadar gelen şekliyle düşünürsek, biz tabi ki mazlum milletlere yardım eden bir milletiz. Ama bunun kontrollü şekilde olmasını istiyoruz. Yani biz bu mülteci meselesine baştan beri sınırdaki beş yıldızlı konforda dahi mülteci kampları oluşturup, kontrollü bir şekilde bu meseleyi çözebilirdik ama ülkemizde yapılan şey kontrolsüz bir şekilde oldu. Bu yüzden rahatsızım bir Türk Milliyetçisi olarak. Ülkem açısından demografik bir darbe endişesi de taşıyorum, demografik nüfus yönünden. İlerde herhangi bir yerde karşımıza sorun da çıkabileceğini düşünüyorum. Şu anda günümüzde güney bölgelerinde Hatay’da özellikle Suriyelilerin bu vilayetlerimizde çok daha büyük sorunlar yaşanabileceğini düşünüyorum. Bu yüzden rahatsızım bu*

politikanın bu şekilde olmasından. Ama mazlum milletlere her zaman yardım edilmesinden yanayım.” (E, 44, T1)

Katılımcı-17 “Kaçınca sorunlar çözülüyor mu? Çözülmedi. Neye inanıyor idiyeler mücadelelerini kendi ülkelerinde yapacaklardı. Yunan, Fransız, Anadolu’yu işgal ettikleri zaman biz bir yere kaçtık mı?” (E,83, A1)

Katılımcı-19 “Bunların ülkemize gelmesini insani olarak olumlu olarak karşılıyorum. Fakat hükümetin sorunu çözme ve bunların ülkelere dönmeleri konusunda ciddi bir çaba harcamaması, zaman ilerledikçe ülkemizde kalıcı bir konuma taşınmaları, Batı’nın Türkiye’yi bir göçmen deposu gibi görmesi iyimser bakış açımı olumsuzla dönüştürmektedir. Suriyeli sığınmacıların ülkemizde kalıcı olma ihtimali bile beni rahatsız ediyor.” (E,74, A1)

Katılımcı-23 “Şimdi ben yurt dışında kaldığım için yurt dışında çalışmak ve yaşamamın da ne kadar sorunlu olduğunu bildiğim için bir davetle gittiğiniz halde ben orada iş kurarken baya bi zorluk çektim sen yabancısın sen yabancısın diye. Onun için mülteciler burada tamam Türkiye’dekilerin hakkını ihlal etmemek kaydıyla rahat bir yaşama kavuşmalılar, dinimiz de bunu emrediyor, insanlık da bunu gerektiriyor ama istismarcı olursa tabi ki karşıyım. Yani yaşadıkları ülkenin şartlarına uymayıp da kendi menfaatlarına ya da kendi fikirlerine göre bir şeyler yaparlarsa elbette ki karşıyım.” (K,81, H1)

Katılımcı-31 “Zor bir durum. Kimse onların yerinde olmayı istemez. Herkes öncelikle vatanında mutlu yaşamayı ister. Ancak dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir problemin sonuçlarının komşu (uzak-yakın) ülkelere göç olarak ortaya çıkması ve göç edilen ülkede bir kaosa sebep olması sonucu da bu sorunla karşı karşıya kalan ülke için kolay baş edilebilecek bir durum değildir. Bu sebeple istem dışı bir şekilde aşırı göç dalgasına maruz kalmamız ülkemizin güvenliği ve geleceği açısından ciddi bir problem oluşturmaktadır. Daha birçok sebeple sorunun sadece ve gönüllü olarak benim ülkem insanı tarafından çözülmek istenmesini mantıklı bulmuyorum.” (K,58, A1)

(Katılımcı-2) Suriyeli mültecilerin vatanlarını kaybettiğini, onların ortada kalıp ülkemize gelmesini ve kabul edilmesinin dini inancımız ve kültürümüze göre normal karşılanması gerektiğini savunmuştur. (Katılımcı-3) Suriyeli Mültecilerin yaşanan iç karışıklıklar sonucunda zorunlu olarak ülkemize geldiklerini ve kucak açılması

gerektiğini ileri sürülmüş, ancak mültecilerin ülkemize gelmelerini bir üst akıl veya bir planın parçası olabileceğini söylemiştir. Katılımcılar fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-2 “Şimdi bu önemli bir şey. Biliyorsunuz ki bunlar yerini yurdunu vatanını kaybetmiş insanlar, ortada kalmış insanlar. Bizim inancımıza ve kültürümüze göre bunların kabul edilmesinde ben bir eksi görmüyorum. Kabul edilmesi lazımdır. Nitekim de devletimiz bunu kabul etti, bizim milletimizin kültürü budur inancı budur bunu değiştiremeyiz.” (E, 73, T1)

Katılımcı-3 “Suriye’de yaşanan iç savaş ve karışıklık neticesinde olan bir durum. Ülkemize gelen mültecilerin gelmesi bir zorunlu tercih. Dış güçlerin çıkar çatışması ve içerde çıkan karışıklık durumu, yapılan müdahale ile insanlar yerinden yurdundan koparılıp mağdur edilmesi gerçeği var. Mültecilerin ülkemize gelmesi bir sonuç. Bu nedenle ülkemize gelmekten başka çıkış yolları olmadığını düşünüyorum. Fakat mültecilerin ülkemize gelmeleri bir üst aklın veya bir planın parçası mı diye düşünmekte gerekli. İnsani olarak elbette mağdur ve çaresiz insanlara kucak açılabilir.” (E, 64, T1)

Suriyeli mültecilerin ülkeye geliş statülerinin mülteci kavramı çevresinde mi? sığınmacı mı? yoksa geçici koruma ile ülkeye alınan kişiler olarak mı değerlendirmek gerektiği konusunda bir düşüncesi olan katılımcılar, Suriyelilerin zor şartlar altında gelen kişiler olduğunu ancak bunun dışında kalan kişilerin de olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bazı Suriyelilerin orada mücadele içinde devam edebilecek insanlar olduğunu da belirtmiştir. Ülkemize gelmelerini ise Türk Milleti’nin tarihin eski zamanlarından itibaren mazlumun yanında olan ve misafire kucak açan bir kültürü olduğunu, Türklerin her zaman koruyucu olduğunu belirtmiştir. Hemen hemen aynı fikirde olan (Katılımcı-4) mültecileri ülkeye almak yerine daha çok sınırda beş yıldızlı mülteci kampları oluşturup kontrollü bir şekilde meselenin çözülebileceğini ancak ülkeye kontrolsüz bir şekilde alındıkları için bunun sağlanamadığını belirtmiştir. Katılımcılardan bir diğeri, (Katılımcı-5) Suriyelileri sığınmacı statüsünde değerlendiriyor ve sığınmacı statüsünde kaldıkları çerçevede olumsuz bir düşüncesi olmayacağını belirtmektedir. Ülke çıkarlarının göz önünde bulundurulması gerektiğini savunmaktadır. Suriyeli mültecilerin ülkemize gelmesini insanı bir durum olarak değerlendirdiğini belirten katılımcılar, Türkiye’ye gelen Suriyelileri mülteci veya göçmen olarak değerlendirildiği takdirde uluslararası

hukuka göre hak ve ayrıcalık tanınması gerektiğini söyleyerek, bunun önüne geçmek için “Suriyeli sığınmacılar” statüsünde değerlendirilmesinin daha doğru olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı-4 “Mülteci kavramında Suriye’den gelenler için kullanılan doğru bir kavram mı mülteci kavramı acaba? Önce burdan başlamamız lazım. Sığınmacı mı? Geçici koruma ile mi alınmış kişiler? vesaire... bir kere burda empati yaparak açıklanmasını biraz ben önyargılı buldum açıkçası. Bu demek ki öyle bi ön yargı var empati yapmadan açıklama gibi hamasetle falan... yoo öyle bir düşüncem yok benim şahsi olarak. Tabi ki empati yaparak açıklama yapacağım ama bu bütin siyasi sosyal ekonomik şartları ve olguları ortadan kaldırarak düşüneceğimiz anlamına da gelmez. Sadece hümanist bir yaklaşımla açıklayamayız tabi ki. Zor şartlar altında bulunan insanların güvenmek için bir sığınak aradıkları gerçeği ortada ama bunun dışında olan insanlar da var. Orada bu mücadelenin içerisinde devam edebilirlerdi de bazı insanlar. Yani en azından gençler. Kadın çoluk çocuk yaşlılar haricinde birçok genç nüfus da ülkemize giriş yaptı. Bunu da düşünmemiz lazım. Biz Türk Milleti olarak tarihimizden gelen, aynı zamanda alışkanlığımız geleneğimiz diyelim ve Türk Milletinin kültürünü de var olan misafir anlayışı zaten birçok defa da tarihte örnekleri ile yaşanmıştır. Türk insanı her zaman koruyucudur, mazlumun yanındadır, yanında yer almıştır, yüksek insani duygularla doludur. Bu soruya öyle olumlu veya olumsuz bir şekilde toptancı bir yaklaşımla cevap vermek doğru olmaz. Çeşitli yönleriyle değerlendirmek gerekir. Farklı yönleriyle değerlendirmek gerekir.” (E, 41, T1)

Katılımcı-5 “Mültecilerin ülkemize gelmesini sığınmacı statüsünde kaldıkları müddetçe olumsuz bakmıyorum. Ancak sığınmacıları ülkemize alırken ülkeyi yönetenlerin ulus ve ülke çıkarlarını gözetmesi gerektiğini düşünüyorum.” (E, 60, T1)

Sınır ötesindeki insanları duvar örerek durdurmaya çalışılması ve ülkeye girişlerinin engellenmesi kötü bir durum olarak değerlendiren katılımcı; bunların ülke içerisine alınırken belirli bir oranda tutulup Türkiye’nin iş hayatına entegre edilmesi, ailesine bakmak ve yardımcı olmayı insani bir duygu olarak niteleyen katılımcı, mültecilerin uzun süre ülkemizde kalması bir süre sonra problemlere neden olacağını belirtmiştir. Katılımcı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-6 “Başlangıçta, duvar ötesindeki insanları eğer duvar örerek durdurmaya çalışırsanız uygun bir şey değil, ama belli bir oranda da bakabilecek insanları alıp kendi bünyenizde çalıştırıp, ee bunlara iş vermek, çalıştırmak, bunların diğer çoluğuna çocuğuna yardımcı olmak insani bir duygudur. Bunu hoş karşılarım. Ama belli bir süreden sonra eğer çok uzun süre kalıcaksa bunların eğitimleri, kültürel yapıları, düşünce tarzları belli bir süre sonra sıkıntı yaratmaya başlar. Bunların örneklerini yaşıyoruz. Avrupa işe yarayan insanları, doktoruydu, mühendisiydi daha şey olanlarını aldı götürdü sana olduğu gibi pas olanını bıraktı ve problem yaşıyoruz. Benim şuandaki çalıştığım kurumda bir tane mülteci yoktur. Sigortasız insan da yoktur. Çünkü açık kapı ülkesi değil ki. Aynı zamanda mülteci olarak sayıyorsun, Türkistanlı mülteci değil, Afganı mülteci değil. Ee dünyanın diğer ülkelerinden gelen Afrika’dan gelenler mülteci değil ama bugün Esenyurtta 75 bin tane şey var mülteci var. Kayıtlı mı kuyutsuz mu? Bunların hepsinin kendilerine ait işyerleri var. Vergi ödedikleri yok, bilmem ne yaptıkları yok. Şimdi bunlar gereğinden fazla uzun süre olduğu zaman, kendi içinde kendi bünyesinde bakacağın insanlara gerekli yardımı yapamıyorsun. Bu da sıkıntı yaratıyor.” (E, 70, T1)

Ülkenin mülteciler tarafından bazı yerlerinin işgal edildiğini savunan katılımcılar, mültecilerin ilk gelmeye başladıkları zamanlarda savaştan kaçtıklarını sandığını ancak daha sonra işin öyle olmadığını söyleyerek, yine de okul müdürlüğü yaparken okuluna gelen mültecilere yardımcı olduğunu belirtmiştir. Türkiye’ye yapılan göçlerin ilk başlarda çocuk ve kadınların gelmesini hoş karşılayanlar zamanla kendi topraklarında savaşabilecek, mücadele edebilecek erkeklerin ülkeye sığınmalarından rahatsız olduğunu belirtmiş ve vatanını savunmayan kişilerin savaştan kaçmasını onursuzluk olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-9 “Mültecilerin tabi ilk etapta biz de herkes gibi hakikaten savaştan kaçtıklarını zannettik fakat, ben daha sonra o zamanlar okul müdürlüğü yapıyordum, onlara yardımcı da olduk devletimizin emri gereği. Fakat daha sonra ülkemizin yer yer her tarafının işgal edildiği kanaatindeyim” (E,63, T1)

Katılımcı-22 “İlk başlarda kadın, yaşlı, sakat ve çocukların ülkemize sığınmasını onaylamıştım. Sonuçta onlar siyasetten uzakta masum sivillerdi. Ancak daha sonra savaşabilecek erkeklerin de ülkemize sığınması beni rahatsız etti. Çünkü Kurtuluş Savaşı vermiş bir ülkenin insanları olarak tarihte bizim insanlarımız

kaçmamış, kadın, erkek, çoluk çocuk vatan savunmasında yerlerini almıştı. Vatanını savunmayan insanların kaçışını onursuzluk olarak değerlendirdim.” (K,57, T1)

Katılımcı-30 *“Şimdi çok açık net söylüyorum. Dünyada Türk olup da ben Türk’üm diyen ve kendi vatanının işgal edilmesine karşı çıkmayan mültecilere ben karşıyım. Özellikle bu dünya ortamı içerisinde, kendi vatanını toprağını savunmuyorlar, kendi vatanının işgaline karşı çıkmıyorlar. Ne yapılırsa yapılsın boyunlarını eğiyorlar, kaçmak için de yer arıyorlar ve bu şekilde özellikle en yakın da bizim ülke olması nedeniyle bizim ülkemizi tercih ediyorlar. Kendi ülkemizin şu andaki milli geliri düşünürsek rakamsal olarak Dünyada belki çok sonlarda bir ülke milletinin haklarına tecavüz ediyorlar. Bu ülkede yerleşerek ticari hayatı kendi ellerine geçirmeye çalışıyorlar, belki açıkça söyleyelim; yol mafyası dediğimiz ticari mafya dediğimiz veya buna benzer birçok olaylarda gelecek günlerde çok tehlikeli safhalara doğru gidebilir bu ülke mülteciler vasıtasıyla. Ondan ötürü ben özellikle Suriyeli mültecilere karşıyım.” (E,65, A1)*

Mültecilerin ülkemize gelmesinin iki boyutu olduğunu ileri süren katılımcılar yaşanan olayların insani ve siyasi boyutundan söz etmiştir. Her şeyden önce Suriye’de yaşananları insani değerler çerçevesinde değerlendirenler yukarıda belirtildiği üzere diğer katılımcılar gibi mazluma, yardım isteyenlere Türk Milletinin her zaman yardım edeceğini, bununda Türk milletinin genlerinin ve töresinin bir getirisi olduğunu belirtmiştir. Siyasi boyutunda ise Suriye’nin kuzeyindeki yerli halkın sindirilip bastırıldığını ve oraya PYD terör örgütünün bir devlet kurduğunu, bunun da okyanus ötesi bir proje olduğunu söylemiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-14 *“Şimdi şöyle. Bu mültecilerin ülkemize gelmesinin iki boyutu var. **Bir insani boyutu**, biz ülke olarak insanlara yardım severliğimiz veyahutta aile yapımız, genlerimizin, törelerimizin, şimdiye kadar ne gerekiyorsa onu yapmak insani görevimizdir. Örnek veriyorum, Beykoz Türk Ocağı şubesi olarak ilk Bayırbucak Türkmenleri geldiğinde, içlerinde Suriyeli falan başka şey de var, bunlar varken biz hep bağrımıza bastık kucakladık, bütün eksikliklerini gidermeye çalıştık gücümüz yettiği kadar, bu bizim misafirperverliğimiz. Bunun bir de siyasi boyutu var, bu da şöyle; bu Suriye’deki yaşamakta olan, bizim göçmen diye tabir ettiğimiz, mülteci de değil, şu an mülteci sınıfına girmedi henüz, mülteci olsalardı mülteci yüksek komitesince bir kurul oluşturulur onun giderleri uluslararası düzeyde*

karşılanırdı bu öyle olmadı. Türkiye sadece gelin buyrun kapımız açıktır dedi ve geldiler. Ama sonuçta şöyle, bunun bir proje olduğu kanısındayım ki öyle olduğunu düşünüyorum, Suriye'nin kuzeyinde oradaki yerli halk sindirildi bastırıldı asimile edildi, oraya PYD denilen bir devlet kuruldu şu an. Onun da okyanus ötesi bir proje olduğunu Avrupa'daki devletlerin desteklediğini hepimiz biliyoruz.” (E, 66, T1)

Başka bir katılımcı ise Uygur Türkleri dışında bütün mültecilere karşı olduğunu ifade etmiştir;

Katılımcı-28 *“Çin zulmünden kurtulmak isteyen Uygur Türkleri dışındakilere karşıyım. Herkes kendi Memleketinde kendi bağımsızlığının mücadelesini versin.” (K,57, T1)*

Bir katılımcı Suriyeli mültecilerin Türkiye’de geçici olmaları ve Suriye’ye geri gitmeleri konusunda eğer ülkelerine geri döneceklerse rahatsız olmayacağını belirtmiştir. Ancak Türkiye’ye kalıcı olarak yerleşmeleri durumunda Suriye’de boşalan bölgelere farklı etnik yapılanmalar olursa buna karşı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kalıcı olan Suriyelilerin Türk milletine karşı etnik bir baskı oluşturacağını düşünmektedir. Katılımcı fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-24 *“Suriyeli mülteciler geçici olarak gelip ülkelerine tekrar dönecekse biz Türk Milleti olarak rahatsız olmayız. Onlara kapımız açık. Ama bir program dahilinde geldilerse ve buraya yerleştilerse bunun iki tane sakıncası var Türk milleti açısından. Birincisi onların Suriye’de boşalttıkları yerlerde etnik olarak farklı yapılanmalar olacak buna karşıyız. İkincisi burada da etnik olarak bir baskı oluşacaktır Türk milletine karşı.” (E,55, A1)*

Mültecilerin Türkiye’ye gelmesini mülteciler açısından olumlu olduğunu değerlendiren katılımcının düşünceleri;

Katılımcı-25 *“Şimdi ben onlar açısından olumlu. Türkiye’ye gelmeseler çok zor durumda kalacaklardı. Ülkeye gelmelerini olumlu karşıyorum” (E,61, A1)*

Mültecilerin ülkemize gelmesinin mülteciler açısından bir mecburiyet olduğunu ve gelen mültecilerin Türkiye’nin önlemesinin mümkün olmadığını ifade eden katılımcılar, sınır ötesi kamplarda mültecileri barındırma imkanının olduğunu ancak başka ülkelerin buna sıcak bakmadığından dolayı Türkiye’nin mültecileri mecburen kabul ettiğini düşünmektedir;

Katılımcı-1 “Şimdi tabi aslolan Suriye’de böyle bir olayın vuku bulmamasıydı. Türkiye’nin bu meseledeki yerini doğru tayin etmesiydi ama Türkiye, Suriye’deki bu hale gelmesinide sağlayacak bir siyaset içine girince artık mültecilerin Türkiye’ye gelmesini önlemesi mümkün değildi, yani kendisinin sıkıntıya soktuğu insanları bi manada ülkesine davet edecekti, geldi. Bu bi zaruretti. Engellemek mümkün müydü? işte onun için belki sınır ötesinde bu kampları kurmak orda bunları iskan etmek orda bunların ihtiyaçlarını karşılamak imkânı vardı ama buna da diğer ülkeler rıza göstermeyince Türkiye mecburen Türkiye’ye kabul etti mültecileri.” (E, 75, H1)

Katılımcı-10 “Mültecilerin ülkemize gelmesini, evvelen niye geldiler? Ne oldu da geldiler? Onu bi şey yapmak lazım yani. Durup dururken gelmediler. Orada mesela Türkiye’nin siyasi açıdan baya vebali var. Orda iç savaş oldu binevi. O da evlerinde rahat edemediler. En yakın neresi? Türkiye. Çoğu zaten Müslüman, din bakımından uyum sağlıyo bide mülteci ikiye ayrılıyo, Türkler var. Türk mülteciler var. İşte biz artık mecburiyetten gelenleri mecburen kabullenecez, napıcaz atamayız da? Ama isterdim ki herkes kendi memleketinde yaşasın orda hayatını sürdürsün, onların yardıma ihtiyacı varsa onların memleketine burdan yardım edelim. En ideali oydu. Zaten adı bak mülteci diyoruz... geçici yani... temelli değil, göçmen değil, göçmen olunca geliyolar göç ediyolar temelli yerleşiyolar. (E,82, H1)

Ülkeye gelen mültecilerin kontrollü bir şekilde ve toplumda adaptasyon politikaları uygulandığı sürece mültecilerin topluma faydalı olabileceğini ifade eden (Katılımcı-12), bu adaptasyon politikasını Türkiye’nin sağlayamadığını ve bu yüzden Suriyelilerin gettolaşarak toplumsal huzursuzluk ve milli güvenlik sorunu oluşturduğunu ifade etmiştir;

Katılımcı-12 “Mülteciler kontrollü olduğu sürece yani toplumun taşıyabileceği ve adaptasyon politikalarının uygulandığı zaman belli oranda toplum için faydalı buluyorum. Ama maalesef Türkiye’de daha önce de bu mülteci meseleleri olmuştur mübadele döneminde, balkanlardan gelenlerde falan. Özellikle Boşnak ve Arnavutlar. Kendi ülkelerinde Türkçe kurslarına giderek Türkçe öğrenmiş olarak geldiler ve bu vatandaşlarımızla toplum hiçbir zaman bir kavga içerisinde ya da ötekileştirme içerisinde olmadı. Ancak son zamanda özellikle Suriye, Kuzey Irak, Afganistan’dan, Libya’dan bir takım Arap ülkelerinden gelenlerle alakalı bir adaptasyon politikası geliştiremedik ve uygulayamadık. Uygulayamayınca bunlar ülkenin birçok yerinde gettolaştılar ve toplumsal huzursuzluğa sebep olmaya

başladılar, ki millet olarak taşıyacağımız mülteci sayısının çok üstünde artık bir milli güvenlik meselesi haline geldiler.” (E,44, H1)

Türk Milliyetçilerinin Suriyeli mülteciler hakkındaki düşünceleri genel olarak mültecilik durumunun insani bir boyut taşıdığını, olaya da insani duygularla yaklaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar mültecileri ülke sınırları içerisine alırken dikkatli olunması gerektiğini, zira içlerinde terör örgütü mensuplarının da bulunacağını ve bunun da Türkiye'nin güvenliği açısından problem yaratacağını ileri sürmüştür. Aynı zamanda ülkeye alınan mültecilerin yer yer yüksek nüfuslarından dolayı belirli bölgeleri işgal ettiklerini düşünmektedirler.

4.2.2. Mültecilerle İletişime Geçme Durumu

Türkiye'nin 81 ilinde Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Kimileri dilenmekte, kimileri buldukları işlerde çalışmakta, kimileri de kendi imkânları doğrultusunda açtığı işyerleri sayesinde ülke içerisinde birçok farklı pozisyonlarda bulunmaktadır. Katılımcılara “*Şimdiye kadar Suriyeli Mülteci ile iletişime geçtiniz mi? (Bakış açınız değişti mi?)*” sorusuna verdikleri cevapta Türk Ocağı üyelerinden 9'u iletişime geçtiğini, 4'ü ise herhangi bir iletişimde bulunmadıklarını söylemiştir. Aydınlar Ocağı üyelerinden ise iletişime geçen 7, iletişime geçmeyen ise 4 kişi vardır. İki Ocağa da üye olan toplam 10 katılımcıdan 8'i iletişime geçmiş, 2'si ise iletişime geçmemiştir.

İletişime geçen kişiler iletişime geçtikten sonra mültecilere olan bakış açılarında bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir. 1 katılımcı iletişime geçtiği mültecilerin Türkçeyi benimsemediklerini, hala Türkçe konuşmadıklarını ifade etmiştir. Bu da mültecilerin Türk kültürünü benimseyemediği ve ayak uyduramadığının bir göstergesidir. Suriyeliler ile iletişime geçen kişilerin bazıları öğretmenlik mesleği nedeniyle Suriyeli öğrencileri olmasından dolayı veya mahallede çalışan Suriyeli esnaflar ile iletişime geçmiştir. Bazı kişiler ise Güneydoğu'da Suriyelilerin kamplarını görmek için o bölgeye gitmiş ve Suriyeli mülteciler ile iletişimde bulunmuştur.

Suriyeli mülteciler ile iletişime geçtiğini söyleyen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 “*Ee tabi burda gençler var gençler efendim gelirler bize burada ben hatta onlara zaman zaman kahvaltı mahvaltı veririm. Gerek Suriyeliler olsun*

Iraklılar olsun bunlar gelip gidiyolar bizim ocağımıza. Evet görüşüyoruz bu çocuklarla onların burada fikirlerini alıyoruz görüşlerini alıyoruz evet.” (E,73,T1)

Katılımcı-3 *“Evet iletişime geçtim. Suriye halkı hakkında peşin yargılı olmadığım için bakış açım da bir değişiklik olmadı.” (E,64,T1)*

Katılımcı-13 *“Yani evet, Suriyeli bir mülteci ile iletişime geçtim. Öğrencilerim oldu en basitinden. Ya da esnaf çalışan gördüğüm oldu. Bakış açım şöyle, tabii ki birebir görünce durumlarına üzülmüyorsunuz ama ülkemizin menfaatleri bir Türk Milliyetçisi olarak her şeyin üstündedir. Bu yüzden ben bu olaya ilkesel bakarım. O anlık yaşadığı duruma üzülebilirim, yardımcı da olurum ama sistemli bir göçmen politikası olması gerektiğine inanıyorum. Öğrencilerim oldu. Kendilerine tanınan ayrıcalıkları suistimal edenleri de gördüm bu süreçte. O yüzden her şeyde olduğu gibi bu işte de biraz suistimal olduğunu düşünüyorum mülteciler konusunda.” (E,44,T1)*

Katılımcı-17 *“Bazılarını tanıdım, kanaatim değişmedi. Tabii ki çocuklara acıyorum ama çocuklar kendi başlarına gelmediler ki” (E,83, A1)*

Katılımcı-18 *“Çok kişi ile karşılaştım. Yabancı olarak görmedim. Destekledim. Çoğu sanki Türk gibi davranıyordu.” (E,60, H1)*

Katılımcı-22 *“Sadece iletişime geçmekle kalmadım aynı zamanda Güneydoğu Anadolu’da onların kamplarını görmeye gittim. İçeri girmemiz yasaktı ancak onların sınır köylerindeki ve kent merkezlerindeki hallerine tanık oldum.” (K,57, T1)*

Katılımcı-31 *“Uzun süreli değil. Ayak üstü konuşmak şeklinde. Hayır bakış açım değişmedi. Sadece onlara acıyarak çözülebilecek bir sorun olarak görmüyorum. Yoksa kişisel olarak onların durumuna çok üzüliyorum.” (K,58, A1)*

Katılımcı-33 *“Suriyeli iki aile ile tanıştım bunca zaman İstanbul’dalar. Kanaatim değişmedi. Hala çat pat da olsa Türkçe konuşmayı benimsememiş olmalı ki konuşmuyorlar Çocuklarının da birçoğu anlaşmak için tercüman kullanıyorlar. Halbuki Almanya’ya giden Türkler kısa bir süre sonra yaşlarına da bakmaksızın Almanca konuşabiliyorlar. Geniş aile ve Çok çocuklular. Dindar görünüşleri var. Tam mevcut siyasetin arzu ettiği cemiyet” (E,75, A1)*

Katılımcı-25 *“Geçtim. Bakış açım değişti mi? Önemli olan mülteci problemi çıkmadan o ülkede çözülebilseydi kimse isteyerek evini barkını, yerini yurdunu terk*

etmek istemezdi. İstanbul da bile bir sürü illerden göçmen aileler yaşıyor ama birçoğu geri dönmek istiyor. Geçim derdinden İstanbul'a geliyorlar. Suriyeliler de ekonomik derdiyle değil de can derdiyle geldiler Türkiye'ye yani." (E,61, A1)

İletişime geçen katılımcılardan bazıları Suriye'den gelen Türkmenler ile iletişim kurmuş ve onların sorunları ile ilgilenip ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Bu yardımı ise Türk Ocakları derneği ile gerçekleştirmektedir.

Katılımcı-1 *Suriye'deki mültecilerden yani daha doğrusu Suriye'den Türkiye'ye gelen Türkmenlerle irtibatlarımız var onların meseleleriyle meşgul oluyoruz onların dernekleriyle ilgileniyoruz ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Aynı şekilde Türk Ocaklarının diğer şubeleri de bunu yapıyorlar genel merkezde yapıyo. O sebeple tabi bir irtibatımız var. Bu bakış açımızı değiştirdi mi? sorusuna gelince önceden bir zaten Türkmenlere karşı Suriye Türkmenlerinin önceden de biz meselelerini takip ettiğimiz için onlar bakımından değişiklik yok ama diğer, yani Türkmen olmayan Suriyeliler de var onlarla da muhtelif zamanlarda ama sistemli olmayacak şekilde karşılaşmalarımız oluyo. Burda bir ben şahsen menfi bir yani insana karşı insana karşı menfi bir bakış açım olmadığı için insan olarak bir fikir değişikliği olması ancak mültecilerin bu kadar yaygın bu kadar çok olması ve bu kadar gelişi güzel şekilde yerleştirilmesini doğru buluyor muyum? Hayır doğru bulmuyorum. O bakımdan bir görüş bir fikir önceden bir fikre sahiptim de onu değiştirdim demek durumunda değilim." (E,75, H1).*

Katılımcı-4 *"Evet Beykoz ilçesi Tokatköy mahallesinde ikamet eden yaklaşık yirmi yirmibeş Halep Türkmeni aile ile sürekli iletişimde bulunduk. Uzun yıllar oldu onların maddi manevi ihtiyaçlarını halletme noktasında yardım etmeye çalıştık. Bunu kurumsal da yaptık sadece şahsi değil. Şahsi hem yardımda bulundum hem de yardım yapılmasına aracı oldum. Ee bakış açımın değişmesinden ziyade onları daha yakından tanıma fırsatı bulmuş oldum. Çünkü o insanlarla ilgili düşüncemiz önceden neyse insanı olarak yaklaştıysak yine öyle oldu." (E,41, T1)*

Katılımcı-34 *"Ee şimdiye kadar Suriyeli mülteci ile çok defa iletişime geçtim. Bakış açım da herhangi bir değişiklik olmadı. Hatta Türkmen kökenli mültecilere yardım etmek için de birtakım girişimlerimiz çabalarımız oldu." (E,62, A1)*

Bir katılımcımız ise çalıştığı şirkette mültecilerinde olduğunu belirtmiştir. Mültecilerin devlet tarafından desteklendiğini ifade eden (Katılımcı-30) mültecilere sıcak bakmamaktadır. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-30 “Şimdi çalışıp genel müdürlük yaptığım şirkette de mülteciler var, hala da görevleri devam ediyor, çalışıyorlar. Şimdi biz kendilerine kendi vatandaşımıza kendi milletimize SSK uyguluyoruz, bazı hakları belki yasal olması münasebeti nedeniyle kendilerinden vergiler kesiliyor ama mültecilerin çalışmalarında böyle bir uygulama olmadığı için, bizim kendi vatandaşımızdan kendi milletimizin insanımızdan daha fazla gelir elde ediyorlar. Yani gördüğümüz kadarıyla devlet tarafından destekleniyorlar ve şirketler tarafından hakları diğer kendi milletimizin ücretlerinden daha fazla olmasından ötürü... açıkçası ben yadırgıyorum. Tabi ki kendileriyle günlük hayatımda sürekli iletişimim var ama çok fazla sıcak bakmıyorum.” (E,65, A1)

Genel itibari ile katılımcılar görüşme esnasında, iletişime geçenlerin iletişime geçtikten sonra mültecilere karşı bakış açısında bir değişiklik olmamıştır.

Suriyeli mülteciler ile iletişime geçmeyen kişilerin Suriyelilere yönelik bakış açılarında da bir değişiklik olmamıştır. Katılımcılar Suriyelilerin hayat şartlarına ve yaşadıkları olaylara göre bakış açısında değişiklikler olabileceğini ifade etmiştir. 1 katılımcı Maddi durumu iyi olan mültecilerin Avrupa’ya gittiğini, Türkiye’de kalanların ise Savaş bittiğinde kendi ülkelerine dönme düşüncesinde olanların kaldığını belirtmiştir. Mülteciler ile iletişime geçmeyen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-5 “Hiçbir iletişimim olmadı. Suriyeli mülteciler hakkında ne olumlu ne de olumsuz bakış açısına sahibim.” (E,60, T1)

Katılımcı-7 “Hayat hikayelerine göre bakış değişir.” (E,61, T1)

Katılımcı-28 “Dilenciler hariç hayır.” (K,62, T1)

Katılımcı-29 “Hayır geçmedim. Bakış açımda değişmedi” (E,66, T1)

Katılımcı-11 “Suriyeli mültecilerle hiç iletişime geçmedim. Geçtiğim oldu ama insan olarak oldu. Onları zaten burda okuyanlar hepsi okuyordu zaten. O şekilde. Ailesi zaten ekonomik durumu iyi olanlar burda. Yani savaşanlar zaten orda. Savaşmayanlar burda. Ekonomisi iyi olanlar Avrupa’da. Bizde sadece Avrupa’ya

tercih etmeyenler İslamiyet’i biraz daha ön plana çıkarıp da yarın bir gün ülkemize döneriz düşüncesinde olanlar Anadolu’da. Diğerleri söz konusu değil.” (E,64, H1)

Suriyeli mülteciler ile iletişime geçmediğini ifade eden katılımcılardan bazıları, örneğin; (*Katılımcı-24*) yaşadığı bölgedeki sorunlardan bahsederek, yerleşik düzene geçen Suriyelilerin ticari hayata atılarak dükkânlar açtığı ve yerli esnaflarla problemler yaşadığından bahsetmiştir. Başka bir katılımcı ise (*Katılımcı-8*) Suriyeli mülteciler ile herhangi bir iletişime geçmediğini ifade etmiş ancak aracılığıyla seyahat ederken yol kenarında bazı Suriyelilerin dilendiğine şahit olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-8 “*Bunlara karşı herhangi bir karşılıklı ilişkimiz olmadı ama yol kenarlarında özellikle yazın arabamızla geçerken hepsinin böyle çoğunun dilenir gibi şey yaptıklarını gördük.*” (E,76,A1)

Katılımcı-24 “*Birebir münasebetim olmadı ama ben Zeytinburnu’nda oturuyorum. Suriyeli mültecilerin en yoğun olduğu bölgelerden bir tanesi Zeytinburnu. Burda şöyle; esnaf olarak karşımıza çıkıyorlar, yerleşik düzene geçtiler, burda bazı şeylerin ticaretin şekli değişti. İkincisi buradaki esnaflarla bir problem yaşıyorlar. Burda Kafkaslardan gelen soydaşlarımız da burada barınma ve ticaret problemleri var. Onlarla da bir kavgalarını görüyorum. Birebir yaşadığım bir problem yok sadece gözlemliyorum*” (E,55,A1)

Bulduğu makam itibari ile Suriyeliler ile iletişime geçen (*Katılımcı-12*) yaşadığı bir anısında mültecilerin emir kipli konuşmalarına tanıklık etmiş ve bu durumdan rahatsızlık duyduğunu söylemiştir. Bunu ise Suriyelilerin kendini misafir olarak değil de artık ev sahibi gibi gördüklerini, Türk halkının da onlara yardım etmek zorunda olduğunu düşünmeleri katılımcı tarafından gözlenmiştir. Bununla beraber katılımcının ifadesine göre Suriyelilerin “*mülteci psikolojisine sahip olmadığı*” onların kendilerini Türk milletinin efendisi gibi gördüğü sonucuna varılmıştır.

Katılımcı-12 “*Tabi ki. Ben oturduğum makam itibari ile birçok işletmeci olanı ve işçi olanıyla son beş yıldır yüz yüze geldim. Bu mülteciler kendilerini artık misafir değil, efendi olarak görüyorlar. Biz de onlara yardım etmek zorundaymışız gibi bir emir kipli konuşma modeli geliştirdiler. Evet burada bir anımı anlatayım. Hiçbir iş güvenliği tedbiri almadan, hiçbir yasal sorumluluğunu yerine getirmeden işletme izni*

istiyor. Ben çalışma izni olmadan bunu veremeyeceğimizi söylediğimizde ben vatandaşım bana böyle davranamazsınız gibi, bizim kendi asli unsurumuzun bile çok çok bunalmadan kurmayacağı cümleleri bunlar ilk cümleleri olarak kurdular. Tabii bu cümleleri kurmuş olmaları onların işlerini kolaylaştırmıyor ama buldukları psikolojiyi çok net ortaya koyuyor. Yani onlar mülteci, tırnak içerisinde söyleyeyim “mülteci psikolojisine sahip değiller”. (E,48,H1)

Katılımcıların genel olarak mülteciler ile günlük yaşantılarında gerek sokakta gerek onlara yardım etmek amacıyla iletişime geçtikleri görülmüştür. Bazı katılımcılar Suriye’den gelen mültecilerden Türkmen kökenlilerle sık sık iletişime geçtiğini, onların problemleriyle ilgilendiklerini, maddi ve manevi olarak yardımcı olmaya çalışmışlardır. İletişime geçen kişiler mülteciler hakkında daha önce olumlu veya olumsuz bir bakış açısı olmadığından iletişime geçtikten sonra da mülteciler hakkındaki düşüncelerinde bir değişiklik olmamıştır.

4.2.3. Mültecilerin Yaşam Koşulları

Günümüzde toplumların ulaşmayı amaçladığı en önemli evrensel hedeflerden bir tanesi yaşam kalitesidir. Maslow (1970)’un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile yaşam kalitesinin evrensel olarak ulaşılması gereken hedef olmasının nedenini beş başlık altında toplamıştır. İnsanların gereksinimleri önem ve öncelik sırasına göre şu şekilde sıralanmıştır;

- 1- Fiziksel gereksinimler (yiyecek, su ve barınma)
- 2- Güvenlik gereksinimi (emniyet, korunma, sağlık)
- 3- Sosyal gereksinimler (bir topluluğa ait olma hissi ve sevgi)
- 4- Saygı görme gereksinimi (toplumda sayılma, sosyal statü)
- 5- Kişisel ilgileri, fikirleri ve idealleri ortaya koyma gereksinimi (kendini geliştirme, zengin bir yaşam sürme, kişisel hedefleri gerçekleştirebilme) gibi insanların yaşamında her dönem karşılanması gereken ihtiyaçları (nicelik) ile beraber kalitesinin (nitelik) de önemli olduğunu vurgulamaktadır (Boylu, 2016, s.137-138).

Yaşam kalitesini tanımlamak amacıyla yapılan açıklamalar genel olarak “*kişinin yaşamı ile ilgili sübjektif algısı*” çerçevesinde değerlendirilse de yaşam kalitesi, objektif ve sübjektif olarak iki açıdan incelenmektedir (Boylu, 2007:2’den

akt, Boylu, 2016: 138). Objektif yaşam göstergeleri; gelir, eğitim, meslek, sağlık, kişinin yaşadığı konutun durumu gibi şeyleri kapsarken; kişinin sahip olduğu bu imkânlardan ve duyduğu tatmin/doyum ise yaşam kalitesinin sübjektif göstergesi olarak değerlendirilir (Veenhoven, 1996:1'den akt, Boylu, 2016, s.138).

Suriyeli mülteciler, kamp içi ve kamp dışında yaşayanlar olarak ayrıldığında, Suriye'de yaşadıkları dönemde aylık gelirleri genel olarak tüm kategorilerde benzerlik göstermektedir. Elde edilen bulgulara ek olarak Suriyeli mültecilerin %95'inin Suriye'de yaşadıkları dönemde aylık gelirleri ortalama olarak 156 ABD dolarından daha az olduğu görülmektedir. Ortalama olarak bir hesaplama yapıldığında ise kamp dışındaki Suriyeliler 72 dolar civarında bir gelir elde ederken, kamp içindeki mültecilerin ortalama gelirleri 51 ABD doları seviyesindedir. Fakat kamp içinde ve kamp dışında yaşayan kişilere ait standart sapma ve ortanca değerler dikkate alındığında genel olarak iki grubunda ortalama gelir seviyeleri benzerlik göstermektedir (AFAD, 2017, s.65).

Aylık Gelir (\$)	Kamp İçi %	Kamp Dışı %	Toplam %
0-75	82,60	83,00	83,00
76-155	12,80	11,20	11,40
156-230	4,10	5,40	5,20
231 ve Üstü	0,50	0,40	0,40
Toplam %	100	100	100
Toplam Sayı	219	2.242	2.461
Ortalama Gelir (\$)	51,02	72,60	

Katılımcılara görüşme sırasında sorulan “*Ülkemizde bulunan mültecilerin yaşam koşulları hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplara göre iki farklı sonuç elde edilmiştir. Katılımcılardan bazıları Suriyeli mültecilerin iyi şartlar altında yaşadığını belirtirken bazıları da tam tersi olarak onların hayat şartlarının ve yaşam koşullarının kötü olduğunu düşünmektedir.

Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarının iyi olduğunu düşünen katılımcılar, Türklerin mültecilere karşı her zaman hoşgörülü olduğunu onlara olumlu bir yaklaşım sergilediklerinden bahsetmiştir. Mültecilere devlet tarafından maddi yardım yapılması, üniversitelerde bazı ayrıcalıklara sahip olmaları, devletin mültecilere

pozitif ayrımcılık yaptığının düşünülmesi gibi etkenler mültecilerin Türk vatandaşlarından daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğu algısı yaratmaktadır.

Durumlarının iyi olduğunu düşünen kişilerin düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-5 *“Gayet iyi durumda olduklarını düşünüyorum. Türkler sığınmacılara karşı tarih boyunca hep olumlu bakış açısına sahip olmuşlardır.”* (E,60, T1)

Katılımcı-13 *“Yani yaşam koşullarını aynı düzeydeki Türk vatandaşlarından daha iyi diye düşünüyorum. Çünkü standart düzenli istikrarlı bir yardım alma durumları var. Mesela aynı düzeydeki bir Türk vatandaşının işsizlik parası alması 6 ay sürüyor ama bir mültecinin sürekli yardım alma avantajı var. Üniversitelerde bazı ayrıcalıkları var. Bunlar bizi rahatsız eden konular. İşte okullarımıza alınan öğrencilerde şunu görüyoruz mesela, onlara pozitif ayrımcılık adına kendi çocuklarımızı küstüren durumlara da şahit oluyoruz. O yüzden göçmen veya yerli, alındıktan sonra biz öğretmen olarak bir ayırım yapmıyoruz bir vatandaş olarak ama suiistimal edilen birçok taraf var. Ben karşılaştığım öğrencilerim ve çevredekileri gördüğümde hani o trafik lambalarında dilenenler hariç genel tablo şudur; Gayet markalı ayakkabı, markalı kıyafet giydiklerini çok rahat söyleyebilirim. Yani benim çocuklarımın giyemediği şekilde.”* (E,44, T1)

(Katılımcı-4) yakın temasta olduğu Suriyeli Türkmenlerin, Suriyeli Arap kökenli mültecilere karşı daha zor şartlarda olduğunu ifade etmiş ve Türkmen (sığınmacı olarak değerlendiriyor) gruplarının diğer Suriyeli mültecilere göre soydaş sayıldıkları için Türk vatandaşlığı almasında daha zor bir süreç yaşadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcı-4 *“Evet ülkemizde bulunan insanlar sığınmacılar yaşam koşulları Türkmenleri ben tanıdığım için Türkmenlerin yaşam koşulları son derece zordu. Son derece sağlıklı evlerde bodrum katlarda yaşıyorlar hala daha yaşıyorlar ve maalesef yüksek kira bedeli ödemek zorunda kalıyorlar. Erkekler tamamı neredeyse çalışabilecek durumda olanlar çeşitli işlerde, yani düşük ücretli çalışıyorlar. Aynı şekilde Arap kökenli olan Suriyeliler de var ama onların herhangi bir işte çalıştıklarına şu ana kadar şahit olmadım. Bunu da bilmiyorum acaba maddi olarak ihtiyaçları mı yok? Ya da bu konuda bir soru işareti var diyebilirim. Ee maddi durumları çok zayıf. Türkmenler dışında diğer Suriyeli grupların maddi yönden*

biraz daha iyi olabilirler sosyal yardımlar açısından. Suriyeli Türkmenler ilk başta diğer Suriyeliler vatandaşlık aldıklarını söylüyorlardı biz neden alamıyoruz? diye. Uzun yıllar boyunca vatandaşlık alamadılar. Hatta bazı imkânlardan yararlanamıyorlardı. Onların söylediğine göre mülteci olarak kabul edilmemişler yani Türkiye'nin soydaş olarak gördüğü için. Bu nedenle hukuki olarak bir boşluk vardı galiba ama daha sonra bir kısmının vatandaşlık aldığını öğrendim.” (E,41, T1)

Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarında kötü durumda olanlar gibi iyi olanlar da vardır. Fakat ekonomik duruma göre değişkenlik göstermektedir. Türkiye’de yaşam koşulları kötü olan mültecilere hem devlet tarafından hem de Türk milleti tarafından sosyal yardım yapılmaktadır. Barınma, giysi, ev eşyası, gıda, eğitim ve sağlık gibi alanlarda Suriyeli mültecilere destek sağlanmıştır. Türkiye en çok mülteci bulunduran ülkedir. Bu nedenle gerek ekonomik sıkıntılar gerekse mülteci sayısının yüksek olması, yapılan yardımların yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, bazı katılımcılar Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin yapabileceği bütün yardımları yaptığını ancak ekonomik sorunlardan kaynaklı olarak Türkiye’nin bundan daha iyisini yapamayacağını belirtmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Suriyeli mültecilere yeterince yardım ettiğini ancak bunun ekonomik sorunlar nedeniyle daha fazla yapılamayacağını düşünen katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı-2 *“Yaşam koşulları hakkında tabi bi yani böyle bir insanın vatanında yaşadığı gibi yaşyamıyorlar malum şeylerde yaşıyorlar. Ancak bunu yapabilir bir ülke mültecilere, ancak bunu yapabilir. Bundan daha fazlasını da yapması mümkün değil.” (E,73, T1)*

Katılımcı-3 *“Şu anda ekonomik olarak da sıkıntılarımız var. Türkiye gücü nispetinde yardımcı olabiliyor. Bu insanların hepsini biz almak durumunda olduk ama Avrupalılar veyahutta diğer gelişmiş ülkeler eğitilmiş maddi durumu iyi olan insanları aldı. Biz hepsini aldık hiç ayırım yapmadık. Türkiye elinden geleni imkânlarını zorlayarak yaptı. Türk devleti, Belediyeler, sosyal yardım kuruluşları, dernekler, insanlarımızda elinden geldiği ve gücü yettiği kadar mülteci değil misafir gibi karşılayıp yardımcı oldu. Hastanelerimizde; sağlık hizmetlerini bizden daha öncelikli olarak fazlasıyla aldı. Gıda, giyim, barınma gibi zorunlu ihtiyaçları mümkün olan seviyede karşılandı. Eğitim ve sosyal yardım gibi konularda da gerekli çalışmalar yapıldı.” (E,64, T1)*

Katılımcı-6 “Şimdi başlangıçta baya sıkıntı çektiler. Ama gereğinden fazla bakılacak nüfustan fazla oranda girdiği zaman doğal olarak paylaşıracağıın imkânlar, paylaşacağıın şeyler kısıtlı olmuş oluyor. Yani Türkiye 50-55 milyar dolar harcadığını söylüyor ama 50-55 milyar dolar içersinde bir 30 milyon dolar verip elindeki fabrikayı işletmesini bi başkasına verebiliyosun sıkıntıya düşüyorsun. Şu anda da Türkiye büyük bi sıkıntı içersinde. Gerekli yatırımları gerekli şeyleri yapamıyosun” (E,70, T1)

Katılımcı-23 “Devlet onları garanti altına alıyor ise tabi ki insancıl yaşamaları gerekir ama gelip de sağda solda sokakta kaldırımda yatıyorlarsa onu da tabi kabullenmek kolay değil onlara da mutlaka yardımcı olmak lazım devlet ve vatandaş nezdinde.” (K,81, H1)

Yaşam koşullarının iyi durumdakiler ve kötü durumdakiler olarak ikiye ayrıldığını ifade eden katılımcılar mültecilerin bazılarının kendi parasıyla geldiğini ve onların durumunun iyi olduğundan bahsetmiştir. İçlerinde parasız bir şekilde sadece canını kurtarmak amacıyla gelip burada iş bulup çalışmaya başlayan kişilerinde olduğunu da ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar Suriyeli mültecileri Türkiye’ye kabul ettiysek onlara istihdam sağlanması gerektiğini, zorunlu yaşam malzemeleri ve ihtiyaçları karşılanması gerektiğini fakat bunun yapılmadığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise tam tersini düşünerek Türkiye’nin Suriyeli mültecilere yardım ettiğini ancak yaşam koşullarının hem iyi hem de kötü durumdakiler olarak ayrıldığını belirtmiştir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Katılımcı-14 “Yaşam koşullarına ben insani olarak baktığımda elbette ki kimileri var, parasıyla gelmiş olanlar var onlar belli, Bağdat caddesinde gezenler onlar bunlar da var sıkıntı yok onlar için ama evini ocağını terk etmiş parasız pulsuz sadece canını kurtaran insanlar var. Bulabildikleri işlerde çalışanlar ve yardımlarla geçinenler var bu da pek hoş değil yani. Madem ki geldiler bunlara bir istihdam sağlamamız düşünülmeliydi, bunların zorunlu yaşam malzemeleri, ihtiyaçları karşılanmalıydı, bu yapılmadı.” (E,66, T1)

Katılımcı-29 “Devlet yardım ediyor, durumları çok iyi olan da var çok kötü olan da” (E,66, T1)

Katılımcı-1 “Şimdi iki grup var biliyorsunuz birisi kamplardakiler. Kamplardakilerin hayat şartları kendilerine göre kamp şartlarına göre düzenlenmiş. Bir de serbest olarak kamp dışında bulunanlar var. Bunlarında ilk zamanlar görüntü iyi değildi. Köprü altlarında, parklarda vesairede yaşayan İstanbul için söylüyorum mülteciler vardı ama zaman içinde bunlar herhalde birtakım işler bularak birtakım imkânlar bularak artık sokakta görülmüyorlar, aksine İstanbul’a gelenleri bir kısmı iş hayatına da girdiği için şimdi onları iş hayatında görüyoruz. Özellikle Fatihte birçok iş yerinin sahibi bunlar oldular. Bunların hayat şartları da artık ilk zamanlardaki gibi değil Türkiye’ye adapte olduklarını düşünüyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-10 “Ya yaşam koşulları için bu mültecilerin hepsi için aynı şey söylenmez. Ben ne dedim bak benim Bursa’da gördüğüm şeylerin hepsi yerleşmiş, bi genç takım var belki o dükkan açanların çocuklarıdır falan onlar sokaklarda geziyor böyle şehri geziyor ama, öyle havalı geziyor, fakire de benzemiyorlar. Uyum sağlayanlar var, Türk kökenli olanlar var, onlar daha çabuk adapte olmuşlar mesela. Bizden biri gibi davranıyorlar. Onlara bakıyorum çevrede yardımlara, yardım ediyor bizim arkadaşlarımız, bizler onlara yardım ediyoruz. Türk şeyler varsa onlara daha çok veriliyo yardımlar. Biz insan diye bakıyoz yani evvela insan diye bakmak lazım mültecilere.” (E,82, H1)

Katılımcı-17 “Dış kapitalizmin düzen ve gidişine uygun olarak kimisi iyi, kimisi çok kötü, kimisi zenginleşti, kimisi dileniyor, kimisi sürünüyor.” (E,83, A1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıları yaşam koşulları bakımından ikiye ayırmak gerekir. Bir kısmı Suriye’deki menkul varlıklarını ülkemize getirmeyi başarmışlardır. Bunların çoğu ülkemizde iş kurmuşlar, iş insanı olmuşlardır. Bunların yaşam koşulları iyidir. Fakat koşulları büyük çoğunluğun yaşam koşulları iyi değildir. Göçmen İşleri Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre; Suriyeli sığınmacıların %46,38’i (1 milyon 700 bin kişi) 0-18 yaş aralığındadır. Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında 825 bin kişi bulunmaktadır. Suriyeli genç nüfusun Suriyeli sığınmacılar arasındaki oranı %22,26’dır. Bu genç nüfusun çoğunun eğitim düzeyi düşüktür ve Türkiye’de de eğitim almamaktadırlar. Bu gençlerin çoğu kayıt dışı asgari ücretin altında çalıştırılmaktadırlar. Bunların yaşam koşulları olumsuzdur. Bu gençlerin durumuna ise üzülüyorum.” (E,74, A1)

Katılımcı-24 “Yaşam koşullarının bir kısmı alt gelir grubuna tabii, bir kısmı da üst gelir grubuna tabii. Bizim Zeytinburnu için söylüyorum o bölgede yer satın alan esnaflar da gördüm paralarıyla ve alt gelir gruplarında bizim tekstil piyasalarında niye Suriyeli çalıştırıyorsunuz diye sordum. Dedi ki biz Suriyeli çalıştırmamak bizim Türklere adam bulamayız dedi.” (E,55, A1)

Katılımcı-30 “Ben olayı iki yönlü değerlendiriyorum. Birinci yönü fakir fukara veya buna benzer yoksul dediğimiz bir mülteci kesimi var. Bunlar ne hikmetse kendi ülkelerinde o silahların patladığı, topların tüfeklerin patladığı, ne bilim ben füzelerin atıldığı bir ülkede maalesef ki çoğalıyorlar üriyorlar nasıl seks yapabiliyorlar bu şartlar altında bilmiyorum. Yani en kötüsü her birinde beşten başlayan nüfusları var. Beş altı sekiz on kişilik nüfusları var. Ya belki fakir fukara kesimi diyoruz bunlara ama bunun yanı sıra bir de parası olup maddi durumu iyi olanlar var. Bunlar da benim ikamet ettiğim alanlarda da çok yakınımızda bulunan mülteciler görüyoruz, bizden lüks dairelerde oturabiliyorlar. Bizlerden daha iyi şartlarda yaşayabiliyorlar ve bunlar bu ülkede sığınmacı, mülteci olmalarına rağmen, sanki bizden daha çok hak sahipleri gibi çok rahat hareket edebiliyorlar, çok rahat seyahat edebiliyorlar, çok rahat konuşabiliyorlar. Yani bu şartlarda ikiye ayırabiliyoruz. Birisi zengin tarafı birisi yoksul tarafı. O şartlarda da yaşamları devam ediyor.” (E,65, A1)

Suriyeli mültecilerin nankör olduğunu belirten 1 katılımcı ise geçmiş dönemde Bulgaristan’dan ülkemize gelen sığınmacılar ile günümüz Suriyeli mültecileri karşılaştırarak Suriyelilere en güzel imkânların sağlansa bile pis ve buldukları ortama saygısız kişiler olduğunu düşünmektedir. Bir diğer katılımcı ise Suriyeli mülteciler hakkındaki düşüncelerini “daha beter olsunlar” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı-22 “Ben bu konuda santıyorum bilinçli ve araştırmacı bir kişiyim. Yıllar öncesinde Bulgaristan’dan ülkemize sığınan Türklerin Küçükçekmece’deki kamplarını yakından ziyaret etmiş kendileriyle röportaj yapmıştım. Onlar bu ülkeye sığındıklarını biliyor, ülkelerarası anlaşmalarla geri dönecekleri günü iple çekiyorlardı. Geçici konaklamaları sırasında o bir oda barakalarının iç temizliğini bugün evimizde bile zor buluruz. Onlar temiz ve çevreye saygılı insanlardı. Ancak Suriyeli sığınmacılar için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Onlara en güzel imkânları da sunsanız onlar çok pis ve buldukları ortama saygısız insanlar... Devletimiz onlara kendi halkından daha çok sahip çıktı, Korudu, kolladı, maaş bağladı, işe yerleştirdi,

okullarına aldı, hastanelerinde öncelik verdi. Ancak onlar bana göre çok nankörler...” (K,57, T1)

Katılımcı-28 *“Daha beter olsunlar” (K,62, T1)*

Mültecilerin yaşam koşulları hakkındaki düşüncelerde Türk Ocağı, Aydınlar Ocağı ve her iki derneğe de üye olanlar arasında genel olarak benzerlikler vardır. Bazı katılımcılar mültecilerin durumlarının hiç iyi olmadığını belirtse de bazılarının durumunun Suriye’de de iyi olduğunu ve burada da hayatını iyi bir şekilde devam ettirebildiklerini belirtmiştir. Katılımcıların bazıları ise yaşam koşullarının iyi olmamasına rağmen Türkiye Cumhuriyeti’nin elinden gelen her türlü maddi manevi yardımı yaptığını söylemiştir.

Konu hakkında bilgisi olmadığını belirten katılımcılardan 1 kişi mültecilere devlet tarafından barınma, eğitim ve beslenme gibi her türlü yardımın yapıldığını ifade etmiş, başka bir katılımcı ise yaşam koşulları hakkında bilgisi olmamasına karşın iyi şartlarda yaşamadıklarını düşünmektedir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-8 *“Onlarla pek temasım olmadı ama devletimiz dün televizyonda da seyrettim Suriye’ye yakın 10 kilometre mesafede sınırlarımız içerisinde briketten evler yapılıyor. Bunları çadırlardan kurtardılar. İşte bunları mümkün olduğu kadar devletimiz yediriyor, içiriyor, barındırıyor ve ne tür eğitim verdiklerini veya aldıklarını da tam kesin olarak bir şey diyemiyorum. O konuda.” (E,76, A1)*

Katılımcı-15 *“Bilgin yok ama iyi şartlarda yaşamadıklarını tahmin ediyorum” (E,69, A1)*

Mültecilerin yaşam koşullarının zor olduğunu düşünen (Katılımcı-25) Suriyeli mültecilerin Batı’dan veya Afganistan’dan gelen mültecilere göre daha avantajlı olduklarını belirtmiştir. Bunun nedeni ise Osmanlı’nın eski vilayeti olmasından dolayı ortak bir tarihe sahip olduğumuz ve yabancılık çekmeden uyum sağlayabilmelerine bağlamaktadır. Katılımcı fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-25 *“Hayatın onlar için çok zor olduğu kanaatindeyim. Çünkü ilk kampa alınıyorlar sonra değişik yerlere göçüyorlar. Sıfırdan bir başka ülkede yerini bilmedikleri bir yer. Ha bir avantaj var en azından aynı din var ve bir de Osmanlı’nın eski vilayeti olması nedeniyle çok ciddi bir yabancılık yok. Yani Afgan ya da batıdan*

gelen bir göçmene göre farklı değil. Geçmişte bir tarihimiz olduğu için onlarla uyum bir nevi daha kolay oldu.” (E,61, A1)

4.2.4. Mültecilerin Halkın Arasına Karışması

Dünya’da küreselleşme ve yaşanan göçler ile beraber birçok farklı kültürden insanlar birlikte yaşamaktadır. Bu çerçevede insanların birbirleri arasındaki kültürel farklılıklar ve onun etkilerinin farkına varmak önemli bir durum olmuştur.

Toplumlar kültürel değerler, kişilerden beklenen davranışlar, gelenekler, toplum tarafından rahatsız edici olarak tanımlanan davranışlar, anlatım, konuşma şekli, eğitim sistemleri ve yaşam standartları gibi konularda farklılıklar göstermektedir. Kişilerin değer yargıları, tutum ve davranışları, normları ve olayları değerlendirme şekilleri içinde yaşadığı toplumun kültürel özellikler tarafından etkilenmektedir (Hofstede 1985, ve Turner, 1997’den akt, Yeşil, 2009, s.115). Bu çerçevede farklı kültürden olan insanların farklı inanç, değer ve davranışlara sahip olmaları normal karşılanmaktadır.

İnsan davranışlarından mimikler ve konuşma stillerinde kültürün büyük bir etkisi vardır. Farklı kültürlerden gelen insanlar ise birbirlerinin davranış ve söylemlerini anlamakta zorlanacak ve bunun sonucunda da yanlış anlaşılmalara ortaya çıkacaktır (Earley ve Mosakowski, 2004’den akt, Yeşil, 2009, s.115).

Farklı kültürlere sahip iki topluluk arasındaki fikir, düşünce ve davranışlar bireyler arasında çatışmalara, iletişimde kopukluk ve entegrasyon problemlerine yol açabilmektedir (Yeşil, 2009, s.115).

Kampların dışında yaşayan Suriyeli mülteciler hakkında, katılımcılara sorulan **“Mültecilerin halkın arasına karışması konusunda ne düşünüyorsunuz?”** sorusuna Türk Ocağı üyelerinden 3’ü halkın arasına karışmalarının normal olduğunu, 7’si halkın arasına karışmaması gerektiğini düşünmektedir. 3 kişi ise net bir fikir belirtmemiştir.

Aydınlar Ocağı üyelerinden 5’i halkın arasına karışmasında sakınca görmezken 5 kişi halkın arasına karışmalarından rahatsız olduğunu dile getirmiş, 1 kişi ise kesin bir yorumda bulunmamıştır.

Katılımcılardan her iki Ocağa da üye olanlardan 2 kişi Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmasını doğru bulmamaktadır. 5 kişi mültecilerin topluma karışmasında sakınca görmemiş, 3 kişi ise konu hakkında yorum yapmıştır.

Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmalarında sakınca görmeyen katılımcılar, mültecilerin nüfuslarının çok olduğunu ve halkın arasına karışmasının da kaçınılmaz olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak bu durum hakkında düzenlemeler yapılmalıdır.

Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmasını doğru bulmayan katılımcılar, Türk toplumu ve Suriye topluluğu arasındaki kültürel farklardan dolayı Suriyeli mültecilerin Türk toplumunun kültürel yapısını bozacağını düşündükleri için onların halkın arasına karışmasına karşı çıkmışlardır. Mültecilerin halkın arasına karışması kültürel, güvenlik, demografik ve siyasi açıdan sakıncalı olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin ülkeye alınırken içlerinde terör örgütü üyesi, suçla karışma potansiyeli olan ve suçla bulaşmış kişilerin olması ve başka ülkeler adına çalışan kişiler olması ihtimaline karşı tedbirli olmak gerektiği düşünülmektedir.

Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmasına karşı çıkan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-3 *“Doğru bulmuyorum. Gelen insanların hepsini; mağdur ve mazlum olarak göremeyiz. Dört-beş milyon insanın ülkemize gelmesi söz konusu. Bunların içinde, suçla bulaşmış olanlar ve suç işleme potansiyeli olanlar, terör bağlantılı olanlar, başka ülkelerin hesabına çalışan elemanlar olması mümkün. Bu hususta tedbirli olmak gerektiğini düşünüyorum. Ülkemiz zaten terörle mücadele eden bir ülke. Kimsenin de bu hususta bize tedbirli davranmamızdan dolayı bir şey demeye hakkı olamaz. Ülkemizin sosyal barışını ve toplum huzurunu bozacak şekilde olması kabul edilemez. Ayrıca; savaş mağduru mültecilerin psikolojisi bozulmuş, yakınlarını kaybetmiş, evinden-yurdundan olmuş, işsiz, çaresiz ve kültürel farklarda göz önüne alınca sakıncalı olduğunu düşünüyorum.” (E,64, T1)*

Katılımcı-15 *“Mültecilerin halkın arasına karışmasına karşıyım. Ben Suriye’de ki Türkmenlerin orada tutularak mücadele vermelerini isterdim. Tabi Türkiye’nin de desteğiyle beraber topraklarından, evlerinden olmamalarını isterdim.” (E,69, A1)*

Katılımcı-19 “Suriyeli sığınmacıların halkın arasına karışmasını doğru bulmuyorum. Çünkü Türk toplumunun kültürel yapısını bozacıklarını düşünüyorum.” (E,74, A1)

Katılımcı-33 “Elbette bir Türk Milliyetçisi olarak kabulü mümkün değil ancak Türk vatandaşı olarak da kabul edilemez. Çünkü az sayıda değiller ve kültür yapıları çok farklı, 1960’larda Türkiye’ye barış gönüllüleri adıyla yoğun misyonerler geldi ve müteakiben bölücülük siyasetleri arttı.” (E,75, A1)

Katılımcı-11 “Halkın arasına karışması konusundan pek yana değilim. Çünkü aramızda büyük bir kültür farkı var. Her ne kadar biz Müslümansak dahi biz sadece ekseriyette Hanefi mezhebine mensubuz. Onlara bakıldığı zaman çok büyük bir mezhep farklılıkları vardır, çok büyük inanç farklılıkları vardır.” (E,64, H1)

Katılımcı-27 “İnsani açıdan baktığımızda her göç ayrı bir trajedidir. Göç eden de göç alan da mutsuz ve huzursuzdur. Bütün bunları bir kenara bıraktığımızda çıplak gerçek şu ki; çoğunluğunu Suriyelilerin oluşturduğu mültecilerin halkın arasına bu kadar karışmasını sosyal, kültürel, güvenlik, demografik ve siyasi açıdan asla sağlıklı bulmuyorum.” (K,63, H1)

Halkın arasına karışmasına karşı çıkan katılımcılar; toplumun kültürel yapısının bozulmasından, mültecilerin iç içe yaşamalarından dolayı Covid-19 pandemisi ile mücadelede zorluklar yaşanmasına neden olduğunu ifade etmişlerdir. Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışması güvenlik, suç ve demografik değişim gibi konularda Türk toplumu açısından risk oluşturabilmektedir. Ayrıca katılımcılar, mültecilerin halkın arasına karışmak gibi bir düşüncelerinin olmadığını ve kapalı bir toplum görünümünde olduklarını düşünmektedirler.

“Suriyeli mülteciler halkın arasına karışabilirler” düşüncesinde olan katılımcılar, ülke içerisine alınan milyonlarca mültecinin kamplarda tutulmasının mümkün olmadığını düşünmektedir. Mültecilerin halkın arasına karışması kaçınılmaz bir durum olmuştur. Önemli olan onların halkın arasında yaşayacak ve Türk toplumuna kültürel olarak uyum sağlayacak şekilde plan ve programlar yapılarak halkın arasına karışmasını sağlamaktır. Aksi takdirde Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesi ve kendi dillerinde özel eğitim olanakları sağlanması Türkiye’nin geleceği açısından risk oluşturmaktadır. Bu bağlamda katılımcılar Suriyelilerin yüksek nüfusları nedeniyle daha fazla kamplarda tutulamayacağını

düşündükleri için halkın arasına karışmasını normal karşılamıştır. Katılımcılar, mültecilerin içinde buldukları toplumun sosyo-kültürel yapısına, gelenek ve göreneklerine uymak zorunda olduğunu düşünmektedir.

Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmasına karşı olmayan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-2 *“Şimdi tabi bunu engelleyemezsiniz ki karışması lazım. Eğer sana gelmişse sana tabii olmuşsa bunu engelleyemezsiniz ki. Onun mahkumiyetinden fark yoktur ki, halkın arasına karışabilirler bize göre bizim fikrimize göre.” (E,73, T1)*

Katılımcı-7 *“Hemen olmamalı. Belli aşamalardan sonra karışması uygun olur.” (E,61, T1)*

Katılımcı-8 *“Tabi mülteciler buldukları toplumda bir grup insanlar muhakkak ki o ülkenin yerli insanlarıyla bir arada yaşamak zorunda. Yani bu bir sosyal kavramdır ama tabi orada onlarla birlikte yaşamayı göze aldıklarına göre, geldikleri ülkenin, geldikleri insanların kültürüne sosyokültürel yapısına, geleneklerine, göreneklerine uymak zorundadır, eğer birlikte yaşanacaksa.” (E,76, A1)*

Katılımcı-17 *“Başka nereye karışacaklar? Sürekli kamplarda tutmak mümkün mü?” (E,83, A1)*

Katılımcı-25 *“Ya bu zaten bir gerçek. Buraya gelip de insanlar ömür boyu kampta yaşayacak durumda değil yani. Mecburen halkın arasına karışacaklar. O konuda yapacak bir şey yok. Önemli olan onları halkın arasında yaşayacak şekilde planlar yapılmalı.” (E,61, A1)*

Katılımcı-31 *“Kontrollü ve ortaya çıkabilecek problemler öngörülerek halkın arasına karışmalarında bir sakınca görmüyorum. Yani yöneticilerin ne amaçladıklarını bilmeleri ve ülkemin sosyo-kültürel yapısını gözettiklerini düşünerek. Aksi takdirde vatandaşlık vermek, onlara özel ana dillerinde eğitim imkânı sağlamak vb. uygulamaların ülkemizin geleceği açısından risk oluşturacağını düşünüyorum.” (K,58, A1)*

Katılımcı-32 *“Türkiye’de yaşadıkları sürece halkımızla iç içe olmaları hem kaçınılmaz ve hem de doğru olandır.” (E,64, A1)*

Katılımcı-18 “Doğal bir durum olarak görüyorum. Bu Türklerin yoksullara ve mağdurlara yardım etme duygusundan ve kültüründen kaynaklanıyor. Kültürel olarak yabancı olduğu bir kitle değil” (E,60, H1)

Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmasında sakınca gören katılımcılardan 1 kişi kültürel olarak farklılıklar olduğunu ileri sürerken, halkın arasına karışmasında sakınca görmeyen başka bir katılımcı ise kültürel olarak benzerlikler gösterdiğimizi düşünmektedir.

Net bir fikir belirtmeyen katılımcılar ise Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışması konusunu şu şekilde değerlendirmiştir; Yaşanan her olay kendine göre değerlendirilip genelleme yapılmamalıdır. Halkın arasına karışan Suriyeli mülteciler gruplar halinde gezerken Türkçe konuşmak yerine yüksek sesle Arapça konuşarak çevrelerine psikolojik baskı kurmaya çalışıyor. Bunun nedeni ise kamu otoritesini hissetmemiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmadığını, gruplar halinde dolaştıklarından dolayı Türk milletiyle bütünleşemediğini ifade etmiştir. Ayrıca ne Türk milletinin Suriyeli mülteciler ile ne de Suriyeli mültecilerin Türk milleti ile kaynaşmak ve diyalog kurmak gibi bir çabası olmadığını düşünmektedirler. Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-5 “Olumlu ya da olumsuz bir fikre sahip değilim. Yaşanan her olay özeldir bana göre. Yaşanan olaylardan genellemeye gitmem. Bir sonuç çıkarmam. Devletin içinde yetişmiş daha nitelikli uzmanları vardır. Onlar düşünsünler ve karar vericileri ona göre yönlendirsinler.” (E,60, T1)

Katılımcı-12 “Tabi ki karışacaklar ama biraz önce söylediğim gibi bunlar gruplar halinde geziyorlar. İkincisi bunlar Türkçe konuşmak yerine, işte Arapça konuşmayı, bunu yüksek sesle konuşarak etrafına bir psikolojik baskı kurmaya çalıştıklarını çok net görüyoruz. Bunun sebebi bu adamların bu ülkeye geldiklerinde bir kamu otoritesini hissetmemiş olmalarından kaynaklanıyor.” (E, 48, H1)

Katılımcı-22 “Suriyeli mülteciler tıpkı diğer Arap ülkelerinin insanları gibi gittikleri yeri babalarının çiftliğiymiş gibi sorumsuzca kullanıyorlar. Onlar halkın arasına nasıl karıştılar? Önce buradan başlayalım. İstanbul gibi bir kentte dilenerek, Güneydoğu Anadolu’da kadın ve kızlarını erkeklere para karşılığı satarak, daha anlatayım mı?” (K,57, T1)

Katılımcı-24 “Onlar halkın arasına karışmadılar, koloni olarak gezieliler. Hareketleri de aynı gençlerinde bir bizim halkla beraber Türk milletiyle bütünleşmediler. Kendi kolonilerini kurdular öyle yaşamlarını sürdürüyorlar.” (E,55, A1)

Katılımcı-30 “Biraz önce bahsettiğim gibi, yani özellikle Zeytinburnu 58 Bulvar dediğimiz halkın çok kalabalık olduğu alanda doğru dürüst Zeytinburnulu ya da İstanbullu ya da Türk’e bile ulaşmak, adres sormak ya da konuşmalar yapabilmek çok fazla bulunamıyor. Niye? Çok fazla mülteci var, çok fazla bu ülkeye sığınmacı olarak gelmiş kişiler var. Yani bu şartlarda bu insanlar bu kadar kalabalık, bu kadar birbiriyle iç içe yaşayan bir şekildeyseler, tabii ki biz pandemiye engelleyemeyiz, daha çok artar bunlar.” (E,65, A1)

Katılımcı-34 “Mültecilerin halkın arasına karışmasında ne mültecilerin halkın arasına karışmak gibi bir çabası var, ne de vatandaş mültecilerle diyalog kurmak onlarla emsal olmak gibi bir gayreti ve niyeti var. Ne Suriyeli karışmak istiyor ne de vatandaş. Belki onlar açısından mültecilik psikolojisinden kaynaklanan bir durumdur. Fakat diğer taraftan da Türk vatandaşlar da mültecilerle diyalog kurup onlarla hemhal olmak gibi bir çaba içerisine girdiklerini ben bugüne kadar gözlemlemedim.” (E,62, A1)

4.3. MÜLTECİLERİN BARINMA KOŞULLARI

Mültecilerin barınma koşulları ile ilgili genel düşünceler adlı tema iki farklı alt kategori içerisinde değerlendirilmiştir. Bu kategorilere ilişkin kodlamalar aşağıdaki Tablo 5’de gösterilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 5’de alt kategoriler altındaki başlıkların kodları katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlamalardır. “Mülteci Kampları (Yeterlilik)” başlığı altındaki kodların tanımını şu şekilde açıklamak mümkündür; katılımcılar “kampların yetersiz” olduğunu düşünmektedir. “Kampların çadır kentler, briket ve prefabrik evler şeklinde Türkiye’de değil de Suriye’nin kendi topraklarında kurulması” gerektiğini ifade etmişlerdir. Türkiye’nin kurduğu kampların “uluslararası standartlarda” olduğunu ve “asgari seviyede imkanların sağlandığını” belirtmişlerdir. Bazı kamplarda ise “terör örgütü mensubu” kişilerin olduğunu düşünmektedirler.

Tablo 5. Mültecilerin barınma koşullarına yönelik düşüncelerle ilgili kodlamalar

TEMALAR	ALT KATEGORİLER	KODLAR
Mültecilerin Barınma Koşulları	Mülteci Kampları (Yeterlilik)	Kamplar yetersiz
		Kampların Suriye topraklarında kurulması gerektiğini düşünme
		Türkiye'nin ekonomik gücüyle doğru orantılı olması
		Bazı kamplarda terör örgütü üyelerinin olması
		Çadır kamplar, briket evler yapılmalı
		Asgari seviyede kamp standartlarının sağlanması
		Kampların uluslararası standartlarda olması
		Kamplarda yaşayanların sayısının az olması
Mültecilerin Barınma Koşulları	Diğer Barınma Olanakları	Geçici çözüm olarak çadır kentler
		Uzun sürede prefabrik evler
		Güvenlik, asayiş, sağlık, eğitim ve diğer hizmetler
		Hafif malzemelerden yapılan barakalar
		Konteyner evler

Mülteciler için “*Diğer Barınma Olanakları*”nın ise şu şekilde olabileceğini belirtmişlerdir; “*Konteyner evler, hafif malzemelerden yapılan barakalar, geçici çözüm olarak çadır kentler*”. Bu kamplarda ise “*güvenlik, eğitim sağlık ve diğer hizmetlerin*” de verilmesi gerektiğini düşünmektedirler.”

4.3.1. Mülteci Kampları (Yeterlilik)

Barınma, insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri açısından temel ihtiyaçlardan bir tanesidir. İnsanlar barınma olanakları sayesinde doğal afet veya dışarıdan gelecek tehditlere karşı koruyabilmek için konutlar inşa etmişlerdir.

Kişilerin insani bir şekilde yaşamaları için gerekli olan temel haklardan bir tanesi konut hakkıdır. Konut hakkı anayasalarda yer alan birçok hak gibi vazgeçilmezdir. Konut hakkı; kişilerin yaşam hakkı, sağlık hakkı, çevre hakkı, eğitim hakkı, kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkı gibi haklar ile bağlantılıdır. Belirli bir standartta olması gereken bu ihtiyacın, insanların sağlıklı güvenli bir şekilde yaşam koşullarını sağlayacak şekilde kaliteli malzemeler ile dayanıklı bir şekilde inşa edilmesi gerekmektedir (İnce vd, 2017, s.21-22).

Türkiye’de bulunan 3,5 milyondan fazla Suriyeli mültecinin 2011 yılında patlak veren göç dalgasıyla ilk başlarda Türkiye sınırları içerisinde kurulan çadır kentler ve kamplarda tutulmaya çalışılmıştır. Ancak yoğunlaşan göç olaylarından sonra kampların kaldırabileceğinden daha fazla mültecinin gelmesi kamp dışına da taşan bir mülteci nüfusuna sebep olmuştur. Katılımcılara “*Türkiye’nin Suriyeli mülteciler için hazırladığı kampları yeterli buluyor musunuz? Neden?*” sorusuna Türk ocakları üyelerinden 8’i kampların yetersiz olduğunu, 3’ü kamplar hakkında bilgisi olmadığını, 2’si ise Türkiye’nin kamp konusunda elinden gelenin en iyisini yaptığını ve şartlar doğrultusunda yapılabilecek maksimum olanakları kullandığını belirtmiştir.

Aydınlar Ocağı üyelerinden 2 kişi kampların yeterli olduğunu, 5’i kampların yetersiz olduğunu, 1 kişi ülkenin yapabileceği imkânlar doğrultusunda elinden gelenin bu olduğunu, 3’ü ise kamplar hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir.

Her iki derneğe de üye olan katılımcılardan 3’ü kampların yeterli, 5’i yetersiz olduğunu düşünmektedir. 2 kişi ise kamplar hakkında bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

Kampların yetersiz olduğunu düşünen kişilerden bazıları mültecilerin kamplarda tutulmasına da karşı olduğunu ve eğer Türkiye Cumhuriyeti’nde yaşayacaklarsa yerleşik hayata geçirilmeleri gerektiğini belirtmiştir. Kampların yetersiz olduğunu düşünen katılımcılardan 1’i, yakın çevresinden kamp yöneticisi olan arkadaşlarının olduğunu ve kampların organizasyonlarının kötü olduğunu, mültecilerin tutum ve davranışlarından şikâyet ettiklerini belirtmiştir.

Kampların yetersiz olduğunu düşünen kişilerin düşüncelerini etkileyen etkenlerden bir tanesinin nedeni; kamplar yeterli olsaydı Suriyeli mültecilerin ülkenin her tarafına dağılmayacağıdır. Kamplar yetersiz olduğundan dolayı mülteciler kamp dışında yaşamaktadırlar ve bunda nüfuslarının yüksek olmasının da etkisi vardır. Türk Ocağı üyelerinden kampları yeterli bulan hiç kimse yoktur. Kampları yeterli bulmayan kişiler, kampların aslında iyi derece olduğunu ancak ülke içerisindeki mülteci sayısı fazla olduğu için yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bu kadar insanın tek bir bölgede veya kampta barındırılmaları ekonomik ve sosyal olarak mümkün değildir.

Katılımcılardan kampları yetersiz bulan kişiler düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-3 *“Yeterli olduğu kanaatinde değilim. Çünkü; dört-beş milyon mülteci söz konusu. Türkiye'nin tek başına bu kadar insana ev sahipliği yapması zor. On senelik zaman fazla sürdürülebilir bir durum değil. Bu işlerin altından kalkmak kolay olamaz. Kamplar yeterli olsa zaten Türkiye'nin iç bölgelerine doğru diğer vilayetlerine doğru bunlar gelmezdi. Türkiye'nin de ülkemizin de ekonomik koşulları belli, imkânları belli. Bu kadar insanların yerinden edilmesi bizim gibi bir ülkenin baş edeceği bir sorun değil.”* (E, 64, T1)

Katılımcı-4 *“Evet yeterli olmadığı için zaten Türkiye'nin birçok ilinde ilçesinde köyünde Suriyeliler yaşamakta. Eee koşullar açısından belki o koşullarda bazı hani kamplarda daha iyi duruma getirilebilir. Kamplarla ilgili çok yeterince bilgim yok orada insani koşulların ne olduğuyla ilgili. Ama sayı olarak yeterli sayıda olmadığını biliyoruz.”* (E, 41, T1)

Katılımcı-7 *“Hayır. Yeterli olsaydı Türkiye'nin her tarafına dağılmazlardı.”* (E,61, T1)

Katılımcı-15 *“Yeterli bulmuyorum ve Türkiye'de kamp hazırlanmasına da karşıyım. O kampları Suriye topraklarında yapmalıydık.”* (E,69, A1)

Katılımcı-19 *“Resmi makamlarca Türkiye'de «geçici koruma» altında bulunan resmi kayıtlara göre 3,7 milyona yaklaşan Suriyelinin en az 2,9 milyonunun kalıcı olmasının devam edeceği öngörülmüştür. Ülkemizdeki Suriyelilerin ancak yüzde 4'ü kamplarda yaşamaktadır. Türkiye'de kamp dışında yaşayan Suriyelilerin oranı yüzde 96'dır. Onlar için hazırlanan kampları yeterli bulmuyorum. Kamplar dışındaki Suriyeliler, **yurt sathına kontrolsüz bir şekilde dağılmış** olup, birçoğu iş hayatına katılmış, Türkler ile evlilik yapmış, çocuklarının birçoğu eğitim hayatına atılmıştır.”* (E, 74, A1)

Katılımcı-24 *“Uzun vadede insanları mülteci de olsa kamplarda durmasına karşıyım o yüzden çok yeterli de bulmuyorum. O yüzden kamp olayını bir an önce kaldırmak ve yerleşik düzene geçirilmelerini sağlamak lazım. Eğer gerçekten onlar buralarda yaşayacaklarsa burada kalacaklarsa dönmeyeceklerse o zaman bunu da çözmemiz lazım.”* (E,55, A1)

Katılımcı-30 “Şimdi kampların şartlarını çok net gidip görmedim ama etraftan duyduğumuz veya basından izlediğimiz kadarıyla bu kamplar yeterli değil. Şimdi biz kampları ne maksatla kurduğumuzun hala daha bilincinde değiliz. Yani o kamplarda belirli bir süre karantina mı yapıyoruz? Yoksa o kampları bu şekilde şu andaki haliyle devam ettirip o insanları orada yaşamaya mahkum mu ediyoruz? Yani burada bir çelişki var, bu çelişkiyi iyi analiz etmek lazım. Eğer bunlar belirli bir süre kalıp da geri gidecekse, kampların şartları tabi daha iyileştirilmekte, daha yaşanılır hale getirmekte fayda var ama henüz biz daha onların burada yaşamalarını mı devam ettirecez? Yani bundan sonrası için onları Türkiye’ye kabul edip ikamet ettirip vatandaşlık haklarını mı vericez? Henüz daha bunların kararı verilmiş değil, yani ne olduğu ne yapacakları ne şekilde bundan sonra hayatlarını devam ettirecekleri belli değil.” (E, 65, A1)

Katılımcı-34 “Kamplar yeterli bulmuyorum çünkü şimdi bunlara mesela o bölgenin valisi tarafından kamp yöneticisi olarak görevlendirilmiş arkadaşlarımızla da zaman zaman görüştüğümüz oluyor... mesela onların çok ciddi şikayetleri var, hem kamp organizasyonu açısından he mültecilerin tutum ve davranışları açısından ciddi sorunlar yaşadıklarını paylaşmışlardı benimle. Dolayısıyla Türkiye’nin mültecilere yönelik kamp hizmeti bir anlamda da Türkiye’nin ekonomik gücüyle doğru orantılı, her ne kadar kaynak aktarırsanız aktarın yeterli bir kamp düzeni yeterli bir kamp organizasyonu pek mümkün değil.” (E,62, A1)

Katılımcı-13 “Yeterli değil. Öncelikle Güney bölgelerimizde yapılan kamplarda devletin kontrolünden çıktığını çok net bir şekilde gördük. Askerimizin polisimizin giremediği kamplar var. Oralarda Suriyeli mülteciler dışında çeşitli İşit, PKK veya diğer terör örgütlerinin yuvalandığı kamplar gördük. Bu yüzden mülteci politikası da yetersiz, mülteci kamp olayı da yetersiz. Biz aslında onlara güya iyilik edelim derken kontrolsüz ne olursan ol gel derken aslında kötülük ettik, çünkü tamamen böyle başı boş bir serseri mayın gibi ülkemize girdiler. Onlar için de bu kötü.” (E, 44, T1)

Katılımcı-11 “Yani insanların mutlu olması söz konusu değildir. Yani yeterli olması söz konusu değil çünkü Anadolu da insanların yaşam tarzı da yeterli değildir. Yani hangisine yeterli diyeceksiniz? Bakıyosun depremde evleri yıkılanlar bile birkaç gün çadırda kalıyor, ondan sonra ev vereceğiz diyorlar verilmiyor şu oluyor bu

oluyor çok daha mağdur olmuş oluyor. Yani hiçbir şey yeterli olmaz. Söz konusu değil” (E,64, H1)

Katılımcı-12 *“Bulmuyorum. Şimdi bu kamplar, geçici süreliğine, doğru. Yani kamplara iki türlü bakmak lazım. Geçici süreliğine yapılmışsa, bunlar dünya standartlarının üstündeki kamplar. Evet buradan bakarsanız Türkiye'nin kurduğu kamplar çok donanımlı ama eğer siz bunları geçici süreliğine değil toplumla bütünleştirip bunları vatandaşlaştırmaya, vatandaşlık haklarına, vatandaşlık hukukuna tabi kılmaya çalışıyorsanız o zaman o kamplar sürekli bir hayat için çok da yeterli değil. Yani birçok sosyal ihtiyacı ve sosyalleşmeyi engelliyor ve hepsi bir arada yaşıyor.” (E, 48, H1)*

Katılımcı-20 *“Yani kamplar hakkında çok bilgi sahibi değilim açıkçası ama herhalde kamplar yeterli olsaydı bunlar da bu kadar şehirlere dağılmazdı. Gene kamplar yeterli olsaydı herhalde hükümette bunları kamplarda tutmaya devam ederdi. Şu an da Türkiye'nin 81 iline bu insanlar yayıldıklarına göre demek ki kamplar ve yaşam koşulları yeterli değil.” (E, 41, H1)*

Katılımcı-14 *“Şimdi kampları yeterli bulmam için baya derin bir bilgim olması gerekir, kamplara gidip görmüş olmak gerekir, biz sadece basında görebildiğimiz kadarıyla takip edebiliyoruz. Onun için yaşıyor olmak lazım ki onların ne durumda olduğunu tam tesirli anlayabilelim. Şimdi ne söylesek yalan olur ama şu var, mülteci değil ki mülteci kampı değil. Bu sadece barınak yaptılar onlara, yeterli olduğunu da sanmıyorum.” (E,66, T1)*

Katılımcı-29 *“Hayır yeterli bulmuyorum. Yeterli olsaydı bunlar ülkenin dört bir yanına dağılmazdı.” (E, 66, T1)*

Kampları yeterli bulmayan katılımcılar kampların aslında iyi derece olduğunu ancak ülke içerisindeki mülteci sayısı fazla olduğu için yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bu kadar insanın tek bir bölgede veya kampta barındırılmaları ekonomik ve sosyal olarak mümkün değildir.

Kamplar için ülkenin yapabileceği maksimum gayreti gösterdiğini söyleyen katılımcılar Türkiye'nin çok zengin bir ülke olmadığını bu nedenle de ekonomik imkanlar çerçevesinde kamplar yapıldığını ve yapılan yardımların Avrupa'dan daha fazla olduğunu düşünmektedir. Türkiye'nin ekonomik şartları doğrultusunda

mültecilere yapılan yardımların ancak bu kadar yapılabileceğini ifade eden katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 “E dedik ya biraz önce ancak bu kadar yapabiliyoruz. Bizim ülkemiz o kadar yani böyle imkândı zengin bi ülke değil ki. Bu imkânlar içerisinde bizim yaptıklarımız inan ki Avrupalılardan daha fazla, daha da medeni.” (E,73, T1)

Katılımcı-8 “Türkiye elindeki imkânlarla kimisini çadır kamplarda, kimleri de işte **briket evlerde**, kimilerine de gösterdiği yol çerçevesinde biraz daha maddi gücü fazla olanlar için ülkenin birçok yerinde de kendi arzuları doğrultusunda, istekleri doğrultusunda ülkenin birçok şehrine dağıldılar, yayıldılar ve oralarda ev sahibi, mal sahibi, mülk sahibi hatta iş sahibi oldular. Ee onun için bizim yapabileceğimiz sınırlıdır. E bunlar için Avrupa’dan veya işte yabancı ülkelerden belirli ölçüde de maddi imkânlar gelmezse bizim sınırlarımız daha dar bir çerçevede kalacaktır. Bu durum böyle.” (E,76, A1)

Katılımcı-22 “Kamplarda geçici konaklayacakları için başlarına bomba yemekten iyidir herhalde... Bizim halkımız yiyecek bir lokma ekmek bulamadı savaş sırasında... Onlara ise hazır ve sınırsız ekmek veren bir ülke vardı.” (K, 57, T1)

Kamplar hakkında bilgisi olmayan katılımcılar kampları gidip görmedikleri için kampların yeterlilik durumunu bilmediklerini ve kamplar hakkında medyada bilgi kirliliğinin fazla olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar, Devletin mültecilere lojman yapıp tahsis etmesini ise devleti yönetenlerin mültecilere aşırı toleranslı davrandığını düşünmektedir. Mülteciler için hazırlanan kamplar hakkında bilgisi olmayan katılımcılar, mültecilerin kamplara kapatılmasını insani bir durum olarak yanlış olduğunu ve Türkiye de değil de Suriye sınırları içerisinde kamplarda barındırılmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Kamplar hakkında bilgisi olmayan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-5 “Konu hakkında fazla bilgi sahibi değilim. Hiçbir mülteci kampını gezmedim. Bu konu benim ilgi alanım da olmadı çok fazla, yazılı görsel basında ve toplumsal paylaşım ağlarında okuduklarımla yetindim. Buralarda çok fazla bilgi kirliliği olduğu, halkı yanıltma, kandırma maksadı güdüldüğü için yazılan ve çizilenlere itibar etmem mümkün değil. Bir akademisyen, paylaşım ağlarında,

basında okudukları ile fikir sahibi olamaz. Bizzat o alanda çalışması gerekmektedir. Benim uzmanlık alanım bu değil. Buraya ayıracak zamanım da yok.” (E,60, T1)

Katılımcı-18 “Konuyu bilmiyorum. Türkiye sınırları içinde sığınmacıların kamplara kapatılmasını insani olarak doğru bulmuyorum. Suriye topraklarında kamplarda tutulmaları, onların vatanlarından kopmamaları için daha doğrudur” (E,64, H1)

Katılımcı-23 “Kamplar hakkında bilgim yok. Bilgim olmayan şeyde fikir vermem çirkin olur. Hani Suriyelilere ne kadar kamp düzenlendi, kamplarda yaşamaları nasıl? Basından takip ettiğim kadarıyla, ya ben internete falan girmediğim için fazla bilgi sahibi değilim.” (K, 81, H1)

Katılımcı-9 “Kampları görmedim ama yani devletimizin onlara lojman yapamaz verecez demesi, yani hükümetin devleti yönetenlerin, onlara aşırı gereğinden fazla toleranslı davrandığı kanaatindeyim.” (E, 63, T1)

Katılımcı-16 “Kamplar hakkında bilgim yok.” (E,43, T1)

Kampların yeterli olduğunu düşünen katılımcılar, Suriyeli mültecilerin yerlerinden ve yurtlarından edilmesini doğru bulmamaktadır. Kampları birebir gidip görmeyen katılımcılar gazete veya farklı medya araçlarından edindikleri bilgilere göre kampların iyi derecede olduğunu ve en azından asgari yaşam standartlarının sağlandığını, bazıları ise uluslararası standartlarda olduğunu düşünmektedir. Fakat Türkiye Cumhuriyeti’ne kaçak yollarla giren mülteci sayısının kamplarda kalan mültecilerden daha çok olduğu düşünülmektedir. Bu da büyük şehirlerdeki ve kıyı şehirlerimizde denetimsiz bir şekilde hareket eden ve problem olarak değerlendirilen bu durumun çözülmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Mülteci kamplarının yeterli olduğunu düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Şimdi aslında ben kampların hiçbirini görmedim. Bu bakımdan doğrudan doğruya şahsi gözlemime dayalı bir fikir söylemem mümkün değil. Ancak gazetelerden veya başka şeylerden intikal eden bilgilere baktığımız zaman aslında Türkiye bu tip kamplarda sağlanması lazım gelen asgari standartları sağladığını anlıyorum. Fakat tabi gelenler serbest bi hayattan kapalı bi hayata gelince onların şikayetleri oldu. Zaman içinde. Zaten öyle zannediyorum ki kamplardakilerin mevcudu herhalde azaldı çoğu kamp dışına çıktılar.” (E, 75, H1)

Katılımcı-21 “Yeterli buluyorum ancak yerlerinden yurtlarından olmasını çok doğru bulmuyorum.” (E, 70, H1)

Katılımcı-27 “Ülkemizde sığınmacı kamplarımızda bildiğim kadarıyla yeterli hizmet verilmektedir. Ancak yurda kaçak yollardan giren mülteci sayısı kamplarda kalan mültecilerden çok daha fazladır. Asıl sorun büyük şehir ve kıyı şehirlerimizde mülteci kıstasına uymayan, başıboş ve hiçbir denetime tabi olmayan mültecilerdir. Bu problemin mutlaka çözüme ulaştırılması gerekir.” (K, 63, H1)

Katılımcı-25 “Yeterli buluyorum. Türkiye mültecileri kabul eden ülkeler içerisinde yeterli şeyi yaptı bence.” (E,61, A1)

Katılımcı-32 “Kampların uluslararası standartlarda olduğunu düşünüyorum. Zaten kamplarda yaşayanların oranı ihmal edilecek kadar azdır.” (E,64, A1)

4.3.2. Diğer Barınma Olanakları

Barınmayı düzenleyen uluslararası sözleşmeler göz önüne alındığında bu hukuki metinlerde geçen konut kavramı sıradan bir kavram değildir (Balkır, 2012: 344’akt, İnce vd, 2017: 22). Metinlerde geçen anlamıyla konut; rahat, huzurlu, yeterli, elverişli, uygun, onurlu, sağlıklı ve aile mahremiyetini güvence altına alan bir yer olmalıdır. Bu nedenle inşa edilen konutlar sıradan bir yer olmayıp belirli nitelikleri taşımalıdır. İnsanların yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli ihtiyaçların başında gelen konut hakkının önemine rağmen gerek uluslararası gerekse ulusal hukuki düzenlemelerde olması gereken şekilde düzenlenmediği ve bu hakkın niteliğine yönelik birçok tartışmanın da yaşandığı görülmektedir. Konut hakkının hangi kuşak hak olduğu ve devlete nasıl yükler getirdiğini, kimler tarafından talep edilebileceği gibi birçok soru hala tartışılmaktadır (İnce vd, 2017, s.22).

Mültecilerin hukuki statüsüne yönelik sözleşmenin 21. Maddesi, mültecilere konut edinme bakımından uygulanan işlemlerin genel olarak aynı şartlarda yaşayan yabancılara uygulananla eşit olması gerektiğini belirtmektedir (KAGED, 1).

Türkiye’nin dört bir yanına dağılmış durumda olan Suriyeli mültecilerin barınmaları insani bir gereksinimdir. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde “**Sizce, Suriyeli mültecilerin ülkemizdeki barınma olanağı nasıl sağlanmalı? (Çadır kentler vb)**” şeklindeki soruya katılımcılar, çadır kentler, prefabrik veya briket evler geçici konutlar yapılmasından yanadır. Bunların yanı sıra Türkiye Suriyeli mülteciler için elinden gelen her türlü yardımı yapmıştır. Ancak yapabileceği imkânlar

ekonomik sebepler doğrultusunda daha ileri gitmesinin mümkün olmadığını düşünmektedirler. Genel olarak Suriyeli mültecilerin yapılacak olan kamplarda tutulması gerektiği düşüncesi hâkimken, katılımcılar mülteciler hakkında önce kalıcı olup olmadıklarını bilmenin daha doğru olacağını düşünmektedirler. Kurulacak kampların Türkiye sınırları içerisinde değil de Suriye topraklarında kurulmasının daha doğru olacağını ve herkesin kendi toprağında daha rahat edeceğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bazıları mültecilerin sınır ötesi kamplarda tutulmalarını, çadır kentler şeklinde barındırılmaları gerektiğini, konteyner evlerin yapılabileceğini, bazıları ise mültecilerin Türkiye'nin sağladığı imkânlar doğrultusunda en iyi şekilde yararlandıklarını ve bununla yetinmeleri gerektiğini, toplum içine entegre edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bazıları ise insanların kamplarda tutulmasının yanlış olduğunu savunmuş ve bu insanların toplumsal hayat içerisine entegre edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Kamplar içerisinde tutulan insanların kolonileşmesini engellemek için ülkenin farklı yerlerine dağıtılmaları gerektiğini söyleyenler de olmuştur. Ayrıca mültecilerin geri gönderilmesini ve orada barındırılmaları gerektiğini düşünen katılımcılar da vardır.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 “Yani tabi şu anda bunlar imkânları olsa kendileri burdan mülk alabiliyorlar ama bizim yapacağımız ancak bu kadardır. Bunun dışında da bir şey yapamayız ama kendi imkânları varsa halkın arasına karışabilirler. Mahallelerden ev alabilirler daire alabilirler bunu kimse de engellemiyo buna bi engel de yok.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Barınma yerleri; Çadır kentler geçici çözüm olabilir. Uzun sürede Prefabrik konutlar yapmak daha sağlıklı ve uygun olur. Kontrol edilebilir olmalı. Güvenlik, asayiş, sağlık, eğitim ve diğer hizmetleri daha kolay yapılabilir. Barınmak için bunlara geçici yerler, bunlar kalıcı mı geçici mi onu tespit etmek lazım. Çünkü bunlar nihayetinde memleketinde ki karışıklık bitti mi bunlar memleketine dönecek, biz de bunları geçici barınaklar sağlamamız lazım iskanlar sağlamamız lazım e biz zaten Türkiye de kendi insanlarımızın o sorununu halledemedik şehirlerimizde, deprem kuşağındayız bu kentsel dönüşümü yapmaya

çalışıyoruz bizim durumumuz da belli yani. O kadar başkasına iyilik yapıcaz diye kendi insanımızı kendi geleceğimizi göz ardı edemeyiz.” (E, 64, T1)

Katılımcı-4 *“Tabi ki mülteciler çadır kentlerde barınabilirler ama bunun yanında çadır kentlerin yanında aynı zamanda mesela geçici süre kalınması şartı ile dışarda daha sonra Türk vatandaşların kullanımına sunulması amacıyla kalıcı konutlar da yapılabilirdi. O süre zarfında bunlar da kalıcı konutlarda yaşayabilirlerdi. Bu daha yaşanılabilir olurdu herhalde.” (E, 41, T1)*

Katılımcı-23 *“Şimdi eğer bunları geriye göndermek gerekiyorsa anlaşmalar gereği... bu mülteci kampları olabilir, en azından çadır evler değilse de o briket evlerde bir süre yaşamaları temin edilir ve ondan sonra ülkelerine de dönerler ama ülkelerine dönmek kaydıyla burada kalmayı düşünüyorlarsa normal insanların yaşadığı standarda kavuşmaları gerekir diye düşünüyorum.” (K,81, H1)*

Katılımcı-5 *“Bence sığınmacıların mümkün olan en kısa zamanda siyasi koşullar oluşturularak ülkelerine dönmeleri sağlanmalı. Buna gayret edilmeli. Ülkeyi yönetenler, uzmanlar bu yönde çalışmalı. Nitelikli olanlar, yani ülkenin ekonomisine, toplumsal varlığına katkı sağlayacak nitelikte olanlar Türk vatandaşlığına entegre edilmek şartıyla vatandaşlık hakkı alabilirler diye düşünüyorum.” (E, 60, T1)*

Katılımcı-9 *“Mülteciler Türkiye'nin yaptığı hareketler kapsamındaki yerlere yerleştirilmeli. Türkiye'deki o insanlar oraya sığar diye düşünüyorum yani. Herkes kendi vatanında, herkes kendi toprağında, doğduğu yerde, doyduğu yerde olmalı.” (E, 63, T1)*

Katılımcı-1 *“Şimdi aslında bana göre bunların tekrar ülkelerine dönmesi esas ise o zaman bunları geçici barınma yerlerinde barınmaları doğrudur. İşte kamplar gibi. Ee iklim şartlarına göre diğer geçici meskenler. Kalıcı meskenlerde konaklamaları orda barınmaları bunların geri dönüşünü zorlaştırır. Geri dönüşünün zorlaşması meselesine göre de biz onlarla ilgili bir onları Türk kültürü içinde eritme veya Türk kültürüne intibak etmesi konusunda herhangi bir çalışma da yapmadığımıza göre o zaman kalmaları değil geri dönmeleri doğrudur. O yüzden de geçici barınmanın ben doğru olduğu kanaatindeyim.” (E, 75, H1)*

Katılımcı-10 *“Valla bak ben sana bir şey söylim mi? bu sayıyla zor. Sayı çok. Milyon. Katar'ın nüfusunun beş katı. Bi ülkenin nüfusundan daha çok yani. Nasıl ne diyim ben ona? Belli bi grup var da sanki onlara da ev bulalım da otursunlar falan*

gibi. Öyle değil ki bu. Türkiye'nin her yerinde var. Ya devlet bile bilmiyor kimin nerde olduğunu. Senin dediğin soru muntazam olaylarda oluyo. Belli bi kişiyi alıyosun belli bi yere koyuyosun o durumdaki soru öyle olursa cevap olur ona. Bizimki şu an dağınık Türkiye'nin her yerinde var yerleri belli değil. Dağılmış adamlar yani. İlk ağızdan geldiğinde olsaydı olur. Sınırdan geçtiler yerleştirdin adamları mesela evvela çadır kuruyosun onlar orda çadırda otururken hemen prefabrik evleri yapıyosun onları da oraya geçiriyosun arkadan da gelen olmadım mı sayıyı biliyon o zaman olur. Bittikçe yerleştire yerleştire bitirirsin, arkadan gelen olmazsa tabi. Suriye meselesi öyle olmadı.” (E,82, H1)

Katılımcı-22 “Sığınmacılar Türkiye'nin dört bir yanına salınmadan önce onlara sınıra yakın bir bölgede hafif malzemelerden barakalar yaparak geçici misafirlikleri sağlanabilirdi. Bu alanda yaşamlarını sürdürür sonunda ülkelerine geri dönerlerdi.” (K, 57, T1)

Katılımcı-11 “Mültecileri ülkemizde barındırıcaksak onlar için çadır kentler veyahutta bir yerleşim alanları kurmamız lazım. O belirli bir bölgede onları tutmalıyız ve o bölgenin dışına da çıkmamalıdır. Yani çalışacaklarsa servisle, yani devlet kontrolünde arabayla gidip işlerine gidip getirilmelilerdir ama tamamiyle Anadolu insanıyla veyahut büyük şehir insanıyla kaynaşmamalıdır. Çünkü bunu kontrol etmek mümkün değildir. Yarın bir gün onlar bölgeyi öğrendiği zaman insanımızın, Türk Milletinin misafirperverliğinden yana olduğunu bildikleri için bunu art niyet olarak da kullanabilirler. Onun için ben hoşgörüyü bakmıyorum.” (E,64, H1)

Katılımcı-15 “Sınır ötesinde çadır kentler ya da mümkün olduğu kadar konteyner evler yapılarak onları barındırıp mücadelelerde yardımcı olmalıydık.” (E,69, A1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin barınma sorunu yurt içinde değil, Suriye’de Türk ordusunca oluşturulan güvenli ülkede çözülmelidir.” (E,74, A1)

Katılımcı-24 “Bence onları dağıtmak lazım, koloni olarak yaşamalarına izin vermemek lazım. Çünkü bir bölgede hâkimiyetleri fazla olduğu zaman sıkıntı olabilir. Çadır kentleri de orda briket olarak yaşamalarına karşıyım ben. Onları alcaz ekonomik olarak Türkiye barındırmak istiyorsa İstanbul için söyleyim bi kısmını beylik düzüne bi kısmını kadıköye dağıtıp farklı farklı bölgelerde yerleştirmek lazım

eğer kalıcı olup çalışacaklarsa İstanbul'da. Türkiye'nin tek bir bölgesinde kalmasına karşıyım.” (E,55, A1)

Katılımcı-32 “Bu safhada bu soru anlamsız hale geldi. Çünkü sığınmacıların tamamına yakını şehirlerimizde iskan edilmiş durumda. Ülkemizde barınma imkânı aramak yerine ülkelerine dönüşü sağlayıcı politikalar benimsenmelidir.” (E,64, A1)

Katılımcı-33 “Bunların geçici geldikleri kabul edilerek bir an evvel ülkelerine dönüşü sağlanmalı. Devamlı barınak, vatandaşlık talebini (ki birçoğunun kabul edildiğine dair haberler var) gündeme getirir.” (E,75, A1)

Katılımcı-34 “Mültecilerin Türkiye’de barındırılması iltica edilen gelen göçün olmuş olduğu ülkenin yakınında olan bir bölge de kamp organize edilerek o kamplarda barındırılmalydılar. Yani Türkiye’nin her tarafına dağılmış vaziyette o kamplarda duranlarda denetim olmadığı için kaçıyor diğer yerlere gidiyorlar. Yani u bu kadar rahat hareket etmeleri çok da doğru değil diye düşünüyorum.” (E,62, A1)

Bütün katılımcıların düşüncelerinin büyük oranda benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Sınır ötesi kamplar kurulmasını, çadır kentler veya siteler aracılığıyla kamplarda tutulmalarının doğru olacağını düşünmektedirler. Bu süreçte mültecilerin kalıcı olup olmadıkları doğrultusunda ise genel olarak geri gönderilmelerinin daha doğru olacağını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda katılımcılardan bazıları Suriyeli mülteciler eğer Türkiye’de kalacaksa onların ve çocuklarının topluma entegre edilmesi gerektiğini düşünmektedir.

4.4.VATANDAŞLARIN MÜLTECİLERE KARŞI TUTUMU

Vatandaşların mültecilere karşı tutumu adlı tema sekiz farklı alt kategori içerisinde değerlendirilmiştir. Bu kategorilere ilişkin kodlamalar aşağıdaki Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Vatandaşların mültecilere karşı tutumuna yönelik düşüncelerle ilgili kodlamalar

TEMALAR	ALT KATEGORİLER	KODLAR
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Mültecilere Gösterilen Tepkiler	Mültecilere yapılan yardımların Türk vatandaşlarına yapılmaması
		İşsizliğe neden olmaları
		Mültecilerin ekonomiye zarar vermesi
		Nüfuslarının yoğun olduğu şehirlerde karar verici hale gelmeleri
		İşledikleri suçlar
		Topluma verdikleri rahatsızlık
		Bayramlaşmak için kendi ülkelerine giden Suriyelilerin tekrar Türkiye'ye dönmeleri
		Suriye'den Türk askerlerinin şehit haberlerinin gelmesi
		Türkiye'nin esas sahibi gibi davranmaları
		Demografik yapının değişmesi riski
		Gruplar halinde gezmeleri
		Kültürel farklar
		Suriyelilere bazı konularda pozitif ayrımcılık yapılması
		Misafir sanılan kişilerin kalıcı hale gelmelerinden kaynaklanan sorunlar
		Temiz olmamaları
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Mültecilerin Ülkelerine dönmeleri	Ülkelerine dönmeleri
		Sadece Türkiye'ye katkı sağlayacak eğitimli ve nitelikli olanların kalması
		Kendi vatanlarında daha mutlu olacak olmaları
		Kalacaklarsa Türkiye'nin koşullarına ve kurallarına uymak zorunda olmaları
		Geri gönderilirlerse can ve mal güvenliğinin orada da sağlanması
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Mültecilere karşı duyulan endişe	Kendi ülkelerinde mücadele etmeleri
		Demografik yapının bozulması
		Terör, ekonomi, sosyo-kültürel konular
		Vatandaşlık verilmesi
		İçlerinde terör gruplarının olması
		Arap kültürünün Türk kültürünün önüne geçmesi
		Milli güvenlik
		Türk kültürünün aşınması ve kültürel yozlaşma
		Türk aile hayatını olumsuz etkilemesi
		Etnik tehdit olarak ortaya çıkmaları
		Mahallelerdeki ticaret hayatını ellerine geçirmeleri
		Kalıcı olma ihtimalleri
Türkiye'nin sahibi gibi davranmaları		
Eğitimsiz olmaları		
Türk milleti ile beraber milletleşme sürecine girememeler		

		Ahlak konusu
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Mültecilerin Suç işleme potansiyeli	Bütün mültecilere genellenmemeli
		İstisnaların olması
		Eğitimsiz olanların suç işlemeye daha yatkın olması
		Güvenlik sorunu oluşturmaları
		Hukuk düzenini tanımamaları
		Suriyelilerin yoğun olduğu illerde daha çok suçun görülmesi
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Toplumun mültecilere karşı tutumu	Şefkatle karşılanmaları
		İyi bir ev sahipliği yapmaları
		Mülteci gibi değil misafir gibi davranmaları
		Acıyarak bakma
		Müslüman kardeşleri olarak görmeleri
		Siyasi eğilime göre farklılıklar göstermeleri
		Zamanla bıkkınlık haline gelmeye başlamaları
		Ensar-muhacir anlayışı ile karşılamaları
		Geçici olarak görme
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Mültecilere karşı değişen tepkiler	İlk zamanlar hoşgörüle karşılanması
		Türk toplumunun alışması
		İlk geldikleri zamana göre olumsuz tepkilerin artması
		Türkiye’de kalıcı olacakları düşüncesi ile olumsuz düşüncelere sahip olma
		Merhamet duygusu ile yaklaşma
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Mültecileri ötekileştirme etiketleme	Türkçeyi öğrenememeleri
		Türkiye’ye uyum sağlayamamaları
		Kendi ülkelerine geri dönmemeleri
		Mültecilere pozitif ayrımcılık yapılması
		Gürültülü olmaları
		Çevreyi kirletmeleri
		Taciz, gasp ve cinayet olayları
		Mültecilerin Türkiye’ye yük olması
		Ekmek kavgası
		Farklı kültürden gelmeleri
		Kendilerini misafir olarak görmemeleri
		Ekonomik nedenler
		Gettolaşma
Vatandaşların Mültecilere Karşı Tutumu	Toplumun duyduğu rahatsızlık	Kalıcı mı gidici mi? şüphesi
		Sahillerde nargile içmeleri
		Türk toplumunda işsizliğe neden olmaları
		Topluma uyum sağlayamamaları
		Kalıcı olmaları
		Fevri hareketlerde bulunmaları
		Pozitif ayrımcılık yapılması
		Kültürel uyumsuzluk
		Kalabalık olmaları
		İletişim sıkıntısı
		Türkiye’nin her yerine yayılmaları
		Arap harfleri ile tabela kullanmaları

	Terörist ve istihbarat elemanlarının bulunacağı kuşkusu
	Sürekli nüfuslarının artması
	Adli olaylara karışmaları

Yukarıdaki Tablo 6'd alt kategoriler altındaki başlıkların kodları katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlamalardır. “*Mültecilere Gösterilen Tepkiler*” başlığı altındaki kodların tanımını şu şekilde açıklamak mümkündür; “*Türk vatandaşları mültecilere yapılan yardımın kendilerine yapılmadığını düşündüğü için, İşsizliğe neden olduklarından, ekonomik olarak Türkiye'ye zarar vermeleri, kalabalık oldukları şehirlerde gettolaşmaları ve gruplar halinde dolaşmaları, bazı küçük mahallelerdeki ticaret hayatını kendi ellerine geçirmeleri, Türk kültürüne ve geleneklerine adaptasyon sağlayamamaları, kanun ve nizam tanımamaları, demografik yapının değişme riski, topluma verdikleri rahatsızlık, temiz olmamaları, Türkiye'de kalıcı hale gelmeleri, bayramlaşmak için kendi ülkelerine gidenlerin Türkiye'ye tekrar dönmesi ve Türk Askeri'nin Suriye'de şehit olması*” gibi nedenlerden dolayı katılımcılar Türk toplumun Suriyelilere tepki gösterdiğini düşünmektedir.

“*Mültecilerin Ülkelerine dönmesi*” konusunda katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlar ise şu şekildedir; katılımcıların tamamı Suriyeli mültecilerin “*kendi ülkelerine dönmesi gerektiğini*” düşünmektedir. Eğer Türkiye'de kalacak olan mülteciler varsa sadece “*eğitilmiş, nitelikli ve maddi durumu iyi olan mültecilerin kalmasına izin verilmesi*” gerektiğini ifade etmişlerdir. Suriyelilerin “*kendi vatanlarında daha mutlu olacağını, Kalacaklarsa Türkiye'nin koşullarına ve kurallarına uymak zorunda olmalarını, kendi ülkelerinde mücadele etmeleri gerektiğini ve eğer kendi topraklarına gönderilecekse orada can ve mal güvenliklerinin sağlanması gerektiğini*” düşünmektedirler.

“*Mültecilere karşı duyulan endişe*” ler ise şu şekildedir; “*Demografik yapıda bozulmalara neden olmaları, terör problemi, ekonomik olarak Türkiye'ye yük olmaları, sosyo-kültürel hayatta olumsuz etkiler, Arap kültürünün Türk kültürünün önüne geçmesi, Suriyeli mültecilerin içerisinde terör örgütü üyelerinin olması, taciz, tecavüz, hırsızlık gibi adli vakalar*” mültecilere karşı duyulan endişelerin başında gelmektedir. Endişe duyulan diğer konular ise şu şekilde özetlenebilir: “*milli güvenlik sorunu, Türk kültürünün aşınması ve kültürel yozlaşma, Türk aile hayatının*

*olumsuz etkilenmesi, etnik tehdit olarak ortaya çıkmaları, Türkiye’de kalıcı olma ihtimalleri, ahlak konusu ve Türk milleti ile milletleşme sürecine girememeleri”*dir.

Katılımcılardan bazıları Suriyeli “*Mültecilerin Suç İşleme Potansiyelinin*” genellenmemesi gerektiğini düşünmektedir. Suç işleyenlerin var olduğunu, bunun ise “*istisnalar*” dahilinde “*eğitimsiz mültecilerin neden olduğunu*” belirtmektedirler. Katılımcılardan bazıları suç olaylarının “*Suriyelilerin yoğun olduğu illerde daha çok*” olduğunu ve “*hukuk düzenini tanımadıkları için milli bir güvenlik sorunu oluşturduğunu*” düşünmektedir.

Türk “*Toplumun mültecilere karşı tutumu*” başlığında ise katılımcılar genel olarak Türk toplumunda Suriyeli mültecilerin iyi karşılandığını düşünmektedir. Katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlar ile bu durum şu şekilde açıklanmaktadır: “*Şefkatle karşılandılar, mülteci gibi değil misafir olarak görüldüler, Ensar-muhacir anlayışı ile karşılandılar, Müslüman kardeşleri olarak görüldüler ve mültecilerin kalıcı değil geçici olduğunu düşündüler*”. Bu durumun zamanla değiştiğini ifade eden katılımcılar “*Mültecilere karşı değişen tepkiler*” başlıklı kodlamalarda ise; mültecilerin “*ilk zamanlarda olumlu bir tavırla karşılanmasının değiştiğini ve Türkiye’de kalma süreleri uzadıkça Türk toplumunda bir bıkkınlık yarattığını*” düşünmektedirler.

“*Mültecileri ötekileştirme etiketleme*” gibi nedenlerin ise; “*Türkçeyi öğrenememeleri, Türkiye’ye uyum sağlayamamaları, kendi ülkelerine geri dönmemeleri, mültecilere pozitif ayrımcılık yapılması, gürültülü olmaları, çevreyi kirletmeleri, toplumda mültecilerin karıştığı adli suçlar, gettolaşma ve Türk ekonomisine yük olarak*” görülmelerinden kaynaklanmaktadır.

“*Toplumun duyduğu rahatsızlık*” başlığı altındaki kodlamalarda ise katılımcılar Türk toplumun mültecilerden duyduğu rahatsızlığı şu şekilde açıklamaktadır: “*Suriyelilerin kalıcı mı? gidici mi? olmaları konusunda mültecilerin Türkiye’de kalmasından, Türk toplumuna uyum sağlayamamalarından, doğurganlık oranlarının yüksek olmasından ve her geçen gün nüfuslarının artmasından, Türkiye’nin her ilinde Suriyeli mülteci bulunmasından, kültürel olarak uyumsuz olmalarından, işsizliğe neden olmalarından, sahillerde nargile içmelerinden, mültecilere uygulanan pozitif ayrımcılık, Arap harfleri ile iş yerlerinde tabela asmaları, içlerinde terörist ve istihbarat elamanlarının olmasından şüphe edilmesi ve*

adli olaylara karışmaları” gibi konulardan Türk toplumun mültecilerden rahatsızlık duyduğu düşünölmektedir.

4.4.1. Mültecilere Gösterilen Tepkiler

Zaman zaman sosyal medyada, zaman zaman televizyonlarda ve haber kaynaklarında görölmek üzere Türk toplumunda mülteci karşıtı gösteriler olmuştur. İnsanlar medyada yer alan haberler karşısında genel olarak kayıtsız kalamamaktadır. Bu nedenle medyada yer alan mülteci karşıtı haberler, halk tarafından gündelik hayatta herhangi bir mülteci ile karşılaşmasa da onlara karşı dolaylı yoldan bir ön yargı oluşmasına neden olmaktadır.

Katılımcılara, *“Sizce, Vatandaşların Suriyeli Mültecilere yükselen tepkilerinin sebepleri nelerdir?”* şeklindeki soruya katılımcıları bu durumun nedenini şu şekilde ifade etmiştir; genel olarak ekonomik sebeplerden kaynaklı, Türk toplumu mültecilere devlet tarafından yardımların kendilerine yapılmadığını düşünmekte ve tepki göstermektedir. Mültecilerin ölkemize gelmesiyle beraber ucuz iş gücü olarak çalışmaları, işverenlerin kaçak işçi ve az maaş ile mülteci çalıştırması da Türk toplumunda ki işsizliğin büyük oranda artmasına sebep olmuştur. Türk vatandaşları mülteciler yüzünden iş bulamadıklarını düşünmeye başlamıştır. Ekonomik temelli tepkilerin yanında vatandaşın zaman zaman Suriyeli mültecilere yükselen tepkilerinin başka nedenleri ise; toplumsal hayat içerisinde yaşanan, mültecilerin işlediği çeşitli suçlar, Türk askerinin Suriye’de şehit olması toplumda mültecilere karşı tepki doğmasına yol açmaktadır.

Mültecilerin temiz olmadıklarından, çok kalabalık olmalarından, gürültü bir topluluk olmalarından, suç olaylarına karıştıklarından dolayı tepki gösterildiği de düşünölmektedir.

Katılımcılardan güvenlik, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, terör hırsızlık gibi güvenlik sorunlarından dolayı Türk vatandaşlarının Suriyeli mültecilere tepki gösterdiğini düşünenler fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

***Katılımcı-3** “Ölkemizin öncelikle ekonomik sorunları, işsizlik sorunları ve terör sorunları öne çıkıyor. Vatandaşlar; Suriye’de devam eden iç savaşın uzun sürmesi ile ekonomik olarak mültecilere yapılan yardımların kendisinin alması gereken ekonomik paydan olduğunu düşünüyor. İşsizlik konusunda onların ucuz iş gücü olarak işverenler tarafından tercih edilmesi hatta kaçak işgücü olarak da*

piyasada Türk insanının işsiz kalmasına etki ettiğini düşünüyor. Türk vatandaşına yapılacak sosyal yardımların bir kısmının mültecilere verildiğini ve bu durumun devam etmesini doğru bulmuyor. Sağlık hizmetleri alımında mülteciler hiçbir sosyal güvence olmadan her türlü hizmeti ücretsiz alırken, sosyal güvencesi olmayanlar kendi insanımızın bu tür sağlık hizmetini ücret karşılığı alması eşitsiz bir durum görülüyor. Asayiş ve güvenlik bakımından yaşanan birçok istenmeyen vakalarda tepkiye sebep oluyor. Elinden gelen her türlü fedakarlık yapılıyor, kısa sürede biteceği öngörülen bu durumun dokuz senedir devam ediyor olması toplumda tedirginlik yaratıyor.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Birtakım olaylar yaşanıyor Suriyeliler devletin mali harcamalarına sebep oluyor. Yani devlet Suriyeliler için önemli mali harcamalarda bulunuyor. Türkiye de her geçen gün artan işsizlik aynı zamanda ekonomik sıkıntılar karşısında vatandaşlarımız bu durumu çok kabul edilebilir olaraktan bulmuyorlar birincisi bu. İkincisi Suriyelilerin Hatay, Kilis, Antep gibi kentlerde toplumsal ekonomik ve birçok açıdan orda yaşam içerisinde belirleyici olmaya başlaması karar verici hale gelmeleri, orada ki egemenliğin artık Suriyelilerin lehine dönmüş olması nüfus olarak da önemli etkenler. Üçüncü olarak Suriyelilerin işledikleri çeşitli suçlar, topluma verdiği rahatsızlık, gasp, bir takım namus suçları, tacizler, hırsızlıklar, cinayet olayları, kavgalar bunları maalesef yaşıyoruz yaşadık halen daha yaşamaya devam ediyoruz ve bunun yanında sosyal yaşam alanlarında rahatsız edici tavır ve davranış içerisinde bulunmaları. Diğer taraftan bir başka açıdan da artık Suriye de bir savaş ortamının bulunmamasına rağmen hala bu insanlar neden bu ülkemizde bulunuyorlar. Bayramlarda bayramlaşmaya gittikleri yere kendi ülkelerine neden yaşamak için dönmüyorlar? Madem geri dönülemiyorsa neden bayramlaşmaya nasıl gidebiliyorlar. Bunları hani televizyonlarda da izledikleri için toplumda rahatsızlık oluşturuyor. Bir de bi yandan savaştan kaçarken diğer taraftan da Türk ordusunun orada savaşması, bulunması oranın güvenliği açısından ve maalesef oradan gelen şehit haberleri bizleri üzmemekte ve bir yandan da Suriyelilere karşı tepkiye dönüşebilmekte. Ayrıca ucuz işçi olarak çalıştırılmalarından dolayı ekonomik olaraktan vatandaşlarımız burada bir sıkıntı yaşamakta, bunları da söyleyebiliriz.” (E,41, T1)

Katılımcı-5 “Vatandaşların siyasî eğilimlerine göre bu konuya baktıkları kanaatindeyim.” (E,60, T1)

Katılımcı-6 “Ekmek. Ekmek kavgası. Ekmek kavgası başka bir şey değil.”
(E,70, T1)

Katılımcı-7 “Güvenlik, beslenme ve işsizlik” (E,61, T1)

Katılımcı-9 “Vatandaşların en büyük tepkileri, insanlarımız, hanımlarımız, erkeklerimiz soyuluyor. Bazen sert tepki oluyor bazen çıkışıyor, bazen mesela onların kültürleri uygun davranılmıyor, onların değerleri hiçe sayılıyor, bazen adam kaçırıyolar adam dövüyolar, kızlarımız taciz ediliyor, iş yerlerinde bunlar çalışıyor, şeyde bizim Türk işçilerimizin çalıştığı yerde onlar çalışıyor, iş bulunmuyor yani bazen Türkiye'nin esas sahibi gibi davranıyorlar. Hatta bazen daha da ileriye gidip Türkmenleri istemiyoruz diye gösteri yapabiliyorlar yani. Demografik yapının değişmesinden dolayı, geleceklerinden endişe ediyolar, değişeceklerinden endişe ediyor vatandaşlar, korkuyorlar yani. Niye korkuyorlar? Çünkü dünyayı okuyan bi insanımız var. Belki ilgisiz görünüyorlar ama korkuyorlar yani geleceklerinden korkuyorlar, çocuklarının yarın zor durumda kalacaklarından korkuyorlar, iş bulamayacaklarından korkuyorlar, yarın bugün kendilerine karşı bi hareket edeceklerinden korkuyorlar. Mesela İstanbul'un karşı taraflarında organize hareket ettikleri, bir ilçeyi tamamen zorbalar gibi işgal ettikleri, istedikleri insanı kaçırıp fidye alabildiklerini yani böyle soygunlar şunları bunları yapabiliyolar. Ya şey fazla, dünyanın en çok en fazla göçmen alan mülteci alan ülkesiyiz. Bizim şartlarımız buna uygun değil. Türkiye çeşitli şeylerin söylediğine göre şu an da 80 milyar dolar para verdi mültecilere. 80 milyar dolar 50 milyar dolar değil şu an da 80 milyar dolar.”
(E,63, T1)

Katılımcı-1 “Birkaç sebebi var. Birisi psikolojik. Çünkü bunlar ucuz işçi olarak iş verenler tarafından çalıştırılınca kendi işini kapam gibi görüyo. İkincisi iş yeri açıyolar iş yeriyle de o bölgedeki insanların rakibi haline geliyolar. Dolayısıyla da doğrudan münasebette bulunanların veya yakın münasebette bulunanların bunlara karşı tepkili olmaları normaldir. Bi üçüncü nokta daha var tabi zaman zaman da insan olarak genç olarak onlar da bazı olaylara karışıyorlar bundan dolayı da yine tepkiler doğabiliyo.” (E,75, H1)

Katılımcı-10 Mesela adamın dükkanının yanına adam gitmiş dükkan açmış, bi o var. Bir de ucuz işçilik var, o işçilik ucuz o, bir de davranış bozukluğu olan kişilerden de kaynaklanıyo. Sokakta bazı yerlerde, her yerde olmuyo ama bu Bursa

da gördüm ama İstanbul'da denk gelmedim belki diğer tarafta vardır, gurupla geziyo bunlar 5-6 kişi en az, ona buna laf atıyolar. Adam tek başına napsın buna. O da gidiyo biyerde böyle oldu diyo ona anlatıyo, onu dinleyenler de düşman oluyo. O dinleyen de başka yerde falan arkadaş böyle anlattı diyo o da düşman oluyo. Şeyler yüzünden bunlar, normal ailelerde olmuyo, sokakta gezenler yapıyo. Biz mesela yiyecek bişey bulamıyon adam gitmiş deniz kenarında nargile içiyolar, plaja gidiyolar yatıyolar kalkıyolar, e bizimkiler de bilmem nerde Pkk terörüyle savaşıyolar. Onun da memleketi var şimdi biraz da ondan geliyor yani. Adama bakıyon delikanlı adam, bizim askerlerimiz dağda bayırda mücadele ediyö vatani için. Bunların eli ayağı tutuyo vatanını korumuyo da niye buraya geliyor? Dedim ya işte vatani olmalı sahibi olmalı biyerin. Onlar oraya sahip değil. Arapsan Arap ismini koy, İngilizsen İngiliz ismini koy oraya ki sahip çık. Sahipsiz. Kimin? Yani... (E,82, H1)

Katılımcı-11 “Devletin onlara farklı davranmasıdır. Yani bugün iki yıldır Türkiye pandemi koşulları altındadır, büyük şehirde olanlara bin lira devlet veriyor, büyük şehir dışında olanlara 750 lira yardım yapıyor ama Suriyeliler her ay şu kadar maaş alıyor. Bu biraz da Allah korkusu olması lazım.” (E,64, H1)

Katılımcı-13 “Şimdi zaten biz son yıllarda sürekli ekonomik krizle boğuşan bir ülkeyiz. Temel sorunun ekonomik olduğunu düşünüyorum ama bizim gibi Türk Milliyetçilerinin tepkileri ekonomiden daha ayrı, demografik, sosyal, soyumuzla ilgili endişelerimiz, ülkemizin nüfus yapısıyla ilgili endişelerimizden kaynaklanan tepkilerimiz var. Ama tabi ki genel çerçeveye bakarsak, insanların işte önceden İstanbul'da bir ya da bu bölgemizde bir inşaat işçisi 100 liraya çalışıyorsa doğudan gelen bir işçi 75 liraya çalışıyordu. Şimdi Suriye'den gelen 25 liraya çalışıyo sigortasız olarak. Tepkiler tamamen genel çerçeve ekonomik. Ama Türk Milliyetçileri bu konuda daha donanımlı daha tutarlı, daha sistemli tepkilere sahip.” (E,44, T1)

Mültecilere karşı toplumda tepkilerin artmasının kültürel farklardan kaynaklandığını düşünen katılımcılar;

Katılımcı-8 “Şimdi bu arada kültürel bir fark var. Nedir kültürel fark? Bir defa bunların aldıkları eğitim bizce meçhul veyahut Türkiye'de verilen eğitimle bunların aldıkları eğitim bir mi? Bizim sosyal alanımıza girdikleri zaman bunlarda muhakkak surette bir davranış bozukluğu oluştu. Bizim toplumumuza karşı davranış bozukluğu oluştu. Öyle olunca bizim toplumumuz bunların yaptıkları bazı kötü davranışları

engellemek zorunda kaldılar. Hatta bazen kavgalar oldu, Suriye'den gelenlerin hırsızlık yaptığı, soygun yaptığı, cinayet işledikleri görüldü. Neden bunlar belki de kendi yaşadıkları ülkede ki şartları buraya getirmeye, burayı zorlamaya kalktılar. Olmıcak bi tutum içersinde oldular. O zaman tabi Türkiye'deki ülkemizdeki milletimizin de ona karşı reaksiyonları büyük oldu. Hatta şehirlerinden kovmaya kalktılar onlara toplu şekilde reaksiyon gösterir oldular. Onun için bizim örf adet geleneklerimize uymayan, ayrı bir kültürü ülkemizde sergilemeye çalışan insanlara karşı Türk vatandaşları da otomatik olarak karşılık vermek zorunda kaldı.” (E,76, A1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilere vatandaşların yükselen tepkilerinin sebepleri şunlardır: kültür farklılığı, Suriyelilere bazı konularda pozitif ayrımcılık yapılması, gençlerimizin istihdam edileceği iş imkânlarını ucuz çalışan Suriyelilerle kapatılması, Suriyelilerin ülkemizde kalıcı olma ihtimalleri.” (E,74, A1)

Katılımcı-22 “En önemli sebep kültür farkıdır. Aynı dinden olan insanların aynı kültürden olmadığını çok yakından gördük. Toplum içinde yaşamayı bilmeyen insanları dünyanın en önemli turizm kentlerine saldılar. Hastalık taşıdılar. Daha önce Rus kadınlardan bu toplum ne çektiyse bunlar da ülkemizde kısa yoldan ikinci bir evlilik ve çocuk doğurarak vatandaşlık hakkı kazanma düşüncesine kapıldılar. Yaşları büyük erkekler 20 yaşında kızları para ile satın alarak (güya adı başlık parası) kendilerine ikinci, üçüncü eş yaptılar.” (K,57, T1)

(Katılımcı-28) ise yeterli bir tepki olmadığını ifade etmiştir.

Katılımcı-28 “Çok sebebi var ancak yeterli tepki yok, eğer gösterilseydi sayıları milyonlarla ifade edilmezdi.” (K,62, T1)

Katılımcılar kültürel farklılıklar, ekonomik sebepler ve toplumda yaşanan suçlar yüzünden mültecilere tepki verdiklerini belirtmiştir. Mültecilerin Türk toplumuna girdiklerinde sosyal alanda davranış bozuklukları oluşmuştur. Bu nedenle Türk toplumu mültecilerin bazı olumsuz davranışlarını engellemeye çalışmıştır. Zaman zaman ise mülteciler ile kavgalar yaşanmıştır. Ayrıca mültecilere verilen tepkilerin temelinde devletin mültecilere yaptığı pozitif ayrımcılık, iş olanaklarının mülteciler tarafından kısıtlanması, ucuz iş gücü olarak işverenler tarafından daha çok tercih edilmeleri ve Türk vatandaşlarının işsiz kalması mültecilere olan tepkilerin nedenlerindedir. Mültecilere yapılan pozitif ayrımcılığa göre Türk halkının tepki

vermesinin nedeni ise kendilerine yapılacak olan yardımın mülteciler tarafından tüketildiğini ve kendilerine yapılması gerektiği yardımın mültecilere yapıldığını düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-24 “Vatandaşlar sanıyor ki Türkiye’den sosyal olarak alacakları payları kendi vatandaşları yerine Suriyelilere dağıtıyor sanıyor. Doğru aslında. Türkiye de ekonomik olarak zor durumdaki insanların büyük bir zor durumdayız. Türkiye de kendi vatandaşına yapması gereken yardımı mülteciye yapıyor. Ben Suriyeli mültecilere de devletin çok fazla yatırım yaptığına inanmıyorum. Yani şu var. Onların genellerinin bir kısmının kendi paraları vardır. Belli yerleşik olarak ayakları üzerine duran Suriyeliler de kaçıyolar. Vatandaş şöyle düşünüyor Suriyeli mülteciler yüzünden biz yardım alamıyoruz diye düşünüyor. O düşüncenin de doğruluk payıda var ama hepside doğru değil.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Tepki muhakkak var. Bu artabiliyor da zaman zaman. Hatta protestolara varan tepkilere de dönüşebilir. Neden tepki var? çünkü bunlar misafir olduğu düşünülüyor. Kalıcı hale gelince, kalıcı olmalarına hazırlıklı olunmayınca birtakım sıkıntılar ortaya çıktı ve çıkacak dolayısıyla da tepki olacak yani.” (E,61, A1)

Katılımcı-30 “Şimdi zaman zaman görüyoruz. Yaşadıkları yerlerde birinci derecede çok temiz değiller yani. Belki bazıları Müslüman, bazıları belki mezhep olarak farklı mezhebe sahip olabilirler ama bunun devamında bizim dinimizin emri temiz olmak. Yani temiz olmamalarından dolayı çok tepki gösteriliyor. İkincisi çok kalabalık olarak dairelerde yaşadıkları için gürültü veya yaşam koşulları çok iyi olmadığından ötürü çok toplu yaşıyorlar o da insanları rahatsız ediyor. Üçüncüsü basında veya şahsen belki görmedik yaşamadık ama etraftan duyuyoruz, kız erkek ilişkilerinde, bazı tecavüz olaylarında adları geçiyor. Bu durumlarda tabi ki büyük tepki gösterilecek, böyle bir şeye müsaade edilmeyecek, tabi ki cezalandırılması gerekiyorsa adalet mekanizmasını çalıştırarak cezalarını çekmeleri gerekir. Bunları düşündüğümüzde toplum içerisinde kendi vatandaşımız falan her şeyden önce biz misafirperver ekmeğini bölüşen bir toplumuz. Türk ırkı böyle bir özelliğe sahip. İşte bunları bazı böyle hareketleri yapılarak bu hareketler sonucu bu özelliğimizi de bizden yitirtmeye doğru gidiyor bazı olaylar. Bencilleşiyoruz, içimize kapanıyoruz belki. Çünkü açıkçası yapılanın karşılığında o kötülükleri, bu vatana bu millete ve

halkımıza yaşıyorlarsa bunun karşılığında mutlaka ceza verilmeli veya cezalandırılmalıdır.” (E,65, A1)

Katılımcı-27 “Sosyal ve ekonomik koşullar başta olmak üzere kanun ve nizam tanımayan ve ikamet etikleri her yerde gettolaşan, ikamet bölgelerinin asıl sahipleriymiş gibi yerli halkı rahatsız eden tavır ve davranışlarıdır. Bu bağlamda kentsel alt yapı sorunları, hizmetlerin aksaması, Suriyeliler için yapılan sağlık ve eğitim harcamalarının Türk insanının vergilerinden sağlanması ve bu harcamaların sürekli artması tepkiler için yeterli sebeplerin başında gelmektedir. Ayrıca Suriyeli sığınmacılar geçici sığınmacılıktan kalıcı vatandaşlık haklarına sahip olmayı kendilerinde hak görmektedirler. Sığınmacı politikamızın tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.” (K,63, H1)

Katılımcı-31 “Ülkenin ekonomik imkânlarının zorluğu problemi yaşanırken mültecilere ülke kaynaklarından büyük paralar aktarılması, çalışmadan hazır yediklerinin düşünülmesi, ucuz işçilik, vergi muafiyeti vb.” (K,58, A1)

Katılımcı-32 “Farklı kültürden gelen kitlelerin sosyal entegrasyonu her zaman zordur. Vatandaşlar kendilerine yapılmayan yardımları alan ve ucuza çalıştıkları için iş bulmalarını zorlaştıran insanlara tepki duymaktadır.” (E,64, A1)

Katılımcı-33 “Vatandaşın genelini bilmem ben, dilenciliklerinde, görüntülerinin samimi olmadığından tepki gösteriyorum.” (E,75, A1)

Katılımcı-34 “Böyle bir tepki var. Özellikle mesela yaz aylarında Batı Anadolu’ya gittiğim zaman orada Ege bölgesinde falan, Yalova’da, İzmir’de o çevrelerde falan bu tepkiyi çok daha yoğun olarak gözlemledim. Mesela Malatya’da Suriyeli mültecilere karşı kimse onlara karşı ne öyle ciddi bir merhamet duygusuyla yaklaşıyorlar ne yurtlarından mahrum kalmış insan gözüyle bakıyorlar. Türkiye’de ki benim gözlemlediğim vatandaşlar genelde mültecilere baş belası olarak bakıyorlar.” (E,62, A1)

Katılımcı-12 “Suriyelilerin aslında, devlet süreci yönetemediği için, Suriyeliler bizim sosyal hayatımızı, ahlaki, işte münasebetlerimizi bilmediği için kendi törelerini kendi örflerini Türkiye’de yaşıyorlar. Belki onlar için ayıp olmayan şey bizim için çok ayıp oluyo. Dolayısıyla bizim toplumumuz bunu kabullenmiyor. Baştan da söylediğim gibi eğer adaptasyon politikamız olsaydı biz bu insanları o kamplarda işte siz toplumun içinde böyle davranacaksınız bunları yapmıcaksınız, şunları

yapıcaksınız gibi bir eğitimden geçirmiş olsaydık, en azından bunları kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar Türkçe öğretebilseydik ben sıkıntının böyle olacağını düşünmüyorum. Ama şu an Türkiye’de ki Suriyeli mültecilere karşı yükselen tepkinin sebebi Türk toplumunun ırkçı olması ya da Türk toplumunun mülteci karşıtı olmasından kaynaklanmıyor. Mültecilerin toplumun geneline verdiği huzursuzluktan kaynaklanıyor.” (E,48, H1)

Katılımcıların görüşlerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda çok farklı görüşte olanlar tespit edilmemiştir. Genel hatları ile mültecilere ekonomik nedenler, kültürel farklılardan dolayı tepki olduğunu, işverenlerin iş yerlerinde mültecileri ucuza çalıştırdığı için halkın kendi iş bulamazken mültecilerin düşük ücretlerle çalışıp iş olanaklarından faydalandıklarını ve bu yüzden tepki gösterilmektedir. Bazı katılımcılar iste Türk toplumunun mültecilere karşı tepki göstermesinin sebebinin yine mültecilerden kaynaklandığını ifade etmiştir;

Mültecilere verilen tepkilerde, devletin süreci yönetemediği ve Suriyelilerin Türk norm ve kültürünü bilmedikleri için kendi kültürlerini yaşatmaya çalışmaları, yaşattıkları huzursuzluktan dolayı Türk toplumundan tepki gördükleri düşünülmektedir.

Hollanda, İngiltere, Avustralya gibi Avrupa ülkelerindeki medya organlarında göçmen ve mültecileri tanımlama biçimleri hakkında yapılan haberler, mültecilerin veya göçmenlerin, sadece yasadışı suçlu, saldırgan, agresif, şiddete meyilli, hastalıklı kişiler veya terörist olarak tanımlandığını ortaya koymuştur. Mültecilere karşı yapılan bu sıfatlarda kültürel farklılıklara da dikkat çekilmiştir (Doğanay-Keleş, 2016, s. 147).

Katılımcılarımız ise daha çok göçmenlerin ortaya çıkarttığı işsizlik, ekonomik nedenler, toplumu tehdit eden bir kitle, mültecilere yapılan pozitif ayrımcılık ve kültürel farklılıklardan dolayı Türk milletinin mültecilere karşı tepki gösterdiğini düşünmektedir.

4.4.2. Mültecilerin Ülkelerine Dönmesi

Türkiye’deki mültecilerin burada bulunma nedeni ülkelerindeki yaşanan iç karışıklıklardır. Görüşme yapılan bütün katılımcılara sorulan *“Suriye’deki iç karışıklık sona erdiğinde ülkemizdeki Suriyeli mültecilerin ülkelerine geri dönüp dönmemeleri konusunda ne düşünüyorsunuz?”* şeklindeki soruya, görüşmelere katılan

bütün katılımcılar mültecilerin iç karışıklık sona erdiğinde; mutlaka, kesinlikle, derhal geri dönmeliler gibi net ve kesin cevaplar vermişlerdir. Ancak iç karışıklık sona erse dahi mültecilerin hepsinin geri dönmeyeceğini, bir kısmının burada kalmaya devam edeceğini düşünmektedirler. Geri gönderilmeleri konusunda bir devlet politikası uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılar, Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmelerini istemelerinin nedenleri şu şekilde açıklanmaktadır: Öncelikle herkesin kendi ülkesinde kendi topraklarında hayatlarını devam ettirmesi hem Suriyelilerin hem de Türkiye'nin yararına olacaktır. Suriyeli mülteciler kendi ülkelerine dönerse hem kendi toprakları güvende olur hem de Türkiye'nin iç ve dış güvenliği sağlanmış olur. Çünkü Suriyeli mültecilerin gelecekte artan nüfusları nedeniyle çeşitli terör örgütlerinin ve tehlikeli yapılanmalar oluşturmasından endişe edilmektedir. Katılımcılardan bazıları kendi vatanına faydası olmayan insanların Türk milletine hiçbir faydası olmayacağını düşünmektedir. Bu nedenle mültecilerin geri gönderilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Bir başka düşünce ise eğer mülteciler kalacaksa Türk geleneklerine uymaları gerektiği yönündedir. Genel itibari ile bütün katılımcılar mültecilerin ülkelerine geri gönderilmelerinden yanadır ve bunun devlet politikası olarak uygulanması gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca geri gönderilmeyip Türkiye'de kalacak olan mülteciler var ise bunlarında Türk gelenek örf ve adetlerine göre eğitim alıp yetiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Katılımcılardan bazıları Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine gönderilmesi gerektiğini ancak çoğunun gitmeyip Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalacağını düşünmektedir. Bazı katılımcılar ise Türkiye'de kalacak olan Suriyelilerden sadece iyi eğitilmiş olanlara vatandaşlık verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Suriyeli mültecilerin çoğunun gitmeyip Türkiye'de kalacağını düşünen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-1 “*Şimdi gönlümüz Türkmenler de dahil hepsinin oraya dönmesini isterim. İki sebeple. Yani birisi Türkiye'nin bölge üzerinde ki iyi münasebetlerinin devam etmesi bakımından bunlar önemli bir aracı olurlar. O bakımdan dönmeleri lazım Türkmenler de dahil. Ama bunların bir kısmının dönmeyeceğini tahmin ediyorum. Dönmeyenler bakımından da şöyle bir avantaj olabilir. Yine o bölgeyle*

iktisadi kültürel münasebetlerimizin gelişmesinde bunları bir aracı olarak değerlendirilebilir ama bu bi politika gerektiren bir şey, ciddi bi planlama gerektiren bişey.” (E,75, H1)

Katılımcı-5 “Kesinlikle dönmeliler. Bunun aksini düşünmek bile istemiyorum. Yukarıda ifade ettiğim gibi sadece ülkeye katkısı olacak nitelikte eğitilmiş olanlara vatandaşlık verilebilir.” (E,60, T1)

Katılımcı-24 “Geri gönderilmeliler ama bunların yüzde doksanı geri gitmeyecektir.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Dönmeleri tercihim olur ama bunların yüzde yüzü de dönecek diye bir şey yok yani. Zaten birçoğu kendi isteğiyle kendisi dönecek ama toplu olarak herkesi gönderelim konusu... Şu an bunların birçoğu Türk vatandaşı oldu mesela onların döneceği kanaatinde değilim yani. Geleceklerini Suriye de değil Türkiye’de planlayanlar burda olacak. Onun haricinde birçoğu dönmek isticekler yani” (E,61, A1)

Savaş bittiğinde veya bitmeden bile, uygun ortam hazırlanarak Suriyeli mültecilerin hemen kendi ülkelerine gönderilmesini ancak bunun insani şartlar altında olması gerektiğini belirten diğer katılımcıların düşünceleri ise şu şekildedir;

Katılımcı-2 “Dönmeleri lazım. Onların bi geçmişi var çünkü orda. İnsan geçmişini unutmaz. Böyle bişey inşallah olur ve ülkelerine dönmeleri de normaldir. Kendileri için de hayırlı olur inşallah.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Zaten gönlümüz Suriye’deki karışıklığın bir an önce bitmesi huzura karışması. Bu mültecilerin de kendi yuvalarına memleketlerine dönmeleri orda daha iyi şartlarda yaşamalarını istiyorum ve iyi şartlarda da yaşarlar. Kendi ülkesi. Bülbülü altın kafese koymuşlar ille de vatanım demiş. Ben kendi kültürlerinde daha mutlu olmalarını istiyorum. Suriyeli mültecilerin iç karışıklar sona erdiğinde hemen ülkelerine geri dönmelerini istiyorum. Doğru olanda budur. Herkes ait olduğu yuvasında, yurdunda mutlu olur.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Tabi ki Suriyeliler dönmeli. Yani daha önceden 90larda Irak’ın kuzeyinde ülkemize gelen Iraklılar Kürt kökenli Iraklılar 500 bin civarında bunlar kendi ülkelerine geri dönmediler. Geldikleri yerde Hakkari, Van gibi illerde hala bugün daha yaşamaya devam ediyorlar vatandaşlık aldılar ama bunlar özellikle Pkk’nın kurucu kadrolarından diğer bütün teşkilatlarda görev aldılar. Birçok kanlı

eyleme giriştiler. Pkk'yı güçlendirdiler. Bu devletin istihbaratında da bunlar kaydedilmiş durumda. Bu bariz yaşanmış bir olay, buna baktığımız zaman tabi ki buna hayır denmesi gerekir. Bir de mültecileri mülteci olarak kabul ediyorsak mülteci olma sebepleri ya da sığınmacı olarak kabul ediyorsak neden sığınmacı olduklarını düşündüğümüz zaman bu şartları ortadan kalktıysa eğer ülkelerine geri dönmeleri gerekir. Bir de Türkiye dünya da en fazla sığınmacıya sahip ülke. Bu konuda çok büyük bir yük var omuzlarında ve diğer devletlerin komşuların ya da Avrupa'nın yeterince sorumluluk almadığını görüyoruz. Ülkemizin imkânları da bu kadar sığınmacıyı yaşatmaya onların ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir. Yani bir de Suriyelilerin geleceği açısından hem kendi ülkelerinde bulunmaları hem kendi ülkelerinin güvenliği açısından, kendi vatanlarının güvenliği açısından maddi manevi olarak her anlamda daha rahat yaşaması açısından en ideal olanıdır zaten. Bu aynı zaman bizim ülkemiz açısından da böyle olması gerekir. Aynı zamanda uluslararası ülkemiz üzerinde amaçları olan güçlerin ülkemizi parçalama, Suriye'de ayrı bir Pkk bölgesi oluşturma, aynen Irak'ta oluşturdukları gibi. Türkiye'den de böyle bir alanı buna uygun hale getirmek için planlanmış nüfus hareketleri olarak da görebiliriz bunları. Olaya bir de bu açıdan yaklaşmamız gerekir. Halbuki Suriyelilerin ülkemize kabul edilme sebebi orada fiilen bir savaşın olması. Bu savaş ortamı ortadan kalktıysa eğer, şartlar normalleştiyse eğer normalleşmeye doğru gidiyorsa geri dönmeleri için gerekli adımların atılması gerekir.” (E,41, T1)

Katılımcı-8 “Şimdi tabi acaba onlar dönmek isteyecekler mi? Her şeyden evvel bu soru akla geliyor. Dönmek isteyen de burada tutmak zorunda değiliz. Ama dediğim gibi bu topraklara gelmiş 7-8 sene bu topraklarda yaşıyor. Burada iş sahibi oldular, iş edindiler, çocukları burada dünyaya geldi, yani en az 500 bin çocuk dünyaya geldi. E bunların hakikaten Türkiye'de kalmaları mı bize yarar sağlar? Ülkelerine dönüp gitmeleri mi? veya ülkelerine göndermemiz mi bize yarar sağlar? Tabi istiyeni biz engellemek zorunda değiliz engellememiz mümkün değil ama burada hakikaten kalacaklarsa o zaman Türkiye Cumhuriyeti devletinin koşullarına uyması lazım. Bide mademki bu ülkede yaşayanlar Türk'tür, Türkiye Cumhuriyeti devletini kuran halka Türk Milleti denir, o zaman bu düşünceden hareketle Türk Milleti'nin yetiştirilmesi nasıl bir eğitim çerçevesinde oluyorsa, geleneklerimiz nasıl işler hale getiriliyorsa bunlara da uymalarını beklemek bizim hakkımız.” (E,76, A1)

Katılımcı-9 “Derhal, hemen. Milletin en iyi rahat edeceği yeri kendi topraklarıdır. Bayramlar da ziyarete giden insanların bu ülkemizde işi yoktur. Derhal hemen gitmeli hemen.” (E,63, T1)

Katılımcı-11 “Hepsini sınır dışı etmek lazım. Yani savaş bittiği an bu insanlar ülkelerine dönmelidir. Şayet ülkelere dönmeyecekler bunlar sınır dışı edilmelidir veyahutta onlara devlet gitmeyenleri belirlemeli ve bir bölgede tutmalıdır.” (E,64, H1)

Katılımcı-17 “Uygun ortam hazırlanarak ve tedbirler alınarak karışıklık son bulmadan bile gönderilmelidir.” (E,83, A1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyeliler konusunda, Türk vatandaşlarının yaklaşımlarında ciddi farklar vardır. Biz Türk milliyetçileri olarak, bu meselenin çözümünü, Türkiye'nin Suriye Savaşı'nın en kısa zamanda sonlandırılmasına, Suriye'nin toprak bütünlüğünün sağlanmasına katkıda bulunması ve barış ortamı oluşturulduktan sonra, ülkemizdeki Suriyelilerin vatanlarına dönmelerinin sağlanması olarak görüyoruz.” (E,74, A1)

Katılımcı-22 “Çok bile kaldılar. Güvenli bölgelere hemen yollanmaları gerekir.” (K,57, T1)

Katılımcı-23 “Hemen dönmeleri gerektiğini söyledim evladım. Hemen dönmeleri gerekir çünkü başkasının herhangi bir şeyine ulu orta ortak olmak hoş bir şey değil. Tamam mağdur oldular yardım gördüler helal hoş olsun ama gitsinler ülkelere. Herkesin vatanı kendine.” (K,81, H1)

Katılımcı-27 “Suriye’de karışıklık ve güvenlik boyutunun hangi aşamada olduğu yerli halk tarafından artık soruşturma konusudur. Çünkü ülkelerinde güvenlik riski nedeniyle Türkiye’de kalmalarına rağmen ‘Bayramlaşma’ adına ülkelere girip çıkmaktadırlar. Nitekim Almanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi, ülkelere bayramlaşmaya giden Suriyelileri sınırdan içeri sokmamaktadır. Dolayısıyla en kısa sürede Suriyeli sığınmacılar ülkelere geri gönderilmelidir.” (K,63, H1)

Katılımcı-29 “Kesinlikle geri gönderilmeliler. Kendi vatanlarını savunmadan kaçmış olanların, hatta doğup büyüdüğü topraklara ihanet edenlerin, Türk Milletine hiçbir faydası olmayacaktır. Tabi ki zulümden kaçmak zorunda kalan ve kendilerini korumaktan aciz olan ve bize sığınanları almak ve korumak zorundayız.

Misafir edip yemeğimizi de paylaşıyoruz, düşene el kaldırılmaz, tutup kaldırırız. Zaten bu hususlar Türk Milleti'nin var olan vasıflarıdır.” (E,66, T1)

Katılımcı-32 *“Kesinlikle geri dönmeleri sağlanmalıdır. Ancak bunun Türkiye'nin bunca fedakarlığını çöpe atıracak bir üslup ve sertlikle yapılmaması gerekir. Uluslararası hukuk ve siyasi ilişkiler kullanılarak gittikleri yerlerde can ve mal güvenliğini sağlamak için çalışılmalıdır.” (E,64, A1)*

Katılımcı-33 *“Karışıklık sona erdiğinde değil hemen geri dönmeliler. Ülkeleri için mücadele gerekiyorsa ülkelerinde bu mücadeleyi göstermeliler.” (E,75, A1)*

Suriyeli mültecilerin geri gönderilmesi konusunu devletin izlemesi gerektiği bir politika olarak değerlendiren katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-10 *“Ülkelerine dönmesi için onlar buraya neden geldi bunu bi bileceksin bu bir. İkincisi onların ordaki evleri ocakları duruyo mu yıkılan var mı neyse devlet politikası olarak onları orda oturacak şekile getirip biteninkini göndericeksin. Başka şeyi yok. Ve de göndereceksin ama onların isteğine bırakmıcağın. Başka çaresi yok. Bu kendi isteğine bırakmayacağını dediğim esas burda şey. Önemli konu. Gönderilmesi gerekir ama insani şartlar altında.” (E,82, H1)*

Katılımcı-15 *“Valla devlet politikası olarak onların ülkelerine dönmelerini sağlamalıyız ve oradaki mücadelelerinde destek vermeliyiz.” (E,69, A1)*

Katılımcı-34 *“Mutlak suretle geri dönmeleri temin edilmelidir. Bunu bir devlet politikası olarak ciddiyetle takip edilmesi Türkiye açısından zarurettir.” (E,62, A1)*

(Katılımcı-30) bu soruyu referandumla Türk milletine sorulması gerektiğini ve buna Türk milletinin karar vermesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak kendi fikrini mültecilerin geri gönderilmelerinden yana olduğunu belirtmiştir;

Katılımcı-30 *“Yani bu halkımızın milletimizin yapılması gereken bir referandumla halk tarafından karar verilmesinde fayda var ama ben şahsi olarak gitmelerinde fayda görüyorum. Çünkü çok açık söyleyelim ben bazı topluluk veya konuşmalarında söylerim; İstanbul'un nüfusu bugün 30-35 milyon. Bakmayın devletin hükümetin söylediği 16,5 milyon gibi söylemler var ama çok açık söylüyorum İstanbul'un nüfusu 30 ile 35 milyon arasında bir rakamlarda. Bu ülke bu İstanbul bu rakamdaki insan topluluğunu taşıyor. Bu topluluğu bu yollarımız*

şehirlerimiz suyumuz, kullanılacak olan ne olursa olsun. Bunlar artık İstanbul da toplandığı için Anadolu'dan İstanbul'a her türlü besin kaynaklarının geldiğini düşünelim veya hayvansal proteinlerin geldiğini düşünelim, her şey İstanbul'a doğru geldiği için İstanbul'a da İstanbul'un taşı toprağı altın diyen herkes koşuyor buraya ve dengesiz bir nüfus. Türkiye bugün 100 milyonu geçen nüfusu düşünelim, bu nüfus dengeli bir şekilde yaşamıyor. Dengeli bir şekilde yaşamadığı için de İstanbul'da hastalıklar artıyor. Şehir bu kadar araba ve nüfusu kaldıramıyor. Ben açıkça söylüyorum... ya bu Suriye'de ki karışıklıklar bitmez. Bu bir Dünya politikası. Amerika orada Rusya orada İran orada, Türkiye orda İsrail orda, kimi düşünürsek orda şu anda. Herkes payını almaya çalışıyor. Niye? Yanında Irak var Lübnan var İsrail var. Dünya'nın ilk zamanlarından beri en karışık olan yerler buralar ve bu karışıklıklar hala devam ettiriliyor çünkü dünyanın en çok gelir elde edilen alanı silah. Ne olacak iç karışık çıkacak savaş çıkacak silah kullanılacak tabir olarak.” (E, 65, A1)

Yukarıda örnekleri verilen görüşmelerde olduğu gibi iç karışıklık sona erme bile katılımcılar, mültecilerin Türkiye'de kalacağını düşünmektedir.

1960'lı yıllarda Almanya'ya göçen Türkler ile günümüz Suriyeli mülteci profili arasında bir değerlendirme yapan (Katılımcı-12), şu andaki Suriyeli mültecilerin Türkiye'de Türk toplumuna ayak uydurmak yerine huzursuzluk çıkarttıklarını, toplumu rahatsız ettiklerini ve kendi kültürlerini Türk toplumuna dayatmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Ancak 60'lı yıllarda Almanya'ya işçi olarak göç eden Türk vatandaşları oraya para kazanmak, ekmeğini bulmak amacıyla gitmiş ve oranın yerli halkını rahatsız etmemek için çaba göstermiş, oranın kültürüne saygı duymuştur. Günümüz Suriyelileri ise bunun tam tersi durumunda bir hareket sergilediğini düşünmektedir. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-12 “Geri gönderilmeliler. Şimdi bu şöyle. Bu profildeki şu an Türkiye'nin sahip çıktığı ya da ev sahipliği yaptığı mülteci profili bizim en alt gelir grubumuzla eğitim grubumuzla denk geliyor. Türkiye bu kadar cahili, bu kadar niteliksiz adamı taşıyamaz. Şimdi ikinci dünya harbinden sonra da bize Alman üniversitelerinden katılanlar olmuştu. İşte bir takım bilim adamları Türkiye'de çalışmak istediğini devrin hükümetine mektuplar yazarak iletmişti. Birçoğu geldi İstanbul üniversitesinde bu çok kıymetli hocalardan Türkiye istifade etti ve belki son 50 yılın çok nitelikli bilim adamlarının yetişmesinde bu insanların önemli katkısı

oldu. Bunlar çok nitelikli mültecilerdi. Dediğim gibi eğer batıya giden profilde bir mülteci şeyimiz olsaydı kaynağımız olsaydı. Türkiye için bu çok faydalı olurdu. Ama bugünkü profil doğru değil. Bunların gönderilmesi gerekiyor. Yani aynı şeyi tersine söyleyebiliriz. Mesela 60'lı yıllarda iş gücü ihtiyacından dolayı Türkiye'den Almanya'ya Fransa'ya Avrupa birliği ülkelerine giden insanlarımız oldu bizim insanlarımızda ilkokul mezunuydu ya da değildi ama onların arzu ettiği ve ihtiyaç duyduğu şey kas gücüne bağlı işçiydi. Dolayısıyla bu işçilere bile ciddi manada dil eğitimi verildi, adaptasyon politikaları uygulandı ve onlar dün Avrupa'nın üretiminde çok önemli katkıları bulundular. Üretiminde işçilik olarak katkıda bulundular. Bunların çocukları iyi eğitim almaya başladığında artık Avrupa'daki Avrupa kültürünün gelişmesi başat aktör olmasında çeşitlilikte çok önemli katkıları var bizim Avrupa'ya giden işçilerimizin iyi eğitim almış çocukları. Bunlar işte akademide oldular. Ticarete oldular. Yani babalarının kas gücüyle sağladıkları katkıyı artık beyaz yakalı olarak Avrupa'ya sağlıyorlar. Şimdi buradan empati yaptığınızda şu an Türkiye'deki mültecilerin sosyolojik durumu bizim o dönemkinden daha kötü. Bizim o dönem giden işçilerimiz ekmek kazanmak, para kazanmak adına gittikleri ülkelerde toplumsal bir huzursuzluğa sebep olmak yerine, toplumu rahatsız etmemek konusunda azami gayret göstermişler. Ancak bugün Türkiye'deki yaşayan mülteciler tam tersine kendi sosyokültürel hayatlarını topluma dayatıyorlar. Bir adaptasyon niyetleri yok. Asıl mesele burada o. Tam tersi siz bize uyacaksınız gibi bir yaklaşımları var bu son derece tehlikeli. Bu Suriye normalleştiğinde bu alt gelir grubundan olan toplumda gettolaşan, topluma dayatan ve asayiş konusunda artık milli güvenlik sorunu haline gelen bu mültecilerin kendi ülkelerine gönderilmesi Türkiye için çok faydalı olur. Eğer onlara faydalı oluyorsak onlar gitsin Suriye'de Türk kültürünü savunsunlar." (E,48, H1)

Suriyeli mültecilerin nüfusları göz önüne alındığında ülkelerindeki iç karışıklık bittiğinde geri dönmeleri Türkiye açısından büyük bir fayda sağlayacaktır. Türkiye'de bulunan bu kadar yabancı ileride yaşanacak olan problemlere zemin hazırlayarak kültürel ve demografik tahribat açısından tehlike yaratmaktadır. Gerek ekonomik gerek sosyal bakımdan mülteciler ülkeye büyük bir yük oluşturmuştur ve oluşturmaya devam edecektir.

4.4.3. Mültecilere Karşı Duyulan Endişe

Suriye’de başlayan ve Ortadoğu’da çoğu ülkeyi etkisi altına alan, Arap halklarının demokrasi, özgürlük ve insan hakları taleplerinin meydana getirdiği isyanlar, Suriye rejiminin kendi halkına karşı yaptığı sert müdahaleler sonucunda başlayan iç savaş sivil halkın çevredeki diğer ülkelere göç etmesine neden olmuştur. Bu çerçevede milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye göç etmiş ve 2011 yılından günümüze kadar da Suriyeli mültecilerin sayısı giderek artmıştır. İlk zamanlarda Suriyeli mülteciler sınırdan girdikten sonra kayırları yapılmış ve daha sonra kamplara yerleştirilmiştir. Nüfuslarının artmasıyla beraber kamplar yetersiz kalmış ve kamp dışında yaşayan mültecilerin zor şartlar altında hayatlarını sürdürmeleri, dilencilik yapmaları ve suça bulaşmaya meyilli olduklarına yönelik Türk toplumunda oluşan ön yargı endişelere yol açmıştır. Suriyeli mültecilerin farklı dilde konuşmaları, farklı kültür ve yaşam tarzına sahip olmalarından dolayı Türk toplumu ve Suriyeli mültecilerin kaynaşmasını engellemiş ve toplumda karşılıklı olumsuz algıların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özdemir, 2017, s.117-118).

Mülteciler kendi ülkelerinden ayrıлып başka hedef bir ülkede hayatlarını devam ettirmeye başladıklarında bazı sorunlarla karşılaşmakta ve hedef ülke tarafından çoğu sorunun kaynağı olarak görülmektedir. Bu çerçevede Türk toplumun Suriyeli mültecilere yönelik olumsuz algıların oluşması bunların üretilmesine ve olumsuz düşüncelerin yayılmasını medya araçları sağlamaktadır. Suriyeli mültecilerin televizyon haberlerinde sosyal medyada veya gazetelerde temsil edilme şekilleri sorunun yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Bu temsiller, temsil edilen kişiler hakkında kalıplaşmış bir ön yargının oluşmasında etkili olmaktadır (Efe, 2015: 7’akt Özdemir, 2017: 118). Bununla beraber Suriyeli mültecilere karşı ideolojiler tarafından şekillenen siyasi tutumların sıklıkla kullanılması toplumun Suriyelilere olan bakış açısını da değiştirmektedir. Sosyal ve ekonomik yaşamın bir parçası olan Suriyeli mültecilerin haberlere konu edilme şekline göre toplumda endişelere neden olması, Suriyeli mültecilerin medyada temsilleri, kitle iletişim araçları üzerinden ayrıştırıcı ve birleştirici söylemler toplumun mültecilere yönelik tutumlarında etkili olmaktadır (Özdemir, 2017, s.118).

Türkiye’nin içerisinde yer alan Suriyeli mülteciler, ülke içerisinde birtakım endişeleri de beraberinde getirmiş ve toplum bu endişelerini gerek sosyal medyadan gerekse zaman zaman mülteci karşıtı gösteriler yaparak dile getirmiştir.

Katılımcılara yöneltilen *“Ülkemizdeki Suriyeli mülteciler hakkında en çok hangi konularda endişe duyuyorsunuz?”* sorusuna katılımcılar; milli güvenlik, suç olayları, mültecilerin eğitimsiz olmaları ve Türk kültürüne uyum sağlayamamaları, topluma entegre olamamaları ve mültecilere vatandaşlık verilmesi gibi konularında endişe duyduklarını dile getirmektedir. 1 katılımcı ise endişelerinin Türk milleti hakkındaki endişelerinden farklı olmadığını ifade etmiştir. Uyuşturucu, kirli işler, bazı mahallelerde küçük ölçekli ticaret hayatını kendi ellerine geçirmiş olmalarından küçük esnafı zor duruma sokmaları gibi durumlar mülteciler hakkında endişe duyulan konulardır.

Demografik yapıda bozulmalara neden olması konusunda endişe duyan katılımcılar;

Katılımcı-3 *“Birincisi nüfus hızla artıyor demografik yapıyla ilgili. Mesela bizim Kilis’te Hatay’da Gaziantep’te bu vilayetlerimizde nüfusta fazla olabiliyorlar bu da Türkiye için sıkıntı olabiliyor yani.”* (E,64, T1)

Katılımcı-23 *“Biraz evvel söylediğim konu. Nüfus olarak artmaları, biz de nüfusu mümkün olduğunca kısıtlıyo. İşte 2 çocuğuma anca bakabilirim 3 çocuğuma anca bakabilirim. Onları görüyorum dışarıda 2 tane bebek arabası 3 tane de yanlarında işte kocası bir yerde o bir yerde. Karısının karnı burnunda, iki kişi gelmiş altı kişi sekiz kişi olmuşlar.”* (K,81, H1)

Katılımcı-27 *“Terör başta olmak üzere ekonomi, sosyo-kültürel konular ve demografik değişim.”* (K,63, H1)

Katılımcı-29 *“Türkiye’de demografik yapının bilinçlice değiştirilmesi ve Türk nüfusunun önlenmesi beni endişelendirmektedir. Türkiye’nin etnik yapısı ve dengeleri bozulmak yeni azınlıklar peyda edilerek Türk vatanına Türk insanının söz sahibi olması engellenmek istenmektedir. Boşalan Suriye topraklarına kürtlerin ve İsraililerin yerleştirilerek Türkiye’nin kuşatılması ve Büyük İsrail Devletinin çevre temizliği yapılmaktadır. Bu da beni ülkem adına endişelendiriyor.”* (E,66, T1)

Katılımcı-32 *“Suriyelilere vatandaşlık verilmesi ve Suriyelilerin Türklere nazaran çok hızlı olan nüfus artışı ile demografik yapımızın bozulması en büyük risktir.”* (E,64, A1)

Katılımcılar, Suriyeli mültecilerin Türkiye açısından Milli bir güvenlik sorunu yaratacağından da endişe duymaktadır. Endişeleri sadece bununla sınırlı kalmayıp,

ülke içerisinde oluşabilecek terör, hırsızlık, uyuşturucu çeteleri ve suç olaylarına karışmaları açısından da mültecilerden endişe duyulmaktadır. Ayrıca Arap kültürünün Türkiye’de yayılması da endişe duyulan konular arasındadır.

Güvenlik, terör, kültürel sorunlar, suç olayları gibi şeylerden endişe duyan katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Yani şimdi tabi birincisi deminki soruya cevap verirken de söyledim mültecilerle birlikte Türkiye’ye gelebilecek muhtelif terörist gruplar. Bu önemli. İkincisi de Türkiye’de Arap kültürüne Arapçaya Kuran-ı kerimden dolayı ciddi bir hayranlık ciddi bir ciddi bir alaka olduğu için bunlarla birlikte yeni bir Arap kültürü dalgalanmasının da Türkiye’ye girmesi mümkündür. O bakımdan biz kendi kültür değerlerimiz üzerinde hassasiyet göstermeliyiz demem ondandır.” (E,75, H1)

Katılımcı-4 “En çok milli güvenlik konusunda bir tehdit görüyorum. Toplumsal olarak bir tehdit olduğu zaten yaşanan olaylarda ortada. Toplumun huzuru refahı açısından olumsuz sayılabilecek birçok olay yaşamaktayız. Suç oranları Suriyeli mülteciler geldikten sonra epey artmış bulunmakta. Ayrıca ekonomik açıdan sayabiliriz tabi ki. Terör açısından terörü artırıcı bir etken olmuştur maalesef. Türk kültürünü en azından aşınması kültürel yozlaşmayı da etkileyecektir. Aynı zamanda ekonomik zayıflamaya neden olacaktır doğal kaynakların harcanmasından dolayı. Türk kültürünün sosyal yapısı ve aile hayatı bundan olumsuz etkilenecektir. Sosyal yapı bozulacaktır, etnik bir tehdit olarak ortaya çıkacaktır bunlar var.” (E,41, T1)

Katılımcı-13 “Yani ben milli güvenlik konusunda endişe duyuyorum. Türk soyunun kontrolsüz bir şekilde, Türk nüfus yapısının karışmasından endişe duyuyorum. Türk kültürünün, o dediğim bazı lokal hâkim oldukları bölgeler, hani genel çerçevede değil ama hâkim oldukları yerleşim yerlerinde Türk Kültürüne veya yerel kültüre zarar vermelerinden endişe duyuyorum. Onun haricinde yani demin de söylediğim gibi terörle ilgili bazı endişelerim.” (E,44, T1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin gelecekte Türkiye’nin milli güvenliğini tehdit edecek bir unsur olduğunu düşünüyorum.” (E, 74, A1)

Katılımcı-24 “Güvenlik konusunda. Zeytinburnu bazlı söylüyorum. Burada yapılanmanın insanların yoğun olarak durdukları yerlerde Suriyeliler koloni olarak

dolaşıyorlar bu da tehlikeli. İnsanlar ailesiyle onların yanından geçemiyor. Kirli işlerin başını da bunlar çekecektir.” (E,55, A1)

Katılımcı-30 “Şimdi birincisi, bunlar kötü yoldalar, kötü yollara girme politikaları şu anda var. Yer altı ilişkileri veya uyuşturucu ilişkileri bence yaşanabilir. O alanlarda kötü amaçlı şekilde bu ülkede hâkim olabilirler. Benim en çok endişe duyduğum konulardan birisi bu. Yani güç kazandıkça güçlendikçe bunlar açıkçası bu tür yerlerde hâkim olup gelecekte hepimizi tehdit eder duruma gelebilirler. İkincisi mahallelerimizdeki ticaret hayatımızı kendi ellerine geçirme yolunda ilerliyorlar. Bizim küçük kendi esnafımız el etek çekmeye başladı bu da tehlike oluşturuyor. Kendilerine ayrılmış olan yerde çadır kent olur veya nasıl olur ev mi yapılır bilmiyorum, o tür yerleri de bunlar ele geçirirse oralarda kurulacak olan küçük kentlerin hâkimiyeti ve topraklarımızın bazı yerleri onların ellerine geçebilir. Bunları bence engelleyecek tarzda kararlar almakta fayda var.” (E,65, A1)

Katılımcı-31 “Türkçe bilmeyen milyonlarca insan aitlik ve vatana bağlılık vb. konularda ülkenin geleceği için risk oluşturur.” (K,58, A1)

Mültecilerin Türkiye’de kalıcı olmaları konusunda endişe duyan katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-5 “Beni sadece kalıcı olma ihtimalleri endişelendiriyor. Ülkemde ekonomiye, ulusça gelişmemize katkı sağlayamayan yabancı görmek istemiyorum. Ülkem ve ulusum diyorum, ülkem ve ulusumun çıkarları sığınmacıların mağduriyetinden daha önemlidir diyorum.” (E,60, T1)

Katılımcı-10 “Bunlar yerleşirse ilerde ne olur diye düşünüyorum yani. Şimdi birazda ben şeyde geçen yaz gördüm, biraz kuvvetlendikleri zaman baya ukala oluyolar. Bildiğin gibi değil vallahi ha. Herkes şikayet ediy o onları ya. Hakkaten yolda giderken bakıyorum görüyorum pervasız gibiler, sahibi gibiler buranın. Siz gidin buradan diyolar. Bugün için bakmıyorum hep yarına bakıyorum ben. Endişelerim var tabi.” (E,82, H1)

Katılımcı-14 “En çok endişe duyduğum konu şu, bunlar Türkiye’de kalacaklar mı? ne zamana kadar kalacaklar? Suriye düzelecek mi? geri dönecek kadar düzen oluşacak mı? çünkü bu şartlarda geri dönemezler. Onların terk ettiği yerlere PYD devlet kuracak mı? beni endişelendiren konu budur.” (E,66)

Katılımcı-21 “Ya burada kalmaları bizi endişelendiriyor. Ben demografik yapımı niye bozayım yani? Yani Suriye’ye gitsinler orada ki birliği sağlasınlar hayatlarını kendi topraklarında sürdürsünler.” (E,70, H1)

Katılımcı-22 “Ya geri dönmeyip de başımıza kalırlarsa ...” (K,57, T1)

Katılımcılardan bazıları Suriyeli mülteciler ile sorun yaşanmaması için onların Türk kültürüne entegre edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Mültecilerin Türk vatandaşları ile aynı eğitimi alıp onların Arap değil de Türk hissetmelerinin sağlanması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Aksi takdirde Suriyelilerin farklı etnik bir grup oluşturup ülkenin geleceği açısından sorun teşkil edeceğini ve bunun önüne geçilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir başka endişe ise mültecilerin hukuk tanımamalarıdır. Bu çerçevede bir katılımcı mültecilerin Türk kültürüne göre eğitim alıp Türk toplumuna entegre edilmesi gerektiğini düşünürken, diğer katılımcı Suriyeli mültecilerin Türk eğitim sisteminden geçmedikleri için hiçbir zaman Türk toplumuyla beraber milletleşme sürecine dahil olamayıp kendilerini sürekli yabancı gibi hissedeceklerini ifade etmiştir.

Mültecilerin eğitimsizlik ve Türk toplumuna entegre olamamaları konusunda endişe duyan katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-8 “Eğitimsizlik hakkında endişe duyuyorum. Yani onlara geldikleri ülkenin vatandaşlarıyla entegre olabilecek, entegre derken belki yabancı ve biçimsiz bir tabir olabilir, dostça kardeşçe yaşayabilecek aynı kültürü paylaşabilecek, aynı eğitimi almış olabilecek bir topluluk oluşturmamız lazım bizim. Yani onlar buraya geldikleri zaman biz hala Arabız değil de kendimizi Türk hissetmeye başladık demeleri lazım bu memleketin istikbali açısından. Yoksa yarın öbür gün bunlar da işte Türkiye’de bazen etnik grup diye sayılan birtakım insanlar var gruplar var, Polonezköy’de ki bilmem kaç yüz tane Polonezliyi de ki kaç yüz sene evvel gelmişler, onları bile azınlık sayarsak bunlarda yarın öbür gün biz de öyle bi azınlığız demeye getirirler. Onun için bu muhakkak surette önlenmelidir.” (E,76, A1)

Katılımcı-12 “Bir kere hukuk tanımıyorlar. İkincisi deminde söylediğim gibi eğitim konusu sorunlu. Türk Eğitim sisteminden geçmedikleri için bunlar hiçbir zaman bizimle beraber milletleşme sürecine dahil olmayacaklar. Dolayısıyla kendilerini hep bir yabancı olarak görecekler.” (E,48, H1)

Katılımcı-25 “Duyduğum endişe onların burada eğitim, ekonomi ve iş hayatına entegre konusu halledilemezse endişe duyarım. Onların burada kalıcı değil gidici olmaları durumunda endişe duymam, tersi olursa endişe duyarım çünkü onlar burda sorunlu bir toplum haline gelir yani. Onların sorunlu olması da Türk toplumunu kötü etkiler.” (E, 61, A1)

Ahlaki yapıyı bozduğunu düşünen (Katılımcı-11) düşünceleri

Katılımcı-11 “En çok ahlak konusunda duyuyorum. İkinci olarak ise bu insanların bu vatan üzerinde bir alın teri olmadığından dolayı, nasıl kendi vatanlarını terk edip gelmişse, yarın bir gün Türkiye bir zor durum karşısında kaldığında onlarla iş birliği yapabilir. Biz bunu Anadolu’daki savaşlarda görüyoruz.” (E,64, H1)

Ekonomik olarak endişeleri olduğunu dile getiren katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-20 “Sosyal ve toplum. Bir ekonomik boyut bu işin. Çünkü Türkiye’nin bu yükü kaldırabilecek ekonomik gücü yok. Avrupa da ekonomik olarak refah düzeyi iyi olan ülkeler bile 300-500 tane Suriyeliyi almak için ciddi tartışmalar yaparken bizim milyonlarca Suriyeliyi ebet müddet kendi bünyemizde içersinde barındırmamız mümkün değil. Onu geçtim, bunun sosyolojik olarak, insan yapımızı, toplum yapımızı etkileyecek örf, adet, gelenek, göreneklerin değişmesini sağlayacak, aşı haritamızı değiştirecek yeni yeni salgın hastalıklarla karşılaşabileceğimiz o taraftan gelen. Haliyle çok boyutlu bir problem teşkil edeceklerini düşünüyorum.” (E,41, H1)

Katılımcı-21 “İşsizlik, ekonomi, ilerde daha çok problem olurlar.” (E,70, H1)

Katılımcılar Suriyeli mültecilerin milli güvenlik sorunu oluşturmasından, artan nüfusları nedeniyle ilerleyen yıllarda Türkiye’nin demografik yapısının bozulmasından, mültecilerin kalıcı olmalarından, Türk kültürüne ve çalışma hayatına entegre olamamalarından, terör ve suç eylemlerine karışmaları gibi konulardan endişe duymaktadır. Aynı zamanda mültecilerin kalıcı olup olmamalarından, kendi ülkelerine geri dönmelerinden endişe duyduğunu belirten katılımcıların mültecileri Türkiye’de istemediği sonucuna varılmıştır. Mülteciler Türkiye’ye gerek terör gerek ekonomik gerekse demografik anlamda şimdi olmasa bile gelecekte tehlike arz edeceği düşüncesi hâkimdir.

4.4.4. Mültecilerin Suç İşleme Potansiyeli

Farklı toplumlarda farklı şekillerde ortaya çıkan suç, insanlık tarihi kadar eski olan bir kavramdır. Çeşitli disiplinlerin ilgisini çeken suç olgusunun farklı boyut ve problemleri ile ilgili birçok teori ve yaklaşım ortaya atılmıştır. Toplumsal olarak önemli sorunlardan biri olan suç, bu disiplinler arasında konunun sosyolojik açıdan daha fazla ele alınmasının önemli bir sebebidir (Heidensohn, 1989’akt, Güllü, 2014, s.104). Türkiye gibi hızlı bir değişim sürecinden geçen iç ve dış göç olgusunu kuvvetli bir şekilde hisseden ülkelerde suç olgusunun daha çok ve daha karmaşık bir hal aldığı görülmektedir (Güllü, 2014, s.104).

Suç ve suçluluk, tarihin eski zamanlarından itibaren karşımıza çıkan ve gelecekte de karşımıza çıkmaya devam edecek olan evrensel bir olgudur. Suçun isimlendirilmesi ilgili disiplin dalına göre değişmekle beraber (toplumsal açıdan suç, hukuki açıdan cürüm, sosyolojik açıdan anomi, dini açıdan günah) gibi, suç olayına toplumun ve resmi otoritenin bakışı nettir. Suçlular işledikleri suçlardan dolayı toplum tarafından dışlanmaktadır ve devlet suç işleyen kişilere caydırıcı yaptırımlar vererek cezalandırmalıdır. Buradaki amaç, zedelenen toplumsal düzeni ve güveni yeniden sağlayabilmektir (Göver ve Şenol, 2017, s.192).

Suç olayları her toplumda farklı şekilde meydana gelmektedir. Suç her toplumun kendi içerisinde barındırdığı bireysel ve çevresel etkilerle ortaya çıkan durum veya öğrenilen şeylerin yol açtığı sonuçtur. Kişiler farklı nedenlerden dolayı suç işleyebilmektedir. Örneğin; yoksulluk, ekonomik nedenler, sosyal çevre kişiyi suça sürükleyen çeşitli etkenlerdir. Türkiye’nin güvenliğini daha çok riske sokan göçler önlem alınması gereken bir durum haline gelmiştir.

Katılımcılara *“Mültecilerin suç işleme potansiyeli (hırsızlık-tecavüz vb.) bakımından bir güvenlik sorunu oluşturduğunu düşünüyor musunuz?”* şeklinde sorulan soruya Türk Ocağı üyelerinden 13 kişi içerisinde sadece 1’i suç işleme potansiyeli olmadığını ancak içlerinde istisnalar olabileceğini, 1 kişi bunun güvenlik güçlerinin sorunu olduğunu, 11’i ise güvenlik sorunu oluşturduğunu düşünmektedir. Aydınlar Ocağı üyelerinden katılımcılarından 1’i bu konudaki istatistikleri bilmediğini belirtmiştir. Diğer bütün katılımcılar ise mültecilerin güvenlik sorunu oluşturduğunu düşünmektedir. Her iki kuruma da üyeliği bulunan 10 katılımcıdan, 6’sı suç potansiyeli ve güvenlik sorunu oluşturduğunu, 3’ü istisnalar olabileceğini

ancak mültecilerin tamamı için aynı şeyi düşünmediklerini, 1 kişi ise mültecilerin suç potansiyeli oluşturmadıklarını düşünmektedir.

Katılımcı-5 “Güvenlik güçleri, güvenlik konusunda uzmanlaşanlar düşünsün. Bu yüzden devletten para alıyor, aile geçindiriyorlar.” (E,60, T1)

Mültecilerin suç işleme potansiyeli olduğunu ancak bunun çoğunluğu kapsamadığını, sadece bazı Suriyeli mültecilerin suça karıştığını belirten katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Şimdi tabi bunu ben bunu insani mesele olarak ele alıyorum. Doğrudan doğruya mültecilerin bizatiyye sebep olucakları olaylar gibi görmüyorum. Demin söylediğim bunlar arasında, bunların arasına karışarak Türkiye’ye giren terörist gruplar hariç. Ötekisi normal yerli vatandaşlarımızın bu işlere bu suçlara karışmasının oranından daha yüksek değildir mülteci biraz. Dolayısıyla onu ciddiye almak doğru değil.” (E,75, H1)

Katılımcı-14 “Yok yok o kadar değil. Elbette ki istisnalar vardır ama o kadar olduğunu sanmıyorum.” (E,66, T1)

Katılımcı-2 “Bunlar tabi bazı kendini bilmezler var. Bunların içerisinde burada bazı hırsızlıklar da yaptıklarını basından duyuyoruz, efendim bültenlerde görüyoruz dinliyoruz falan bunlar var ama bunlar çoğunluğu bağlamaz.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Zaman zaman bu tip suçlar oluyor. Fakat ileride daha fazla suç işleme potansiyeli olacağını düşünüyorum. Kontrolsüz olunca olabilir ama şey yani o hususta neticesini nerde görebiliriz. Yani şu anda belki olmayabilir ama ileride bu tip suça meyilli insanlar olabilir. Çünkü eğitimsiz, kontrolsüz, onlar daha fazla suça meyilli olur. Çünkü bunların aileleri dağılmış parçalanmış şiddet görmüş insanlar bunlar suça daha meyilli insanlar olabilir yani.” (E,64, T1)

Katılımcı-8 “Tabi güvenlik sorunu oluşturuyorlar, oluşturduğunu düşünüyorum. Tabi bu memlekette cahil insanlar bu suçları sık sık işliyorlar. Onların da cahilleri bu işleri işliyorlar.” (E,76, A1)

Katılımcı-10 “Toplu halde yapılan bişey değil, mülteci olduğundan değil de adam ferdi olarak yapıyo. İşte onu Türkler de yapıyo. Özellikle mülteciler programlı şekilde yapıyo diyemem yani.” (E,82, H1)

Katılımcı-17 “Yerlilerinden daha az olduğunu, olacağını düşünüyorum.”
(E,83, A1)

Katılımcı-21 “Münferit şeyler olmuştur ama öyle bir sorun olduğunu görmedim duymadım yani şeyden. Münferit pozisyonlar var mıdır? Vardır ama genel manada yoktu. Ama şu var genel manada devlete yükleri var. Şimdi 10 milyon insana bakıyorsun.” (E,70, H1)

Mültecilerin suç işleme bakımından bir güvenlik sorunu oluşturduğunu düşünen katılımcılar, Suriyeli mültecilerin hukuk düzenini tanımadıklarını, kaba kuvvetle kendi örf ve adetlerine göre hareket ettiklerini, hırsızlık, tecavüz, terör, gasp, mafya çeteleri taciz gibi suçlar işlediklerini düşünmektedir. Suriyeli mültecilerin işledikleri suçların ise medyada artık o kadar çok yer almadığını olayların karartıldığını düşünen katılımcıların olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Ayrıca bu tür suçları yapmayan kişiler olsa bile kaybedecek bir şeyi olmayan insanların gelecekte suç işleme potansiyeli olduğunu düşünmektedirler.

Suriyeli mültecilerin suç işleme potansiyeli olduğunu düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-11 “Oluşturduğunu düşünüyorum, devlet bunlara karşı çok hoşgörülü davrandığından dolayı bunların hepsi tamamiyle yani belgelenmiyor. Çünkü gizli tutuluyor. Çünkü bu insanlar tamamiyle toplumla iç içe olmuş oluyor. Yani bunların biraz şey yaptığında seni tersleyebiliyor, sana saldırebiliyor. Yani senin kurallarını hiçe sayabiliyor, yani bu her yerde bu görülebiliyor yani.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Kesinlikle. Çünkü şöyle. Onlar hukuk düzenini tanımadıkları için kendileri yaptıkları haksızlıkları ya da haksızlık yapıldığını düşünmeleri, haksızlık değildir bizim hukukumuzla göre ya da örfümüze göre ama onlar kendi menfaatleri etkilendiğinde bunu hukuka gitmek yöntemiyle değil kaba kuvvet yöntemiyle çözüme eğilimi olduğu için sürekli bir suç işleme potansiyelleri var.” (E,48, H1)

Katılımcı-15 “Hırsızlık ve tecavüz konusunda güvenlik sorunu oluşturabilirler.” (E,69, A1)

Katılımcı-16 “Kesinlikle düşünüyorum. Ben de bir ülkede aç kalsam ve çocuğumun açlıktan ölme riski olsa ben de çalardım.” (E,43, T1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin lise çağındaki gençlerinden yüzde 80’den fazlasının eğitim almamaları sebebiyle bu gençlerin bir kısmının suç işleme potansiyelinin yüksek olduğunu düşünüyorum. Bunların, (hırsızlık, gasp, yasa dışı terör ve suç örgütlerine girme, mafya çeteleri, taciz, tecavüz vb.) suçlara alet olma ihtimalleri yüksektir.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Yani bu biraz da medyada karartılıyor mu bilmiyorum. Artık bu işler çok fazla duymuyoruz ama iş o noktalara gidebilir. Geçinemeyen insan, sağlıklı yaşam koşullarına sahip değilse haliyle hırsızlık da yapabilir. Para karşılığı adam da öldürebilir, cinayette işleyebilir. Yani o insan modelleri şu an da bu işlerle uğraşan çete veya örgütlerin hedef kitlesidir, kullanıma ve suistimale açıktır. Bu gibi riskler Türkiye için çok ciddi boyutta olduğunu düşünüyorum.” (E,41, H1)

Katılımcı-22 “Kaybedecek bir şeyi olmayan insanlar her türlü kötülüğü yaparlar. Ki yaptılar zaten... Suça karışanlar yeterince açıklanmasa da kadınlara kızlara saldıranları, hırsızlık yapanları duyduk.” (K,57, T1)

Katılımcı-23 “Bugün değilse de yarın oluşturacağını düşünüyorum yavrum. Bugün değilse de bugün kısmen ama dediğim gibi ulu orta çoğalarak, nüfusları artırarak daha çok lisan öğrenip daha çok şebekeler haline dönüşebilirler. Suç şebekesi olabilirler yani üretebilirler kendi aralarında.” (K,81, H1)

Katılımcı-27 “Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illerde hırsızlık, şiddet, darp, adam yarama/öldürme, tecavüz gibi suça karışma olaylarının çok yoğun olduğu bir gerçek olmakla birlikte resmi kayıtlara girmemekte ya da faili muçhul olarak kayıtlara geçmektedir. Bu da ciddi bir güvenlik sorunudur.” (K,63, H1)

Katılımcı-28 “Kesinlikle düşünüyorum.” (K,62, T1)

Katılımcı-34 “Evet. Şimdi aynen öyle. Çünkü Suriye’den Türkiye’ye gelmiş olan insanlar bir defa dünyanın her yerindeki informel sosyal kontrolden sıyrılmış olmaları sebebiyle ciddi bir psikolojik özgürlük kazanmış oluyorlar. Şimdi bu psikolojik özgürlüğün informel denetiminden kaynaklanan psikolojik özgürlük, yaptıklarının yanına kar kalacağı, onlara kimsenin görüp de ayıplamayacağı duygusuyla çok daha rahat bir şekilde sapma davranışlara yönelmelere sağlamaktadır.” (E,62, A1)

4.4.5. Toplumun Mülteciler Karşı Tutumu

Türk kültürünün ve geleneğinin en önemli unsurlarından birisi misafirperverliktir. İslam dini de misafire ve misafirliğe büyük bir önem vermektedir. Türkler geçmiş tarihten itibaren misafire önem verdiği için dolaylı olarak yol üzerinde hamamlar, hanlar, kervansaraylar yaparak, mazlumları, yolcuları misafirleri inşa ettikleri bu yerlerde ağırlamışlardır (Toprak, 2019, s.74).

Çok eski bir kavram olan misafir; beklenmedik anda gelen ve ev sahibinin hoşgörüsüyle karşıladığı kişi anlamına gelmektedir. Misafire iyi davranmak onu rahat ettirmek ve hoşgörü ile karşılamak Türk kültürünün önemli değerlerinden bir tanesidir. Ev sahibiyle misafir arasındaki ilişki saygı, karşılama-uğurlama ve hoşgörü önem arz etmektedir. Misafirperverlik Türk halk kültüründe toplum tarafından önemli sayılan temel değerlerdendir. Gelen misafirin rahat etmesi için ev sahibi tarafından her türlü çaba gösterilir ve misafirden karşılık beklemeden ona ikramlarda bulunup hizmet edilir (Toprak, 2019, s. 76).

Atalarımız, yol üstünde inşa ettikleri hanlar, misafirhaneler, kervansaraylarda, çoğu toplumda görülmeyen bir misafirperverlik örneği göstermişlerdir. Cömertlik ve misafirperverlik Türk kültürünün önemli bir parçası sayıldığından geçmiş tarihlerden itibaren günümüze kadar edebi eserlerde de yer edinmiştir. Dede Korkut da “Er malına kıymayınca adı çıkmaz”, “Oğul babadan görmeyince sofraya çekmez” demiştir (Ergin, 2005: 16’ akt, Toprak, 2019, s.77).

Gelenek ve kültürün değişmesinde inancında büyük bir etkisi vardır. Bu çerçevede İslam dini misafire değer veren bir dindir. Bu yüzden Müslümanlar evlerine gelen misafirlere hoş görülü davranmış, ikramlarda bulunup misafiri rahat ettirmeye çalışmıştır. Türkler hem devlet hem de toplumsal yapılarıyla misafire önem verdiklerini geçmişten günümüze kadar her devirde göstermeye çalışmıştır (Toprak, 2019, s.78).

Katılımcıların “*Sizce, Türk toplumu Suriyeli mültecilere karşı nasıl bir tutum sergiledi?*” sorusuna verdikleri cevaplar benzerlik göstermiştir. Genel olarak Türk toplumunun Suriyeli mültecilere karşı olumlu yaklaştığını, onları misafir gibi gördüğünü, ancak geçen zamanla birlikte olumlu düşüncelerinin azaldığı görülmektedir. 1 katılımcı ise siyasi düşüncelere göre mültecilere bakış açısında değişiklikler gösterdiğini belirtmiştir. Türk toplumunun mültecilere karşı olumlu

tutum sergilemesinin nedeni ise tarih boyunca Türklerin mazlum ve ihtiyaç sahibi olanlara yardım edip, düşene el uzatan bir millet olması olarak değerlendirilmiştir. Türk milleti Suriyeli mültecilere maddi manevi yardım yaptı, iş yerlerinde iş verdi, yemeklerini, ekmeklerini paylaştı ve onlara misafir gibi davrandığı düşüncesi katılımcılar arasında yaygın olan bir düşüncedir. Ancak katılımcılar zamanla bu düşüncenin tersine döndüğünü düşünmektedir. Bunun nedenini ise misafir olarak gördükleri Suriyeli mültecilerin kalıcı olmaya başlamalarıyla ve toplumda Suriyeliler ile yaşanan olumsuz olaylar sonucunda Türk toplumunda bir bıkkınlık oluşmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu sıkıntıların en çok Türkiye'nin güneyindeki sınır illerde yaşayan Türk vatandaşları tarafından daha çok hissedildiği düşünülmektedir.

Türk toplumunun Suriyeli mültecileri olumlu karşılayıp misafirperver bir tutum sergilediğini düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 *“Vallahi diyoruz ya Türkiye Suriyelilere karşı çok büyük bir böyle şefkatle bunları karşıladı, şefkatle bağrına bastı. Bundan da daha fazlasını hiçbir millet yapamaz.” (E,73, T1)*

Katılımcı-3 *“İyi bir ev sahipliği yaptı. Onlara mülteci gibi değil misafir gibi davrandı. Türkiye Dünya'nın hiçbir ülkesinin gösteremeyeceği kadar halk biz insanlar olarak halk olarak idare olarak çok iyi bir sınav verdiğimizizi düşünüyoruz.” (E,64, T1)*

Katılımcı-22 *“Türk toplumu vicdan sahibidir. Acıdılar. Müslüman kardeşimizdir dediler. Yüklü sadakalar verdiler. İşyerlerinin kapılarını açtılar. Karınlarını doyurunca rahatladılar. Ancak bu iş gerçekten toplumun sabrını taşıyor duruma geldi.” (K,57, T1)*

Siyasi eğilime göre mültecilere karşı tutum ve davranışlarda düşüncelerin değiştiğini belirten (Katılımcı-5)'in düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-5 *“Çok fazla bilgiye sahip olduğumu düşünmüyorum. Afaki bilgilerden kanaat ediniyorlar. Siyasi eğilimlerine göre düşünce belirliyorlar. Halkın önemli bir kısmı karşı siyasi eğilimin düşmanı, kendi siyasi eğiliminin ise kölesidir. Çok azı kendi siyasi eğilimini sorgular... Siyasi eğilimine uyduğu siyasetçi, kanaat önderi onun yerine düşünüyor nasıl olsa... Ona da onun ürettiği siyaseti hap gibi yutmak kalıyor. Pratik çözüm, kafası rahat en azından...” (E,60, T1)*

Türk vatandaşlarının mültecilere karşı misafirperver bir şekilde yaklaşım olumlu tutumlarının zamanla olumsuz bir hal almaya başladığını belirten katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-4 “Türk toplumu Suriyeli mültecilere karşı önce misafirperver bir şekilde karşıladı, bunları ihtiyacı olan mecbur kaldıkları için kendi ülkelerinden kaçmak zorunda olan sığınmak zorunda olan olarak yaklaşıldı fakat belli bir müddet sonra tabi orada ki şartlar değişmesine rağmen bu insanların hala Türkiye de uzun süreli kalıcı olmaya başlaması olaylara da sebep olması olumlu yaklaşımı biraz etkileyebilmekte bundan sonrası için.” (E,41, T1)

Katılımcı-6 “Epey bi tutum sergiledi. Ama bıkkınlık haline gelmeye başladı, yani bu toplumun zaman içerisinde yani bir tabir var; Eve lazım olan Camiye haramdır diye bizde bir atasözü var. Şimdi eve lazım olan kalkıp götürüp camiye verdiği zaman ee paylaşımında sıkıntılar olur ama doğaldır.” (E,70, T1)

Katılımcı-8 “Vallahi şöyle, canı yanan halkımızın bir kısmının canının yandığını gördük. Ne oldu? Örneğin bi Hatay’da söylendiğine göre 300-500 bin Suriyeli geldi. Onların işini aşını ellerinden almaya kalktı, onları çok zora düşürdü. Yani o sınır boylarına yakın şehirlerimizde çok sıkıntı çeken halk oldu, olmadı değil. Onun için yani bazı şehirlerimizde güneyde, güneydoğu da sıkıntıyı çeken ve onlara da toplumumuzun büyük reaksiyon gösterdiğini de gördük.” (E,76, A1)

Katılımcı-10 “Gayet güzel tutum sergiledi. Çok iyi karşıladı. Kardeşlerimiz dedik buradan yardımlar gönderdik. İşte o dediğim gibi o bazı ferdi kişilerin yanlışlarını göre göre biraz şeye geldik yani, ben mesela düşünmeye başladım. Ulan bunlar bugün böyle yaparsa bunlar daha güçlenirse daha çoğalırsa daha böyle durmaz böyle diyorum ve böyle bir intiba uyandı bende ve benim gibi birçok kişide.” (E,82, H1)

Katılımcı-11 “Bence Türk toplumu çok hoşgörülü bir tutum sergilemiştir. Onları bağrına basmıştır her şeyini onlarla paylaşmıştır ve yarın bir gün bu Suriyelilerin kendi ülkelerine döneceği inancıyla bu hoşgörüyü göstermiştir. Ama bakıyoruz ki onun öyle olmadığını görüyoruz. Milli günlerde dini günlerde bayramlarda bile adamlar gidiyorlar geliyorlar. Madem sen ülkeneye gidip bayram tatilini geçirebiliyorsan o zaman orda da yaşayabilirsin. Yani bunu devlet düşünmesi lazımdır.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Başlangıçta söylenen işte ensar muhacir meselesine çok yakın, misafirperverlikler oldu. Gerçekten toplumumuz iki gömleğinden birini onlara göndererek yüreğini paylaştı. Gerçekten insanlar çocuklar harçlıklarını paylaştı ama bu duygudaşlığı oluşturamadık. Çünkü Türk toplumu, ülkesinden olan, evinden yurdundan olan, işinden olan, işte ne biliyim parçalanmış ailelerden müteşekkir bu mültecileri bir İslam kardeşliği içerisinde bir ev sahibi mazlum bir insanı misafir etme sıcaklığında gönlünü açtı. Dediğim gibi gıdadan giyime, ilaca hatta ordaki hamile kadınların pedine çocukların bezine varana kadar çok yoğun bir duygudaşlık yaşadı ve bu empatiyi çok yoğun yaşadı. Bunlar bu kamplardan çıktıktan sonra, toplum bunlarla yüz yüze geldiğinde komşu olduğunda ya da aynı iş yerinde çalıştığında, mültecileri yakından tanıdığına bu yoğun gösterdiği kardeşlik duygudaşlığını kaybetti. Çünkü onun hayalindeki mazlum ve mağdur profili göremedi. Şimdi ordan bombalardan kaçan, acıdan, şiddetten, ölümden kaçan mağdur bir karınca misali sığınacak bir yer arıyor diye Müslümanca, insanca bir yaklaşım gösteren bizim toplumumuz alt alta komşu olduğunda, aynı iş yerinde çalıştığında tanıdığı bu mültecilerden nefret etmeye başladı.” (E,48, H1)

Katılımcı-15 “Türk toplumu bunlara karşı olumlu bir yaklaşım içinde bulundu ama birtakım olumsuzlukları nedeniyle zaman zaman bazı semtlerde bu mültecilere bakışlarda olumsuzluklar oldu.” (E,69, A1)

Katılımcı-23 “Valla bizim geleneğimiz gereği misafirperver olmamız dinimizin gereği. İyi karşıladık, iyi de karşılamamız lazım, taa ki kötülüklerine denk gelinceye kadar. Kötülüklerine denk gelince isyan ederiz. Biraz önce bahsettiğim gibi tramvayın ne sahibiyim ne hissedariyim ne osuyum ne busuyum ama 20-30 kişi birden doluşup kimseye saygı göstermeden taaa öteki vagondaki insanla anlamadığım bir lisanda konuşum hahahaha hihihihhi, ondan sonra da iki üç durak sonra genç kızların kırk kat olup erkekler bana dokunmasın nasıl binicem? İşime nasıl gidicem? Böyle bir haksızlığa uğradığı zaman ben hiç anlamam elimin tersiyle de çarparım hangisine denk gelirse.” (K,81, H1)

Katılımcı-24 “İlk geldiklerinde bunlara kapılar açtılar. Geçici olarak baktılar yemeklerini paylaştılar ama baktılar ki bunların gidecek niyetleri yok tam doksan derecelik bir bakış açısı oldu. Bunlar ne zaman geri gider diye bakıyorlar.” (E,55, A1)

Katılımcı-27 “Türk toplumu göçün başlangıçta geçici bir süre için olduğu gerekçesiyle ılımlı ve korumacı bir tavırla yaklaşmış ancak sığınmacı sayısı artıp, ekonomiye, kültüre, yaşam biçimine saldırı olmaya başladığında bu hassasiyetini kaybetmiştir.” (K,63, H1)

Katılımcı-30 “İlk zamanda misafirperverliğimiz ön plana çıkıp yardımcı olalım diye. Ama kalıcı olmalarından öte belirli bir süre kalacaklar diye herkes bekliyordu. Komşularımız yemeğinden tutun maddi desteğe kadar çok yardım yapıldı ama o da görülüyor ki bunun karşılığı olarak tam anlamıyla bizim iyi niyetimizi onlar çok iyi niyetle cevap vermedikleri için yavaş yavaş elini eteğini çekti herkes onların üzerinden.” (E,65, A1)

Katılımcı-34 “Türk toplumu Suriyeli mültecilere karşı başlangıçta çok merhamet duygularıyla yaklaştılar. Yani insanlar vatanlarından olmuş, mağdurlar, perişanlar ama Suriyelilerin burada kalma süreleri uzadıkça başlangıçtaki o merhamet duyguları acıma hissiyle onlara bakış açısı ortadan kalkıp tam tersine dönmeye başladı, bela problem olarak görülmeye başladılar.” (E,62, A1)

Türk Toplumunun ilk başlarda mültecileri nüfuslarının çok fazla olmasından ve siyasi iktidarın mültecilere karşı maddi destek sağlamasından dolayı olumsuz davrandığını düşünen katılımcının düşünceleri;

Katılımcı-19 “Türk toplumu, ülkemizdeki Suriyelileri başlangıçta çok olumsuz karşıladı. Özellikle Suriyeli sayısının çok fazla olması, siyasi iktidarın da onlara karşı önemli maddi destekte bulunmasından dolayı çok rahatsız oldu.” (E,74)

4.4.6. Mültecilere Karşı Değişen Tepkiler

Katılımcılara “Sizce, 2011 yılından günümüze Türk toplumunun mültecilere karşı tutumunda bir değişim oldu mu? Oldu ise ne gibi değişimler oldu?” şeklinde yöneltilen soruya Türk Ocağı üyelerinden 2’si toplumun mültecilere karşı tutumunda bir değişim olmadığını, 11 kişi ise olumsuz yönde değişimler olduğunu ve mültecilere karşı toplum tarafından tepki gösterildiğini düşünmektedir. 1 kişi menfi bir değişim yerine müspet değişimler olduğunu belirtmiştir. Aydınlar Ocağı üyelerinden 6’sı mültecilere karşı tutum ve davranışlarda olumsuz değişimler olduğunu belirtirken 5’i bir değişim olmadığını düşünmektedir. Her iki kuruma üye olan katılımcılardan ise 6’sı olumsuz yönde değişimler olduğunu, 2’si olumlu yönde değişimler olduğunu, 2’si ise herhangi bir değişim olmadığını ifade etmiştir.

Türk toplumunun mültecilere karşı tutumunda bir değişim olmadığını düşünen katılımcılar bunun nedenini ise Türk toplumu genel olarak her zaman hoş görüli davrandığını ve zamanla mültecilere alışarak kanıksamış olduğunu düşünmektedir.

Türk toplumunun mülteci tutumunda bir değişim olmadığını düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-6 “Ben bi değişim olduğunu görmedim. Hiç bi işlem yaptıklarını da görmedim. Olmadı.” (E,70, T1)

Katılımcı-8 “Türk toplumu genelde hep hoşgörülü davranmıştır bunlara karşı. Yani çok kalabalık oldukları şehirde halkımızı rahatsız etmelerinin dışında, diğer şehirlerimizde hep böyle hoşgörülü davranışlar sergilenmiştir. O hoşgörülü davranışlar da hala hemen hemen devam etmektedir.” (E,76, A1)

Katılımcı-17 “Türk toplumunun ülkemizdeki Suriyeliler konusundaki tutumunda ve endişelerinde bir değişiklik olmamıştır. Sadece alışmaktan meydana gelen bir kanıksama vardır.” (E,83, A1)

Katılımcı-32 “Önemli bir değişiklik olmadı. Sadece çaresizlik ve kanıksama söz konusu.” (E,64, A1)

Katılımcı-33 “Önemli bir değişim olmadı. Yalnız devlet, İstanbul Ankara seçimleri sonrasında bazı tepkileri dikkate almış olmalı ki onların da bazı kurallara uymaları konusunda hassasiyet getirdi.” (E,75, A1)

Mültecilere karşı Türk vatandaşlarının tutumunda olumsuz değişim oldu diyenler; mültecilerin ilk geldiğinde Türk toplumu tarafından iyi karşılandığını belirtmiştir. Türk toplumu, onları geçici misafir olarak değerlendirmiş ancak geçen zamanla birlikte kalıcı olduklarını gördükçe bu durumdan rahatsız olmaya başlamıştır. Mültecilere karşı Türk toplumunda olumsuz tutumların oluşmaya başlaması mültecilerin artık kendi ülkelerine gitmek yerine Türkiye’de kalmaları, bayramlarda kendi ülkelerine gidip geri Türkiye’ye dönmeleri büyük rahatsızlık yaratmış ve tepkilere neden olmuştur. İlk başlarda din kardeşi, Ensar-Muhacir olarak gördükleri Suriyeli mültecilerden artık rahatsız olmaya başlamıştır. Ensar-Muhacir olarak karşıladıkları Suriyeli mültecileri tanımaya başlayan ve uzun yıllardır gerek yaşadıkları mahallelerde, yaşadıkları apartmanlarda geçirdikleri zaman doğrultusunda onların mazlum olmadığını düşünerek kendilerini yavaş yavaş onlardan uzaklaştırmıştır. Medyada Suriyeli mültecilerin karıştığı taciz, tecavüz,

kavga, adam yaralama, cinayet gibi suç olaylarının duyulmaya başlamasından sonra Türk vatandaşlarının mültecilere karşı olumsuz tutum sergilediği düşünülmektedir. Ayrıca devlet tarafından mültecilere yapılan yardımların kendilerine yapılmadığını görenler de bu duruma tepki göstermiştir.

Türk vatandaşlarının zamanla Suriyeli mültecilere karşı olumsuz tutum sergilemeye başladığını düşünen katılımcılar;

Katılımcı-3 “On yıllık süre az bir zaman değil, mültecilerin ne zaman döneceği hususunda bir gelişme yok. Her geçen gün beslenme, barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçları artarak devam ediyor. Mülteciler olmasa bu devletin imkânları kendi insanına sağlanmış olacak. Bunun gibi birçok sebepler Türk toplumunun mültecilere karşı tutumunu olumsuz yönde etkiliyor. Türkiye’de kendi ekmek kapısı kapananlar bu durumdan rahatsız olabilir, ekonomik olarak zor durumda olanlar olabilir. Özellikle Güneydoğudaki sınır vilayetlerinden geçen sınırdaki adam geldi bizde terör eylemi yaptı başkaları bizim güvenlik sorunumuz. Türkiye haklı olarak kendi güvenliğini tehdit eden bu hususta ekonomik olarak da mağdur olduğu için şey yapabilir yani, bununda sürdürülebilir bir tarafı yok. Dokuz sene oldu bu bir iki sene değil. Devamlı sürdürülebilir bir durum yok onun için gittikçe Türkiye’nin bu hususta tahammülü de zorlanıyor yani nereye kadar tahammül edebilirsin.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Tabi ki evet Türk toplumu önceleri bu olayı yapılması gereken insani bir görev olarak görse de hem ülkeye girişlerin kontrolsüz olması hem şartların o döneme göre şimdi değişmiş olmasına rağmen geri dönüşlerin olmaması, insanların bayram günlerinde oraya bayramlaşmaya gitmelerine rağmen geri dönmek istememeleri bunlar büyük rahatsızlıklara ve tepkilere neden olmaya başladı. Önceleri bu tepkiler yoktu.” (E,41, T1)

Katılımcı-10 “İlk geldiğinden daha kötü oldu ya. Beraber yaşadıkça tepki çoğalmaya başladı. Bunu toplumda hissediyoruz yani. Mesela daha evvel din kardeşimizi derken şimdi bakıyorum da geneli rahatsız yani, din kardeşi dediği de rahatsız. Kötü örnek oluyo diyorlar. Bilmem ne diyorlar. Hayatın içinde öyle yani.” (E,82, H1)

Katılımcı-11 “Şimdi bu insanların Türkiye’den gitmeyecekleri inancı hâkim olmaya başladı. Bu her geçen gün Türk Milletini bunlara karşı kin ve nefreti artmış

oluyor. Çünkü bunlar Suriyeliler biz 5-10 senedir bu ülkede yaşıyoruz, biz buranın vatandaşıyız buranın vatandaşlığını almışız, aynı haklara sahibiz demeleri bu insanları çıldırtmış oluyor.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Tabi ki oldu. Türk toplumu o gün Ensar-Muhacir ilişkisi içinde müthiş bir duygudaşlık yaşadı, varını yoğunu taşıdı, işte gitti geldi ağladı etti ama sonra sosyal hatta karşılaştığında işte bu muhacir beklediğini, mazlum beklediği insanların hiç de öyle olmadığını görünce derin bir hayal kırıklığıyla bu defa yavaş yavaş kendini onlardan uzaklaştırmaya başladı. Sonrasında da bu iş nefrete kadar gitti.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Yani ilk başta tamamen gelmelerinden yana olup daha sonra çektikleri onların oluşturdukları düzensizlik, Mülteci politikalarındaki düzensizlikten dolayı büyük şehirlerimizde veya işte Anadolu’da ki illerimizde yaşanan sıkıntıları gördükçe bu olumlu bakış açılarını değiştiren insanlar gördüm. Ama olumsuzdan olumluya dönüşen, ilk başta hayır gelmesinler diyip de şimdi tamam gelsinler diyen kimseyi görmedim mesela. Benim de bu konuda hiçbir tavrımda değişiklik olmadı, ben baştan beri kontrollü bir mülteci politikası güdüldüğünden yanayım.” (E,44, T1)

Katılımcı-15 “Toplumdaki değişimi ileriye dönük olarak bazı artık bizim dış Türklerle ilgilenmemiz gerektiği şeklinde bir fikir yavaş yavaş yer etmeye başladı ama yeterli bulmuyorum. Irak Türkmenleriyle Suriye Türkmenleriyle efendim yakından ilgilenmemiz gerekiyor, onları örgütlememiz lazım, onların haklarına sahip çıkmamız lazım. Gerektiğinde de silahlı mücadelede de destek vermeliyiz.” (E,69, A1)

Katılımcı-22 “Oldu tabii ki de... Misafirlilik süreleri uzadı. Biz az kaldık. Daha neyimizi vereceğiz onlara?” (K,57, T1)

Katılımcı-23 “İşte haksızlığa karşı isyan olabilir evladım. Bu uğradıkları haksızlığa karşı kendi şanssızlıklarına karşı ee vasat bir aile olarak o mesela şöyle söyleyim: Ben iş kurdum geliyor tepesinde oturuyor iş kurdu diye haklı ya da haksız üçüncü beşinci katta oturuyor. Seninki apartman bekçiliği yapıyor, ondan sonra da diyor ki bu nasıl oldu bu adam 2 3 sene oldu geleli nasıl 3. 5. 10. Katta oturuyor da ben kapısında bekçilik yapıyorum? Böyle haksızlıklara uğrayanların isyan etmelerinde bence de haklı olduklarını düşünüyorum.” (K,81, H1)

Katılımcı-24 “İlk geldiklerinde bunlara kapılar açtılar. Geçici olarak baktılar yemeklerini paylaştılar ama baktılar ki bunların gidecek niyetleri yok tam doksan derecelik bir bakış açısı oldu. Bunlar ne zaman geri gider diye bakıyorlar.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Şöyle oldu ilk başta iyi karşıladılar ama Türk toplumu geçici gözle baktıkları mültecilerin artık kalıcı duruma geldiklerini ve artık mevcut vatanlarının burası olacağına doğru kanaatte oldular bu da olumlu karşılanmadı.” (E,61, A1)

Katılımcı-27 “Türk toplumu, göç başlangıçta geçici bir süre için olduğu gerekçesiyle ılımlı ve korumacı bir tavırla yaklaşmış ancak sığınmacı sayısı artıp, ekonomiye, kültüre, yaşam biçimine saldırı olmaya başladığında bu hassasiyetini kaybetmiştir.” (K,63, H1)

Katılımcı-28 “Olmuştur. Türk toplumu Suriyelilerden çekinir duruma getirilmiştir. Şahsen onlara tanınan imkânların Türklere tanınmadığını düşünmekteyim.” (K,62, T1)

Katılımcı-30 “Şimdi biraz önce dedim, ilk geldiklerinden itibaren birçok kişi vicdanen onlara yardımcı olmaya çalıştı. Bu yardımcı olmanın karşılığı olarak biz bazı kötü şeyler görünce, yani hırsızlık, tecavüz, tehdit gibi veya daha ileri ne biliyim başka şeyler de görünenleri Türk insanı bunları gördüğünde karşılığında, ne oldu? Tutumları değişti bizim insanlarımızın. Artık eski onlara yardımcı olmak vermek, kiraya verirken bile artık ev sahipleri vermemeye, bazı kararlar aldılar. Bunları mümkün mertebe dışlamaya çalışıyor Türk insanı şu anda.” (E,65, A1)

Katılımcı-31 “Daha kanıksadı. Çözümler üretmeye başladı. Entegrasyon vb.” (K,58, A1)

Katılımcı-34 “Başlangıçta merhamet duygularıyla yaklaşırken Suriyeli mültecilerin Türkiye’de ki tutum ve davranışlarını gözlemledikten sonra bir de Türkiye’nin Suriye’ye yönelik askeri operasyonlarının da bunların üzerinde etkisi var. Tüm bunlardan sonra Türkiye’de ki vatandaşların mültecilere karşı duygularında olumsuz anlamda çok ciddi değişimler meydana geldi.” (E,62, A1)

Suriyeli mültecilerin ilk geldikleri zamana göre Türk toplumunun onlara daha çok alışıp onları kabullendiğini düşünen katılımcılar, menfi bir değişimden ziyade müspet değişimler olduğunu düşünmektedir. İlk zamanlarda Suriyeli mültecilerin

horlanıp dışlandığını ancak zamanla bu duruma alışıp olumsuz bir tavır olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Biraz daha alıştıklarını zannediyorum. Yani artık biraz daha birbirlerine alıştıklarını zannediyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Menfi bir değişim yoktur. Müspet değişimler. Efendime söylim iş yeri açıyolar çalışıyolar, insanlarımız bunlara iş veriyor efendim, bu. Değişiklik yok yani menfi bi değişiklik yok müspet değişiklikler. İlk zamanlar insanlarımız bunları şey yaptı mesela horladı ama sonra da benimsediler. Şu anda bunlara karşı bir tavır yok. Menfi bir tavır yok.” (E,73, T1)

Katılımcı-21 “Türk toplumu bunları kabullendi artık kucaklama noktasına geldiler. İyileşme var mülteciler hakkında.” (E,70, H1)

Suriye’den göç eden Suriyeli mültecilerin Türkiye’de kalma süreleri uzadıkça ekonomik, sosyal, kültürel ve güvenlik gibi birçok sonuçları olan göç krizine neden olmuştur. Bu krizler neticesinde Türk vatandaşlarının ilk başlarda mültecilere karşı olumlu tutum ve davranışları zamanla olumsuz bir şekilde değişmiştir. Farklı dil, kültür ve yaşam tarzına sahip olan mültecilerin Türk toplumuna entegre edilmesini ve Türk toplumu ile kaynaşmasını zorlaştırmaktadır.

4.4.7. Mültecileri Ötekileştirme/Etiketleme

Etiketleme-ötekileştirme, toplumun genel olarak bir gruba veya kişiye karşı olumsuz davranışları, tutumları, kusurları ve o grubu değersizleştirme ile oluşmaktadır. Başka bir şekilde tanımlamak gerekirse etiketleme-ötekileştirme, kişilerin günlük hayatta toplumdan ayrı tutularak onlara karşı tepki gösterip damgalanmasına neden olan toplumsal yaptırımdır (Scambler, 1998, s.1054).

Katılımcılara sorulan “**Sizce, toplumda, mültecileri ötekileştirme-etiketleme gibi tutumların sebebi nedir?**” sorusuna, Türk Ocağı üyesi sadece 1 kişi böyle bir tutumun olmadığını düşünmektedir. Diğer katılımcılar çeşitli nedenlerden dolayı mültecilerin etiketlenip-ötekileştirildiğini düşünmektedir. Bu düşünceler arasında; mültecilerin kendilerini toplumdan ayrı görüp halkın arasına karışmamasından, işledikleri suçlardan, toplumsal olaylardan, mültecilerin ülkeye bir yük olarak görülmesinden ve halkın kendi ekmeğini bir başkasıyla bölüşmek istemediği için ekmek kavgası veren kişiler mültecileri ötekileştirmektedir. Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde 2 kişi mültecilerin ötekileştirilmediğini ifade etmiştir. Diğer

8 katılımcı ise mültecilerin Türk vatandaşları ile ekonomik rekabet içerisinde girmesinden, toplumda yaşanan olumsuz tutum ve davranışlarından, Türk toplumunun mültecileri kabullenememesinden, kültürel olarak farklı kültürlerle sahip olmak ve dünyada yükselen milliyetçilik nedeniyle mültecilere karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergilendiğini düşünmektedir.

Ötekileştirme ve etiketleme gibi davranışların hangi sebeplerden ortaya çıktığını belirten katılımcılar; Türk toplumunda işsizliğin artmasında mültecilerin etkisinin olması, onların sahil kenarlarında ve toplum içerisindeki olumsuz tavırları, hırsızlık, gasp, güvenlik, kavgalar, Türk toplumuna ve Türk kültürüne mültecilerin uyum sağlayamaması, devlet tarafından mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığının düşünülmesi gibi nedenlerden mültecilerin ötekileştirilmektedir. Katılımcılar mültecilerin ötekileştirilmesini-etiketlenmesini değerlendirirken böyle olayların zaman zaman siyasi nedenlerden oluşabileceğini ve topluma verdikleri rahatsızlıklar nedeniyle dışlanmaktadır. Aynı zamanda dışlanmalarının başka bir nedeni ise mültecilerin kendileri yüzündendir. Çünkü Türkçeyi doğru düzgün konuşamayan Suriyeli mülteciler kendi kültürlerini ve yaşam tarzlarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle Türkiye'ye uyum sağlayamadıkları düşünülmektedir.

Bir başka neden ise Suriye'deki olayların normale döndüğünü düşünen bazı vatandaşlar Suriyelilerin hala Türkiye'de kalıp kendi ülkelerine dönmedikleri görünce bundan şikâyet etmeye başlamıştır. Suriye'ye Bayram ziyaretine gidip geri dönen mültecileri gören Türk vatandaşları oradaki savaşın bittiğini düşünerek mültecilerin geri dönmesi gibi nedenler Suriyeli mültecilerin ötekileştirilmesine ve etiketlenmesinde büyük rol oynamaktadır. Katılımcılardan bazıları ise politik çevre ve birçok etkenin mültecilerin ötekileştirilmesine neden olduğu belirtmiştir.

Etiketleme-ötekileştirme gibi tutumların olduğunu söyleyen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-1 “Bu biraz zaman zaman bazı olayların basına intikalinde yanlış yorumlanmasından bi de tabi ilk sorulara cevap verdiğimiz gibi bazı insanların psikolojik sebepleriyle olur. Bazen de siyasi muhalefet duygusuyla da yani mevcut iktidara siyasi muhalefet duygusuyla da böyle bir şeyin ortaya çıkabileceğini düşünüyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-3 “Mülteciler kendilerini toplumdan ayrı görüyor. Öncelikle iletişim kurmak için Türkçe öğrenmeyi tercih etmeleri gerekirdi. Türkiye’ye uyum sağlayamadılar. Kendi yaşam tarzımı devam ettirmeye çalıştılar. Eğitim seviyeleri düşük, zaten birçok sorunlar ile karşılaşmışlar. Benim şahsen tanık olduğum birçok hadiselerde hep kendi aralarında kavga etmeleri. Türk toplumunun göstermiş olduğu misafirperliği ve yaklaşımları pek idrak edemediler. Ben mültecilere karşı ötekileştirme-etiketleme gibi tutumların sistematik olarak yapıldığını düşünmüyorum. Münferit hadiseler olabilir. Bunu da normal görmek gerekir.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Toplumda ötekileştirme etiketleme gibi tutumlar daha sonraları ortaya çıktı. Suriyelilerin işledikleri suçların yanı sıra yani onlara vatandaşlık verilmesi, misafir iken kalıcı duruma gelmeleri, savaş var diye ülkemize gelmelerine rağmen oradaki şartlar normale dönmesine rağmen geri dönmemeleri toplum bunları olumsuz gelişmeler olarak görüyor, izliyor. Yani bayram ziyaretine gidiyorlar oraya ama geri dönüp orda sürekli yaşamaya gitmiyorlar. Neden acaba? Ben bunu merak ediyorum. Acaba Türkiye’de herhangi bir işte çalışmadan sosyal imkânların onları rahat bir yaşama mı alıştırdı? Bundan dolayı mı acaba? Bilmiyorum düşünüyorum sadece. Yani bir de toplumumuz pozitif ayrımcılığı görüyor zaten hastanelerde görüyor, okulda görüyor vesaire vesaire, bunlar onları rahatsız ediyor. Sokakta görüyo gürültülü bir şekilde kendi aralarında konuşmalarını görüyor, çevreyi kirletmelerini görüyor, taciz olaylarını görüyor, cinayet olaylarını görüyor bu onlara ister istemez olumsuz bir etki yapıyor. Bir de iş yeri açmaları vesaire bunlar da sayılabilir esnaf açısından.” (E,41, T1)

Katılımcı-5 “Çünkü mülteci ülke için yüküdür. Ötekileştirme kavramının geri kalmış ülkeler için üretilmiş yüzeysel bir kavram olduğunu düşünüyorum. Fikirleriniz beğenilmediği durumda siz de ötekisiniz karşı taraf için. Ötekileştirme diye standart bir durum yok. Ülkemizin geleceği de önemli...” (E,60, T1)

Katılımcı-6 “Ya ekmek kavgası. Neticede insanoğlu. Sürekli olarak paylaşacağın ekmeği paylaşmışsın, vereceğini vermişsin, bakacağını bakmışsın ki o kadar bakıldığını söylüyor devlet. Kalkmışsın ona rağmen kalkıp gidip öncelik onlarda.” (E,70)

Katılımcı-7 “Hırsızlık, gasp güvenlik gibi nedenlerden dolayı.” (E,61, T1)

Katılımcı-9 “Toplumda kısmen olmaya başladı. Niye olmaya başladı? Dediğim gibi mülteciler kültüre göre yabancı, tanımıyor onu, korkuyor, niye korkuyor? Güvenemiyor ki ona. Kendisini soymayacağını... ki soyuyor da bazen, laf atmayacağını... ki atıyor bazen, tecavüz etmeyeceğini... ki ediyor, çalıyor, dövüyor bazen tek bulduğu yerde. Ondan korkuyor vatandaşı. Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşları da korkuyor yabancından ne olur ne olmaz diye. Malının gideceğinden, canının gideceğinden, güveninin gideceğinden ona zarar vereceğinden korkuyor. Bir de toprak parçasının onlara ait olacağından, yarın bir gün rahat yaşayamayacağından. Mesela bi apartmana Suriyeliler girdimi, Türk vatandaşı o apartmanı terk ediyor, orda duramıyor. Gürültü var, gece saz çalınıyor. Bizim kültürümüzle onların kültürü farklı. Uyum problemleri var.” (E,63, T1)

Katılımcı-10 “Bireysel olaylardan hep. Bu bireysel olaylar birike birike bir siyaset durumuna geliyor bu sefer genelleniyor. Adam birine kıızıyo o ona kıızıyo diğeri diğeri kıızıyo bu sefer büyüyo büyüyo bunların hepsi gitsin diyo mesela. İşte o birikmeden oluyo. Süre uzadıkça da biriktikçe işini kaybediyor onun yüzünden, dükkanını, müşterisini kaybediyor onun yüzünden, çocuğun terbiyesine bakıyo onun yüzünden birike birike bunlar her birinden bir damla birikince de böyle oluyo. Mecburen bunlar gitsin diyo yani.” (E,82, H1)

Katılımcı-11 “Devletin bu insanları kendi vatandaşından daha iyi koruması ve her türlü desteği onlara yapmasıdır. Onların ise devletin bu iyi niyetine karşı Anadolu insanına Türk Milletine karşı devlet onlara bakış açısını Suriyeli mülteciler bu ülkenin sahibi gerçek vatandaşlarına göstermemiş olmalarıdır.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Kendileri. Mültecilerin kendileri. Yani onlar kendilerini mazlum ve misafir görmüyorlar. Sorun orada. Buna da Türk toplumu tepki gösteriyor.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Yani şimdi şeylerde var. Mesela İstanbul'da Suriyelilerin hâkim olduğu mahallede düzensizlikten yakınan insanların veya resmi kurumlara gittiğinde kendisine 2. Sınıf muamele yapılan insan Suriyelilere karşı olumsuz tutum geliştiriyor, bunu ben de geliştiriyorum insanım çünkü etkilenirim, etkilenmiyorum diyen yalan söyler. Bu gibi şeyler olumsuz tutum sergilemesine sebep oluyor.” (E,44, T1)

Katılımcı-15 “Ekonomide kısmen işsizliğe neden olmuşturlar. İkincisi bazı olumsuz tavırları, özellikle İstanbul’un boğazı böyle kenar semtlerdeki olumsuz tavırları toplum üzerinde psikolojik tesir oluşturmuştur. Hırsızlık, çatışmalar gibi şeyler toplumda olumsuzluk oluşturmuştur.” (E,69, A1)

Katılımcı-16 “Farklı olan her zaman etiketlenir. İnsanlar sadece mültecileri değil kendinden farklı siyasi görüştekini de ötekileştiriyor etiketliyor. Hele mülteciler gibi başka bir dili konuşan başka bir kültüre mensup kişileri daha kolay etiketliyorlar.” (E,43, T1)

Katılımcı-18 “Politik çevrelerin taraftar edinme çabasıdır.” (E,60, H1)

Katılımcı-19 “Türk toplumunun ülkemizdeki Suriyelileri ötekileştirme-etiketleme tutumlarının sebebi; Türk toplumuna uyum sağlamamaları, gettolaşma eğilimi içinde olmaları, Türklerle meydana gelen olaylarda Türklere karşı örgütlü olarak düşmanca davranmaları, hükümetçe bazı konularda pozitif ayrımcılık yapılmasıdır.” (E,74, A1)

Katılımcı-22 “Oldu tabii ki de... Misafirlik süreleri uzadı. Biz az kaldık. Daha neyimizi vereceğiz onlara? Hepsine toplamda kültür farklılığı dedim.” (K,57, T1)

Katılımcı-23 “Böyle bir tutum var diye duyuyorum televizyondan takip edebildiğim kadar. İnternete falan girmiyorum ama işte o aykırılıklar, yapılan haksızlıklar veya haddini bilmezlikler, ne olursa olsun sen buraya geçici olarak gelmiş mağdur ya da misafirsin, her kimsen haddini bilmen lazım. Buradaki vatandaşı hiçe sayarak haklarını çiğneyip ya da afedersin edepsizce davranıp şey yaparsan haklı olarak vatandaş tepki gösterir ve tepki göstermekte haklıdır.” (K,81, H1)

Katılımcı-24 “Böyle bir tutum var. Şöyle ki Türk Milleti bu mültecileri hala kabullenmedi, yani ötekileştirmenin temel kaynağı da bu kabullenememek.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Böyle bir tutum olabilir, olmadıysa da olacaktır ama var olduğuna da inanıyorum. Çünkü aramızda bir kültür farkı var, aynı dine de mensup olsak Osmanlı zamanında birlikte yaşasakta yıllar içersinde yabancılaştık. Ordan gelen insanlar adli olaylara karışınca toplumun tepkisiyle karşılaşacak ve dolayısıyla toplum bu gelen insanları kabullenmekte zorlanacak. Hem bugün hem de yarın için böyle olacak.” (E,61, A1)

Katılımcı-27 “Bikınlık, ekonomi, zor şartlar, kùltür, işsizlik, kuralsızlık ve demografi vs.” (K,63, H1)

Katılımcı-28 “Türk toplumu kendi haklarını koruma derdinde, içgüdüsel bir tavır” (K,62, T1)

Katılımcı-29 “Toplumda kaba saba davranıp Türk kùltürüne ayak uyduramayıp sağda solda kavga edip sahillerde nargile içip milleti rahatsız etmeleri Türk toplumu tarafından yadırganıyor.” (E,66, T1)

Katılımcı-30 “Şimdi önceleri düşünmüyorduk ama belirli bir zamandan beri, kötü alışkanlıklar, kötü uygulamalar, tecavüzler, hırsızlıklar, eşkıyalıklar, tehditler, buna benzer birçok şeyler karşılaşp gördüklerimiz sonucunda ne yapıyoruz, biraz onları artık dışlamaya başladık. Bu böyle artarak devam edecekse, bizim birçok kurumumuzu da bozacaklarından ötürü ben gitmelerinde gönderilmelerinde fayda görüyorum.” (E,65, A1)

Katılımcı-31 “Farklı kùltürel yapıları, tüm dünyada yükselen milliyetçilik eğilimleri vb.” (K,58, A1)

Katılımcı-32 “Yaygın değildir. Entegrasyon sağlanamamasının sonuçlarıdır.” (E,64, A1)

Katılımcı-34 “Mùltecileri toplumda ötekileştirme gibi bir tutum var mı? bölge bölge değışmekle birlikte var. Buna ne sebep oluyor? Buna mùltecilerin tutum ve davranışları sebep oluyor. Kendisine acındırma çabaları, tatminsizlikleri. Şimdi Türkiye’de ki insanlarda şöyle bir psikoloji var, “ya bunlara devlet yardım ediyor,” vatandaş devletin bunların devlete yardım edip etmediğini bilmeksizin böyle düşünüyor. Vatandaş bunlara bütün bunlara rağmen ortalığa düşüyorlar bizi taciz ediyorlar diye düşünüyor. Vatandaş alışverişe gidiyor ordan Suriyeli bir kadın geliyor yanına küçük çocuğıyla kendisine acındırarak para istiyor. Şimdi vatandaş bu davranışlardan taciz oluyor rahatsız oluyor. Diğer tarafta şimdi mesela sahil bölgelerinde gözlemediğim bir şey, şimdi Türk vatandaşların sahil bölgelerindeki tutum ve davranışları belli, insanları taciz etmekten kaçınır. Pandemiden önce her yaz yazlığımıza gittiğimde İzmir tarafına orda da gözleliyodum. Vatandaş bunların bu kendilerine acındırma davranışları sergilemelerinden, insanlara karşı saygısız tutum ve davranışlarından, saldırganlıklarından ciddi ölçüde rahatsızlar. Bu açıdan

Türkiye'yi bir homojen olarak görmemek lazım, bu vatandaşları Suriyelilere olan tepki, Suriyelilere karşı olan davranışlar bölgelere göre değişir.” (E,62, A1)

Mültecilerin ötekileştirilmediğini düşünen katılımcılar Türk toplumun böyle bir şey yapmayacağını, onların hatalarını bağışlayacağını, mültecilerin hoşgörüsüyle karşılanarak onları ayarıştıranların Türk'ü ve Müslüman'ı ötekileştiren kişiler olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-2 *“Böyle bi etiketleme böyle bi tutum böyle bişey var mı? Yok. Biz bilmiyoruz yani böyle bişey yok ve burada bu millet yapmaz. Biz öyle bi milletiz ki böyle bunları da etmezler.” (E,73, T1)*

Katılımcı-8 *“Valla toplumumuzda çok ötekileştirilmiyo bunlar. Dedimya hep hoşgörüsüyle karşılanıyo yaptıkları işler. Ee hataları da bağışlanıyo. Biz çünkü bize yapılan kötülükleri çabuk unutan bi milletiz. Onun için hep sonuç itibariyle bütün düşüncelerimiz hoşgörüsüye dönüşüyo.” (E,76, A1)*

Katılımcı-17 *“Türk halkı ötekileştirme yapmıyor. Yapanlar yine aynı tiplerdir. Yani Türk'ü, Müslüman'ı ötekileştirenlerdir.” (E,83, A1)*

Katılımcı-20 *“Böyle bir tutum olduğuna inanmıyorum ben. Çok fazla da şahit olmadım, belki lokal kısmi kimi yerlerde bunlar olabilir ama bu ülkenin toplumun geneline baktığımız zaman böyle bir şey benim açımdan söz konusu değil.” (E,41, H1)*

Katılımcı-21 *“Ötekileştirdiğini görmüyorum. Belki münferit şeyler olmuş olabilir ama ötekileştirmenin sebebi bu saydıklarımız. Kendi topraklarında veya bizim Türk Askerimiz gidip orda Pkk veya diğer unsurlarla çatışırken kendileri Türkiye'ye gelip çok rahat iş arayanlar, sahillerde, plajlarda gezmeleri. Bunlar oluyor yani.” (E,70, H1)*

Sosyal, ekonomik, siyasi olaylar, toplumdaki farklı gruplara, etnik azınlıklara, yabancılara karşı tepki oluşmasına, kişileri etiketlemede ve ayarıştırlıp dışlanmasına neden olmaktadır.

Etiketleme kuramı insan ilişkilerinde suç ve güç ilişkileri arasındaki ilişkiyi anlamada büyük bir öneme sahiptir. Güçlü olanlar güçsüzü veya suçluyu belirleyebilir veya güçsüz olanları daha dezavantajlı duruma düşürebilmektedir. Sosyal olarak daha düşük statüde olan insanlar, sosyal kaynaklara güçlü olanlara

göre daha az sahip olduklarından dolayı bu damgalamaya karşı koymakta daha dezavantajlı durumdadır. Örnek vermek gerekirse; zenginler yoksulları, erkekler kadınları, hâkim kültür alt kültürü, yaşlılar gençleri daha aşağı bir konumda değerlendirir (Giddens, 2000, s.180).

4.4.8. Toplumun Duyduğu Rahatsızlık

Gittikçe artan Suriyeli mülteci sayısı ve Suriye iç savaşının meydana getirdiği güvenlik sorunları toplumda rahatsızlık oluşmasına neden olmaktadır. Güvenlik kavram ile anlatılmak istenen hem ulusal güvenliği hem de toplumsal güvenliği içine alacak şekilde düşünülmelidir. Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye geldikleri tarihten günümüze kadar güvenlik sorunları meydana gelmiştir. Özellikle Türkiye-Suriye sınırında kayıtsız bir şekilde kaçak girişlerin yaşanması, mülteciler arasında DAEŞ, PKK, YPG/PYD terör örgütü mensuplarının olması ve bunların Türkiye sınırlarına girdiği düşünülmektedir. Kampların yetersiz kalmasıyla beraber kamp dışında yaşamaya başlayan mültecilerin suç işleme ihtimali Türk toplumunda endişe yaratmıştır. Zaman zaman Türkiye'nin farklı yerlerinde farklı tarihlerde bombalı eylemler olmuş ve bu eylemlerde birçok Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Ayrıca hem Suriye hem de Türkiye sınırları içinde bulunan etnik, dini ve mezhepsel azınlıklar ve Suriye'de yaşanan çatışmaların Türkiye'ye yayılma ihtimali de toplumda endişeye neden olmaktadır (Özdemir, 2017, s.130-131).

Katılımcılara *“Sizce, toplumda mültecilerden en çok hangi konularda rahatsızlık duyulmaktadır?”* sorusu üzerine katılımcıların vermiş olduğu cevaplar birbirine genel itibari ile benzerlik göstermektedir. Toplumda mültecilerin sahillerde, plajlarda gezip nargile içmelerinden, ucuz işçi olarak çalıştırılmalarından, ucuz işçi olarak çalışan mültecilerin işverenler tarafından tercih edilmesiyle Türk vatandaşları işsiz kalmaktadır. Bu nedenle Türk vatandaşları işsiz kalmış ve bunun sorumlusunun ise Suriyeli mülteciler olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle işsiz kalan Türk vatandaşları Suriyeli mültecilere tepki göstermiştir. Rahatsızlık duyulan diğer konuların başında ise devletin mültecilere hastanelerde öncelik sırası vermesi, onlara Türk vatandaşlarına verilmeyen maddi desteğin verildiğinin düşünülmesi ve onlara bu konularda pozitif ayrımcılık yapılması gelmektedir. Türk vatandaşları mültecilerin ülkeye misafir olarak değil de kalıcı olarak gelmelerinden, onların fevri hareketlerinden, güvenlik sorunu yaratmaları gibi şeylerden rahatsızlık duymaktadır. Mülteciler, Türk kültürü ve Türk toplumuna karşı uyumsuz davranmaktadır.

Türk vatandaşları, genellikle toplum içerisinde çevresindeki insanları rahatsız etmeyecek şekilde hareket etmeye özen göstererek alçak ses tonuyla konuşmakta ve fevri hareketler yapmaktan kaçınmaktadır. Ancak Suriyeli mültecilerin zaman zaman toplum içinde yüksek sesle konuşarak hareket etmeleri ve gruplar halinde gezmeleri toplumun mültecilerden rahatsızlık duymasına neden olmuştur. Katılımcılar Suriyeli mültecilerden rahatsızlık duyulan diğer nedenleri ise şu şekilde belirtmiştir; Mültecilerin Türkiye'ye gelmelerinden, ülkenin dört bir yanına yayılmalarından, buldukları bölgede kalabalık mahallelerde toplanarak gettolar oluşturmalarından, yasa dışı terör ve suç olaylarına karışabileceklerinden endişe edilmesi, dilencilik yapıyor olmaları ve Türkiye'de kalıcı olmaları konusunda rahatsız olduklarını belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar, mültecilerle beraber yaşadıkları binalarda veya çevreden duydukları kadarıyla mültecilerin pis olduklarını ve koktuklarını söyleyerek bu durumdan rahatsız olunduğu dile getirmiştir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 *“En çok duyulan rahatsızlık bunlar burda kalıcı mı olacak geçici mi olacak noktasındadır. Yani kalıcılık meselesinde bir tereddüt olduğu için henüz kalıcılıklarını kabul etmediğimizden bi rahatsızlık vardır ama onun dışında ben beşeri birebir insan münasebetleri bakımından çok fazla bi şikayet olduğunu düşünmüyorum.” (E,75, H1)*

Katılımcı-2 *“Şimdi ne gibi rahatsızlık derken bu gençlerimizin bi yukardaki sorularımızdan bitanesinde daha vardı gençlerin efendim böyle nargile bilmem ne falan denizlerde plajlarda bilmem ne yapıyorlar bunlar tabi nahoş şeyler. Bizim kültürümüze de aykırı davranışlardı. E bunlar bizi rahatsız eder. Yoksa onların burda kalması namusuyla şerefiyle haysiyetiyle burda kalmaları bizi rahatsız etmez. Bunlar mülteci dir bunlar yersiz yuvasızdır, efendim bunlar ee biz bunlara şefkatle yaklaşmalıyız. Ama diğer dediğim gibi bunu istismar edenlere karşı tavrımız menfidir yani müspet olmaz yani.” (E, 73, T1)*

Katılımcı-3 *“Mülteciler birçok sorunları beraberinde getirdiler. 1-İç savaş moral olarak dengelerini bozmuş. Kendi ülkelerinde bir düzenleri ve hayat seviyeleri vardı. Çevre, sağlık, eğitim, kültür düzeyi gibi belirleyici uyum unsurları ülkemiz insanları ile farlılık gösteriyor. Mülteciler hala topluma uyum sağlama konusunda herhangi bir gelişme kaydetmedi. 2-Devletten mültecilere sosyal yardımların on*

yıldır devam etmesi. 3- Sağlıkta hizmet konusunda öncelik tanınıyor olması. 4-Bizim insanlarımız işsiz kalırken, mültecilerin işverenler tarafından ucuz işçi olarak istihdam edilip çalıştırılması.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Türkiye’de kalıcı olmaları. Vatanını paylaşacak beş altı milyon bir nüfusun bulunması. Türkler vatanlarını paylaşmak istemiyorlar. Misafir etmek istiyorlar ama vatanlarını paylaşmak istemiyorlar. Ayrıca mültecilerin birlikte yaşama aykırı hareketleri, toplumsal kurallara uymamaları, fevri harekette bulunmaları, sadece kendi içlerinde iletişime geçmeleri onlar da toplumun rahatsızlıkları. Eğitim ve sağlık alanında pozitif ayrımcılığa tabi tutulmaları. Bunlar rahatsızlıklar. Suriye’den gelen bizim şehit haberlerimiz maalesef. Buna rağmen gördükleri Suriyeli gençlerin kendi önlerinde yaşayıp hayatlarını rahatça devam ettirmeleri onları böyle olumsuz düşüncelere itmekte Türk Toplumunu maalesef.” (E,41, T1)

Katılımcı-8 “En çok kültürel uyumsuzluklardan, eğitim uyumsuzluğundan ve bazen de birçok konuda birçok şeye saldırgan davranışlarından. Yani bunlar hep kültür ve eğitime bağlı şeyler zaten.” (E,76, A1)

Katılımcı-9 “Kalabalık olmalarından, onlarla iletişim kurmalarında sıkıntılı olmalarından, yabancı başka dilde konuşmalarından, bizim toplum kültürümüze farklı açıdan benzememelerinden, mallarının çalınmasından, laf atılmasından, rahatsız edilmesinden, gürültü yapılmasından ya da kendilerini güvende görmemesinden dolayı.” (E,63, T1)

Katılımcı-11 “Müslüman olmalarına rağmen Müslüman gibi hareket etmemeleri.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Nezaketten mahrum, bir kere nezaket yok, hukuka saygı yok, bu sadece normal hukuk kurallarına değil ahlaki değerdeki hukuk kurallarına da bir sorunları var. Dolayısıyla toplumla birleşemediler toplumla bütünleşemediler. Bu devam edicek. Çünkü onların özellikle kalabalık halde yaşayarak kendilerini kaba güçle kabullendirmek ya da haklarını öyle almak gibi bir düşünceleri var.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “İlk önce bizim toplumumuza intibak, uyum gösteremedikleri için, gerek çarşı da yani yürüyüşünden tutunda ses tonunun ayarına kadar her şeyleriyle rahatsız ediyolar. Mesela bir apartmanda Suriyeli olduğu zaman altı boş daireye bir

Türk taşınmak istemiyor mesela. Niye? Diyo ki üst katta Suriyeli var diyo, 20 kişi aynı evde yaşıyo gece gündüz ses, bağırış çağırış gürültü, şu bu falan. Yani bu en çok yaşam usullerinden rahatsızız. Bizim alışkın olduğumuz usuller değil. Bir de ekonomi ve sosyal hayatın içerisinde ya da bir çocuk parkında davranış usullerinden rahatsızız. En büyük sıkıntı rahatsızlık bunların yaşantı usullerinden kültürlerinden kaynaklı. İkinci olarak da aşırı bir şekilde çoğalmalarından rahatsızlık var. Ben aşırı ve kontrolsüz çoğalmalarından rahatsızım. Büyük şehirlerimize ve ilçelerimize kontrolsüz şekilde yerleşmelerinden rahatsızım. Suriyeli gettoları oluşmasından rahatsızım, kendi mahallelerini oluşturmalarından rahatsızım. Mesela Fatih'e gittiğinizde bazı yerlerin artık tamamen Suriyeli Arap harfli tabelalardan falan rahatsızım.” (E,44, T1)

Katılımcı-14 *“Valla bilmiyorum. Toplumdaki rahatsızlık şöyle. Öncelikleri olmasından. Adam şimdi birtakım insanlarımız var sosyal güvencesi yok, yardım kurumlarından yardım alamıyor, işini kaybetmiş gidiyor yardım kuruluna başvurunca senin üzerine tapulu evin var diyorlar ama aç geziyor insan işi yok. Bizim bu insanlarımız sıkıntı yaşarken mülteciler o sıkıntıyı yaşamıyo. İstedikleri yerden yardım alabiliyor. İşte bu konuda bir sıkıntı var.” (E,66, T1)*

Katılımcı-15 *“Keşke kendi yurtlarında kalsaydı ve orada mücadelelerini devam ettirseydiler. Bizim askerimiz orada şehit oluyor onlar burada? Neden? Şeklinde bir soruyla muhattap oluyoruz.” (E,69, A1)*

Katılımcı-17 *“Ekmeğini, işini bölüşme konusunda az da olsa olumsuzluk duyanlar oldu. Bunlar devlete güven duymadıkları için bu rahatsızlığı duydular. Pek az kimse de sınıf ve statü farkından, özellikle Türk Milli kültürüne ve özelliklerine yabancılaşmış olmaktan dolayı rahatsızlık duydular.” (E,83, A1)*

Katılımcı-18 *“Mültecilerin, Parklarda ve bahçelerde topluca etkinlikte bulunmaları ve ayrı bir kimlik havası uyandırmaları rahatsızlık yaratıyor” (E,60, H1)*

Katılımcı-19 *“Ülkemizdeki Suriyeliler konusunda toplumda duyulan rahatsızlıkların sebepleri şunlardır: Suriyelilerin yurdun her tarafına yayılması, gettolar halinde yaşamaları, kılık kıyafet ve konuşmaları ile Türk toplumunda farklılık yaratmaları, yoğun olarak yaşadıkları yerlerde açtıkları işyerlerinde Arapça tabelalar kullanmaları, Türklere karşı birlikte düşmanca tavır koymaları, yasa dışı*

terör ve suç örgütlerine alet olacakları endişesi, içlerinde yabancı teröristlerin ve istihbarat elemanlarının bulunacağı kuşkusu. Ayrıca Suriyeliler arasında yapılan anketlerde çoğunluğunun Suriye'ye geri dönmeyip Türkiye'de kalmayı düşündüklerini belirtmeleri de Türk toplumunu rahatsız etmektedir." (E,74, A1)

Katılımcı-20 "Belli yerlerde bunların guruplar halinde yaşaması, belli mahallelerde gurup halinde yaşaması, ucuz işgücü olması, ekonomik olarak artık Türk toplumunu da tehdit etmeye başlamaları. Yani sen iş bulamıyorsun o iş buluyor. Niye? Senden çok daha düşük ücrete çalışıyo ama o da birçok şeylerden faydalanıyor. Yani barınak imkânı falan sağlanabiliyor bir takım şeyler gibi, sadece o karnını doyuracak maddi getiriyi elde ettiği zaman onun için problem ortadan kalkıyor ama Türk toplumuna baktığın zaman evinin kirası, oralar buralar şuralar dediğin zaman çok ciddi bir ekonomik bedel ortaya çıkıyor. Haliyle işsizliği ve kayıt dışı ekonomiyi tetiklemesi bizim için en büyük tehdit." (E,41, H1)

Katılımcı-21 "İşte bu gene şeye geliyor, Antep ve o yöreye geliyor. Kavga etmeleri yani. Geleceksin seni bağına basacak Türkiye sana bakacak sen de kalkıcan kabadayılık yapıcan, böyle bir şey yok ya. Ben seni evime alırken ekmek yedirirken sen de bana burada kabadayılık yapamazsın. Burda insani görevimi yaparken ben, sen de hayvani görevleri yapmayacaksın. Sen de insan olacaksın yani." (E,70, H1)

Katılımcı-22 "Pisler ve kokuyorlar. Oturmayı kalkmayı bilmiyorlar. Yemek yemeği bilmiyorlar. Elleri sürekli yemeklerin içinde... İnsanların midesi bulaniyor onlara bakarken. Yüksek sesle konuşuyor, etraflarındaki herkesi rahatsız ediyorlar. Tuvaletleri kullanmayı bilmiyor, ortalığa ediyorlar. Afedersiniz Alafranga tuvaletlere ayakkabılarıyla tüneyerek oturuyorlar. Siz klozetleri çamur içinde buluyorsunuz." (K,57, T1)

Katılımcı-23 "Çoğalmalarından. Böyle durmadan çoğalmalarından, sorumsuz olarak plajlarda orda burda şurda gezip akşam evde el ense yatıp hazır yemelerinden, vatanlarına milletlerine sahip çıkmayıp, bir taraflarını kurtarmak için her şeye razı gelmelerinden bende rahatsızım, toplum da rahatsız olabilir bundan." (K,81, H1)

Katılımcı-24 "Hırsızlık olayları çok arttı onlar da mülteciler üstünde kaldı. Koloni halinde geziyorlar kızlarımız rahatsız oluyor." (E,55, A1)

Katılımcı-25 “En çok kanaatim adli olaylara karışmaları ve karıştıklarında rahatsızlık duyulur. İkincisi kendilerini eğitmezlerse rahatsızlık duyarlar. Çalışmazlarsa ekonomiye entegre olmazlarsa rahatsızlık duyulur.” (E,61, A1)

Katılımcı-27 “Güven duyulmuyor, buldukları mahalle ve semtlerde gettolaşmaları, uyumsuzlukları.” (K,63, H1)

Katılımcı-30 “Yine hep aynı noktada dönüp dolaşıyoruz. Mahallede yaşanan bu ticari bazı olaylarda, yani onların artık esnaflık yapmaya başlamalarından tutunda, tecavüzdür, hırsızlıktır, tehdittir, uyuşturucu madde ağırlıklı yerlerdir, kafelerdir, buna benzer yerler hep onların eline geçtikçe veya onlar tarafından işletilmeye başladıkça onların bu kötü alışkanlıklarının bu çevrede bulunmalarından ötürü rahatsızlıklar artıyor, artacaktır da. Biz de toplum olarak açıkçası bu tür şeylere çok göz yumamıyoruz. Biz bir arada yaşayan ailelerde olduğunda bu geniş ailelerin bu kötü alışkanlıkları kaldıramamaktan ötürü olaylar büyüyecektir, büyüyünce karşılıklı sıkıntılar artacaktır diye düşünüyorum.” (E,65, A1)

Katılımcı-33 “Toplumsal rahatsızlık konusunda reel tespitim yok esasen yukarıda birçok soruya verilen açıklamalardan bu soruya cevap çıkarılabilir. Ancak şunu ifade edebilirim ki, bugünkü siyasetin ideolojisine (ihvan) yakın ve yatkın oldukları kabul edilirse siyaseten rey deposu olarak görüleceğinden, haksız siyasi rekabet ve Türk insanı aleyhine etkinlik kaynağı olurlar.” (E,75, A1)

Türkiye’deki Suriyeli mülteci konusu mültecilerin Türk toplumuna entegre olamamasından kaynaklanan sosyal bir uyum sorunudur. Mülteciler ve Türk vatandaşlarının arasındaki farklı kültür, örf ve adetler, gelenek-görenek, farklı dil ve yaşam tarzının olması gibi şeyler yerel halkın mültecilere tepki göstermesinin nedenlerindedir. Dini nikâhla evliliklerin arttığı ve bunun sonucunda da boşanmaların olduğu, cinsel istismarların yaşandığına dair duyuların artması da toplumda mültecilerden rahatsızlık duyulmasına neden olmaktadır. Bazı şehirlerde etnik ve mezhepsel ayrışmaların ortaya çıkması da Türk vatandaşlarının tepkisine yol açmaktadır (Özdemir, 2017, s.127).

4.5. MÜLTECİLERDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Mültecilerden kaynaklanan sorunlar adlı tema 4 ana başlık ve 19 farklı alt kategori içerisinde değerlendirilmiştir. Bu kategorilere ilişkin kodlamalar aşağıdaki Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Mültecilerden kaynaklanan sorunlara yönelik düşüncelerle ilgili kodlamalar

TEMALAR	ALT KATEGORİLER	KODLAR
EKONOMİK SORUNLAR	Çalışma Hayatı ile ilgili Sorunları	Ucuz işgücü
		İşsizlik oranında artış
		Devletin vergi kaybı
		Ücretlerin düşmesi
		Vergiden muaf görülmeleri
EKONOMİK SORUNLAR	Mültecilere Sağlanan İş İmkânları	Haksız rekabet
		Yeterince iş imkanının sağlanamaması
EKONOMİK SORUNLAR	Mültecilerin İş Yeri Açması	Devletin onlara iş imkanı sağlaması
		Ucuz işgücü ile iş bulmaları
EKONOMİK SORUNLAR	Mültecilere Yapılan Sosyal Yardım	Vergi ödemelerinin ekonomik katkı sağlaması
		Belirli meslekler ile sınırlandırılması
		Arapça tabela kullanmama şartı
		Sosyal dengeyi bozmayacak şekilde olması
		İş yeri açmalarını normal karşılama
		Misafir oldukları için iş yeri açmalarını doğru bulmama
EKONOMİK SORUNLAR	Türkiye’nin En Çok Mülteci Bulundurma Nedeni	Türk ortaklar ile açmaları
		Türk Ocağı vasıtası ile
		Türk Eğitim-Sen vasıtası ile
		Yesi Türkistan Derneği vasıtası ile
		Resmi kurumlar ile
EKONOMİK SORUNLAR	Mültecilerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Boyutu	Türk Kamu-Sen ile
		Milliyetçi STK’lar aracılığı ile
		Sınır komşusu olma durumu
		Türklerin mazlumlara her zaman yardım edip kucak açması
		Geçmişte tarihi bağların olması
		Ortak dini inanca sahip olma
		Türkiye’nin daha güvenli olması
		Türkiye’nin transit ülke olarak kullanılmak istenmesi
		Türkiye’deki akrabalık ilişkileri olması
		Bazı ortak kültür etkisi
		Türkiye’de karışıklık planlanması
Uluslararası proje		
Dış politikadaki başarısızlık		
Açık sınır kapı politikası		
EKONOMİK SORUNLAR	Mültecilerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Boyutu	Ekonomik yük

		İdarecilerin yanlış kararları
		Telafisi olmayan ekonomik kayıplar
		Yeni iş sahalarına gereksinim (Tarım, imalat sanayisi)
		İşsizlik artışı
POLİTİK/SİYASAL SORUNLAR	Türkiye'nin İzlediği Mülteci Politikası	Türk toplumuna uyum sağlanmalı
		Türk kültürü aşılmalı
		Suriye'deki barış sağlanmalı
		Kendi ülkelerine göndermek için çalışmalar yapılmalı
		Güvenliğimiz sağlanmalı
		İktidarın yedek oy potansiyeli
POLİTİK/SİYASAL	Mültecilerin Düşük Ücretle Çalıştırılması	Kayıt dışı istihdam
		Emek istismarı
		İnsan sömürüsü
		İşsizliğin artması
		Maaş ücretlerinin düşmesi
MİLLİ GÜVENLİK SORUNU	İç güvenlik ile ilgili sorunları	Terör tehditi
		Demografik darbe tehditi
MİLLİ GÜVENLİK SORUNU	Mültecilerin Kendi Topraklarını Savunma Hakkı	Vatan duygusu
		Araplar kaygısız
		Küresel güç tehditi
MİLLİ GÜVENLİK SORUNU	Avrupa Sınır Kapısı Politikası	Suriyelilerin Avrupa'ya gönderilmesi
		Avrupa'nın sorumlu olması
		Türkiye'ye girişlerinin engellenmesi
		Avrupa'nın sınır gidiş kapılarını açması
		Türkiye'nin mülteci yükünün fazla olması
		Kültürel kimlik
MİLLİ GÜVENLİK SORUNU	Eğitim ve Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler	Pozitif ayrımcılık
		Entegrasyon
MİLLİ GÜVENLİK SORUNU	Devletin Yaptığı Pozitif Ayrımcılık	Eğitim ve sağlık alanında yardım
		Maddi yardım
MİLLİ GÜVENLİK SORUNU	Vatandaşlık Hakkının Verilmesi	Misafir olarak görme
		Vatandaşlık verilmesine karşı çıkma
		Demografik yapıda bozulma
		Sadece eğitilmiş ve nitelikli olanlara vatandaşlık verilmeli
		Türklük şuuru
		Arapçılık tehlikesi
KÜLTÜREL YAPI SORUNU	Kültürel Etkileşim	Benzer kültürler
		Türk Kültürünü dejenere etme

		Aile hayatında olumsuzluk
		Toplumsal uyumsuzluk
		Baskın Arap kültürü etkisi
		Kültürel yozlaşma
		Gettolaşma eğilimi
		Alt kültür-Üst kültür
		Kültürel etkisizlik
KÜLTÜREL YAPI SORUNU	Mültecilerin Türk Kültürüne Uyumu	Kültürel uyumsuzluk
		Kapalı bir toplum görüntüsü
		Türk toplumu ile iletişim kurmama
		Arap kültürünü direktme
		Koloni halinde gezme
		Dindaşlık, Müslüman olmaları,
		Eğitimsizlik ve alt gelir grubu
		Türkmen mülteciler ile kültürel yakınlık
		Osmanlı hakimiyeti
KÜLTÜREL YAPI SORUNU	Dindaşlık / Din Birliği	Ortak din inancı ve din kardeşliği
		Ümmet
		Hoşgörü ve misafirlilik
		Kur'an-ı Kerim
		Türk toplumunun yardımseverliği
		Sünnilik
		Ensar-muhacir anlayışı
		İslam'ı yaşayış tarz farklılığı
KÜLTÜREL YAPI SORUNU	Mültecilerle Komşuluk	Kira fiyatlarının düşmesi
		Din, Kültür, Türk töresi, Gelenek-görenek
		Etnik yapı
		Yaşayış biçimi ve kültürel farklılıklar
		Kalabalık aileler
		Azınlık durumu
		Kutsal komşuluk ilişkileri
		Kurallara uyum
		Nitelik
		Türkçe konuşmak
		Alt kültür
KÜLTÜREL YAPI SORUNU	Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Görmesi	Temel hak
		Kültür
		Devlet ve millet kavramı
		Türk Birliği
		Topluma kazandırma
		Farklı kültürlerin etkileşimi

Yukarıdaki Tablo 7’de alt kategoriler altındaki başlıkların kodları katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlamalardır. 4 ana başlık ve 19 alt başlık olarak ele alınmıştır. “**Ekonomik Sorunlar**” ana başlığı altında 6 alt başlık bulunmaktadır.

“Çalışma Hayatı İle İlgili Sorunlar” alt başlığı altındaki kodların tanımı şu şekilde özetlenmiştir: “Mültecilerin ucuz işgücü” olarak iş verenler tarafından daha çok tercih edilmeleri Türk vatandaşlarındaki “işsizlik oranını artırdığı” düşünülmektedir. Kayıt dışı çalışan Suriyelilerin “devleti vergi kaybına uğrattığı”, dükkan açanların ise “vergiden muaf görünmeleri” katılımcıların ifadelerinde dikkat çeken kodlardır. Katılımcılar, mülteciler “ucuz iş gücü” olarak çalıştıkları için maaş “ücretlerinin düşmesine” ve “haksız rekabete” neden olduklarını belirtmektedir. “Mültecilere sağlanan iş imkanları” konusunda ise iki farklı görüş ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan bazıları Suriyeli mültecilere devletin yeterince iş imkanı sağladığını düşünse de bazıları yeterince iş imkanının sağlanamadığını düşünmektedir. İş bulanların ucuz işgücü olarak çalıştıkları için iş bulmalarının daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir.

“Mültecilerin İş Yeri Açması” alt başlığında katılımcılar: mültecilerin “belirli mesleklerle sınırlı olmak kaydıyla, vergi ödedikçe, Arap harfleri ile tabela kullanmadıkça, en az bir ortağının Türk olması” durumunda iş yeri açmalarında sakınca görmemektedir. Bazı katılımcılar ise “misafir” olarak değerlendirdikleri Suriyelilerin iş yeri açmasına karşı çıkmaktadır.

“Mültecilere Yapılan Sosyal Yardım” alt başlığında ise katılımcılar: “Türk Ocağı, Türk Eğitim-Sen, Yesi Türkistan Derneği, Türk Kamu-Sen, Milliyetçi STK’lar ve diğer resmi kurumlar” aracılığı ile yardımda bulduklarını belirtmiştir.

Katılımcıların “Türkiye’nin En Çok Mülteci Bulundurma Nedeni” alt başlığında ise ifadelerinden elde edilen kodlar şu şekildedir; “Suriyeli mültecilerin en çok sınır komşusu olmamızdan dolayı Türkiye’de olduğunu, Türklerin yardıma muhtaç olan herkese yardım edeceğini, geçmişten gelen ortak tarihi bağlardan, ortak dini inanca sahip olmaktan, Türkiye’nin güvenli bir ülke olması, bazı ortak kültürler” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcılar ise en çok mülteci bulunduran ülkenin Türkiye olmasının nedenini “dış güçlerin Türkiye’de karışıklık planlaması, açık sınır kapı politikası ve uluslararası bir proje” olarak değerlendirmektedir. Katılımcılar Suriyeli “Mültecilerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Boyutu” hakkındaki düşüncelerinin kodları ise şu şekildedir: “Ekonomik olarak yük, idarecilerin yanlış kararları, telafi edilemeyecek ekonomik kayıplar, işsizlik artışı” olarak değerlendirmiştir. Bazı katılımcılar ekonomik kayıpların “telafi edilebilmesi için tarım, imalat sanayisi gibi yeni iş sahalarının” kurulması gerektiğini düşünmektedir.

“Politik-Siyasal Sorunlar” ana başlığı altında 2 alt başlık bulunmaktadır. *“Türkiye’nin İzlediği Mülteci Politikası”* alt başlığında katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlar şu şekildedir; mültecilerin *“Türk kültürüne uyum sağlaması için yapılması gereken politikalar, Türk kültürünü aşılama, Suriye’deki barışın sağlanması için gereken adımlar, Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine geri göndermek için yapılması gereken politikalar ve güvenliğimizi sağlamaya yönelik politikalar”*dır. Bazı katılımcılar ise mülteci politikasını *“iktidarın yedek oy”* potansiyeli olarak gördüğünü düşünmektedir.

Katılımcılar *“Mültecilerin Düşük Ücretlerle Çalıştırılması”* konusunu *“emek istismarı, insan sömürüsü”* olarak değerlendirmektedir. Ayrıca mültecilerin düşük ücretlerle çalıştırılması nedeniyle *“işsizliğin arttığını, maaş ücretlerinin düştüğünü ve kayıt dışı istihdamın arttığını”* düşünmektedirler.

“Milli Güvenlik Sorunu” ana başlığında 6 alt başlık bulunmaktadır. *“İç güvenlik ile ilgili sorunlar”* *“terör tehditi”* ve *“demografik darbe tehditi”* olarak görülmektedir. *“Mültecilerin Kendi Topraklarını Savunma Hakkı”* konusunda ise katılımcılar *“vatan duygusunun”* Suriyelilerde Türklerdeki kadar yoğun olmadığını, *“Arapların bu konuda kaygısız olduğunu”* düşünmektedirler.

“Avrupa Sınır Kapısı Politikası” konusunda katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlar şu şekilde açıklanabilmektedir: Genel olarak katılımcılar Suriyeli mültecilerin *“Avrupa’ya gönderilmesi”* gerektiğini, Suriye’deki krizden *“Avrupa’nın da sorumlu olduğunu”*, *“Türkiye’deki mülteci yükünün fazla olduğunu”* bu nedenle Türkiye’nin *“Avrupa’ya açılan sınır kapılarını açarak”* mültecilerin Avrupa’ya gitmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda *“Türkiye’ye mültecilerin girmesinin de engellenmesi”* gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların *“Eğitim ve Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler”* hakkında belirttiği görüşler şu şekildedir: *“Mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığını”* ve Türk toplumuna *“entegrasyonlarının sağlanması”* gerektiği şeklinde görüş belirtmişlerdir. *“Devletin Yaptığı Pozitif Ayrımcılıklar”* ise: *“Eğitim ve sağlık alanında”* ve *“maddi yardım”* olarak mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığı düşünülmektedir.

Mültecilere *“Vatandaşlık Hakkının Verilmesi”* alt başlığında katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlar şu şekildedir; Katılımcıların tamamı Suriyeli mültecilere *“vatandaşlık verilmesine karşı çıkmaktadır.”* Suriyeli mültecileri

“*misafir*” olarak gören bazı katılımcılar Suriyeli mültecilere vatandaşlık verildiği durumda Türk toplumunun “*demografik yapısında bozulmalar*” meydana geleceğini düşünmektedir. Vatandaşlık verilecekse belirli bir sayıda “*sadece eğitilmiş, nitelikli ve maddi durumu iyi olan*” mültecilere vatandaşlık verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda vatandaşlık verilecek olan kişilere de “*Türklük şuurunun aşılması*” gerektiğini düşünmektedirler. Bazı katılımcılar Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesini “*Arapçılık tehlikesi*” olarak değerlendirmektedir.

“**Kültürel Yapı Sorunu**” ana başlı altında 5 adet alt başlık bulunmaktadır. “*Kültürel Etkileşim*” alt başlığında elde edilen kodlamalarla şu sonuca ulaşılmıştır: katılımcılardan bazıları Suriyeli mülteciler ile “*kültürel benzerlikler*” olduğunu düşünürken bazıları “*farklı kültürler*” olduğunu düşünmektedir. Kültürel etkileşim bağlamında katılımcılar Suriyeli mültecilerin “*Türk kültürünü dejenere edeceğini*”, “*aile hayatında olumsuzluklara*” neden olacaklarını, “*toplumsal uyumsuzluklar*” olduğunu, “*kültürel bir yozlaşma*” tehdidi olarak gördüklerini ve “*Arap kültürünün baskın bir kültür*” olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda katılımcılar Suriyeli mültecileri “*alt kültür*” olarak değerlendirmektedir. “*Mültecilerin Türk Kültürüne Uyumu*” alt başlığında ise konu hakkındaki düşünceleri şu şekildedir: katılımcılar “*kültürel bir uyumsuzluk*” olduğunu, Suriyeli mültecilerin “*kapalı bir toplum görünümünde*” oldukları için “*Türk toplumu ile iletişim kurmadıklarını*” tam tersine “*Arap kültürünü diretmeye çalıştıklarını*” düşünmektedir. Katılımcıların ifadelerinden elde edilen diğer kodlar ise şunlardır: “*Osmanlı hakimiyetinde*” geçmişte yaşamış olan bir topluluk, “*Türkmen mülteciler ile kültürel benzerlikler olması*” ve “*aynı dine mensup olmaktan kaynaklanan dindaşlık duygusu*” dur.

“*Dindaşlık/ Din Birliği*” alt başlığında elde edilen kodlamalarda ise katılımcılar Türk toplumunun Suriyeli mültecilere aynı dine mensup oldukları için olumlu bir tavır sergilediğini düşünmektedir. “*ortak din inancı*” ve “*din kardeşliği*” “*ümme*” olarak görme ve “*ensa-muhacir*” anlayışı ile Suriyeli mültecilere yaklaşıldığı düşünülmektedir. Ancak bazı katılımcılar Suriyeli mültecilerin “*İslam’ı yaşayış tarzlarının farklı*” olduğunu belirtmektedir.

“*Mültecilerle Komşuluk*” alt başlığında katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlamalar şu şekildedir; katılımcılar Suriyeli mültecilerin yaşadığı binalarda başka vatandaşlar yaşamak istemediği için “*kira fiyatlarında düşüşe*” neden olduğunu düşünmektedir. Aynı apartmanda veya aynı mahallede bir mülteci ile yaşamayı ise

“kültür, din, gelenek görenek” olarak uyumsuzluk olmayacaksa, “Türk vatandaşları azınlıkta olmayacaksa”, Suriyeli mültecilerin “kurallara uymaları” doğrultusunda problem yaratmayacaklarsa sorun olarak görmemektedirler. Bazı katılımcılar komşuluk ilişkilerinin Türk toplumunda “kutsal” olduğunu ifade etmiştir. Aynı mahalle veya apartmanda yaşamak istemeyenler ise “yaşayış biçimi ve kültürel farklılıklardan” Suriyeli mültecilerin “kalabalık aileler ile yaşadıklarından” dolayı aynı mahalle veya apartmanda beraber yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Kendi çocukları ile “Mülteci Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Görmesi” meselesinde ise katılımcıların ifadelerinden elde edilen kodlarda şu sonuçlara ulaşılmıştır: katılımcılar eğitim hakkının “temel hak” olduğunu düşünmektedir. Kendi çocukları ile mülteci çocukların aynı sınıfta eğitim almasını “mülteci çocuklarının sayısının azınlıkta olması şartıyla” karşı çıkmamaktadırlar. Aynı sınıfta Türk çocukları ile eğitim alan mülteci çocukların “Devlet ve millet” kavramını daha iyi anlayacağını ve kendi çocukları ile “farklı kültürel etkileşim” yaşayacakları için mülteci çocuklarının “topluma kazandırılmasında” önemli bir adım olduğunu düşünmektedirler.

4.5.1. Ekonomik Sorunlar

Türkiye, Suriye’den yaşanan göç dalgası karşısında en çok etkilenen ülkedir. İlk başlarda mülteciler için yapılan barınma kamplarında mülteciler tutulmaya çalışılmış ancak artan mülteci nüfusuyla beraber kamplar yetersiz kalmıştır. Mültecilerin hayatlarını idame ettirebilmesi için başta devlet olmak üzere yerli vatandaşlarımızın da mültecilere maddi manevi birçok yardımı olmuştur. Yaklaşık 10 yıldır süren mülteci sorunu her geçen gün ülkeye maddi olarak zarar vermektedir. Cumhurbaşkanı’nın da belirttiği gibi Suriyeli Mültecilere harcanan para 40 milyar doları aşmış durumdadır. Bu nedenle mültecilerin Türkiye ekonomisine büyük bir yük olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’nin başka ülkeler ile mülteciler için yaptığı maddi anlaşmalar sonuçsuz kalmıştır. Maddi destek vereceğini söyleyen Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye’ye mülteciler için ödedikleri miktar yetersiz kalmıştır.

Türkiye, Suriyeli krizi sonrasında ekonomik olarak son yıllarda kazanmış olduğu ivmeyi önemli şekilde kaybetmeye başlamıştır. Bu bağlamda, krizin bir sonucu olarak ekonomik dalgalanmalar, mültecilere çalışma hakkı verilmesi, istihdam politikalarındaki değişim, ithalat-ihracat dengeleri ve sektörel değişimler, politika yapım süreçlerinde de etkisini göstermiştir (Akgül vd, 2015: 9).

İşgücü ve istihdam alanında kendi problemlerini çözmeye çalışan Türkiye, Suriyeli mültecilerin ülkenin her yerine yayılmasıyla daha büyük bir sorunlar karşılaşmıştır. Krizin getirdiği gelişmeler, ekonomideki dengeleri büyük oranda alt üst etmiştir. Suriyeli mültecilerin işverenler tarafından yasal bir düzene sokulmadan ucuz işgücü sorununa neden olmuş ve Türkiye'nin ekonomik politikalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Kayıt dışı çalışan işçilerin sosyal güvenlik korumalarından faydalanamaması da dikkat çekilmesi gereken başka bir ekonomik sorundur (Akgül, vd, 2015, s. 9).

4.5.2. Çalışma Hayatı İle İlgili Sorunlar

Görüşmeler sırasında katılımcılara “*Sizce, Suriyeli mülteciler Türkiye’deki çalışma hayatını nasıl etkiledi?*” sorusu üzerine Mültecilerin çalışma hayatına girmesiyle beraber ucuz iş gücü olarak çalıştırılmış ve bu yüzden işverenler sigortasız ve düşük ücretler karşılığında kendi vatandaşı yerine mültecileri çalıştırmayı tercih etmiştir. İşveren açısından olumlu gibi görünen bu durum, iş arayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının çoğu yerde işsiz kalmasına sebep olmuştur. Bazı katılımcılar mültecilerin kendi açtığı iş yerlerinde; mültecilerin vergi vermedikleri için daha ucuza ürün sattığını ve kendi esnafımızı zor durumda bıraktığını bununda ekonomik kayıp olduğunu düşünmektedir. Bazı katılımcılar ise kısa vadede mültecilerin ekonomiye zarar vermiş gibi görünse de uzun vadede bundan iyi sonuçlar çıkarılacağını ifade etmiştir. İşverenlerin sigorta ve pirim ödememek için mültecileri tercih etmesi ve Türkiye'nin ucuz iş gücü ihtiyacını mülteciler üzerinden karşılaması ileride başka problemlere neden olacağı konusunda şüpheler uyandırmaktadır.

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik etkilerine genel olarak bakıldığında risklerin ve fırsatların iç içe olduğu bir görüntü çizmektedir. Suriyeli mültecilerin Türk ekonomisine yük olmasının yanında, Türk ekonomisine katkı yaptığı da söylenebilir. Bu çerçevede Suriyeli mültecilerin ülkelerinden göç ederken yanlarında getirdikleri nakit para ve değerli eşyaları piyasaya sürmesi yerel halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Suriyeli mültecilerin yoğun olduğu illerde ev kiralarında ve emlak talebinde artışlar olmuştur. Bunların yanı sıra kayıtsız bir şekilde düşük ücretler karşılığında kaçak işçi olarak çalıştırılmaları işverenler açısından olumlu karşılanmıştır. Özellikle nitelik gerektirmeyen işlerde Suriyeli mültecilerin çalıştırılması ve göçe bağlı olarak ani nüfus artışı imalat ve perakende sektörüne bir

canlılık kazandırmıştır. Devletin kamplarda tuttuğu Suriyeli mültecilere verdiği hizmetlerde kullandığı gıda, giysi, yiyecek vs. gibi malları yerel tedarikçilerden temin etmesi bölge ekonomisine katkı sağlamıştır. Bu sayede Suriyeli mültecilerin neden olduğu ekonomik kayıpların telafi edildiği söylenebilir (Özdemir, 2017, s. 125).

Suriyeli mültecilerin çalışma hayatına olumlu etkilerinin olduğunu düşünen katılımcılar diğer taraftan da işverenlerin düşük ücretler karşılığında Suriyeli mültecileri çalıştırmamasından dolayı Türk vatandaşlarının işsizlik oranının arttığını ve iş bulmalarının zorlaştığını ifade etmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-4 “İşveren açısından düşünürsek tabii ki ucuz iş gücüne sahip oldular onların ekonomik açısından bakarsak olumlu karşılanabilir ama iş bekleyen işsizliği yaşayan insanlarımız açısından da iş sahibi olmalarını daha da zorlaştırdı. Ayrıca da çalıştırmış oldukları işlerden alacakları ücreti de düşürmüş oldular yani istedikleri ücrette çalışamamaya başladılar. Çünkü Suriyeli sığınmacılar düşük ücrette çalıştıkları için. Yani en azından işverenin o ihtiyacını ortadan kaldırıyorlar bu anlamda.” (E,41, T1)

Katılımcı-5 “Ucuz iş gücü açısından olumlu etkilediğini düşünüyorum. Ancak Türklerdeki işsizlik oranlarını da artırdığını düşünüyorum. Benim 29 yaşında olan oğlum bile işsiz... Ülkede işsizlik oranının had safhada olduğunu düşünüyorum. Ülke kendi insanlarını istihdam edemezken yabancılara ucuz işçi statüsünde çalıştırması etik değildir. Bu durum sadece sığınmacılar için söz konusu değildir, Ermenistan’dan, Afganistan’dan, şuradan buradan kaçak olarak gelenler için de söz konusudur. Ülkeyi yönetenlerin, kendi vatandaşları arasında işsizlik oranı bu kadar yüksekken, bu olumsuz durumu düşünmeden ülkede ucuz işçi çalıştırılmasına izin vermesi ya da görmezden gelmesi doğru bir tutum değildir. Belki şöyle düşünülebilir: Ucuz işçi üretime, ülkenin ekonomisinin gelişmesine katkı sağlıyor. Önemli olan ülke ekonomisinin büyümesidir, gençlerin istihdamı değil... Bu düşünce doğru mudur bilemiyorum. Uzmanları tartışsın. Kendimi bu konularda yetkin görmüyorum. Ancak ben iyi olmadığı kanaatini taşıyorum. Bu düşünceye olumlu bakamıyorum. Bu her şeyden önce insanı istismar etmektir. Etik değildir. Yeni nesil kölelik düzenidir bana göre... Bu durum sadece ülkemizde değil, bütün dünyada geçerli tabii, bunu da kabul etmek gerekir...” (E, 60, T1)

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelmesiyle birlikte mülteciler için yapılan harcamalar ekonomi üzerinde bir yük oluşturmuştur. AFAD verilerine göre, Şubat 2017 tarihinde Suriyeli mülteciler için kamu kurum, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından yapılan toplam harcamaların 25 milyar dolar olduğu bilinmektedir. Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için Avrupa Birliğinin Türkiye'ye gönderdiği yardımların toplam miktarı ise 588 milyon avrodur. Suriyeli mülteciler için Türkiye'ye gelen diğer yardımların toplam miktarı ise 455 milyon dolardır. Türkiye'nin harcamış olduğu miktar ile dışarıdan Türkiye'ye Suriyeli mülteciler için gönderilen miktarın karşılaştırıldığında, Türkiye'nin Suriyeli mülteci sorununda çok büyük harcamalar yaptığı ve diğer uluslararası toplumun oldukça az bir yardımda bulunduğu görülmektedir (Özdemir, 2017, s.125-126). Günümüzde harcanan bu rakamın Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 40 milyar dolar olarak ifade edilmektedir.

Suriyeli mültecilerin neden olduğu ucuz işgücü özellikle Türk vatandaşlarının orta ve aşağı ekonomik tabakalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Türk vatandaşlarının bu durum karşısında ucuz iş gücü olan mültecilerle yarışması niteliksiz işgücü piyasasında ücretlerin düşmesine neden olmuştur. Gıda ve kira artması orta kesimi olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca Suriyeli mültecilerin ülkelerinden kaçarken yanında getirdikleri değerli eşyaların ve paranın biterek alım gücünün düşmesi piyasalardaki olumlu havayı da tersi yönde etkilemiştir. Suriyeli mültecilerden ev kiralarını alamayan ev sahipleri ekonomik sorunlar yaşamasının yanında bir de ev sahibi-kiracı sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özdemir, 2017, s.126-127).

Türkiye'deki çalışma hayatını olumsuz etkilediğini düşünen katılımcılar, Suriyeli mültecilerin Türk ekonomisi üzerinde yük oluşturduğunu ve ucuz iş gücü olarak işverenler tarafından daha çok tercih edilmelerinden dolayı Türk vatandaşlarının işsiz kalmasına neden olduğunu söylemiştir. Ayrıca Suriyeli mültecilerin açtıkları dükkânlarda vergi vermedikleri ve vergi kaçırmalarından dolayı da ekonomik bir kayıp olduğu düşüncesi hâkimdir. Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-3 “Olumsuz etkiledi. Özellikle tekstil ve bazı hizmet sektörlerinde işverenler Türk insanı yerine ucuz iş gücü olarak Suriyelileri tercih edince işin şekli değişiyor. Bu durumda hem insanımız işsiz kalıyor hem de devlet işverenlerin

ödemesi gereken vergi ve diğer gelirlerden de kayba uğruyor. Daha net ifade bir ile; çalışmak isteyen insanımız işsiz kalıyor, devletimiz de gelir kaybına uğruyor. Bunları ucuz ve kaçak olarak çalıştırmaları doğru bir şey değil ekonomik kayıptır ülkemize vergi açısından, sosyal güvenlik açısından devletin bu işlerde kayıpları var.” (E,64, T1)

Katılımcı-8 “E tabi bu kadar insan, eğer bunlara iş verecek olursan ne olur? Kendi insanının ekmeğini onlara vermiş olursun veya kendi insanının kazanacağı gireceği iş alanına onları soktuğun zaman bizim insanımız sıkıntıya düşer. Çünkü az uz bir insan gücü değil bu. Büyük bir insan gücü. Ee veyahutta 7 milyon insanın en az 500-600 bini çalışma kapasitesinde ve çalışma gücünde olan insanlar. E bu insanlara sen kendi insanının iş sıkıntısı olduğu ortamda bunlara iş vermeye kalktığın zaman kendi insanını otomatikman sıkıntıya sokarsın.” (E,76, A1)

Katılımcı-11 “İş hayatını esnafın durumunu tamamen etkiledi. Çünkü bunlar vergi vermiyorlar, her türlü devletin imkânlarından faydalanıyorlar, sigorta primleri söz konusu değildir ama bugün diğer Türkiye’de Türk esnafının durumuna baktığın zaman Bağ-Kuru var SSK’sı var, arada çok büyük bir fark var. Yani Suriyelinin 1 liraya sattığını Türk insanı en az 3-4 liraya satmalıdır ki Suriyeli ile denk gelebilsin.” (E,64, H1)

Katılımcı-15 “Çalışma hayatını olumsuz etkiledi işverenlerde genellikle sigorta primi ödememek için onları tercih ediyorlar.” (E,69, A1)

Katılımcı-17 “Kötü etkiledi. Şahtık, şahbaz olduk. Biz nasılsak onlar da öyle oldu. Daha da kötü.” (E,83, A1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyeliler, Türkiye’deki çalışma hayatını olumsuz etkilemiştir. Çünkü TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsiz oranı yüzde 12,7, işsiz sayısı 4 milyon 5 bin kişidir. Bu sayıya iş bulmaktan umudunu kestiği için İŞKUR’a başvurmayan işsiz dâhil değildir. Bu kadar işsizi olan ve istihdam imkânı genişlemeyen bir ülkenin, Suriyelilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasını teşvik etmesi yanlış buluyorum.” (E,74, H1)

Katılımcı-27 “Evet, ucuz işgücü, kayıtsız ekonominin baş tacı olmuştur. Çoğu kaçak yollardan ya da sığınmacı statüsünde ülkeye giren ve Türk gençleri işsizken çalıştırıldıkları iş çevrelerince sigortası yapılmayan bu insanlar üzerinden vergi kaçırıldığı bilinen bir gerçektir. Kayıt dışı sektörlerde düşük ücretle çalışarak yerli

çalışanlar için rekabet oluşturmakta ve onların iş kaybına neden olmaktadır.” (K,63, H1)

Katılımcı-29 *“Kötü etkiledi. Bizim vatandaşımızın zaten işsizlik sorunu vardı bir de bunlar geldi ülkeye yük oldular daha ucuza çalışıyorlar. İş verenlerin işine yaradı ama vatandaşın ekmeği aslanın ağzındaydı şimdi aslanın midesine indi. İş bulmak artık daha da zorlaştı. Çalışma hayatında Türk vatandaşının iş bulması artık eskisine göre daha da zor.” (E,66, T1)*

Katılımcı-30 *“Suriyeliler hem işlerin ücretinin düşmesine sebep oluyorlar hem de işsizliği artırıyorlar.” (E,65, A1)*

Katılımcı-31 *“Ucuz ve niteliksiz işgücü artışı, buna bağlı ülke insanının işsiz kalması, esnaflık yapanların vergiden muaf olmasının yarattığı haksız rekabet, zenginlerinin yeni sermaye oluşturması, genelde konut almak ve kira geliriyle geçinmek gibi istekleri inşaat sektöründe etkili oldu.” (K,58, A1)*

Katılımcı-34 *“Şimdi Türkiye’de ki mülteciler çalışma hayatını olumsuz yönde etkiledi çünkü Türkiye’de zaten var olan kayıt dışı ekonomik faaliyet, kayıt dışı istihdamın daha da artmasına sebebiyet verdiler. Bu başlı başına bir problem.” (E,62)*

Uzun vadede önemli menfi sonuçların oluşacağını savunan (Katılımcı-33) düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-33 *“Elbette müspet ve menfi tarafları vardır. Ancak mesele anlık değil belki de stratejik kabul edildiğinde müspetler de ileriki safhalarda menfiye dönüşür. İşçiler için menfi işçi sahipleri için müspet karşılanmış olabilir. Ancak kalite standardı ile vergi açısından menfi etkilemiştir. Kısa vadede ekonomi kısmen tetiklenmiş gibi gözükse de uzun vadede önemli menfi sonuçları ortaya çıkacaktır.” (E,75, A1)*

Hem olumlu hem de olumsuz olarak etki yarattığını düşünen katılımcılar, Suriyeli mültecilerin iktisadi güce sahip olanların Türkiye’ye gelip ticaret yaparak Arap ülkelerine ihracat sağlamasını olumlu karşılamıştır. Ayrıca işverenler açısından ucuz işgücü olarak çalıştırılmaları da olumlu karşılanan başka bir konudur. Olumsuz olarak değerlendirilen yönü ise, ucuz işgücü olarak çalıştırılan Suriyeli mültecilerin işverenler tarafından daha çok tercih edilmesinden dolayı Türk vatandaşlarının işsiz kalmasına neden olmasıdır. Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 “Yani iki tip etkiledi. Birisi belli bir iktisadi güce sahip olduğu halde Türkiye’ye gelenler burada ticaret yaptılar. Aynı zaman tabi kendi ülkelerine veya Arap ülkelerine ihracatı da sağlıyorlar. Bu bakımdan müspet. Tabi bir taraftan da ucuz iş gücü olarak devreye girdiler. Burada da bi üçüncü nokta da bunlar arasında aslında meslek sahibi olanlar epey bi miktarda vardı bunlar o meslek sahibi olanlar yani bir zanaat sahibi olanlar ucuz iş gücü olarak da piyasaya girince belki işveren bakımından avantajlı fakat bizi insanımız bakımından da dezavantajlı oldu.” (E,75, H1)

Katılımcı-12 “Hem olumlu hem olumsuz etkiledi. İki taraftan bakarsınız. Çok ucuz ve sigortasız çalıştıkları için üretimdeki, sanayi ya da tarımsal üretimdeki işletme sahipleri için ucuz iş gücü oldu. Bu maliyet girdilerini düşürmüştür. Öbür taraftan bunların yaptığı bu işlerden dolayı mecbur sigortalı çalışmak zorunda olan ee Türk toplumunda da açıktan bir işsizlik doğurmuştur. Yani olumlu tarafı sanayici üretim, işte tarımsal ya da hizmet sektöründe ucuz işçilikten dolayı maliyet düşürmüştür ama öbür taraftan bizim gerçek reel işsizliğimizi de artırmıştır.” (E,48, H1)

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelmesiyle beraber sınır bölgelerde kaçakçılığın arttığı, engelleme çalışmalarına rağmen bunun önüne geçilemediği, bunun da bölge ekonomisini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Buna bağlı olarak sınır bölgelerdeki illerde yaşanan karışıklık ve istikrarsızlık Türkiye’nin Ortadoğu ülkeleriyle olan ticaret hacmini de olumsuz etkilemiştir. Suriye ve bölgedeki diğer ülkelerle olan ekonomik iş birlikleri sarsılarak, ithalat ve ihracatı olumsuz yönde etkilemiştir (Özdemir, 2017, s.127).

4.5.3. Mültecilere Sağlanan İş İmkânları

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 23.maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 4.maddesi ve 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin 17, 18, 24. maddeleri gibi birçok uluslararası belgede düzenlenen çalışma özgürlüğü, Türkiye’de ise en üst hukuk normu sayılan 1982 Anayasasının 48.maddesinde düzenlenmiştir. Anayasada temel hak ve özgürlüklerin düzenlendiği bölümde sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler başlığında yer alan kişilerin çalışma özgürlüğü, insan hakları alanında kamu hakları arasında kabul edilmektedir (Tiryakioğlu, 1997: 80’akt, Savar ve Kedikli, 2019, s.1126). Anayasanın, çalışma hürriyetini kişiler açısından ayırım

yapılmadan düzenlenmiş olması, bu bağlamda mülteci ve sığınmacıların da bu hak kapsamında yer alan imkânlardan yararlanmasını sağlamaktadır. Bir diğer yandan ise Anayasa 16.maddesine göre temel hak ve hürriyetlerin yabancılar için de milletlerarası hukuka uygun bir şekilde kanunla kısıtlanabileceği kuralı çalışma hakkına yönelik sınırlandırmaların da olabileceğini göstermektedir (Tekinalp, 1989, 114,'akt, Savar ve Kedikli, 2019, s.1126).

Mülteci ve sığınmacıların istihdam edilmesine yönelik, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda özel düzenlemeler yapılmıştır. Bu kanun çerçevesinde, uluslararası koruma altına alınmış mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip bireylerin, statü aldıkları andan itibaren bağımlı veya bağımsız bir şekilde çalışabileceklerine yer verilmiştir. Bu kişilerin sahip oldukları kimlik belgelerinin aynı zamanda çalışma izni belgesi yerine geçeceği de kabul edilmiştir. Ancak bazı durumlarda bu kişilerin iş piyasasına erişimleri yer, zaman ve sektörel anlamda kısıtlanabilmektedir. Bu kısıtlama, Türkiye’de üç yıl ikamet eden veya Türk vatandaşlarıyla resmi nikâh yoluyla evlenip Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip kişilere uygulanmaktadır “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu “YUKK”, 2013: madde 89”. Uluslararası koruma başvuru sahipleri ve şartlı mülteciler ise, koruma başvurusu tarihinden itibaren 6 ay sonra çalışma izni başvurusunda bulunabilir. Şartlı mülteci statüsü başvuru sahibi, şartlı mülteci statüsünde bulunanlar ve vatansız kişi statüsünde olan kişiler, çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na başvuru yapmak zorundadır (Çelikel, 2015: 185’akt, Savar ve Kedikli, 2019, s.1127).

Katılımcılara sorulan “*Mültecilere yeterince iş imkânı sağlandığını düşünüyor musunuz?*” Sorusuna Türk Ocağı üyelerinden 3’ü iş imkânı sağlandığını, 8’i iş imkânı sağlanmadığını, 2’si ise konu hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir. Aydınlar Ocağı üyelerinden ise 1 kişiye görüşmeler esnasında soruyu gözden kaçırarak soru sorulmamıştır. Ancak görüşme yapılan diğer katılımcılardan 8’i iş imkânı sağlanmadığını, 1’i konu hakkında bilgisi olmadığını, 1 kişi ise yeterince iş imkânı sağlandığını düşünmektedir. Her iki kuruma da üye olan katılımcılardan 3’ü yeterince iş imkânı sağlandığını, 7’si ise sağlanmadığını belirtmiştir. İş imkânı sağlandığını düşünen katılımcılar devletin onlara ayrıcalık tanıdığı için işsiz kalmadığını, iş imkânı sağlanmadığını düşünenler ise ülke içerisinde zaten işsiz olduğunu düşünmektedir. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının iş

bulamadığını bu yüzden de mültecilere de iş imkânı sağlanamayacağı yönünde fikir belirtmişlerdir. Öncelikli olarak Türk vatandaşlarına iş imkânı sağlanması gerektiği düşüncesi katılımcılar arasında yaygın olan bir düşüncedir.

Yeterince iş imkânının sağlanamadığını düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Mültecilere yeterince iş imkânı değil de mültecilerin sahip olduğu demin söylediğim zanaatlerine göre yapabileceği mesleklere göre bir şey bir çalışma yapılmadı. Böylelikle aslında biz onların bizim kendi iktisadi hayatımıza katacağı faydalardan da istifade edemedik. O yüzden ciddi bi politika olduğunu düşünmüyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Düşünmüyorum. Düşünemiyorum yok onlar artık nasıl şey yapıyorsa işte kendi hallerinde bişeyler yapmaya çalışıyorlar. Bunlara iş imkânı henüz sağlanmış değil.” (E,73, T1)

Katılımcı-4 “Yani Türkiye kendi vatandaşlarına yeterince iş imkânı zaten sağlayamıyor.” (E,41, T1)

Katılımcı-6 “Şimdi eee Suriyeli babında olarak konuşursak bunun karşısında Afgan’ı var şey var diğer ülkelerden var, Afrika kökenliler var. Sadece Suriyeli değil ki ülkede mülteci olarak yaşayanlar. Kendi insanına şu an da iş sağlayamıyosun ki onlara iş sağlayasın. Onun haricinde görüyoruz yani Türkiye’de işsizlik varken, üniversite mezunları işsiz, yüksek okul mezunları işsiz. Onlara nasıl imkân sağlayacaksınız?” (E,70, T1)

Katılımcı-10 “Yok nerde düşüncem, bizimkilere de iş yok.” (E,82, H1)

Katılımcı-12 “Mülteciler için değil, kendi toplumumuz için bile işsizlik önemli bir sorun. Şu an da sosyal araştırmalarda bile birinci sırada işsizlik geliyor. Yani kendi toplumunun bile işsizlik problemini çözemeyenler başka mülteciler için elbette ki sağladığını düşünmüyorum.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Yani iş imkânı bir kere kendi Türklere sağlanmıyor ki mültecilere sağlansın. Yani bu ülkede bir kere istihdam sorunu var. Fabrikalaşma istihdam yaratma diye bir politika yok. Bu ülkede ne var taşeron sistemiyle Ptt de veya işte fabrikalarda okullarda, resmi kurumlarda hepsinde taşeron sistemi var.

Çalıştıran bir firma var. O yüzden ben bunu tutarlı bulmuyorum bu politikayı.”
(E,44, T1)

Katılımcı-15 *“Yok. Kendi imkânlarıyla bulmaya çalışıyorlar. Zaten Türkiye de kendi esas vatandaşımıza iş imkânı sağlayamıyoruz, Suriyelilere de sağlandığını sanmıyorum”* (E,69, A1)

Katılımcı-17 *“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yeterince iş imkânı sağlandı mı ki onlara yeterince iş imkânı sağlanmış olsun?”* (E,83, A1)

Katılımcı-18 *“Türkiye kendi vatandaşları için resmi yollarla zaten iş bulamıyor.”* (E,60, H1)

Katılımcı-19 *“Ülkemizdeki Suriyelilere yeterince iş imkânı sağlandığını düşünmüyorum. Bu konuda büyük bir kayıt dışılık var. Çalışanların sosyal güvenliği yok.”* (E,74, A1)

Katılımcı-20 *“Ya bir kere biz kendi insanımıza yeterli oranda iş imkânı sağlayamıyoruz. Haliyle onlara da bu koşullarda iş imkânı sağlama imkânımız ister istemez yok yani. Türkiye özellikle genç işsizliğin çok yüksek olduğu bir ülke. Haliyle biz kendi vatandaşımıza bu imkânı sunamıyoruz ki, kaldı ki mültecilere sunalım yani.”* (E,41, H1)

Katılımcı-23 *“Onu düşünmüyorum çünkü kendi vatandaşımıza yeteri kadar iş imkânı tanınmıyor ki. Televizyonlarda işsizlikten şikayet edenler, parasızlıktan intihar edenler çoluğuma çocuğuma ekmek götüremedim diye mektup bırakıp da. Sanki Türkiye’dekileri %100 sefaya ulaştırdık da Suriyeliler mi kaldı? Ama dediğim gibi eğer Türkiye’deki vatandaşlardan kısıtlayıp onlara veriliyorsa bu da ayrıca haram ve gûnahtır.”* (K,81, H1)

Katılımcı-24 *“Düşünmüyorum. Kendi vatandaşımıza iş imkânı sağlanmıyor ki mültecilere iş imkânı sağlansın.”* (E,55, A1)

Katılımcı-27 *“Türk gençlerine yeterince iş imkânı sağlanmış mıdır ki? Birkaç üniversite bitirmiş gençlerimiz işsizdir. Yoğun göç alan bölgelerdeki kayıt dışı sektörde düşük maliyetler nedeniyle Suriyeli sığınmacıların yerli işgücünün yerine geçtiği bilinen bir gerçektir.”* (K,63, H1)

Katılımcı-29 *“Bizim vatandaşımıza yeterince iş imkânı sağlandı mı ki de onlara iş imkânı sağlansın?”* (E,66, T1)

İş imkanı sağlandığını düşünen katılımcılar, mültecilere Devletin iş imkanı sağladığını ve ucuz işçi olarak çalıştıkları için iş verenler tarafından daha çok tercih edilmelerinden dolayı iş bulmalarında problem olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-5 “*Düşünüyorum. Ama araştırma yapmadan afaki olarak, yani öznel olarak düşünüyorum.*” (E,60, T1)

Katılımcı-11 “*Devlet bunlara yeterince iş imkânı sağlamıştır. Düşünüyorum yani mültecilerden boşta kalan hiç kimse yok. Boşta olan zaten iş istiyor para topluyor. Utanmak yok zaten değişen bir şey olmuyor.*” (E,64, H1)

Katılımcı-21 “*Düşünüyorum çünkü ucuz çalıştıkları için.*” (E,70, H1)

Katılımcı-22 “*Fazlasıyla imkân sağlanıyor. Yukarıda anlattım. Onların önleri açık...*” (K,57, T1)

Katılımcı-30 “*Sağlanıyor. Yani bence yeterincenin bile üstünde kendilerine imkânlar sağlanıyor.*” (E,65, A1)

4.5.4. Mültecilerin İş Yeri Açması

Katılımcıların “*Mültecilerin iş yeri açmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?*” şeklindeki soruya Türk Ocağı üyeleri ile görüşülen 13 kişiden 1’i mültecilerin geçici olarak işler yapabileceğini, 7’si iş yeri açmalarına karşı olmadıklarını, 5’inin ise iş yeri açmalarına olumsuz baktıkları tespit edilmiştir. Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde 7 kişi mültecilerin iş yeri açmalarında sakınca olmadığını, 3 kişi iş yeri açmalarına karşı olumsuz bir bakış açısı ile yaklaştığı tespit edilmiştir. 1 kişi ise İstanbul ilinde İktidar partisinin seçim kaybetmesinden sonra mültecilerin iş yeri açmalarına kısıtlamalar getirildiğini ifade etmiştir. Her iki kuruma da üyeliği olan katılımcılardan 4’ü mültecilerin iş yeri açmaların da sakınca olmadığını, 3’ü mülteciler iş yeri açsalar da onlardan alış-veriş yapmayacaklarını, 3 kişinin ise iş yeri açmalarına olumsuz baktıkları tespit edilmiştir

İş yeri açmalarında bir sıkıntı olmadığını belirten katılımcılar, mültecilerin yasa ve hukuk çerçevesinde olduğu sürece iş yeri açabileceklerini, bazıları da belirli meslekler ile sınırlı olmak kaydıyla sosyal dengeyi bozmayacak şekilde ve vergi verdikleri sürece iş yeri açmalarında sıkıntı görmemiştir. Mültecilerin parası olan kişilerin iş yeri açmaları doğal karşılanmıştır. Ancak katılımcılar açılan iş yerlerinde

Arapça tabelalar ile isim yazmasına karşıdılar. İş yeri açmalarında olumlu görüş belirten katılımcılardan bazıları mültecilerin iş yerlerinden alış-veriş yapabileceğini ancak yabancılara ev dâhil hiçbir şekilde toprak satılmasına olumlu bakmadığını belirtmiştir. Ayrıca mültecilerin iş yeri açmalarını ekonomiye katkı olarak gören katılımcılar olduğu da gözlemlenmiştir. Mülteciler iş yeri açarlarsa ekonomik olarak Türkiye'ye yük olmayıp tam tersi şekilde bizlere faydalı olacağını düşünen katılımcılar da vardır. İş yeri açmalarında sıkıntı görmeyen katılımcılara acaba mültecilerin açtığı iş yerlerinden alış-veriş yapar mısınız? Şeklindeki soruya, özellikle gidip de Suriyelilerin açtığı iş yerlerinden alış-veriş yapmam cevabını vermişlerdir.

İş yeri açmalarında sakınca görmeyen katılımcılar, mültecilerin iş yeri açması konusunda kendi sermayeleri ile kuracağı işlerin iktisadi hayata faydalı olacağını ve ülkedeki diğer mültecilere iş imkânı sağlaması açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise yıllardır Türkiye'de bulunan mültecilerin artık toplumsal ve ekonomik alanda faaliyet göstermesini normal karşılamıştır.

Suriyeli Mültecilerin iş yeri açmalarında sakınca olmadığını belirten katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Yani bu konuda burada şu an da kaldıklarına göre iş yeri açmaları yani kendi sermayeleriyle kendi güçleriyle kendi becerileriyle iş yeri açmaları elbette iktisadi hayat bakımından önemlidir faydalıdır. Çünkü niye? O kadar mülteciye iş yeri iş imkânı sağlamak lazım bu ancak yeni iş yerleriyle söz konusu olur. Dolayısıyla ben orda Türkiye’de bu kadar sayıda mülteciyi kabul ettiğimize göre, bulundurulmasına rıza gösterdiğimizize göre iş yeri açmalarında da mahsur görmüyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Yav bu bi şeydir. Tabii Türkiye’nin şartlarına kanunlarına göre açılması açmasında bi bahis yok bi şey yoktur bunu açabilirler. Aynı zamanda katkı da olur ülkemizde bunların iş açması vergi ödemeleri bilmem nesi tabi ya.” (E,73, T1)

Katılımcı-5 “Sonunda bu ülkeden gitsinler de istedikleri işyerini açsınlar. Tam böyle düşünüyorum.” (E,60, T1)

Katılımcı-7 “Belli mesleklerle sınırlı kalmak kaydıyla olabilir.” (E,61, T1)

Katılımcı-8 “Şimdi mülteci olup da bunların bi kısmı tabi fakir fukara olarak geldi bir kısmı da parasıyla geldi. Eğer bu memlekette barınacaksa yaşayacaksa parası da varsa, iş yeri açma kapasitesi de varsa ülkenin onlara tanıdığı, yani ülkenin milletine tanıdığı, vatandaşa tanıdığı haklardan onlarında yararlanması doğaldır. Ama kalkıp da dükkanın ismini Arapça değil Türkçe yazması da en doğal arzumuzdur.” (E,76, A1)

Katılımcı-13 “Yani ben şahsen mültecilerin açtığı bir iş yerinden alış-veriş yapmam. Ben pazardan domates alırken bile eğer karşıdaki kişinin vatana bağlı olmadığını biliyorsam bir tane domates bile almamaya dikkat ederim. Evet işyeri açabilirler ama bunlar sosyal dengeyi bozacak şekilde olmamalıdır. Mesela bugün Kilis’e gittiğinizde orası Suriye mi? Türkiye mi? diye kendinizi sorgularsınız. Ben Temmuz-Ağustos’ta gittiğim için diyorum. Şehrin düzeni darmadağın, Gaziantep keza öyle, bazı mahallelerde artık Türk polisi dahil düzeni sağlayamıyor. Hatay’da Dört Yol’da artık zaten zıvanadan çıkmış. Bu yüzden iş yeri açtırırken dahi çevredeki dengeleri, hani burası bir Suriye mahallesi olmamalı. Belediyelerimiz veyahut bu konuda yetkili kurumlarımız orana dikkat etmeli. Mesela atıyorum, 100 esnaf varsa atıyorum bunun en fazla 5 tanesi Suriyeli olabilmeli bu muhitte mesela.” (E,44, T1)

Katılımcı-14 “Ya şimdi iş yeri açmak belli ki bir serveti var. Resmi olduktan sonra açabilir yani parası olan. Biliyorsun artık bu karma ekonomi sistemi, serbesttir. Parası vardır açmıştır. Ona bir sözüm yok. Başka bir şey söyleyeyim ben bu konuda. Bizim Suriyeliler içerisinde şimdi birtakım belediyelerin veyahut bazı yardım kuruluşlarının bir takım giyim eşyası ayakkabı vesaire belli bir yerde toplanır. Rastladığım kadarıyla bu Suriyeliler onları oradan alıyor ücretsiz yardım eşyalarını giysilerini falan Suriyelilerin alıp dükkan açtığına şahidim ben.” (E,66, T1)

Katılımcı-15 “İş yeri açmalarını olumlu görüyorum, alış-veriş de yaparım. Nihayet insan onlar da. Olumlu görüyorum ama mültecilere, efendim yabancılara toprak satımını ev dahi olsa uygun görmüyorum.” (E,69)

Katılımcı-16 “Bir ABD’li açıyorsa, bir Japon açıyorsa bir Suriyeli de açabilir ama ülkenin yasalarına ve vergi kurallarına göre açmalı. Vergiden muaf ve Arapça tabelayla açmamalı.” (E,43, T1)

Katılımcı-17 “Açabiliyorlarsa açsınlar. Bizimkilerden de öne geçirmemek şartıyla. Bizimkilerin, yani Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının hakları çiğnenmemek şartıyla..” (E,83)

Katılımcı-20 “Hiç Suriyeli bir yerden alış-veriş yapmadım ama yani öyle bir ırkçılık manasında değil, öyle bir ihtiyacım olmadı. Zaten belli yerlerde varlar, ağırlıklı olarak yeme-içme sektörü üzerinde şey yapıyorlar. Yani bu insanlar şimdi savaştan kaçmış gelmişler, yıllar geçmiş üzerinden, bir kısmı artık dönmeyi düşünmüyor, haliyle bunların artık sosyal yaşam içersine girmesi de olağan hal alıyor. Dediğim gibi niteliği varsa, belli bir mesleği varsa o insanların burda çalışma hayatına girip bu mesleklerini yapıp kendi idamelerini sağlaması anlaşılabilir şeyler. Yoksa biz kaçtık geldik, hiçbir iş de yapmıyoruz devlet bize baksın, bu mantık mantık değil zaten. O yüzden iş yerleri açmaları gayet doğal buluyorum yani.” (E,41, H1)

Katılımcı-24 “Alışveriş yaparım ama koşul var. Onların iş yeri açmalarına da teşvik ederim ama şimdi koşulu var. Şimdi mesela ben berbere gidiyorum, her zaman gittiğim berber diyor ki; abi karşıda berber dükkanı açtılar mülteciler. Sen kaç paraya tıraş ediyosan onlar yüzde elli ucuzuna yapıyo diyo. Niye diyorum? Diyor ki vergi vermiyor diyor. Devletten maaş alıyor, sigortasız işçi çalıştırıyor diyor, ben vergi veriyorum, sigortamı ödüyorum anca geçiniyorum diyor. Benim bir liraya yaptığım işi o elli kuruşa yapıyor diyor, bu da haksız rekabet oluyor diyor. Haksız rekabet olmadığı sürece karşı değilim. Ama olunca karşıyım.” (E,55)

Katılımcı-25 “Ben alışveriş yaparım. İş yeri açmalarını doğru buluyorum. Çünkü ekonomiye entegre olmaları ekonomiye katkıları demektir. Onlar da iş yapacak, para kazanacak vergi verecek ve onlar da Türkiye'nin özellikle burda iş yeri açanların da söyledikleri gibi, kendi ülkelerine ya da Ortadoğu Afrika'ya ihracatta önemli rol oynayabilirler yani. Ekonomiye katkıları olmazsa iş yeri açmazsa ekonomik olarak bize yük olacaktır. İş yeri açınca bize yükten ziyade yardımcı oluyolar yani.” (E,61)

Katılımcı-29 “Yasa ve hukuk çerçevesinde kurallara aykırı bir şekilde gayrimeşru işlere karışmadıkları ve vergi verdikleri sürece açmalarında bir sıkıntı görmüyorum. Ancak Arap harfleriyle tabelalar asılmasına kesinlikle karşıyım.” (E,66, T1)

Mültecilerin iş yeri açmalarına olumsuz bakan katılımcılar ise; ülke içerisinde zaten ekonomik sıkıntılarının olduğunu ve mültecilerin misafir olarak geldiklerini söyleyerek misafir kalmalarının daha doğru olacağını belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları iş yeri açamazken onların iş yeri açmalarının doğru olmadığını, mülteci statüsünde değerlendirildikleri için iş yeri açmalarıyla ülkeye kalıcı olarak yerleşeceklerini düşünmektedirler. Kalıcı olmamaları için iş yeri açmalarına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca iş yeri açmalarına karşı çıkan bazı katılımcılar, mültecilerin açacakları iş yerlerinin Arap harfleri ile yazılan tabelalara karşı olduklarını, açtıkları iş yerlerinin tabelalarında Arapça yazı yazmaması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcılar hükümetin mültecilere sağladığı ayrıcalıkları yanlış bulduğunu söyleyerek, vergiden muaf tutuldukları için haksız rekabet olmasının yanı sıra mültecilerin kendi ülkelerine gitmelerinin daha doğru olduğunu düşünmektedir. Mültecilerin iş yeri açmaları onların burada kalmasına sebep olacağını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar mültecilerin açtığı dükkândan alış-veriş yapmadığını belirtmiştir. Bazı katılımcılar yerli esnafın desteklenmesi gerektiğini ifade ederken, yaşadığı yerde mültecilerin açmış olduğu bir bakkaldan şimdiye kadar hiç alış-veriş yapmadığını ve kendi çocukları mültecilerin bakkalından alış-veriş yaptığında da onlara kızdığını ifade etmiştir. Ayrıca mültecilerin yasal sorumluluklardan ve vergiden muaf tutulduğunu ileri süren katılımcılar bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Mültecilerin bu ayrıcalıklar sayesinde Türkiye’de kalıcı olmaya daha sıcak bakmaktadır. 1 katılımcımız mültecilerin ihtiyaç duyulan alanlarda iş yeri açıp Türkiye’ye sermaye girişinde destek olursa olumlu karşılayacağını, aksi halde iş yeri açmalarına karşı çıktığını belirtmiştir.

Suriyeli mültecilerin iş yeri açmasına olumsuz bakan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-4 “*Evet mülteciler Türkiye’de işyeri açıyorlar bu doğru değil bizim ekonomimiz açısından. Sonuçta ketlerin belli bir ekonomik düzeni var. İnsanlarımız zar zor geçinmeye çalışıyorlar. Zaten ekonomik bir sıkıntı var ülkemizde. Bu yüzden misafir olarak gelen insanların burada misafir olarak yaşaması gerekir. Yani misafir burada ekonomiyi yönlendiremez bence.*” (E,41, T1)

Katılımcı-6 “Şimdi Türkiye’de zaten eğitimli olanları hemen hemen Avrupa’ya çekti gitti, diğer ülkeler aldı. Geri kalan uzun süre komşuluk ilişkilerini tuttuğu zaman kendi insanını besleyemezsin. Yani nasıl söylüyüm, kendi insanlarına işyeri açıp imkân sağlayıp işyeri açma imkânı yokken olmayan şeyin onlara işyeri açtırmak doğru bir şey değil. Önce kendi insanına sahip çıkıp, yetişen nesle sahip çıkıp ona göre iş imkânı sağlaman lazım. Mültecinin neyini şey yapacaksın? Ne katkısı var da bana ben onu şey yapıyorum? Türkiye’nin bütün imkânlarını oluk gibi akıttık. Hem mal olarak akıtıyoruz hem can olarak akıtıyoruz. Tamam insanlık sevgisi, yardımcı olalım, şunu yapalım bunu yapalım ama galiba 10 yıl 15 yıl olacak hali yok.” (E,70, T1)

Katılımcı-11 “Türkiye’de bunların iş yeri açmalarına karşıyım. Şayet iş yeri açacaklarsa muhakkak bir Türk ile beraber açmalıdır. Yani dükkan bir Türk’ün üzerine olmalıdır, hak sahibi Türk olmalıdır, kar ortağı olarak da Suriyeli olmalıdır.” (E,64, H1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin Türkiye’de işyeri açmaları konusuna olumlu bakmıyorum. Hükümetin bu kişilere bazı kolaylıklar göstermesi ve teşviklerle desteklemesi, hatta Suriyeli çalıştırması halinde bazı yasal sorumluluklardan muaf tutması, bu kişilerin ülkemizde kalma iştahını iyice kabartmaktadır.” (E,74, A1)

Katılımcı-22 “Hiç doğru bulmadım. Bugün kendi iş yerini açan yarın burada mahallesini kurar. Biz onlar geri gönderilsin diyoruz, onlar yerleşip vatandaşlık alma derdinde...” (K,57, T1)

Katılımcı-26 “Doğru değil.” (E,64, H1)

Katılımcı-27 “Mültecilerin Türkiye’de işyeri açmaları küçük çaplı faydanın yanında ciddi riskler taşımaktadır. Suriye sermayeli şirket sayısı yoğunluğuna göre sermaye yapısının düşük olduğu ve dolayısıyla kurulan şirketlerin küçük ölçekli işyerleri olduğu bilinmektedir. Kurulan şirketler, Türkiye’de benzer hizmet sunan işyerleri statüsündedir. Bu bağlamda yerli yatırımcının işine rakip olmakta ve ticarete çekişmeyi artırma etkisi bulunmaktadır. Ayrıca buldukları şehirlerde konut, kira ve gıda fiyatlarını yukarı taşıyarak enflasyon üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Ve daha da önemlisi e Suriyeliler buldukları şehrin heterojenleşmesine yol açarak kutuplaşma riskini arttırmaktadır.” (K,63, H1)

Katılımcı-30 “Şimdi ben şahsım olarak milliyetçi, ülkücü camiadan gelmiş, vatanını milletini çok seven, insanları çok seven yapıda bir insanım ama... ama dediğim zaman da benim oturduğum evimin tam karşı köşesinde Suriyelilere ait bir bakkal var. Şimdi ben hiçbir zaman, bulunduğum süre zarfında orayı açtıklarından itibaren kendileriyle hiçbir ticari ilişkim olmadı. Yani önünden geçiyorum daha uzaktaki bir bakkala veya markete gidiyorum ama ondan alış-veriş etmedim. Ama benim çocuklarım şimdi mesela; belirli bir yaştaki insanların bir düşüncesi bu belki. Onlar şimdi otuzlu yaşlarda bir ihtiyaç olunca telefonla veya oradan gidip alış-veriş ediyorlar. Ben kızmama söylememe rağmen yapıyorlar yine. Yani bu açıkçası beni de üzüyor. Niye? Çünkü bu ülkede küçük orta işletmelerimizi, küçük esnafımızı, mahalle bakkalımızı, berberimizi, terzimizi biz desteklemediğimiz sürece bu ülkede kalkınma olmaz. Alış-veriş Merkezleri olduğu sürece o büyük süper marketler olduğu sürece kalkınma olmaz. Para mali büyük rakamlar büyük kişilerin ellerinde toplandığı sürece bu ülkede gelir dağılımı olmaz. Olmadığı sürece de kalkınma ne köyden başlar ne mahalleden başlar. Kalkınma emperyalist ülkelerde olduğu gibi tepeden aşağı gelecek olursa hiçbir zaman eşit dağılmaz ve kalkınma da olmaz bana göre. Onun için yapılması gereken nedir? Mahallemizde kendi esnafımızı onları desteklememiz lazım. Bunları ben Türkleri desteleyelim diye tabiri oturtmak isterim.” (E,65, A1)

Katılımcı-31 “Vergiden muaf olmaları haksız rekabete sebep olmaktadır. Ayrıca prensipte ülkelerinde olmaları gerektiğini düşündüğüm için çok sıcak bakmıyorum.” (K,58, A1)

Katılımcı-34 “Mültecilerin açmış olduğu iş yerlerinden alış-veriş yapar mıyım? Bizim çevremizde öyle bir iş yerine tesadüf etmedim. Ee olsaydı ne olurdu? Mekanın taziyesine göre alış veriş yaptım veyahutta yapmazdım kararı verirdim. İş yeri açmaları eğer mülteciler Türkiye’de bir sermaye girişiyle Türkiye’de ihtiyaç duyulan, Türkiye’de ki küçük esnaf gibi değil, Türkiye de ihtiyaç duyulan alanlarda iş yaparlarsa sermaye girişiyle birlikte bunu olumlu karşılarım, öbür türlü olumsuz karşılarım.” (E,62, A1)

Mültecilerin açtığı iş yerlerinden alış-veriş yapmayacağını belirten katılımcılar, daha çok kendi vatandaşının ve sürekli alış-veriş yaptığı yerleri bırakıp da gidip özellikle mültecilerin açtığı iş yerlerinden alış-veriş yapmamaktadır. Katılımcılar arasında bir kişi alış-veriş yapabileceğini belirtse de Suriyeli mültecilerin işlettiği

lokantalardan yemek almayacağını, çünkü Suriye'nin yemek kültürünün bizim damak tadımızla farklı olduğunu, onların yemeklerinde ağır baharatlar kullandığını düşünmektedir. Ayrıca Türk vatandaşları onların iş yerlerinden alış-veriş yapsa bile mültecilerin kendi oluşturduğu mahallelerde kendi iş yerleri dışında herhangi bir Türk vatandaşının sahibi olduğu iş yerinden alış-veriş yapmadığını özellikle belirtmiştir. Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-10 “Zor soru. Şimdi şöyle, o mültecinin sattığı şey başka dükkanlarda varsa benim her zaman alış-veriş ettiğim yerde varsa ordan alırım. Yani kendi daha evvel alış-veriş ettiğim yeri bırakıp da ordan özellikle almam ama adamların zor durumda olduğunu geçinemediğini hissedersen arada gidip ordan da bi alırım yani.” (E,82, H1)

Katılımcı-12 “Çok yakından bildiğim bir mesele. Biraz önce de söyledim, bunlar şöyle. Ben yaparım ancak yemek kültürü, sosyal ahlak değerlerimiz çok uzak değil ancak çok da yakın değil. Yemekleri çok baharatlı kullanıyolar. Bizim ortalama bir insanımızın gidip de orda normal bir şekilde yemek yemesi, bakın pisliğinden tadından değil yani çok ağır bir baharat kokusu ve çok yoğun bir baharat kullanımı söz konusu bu bir. İki soruyu şöyle soralım: biz onlardan alışveriş yaparız. Onlar Türklere yapıyor mu diye soralım? Yani bunu araştırın artık kendilerinin ihtiyaç duyabileceği ne kadar işletme varsa bu oluşturdukları gettolarda kendi marketleri, kendi züccaciyeleri, onu bunu asla bir başkasından alışveriş yapmıyorlar. Asıl bunu irdelemek lazım.” (E,48, H1)

Katılımcı-23 “Suriyeli mültecilerin açtığı iş yerlerinden alış-veriş yapmam. Mülteci olduğu için değil, açtıkları iş yerlerinin hangi parayla ya da ne biliyim hangi branş üzerine açtıklarını... atıyorum ben kıyafet alıcaksam orda çok güzel bir şey gördüysem bu Suriyelinin malı ben bunu almıyım demem özellikle ben gidiyim Suriyelilerden alış-veriş ediyim, onları kalkındırıyorum gibi bir de fikrim olmaz. Kendi aralarında alış-veriş ediyolar, branşları nedir? Hangi iş kolunda daha fazla çalışıyorlar onda da bilgim yok.” (K,81, H1)

4.5.5. Mültecilere Yapılan Sosyal Yardım

Katılımcılara “**Şimdiye kadar mültecilere herhangi bir maddi manevi yaptınız mı? yaptıysanız hangi kurum-kuruluş aracılığı ile yaptınız?**” Sorusuna Türk Ocağı üyelerinden 8'i yardım yaptığını 5'i ise yardım yapmadığı belirtmiştir. Yardım yapan

katılımcıların, gıda, giysi, ev eşyası, maddi ve manevi yardımda bulunmuşlardır. Aralarında Suriye'den gelen Türkmen guruplarının da olduğu mültecilere Türk Ocakları, Türk Eğitim-Sen, Yesi Türkistan Derneği ve Milliyetçi Sivil Toplum Kuruluşları aracılığıyla ellerinden gelen yardımı yapmaktadırlar. Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde 1 kişiye yardımda bulunup bulunmadıkları sorusu gözden kaçarak sorulmamıştır. Ancak görüşme yapılan diğer katılımcılardan 4'ü yardım etmediğini, 5'i ise yardım ettiğini belirtmiştir. Yardımda bulunduğunu belirten katılımcılar kurum aracılığı olmadan sadece sokakta gördüğü kişilere sadaka şeklinde, bazıları ise iş yeri kiraladığını, ödeyemediklerinde ise müsamaha gösterdiğini, 1 kişi de valiliğin organizasyonu ile yardımda bulunduğunu belirtmiştir. Her iki Ocağa da üye olan katılımcılardan 8'i mültecilere yardım ettiğini, 2 kişinin ise yardım etmediği tespit edilmiştir. Yardım edenler arasında Türk Ocağı vasıtası ile 3 kişi gıda, giyim, ilaç gibi maddi manevi yardımda bulduklarını belirtmiştir. Katılımcıların daha çok Suriye'den gelen Türk kökenli Türkmen guruplara yardım yaptıkları tespit edilmiştir. 1 katılımcı ise her kim olursa olsun yardım yapacağını belirterek *“komşusu açken tok yatan bizden değildir”* demiştir. 1 katılımcı ise mültecilere yardımda buldukları sırada yardım ettiği kişilerin sanki onlara yardım etmekte mecburmuşuz gibi bir tavır takındığını ve bu durumdan rahatsız olduğunu dile getirmiştir.

Maddi ve manevi yardımda bulunduğunu söyleyen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 *“Şimdi biz iki tip bir Türk Ocağı genel merkezinin düzenlediği muhtelif kampanyalar var onunla yaptık bide doğrudan doğruya İstanbul'daki İstanbul'da bulunanlara gıda, giyim vesaire gibi bazen de ilaç, bazen de ee sağlık hizmetlerinde aracılık ettik.” (E,75, H1)*

Katılımcı-3 *“Oturdüğüm mahallede ikamet edenlere; gıda, giysi ve azda olsa **maddi yardımda** bulundum. Kendileri ile insani olarak sosyal sorumluluk anlayışıma göre sorunları ile ilgilendim ve yardımcı oldum.” (E,64, T1)*

Katılımcı-4 *“Evet maddi manevi yardımda bulundum bulunmaya da devam ediyorum. Bunu da Türk Ocaklarıyla, kimi de Türk Eğitim-Sen, Ortak programıyla gerçekleştirdik halen daha gerçekleştirmeye devam ediyoruz. Özellikle ramazan da*

fitre-zekat vesaire gibi yardımlarda bulunuyoruz ve eşya yardımında bulduk daha çok şimdiye kadar ama eşya onları hallettik en azından.” (E,41, T1)

Katılımcı-6 *“Türkmenlere bir şey vasıtasıyla yaptım. Beykoz Türk Ocakları vasıtasıyla yaptım. Onun haricinde Yesi Türkistan Derneği vasıtasıyla yaptım. Aynı zamanda Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı vasıtasıyla yaptım, yapmaya da devam edicem.” (E,70, T1)*

Katılımcı-7 *“Evet bireysel. Yiyecek yardımı.” (E,61, T1)*

Katılımcı-9 *“Resmi kurumlar aracılığıyla yaptım. Bir de okul müdürü olduğum zamanlarda bizzat kendi kurumumla beraber mülteci olan çocuklara, evlatlara, masum gördüğümüz onlara yardım yaptım.” (E,63, T1)*

Katılımcı-10 *“Biz Türk Ocağı vasıtasıyla yapıyoruz. işte demin dedim ya adam ölmüş 5 tane çocukla ahır gibi yerde kadın kalmış. Başka da var. Bizde başka mülteciler de var sade Araplar değil de onlar da var. Onlara da yardım yapıyoruz. İşte nasıl yapıyoruz, kimisi ayakkabı getiriyo kimisi elbise getiriyor. İşte soruyoruz ediyoruz, yani komşusu açken tok yatan bizden değildir diyor. Komşusu açken isterse Hıristiyan olsun fark etmiyor ki. Komşun açken ya bu Hristiyan ben bunu gidim başkasına verim diyemezsin İslamiyet'te. Komşu kim olursa olsun yani.” (E,82, H1)*

Katılımcı-11 *“Şimdiye kadar mültecilere sadece grup olarak yapmışız. Arkadaşlar toplamış biz de yardımda bulunmuşuz o şekilde. Çünkü bunları zaten devlet koruyor. Yani ağzı laf yapan bir şeyde olanlar zaten insanlar bunlara devletin verdiğini biliyor. Ama diyosun ki ona para vereceğine bizim bu insana vereyim.” (E,64, H1)*

Katılımcı-12 *“Şimdi ben bir belediye çalışanı olarak çok yoğun bir şekilde meseleye şahidim. Belediye olarak bunlara çok destek olduk. Yani **giyim** konusunda, eşya konusunda, gıda konusunda olduk ama biz bu devlet adına bu yardımları yaparken onlardan minnet... biraz incitici ama hani bir teşekkür bakışı beklerken sanki daha fazlasını niye vermiyorsunuz? gibi... böyle irite edici, memnuniyetsiz psikolojilere şahit olduk.” (E,48, H1)*

Katılımcı-13 *“Yani Türkmen, Türk soydaşlarımızın mülteci duruma düştüğü zaman tabi ki sürekli ilgilendik. Türk Ocakları vasıtasıyla olsun, diğer milliyetçi kuruluşlar, Türk Eğitim-Sen, Türk Kamusen, vasıtalarla olsun, bunları yaptık. Hani çeşitli ülkü ocakları vasıtasıyla yapmışızdır. Hani ben ee mültecilerde özellikle ilk*

önce Türk soydaşlarımıza yardım ediyoruz. Ama mesela Suriye'ye gittiğimde oradaki kamplarda Arap, Türk, Kürt karışık mültecilere de yardım yaptık. Sonuçta biz Türk'üz insani vasıflarımız yüksektir. Ben bunu genel politika olarak söylüyorum. Yoksa gittiğimiz yerde ayakkabı dağıtırken bir Arap mülteci de gelse ona da o yardımı yaparım zaten onda bir sorun yok.” (E,44, T1)

Katılımcı-14 *“Yaptık Türk Ocağı olarak yaptık. Gıda yardımı, ev eşyası yardımı her türlü ne eksikliği varsa yaptık.”* (E,66, T1)

Katılımcı-16 *“Milliyetçi STK'lar ve doğrudan yaptığım yardımlar oldu.”* (E,43, T1)

Katılımcı-18 *“Komşularım oldu. Onlara başlangıçta maddi destek verdim.”* (E,60, H1)

Katılımcı-20 *“Savaştan kaçan Suriye'den gelen Türkmenlere yardımcı olduk Türk Ocakları vasıtasıyla. Kendimiz bireysel sendika olarak da birtakım çalışmalar yaptık Türkmen kardeşlerimize el uzattık, el uzatmaya da devam edeceğiz yani.”* (E,41, H1)

Katılımcı-25 *“Direk mülteciler ile ilgili yardım yaptım.”* (E,61, A1)

Katılımcı-27 *“Evet bazı dernekler yardımıyla Suriyeli Türkmenlere yardım ettim.”* (K,63, H1)

Katılımcı-31 *“Sadece birkaç kere sokakta olanlara sadaka şeklinde.”* (K,58, A1)

Katılımcı-33 *“İşyeri kiraladım. Ödeyemediklerinde müsamaha gösterdim.”* (E,75, A1)

Katılımcı-34 *“Valiliğin organizasyonu vasıtasıyla orda organizasyonun başında valiliğin görevlendirdiği arkadaşlar onun vasıtasıyla bir yardım yaptım.”* (E,62, A1)

Herhangi bir maddi manevi yardımda bulunmadığını belirten katılımcılardan bazıları eğer yardım yapacaksa bunun ilk önce kendi yakınlarına yapacağını belirtmiştir. Gerçekten muhtaç durumda olan, kendi gözü ile gördüğü kişilere yardım yapacağını belirten katılımcı; hiçbir kurum ve kuruluşa güvenmediği için yapacağı yardımı da kendi eliyle doğrudan yapacağını belirtmiştir. Katılımcılardan bazıları yolda dilenen çocuklar haricinde doğrudan bir yardımda bulunmadığını sadece

dilenen kişilere yoldan geçerken para verdiğini belirtmiştir. Yardım etmediğini söyleyen katılımcılardan 1'i doğrudan olmasa da dolaylı yoldan yardımının olduğunu düşünmektedir. Bunu ise Kızılaya yaptığı yardımların muhtemelen mültecilere de ulaştığını düşünmektedir.

Maddi veya manevi bir yardım yapmayan/yapamayan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-2 “Maalesef yapamadık.” (E,73, T1)

Katılımcı-5 “En küçük yardımda dahi bulunmadım. Bir kuruş vermem. Zekâtı, sadakayı dinî bir gereklilik olarak yakınlarıma ve gerçekten muhtaç durumda olduklarını bildiklerime, gözümle gördüklerime veririm. Bu nedenle zekâtı, sadakayı elden veririm. Hiçbir kuruma güvenmem. Hiçbir kurumun bağış toplamasını doğru bulmam. Bağış toplayan herhangi kuruma, vakfa bir kuruş bile vermem söz konusu değildir. Ama yanlış düşünüyor olabilirim. Ben de bu konuda böyle düşünüyorum. Her konuda doğru düşünemez ki bir insan...” (E,60, T1)

Katılımcı-8 “Direkt olarak bu mültecilere herhangi bir yardım yapmış değilim ama bunlarla ilgili bazı kurumlar var. Kızılay gibi. Kızılay'a alışlagelen şekilde zaman zaman her insanın veya her kurumun yaptığı yardım gibi bizim de yardımımız olmuştur. O vasıta ile ulaşmış olabilir.” (E,76, A1)

Katılımcı-17 “Maalesef, dilenen çocuklara üç-beş kuruş vermekten, konuyla ilgilenen bir hayır kurumuna cüzi bir miktar yardımdan başka, hayır.” (E,83, A1)

Katılımcı-19 “Şimdiye kadar ülkemizdeki Suriyelilere herhangi bir maddi-manevi yardımda bulunmadım. Çünkü ülkemiz insanı içinde de çok sayıda yardıma ihtiyacı bulunan vardır. Yardımını onlara yapmayı tercih ederim.” (E,74, A1)

Katılımcı-22 “Yapmadım. Bizim yardıma ihtiyacımız varken nasıl yardım yapmamız bekleniyor ki?” (K,57, T1)

Katılımcı-29 “Planlı ve kararlı bir yardım yapmadım, yapmamda. Ancak kucağında iki üç çocukla dilenenlere acıdığım için yaptım. Önce kendi insanımız önemli.” (E,66, T1)

Katılımcı-30 “Şimdi rakamsal bir şey vermedim ama birkaç kez ev taşıma esnasında veya daha az yıpranmış da olsa orta vaziyette kullanılabilir olan bir iki eşyayı verdiğimi hatırlıyorum. Onun dışında bulunduğum şirkette o mültecilerin bazı

hastalıklarında, bazı yol gösterici, ben doktoram da doğum konusuydu, doğum konusunda birkaç mülteciye eşinin hastalıklarıyla ilgili, çocukların hastalıklarıyla ilgili konularda yol göstericilik yaptım ama maddi olarak bir katkı olmadı.” (E,65, A1)

Türkiye, 18 Ocak 2013 tarihinde, kayıtlı veya kayıt dışı olan bütün Suriyeli mültecilerin sağlık sektöründen her türlü hizmeti alabileceği bir genelge yayınlamıştır. Bu genelge ile Suriyeli mültecilere, Türk vatandaşlarıyla aynı kriterlerde sağlık hizmeti alma imkânı sağlanmıştır. Fakat Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde faydalanmaları, acil servisleri doldurup kalabalık görüntüler çizmesi, yerel halkı rahatsız etmiş ve sağlık hizmetlerinde aksamaların olması Suriyelilere olumsuz bakışı körüklemiştir (Özdemir, 2017: 129).

Kamp dışında yaşamaya başlayan bazı Suriyeli mültecilerin başka toplumsal huzursuzluğa neden olmalarının kaynağı ise Suriyeli dilencilerdir. Türkiye’ye göç eden mülteciler Türkiye’ye geldikten sonra maddi olanakları bittikten sonra, yoksullaşan ve dilenmekten başka çaresi kalmadığından dolayı sokaklara çıkan Suriyeli sayısı oldukça azdır. Dilenen mülteciler Türkiye’deki Suriyeli imajına zarar verdiği için dolayı bizzat diğer Suriyeliler tarafından tepki görmektedirler (Özdemir, 2017, s.129).

4.5.6. Türkiye’nin En Çok Mülteci Bulundurma Nedeni

Arap devrimlerinin meydana getirdiği gösteri ve protestolarla 2011 yılının Mart ayında başlayan ve zamanla şiddetlenen bir iç savaşa dönüşen Suriye krizi, çevredeki farklı ülkeleri de etkisi altına almıştır. Yüzbinlerce insanın hayatını kaybettiği bu iç savaşta, ülke içinde yerinden edilenlerin sayısı 6,5 milyondan fazladır. Suriye’deki iç savaşın en önemli etkilerinden biri, 1994’deki Ruanda mülteci krizinden sonra dünyanın karşı karşıya kaldığı en kötü kriz olan, Suriye mülteci krizidir. Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır’daki Suriyeli mültecilerin BMMYK kaydına göre, 2,417,736’ya ulaşmış durumdadır. Suriyeli mülteci krizi bölgesel bir kriz olmaktan çıkıp uluslararası bir kriz boyutuna ulaşmış durumdadır. İnsan kaçakçılarıyla vasıtasıyla Avrupa’ya geçmeye çalışan Suriyeli mültecilerin sayısı gittikçe artarken, batan göçmen tekneleri yüzünden Ege ve Akdeniz’de ölen Suriyeli mültecilerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Gülfer ve Öner, 2014, s.42).

Katılımcılara sorulan “*Sizce, Türkiye’nin en çok Suriyeli mülteci bulunduran ülke olmasının sebebi nedir? Bu durumu Türkiye ekonomik olarak kaldıracabildi mi?*” sorusu üzerine Türk Ocakları üyelerinin 12’si Türkiye’nin ekonomik olarak mültecilerin yükünü kaldıramadığını düşünmektedir. Türkiye’nin en çok mülteci bulunduran ülke olmasının nedenini ise Türkiye’nin dış politikadaki başarısızlığı yüzünden, kişi Ensar-Muhacir anlayışı ile herkesin ülkeye alınmasından, Suriye ile sınır komşusu olmamızdan ve Türkiye’nin Avrupa’ya gitmek için kullanılan transit bir ülke olmasından dolayı en çok mülteci bulunduran ülke konumunda olduğundan dolayı en çok mülteci bulunduran ülke konumundadır. Bazı katılımcılar ise Türkiye’nin ekonomik olarak güçlü bir ülke olduğunu ve bu konuda zorlanmadığını söyleyerek Türkiye’nin mülteci yükünü ekonomik olarak kaldıracabildiğini, Türkiye’nin büyük bir ülke olduğunu ancak mültecilerin de bir yük olduğunu belirtmiştir.

Aydınlar Ocağı üyeleri de en çok mülteci bulunduran ülke olmamızın sebepleri arasında, Türkiye’nin güney sınırında bazı vatandaşlarımızın Suriyeli kişilerle evlenip akrabalık ilişkileri geliştirdiğinden, din ve kültürel alandaki bazı benzerliklerimizden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Katılımcılar arasında hâkim olan diğer düşünceler; Türkiye ve Suriye’nin en uzun sınır komşusu olmasından, mültecilerin gidecek başka yerleri olmamasından kaynaklandığı şeklindedir. 1 katılımcı ise Türkiye’nin en çok mülteci bulunduran ülke olmasını uluslararası bir projenin oyunu olarak, Türkiye’nin ve Suriye’nin demografik yapısının bozulmak istendiğini ve Suriye’de yaşayan mültecilerin bölgelerinden gönderilerek boşalan bölgelerin Şii ve Kürt guruplarının lehine gelişen bir durum olduğunu ifade etmiştir.

Her iki kuruma da üye olan katılımcıların düşünceleri yukarıda açıklanan durumlar ile benzerlik göstermektedir. Üyeler, en çok mülteci bulunduran ülke olmamızın nedenleri arasında Türk milletini her zaman yardıma muhtaç kişilere kim olursa olsun kucak açmasından dolayı Türkiye’ye geldiklerini ve iyi karşılandıklarını, Türkiye’nin sınır komşusu olmasından dolayı, hükümetin dış politika olarak mültecileri ülkeye kabul ederek siyasi bir çıkar sağlamayı düşünmesiyle yanlış politika uyguladığını düşünmektedir. Ekonomik olarak da Türkiye’nin bu durumu kaldıramadığı katılımcılar arasında yaygın olan bir fikirdir. Ancak 1 katılımcı Suriyeli mülteciler konusunda farklı güçlerin planlı olarak Türkiye’nin demografik ve toplumsal yapısını bozmak, iç karışıklık çıkartmak

amacıyla planlı bir göç hareketi olduğunu düşünmektedir. 1 katılımcı ise Türkiye'nin mültecilere yönelik harcadığı paraları ekonomik olarak kaldırabilecek olduğunu ancak çok zorlandığını ifade etmiştir.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye en çok sınır komşusu olduğumuzdan dolayı geldiğini düşünen ve en çok mülteci bulunduran ülke olmamızın nedenini buna bağlayan katılımcılar aynı zamanda Türkiye'nin Suriyelilere herhangi bir zorlama ve yaptırım uygulamadığını bunun da mülteciler için cazip koşullar yarattığını söylemiştir. Bazı katılımcılar ise siyasi iktidarın ideolojisine uygun olması, Büyük Orta Doğu Projesi uygulaması ve ekonomiyi mültecilerin üzerinden koruma isteği gibi nedenlere bağlamaktadır.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 “*Şimdi Türkiye'ye olan sınır yakınlığı, birincisi yakınlık. İkincisi bizim sadece yani Türklerin tarih boyunca kendisine ee sığınanları kucaklaması gibi bir hal söz konusu bu sebeple mültecilerin Türkiye'ye daha çok gelmeleri normal..” (E,75, H1)*

Katılımcı-3 “*1-Türkiye'nin ile en uzun sınır komşusu olan ülke Suriye. İç karışıklığın bizim sınır bölgemizde yani Suriye'nin kuzey bölgesinde olması.2-Geçmişte tarihi bağlarımız ve ortak birçok değerlerimizin olması. Aynı inançlara sahip olmamız. 3-Türkiye'nin hemen sınırlarını açması ve yardımlar yapması. 4-Komşu Irak zaten iç karışıklıklar yaşıyor. 5-Diğer komşu ülkeler onlara göre Türkiye kadar güvenli değil. 6-Bölgenin her yönden en gelişmiş ve büyük ülke olması. Elbette yerinden yurdundan ayrılan insanların ilk tercihi güvenli bir ülke olan Türkiye oldu.” (E,64, T1)*

Katılımcı-7 “*Komşu ülke olması. Bir kısmının akrabalarının ülkemizde bulunması. Devlet politikası. Ekonomik maliyeti çok fazla.” (E,61, T1)*

Katılımcı-10 “*Ekonomik kaldıramadı. Türkiye'ye gelmeleri sınır olmamız. İnsanın ilk kaçacağı yer nere komşunun bahçesi varken atlayıp da öbürküne gidemezsin ki ordan geçiceksin. Bir ikincisi İslam ülkesiyiz..” (E,82, H1)*

Katılımcı-16 “*Batı dünyasına giden yoldaki sınır komşusu olmamız”(E,43, T1)*

Katılımcı-20 “*Yani sınır komşusu olmamızdır herhalde, bir de tabii Türkler biz yaradılış olarak böyle insana hassas bir toplumuz, yani el açana, aman dileyene*

yardım etmiş bir milletiz, yardım sever olmamız ve insan olmaları bizim için önemli. Bundan dolayı fazla mülteci bizdedir diye düşünüyorum.” (E,41, H1)

Katılımcı-30 “Ana sebebi komşu olmamız. İkincisi Türkiye’de Suriyelilere herhangi bir zorlama, yaptırım, zor kullanım yok. Bunlar olmadığı için de çok rahat yaşayabiliyorlar.” (E,65, A1)

Katılımcı-33 “Türkiye ile uzun sınırdaş olması, Türkiye siyasi iktidar ideolojisine uygun olması, BOP uygulaması, ekonomiyi mülteci üzerinden koruma isteği.” (E,75, A1)

Ekonomik olarak Türkiye’nin Suriyeli mülteci yükünü kaldırdığını düşünen katılımcılar, Türkiye’nin ekonomik gücünün bu yükü kaldırabilecek kadar büyük olduğunu ancak zorluk da çektiğini ifade etmiştir.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-14 “Ekonomik olarak tabi ki kaldırdı. Biraz cari açığımız yükseldi, iş gücümüz biraz onların tarafından paylaşıldı ama Türkiye kaldırır. Rahmetli Ozan Arif bir şiirinde dile getirmişti, “Gelen yedi, giden yedi bitmedi, ne tükenmez malı varmış vesselam” demişti. Türkiye’nin çok malı var, bize de yeter komşulara da yeter ama yeterince tasarruflu kullanmadıktan sonra tabi ki sıkıntılar yaşıyoruz. Suriyelilerin ekonomik yük olduğu tabi ki kesindir. Kaç milyar dolar onlar için harcadığımız söyleniyor. Türkiye sadece mülteci diye bahsettiğiniz Suriye olduğunu düşünmüyorum. Türk devletlerinden, Afganistan’dan, Uzak Doğu’dan bir sürü insan Türkiye’ye gelir. Bunlar şimdi Avrupa’ya geçmek hayalleri vardır, Türkiye de bir köprüdür, geçiş güzergahıdır. Bunu iki sene önce Yunanistan’a kapıların açılışında oraya geçiş yaşadık. Türkiye birçok ülkeye geçitte ki ülkedir. O anlamda olabilir.” (E,66, T1)

Katılımcı-21 “Ekonomik olarak kaldırıyoruz ama zorluk çekiyoruz yani. 50 milyar dolardan bahsediliyor... 50 milyar dolardan bahsediliyor... mültecilere harcanan para. Düşün biz Türkiye’de 50 milyon parayı bulamayıp da bir silah fabrikasını sattığımızı söylüyoruz. Buradaki yetkili kurumlar söylüyor. 50 milyon para bulamadan silah fabrikasının özelleştirildiği söyleniyor. Biz bunlara 50 milyar dolar harcadı. Bu ister istemez ekonomimizi ne yaparsan yap etkiliyor.” (E,70, H1)

Türkiye’nin ekonomik olarak mültecilere çok para harcamadığını düşünen katılımcılar, en çok mülteci bulunduran ülke olmamızın sebebini ise hem sınır

komşusu olmamız hem de İslam ülkesi olduğumuzdan kaynaklandığını düşünmektedir. Ayrıca sınır illerimizde Suriyeli mülteciler ile Türk vatandaşlarının akrabalıkları olması gibi etkenler mültecilerin Türkiye'ye göç etmesinde büyük bir rol oynamaktadır. Bazı katılımcılar ise, mülteciler arasında Türkmenlerin de olduğunu ve bu nedenle Türk millet ile arasında bir bağ olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede katılımcılar, mültecilerin ülke içerisinde çok rahat hareket ettiklerinden Türkiye'ye gelmeyi istediklerini düşünmektedir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-8 “*Ekonomik olarak tabi onların Türkiye'ye gelmelerinin birkaç sebebi var. Birincisi Urfa, Mardin, Kilis buralarda akrabaları var onların. Akrabalarının yanlarına bir kısmı gelmiş oldu. İkincisi Müslüman, e tabi her ne kadar aralarında Müslüman olmayanları varsa da çoğunluk olarak Müslüman halk olarak Türkleri de Müslüman bildikleri için, Türklerin de Müslüman olması nedeniyle bir Müslüman kardeş ülkeye sığınmış oldular. Yani din kardeşlerinin arasına geldiler. Demek ki, akrabalık var, dindaşlık var, bir de birçoğuyla her ne olursa olsun Güneydoğu Anadolu'da Suriye ve Irak'ın kuzeyinde kültür paylaşımı var. Bu Kültür paylaşımı çerçevesinde de Türkiye'ye gelmek onlar için cazipti. Tabi geldiler iş sahası onlar için zor olan iş sahasıydı. Eğitimi zaten devlet verecek, iş sahasını devlet temin edicek onları da devlete bıraktılar. Mümkün olduğu kadar da devlet bunlara bu konuda da yardımcı oluyo. Hatta bi kısmı Türk vatandaşı oldu. Artık Türk gibi yaşayacaklar, bu onu gösteriyo.*” (E,76, A1)

Katılımcı-15 “*Sebebi şu, bir defa en uzun sınıra sahibiz, komşuyuz. Ayrıca Türkmenler Türk olmaları nedeniyle de bir bağımız var dolayısıyla insan haklarının ve birtakım Avrupalılar bunun savunuculuğunu yapıyorlar ama uygulamada kaçıyorlar. Dolayısı ile Türkiye bu konuda mevcut dünya ülkeleri arasında üzerine düşen görevi hakkıyla yapmıştır ama biraz önce de söylediğim gibi keşke kendi topraklarında tutarak katkıda bulunsaydık daha iyi olurdu.*” (E,69)

Katılımcı-24 “*Türkiye ekonomik olarak Suriyeli mültecilere çok para harcadığını düşünmüyorum. En çok mülteci almasının tek sebebi burasının İslam ülkesi olması ve çok rahat hareket etmesi. Türkiye'de insanların ve yabancıların en rahat olduğu ülke Türkiye. Suriyeli nere giderse gitsin Türkiye içinde kimse ona hoop*

hemşerim nere gidiyon demiyor. Dünyanın hiçbir ülkesinde böyle bir şey bulamazlar. İç karışıklık bitse bile buradan ayrılacaklarını ben düşünmüyorum.” (E,55, A1)

Suriyeli mültecilerin en çok Türkiye’de bulunmasını uluslararası dış güçlerin bir projesi olduğunu düşünen katılımcılar; bunun nedenini Türkiye’ye gönderilen mültecilerin hem Türkiye’nin demografik yapısını bozması hem de Suriye’nin demografik yapısının değiştirilmek istenmesi olarak değerlendirmiştir. Suriye’nin demografik yapısı değiştirilerek o bölgedeki Şii ve Kürt nüfusunun lehine bir durum oluşturulduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-18 *“Bunun Türkiye’de bir iç karışıklık düzenlemek için planlı olarak yapıldığını düşünüyorum. Yabancılara yönelik kimlik arayışında bulunan derneklerin, bir çatışma yaratmak için kışkırtıcı propagandalar yaptıklarını düşünüyorum.” (E,60, H1)*

Katılımcı-19 *“Türkiye’nin en çok Suriyeli mülteci bulunduran ülke olmasının sebebi, bana göre uluslararası bir projenin sonucudur. Suriye’deki sünni Arapların, Türkmenlerin ve Yezidilerin Türkiye’ye gönderilmesinin iki sebebi olduğunu düşünüyorum. Birincisi Suriye’nin demografik yapısının değiştirilmesidir. Böylece Suriye’deki Şii ve Kürt nüfusun lehine bir durum oluşmuştur. İkinci olarak Türkiye’nin demografik yapısının bozulmasının amaçlandığını düşünüyorum. Bu durumu Türkiye ekonomik olarak kaldıramamıştır. İşsizlik ve enflasyonun bu kadar yüksek olduğu, vatandaşımızın çoğunun açlık sınırının altında gelir sahibi olduğunu düşünürsek, ülkemizdeki Suriyeliler için 50 milyar doların üzerinde bir harcama yapılması ekonomimizi olumsuz etkilemiştir. Buna bir de pandemi sürecinin getirdiği ekonomik sıkıntılar eklenince olumsuzluk daha da büyümüştür.” (E,74, A1)*

Katılımcı-32 *“Emperyal güçlerin stratejik planlaması ve Türkiye’nin yanlış politikasının eseridir. Ekonomimize ciddi bir yük oldu.” (E,64, A1)*

(*Katılımcı-34*) ise Irak’a gittiğini ve Suriye Irak coğrafyasını yakından tanıdığını, oradaki insanların Türkiye’yi kendi ülkeleri ile kıyasladığında Türkiye’nin daha yaşanabilir ve iyi şartlar sunduğunu düşündükleri için Türkiye’yi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Katılımcının düşünceleri;

Katılımcı-34 *Türkiye’nin en çok mülteci barındırmasının sebebi bizim coğrafyamızdan kaynaklanan bir özellik. Türkiye’ye Suriye’den kaçanların*

geçmeleri çok daha kolaydır. Çünkü Irak şimdi ben Irak ve Suriye o coğrafyayı bilirim orada mesela ben Irak'a gittiğim zaman şöyle bir şey gözlemledim, Iraklıların nezdinde Türkiye'de ki vatandaşlar nasıl Amerika'ya gitmek Amerika'da yaşamak çok önemli ise Irak'ta ki vatandaşlar da Irak ve Suriye bölgesindeki vatandaşlar da Türkiye'yi kendi ülkeleriyle karşılaştırdıkları zaman çok daha iyi yaşanabilir şartlara sahip bir ülke olarak görüyorlar. Türkiye'nin bu anlamda onlar için bir cezbediciliği de var ama asıl şey sınır komşuluğu. (E,62, A1)

Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin ilk dalgası 29 Nisan 2011 tarihinde Suriye'deki iç savaştan kaçan 250-300 civarında Suriye vatandaşının Türkiye'ye sığınma talebinde bulunmasıyla başlamıştır. Türkiye, 2009 yılında Suriye ile karşılıklı olarak aldığı vizeleri kaldırma kararı çerçevesinde Suriyeli mülteci krizi karşısında “açık kapı” politikası uygulamış ve Suriyelilerin barındırılması için Hatay'da kamplar kurmuştur. Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik çabalarının, Suriye'deki krizin çözülmesi yönündeki siyasi uğraşların yerini alamayacağını farkındadır. Bu çerçevede Türkiye, öncelikle Başar Esad'ın reformlar yapması için büyük bir çaba sarf etmiştir. Ancak sonuçsuz kalan bu politika sonucunda, Suriye ile diplomatik ilişkilerini kesme kararı aşmıştır. Birleşmiş Milletlerin soruna yönelik çözümlerine destek veren Türkiye, bölgesel ve uluslararası aktörlerin krizin çözümünde etkisiz kaldığını gördükten sonra, Suriye muhalefetini desteklemeye başlamıştır. Bu bağlamda, Esad rejimine karşı savaşan Özgür Suriye Ordusu mensuplarının, 2011 Haziran ayından itibaren Türkiye'ye girmesine izin verilmiştir (Gülfer ve Öner, 2014, s.43).

Suriyeli Mültecilerin en çok Türkiye'de barındırılmasını Siyasi iktidarın dış politikadaki başarısızlığı olarak değerlendiren katılımcılar, Türkiye'nin mülteci yükünü ekonomik olarak kaldıramadığını bunu da hükümetin izlediği politikalardan kaynaklandığını düşünmektedir. Bir katılımcı ise en çok mülteci bulunduran ülke olmamızın nedenini Türk milletinin acıma hissinden kaynaklanmasına bağlamaktadır. Başka bir katılımcı ise Avrupa'nın Suriyelileri kendi sınırlarından uzakta tutmak istediği için Türkiye'yi kullandığını, bu sayede kendi topraklarını Türkiye üzerinden koruyarak olası bir mülteci dalgasını engellemeye çalıştığını düşünmektedir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-5 “Türkiye’nin dış politikadaki başarısızlığıdır. Tek sebep budur bana göre...” (E,60, T1)

Katılımcı-6 “Ekonomik olarak kaldıramadı. Gittikçe açmazı var. İzlenen hükümetin şey politikalarından kaynaklanıyor, açık sınır politikasından kaynaklanıyor. Yanlış politikalardan kaynaklanıyor. Esasında Türkiye kendi istediğinden dolayı Suriye’nin içine girmiş ve onların mültecileri kendi kucağında buldu yani.” (E,70, T1)

Katılımcı-11 “Bunu Türkiye’nin ekonomisinin kaldırması mümkün değildir ve en fazla Türkiye’de bulunmasının tek sebebi de Türk Milletinin acıma hissini olmasındır. Bunun dışında başka bir şey düşünmüyorum.” (E,64, H1)

Katılımcı-13 “Şimdi ilk önce şunu söyleyeyim, Türkiye’nin en çok mülteci bulundurmasının sebebi siyasi tavır, işte içerlerde bi yeni Osmanlıcılık veya İslamcılık adına ama kesinlikle sistemsiz. Sistemsiz bir politikayla bu yürütülüyor. Bu yüzden bizde var. O yüzden ülkemiz bunu kaldıramadı. Hatta devletimizin yaşadığı ekonomik sıkıntılarda bu sistemsiz ve gereksiz mültecilere harcanan paralarında etkisinin olduğunu düşünüyorum.” (E,44, T1)

Katılımcı-23 “Türkiye bence onu kendine göre bir avantaj sağlayacağını düşünerek bir de etraftan şak şak alırız maşallah derler bize veya Esat’a olan kişisel garez ya da ne biliyim siyasilerin yapmış olduğu şey. Onun için Suriyelileri buraya getirdi. İşte yurt dışından Suriyelilere şu kadar yardım yapıcaz mülteci kampı açın bize gelmesinler falan dedi. Bunlar da Avrupa’dan para alırız birazını Suriyelilere veririz birazını kendimiz diye düşündüler. O da ellerine yüzlerine bulaştı bence.” (K,81, H1)

Katılımcı-27 “İktidarın misafir ağırlama yaklaşımını İslami değerlere uygun merhamet duygusuyla Ensar-Muhacirin söylemine hapsedtiği ‘Açık Kapı’ siyaseti nedeniyle en çok Suriyeli sığınmacı bulunduran ülkeyiz. Bir insana yardımcı olmak erdemli bir politika olarak görülebilir ancak; siyasi, ekonomik ve kültürel olarak değişen şartlara göre yeni düzenlemenin vakti geldi de geçiyor. Türkiye hem ekonomik, hem siyasal, hem de sosyo-kültürel açıdan bu yükü kaldırabilecek durumda değildir.” (K,63, H1)

Katılımcı-29 “Ekonomik olarak kaldıramadı. Batı’nın mültecileri mümkün olduğu kadar sınırlarından uzak tutma politikasının adresi de yine Türkiye oldu.”

2014-2015'den sonra yaşanan büyük göç sonrası bir milyondan fazla Suriyeli Avrupa'ya sığınınca Türkiye Avrupa için başka bir rol model üstlenmiş ülke haline geldi. Türkiye soğuk savaş yıllarındaki, Avrupa'yı koruyan tampon ülke konumuna geri döndü..” (E,66, T1)

Türkiye-Avrupa Birliği arasında 16 Aralık 2013 tarihinde imzalanan ve 20 Mart 2016 tarihine yürürlüğe giren “Geri Kabul Anlaşması” kapsamında Avrupa’da meydana gelen mülteci krizinin çözülmesi amaçlanmıştır. Bu anlaşmanın nedeni; 20 Mart 2016 tarihinden itibaren Türkiye üzerinden Ege’deki Yunan Adalarına geçen bütün düzensiz göçmenlerin Türkiye tarafından geri alınmasıdır. Türkiye geri aldığı düzensiz göçmenler karşılığında, Türkiye’de geçici koruma altında bulunan bir Suriyeli vatandaş Avrupa Birliği’ne üye ülkelere yerleştirilecektir. Bununla beraber, Türkiye’deki Suriyelileri desteklemek amacıyla Avrupa Birliği Türkiye’ye 3 milyar avroluk bir yardım yapacağı kararlaştırılmıştır. (European Commission, 08,09,2016’akt, Çakran ve Eren, 2017, s.22). Geri Kabul Anlaşması uluslararası hukuka aykırı olduğu iddiası üzerine gündemde büyük tartışmalar neden olmuştur.

4.5.7. Mültecilerin Türk Ekonomisi Üzerindeki Boyutu

Türkiye, yaşanan göç dalgası sonrasında mültecilerin neden olduğu ekonomik maliyetin çok büyük bir kısmını kendisi karşılamıştır. Bu nedenle Türkiye ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisindeki yükünü azaltmak amacıyla barınma merkezlerinde yaşayan mültecilere yapılan yardım malzemelerinin çoğunu yerel firmalardan satın alarak, mültecilerin neden olduğu ekonomik maliyetler telafi edilmeye çalışılmıştır. Yerel firmalardan satın alınan yardım malzemeleri de bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır (Özdemir, 2017, s.116).

Katılımcılara **“Suriyeli mültecilerin Türkiye’nin ekonomik yapısı üzerindeki boyutu konusunda ne düşünüyorsunuz? Sizce Türkiye bunu nasıl telafi edebilir?”** şeklindeki soruya katılımcıların büyük bir kısmı Suriyeli mültecilerin ülkenin ekonomisine yük olduğunu düşünmektedir. Ekonomik boyutunun telafi edilebilmesi için zararın neresinden dönülürse kardır mantığı ile mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmeleri ve ülkeye çeşitli iş alanlarında yatırım yapılmasıyla ekonomik kayıpların yeniden kazanca dönüştürülebilir düşüncesi katılımcılar arasında yaygın olan ortak bir düşüncedir.

1 katılımcı mültecilerin Türkiye'ye çok yük olmadığını, bunun nedeni ise devlet ile beraber halkında mültecilere maddi manevi destek sağladığı için devlete çok yük binmediğini düşünmektedir.

Bazı katılımcılar ise Suriyeli mültecilerin neden olduğu ekonomik kayıpların telafi edilemeyeceğini düşünmektedir. Ekonomik olarak mültecilerin yük olması, ülke içerisinde farklı iş alanlarında ucuz iş gücü olarak çalıştırılmaları kendi vatandaşlarımızın işsizlik oranlarında yükselmeye neden olmuştur. İşverenler açısından olumlu gibi görünen ucuz ve sigortasız işçi çalıştırmak ülke ekonomisinde olumsuz bir etki yaratmıştır. Mültecilere harcanan paranın devlet yetkililerinin açıklamış olduğu rakamdan daha fazla olduğunu belirten katılımcı, bunun nedenini ise açıklanan rakamlar arasında sağlık, eğitim, askeri harcamalar ve Rus uçağının düşürülmesinden sonra yaşanan ekonomik krizin, belirtilen rakamlar içerisinde olmadığını, Suriyeli mülteciler için harcanan paranın 80 milyar dolardan daha fazla olduğunu düşünmektedir.

Suriyeli mülteciler ekonomik bir yüküdür ve ekonomik kayıpların telafi edilmesi konusunda ise yeni iş alanlarının kurulması gerekmektedir. Mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmesi düşüncesi de katılımcılar arasında yaygın olan bir görüştür. Ancak bazı katılımcılar ucuz işçi çalıştırmanın ülke ekonomisine katkısı olduğunu ve mültecilerin zarardan çok faydasının olduğunu düşünmektedir. Bunu ise Türkiye'nin ucuz iş gücü ihtiyacını mülteciler üzerinden karşıladığını, bir yandan da mültecilerden ticaretle uğraşanların Türkiye üzerinden ticaret yaptıkları için Türkiye'nin kazancı olduğunu düşünmektedir.

Ülke ekonomisine Suriyeli mültecilerin zararı olduğunu düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 “*Ya bunlar işte Türkiye nasıl yapar ne yapar pek bilemiyorum ama ekonomik mevzuunda bunlar Türkiye'ye bir şeydir yani yüküdür aslında bir yüküdür yani Türk ekonomisine bi yüküdür ama Türkiye bunu kabul etmiş elinden geldiğini de yapıyor, yapacaktır da. Bu devam edecektir. İnşallah memleketlerine dönecek bi zemin hazırlanır da bunlar da kurtulur Türkiye de bu yükü hafifletir.*” (E,73, T1)

Katılımcı-17 “*Türkiye'nin ekonomik yapısı sanki düzgün de mülteciler bozsun. Daha da bozamazlar.*” (E,83, A1)

Katılımcı-19 “Devlet yönetiminin başındakiler, ülkemizdeki Suriyeliler için 50 milyar doların üzerinde bir harcama yapılmıştır. Şu anda Türkiye’de işsizlik ve enflasyon had safhadadır. Yeni istihdam imkânları oluşturulmamaktadır. Vatandaşlarımızın çoğunun gelir seviyesi düşüktür. Türkiye’nin bu ekonomik yıkımı kolay kolay telafi edebilmesinin mümkün olmadığını düşünüyorum. Bunu bir yıldır devam etmekte olan pandemi sürecinde çalışmalarını kısıtlanan iş sahipleri ve çalışanlara maddi destekte bulunulmamasında da Suriyelilere yapılan yardımların etkisi olduğunu düşünüyorum.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Şimdi hükümetin açıkladığı rakamlara bakarsak 35-40 milyar dolar harcadık deniliyor Suriyeli mültecilere. Bunları harcadınız ama mesela bunlara bir yaşam alanı mı kurdunuz baktığım zaman yok? Herhangi bir sosyal hayatın içine entegre edilcek projeler mi ürettiniz? E bu da yok. Yani harcanan para muhakkak vardır ama bunun karşılığında plan program dahilinde ee ve bir hedef doğrultusunda harcadığı kanaatinde değilim. 35-40 milyar dolarlardan bahsediyorsak bu Türkiye için çok çok büyük paralar. Bunun ekonomik sıkıntılarını herhalde böyle gidersek yıllar boyunca çekeriz biz.” (E,41, H1)

Katılımcı-22 “Türkiye ekonomisi onların sayesinde batmıştır. Faizle borç alarak bu açığı kapatmaz daha da artırmış oluruz. Bu idarecilerimizin ileriye görememesinden kaynaklanmaktadır.” (K,57, T1)

Katılımcı-23 “O ekonomik kayıplarını telafi edebileceğini düşünmüyorum. Şu an da zaten Türkiye’nin borcu gırtlığını değil başını aşmış durumda. Biz kendimiz büyük bir felakete uğramayalım diye dua ediyorum yavrurum. Türkiye’nin ekonomik durumu sıfır, Suriyelisine, Ahmet’ine Mehmet’ine bakacak hiç hali yok.” (K,81, H1)

Katılımcı-29 “Ekonomik olarak bir yük bunlar bize. Türkiye’deki Suriyelilerin maliyeti konusu tam olarak iktidar yetkilileri tarafından tam ve gerçek olarak açıklandığı söylenemez. Bu konu sıklıkla tartışılan bir konu. Detaylar her ne kadar açıklanmasa da yapılan harcamanın 58 milyar doları aştığı tahmin ediliyor. Bu rakamların içinde askeri harcamalar yok. 4 5 milyon insana yapılan sosyal yardımlar yok. ÖSO’nun maaşları yok, Rus uçağının düşürülmesinden sonra çıkan ekonomik krizin maliyeti de yok. Hepsi hesaplandığında bunların maliyeti Türk Devletine bugün itibariyle 80 milyar doların üzerindedir. Eğitim ve sağlık gibi bütünüyle devlet tarafından finanse edilen harcamaların maliyeti büyük rakamlara

tekabül etmektedir. Bu harcamalar yapılırken dışardan gelen kaynağın ise devede kulak denecek ölçüde sınırlı olduğu belirtilmektedir.” (E,66, T1)

Ekonomi uzmanlığı hakkında bir tecrübesi olmadığını belirten (Katılımcı-5) Suriyeli mültecilerin ucuz iş gücü olarak çalıştırılmalarının ülke ekonomisine katkı sağlayabileceğini düşünmektedir. Ancak Suriyelilerin düşük ücretler karşılığında çalıştırılmasına insani olarak doğru bulmamaktadır.

Katılımcı-5 “Yine uzman olmadığımı belirterek söze başlayacağım. Ucuz işçi çalıştırmak ülke ekonomisine katkı sağlayabilir. Ama ben bunu ahlâkî bulmuyorum. Ülkenin vatandaşları işsizken sırf ucuz olduğu için mağdur durumdaki insanları işçi olarak çalıştırmak nasıl ahlâkî olabilir ki?.. Bu bir çeşit köleliktir...” (E,60, T1)

Katılımcılar, mültecilerin sebep olduğu ekonomik yükün Türkiye'nin üzerinden kalkması ve zararların telafi edilmesi için öncelikle onların kendi ülkelerine dönüşünün sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Daha sonra artan işsizlik oranını çözebilmek için ülke içerisinde yeni iş sahaları oluşturarak istihdam sağlanması, tarımdan imalat sanayisine ve ihtiyaç duyulan diğer alanlara yatırım yapılması gerektiğini savunmaktadır.

Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine dönmesiyle beraber ülke içerisinde yatırımlar yaparak ekonomik zararların telafi edileceğini düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Şimdi telafi bi kere birisi tabi büyük bir Türkiye ekonomisine büyük bir yük getirdi bu mültecilerin Türkiye de barındırılması, yaşatılması vesairesi büyük bir yük getirdi. Bu nasıl imkâna çevrilebilir? Bu ancak iyi bir planlamayla ileride bunların hem Suriye kendi ülkelerine döndükleri zaman hem kendi ülkelerine hem de diğer Arap ülkelerine Türkiye'nin iktisadi faaliyetlerini kolaylaştıracak aracılık yapabilecek bir duruma getirmesiyle telafi edilebilir aksi halde edilmez.” (E,75, H1)

Katılımcı-3 “Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin ekonomik yapısı üzerinde olumsuz etkileri tahminlerin üzerinde oldu. Birçok sektörde insanlarımız mülteciler ucuz çalıştığı için işverenler onları tercih etti. Kaçak olarak ve sosyal güvencesiz çalışanlar ucuz maliyetli olunca işverenlerce tercih edilince kendi insanlarımız işsiz kaldı. Telafi etmek için; öncelikle Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine dönüşü sağlanmalı. Türkiye bir an önce artan işsizlik meselesini çözmek için, yeni iş sahaları

açarak istihdama odaklanmalı. Tarım, imalat sanayi gibi ihmal edilen ve ihtiyaç duyulan sahalarla gerekli çalışmaları ve yatırımları yapmalı. Üniversite mezunu gençlerin üçte biri işsiz. Artan genç işsiz sayısını azaltmalı. Türkiye yatırımlar yaparak sorunlarını çözebilecek güçtedir.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 *“Evet Türkiye'nin ekonomik yapısı üzerinde olumsuz etkileri olmakta. Zaten Türkiye'de işsizlik var bu işsizliği de artırmakta. Olumsuz tabii ki ama Türkiye bunu nasıl telafi eder? Bu insanların bir an önce kendi yurtlarına geri dönmeleri için gerekli şartları oluşturması gerekir. Bunun için uluslararası alanda da yardım alabilir. Uluslararası güçlerden cemiyetlerden, birleşmiş milletlerden, Avrupa birliğinden vesaire yardım kuruluşlarından.” (E,41, T1)*

Katılımcı-6 *“Zor telafi edebilir. Yatırım yapması gerekir. Yatırım için para gerekir. Başka türlü şey değil. Çıkamaz işin içinden. Bu gidişle çıkamaz mümkün değil.” (E,70, T1)*

Katılımcı-7 *“Bir an önce mültecilerin ülkelerine dönmeleri.” (E,61, T1)*

Katılımcı-8 *“Şimdi Türkiye'de ekonomiyi yükseltecek olan iş sahasının çoğalmasındır, iş sahalarının açılmasıdır. Bu küçük esnaf iş yerlerinden büyük fabrikalara, büyük sanayi alanlarına kadar değişir.” (E,76, A1)*

Katılımcı-9 *“Türkiye'nin bunu telafi etmesi ancak mültecilerin güvenli bölgelerine yerleştirilmeye başlaması ve Türkiye'nin artık bir baba rolü oynamaktan vazgeçmesi gerekir.” (E,63, T1)*

Katılımcı-10 *“Ekonomi üzerinde peşinen zararı var Türkiye'nin. Ekonomik bakımdan bize yük oldular, ekonomimize zarar verdiler açıkça o. Ama nasıl telafi edilir? Şu an da telafi edilmesi mümkün değil nasıl edilcek? Telafi edilmesi ancak geri göndermeyle olabilir.” (E,82, H1)*

Katılımcı-13 *“Şimdi ilk önce zarar bir kere var. Şimdi niye zarar verdi? Suriyelilerin genelinde üretim yok, sadece tüketim var ve sürekli bir yardım akışı var. Bu yardım akışı nereden geliyor? Sizin bizim vergilerimizden geliyor. Baktığımız zaman ülkemize sadece zarar verdiğini düşünüyoruz. Ama mesela şu yapılabilirdi. Bunların mesela uzmanlığı olan işte mülteci kampları kurup sınırlarda, uzmanlığı olanları ülkemize kazandırıp bilimsel çalışmalarda, Cumhuriyetin ilk yıllarında birçok bilim insanı aldığımız gibi değerlendirebilseydik hani o zaman belki ülkemize bir katma değer sağlayacaktı ama şu an da zerre katma değerleri yok.” (E,44, T1)*

Katılımcı-15 “Ekonomimizi olumsuz etkilemiştir, işsizliğe neden olmuştur ama her şeyden önce ekonominin olumsuz etkilenmesini tamamen bunlara bağlayamayız. İstihdam oluşturacak yatırımlar yapmadığımız için ekonomimizde olumsuzluklar devam etmektedir, devam edecektir. Telifi edebilir, şöyle, bir o mültecilerin orada yurt edinmelerini sağlayarak, ikincisi de yatırım ve istihdam oluşturarak.” (E,69)

Katılımcı-21 “Yani Suriyelileri geri göndererek veya iyi bir ekonomik politikayla bunu şey yapabilir. Disiplinli, savurgan olmadan, böyle bir ekonomik politikayla halledebilir.” (E,70, H1)

Katılımcı-25 “Türkiye’ye bu yük şu an ağır, ilerde de ağırlaşacak. Ekonomiye entegre olurlarsa çalışacaklar ve Türkiye’ye yük olmak yerine belki faydası olacak bir şekilde getirmek lazım. En büyük telifi şu olması gerekiyor. Umarım Suriye normale döner de birçok insan buradan gider.” (E,61, A1)

Katılımcı-27 “Kıt kaynaklara sahip bir ülke olmamıza rağmen, eğitim, sağlık, barınma vs. nedenlerle sığınmacılar için kırk milyar doların üstünde kaynak harcamak zorunda kalmamız ülke içinde de ciddi bir hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Geçici statüde sığınmacıların ülkelerine gönderilmeleri ile sıkıntıları telifiye başlayabiliriz.” (K,63, H1)

Katılımcı-30 “Şimdi ortada şu var. Dediğim gibi Suriyeli artık mahallelerde bakkalların yerini aldı, çoğu kafeler açtılar, restoran açtılar, daha büyük sanayi kuruluşları içerisine girenler var. Şimdi bunların hepsini düşündüğümüz zaman eğer maliye bakanlığı veya defterdar veya gelir idaresi, bu iş yerlerinden bizim vatandaşımız, bizim sanayicimiz, bizim esnafımız gibi gelir elde edebiliyorsak bunları çok net bilmiyorum. Bu kurumlar devlete vergi veriyorsa şu anda bence geleceği eğer referandumla veya hükümetin alacağı kararlarla onlar geri gönderilmeyecekse onları burada gelir elde eder hale getirmemiz lazım. Yani bedava su, bedava hak, bedava hastalık tedavisi, bedava ilaç bedava yaşam olmaz. Onları eğer kalıcı olacaksa onları bu hale getirmekte fayda var, yoksa göndermekte fayda var.” (E,65, A1)

Katılımcı-33 “Telifi edebilmesi bunların derhal ülkelerine dönmelerinin sağlanması veya Suriye topraklarının Türkiye topraklarına alınması ve Türkiye şartlarında vatandaşlık verilerek bakımlarının sağlanması ile olur ki bu da mümkün değil.” (E,75, A1)

Mültecileri Türkiye'ye ekonomik bir yük olarak görmeyen katılımcılar, devlete o kadar çok yük binmediğini çünkü vatandaşların da Suriyeli mültecilere yardım ettiğini belirtmiştir. Bu çerçevede ekonomik zarardan ziyade ekonomik faydasının olduğunu belirten diğer katılımcı, Türkiye'nin ucuz iş gücünü, tekstil sanayisini Suriyeli mülteciler üzerinden sağladığını ve zengin olan Suriyeli mültecilerin Türkiye üzerinden ticaret yaparak Türkiye'ye kazanç sağladığını düşünmektedir.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-14 *“Türkiye ekonomik boyutu telafi etmesi için sadece Suriyelileri düşünmemek lazım, genel bakmak lazım, genel bir çerçeveye. Suriyeliler elbette ki biraz yük olduğu kesin ama Türkiye’de ekonomi başka bir konudur. Onu başka bir platformda değerlendirip konuşmak lazımdır. Türkiye bunu geçer. Yüksek de şayet o kadar da ağır bir yük olduğunu düşünmüyorum Suriyelinin. Çünkü şöyle Suriye’nin ihtiyaçlarının büyük çoğunluğunu halkımız paylaşıyor. Büyük katkıyı halkımız yapıyor. Komşusu açken tok yatmayan insanlarımız var Allah’a şükürler olsun.”* (E,66, T1)

Katılımcı-24 *“Türkiye’nin Suriyeli mülteciler yüzünden çok büyük bir ekonomik kaybı olduğunu düşünmüyorum. Mutlaka yapılan yardımlar var ama uluslararası devletlerden aldığı yardımlarda var. Mültecilerin ekonomik zararı yerine ekonomik faydaları var. Bir kere Türkiye’de ucuz iş gücünü tekstil sanayisini Suriyelilerden sağlıyor. Paraları olanlarda Türkiye üzerinden ticaret yapıyorlar. Dolayısıyla Türkiye’nin kazancı var.”* (E,55, A1)

Suriyeli mültecilerin neden olduğu ekonomik yükün büyük bir kısmını Türkiye kendisi karşılamıştır. Ancak ekonomik olarak Türkiye'nin sırtlamış olduğu bu yük sadece tek bir devletin kaldırabileceği nitelikte değildir. Uluslararası toplumun Suriyeli mültecilere daha fazla yardım etmesi gerekmektedir. Türkiye'deki Suriyeli mülteci krizinin kısa vadeli olmadığı, uzun vadede de bu problemlerin devam edeceği göz önüne alındığında uluslararası toplumun etkin desteği ve iş birliği önemli bir hale gelmiştir. Mülteci krizine uluslararası toplumla beraber hareket edilerek ortak bir çözüm sağlanması gerekmektedir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin Suriye'de tampon bölge ya da güvenli bölge oluşturulması halinde Türkiye'ye olan etkileri de azalacaktır. Bu sayede Suriyeli mültecilerin farklı bir

toplumla sosyal uyum ve entegre olamaması gibi problemlerinde önüne geçilecektir (Özdemir, 2017, s.132).

4.6. POLİTİK / SİYASAL SORUNLAR

Suriye’de uzun yıllardır devam eden iç savaş son yılların en büyük insani dramının yaşanmasına neden olmaktadır. Canlarını kurtarmak amacıyla evlerini terk etmek zorunda kalan, yerlerinden edilmiş insan sayısı 1996 yılından itibaren en üst seviyelere çıkmıştır. Milyonlarca Suriyeli başka ülkelere sığınmıştır. Suriye nüfusunun büyük bir kısmı iç veya dış göçe dışlanmıştır. Başta Türkiye olmak üzere bütün dünyayı ilgilendiren bu göç krizi, güvenlik gerekçesiyle, korumacı yaklaşımlar yerine, tamamen uzun vadeli çözümler üretmek zorundadır (Dillioğlu, 2015, s.2).

Türkiye, günümüzde yaşanmakta olan ekonomik, güvenlik ve idare politikasında birçok problemle karşı karşıyadır. Mevcut sorunlar, ülkenin eski ve yeni idari süreçlerinde görülen bazı zaafklar sonucunda ortaya çıkmıştır. Ancak Suriye’de yaşanan iç karışıklık sonucunda Türkiye’ye dışardan yük binmeye başlamıştır. Canlarını kurtarmak amacıyla Türkiye’ye göç eden milyonlarca mülteciye Türkiye kucak açmıştır. Türkiye ekonomisi, toplumsal siyasal alanda göç dalgası ile karşı karşıya kalmış ve gerek iç gerekse dış politikada yeni düzenlemeler yapmak kaçınılmaz olmuştur.

4.6.1. Türkiye’nin İzlediği Mülteci Politikası

Suriye’deki iç savaş, beraberinde göz ardı edilemeyecek önemli sorunları getirmiştir. Bu büyük boyutlara ulaşan sorunlar karşısında kayıtsız kalıp çözüm üretmemek mümkün değildir. Günümüzde bütün dünya tarihinin en ciddi göç ve mülteci krizlerinden birisi yaşanmaktadır. Suriye’nin ülke nüfusunun yarısı iç ve dış göçe zorlanmış ve bu göç sorununun yakın bir gelecekte çözüme ulaşması beklenmemektedir. En çok mülteci bulunduran ülke olan Türkiye, kriz sürecinin ilk gününden itibaren istikrarlı bir şekilde Suriye ve Suriyeli krizine karşı insani bakış açısını korumuştur. Suriyeli mültecilerin mağdur olmaması için ilk başlarda açık kapı politikası uygulayan ve mülteciler için kamplar kuran Türkiye bunun gibi birçok adım atmıştır. Bu süreç Türkiye’nin mülteci politikası açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Savaştan kaçıp Türkiye’ye yerleşen mültecilerin ülkeye girişleri, kalmaları ve resmi statülerini düzenlemek için bazı resmi düzenlemeler yaparak

kanun değişikleri yapılmıştır. Bir yandan da Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegre olması amacıyla eğitim ve istihdam politikaları geliştirilmiştir. Üç aşamadan oluşan eğitim politikası; Eğitimde devamlılığın sağlanması, dil bariyerlerinin kaldırılması ve meslek edindirme kursları ile mültecilerin niteliklerinin artırılması gibi amaçlar edinmiştir. İstihdam politikaları günümüzde hala yeni olmakla birlikte, iş piyasasının kapılarının Suriyelilere açılması gerek ülke ekonomisine sağlayacağı katkı açısından, gerek Suriyelilerin hayatına getireceği normalleşme açısından büyük rol oynamaktadır (Dillioğlu, 2015, s. 1).

Katılımcılara *“Türkiye’nin Suriyeli mülteci politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce, Türkiye bu konuda nasıl bir politika izlemeli?”* şeklindeki soruya genel olarak, mülteci politikasını beğenmediklerini ve yanlış politikalar izlendiğini belirtmişlerdir.

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde sadece 1 kişi Türkiye’nin mülteci politikasını beğendiğini, bundan da daha iyisi yapılamayacağını belirtmiştir. Türkiye’nin Suriye politikası tavırları karşısında katılımcılar arasındaki düşünceler şu şekilde özetlenebilir; Suriye’nin mevcut yönetimi ile ilişkilerin iyileştirilmesi ve mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmesi izlenilmesi gereken bir politikadır. Suriye’nin güçsüz olmasının en çok Türkiye’ye zarar verdiği düşünülmektedir. Bunun en büyük sebeplerinden birisi Türkiye ile olan sınır komşuluğu nedeniyle Suriye’de oluşacak terör örgütlerinin yapılanması Türkiye açısından güvenlik sorunu yaratmaktadır. Suriye güçlü olursa terör yapılanmalarının da azalacağı düşünülmektedir. Bu sayede de Türkiye’nin sınırlarında güvenlik tehdidi azalacaktır. Aynı zamanda katılımcılar Türkiye’nin açık kapı politikası uyguladığı dönemde birçok yabancı kişinin kayıt altına alınmadan serbestçe ülkeye girdiğini ve içlerinde terör örgütü üyelerinin de olabileceğini düşündükleri için bu politikayı eleştirmişlerdir.

Katılımcıların daha çok mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmeleri konusunda bir politika izlenmesi gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda Türkiye’nin mülteci konusunda yanlış politika izlediğini ve Suriye merkezi yönetimi ile iyi diyaloglar kurarak ilişkilerin yumuşatılması gerektiğini ifade etmişlerdir. 1 katılımcı ise mültecilerin artık Türkiye’den gitmeyeceğini ve onların kalıcı olduğunu düşünerek politika izlenmesi gerektiğini

belirtmiştir. Bazı katılımcılar da şu anki iktidarın Suriyeli mültecileri seçimde “yedek oy” potansiyeli olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir.

Ülke içerisinde bu kadar çok mültecinin olmasını, Türkiye’nin demografik yapısının planlı şekilde değiştirilmek istendiği düşüncesine dayandırılmaktadır. İzlenilmesi gereken en önemli politika; Suriye’nin iç barışının sağlanması ve mültecilerin geri gönderilmesi şeklindedir.

Suriyeli mültecilerin demografik bir sorun haline geleceğini düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-28 “Türkiye’nin demografik yapısının değiştirilmek istendiği için bir adım olduğunu düşünüyorum.” (E,60, T1)

Katılımcı-29 “Devletimizin bu sığınmacılar veya mülteciler konusunda en büyük hatası, kalıcılık konusunu küçümsemeleri olmuştur. Yerleştirme planı yapılmadan mülteciler için eğitim, sağlık başta olmak üzere ve toplumsal tereddütleri de göz ardı ederek ülke sınırlarından demografik yapımızı bozacak şekilde milyonlar Türkiye’ye geldi ve getirildi. Şu anda dünyada en fazla Suriyeli Mülteci barındıran ve milli kaynaklardan besleyen tek ülke Türkiye’dir. Uluslararası düzensiz ve plan programsız göçün hedef ülkelerinden biri olmuştur. Türkiye’yi yönetenler Şam yönetimin değişmesiyle, mültecilerin evlerine geri dönecekleri beklentileri de boşa çıkmıştır.” (E,66, T1)

Türkiye’nin Suriye politikasını beğendiğini düşünen (Katılımcı-2) Türkiye’nin mültecileri kovmadığını dövmediğini, tam tersine onları koruduğu için iyi bir politika izlendiğini düşünmektedir. Katılımcının düşünceleri;

Katılımcı-2 “Biz şahsen ben Türkiye’nin izlediği politikayı beğeniyorum yerindedir. Buna bi katkı olamaz yani başka bişey olmaz. Ne yapısın ki? ne yapıcaksın? Kovmadık dövmedik etmedik denizlere atmadık kurtardık her zaman bunları koruduk.” (E,73, T1)

Türkiye krizin ilk patlak verdiği tarihlerde açık kapı politikası uygulamış ve artan göçmen sayısına rağmen bu uygulamadan vazgeçmemiştir. İlk olarak Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine döneceği düşünüldüğü için “misafir” olarak tanımlanmışlardır. Ancak gittikçe büyüyen iç savaşla beraber artan mülteci sayısı yeni çözümler üretilmesine zemin hazırlamıştır. Atılan adımlarla beraber Suriyeli mültecilerin resmi durumu tanımlanmış ve tarihte ilk kez Ortadoğu halklarına ve

bölgeden gelen mültecilere “Geçici Koruma Kapsamı” adı altında resmi statü kazandırılmıştır. Geri gönderilmeme maddesi ile korunan Suriyelilerin ülkeye giriş, kalış ve çıkışları 2013 Nisan ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu ile belirlenmiştir. İkinci adım ise, 2014 Ekim ayında atılmış ve kabul edilen “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile Suriye’de yaşanan olaylar nedeniyle Suriye’den bireysel veya kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriyeliler ile vatansızlar ve mülteciler koruma altına alınmıştır. Geçici koruma kapsamına alınan mültecilerin insani ihtiyaçları ve sağlık hizmetlerinden yararlanması da sağlanmıştır. Yasal düzenleme ve Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasından ayrı olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti uzun vadeli bir normalleşmenin çarelerini aramış ve bu anlamda gerekli adımları atmıştır (Dillioğlu, 2015, s.4).

Katılımcılar Suriye ile iyi ilişkiler kurarak Suriye’deki iç savaşın sonlanıp barış sağlanması yönünde çaba gösterilmesi gerektiğini ve böylece Suriyeli mültecilerin kendi topraklarına geri gönderilmesi yönünde bir politika izlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda Suriye’de yaşanan bu iç karışıklığın Türkiye’de ekonomi başta olmak üzere birçok soruna neden olduğu düşüncesi hâkimdir.

Suriye yönetimi ile iyi ilişkiler kurarak Suriyeli mültecilerin kendi topraklarına gönderilmesi gerektiği yönünde bir politika izlenmesi gerektiğini düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 *“Aslında başlangıçta daha başlangıçta bunların hem dönmelerini sağlıcak bir çalışma yapmak ama hem de fırsattan istifade gelenlerin Türk dili ve Türk kültürüyle tanışmalarını sağlamak, böylelikle dönseler bile bir Türk gibi dönmelerini temin etmek gerekirdi, böyle bi siyaset takip edilmedi.” (E,75, H1)*

Katılımcı-3 *“Türkiye’nin öncelikle yapması gereken; Suriye iç barışının sağlanmasına çaba göstermeli. Çünkü bu iç savaşın ekonomik olarak ve diğer mağduriyetler dahil en ağır faturasını Türkiye ödüyor. Suriye ile komşuluk ilişkileri en kısa zamanda yeniden sağlanmalı. Mültecilerin bir an önce ülkelerine dönmeleri, onlar için de bizim için de en iyi çözüm yolu olduğunu düşünüyorum. İyi komşuluk ilişkilerinde karşılıklı menfaate dayalı şekilde sonlanmasını istiyorum.” (E,64, T1)*

Katılımcı-4 *“Çok yapıcı, etkin, daha önceden planlı güvenliği öncelikle kendi vatandaşlarının güvenliğini esas alan, sınırlarının korunmasını güvenliğini esas alan*

bir yaklaşım içinde olunmadığını gördüm. Yani bu konuda biraz Türkiye çok rahat davrandı. İçeriye alınan Suriyeli sığınmacılar da kimliksiz, herhangi bir kayıt vesaire olmadan ülkeye alındılar. Çok sayıda milyonlarca birkaç hafta içerisinde milyonlarca insanın sınırdan giriş yaptığını gördük bir karmaşa içerisinde. Bu daha düzenli kontrollü bir şekilde yapılabilirdi. Türkiye bu konuda bu politikalarını değiştirebilir. En azından onların kendi ülkelerine dönmeleri konusunda uygun bir zemin sağlanması. Suriyelilerin kendi ülkelerine vatanlarına dönmeleri hem Suriyelilerin milli geleceği açısından ülkelerinin geleceği güvenliği açısından, hem de Türkiye'nin geleceği ve güvenliği, toplumsal huzuru açısından son derece önemli. En faydalısının böyle olacağını düşünüyorum.” (E,41, T1)

Katılımcı-14 “Şimdi tekrar başa geldik. Türkiye bu konuda, oradaki Suriye konusunu halletmeden, Suriye ile olan problemi çözmeden bu iş çözülmez. Bunun için Türk Devletinin geçmişe bakmadan geleceğe bakması lazım. Bu iş çözümsüzlükten ileri gitmiyor şu an yapılanlar. Merkezi hükümeti düşman ilan edip onlarla muhatap olmamak bu işi çözmez. Devletin yapacağı tek bir iş vardır, merkezi hükümetle tekrar yeniden bir sayfa açmak, o mülteci veyahut göçmen konusunu masaya yatırmak, hatta oradaki PYD oluşumunu nasıl oradan yok edebiliriz bunların masaya yatırılıp konuşulması lazım. Bizimkilerin bu kibirli davranıştan vazgeçmesi lazım.” (E,66, T1)

Katılımcı-17 “Ana babalarından itiraz edeni yoksa çocuklar hariç hepsinin geri gönderilmesine yönelik politika izlenmeli. Çocuklar bizim ideallerimize göre yetiştirilmeli. Zaten çoğu Türk.” (E,83, A1)

Katılımcı-20 “Bir kere bunların kayıt altına alınması lazım ve Suriye'deki koşullar iyileşir iyileşmez veya orda güvenliği sağlanan bölgelere tersine göçü kesinlikle başlatmamız lazım. Tamam biz üzerimize düşeni yaptık aman dileylene kapımızı gönümüzü açtık ama orada ki durum kısmen normalleşiyorsa veya dediğim gibi Türkiye'nin de barış hareketleri sayesinde belli bölgelerin kontrol altına aldığımız güvenli yerlere bu insanların özellikle burada sadece temel ihtiyaçlarını giderip herhangi bir sosyal hayatın içerisine girememiş kişileri kesinlikle oraya göndermemiz lazım yani.” (E,41, H1)

Katılımcı-22 “Suriyeli mülteciler konusunda ülkemizde son derece yanlış politikalar uygulandı. Bu kadar çok insana bakacak gücümüz yoktu bizim. Yukarıda

dediğim gibi sınıra yakın bir alanda kalmalı ve en kısa zamanda ülkelerine yollanmalıydılar. Ha süre mi uzadı o zaman da oradaki tarlalarda devlet kontrolünde çalışsalardı.” (K,57, T1)

Katılımcı-24 *“Türkiye Suriye konusunda bence, Türkiye'nin Suriyeli yöneticilerle oturup Mısır ile ilişkiler nasıl yumuşadıysa Suriye ile de yumuşamalı ve ikili diyaloglara geçilmeli. Suriyelilerden gidecekler için memleketlerine gönderilmek üzere yol göstermeli oraya götürüp sağlıklı yaşam koşullarını orada sağlamalı Türkiye. Türkiye büyük bir ülke.” (E,55, A1)*

Katılımcı-27 *“Türkiye sığınmacı ve mülteci konusunda, ilgili devletler ve Suriye yönetimiyle istişare ederek, mutlak surette bir çözüm yolu bulmalıdır.” (K,63, H1)*

Katılımcı-32 *“Bu kadar yüksek nüfusun sığınmacı olarak kabulü yanlıştı. Suriye’de iç savaş büyük ölçüde bitmiştir. Sığınmacıların Türkiye için iyi izlenimlerle vatanlarına dönüşü için gereken yapılmalıdır.” (E,64, A1)*

Katılımcı-33 *“Şu an iktidarı elinde tutan grubun seçimde “yedek oy” potansiyeli olarak değerlendiriyorum. Yukarıda değinildiği gibi ana politika vatandaşlığa kabul edilemeyip bir an önce ülkelerine dönmeleridir.” (E,75, A1)*

İlk zamanlarda mültecilere yönelik politikaların iyi olduğunu düşünen (Katılımcı-6) mülteci krizinin kontrolden çıktığı için bunun sürdürülemediğini, başarısız bir politikaya dönüştüğünü düşünmektedir. Katılımcı fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-6 *“Başlangıçta iyiydi ama şimdi iyi değil. Yapamadılar yani olmuyor. Kontrolsüz oluyor. Şu anda kontrolden tamamen çıkmış vaziyette. Mültecinin insafına kalmış bir şey.” (E,70, T1)*

Suriyeli mültecilere Türk vatandaşlığı verilmesi, mültecilerin ülkenin her yerinde açtıkları iş yerlerine göz yumulması gibi şeyler mültecilerin Türkiye de kalıcı olduğu izlenimi yaratmıştır. Mültecilerin kendi ülkelerine dönmeyeceğini ve artık kalıcı olduğunu kabul ederek onların Türkiye’ye uyum sağlamasını ve topluma entegre edilmesi, yönünde bir politika düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Türkiye’nin Suriyeli mültecilere harcamış olduğu maddi yardımların geri kazanılması için; mültecilerden ticaret ile uğraşanlara vergi getirilmesi, zengin kesimin sanayi kuruluşlarına yatırım yapmasını sağlayarak istihdam olanaklarının

artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu sayede Türkiye'nin harcamış olduğu miktarın karşılıksız kalmadan geri kazandırılması mümkün olacaktır.

Suriyeli mültecilerin kalıcı olduğunu düşünerek bu yönde bir politika izlenmesi gerektiğini savunan katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-19 “Türkiye'nin ülkemizdeki Suriyelilere karşı yürüttüğü politikalarını sağlıklı bulmuyorum. Siyasi iktidar tarafından Suriyelilerin bir kısmının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yapılması, diğerlerinin ise kontrolsüz bir şekilde yurt sathına yayılmalarına, işyeri açmalarına ve iş bulmalarına göz yumulması, Türkiye'de kalıcı olmalarının düşünüldüğü izlenimini uyandırmaktadır.” (E,74, A1)

Katılımcı-25 “Yani mülteciler burada Suriye'de şartlar düzelse bile hepsi geri dönmeyecek yani. Artık Türkiye'de belli bir oran kalacak. Artık onlar için burası irtica ettikleri bir ülke değil burada hayatlarını geçirecekleri bir ülke olacak. Ona göre bir politika hazırlayıp ona göre onları buraya uyum sağlamalarını entegre olmalarını teşvik etmek lazım.” (E,61, A1)

Katılımcı-30 “Suriyeli mültecilere özellikle işçi vaziyetinde, yani ticarete katkı sağlayacak işçi olarak onlardan faydalanmak istiyorsak şartları da buna göre düzenlememiz lazım. Onlara da vergi koymamız lazım, onlara da bazı şartları hazırlamamız veya SGK ye kayıt ettirmek veya bir kurum belirleyip o kurumda kendilerine o haklarını hem ülke için hem de kendileri için sağlamak lazım. Çünkü yatırım yapılan 50 milyar dolar bugüne kadar harcandı deniyorsa bunun karşılığı tamamen karşılıksız vaziyette olmamalı. Yani onun karşılığını bir taraftan da almamız yollarını bulmamız lazım. Diğer zengin kesim, yani sanayiye yatırım yapacak insanlara da yatırım yerlerini gösterip onları istihdama kazandırmak lazım. Mesela tavuk ihracatımız çok iyi. Suriyelilere de o tavuk kümesleri kurup tavuk ihracatında yardımcı olacak şekilde istihdam edilmeli bence. Yani başka tarıma kazandırılabilir. Bu ülkede onların bedava yaşamalarının önüne geçip, sanayiye istihdama kazandırılmalarında fayda var diye düşünüyorum.” (E,65, A1)

Suriyeli mültecilere yönelik kötü ve yanlış bir politika uygulandığını düşünen katılımcılar aynı zamanda izlenmesi gereken diğer politika önerileri de sunmuşlardır. Katılımcıların izlenilmesi gerektiğini düşündükleri yöntemleri; Suriyelilerin Türkiye sınırına alınmadan Suriye'nin kendi topraklarında kamplar kurulmasıyla beraber

Suriyelilerin güvenli bölgelerde tutulması şeklindedir. Bazı katılımcılar ise Suriyeli mültecilerin Türkçe öğrenmesi yönünde çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Başka bir katılımcı ise Suriye'nin iç işlerine karışmanın doğru olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-5 “Bizzat araştırma yapmadığım konu üzerinde kanaat sahibi olmayı bile yanlış görürüm aslında... Ama yine de olumsuz bir kanaate sahibim diyebilirim...” (E,60, T1)

Katılımcı-7 “Türkiye'nin bu hususta net bir politikası olduğunu düşünmüyorum.” (E,61, T1)

Katılımcı-13 “Türkiye'nin mülteci politikaları, hani Suriyeli, Afgan, işte ne olursa olsun bu doksanlarda yaşadığımız Irak'tan gelen peşmergeler olsun. Bunların içerisinde terör unsurları yine ülkemize girmişti. İşte bu yüzden, bizim Suriye, Irak, Afgan gibi mülteci politikalarımız inanılmaz çok yanlış bir şekilde ilerliyor. O yüzden yanlış buluyorum, tutarsız politikalar var.” (E,44, T1)

Katılımcı-15 “Türkiye'nin şu ana kadar sadece Suriye değil, Türklere karşı da izlemiş olduğu politikaların, dış Türklere karşı izlemiş olduğu politikaların Azerbaycan hariç yetersizliğini görüyorum. Daha aktif, daha destekleyici, daha organize edici politikalar izlemelerini beklerdim.” (E,69, A1)

Katılımcı-12 “Şimdi bu benim kişisel kanaatim. Eğer biz bu kampları kurucaksak, biz bu kampları Suriye topraklarında kurmalıydık. Eğer biz bir iskan politikası geliştireceksek, Türkiye-Suriye sınırı boyunca hat boyunca şehirler kurabilirdik. Bunun ekonomik ve sosyal maliyeti bize çok daha ucuza gelirdi. Yani mevcut Suriye'de ki Esat yönetimine karşı olan Suriyeli insanları yine Suriye'de güvenli bölgeler oluşturup o bölgelerde bunların barınma ihtiyaçlarını, yeme içme ihtiyaçlarını karşılamış olsaydık hem Suriye hem Türkiye için çok daha faydalı bir iş olurdu. Maalesef Türkiye bunu kendi topraklarında kampları kurarak en büyük stratejik hatayı yapmıştır.” (E,48, H1)

Katılımcı-18 “Türkiye, onların Suriye'deki haklarını uluslararası platformlarda güvenceye alacak politikalar izlemelidir. Onların Türkçeyi öğrenmelerini sağlamalıdır. İlerde vatanlarına dönecek şekilde bir siyaset yapmalıdır.” (E,60, H1)

Katılımcı-21 “Çok kötü bir politika izliyor Suriye politikasını. Hiç doğru bir politika izlemiyor, zaten baştan beri de o insanların da bu kadar mağdur oluşlarının sebebi de o yani.” (E,70, H1)

Katılımcı-26 “Uygun bulmuyorum, başka ülkenin iç işlerine karışmak doğru değil.” (E,64, H1)

4.6.2. Mültecilerin Düşük Ücretle Çalıştırılması

Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göç etmeye başladığı tarihten itibaren sığınmacı ve mültecilerin çalışma hakları ve ekonomide istihdam edilmeleri en çok tartışılan konulardan olmuştur. Göç eden topluluk ile göç akımına uğrayan ülke vatandaşlarının en çok tedirginlik duyduğu faktörlerden birisi; göç edenler için kendi hayatlarını devam ettirebilecek sürekli ve güvenli bir iş ortamı sağlamak iken; göç alan yer halkı ise, iş piyasasındaki arz artışı sebebiyle ucuz işgücü ile rekabet etmek ve belki de kendi işini kaybetme riski ile karşı karşıya kalmaktır. Göç, kendisiyle beraber ekonomide bir yandan göç edenlerin içinde olduğu şartlar nedeniyle işgücü maliyetlerini düşürerek düşü ücret düzeyinde emek arz kaynağının genişlemesi ile bir yandan da yeni ekonomik faaliyet alanlarının doğuşu ve ekonomide tüketim harcamalarındaki artış ile ekonomik canlanmayı oluşturan özel bir konu olmuştur (Çakır ve İşcan, 2019, s.205).

Türkiye’de yaşayan sığınmacı ve mültecilerin %91’lik kısmını oluşturan Suriyeli mültecilerin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılayabilmesi için çalışarak Türkiye’de üretim ve tüketime katkı sağlamaları her geçen gün önemli bir konu haline gelmektedir. Bu konuda önemli olan asıl konu, haksız rekabetin, kaçak çalışmanın emek sömürsünün önlenerek yerel halkın endişelerinin giderilmesinin sağlanmasıdır (Erdoğan, 2015: 82’akt, Çakır ve İşcan, 2019, s.205).

Geçici Koruma Yönetmeliği’nin “İş piyasasına Erişim Hizmetleri” başlıklı 29. Maddesinde “Geçici koruma altında olanların çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar, Bakanlığın görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teklifıyla Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir” hükmü yer almıştır (Çakır ve İşcan, 2019, s. 206).

Bunlardan ayrı olarak 2016 yılında alınan yeni hukuki kararlarla beraber yabancıların Türkiye’deki istihdamı için yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kararlardan biri 15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan

Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”tir. Bu yönetmelik Türkiye’de geçici koruma altında olan yabancıların en az 6 ay Türkiye’de kayıtlı olarak bulunmaları halinde, kalma izni verilen illerde çalışma iznine başvuru imkânı tanınmıştır. 26 Nisan 2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “*Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik*”, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca başvuru yapan kişi, mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsü sahibi sayılan yabancıların Türkiye’de çalışmalarına yönelik usul ve esasları belirlemek için çıkarılmıştır. Bu çerçevede, yabancıların kayıt dışı olarak çalışmalarının önüne geçilmesi ve yerli vatandaş ile yabancı arasındaki işgücü dengesinin kurularak, nitelikli yabancı işgücünden de faydalanılmasını öngören “6735 sayılı *Uluslararası İşgücü Kanunu*” 13 Ağustos 2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlandıktan sonra yürürlüğe sokulmuştur (Çakır ve İşcan, 2019, s.206-207).

Mültecilerin ucuz işlerde çalıştırılması durumu karşısında katılımcılara “***Mültecilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasını nasıl karşılıyorsunuz? Sizce bu konuda nasıl bir politika izlenmeli?***” sorusuna katılımcılar, mültecilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasının doğru olmadığını düşünmektedir. Olaya insani bir durum olarak bakan katılımcılar, herkesin hak ettiği ücreti almasını ve insani yaşam şartlarını sağlaması açısından da en az asgari ücret maaşı verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılar işverenler tarafından mültecilerin ucuz iş gücü olarak sigortasız, kaçak işçi çalıştırmalarının yanlış ve ülke ekonomisine zararı olduğunu düşünmektedir. İzlenmesi gereken politikayı ise zaten Türkiye’de işsizlik problemi olduğunu ve mültecilerin geri gönderilip kendi vatanlarında çalışmalarına yönelik bir politika izlenilmesi gerektiğini savunulmaktadır. Aynı zamanda bazı katılımcılar mültecilerin sadece Türkiye’de değil dünyanın hangi ülkesine gidilirse gidilsin ucuz işgücü olarak çalıştırılan birçok insan olduğunu ve bunu normal karşıladıklarını belirtmiştir. Katılımcılardan 4 kişi ise Suriyeli mültecilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasını önleyecek bir politika izlemenin mümkün olmadığını düşünmektedir.

Mültecileri düşük ücretler karşılığında çalıştırılmasını doğru bulmayan ve bu duruma karşı çıkan katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-2 “*Aslında ya tabi böyle bunları böyle kullanmak güzel bir şey değil ama napıcaksın ki? bana göre bir Türk vatandaşı hangi şartlara haizse onlarında o*

şartlara hail olması lazım. Gelmişler ÷lkemize misafir olmuşlar bunları yani ucuz kullanmak bizim şiarımıza yakışmaz.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 *“Doğru bulmuyorum. Denetimsiz ve kaçak olarak çalıştırılması çok yanlış. Çalıştığı işlerde sigortasız çalışması işveren adına kazanç gibi fakat; devlete vergi vermeden, sigorta primi yatırmadan bir de ÷lke insanını işsiz bırakarak böyle bir adalet olur mu? Bu durumu kimse kabullenemez. Vergi almayınca devletimizin büyük kaybı oldu.” (E,64, T1)*

Katılımcı-4 *“Tabi ki mültecilerin düşük ücretli çalıştırılması doğru değil. Bir defa asgari ücret diye bir uygulamamız var. Bu asgari ücret ne için? Düşük ücretli çalıştırılmasının önüne geçmek için. Aynı zamanda insan hakları açısından da bu böyle. İnsanın yaşaması için gerekli asgari yaşamı yine hala bizim asgari ücretimiz karşılamasa bile bunun bir sınırı olmalı. Onun altına indiği zaman hem sigortasız çalışma hem de düşük ücretle çalışma bi defa insani değil. Diğer vatandaşlarımız açısından da bu son derece sorun olmakta. Sadece Suriyeli sığınmacılarda değil Afganlar var mesela ÷lkemize gelen Türk Cumhuriyetlerinden gelenleri de dahil edebiliriz.” (E,41, T1)*

Katılımcı-5 *“Yukarıda ifade ettiğim gibi. Ben buna Yeni Nesil Kölelik Düzeni diyorum. Bu tâbir bana aittir. İnsanî değerleri taşıdığını iddia eden birisi böyle bir düzeni içine sindiremez. Ben işveren olsam, ne kadar kâr getirirse getirsin kaçak statüde işçi çalıştırmam. Dahası kendi ÷lkemin insanı dururken başka ÷lkeden kaçak olarak gelene iş vermem. Bu benim ulus bilincime aykırı bir durumdur. Ama benim gibi düşünenlerden de işveren olamaz tabii, olsa olsa akademisyen olur.” (E,60, T1)*

Katılımcı-6 *“Uygun karşılamam. Yani en az yeteneğine göre çalıştırıp, senin işçine verdiğin asgari ücreti sağlaman lazım.” (E,70, T1)*

Katılımcı-8 *“Tabi ki herkes çalıştığına karşılığını almalı, herkes vatandaşlık görevini yerine getirdiği zaman devletin de onlara vatandaşlarına gerektiği şekilde gereken davranışta bulunmalı. Ama şartlar burada zorlanıyor. E bu dünyanın her tarafında böyle onun için iş verenler de ne yapıyorlar? Ucuz işçi diye veyahutta sigortalı göstermeyerek bunları iş yerlerinde çalıştırmaya kalkıyorlar.” (E,76, A1)*

Katılımcı-13 *“Yanlış buluyorum. Çünkü düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları bizim ÷lkemizdeki ekonomik dengeleri bozuyo. Çevremizdeki kendi soydaşlarımızın hayat düzenini bozuyor. Belki bu yüzden işsiz kalıp intihara sürüklenenler, çocuğuna*

ekmek götüremeyen soydaşlarımız var. Burada ucuz iş gücünden dolayı bizim ekonomik çalışma hayatındaki dengelerin bozulduğunu düşünüyorum. Kendi insanımızın da bunu suiistimal ettiğini de düşünüyorum. 1000 liraya Türk'ü çalıştıracağına ya da Güneydoğu'dan geleni 750 liraya çalıştıracağına 200 liraya Suriyeliyi çalıştırarak güya kar ettiğini sanıyor ama yarın bir gün ileri uzun vadeli düşündüğünde aslında ülkemiz için bir zarardır diye düşünüyorum.” (E,44, T1)

Katılımcı-15 “Doğru karşılamıyorum insan olarak bakmak lazım. Onların da ailesi var çoluğu çocuğu var, eğer çalıştırıyorsalar normal ücretleri verilmeli.” (E,69, A1)

Katılımcı-22 “Mülteciler düşük ücretle çalıştırılmamalı... Hatta hiç çalıştırılmamalı... Onları vatandaşlığa almamız bile yanlış...” (K,57, T1)

Katılımcı-27 “Yaşanılan ekonomik kriz ve salgın nedeniyle çalışma koşulları ağırlaşmıştır. Üretimden çok ithalat yapılan ülkelerin genel durumu işsizlik ve düşük ücrettir. Bu konu sadece mültecilerin yaşam koşulları ile alakalı olmayıp genç nüfusumuzun çoğunu ve ailelerini ilgilendirmektedir. Yapılacak en uygun çözüm kayıt dışı çalışmayı önleyecek tedbirler almaktır.” (K,63, H1)

Suriyeli mültecilerin sömürüldüğünü ve düşük ücretli işlerde çalıştırılmalarını emek istismarı olarak gören katılımcılar kaçak olarak çalıştırılanların kayıt altına alınarak asgari ücretle çalıştırılmasını daha insani ve doğru olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmeleri doğrultusunda bir politika izlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Suriyeli mültecilerin geri gönderilmesi yönünde bir politika izlenilmesi gerektiğini düşünen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-7 “Bence Suriye ye bir an önce gitmeleri için çalışma yapılmalı. Türkiye’de zaten aşırı işsizlik var.” (E,61, T1)

Katılımcı-16 “Sömürüldüklerini düşünüyorum, devlet bunun çözümünü bulmalı ama yasa yaparak “Suriyeliler de belirlenen asgari ücrete göre çalışacak” diyerek bulmamalı. Onları ülkelerindeki güvenli bölgelere naklederek bulmalı.” (E,43, T1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasını emek istismarı olarak görüyorum. Bu kişilerin kayıt altına alınmasını ve asgari ücretle çalıştırılmasının daha insani ve nizami olduğunu düşünüyorum. Biz Türk

milliyetçileri olarak, bu konudaki en sağlıklı politikanın, ülkemizdeki Suriyelilerin vatanlarına dönmelerine yönelik belirlenmesi sağlanması gerekir.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Bunların devletin kontrolü altında olması lazım bu işlerin. Şimdi mesela asgari ücretin bile altında kayıtsız bu insanlar çalıştırılıyorsa bu insan sömürüsüdür. Bunun mülteci olması şu bu olması önemli değil. İnsanların temel ihtiyaçlarını gidermeleri için belirlenen bir asgari geçim düzeyi vardır ve insanların çalıştıkları işte bunu sağlayabilmeleri için de gerekli yasal düzenlemelerin yapılması lazım. Yani adamların kaydı yok veya Suriyeliler bizim vatandaşımız değil diye üzerine sigorta yapamadığımız için çok çok düşük ücretlerde çalıştırıp fırsatçılık yapmak da iyi bir şey değildir. Herkes hak ettiği ücreti alması lazım. Dili dini, cinsi, ırkı fark etmez.” (E,41, H1)

Katılımcı-23 “Şimdi eğer aynı kapasiteyi veriyor ise, Türkiye’de ki vatandaşın yaptığı aynı işi yapıyor da ucuz çalıştırılıyorsa o da bir haksızlık. Herkese hakkını vermek lazım.” (K,81, H1)

Katılımcı-28 “Kesin çözüm sınır dışı edilmeli.” (K,62, T1)

Özellikle Suriyeli mülteci göçünün başlamasıyla Türkiye’nin göç rejimi ve yönetimi de önemli bir şekilde değişmiştir. Yabancı Uyrukluları Koruma Kanunu’na dayalı çıkartılan “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”, gerçekleştirilen yeni hukuksal düzenlemeler olarak değerlendirilebilir. Yapılan bu yasal düzenlemelerle beraber özellikle kamp dışında yaşamlarını sürdüren büyük sayıdaki mülteci için işgücü piyasasında kayıt dışı çalışmak, hayatta kalmak için neredeyse zorunluluk olmuştur. Bu sebeple son yıllarda Türkiye’de birçok alanda başta Suriyeli mülteciler olmak üzere yabancıların istihdamları gün geçtikçe artmaktadır. Suriyelilerin işgücü piyasası ve istihdam içindeki varlığı, Türkiye’nin işgücü alanındaki hem ücretlerin seviyelerinde hem de çalışma koşullarını belirlemede büyük bir öneme sahip olmuştur (Çakır ve İşcan, 2019, s.208).

Türkiye’de işsizlik oranı 2021 yılı birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre 0,1 puan azalmış ve işsizlik oranı %13,5 olmuştur. İşsizlik sayısı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre 89 bin kişi artmış ve işsiz sayısı 4 milyon 277 bin kişi olarak hesaplanmıştır. İstihdam oranı ise bir önceki yılın ilk çeyreğine göre 0,3 puan artmış ve %43,3 olmuştur. İstihdam edilenlerin sayısı 692 bin kişi artarak 27

milyon 391 bin kişi olmuştur. İstihdamın %69,9'unu ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışanlar, %4,6'sını, işverenler %16,7'sini kendi adına çalışanlar %8,8'ini ise ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır (TUIK, 2021).

Katılımcılar, Mültecilerin düşük ücretle istihdam edilmeleri Türkiye'de mevcut olan işsizliği daha da arttırdığını düşünmektedir. İşsiz Türk vatandaşlarının yanı sıra Suriyeli mültecilerin düşük ücretli işlerde çalışması durumunda işverenler tarafından daha çok tercih edilmesi işsizlik artışını daha olumsuz etkilemektedir. Katılımcılar görüşmeler esnasında Suriyeli mültecilerin, Türk vatandaşlarının işsiz kalmasına neden olduğunu düşündüğü için bu duruma tepki göstermiştir.

Suriyeli mültecilerin Türk vatandaşlarının işsiz kalmasında etkisi olduğunu düşünen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-17 “Sanki bizimkilerin çoğu düşük ücretle çalışmıyor mu ki onlar için ayrıca kafa yorayım.” (E,83, A1)

Katılımcı-30 “Devlet tarafından iş verenler veya küçük orta direk dediğimiz esnafımız kendi haline bırakılmış. Bu şartlarda Suriyeli veya başka mültecileri çalıştırarak daha az ücret ödeyerek onlardan istifade etme yolları çıkıyor ortaya. Bu da kendi vatandaşımızın işsiz kalmasına ve maaşta ücretlerin düşmesine neden oluyor.” (E,65, A1)

Katılımcı-31 “Ekonomik açıdan Türkiye'nin rekabet gücünü arttıracak bir olay ancak kendi insanımız işsiz kalınca bu doğru olmuyor. Türkiye üretim ekonomisi izliyor olsaydı bu vasıfsız nüfusu ucuz iş gücü olarak değerlendirebilirdi. Ekonomik açıdan böyle düşünülebilir ancak kişisel olarak, insani ve vicdani açıdan kimsenin emeğinin sömürülmesine razı değilim.” (K,58, A1)

Katılımcı-33 “Asgari ücret esas alındığında fevkalade düşük, bir de Suriyelinin düşürdüğü olunca Türk işçisi ciddi mağduriyet yaşamış oluyor. Türk parasının aşırı ölçüde eğer kaybetmesi ekonomiyi durma noktasına getirmiş, mülteciler aracılığı ile kısmen hizmet ve üretim başlamıştır. Ekonomi ve Türk işçisi mülteci insafına bırakılmamalıdır.” (E,75, A1)

Katılımcı-34 “Şimdi mültecilerin düşük ücretle istihdam edilmeleri Türkiye'de mevcut olan işsizliği daha da arttırmaktadır. Nasıl bir politika izlenmeli? Bunlar iş yerlerine denetim yapılmalı bu suç teşkil ediyor bildirimsiz iş gücü istihdam etmek, bunlara uygulanan yaptırımlar ciddiyetle takip edilmeli. Sanki şöyle bir durum var,

bu denetimden kaçınmak, görmemezlikten gelmek gibi bir çaba var gibi gözlemliyorum.” (E,62, A1)

Belirli bir politika izlemenin mümkün olmadığını ifade eden katılımcılar bunun iki nedeni olduğunu belirtmiştir. Birincisi Türk ekonomisinin bütünüyle kayıt altına alınarak ucuz ve kaçak işçi çalıştırmanın önüne geçilebileceğini ancak böyle bir kayıt olmadığına göre böyle bir politika izlemenin de mümkün olmadığını. İkincisi ise Türkiye’de her şeyin normal olmadığını belirterek, Türk vatandaşlarının bile iş bulamadığından dolayı böyle bir politikayı düzenleyecek kimsenin olmaması düşük ücretli işlerde çalışanların önüne geçilmesini engellemektedir.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 *“Bu konuda tabii belli bir politika izlemek mümkün değil. Daha doğrusu şu sebeple mümkün değil, adamın işe ihtiyacı var ve iş veren bunu bir fırsat bilip en ucuz şekilde çalıştırmanın yolunu arıyor. Sigortasız çalıştıracak bilmem ne iş çalıştıracak tabii bunu önlemek için ekonominin bütünüyle kayıt altına alınması lazım Türk ekonomisinde bütünüyle kayıt altında olmadığına göre bunu önlemek de mümkün değil.” (E,75, H1)*

Katılımcı-10 *“Bu politikayı kim uygulayacak ki? Öyle? kim uygulacak bunu. Düşük ücreti. Sanki Türkiye’de herkes iş buldu da sıra onlara geldi, o zaman bunlara nasıl yapalım diye bir politika düzenliceksin. Şimdi her şey Türkiye’de de normal olsa hele bu ortamda şimdi her şey normal olsa herkes işini gücünü bulsa mezun olan çocuk işini bulabilse, bunlar da fazladan gelmiş olsa işte onlar için bir politika yapılabilir ama bizimki hepsi birbirinin içine karışmış. Hangi birini yapıcaksın ki ya? Bu vatanda... nedir bunun cevabı yok bende yani.” (E,82, H1)*

Katılımcı-18 *“Özellikle böyle bir politikanın olduğunu düşünmüyorum” (E,60, H1)*

Mültecilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasını doğru bulmayan (Katılımcı-12) Türkiye’de ki mülteci profiline Suriye’de kötü işlerle uğraşan hırsız, suçlu ve devlet otoritesini tanımayan kişiler olduğunu söylemiştir. Bunu ise kendisinin birebir görüştüğü Suriyeli bir akademisyenin; nitelikli Suriyelilerin Avrupa’ya gittiğini niteliksizlerin ise Türkiye’de kaldığını söylemiştir. Katılımcı konu hakkındaki fikrini ve Suriyeli bir akademisyenle arasında geçen konuşmasını şu şekilde anlatmıştır;

Katılımcı-12 “Bunu doğru bulmuyorum ama, şöyle bir de Suriye’den dünyanın çok farklı yerlerine giden mülteci profiline baktığınızda Avrupa’ya giden mülteci profiline bakıyorsunuz, ya çok iyi teknik eğitilmiş iyi eğitilmiş meslek sahibi insanlar ya da sermayesi olan tüccar ve girişimciler oralara giderken Suriye’nin kendi içinde bile sosyal problemlili profiline insanları maalesef Türkiye’de. Yani ben Suriyeli bir işletmeci ile konuşmuştum hem de akademisyen. Niye böyle bir model? O da şöyle söylemişti, üstadım, çok beyefendi bir adamdı, “üstadım bizim insanımızın iyi profili hiç Türkiye’de olmadı, bütün Suriye’de ki hırsız, işte devlet otoritesini tanımayan Suriye’deki devlet otoritesini tanımayan vaktiyle, Halep de Şam da bile insanların kendi canlarından emin olamayacağı sosyal gruptaki insanlar maalesef Türkiye’de kaldı dedi. Biz bu mültecilerin de niteliklilerini değil çok niteliksiz, orda mesleksiz eğitimsiz olanlarını biz aldık. Kendi toplumsal yapıları içinde bile problemlili olanları bizim için daha da bir problemlili oldu.” (E,48, H1)

Türkiye’de son zamanlarda artan göç ile artan Suriyeli mültecilerin istihdamını düzenleyen ve çalışma izninin alınmasını Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın yetkisine veren 15 Ocak 2016 tarihli Yönetmeliğe göre Suriyelilerin çalışma izni ve istihdam kotası şu şekilde düzenlenmiştir;

- Yabancıların geçici koruma kapsamında olduğunu belgeleyen geçici koruma kimlik belgesinin/yabancı tanıtma belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması gerekir.
- Geçici koruma kapsamında olan yabancılar, geçici koruma kayıt tarihinden itibaren altı ay sonra çalışma izni almak için başvuru yapabilir.
- Geçici koruma kapsamında olan yabancılar her defasında en fazla 1 yıl çalışma izni verilmektedir.
- Çalışma başvurusunu, yabancıları çalıştıracak işveren tarafından e-Devlet üzerinden yapması gerekir.
- Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak olan ve Geçici Koruma Kapsamında olan yabancılar çalışma izninden muaf tutulmaktadır. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacaklar il valiliğine başvuru yapması gerekir.

- Bakanlık tarafından, mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara il ve kota sınırlaması getirilebilecektir.
- Bakanlığa çalışma izni başvurusu için, sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensuplarının ise Milli Eğitim bakanlığından veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından ön izin almaları gerekir.
- Geçici koruma altında olan yabancılara yasal olarak belirlenen en az asgari ücret ödenmesi gerekir. Asgari ücretin altında bir ödeme yapılamaz.
- Geçici koruma sağlananların sayısı işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının %10'unu geçemez.
- Toplam çalışan sayısı 10'dan az olan işyerlerinde, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancının çalışmasına izin verilebilir.
- Çalışma izni başvurusu tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancının çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunmadığının belgelendirilmesi halinde istihdam kotası uygulanabilir (Çakır ve İşcan, 2019, s.207-208).

Türkiye’de çalışmak isteyen yabancılar çalışmaya başlamadan önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından izin almak zorundadır. Çalışma iznini Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı vermektedir. Çalışma izni başvuruları bakanlığa bir işyeri veya işletme üzerinden işveren tarafından yapılmaktadır. Çalışmak isteyen yabancıların, istedikleri herhangi bir işyerinde çalışmasına imkan sağlayan bir izin sistemi yoktur. Çalışmak isteyen bir yabancı, işveren olmadan kendisi adına çalışma izni başvurusunda bulunamaz (Çakır ve İşcan, 2019, s. 208).

4.7. MİLLİ GÜVENLİK SORUNU

4.7.1. İç Güvenlik İle İlgili Sorunlar

Suriyeli mülteci krizi karmaşık sorunlara neden olmasının yanında, Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegre olamamaları yönetilmesi daha zor bir durum ortaya çıkartmıştır. Bu yüzden genel olarak olaylar güvenlik çerçevesinde ele alınarak insani yaklaşım ikinci planda kalmaktadır. Türkiye bu yaklaşımdan uzak durmuştur. Krizin ilk günlerinden itibaren tutarlı bir şekilde meseleyi insani bir bakış

açısıyla değerlendirdiğini ve hesapsızca yapılması gereken yardımları yapmaya devam edeceğini duyurmuştur (Dillioğlu, 2015, s.7).

Suriye'den gelen mülteciler ile ortaya çıkan kriz Türkiye'nin iç politikasını da büyük oranda etkilemiştir. Sağlık, eğitim, güvenlik, sosyal haklar, barınma, çalışma gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Türkiye'ye göç eden mülteciler zaman zaman Suriye'deki sorunların bir uzantısı haline gelebilecek tutum ve davranışlar sergilemiştir. Bu davranışların sonucunda da karışıklıklar ortaya çıkmıştır. Farklı gruplar arasındaki anlaşmazlıklar, yaşanan çatışmalarla güvenlik problemleri ortaya çıkmıştır (Akgül vd, 2015, s.9).

Güvenliğin en önemli boyutu insan güvenliğinin sağlanmasıdır. Suriye krizi ile beraber 3,5 milyondan fazla Suriyeli Türkiye'ye gelmiştir. Ancak bazı nedenlerden dolayı Türkiye'de kalmak istemeyen mültecilerin 2015 yılında büyük gruplar halinde Avrupa'ya göç etmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu büyük hareketliliğin göçmen kaçakçılığı gibi suçlarla olan ilişkisiyle beraber, olayın insan güvenliğine bakan tarafı daha da içler acısıdır. Sahil Güvenlik Komutanlığı verilerine göre sadece 2015 yılında 91.000'den çok göçmen sahillerimizden kurtarılmıştır (Sahil GK, 2015'akt, Akgül vd, 2015, s.14).

Mülteci krizinin yol açtığı güvenlik sorunlarından birisi de kaçakçılık konusudur. Türkiye'de daha önce de var olan kaçakçılık olayları Suriye de patlak veren iç savaşla beraber daha da artmıştır. Mültecilerin toplu bir halde ülkeye girişleriyle kaçakçılıkla mücadele kontrol edilemez bir duruma ulaşmıştır (Akgül vd, 2015, s. 14).

Suriye krizinin güvenlik açısından risk oluşturabileceğine yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu bağlamda Hatay, Akçakale, Ceylanpınar, Gaziantep, Ankara gibi şehirlerde Suriyeli mülteciler ve Türk vatandaşları arasında yaşanan gerginliklerin başka şehirlerde yaşanması olası bir risktir. Yüksek sayıda olan Suriyeli mültecilerin nüfusları göz önüne alındığında büyük çaplı sorunların, ötekileştirmelerin ve yabancı karşıtlığının ateşleyecek olayların yaşanmamış olması sosyal sermayenin korunması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Akgül vd, 2015, s.14).

Asayiş olaylarıyla beraber Suriyeli krizinin terörizm açısından da göz ardı edilmemesi gerekir. Özellikle son dönemlerde yaşanan terör saldırılarının Suriye

bağlantılı olması güvenlik tedbirlerinin üst seviyelere çıkarılmasını mecburi kılmıştır. Mültecilerin ilk gelmeye başladıkları dönemde güvenlik birimleri parmak izi alma, pasaport kayıtları gibi birçok konuda ciddi çalışmalar yapmış ancak daha sonra büyük kitlesel göç dalgasıyla karşılaşan güvenlik güçleri mülteci girişlerini kontrol etmekte zorlanmıştır. Kayıtsız bir şekilde ülkeye giriş yapan Suriyeli mültecileri daha sonraki yıllarda kayıt altına almak için Göç İdaresi Genel Müdürlüğü büyük bir gayret göstermiştir. Bu çerçevede, kayıtları yapılan mültecilere yönelik olumsuz bir olay olmaması durumunda, başka bir denetleme yapılmadan kendilerine geçici koruma statüsü verilmiştir. 12 Ocak 2016 günü İstanbul Sultanahmet meydanında yaşanan bombalı saldırının failinin birkaç gün öncesinde geçici koruma kaydı yaptıran mültecilerden birisinin olması bu yöndeki şüpheleri haklı çıkartmıştır. Daha da önemlisi, ülkede kayıtsız olarak yaşamını sürdüren mültecilerin sayısının da çok olması ve terörle ilgili sorunlar yaratması şüphe uyandırmaktadır (Akgül vd, 2015, s.14-15).

Her ülkenin kendi vatandaşlarını dış tehditlere karşı koruması ve refahını sağlaması öncelikleri arasındadır. Katılımcılara sorulan “*(Suriyeli mültecilerin milli güvenliğimizi tehdit eden bir unsur) olduğu şeklinde ileri sürülen görüşler hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusuna görüşmeler esnasında katılımcıların tamamı mültecilerin milli ve iç güvenliğimiz konusunda tehdit oluşturduğunu belirtmiştir.

Başta Suriyeli mülteciler olmak üzere, açık kapı politikası uygulandığı dönemde farklı devletlerin kendilerine istihbarat sağlamak amacıyla Türkiye’ye gönderdiği birçok istihbarat üyesinin sızdığı düşüncesi katılımcılar arasında yaygın olan bir düşüncedir. Ayrıca ülkeye girişlerde kontrolsüz şekilde alım yapıldığı için PKK/PYD/IŞİD gibi birçok terör örgütü mensubunun ülkenin içerisine sızması ve bunların tespit edilememesi katılımcıları rahatsız etmektedir. Yüksek sayıdaki mültecilerin ileride demografik bir darbe yapmasından şüphe duyulmaktadır. Mültecilerin kalıcı hale gelmeleri durumunda da etnik yapı olarak farklı taleplerde bulunabilecek bir kitle olması tehlike yaratmaktadır. Katılımcılar arasında 1 kişi ülkedeki bütün kötü olayları mültecilerin çıkartmadığını belirterek arada istisnalar olabileceğini ileri sürmektedir. Sadece 1 kişi mültecilerin güvenlik sorunu oluşturmadıklarını düşünmektedir. 1 kişi ise bu konuda araştırma yapmadığı için

herhangi bir fikri olmadığını belirtmiştir. Genel itibari ile mültecilerin güvenlik sorunu oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Suriyeli mültecilerin sınırdan geçerken kontrol edilemediği için içlerinde terör örgütü mensuplarının olmasından dolayı Türkiye'nin milli güvenliğini tehdit ettiğini düşünen katılımcılar; günümüzde olmasa da bu durumun gelecekte sorunlar yaratacağını belirtmiştir. Düşüncelerini ise şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 “Şimdi bu kısa vadede belki fazla abartılı bi görüş gibi görülebilir ancak birincisi şunu gördük ki Türkiye'ye birçok terörist unsur mülteci kılığıyla girmiştir. Demek ki bu mana da bir tehdittir. Yani güvenliği tehdittir içerdeki sizin asayişinizi bozmaya yaracak bişeydir bu. İleride ayrıca bunlar kalıcı hale gelirse ileride bir farklı bir etnik yapı olarak başka taleplerde bulunan başka şeyler isteyen bir kitle olarak da yeni bi problem olabilir.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Ya tabi bu bu insanlar şey olarak mağdur olarak gelmişler ama bunların arasında gayri böyle şeyler varsa düşünceliler varsa onlara bir şey diyemiyorum yani olabilir. Her camiada her şeyde bunlar olabilir kötü niyetliler olabilir. Bunların arasına karışmış olabilir ama bunları seçmesi lazım Türkiye'nin. Bunları takip etmesi lazım bunları belirlemesi lazım o da devletin işidir.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Bunun olabileceği doğrudur. Çünkü sınırdan gelenlerin hepsi kontrol edilemedi. Çünkü onların neyin ne olduğunu bilmiyoruz bunların birçoğu belki de birçoğu demeyelim de bunların içinde terör örgütleriyle bağlantılı olan art niyetli, diğer ülkelerin mesela Rusya'nın veyahutta Amerika'nın batılı ülkelerin lehine veyahutta ordaki yönetimde ki bizim aleyhimize olan insanların olabileceğini düşünüyorum. Devletimiz tabi bu hususta gerekli tedbirleri almak durumunda. Yani burda devletin hassasiyetlerine kimse ne der? Bir şey dememesi lazım çünkü ülkemizin güvenlik birimleri bizim güvenliğimizi sağlayacağını düşünüyorum yani. Haklı bir endişe olduğunu düşünüyorum. Suriyeli mültecilerin milli güvenliğimiz tehdit eden ve gelecekte bize sorunlar yaratacağı kanaatindeyim.” (E,64, T1)

Katılımcı-8 “Şimdi milli güvenliğimizi nasıl tehdit eder? Birincisi, kardeşim siz hoş geldiniz sefa geldiniz. Siz Arap kardeşlerimizsiniz, sizler için Arapça okullar açtık, sizler için Arapça din eğitimi veriyoruz, sizler için yaşadığınız ortamdaki bütün olanakları burada sağlıyoruz dersiniz Türkiye Cumhuriyeti devleti sınırları içerisinde ayrılıkçı bir azınlık oluşturursunuz. Bu da bizim milli çıkarlarımıza terstir. İçlerinde

bunların PKK var PYD var daha başkaları var, bunların hatta İŞİD var, bunlar da geldiler onlarla birlikte. Bunları nasıl ayıkladık? Onun için bunların hepsi bizim için bi tehdittir, bunları da çok iyi değerlendirmek lazım.” (E,76, A.O)

Katılımcı-12 “Kesinlikle doğru. Çünkü yani bir kere günlük sosyal hayatı tehdit ediyorlar. Azınlık psikolojisi ile dün Suriye’de birbirlerini yiyen birbirleriyle kan davası olan insanlar bugün Türkiye’de kardeşmiş gibi birbirlerine yaklaştılar ve Türk toplumuna karşı beraber hareket ediyorlar. Ya bu beraber hareket etme sosyolojik olarak tam bir asabiyet, yani haktan hukuktan uzak, gerçeklikten uzak tam bir asabiyetçi bir azınlık psikolojisi ile hareket ediyorlar. Bu da toplumumuzu geriyo. Bu hiç kabul edilebilir bir durum değil.” (E,48, H1)

Katılımcı-27 “Suriye meselesine sadece Suriye meselesi olarak bakmak büyük yanlıştır. Arap baharı, İlmli İslam, Büyük Ortadoğu ve Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projeleri kapsamında bu soru irdelenmelidir. Kısaca şunu söyleyebilirim; Suriyeli sığınmacıların arasına karışmış olan terör örgütü (DAEŞ, PKK vb.) mensuplarının ciddi bir tehdit potansiyeli barındırdığı bir gerçektir. Zira; Suriyelilere Türkiye’ye giriş süreçlerinde yeterli güvenlik testi yapılmamıştır. Bunun yanında genç ve yoksul nüfusun gayri meşru birtakım yollara çekilmesinden kaynaklanan birçok meselemiz vardır.” (K,63, H1)

Suriyeli mültecilerin demografik etkileri incelendiğinde başta doğu illeri olmak üzere bir bölgenin demografik yapısında değişimler olduğu, nüfus ve doğum oranlarında artış yaşandığı tespit edilmiştir. Türkiye’de doğan Suriyeli bebeklerinin sayısı 40.000’den fazladır. Ayrıca Türk vatandaşları ile evlenen Suriyelilerin sayısı da artmıştır (Dillioğlu, 2015, s.8).

Suriyelilerin en çok olduğu illerin başında İstanbul gelmektedir. İstanbul’da resmi rakamlara göre 531.568 Suriyeli bulunmaktadır. İkinci sırayı 436.657 kişilik Suriyeli nüfusuyla Gaziantep takip ediyor. Hatay’da 1 milyon 659 bin Türk vatandaşı ve 436.472 Suriyeli yaşıyor. Geçici koruma altına alınan kayıtlı Suriyeli mültecilerin Türk nüfusuna oranı ise ülke genelinde %4,23’tür. TÜİK Türkiye’nin nüfusunu son olarak 83 milyon 614 bin 362 olarak açıkladı (31 Aralık 2020 tarihine göre). (“Mülteciler Derneği” 2021).

Suriyeli mültecilerin Türkiye’nin demografik yapısını tehdit ettiğini düşünen katılımcılar günümüzde olmasa da ileride Türkiye’nin demografik yapısını

değiştirecek sayıda mülteci barındırdığımızı ifade etmiştir. Özellikle Güneydoğu'daki illerimizde yoğun olan Suriyeli mülteciler yerel halkı azınlık durumuna düşürecek seviyeye gelmiştir. Kilis'in nüfusunun %74,9'unu, Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır ("Mülteciler Derneği" 2021). Çoğu ildeki mülteci sayısı yerel halkta korku ve endişelere neden olmaktadır.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin demografik yapısını tehdit ettiğini düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-13 *"Ben bu konuda çeşitli yazılarda yazdım. Mesela bu konuda çeşitli araştırma merkezlerinin sunduğu verilerde var ama ben demografik darbe tehlikesi olarak görüyorum. Birçok ilçemizde ilimizde özellikle güneyde ve büyük şehirlerde, İstanbul'da, İzmir'de Ankara'da, ileride çok büyük sosyal problemlere, güvenlik sorununu yol açabileceklerini düşünüyorum. Suriye'nin bizim Hatay ve yukarısına uzanan bir hayali var. Bu nedenle bu milli güvenlik sorunu mutlaka var. Bunu nerde gördük? İstanbul da yaptıkları geçen seneki eylemlerinde mesela bir Türk Milliyetçisi olarak Sinan Oğan'a nasıl tepki gösterdiklerini biz gördük. Pankart açıp yani resmen bize meydan okudular, gitmiyoruz buradayız gibisinden. İşte düzen bozucu bir şekilde gösteriler dahi yaptılar. Bunların 10 sene sonrasını düşünün. Bir de şu var mesela bazen oluyor, İstanbul'da, Libyalıyla Suriyeli gruplar kavga ediyor Türk polisi ayırıyor. Yani böyle bir ülke olamaz yani."* (E,44, T1)

Katılımcı-34 *"Milli güvenlik açısından tehdit oluşturuyor mu? İlerde oluşturur mu? Ciddi anlamda tehdit oluşturur. Çünkü şimdi Suriye'den şu kadar mülteci Türkiye'ye geldi işte tam rakam kaç? Şimdi ortalama 5 milyon diyelim. 5 milyon nüfus Türkiye'nin beşeri demografik yapısında çok ciddi problemlere sebebiyet verir. Çünkü gelen nüfusta bölgenin insanların doğurganlık oranı çok yüksek. Bu ne demektir? 5 milyon nüfus Türkiye'de on sene sonra 7 milyon 8 milyon nüfusa tekabül eder. İleride nüfus açısından çok ciddi probleme yol açar... zaten bizim Ortadoğu coğrafyamız sebebiyle Ortadoğu ülkeleri de o bölgede ki ülkelerle ciddi milli problemlerimiz var. Şimdi bir de ordaki şeyi içeriye taşıdığımız zaman o dışarda lojistik sağlayan kesimler içerden yer almış olacaklar bu da Türkiye açısından çok ciddi bir problem teşkil eder."* (E,62, A1)

İskan, çalışma, sağlık, eğitim gibi alanların direkt olarak Suriyeli mültecilerin etkilediği bir konudur. Başka bir konu ise Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna

entegrasyonu konusudur. Kamuoyu araştırmalarına göre, Türk vatandaşlarının büyük çoğunluğu mültecilerin ekonomiyeye zarar verdiğini, işlerini ellerinden aldıklarını, güvenlik sorunlarına yol açtığını düşünürken, ekonomiyeye hareketlilik kazandırıp, kültürel bir zenginlik olduğunu düşünenlerin sayısı ise çok düşüktür (Demir ve Soyupek, 2015’akt, Akgül, 2015, s. 13).

4.7.2. Mültecilerin Kendi Topraklarını Savunma Hakkı

Vatan denildiğinde akla gelen ilk Şey bir insanın üzerinde doğup yaşadığı toprak parçası, ev, memleket ve sahip olunan arazidir. Bu kelime, İslamiyet ncesi Türk tarihinde bir kabilenin birbirine yakın ailelerinden, birkaç adırdada yaşayan halktan oluşan bölümü ve bu ailelerin sahip olduğu toprak parçası olarak tanımlanmıştır. Bu anlamının yanında eski Türkçede vatan kavramı yerine kullanılan ülke kelimesi ‘‘uluş’’ ve ‘‘il’’ olarak da adlandırılmıştır. Bazen de ‘‘yurt’’, ‘‘il’’ ya da ‘‘vatan’’ için ‘‘yer’’ kelimesi de kullanılmaktadır (Sütçü, 2014, s. 32).

Türkçede kullanılan ‘‘vatan’’ kelimesinin anlamının gelişmesi incelendiğinde ‘‘maskat-ı re’s=doğum yeri’’ anlamına gelen Arapça bir kelimenin Türkçeleştirilmiş Şekli olduğu görülmüştür. Arapçada ‘‘vatane’’ olan ve ‘‘yerleşmek, ikamet etmek’’ anlamına gelen bir fiilden türetilerek Türkiye geçmiş olan vatan, ‘‘ikamet edilen yer’’ olarak tanımlanırken aynı kelimeden türemiş olan tavattun, ‘‘bir yeri yurt edinmek’’, mevtın ‘‘vatan, yurt; vatani, yerli, milli, yurtsever, ulusal’’; muvatın ‘‘vatandaş’’ el-vataniyye, yurt severlik, milliyetçilik’’ anlamında kullanılmaktadır (Sütçü, 2014, s. 32).

Vatan yalnızca bir toprak parçasından, ülkeden ibaret değildir. lke, üzerinde yaşayan topluluk olmazsa yurt değildir. Yurdu oluşturan Şey üzerinde yaşayan topluluktur. Ancak üzerinde yaşayan insanların olması bir toprak parçasını yurt yapmaz. Bir yerin yurt olduğunu söyleyebilmek için siyasal, kültürel, toplumsal, ekonomik kurum ve ilişkileriyle belirli özelliklerin bir topluluk, çoğu zaman bir ulus durumuna getirdiği insanların, halkın yaşadığı toprak yurt olur (Sütçü, 2014, s.32).

Suriyeli mültecilere karşı zaman zaman Türk milleti tepkiler göstermiştir. Toplumdaki hal ve hareketlerinden, gürültülü olmalarından, kalabalık guruplar halinde gezmelerinden, karıştıkları adli suçlardan dolayı çoğu kez ülkede mültecilerin istenmediği yönünde bazı medya ve iletişim araçlarında haberler yayımlanmıştır. Dikkat çeken en büyük tepki ise mültecilerin sahillerde nargile içip,

Türk Askerinin Suriye’de savaşması ve zaman zaman Türk evlatlarının şehit olması mültecilere olan karıştılgın körüklenmesine neden olmuştur. Buradan yola çıkarak katılımcılara “**Sosyal medyada yer alan; “Türk askeri Suriye’de savaşıyor. Suriyeli mülteciler ise sahillerde nargile içiyor, eli silah tutan her Suriyeli kendi topraklarını savunması gerekir”** şeklindeki tartışmaya nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna katılımcıların büyük bir kısmı bu tartışmanın haklı bir tartışma konusu olduğunu düşünmektedir. Sadece 4 katılımcı sosyal medyanın ve televizyonların böyle haberler yaparak halkı mültecilere karşı kışkırttığını düşünmektedir. Sosyal medyadaki söylemleri provakatif bulan katılımcılar sosyal medyadaki bu haberlerin halkı kışkırttığını düşünmektedir Sosyal medyadaki bu yaklaşımı 4 katılımcı hariç tamamı haklı bulmuş ve mültecilerin sahillerde nargile içmesinden rahatsız olduklarını söylemiştir. Katılımcılar Suriyelilerin Türkiye’ye alınmadan önce Suriye toprakları içerisinde onların mücadelesine destek verilmesinin daha doğru bir politika olabileceğinden bahsetmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların büyük bir kısmı mültecilerin sahillerde nargile içerek gezmesine ve kendi vatanı için mücadele etmemesine tepki göstermiştir. Savaşabilecek yaşta olan ve eli silah tutan her Suriyeli mültecinin geri gönderilip kendi ülkeleri için mücadele etmeleri gerektiğini düşünmektedirler.

Suriyeli kadın ve çocuklar hariç eli silah tutan genç Suriyeli erkeklerin askeri eğitimler alıp kendi toprakları için mücadele etmesi gerektiği düşüncesi oldukça yaygındır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, Suriyelilerin kendi vatanlarında mücadele etmeleri gerektiğini düşünenler, sahillerde nargile içen Suriyeli manzaraları karşısında rahatsız olduklarını dile getirmiştir.

Sosyal medyadaki bu durumu haklı bir yaklaşım olarak gören ve Suriyeli mültecilerin geri gönderilip kendi vatanlarını savunmaları için mücadele etmeleri gerektiğini düşünen katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 “Evet böyle bi durum var buna bizim şeyimizin de insanımızın da psikolojik olarak tepki göstermesi, sosyal medyada bunun köpürtülmesi normal olabilir.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Şimdi aslında o çok önemli bir şey. Adamlar memleketi istila olmuş, efendim yabancı unsular gelmişler yerleşmişler. Adam dediğiniz gibi efendim sefa sürüyorlar şeyde bile, yani mülteci halde bile sefa sürüyorlar. Zaten bunlar bu

sefayı sürmemiş olsalardı orda devletlerine milletlerine sahip çıksalardı Türkiye'ye hiç gelmezlerdi. Bunlar yanlış tabii? Orda mücadeleyi yap çoluğuna çocuğuna ailene sahip çık bunların görevi. Yanlış çok büyük yanlış. Bugün Türkiye bunları kabul etti, e her zaman kabul edemez ki Türkiye'nin de bir gücü var bir şeyi var. Bu yanlış. O gençleri ben hiç tasvip etmiyorum hallerini. O gençler ülkelerinin savunmasında yer almaları lazımdı. Çoluğunu çocuğunu tamam getir bırak buraya ama git orda devletini koru, milletini koru, toprağını koru, vatanını koru.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Türk askeri onlar için Suriye de savaşacak, Suriyeli mültecileri Türkiye bakacak, her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak ve ev sahipliği yapacak. Yaşlı, kadın ve çocuklar için yapılması gereken geçerli sebep. Gençler ve savaşabilme durumunda olanlar kendi topraklarını savunmalı. Kendi vatanına sahip çıkmayanların ülke sınırlarını başkaları çizer. Haklılık payı var çünkü vatan sevgisi imandandır. Bizim ülkemizin gençleri orda savaşacak sen o sahillerde gezeceksin bu da pek şey değil. Herkes ülkesini savunmak durumunda. Madem gençler yaşlılar çocuklar tamam orayı terk etti ama sizin orda vatanınızda mücadeleyi vermeniz lazım.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Tam olarak böyle olmasa da yaşanan olaylar bir gerçeği de içinde barındırıyor. Sonuçta askerlik çağında olan ve hiçbir işte çalışmadan sosyal yardımlarla yaşayan Suriyeli gençler var ülkemizde. Eğer ülkemize sadece kadınlar yaşlılar ve çocuklar gibi yardıma muhtaç olan insanlar sığınmacı olmuş olsaydı bunu konuşmuyor olacaktık.” (E,41, T1)

Katılımcı-6 “Şimdi haklılık payı var. Çünkü aşağı yukarı 10 senedir. Sen şimdi kendi askerini evladını yetiştiriyosun onun sınırlarını, ülke topraklarını korumaya gönderiyosun, kendi insanları aynı yirmi yirmibeş yaşında kendi silahlanıp gidip ülkesini korumuyor. Yani neticede herkes kendi doğduğu topraklara gidip kendisi koruyup kollaması gerekir. Ben nereye kadar onlara abilik yapıcım? Nereye kadar kendi ülkenin çocuklarını, askerlerini oralara gönderip de kanını heba etmesini hoş karşılayabilirim? Yani artık bunun çözülmesi gerekir. Çok uzadı bu iş.” (E,70, T1)

Katılımcı-8 “Bunları o zaman bizim izleyeceğimiz politikalardan bir tanesi bizim askerimiz nasıl onların vatanlarını korumak için oradaki büyük işkencelere oradaki büyük hadiselerle katıldıkları için, onlar nasıl katıldılarsa, o zaman da bunlar buna yönelik olarak eğitecekler ve onlara orada askeri konumda gereken

askeri eğitim verildikten sonra Türk askeriyle birlikte orada savaşması sağlanmış olabilirdi. Eğer bu sağlansaydı bizim için çok daha önemli olacak, onlar için de kendi vatanları, kendi milletleri için savaşmış olma onlara da onur kazandıracaktı.” (E,76, A1)

Katılımcı-9 “Doğru bakıyorum. Eğer nedir o, o adamı tutuyorsalar şeyin Suriye devlet başkanını, onun yanında olsunlar. Yok efendim ona karşıysalar gitsinler orda savaşsınlar. Benim Mehmetçiğimin orda ne hesabı var ne mülkü var. Niye şehit olsun orda Mehmetçiğim. Onlar gitsin bi savaşsın ilk önce onlar bi organize olsunlar. Delikanlı gençler denize giriyor, bizim Mehmetçiğimiz orda vuruluyor. Niye vurulacak? Yani tabi gelinen şu noktada Türk Askeri'nin orda olması mecburi. Niye? Artık bi hata yapıldı, büyük bir hata yapıldı bunu telafi etmek zorunda artık. Kürt devleti kuruluyor falan ama Suriyeli gençlerin delikanlıların biz artık bekçiliğini yapmak zorunda değiliz. Suriye'deki şeylerde diyor hatta 18 yaşının üstündekiler hemen gitmeli. Orası istiyor, Amerika gönder diyor, Rusya gönder diyor, Suriye gönder diyor, biz niye tutuyoruz bunları? Yani ordaki gençleri gitsin Esat affedicem diyor. Niye gitmiyorlar? Bunu anlamakta güçlük çekiyorum.” (E,63, T1)

Katılımcı-10 “Valla sorunun cevabı o işte. Bana sorduğun cevabı o. Aynen Türkiye'de de öyle bakıyorlar. Sen zaten soruyu hayatın içinden almışsın. Hayatın içinden aldığın için aynen öyle Türkiye'de de aynı şeyler konuşuluyor. Suriye ne demek? Kim yaşıyor orda yani? İsmi koyamazsan milletinin toprağının üzerine böyle sahip çıkamazsın gelirsin burada sahillerde nargile içersin bir de buradan azar işitirsin.” (E,82, H1)

Katılımcı-12 “Doğru bakıyorum. Şimdi bizim toplumumuzun elbetteki haklı bir serzenişi oluyor. Tamam siz zulme uğradınız biz sizin için mücadele edelim ama siz de en az bizim kadar kendi topraklarınız için mücadele edin konusundaki yaklaşımı çok yerinde. Bir de bu arkadaşlar doğru olmayan, yani sahillerimizde mangal yakmak işte ahlaka mugayyır demiyim ama çok da ahlaki olmayan şekilde bir gündelik yaşam profili sergilemeleri bizim toplumumuzda bu artan nefreti körüklemiştir.” (E,48, H1)

Katılımcı-14 “Ben onu baştan beri söylüyorum. Aynen karşıyım. Eli silah tutan insanın burada ne işi var? hadi yaşlılar, yaralılar sakatlar, aile, çocuk kaçtı. Bizim

insanımız olsaydı bunu asla yapmazdı çünkü ne Çanakkale'de kaçtı bizim insanımız ne Gelibolu'dan ne de Dumlupınar'dan kaçtı. Yani bizim tarihimizde öyle bir olay yoktur. O onlara mahsus ben hep kınıyorum hep eleştirmişimdir, iyi düşünmedim o konuda. O sözler haklıdır diyorum.” (E,66, T1)

Katılımcı-17 “Doğru bir teşhis, haklı bir yaklaşım.” (E,83, A1)

Katılımcı-29 “Aynen katılıyorum. Kendi vatanını bırakıp kaçan adam burada sahillerde nargile içiyor. Bu adamın Türk devletine gram faydası olmaz çünkü kendi toprağını bırakıp gelmiş adam sana mı faydası olacak? Benim askerim orada şehit oluyor gencecik evlatlarımın kanı akıyor bunlar gelmişler burada sahillerde insanları rahatsız ediyor nargile içiyor keyif yapıyor.” (E,66, T1)

Katılımcı-19 “Sosyal medyada yer alan ülkemizdeki Suriyeliler konusundaki bu tartışmayı çok da anlamsız görmüyorum. Çünkü ülkemizdeki Suriyelilerin çoğu genç olup savaşılabilecek yaşadadır. Özellikle ekonomik durumu iyi olan gençlerin sahillerde çok rahat bir hayat yaşamaları, Türk toplumunun bu konuyu tartışmalarına yol açmıştır.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Ya şimdi baktığımız zaman bunu söyleyen kişileri haksız görmüyorum. Niye? bakıyorsun gencecik Suriyeli çocuklar. Buralarda görüyoruz sahillerde parklarda falan nargile kafe falan. Adamlarda zaten nasıl bir nargile düşkünlüğü ve kültürü varsa onu da anlamış değilim onu da kafeler ağzına kadar dolu. Sınır ötesi operasyonda ülkenin güvenliğine yönelik yapılan operasyonlarda bizim gencecik çocuklarımızı orada savaşıyorlar şehit oluyorlar.” (E,41, H1)

Katılımcı-23 “Ben aynen o düşüncüyü sosyal medyada görmeden söylüyorum. Herkes vatanına yakışır. Gitsinler eğer mağdurlarsa karıları kızları çocukları burda bıraksın gitsinler savaşsınlar adam gibi! Yalı kazığı gibi burada nargile, sahillerde milletin karısını kızını seyretmesinler utanmazlar. Onlara ben Suriyeli olarak değil insan olmadıkları için tepki gösteriyorum, Suriyeli oldukları için değil. O Suriyeli olmasın Iraklı olsun, Iraklı olmasın Almanyalı olsun ya da bilmem nerele olsun. Bu şekilde hareket eden eğer mağdursa anasını karısını kızını getirsin bıraksın biz onlara şemsiye olalım, kendisi defolsun gitsin vatanını kollasın evladım. 1 milyon Suriyeli gelse önüme ben bu lafları gene aynen söylerim. Utanmazlar...” (K,81, H1)

Katılımcı-25 “Ya tabi orada sadece biz değil onların da mücadele vermesi lazım. Suriyelilerin içersinden belki bir ordu oluşturulabilir. O konuya bizler kadar onların da kendi vatanları için mücadele etmesi kanaatindeyim yani.” (E,61, A1)

Katılımcı-33 “Elbette her Suriyeli öncelikle kendi topraklarını savunmalı. Türkiye ancak talepleri halinde yardımcı olabilir.” (E,75, A1)

Katılımcı-34 “Şimdi bu söylemeyle olacak bir şey değil. Bu vatan duygusu tabii bir duygudur. Bu bizim milletimizin tarihi tecrübesi göz önünde bulundurulduğu zaman çok uygun bir davranış değil, onun için ben de yürekten arz ederim ki gitsin ülkelerinde savaşsınlar.” (E,62, A1)

Bizzat Suriye’ye gidip oradaki mücadeleye tanıklık etmiş olan (Katılımcı-13) orada gördüklerini ve yaşadıklarını anlatırken Suriye’de kendi toprakları için mücadele eden Türkmen gruplarının Araplara göre daha tutkun olduğunu belirtmiştir. Arapların kendi topraklarını savunma konusunda daha kaygısız davrandığını düşünmektedir. Aynı zamanda orada mücadele eden Türkmen tugaylarının yanında olan kolunda Türklüğün bir simgesi bozkurt armalı Arap askerler gördüğünü söylemiştir. Katılımcının görüşmeler esnasında araştırmacıya anlattığı Suriye’de yaşadığı anısı şu şekildedir;

Katılımcı-13 “Şimdi şöyle şimdi burada Irki özelliklerimizle gerçekten gurur duymamak elde değil. Çünkü bizzat gidip de gördüğüm için söylüyorum. Ama şunu da söyleyeyim. Evet bu tayfa var. Yani iri yarı, babayiğit falan. Ben hayatımda 1 2 defa Florya’ya gittim mesela ama orda daha dün gelmiş Suriyeli çimenlere uzanıp orda işte mesela çarşı lokantasında 20 lira olan bir yemeği 100 liraya yiyip oradan kahvesini içip denizi seyredebiliyor. Bunları görüyoruz. Boyunlarında da altın zincirlerle. Bunlar Suriye’nin zenginleri tabi ki. Aynı şekilde eli silah tutanlara gelince, ben mesela bizzat gördüm. Bizim oradaki işte Muntasır Tugayları, Fatih Sultan Mehmet Tugayları, Sultan Murat Tugayları, bunlarda mesela Türkmenler yanında Arapları da gördüm. Kolunda bozkurt armalı Arap asker de gördüm. Suriye’deki tugaylar. Ben mesela gördüklerime özellikle soruyodum hani komutanlarıyla görüştüğümüzde. O yüzden orda durum daha farklı. Orda bakış açısı şu: Orda mücadele eden gençlerimiz var ama nasıl? Adam mesela birinin kolu kopmuş işte o Türkmen Tugayında tekrar bizim devletimiz ona protez kol sağlamış, şunu yapmış bunu yapmış, orda Türkmen Tugayında tekrar savaşıyor mesela. Bu

dediğini doğru buluyorum. Araplar genelde bu konuda kaygısız davrandıkları ortada. Türkmenler bu konuda çok tutkun, çünkü Türk'ün Türk için vatani bir namus meselesidir. Şimdi orda bizim Türk soydaşlarımız çok daha vatanperver davrandılar. Hatta sadece çocuklarını Türkiye'ye getirip Türkiye de okutup, kendileri gidip orda savaştılar, ailelerinden ayrı bir şekilde ve kesinlikle Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin eli silah tutanlar gitmeli ama geri dönmek şartıyla. Eğer biz onlara askeri eğitim vererek orada Suriyeli Tugaylar kurup hadi gidin savaşın dersek tekrar geri gelme şansları varsa o zaman bizim başımıza bela olurlar. Bu sefer hani silah kullanmayı bilen bir potansiyel tehlike oluşmuş olur.” (E,44, T1)

Medyada yer alan haberlerin, halkı mültecilere karşı kıskırttığını ve bu tür haberlerin provokatif olduğunu düşünen katılımcılar fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-5 *“Halkı uyandırmaktan çok kıskırtmaya yönelik tartışma olarak görüyorum. Bunlara itibar etmem.” (E,60, T1)*

Katılımcı-16 *“Bu tür söylemleri kısmen doğru, kısmen de provokatif buluyorum. Gerçekten de bizim evlatlarımız şehit olurken onların nargile ile plajlarda olması abes olsa da bu tür söylemlerin insanları kıskırtmaktan başka bir hizmeti olmaz. Bunları gündeme getirmek 4-5 milyon mültecinin içindeki 100-200 tanesinin davranışından yola çıkarak tümünü yargılamaya sebep olur.” (E,43, T1)*

Katılımcı-31 *“Birkaç kötü örnek, örnek oluşturmaz. Ancak Türk askerinin Suriye’de izlenen yanlış politikalar sebebiyle şehit düşüyor olması gerçekten çok üzücü. Suriye ile anlaşmanın ve Suriye’nin toprak bütünlüğünün korunması için gerekli politik önlemler alınmalı.” (K,58, A1)*

Katılımcı-32 *“Sığınmacılara haksızlık olur. Tek tek vatandaşların örgütlenmesi ve kendi topraklarını savunması kolay değil. Her ülkenin bir Atatürk’ü çıkamıyor.” (E,64, A1)*

Sosyal medyada yer alan bu soruyu çalıştığı iş yerindeki mültecilere kendisi soran (Katılımcı-30) onlara “neden buraya geldiniz?” şeklinde yönelttiği soruya “daha çok maddi olanaklar için geldik” cevabını almıştır. Katılımcının iletişimde olduğu Suriyeli mülteci askerliğini yapmadığını, ayrıca Türkiye’de çalışarak kazandığı paraları Suriye’deki ailelerine gönderdiğini söylemiştir. Türk askerinin Suriye’de şehit olup Suriyeli mültecilerin ise Türkiye’de gezmesini haksızlık olarak

değerlendiren katılımcı herkesin kendi vatanını savunması gerektiğini, bunu da dinin emrettiğini ifade etmiştir.

Suriyeli mülteci ile arasında geçen diyalogu görüşmeler esnasında araştırmacıya anlatan katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-30 “Şimdi ben bunu tabi bulunduğum şirketlerde çalışanlara da zaman zaman soruyordum. Niye? Çünkü askerlik yaptın mı diyorum? Hayır yapmadım diyor. Peki niye burdasın? Param yoktu orda geçinemiyoduk buraya geldik para kazanıyoruz ve burda kazandığımız parayı da orda bulunan annemize babamıza hanımımıza gönderiyoruz diye söylüyorlar. Yani bizim ülkemizdeki çalışıp emeklerinin karşılığını aldıkları paraları bizim ülkemizde harcamıyorlar, kendi ülkelerine gönderiyorlar. Şimdi bunları düşündüğümüzde, kişi askerlik yapmamış, vatanını savunmamış, toprağını savunmamış, annesini babasını bırakıp buraya gelmiş. Böyle bir tarafları da var. Yani geliyor buraya, çalışıyor, geziyor, affedersiniz kızlarımızla erkeklerimizle çeşitli şeyler de yaşıyorlar. Bunların devamında kendileri burada her türlü rahatı yaşıyorlar. Bizim Mehmetciğimiz, gencimiz, bizim bu ülkenin yarınlarında çaba sarf edecek olan çocuklarımız gidip onların ülkelerini savunurken şehit oluyorlar. Böyle bir şey olmaz! Böyle bir haksızlık olmaz! Buna bir Türk insanı olarak ne benim vicdanım kaldırır ne de açıkçası dinen böyle bir şey yapılmaz, olmaz. Dinimiz de buna karşı çıkıyor, çünkü vatanını savunmak orada şehit olacaksın olmak en kutsal şeydir. Yapılması gereken bu zaten.” (E,65, A1)

Suriye konusunun görünenden daha büyük tehlikeler barındırdığını düşünen katılımcılar, bunu küresel güçlerin kendi hakimiyetlerini sağlamak amacıyla kurguladığı büyük bir oyun olarak görmektedir. Bu nedenle Suriye meselesine yalnızca mültecilerin kendi topraklarını savunması yönünde değil Türkiye'nin kendi topraklarını korumak için Suriye de varlığını sürdürdüğünü düşünmektedir. Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-11 “Biz insanlık olarak dış tehditlere karşı biz ülkemizi savunuyoruz yani Suriyeliler ikinci planda gelir. Ama bu durum öyle bir konuma geldi ki hem dış tehditlere karşı kendini korumak zorundasın hem de Suriyelilere karşı kendini korumak zorunda kalıyorsun. Yani cephe çift oldu.” (E,64, H1)

Katılımcı-27 “Türk askeri dünyanın neresinde olursa olsun, kendi güvenliğimizi tehdit eden unsurlar karşısında elbet görevini yapacaktır. Ancak; Suriye konusu bizim algıladığımızdan çok daha büyük ve tehlikelerle dolu, küresel güç odaklarının kendi hâkimiyetlerini tesis etmek üzere kurguladığı büyük oyunun bir parçasıdır. Sosyal Medyada yer alan tartışmaların tümü olmasa bile bir kısmına elbette şahit oluyoruz. İstanbul’un göbeğinde ve elit bir semt olan Yeşilyurt sahil bandında mangal yakılmaması ile ilgili tüm uyarılara rağmen mangal yakıp nargile içerek keyif yapan Suriyelileri izlemek elbette acı veriyor.” (K,63, H1)

Günümüzde en çok mülteci bulunduran ülke Türkiye’dir. Avrupa sınırlarına geçmek isteyen mülteciler özellikle Yunanistan güçleri tarafından sert karşılanmış, sınırı geçip Avrupa’ya gitmek isteyen birçok mültecinin tekneleri ya batırılmış ya da türlü müdahaleler sonucu kaba kuvvet kullanarak Türkiye’ye geri gönderilmiştir. Yunanistan Avrupa’ya geçmek isteyen mültecilerin içinde olduğu şişme botları patlatılmış ve birçok insanın boğularak ölmesine neden olmuştur. Türkiye ile AB arasında mültecilerin Türkiye’de tutulması için Avrupa’nın Türkiye’ye maddi destek sağlaması konusunda anlaşmalar yapılmış ancak bu anlaşmalara AB ülkeleri ya uymamış ya da gönderdikleri miktar Türkiye’nin harcadığı paranın çok az bir kısmını karşılamış ve yetersiz kalmıştır.

4.7.3. Avrupa Sınır Kapısı Politikası

Katılımcılara sorulan “*Sizce, Türkiye 4 milyona yakın Suriyeli mültecinin Avrupa’ya açılan sınır kapılarını açma politikasını kullanmalı mı? Neden?*” sorusuna görüşme yapılan Türk Ocağı üyelerinden 4’ü bu politikanın uygulanıp mültecilerin Avrupa’ya gönderilmesini, 4’ü böyle bir politikanın kullanıldığını ancak Türkiye’nin bu durumu eline yüzüne bulaştırdığını, 3’ü Ensar-Muhacir anlayışı ile mültecileri ülkemize aldığımızı ve bu insanları çıkarlarımız için bir silah ve tehdit unsuru olarak kullanmamızın doğru olmayacağını, 1 kişi ise Avrupa’ya değil, kendi ülkelerine gönderilmeleri konusunda bir politika izlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Suriyelilerin Avrupa’ya gönderilmeleri konusunda fikir belirten katılımcılardan 1 kişi mültecilerin kendi topraklarından kaçmasının zaten Avrupa, Rusya ve yabancı güçlerin yürüttüğü politika sonucunda meydana geldiğini ve Türkiye’nin sınır kapılarını açıp bu yükü o ülkelerin de taşıması gerektiğini belirtmiştir.

Aydınlar Ocağı üyeleri düşüncelerinin de Türk Ocağı üyeleri ile benzer olduğu tespit edilmiştir. 1 katılımcı böyle bir politika izlemenin başta mümkün olduğunu ancak avantajımızı kaçırdığımızı düşünmektedir. 1 katılımcı böyle bir politikanın izlendiğini ancak başarısız olduğunu, 1 katılımcı böyle bir politika kullanmamak gerektiğini, 3'ü böyle bir politika kullanmak gerektiğini, 1 katılımcı ise mültecilerin Avrupa'ya geçerken öldürüldüğünü düşünmektedir. Ayrıca Türkiye'nin mültecileri korumak konusunda çok iyi bir tutum sergilediğini belirtmiştir.

Her iki kuruma da üyeliği olan katılımcıların da yukarıda belirtilenler ile aynı düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir.

Görüşme yapılan bütün katılımcılar arasında üç ayrı görüş ortaya çıkmıştır. Birincisi: sınır kapılarının açılıp Suriyelilerin Avrupa'ya gönderilmesinin doğru bir yaklaşım olduğu. İkincisi: böyle bir politika izlemenin yanlış olduğu. Üçüncüsü ise: Türkiye'nin Avrupa'yı daha önce zaten böyle bir politikayla tehdit ederek sınır kapılarını açtığını ancak bu politikasında başarısız olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Sınır kapılarını açıp Suriyeli mültecilerin Avrupa'ya gönderilmesi gerektiğini düşünen katılımcılar bunun nedenlerini şu şekilde açıklamıştır. Birincisi, Suriyeli mültecilerin yerlerinden edilmesi Avrupa'nın ve yabancı güçlerin politikasının bir sonucudur. Bu nedenle kapıların açılıp bu yükün onlar tarafından da paylaşılması gerektiği düşünülmektedir. İkincisi, Suriye'deki savaşın bu kadar uzayacağı tahminlerin ötesinde bir sonuç ortaya çıkartmıştır. Türkiye'deki Suriyelilerin nüfusları göz önüne alındığında Türkiye'nin bu kadar çok mülteciye bakacak gücü yoktur. Avrupa'nın Türkiye'ye söz verdiği yardımları yapmadığı için sorumluluk olarak Suriyeli mültecileri kendi sınırları içine alması gerekmektedir. Üçüncüsü, mülteci krizini dünyanın daha iyi anlayabilmesi için sınır kapıları açılmalı. Dördüncüsü, Türkiye'ye giriş yapan mültecilerin Türkiye'den çıkış yapabilmeleri de gerekir. Bu nedenle Türkiye'ye sınır kapılarını açmalıdır. Katılımcılar, belirttikleri bu nedenlerden dolayı Türkiye'nin Avrupa'ya açılan sınır kapılarını kapatmak yerine açması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-2 “Şimdi tabi onu uygulamak lazım. Özellikle Avrupalılar. Avrupalı bugün şimdi bu insanları mağdur eden, bunları yurdundan edenler Avrupa politikasıdır. İşin derinlemesine indiğin zaman Avrupa'nın politikasıdır, yabancı

güçlerin politikasıdır, Rusya'nın politikasıdır. Gayet tabii açıp kapıları onları göndermek lazım oraya. Kaynak, yani ana kaynağı buraya gelmelerinin sebebi onlardır Avrupalı ve Rusya falan filandır yani. O halde açıcaksın kapıları onlar da bu şeyi paylaşıcak. Bu zulmün neticesini paylaşacaklar.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Kullanmalı. Suriye'deki iç savaşın bu kadar uzayacağı ön görülüyordu. Kısa zamanda iktidar değişikliği olacak ve iç savaşın biteceği hesap ediliyordu. Haliyle Avrupa ülkeleri de verdikleri sözleri tutmadıkları ve Türkiye'ye taahhüt ettikleri maddi yardımları vermedikleri ifade ediliyor. Türkiye mültecileri tek başına barındırıp, bakacak, sağlık, eğitim, beslenme gibi her türlü ihtiyaçlarını karşılayıp yapacak, Avrupa sorumluluk almayacak bu doğru bir yaklaşım ve çözüm yolu değil. O zaman bu Suriye iç savaşına sebep olan ülkeler de mülteciler almalı. Türkiye madem herkes bu işin içindeyse, Türkiye'ye gerekli taahhütler yapılmışsa açabilir. Türkiye niye şey yapıyor? ekonomik olarak Türkiye bu kadar şeyi kaldıramaz yani Türkiye. Ya bu savaşı bitirin ya bu kozu kullanması doğru bir şey yani Türkiye'ye siz taahhütler yapıyorsunuz göndermiyorsunuz e savaşta durmuyor ya bu savaşı bir an önce durdurmak için Türkiye elinden geleni yapması lazım.” (E,64, T1)

Katılımcı-7 “Öncelikle ülkemize girişleri engellenmeli idi. Dünya ya durumu anlatmak için bazı sınır kapıları açmalı idi.” (E,61, T1)

Katılımcı-8 “Şimdi o belki başlangıçta bi fırsat olabilirdi. Türkiye'nin de yararına olabilirdi, Türkiye'nin bu konuda avantajı olabilirdi, biz o avantajların hepsini kaçırmış olduk.” (E,76, A1)

Katılımcı-18 “Evet, sınırı kapatması bana göre yanlıştır. Nasıl Türkiye'ye giriş yapıyorlarsa Çıkış da yapabilmelidirler. Türkiye AB sınırları göçmenlere karşı korumak zorunda değildir. Türkiye bu politikadan vazgeçmelidir.” (E,60, H1)

Katılımcı-19 “BM, ABD ve AB, Türkiye'yi Suriyeli sığınmacıların jandarması olarak görmüşler ve ülkemizdeki Suriyelilerin getirdiği mali külfeti paylaşma konusunda taahhütte bulunmuşlardır. Fakat verdikleri sözleri ve sorumlulukları yerine getirmemişlerdir. Buna karşı yapılacak en etkili yolun Avrupa'ya açılan sınır kapılarını açma politikasını kullanması olduğunu düşünüyorum.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Ben en başından beri zaten kesinlikle sınır kapılarının açılması gerektiğine inanıyorum. Ya adam diyor ki ben senin ülkende durmak istemiyorum,

Avrupa'ya gitmek istiyorum, biz diyoruz ki adama yok burda durcan. Kardeşim! Benim vatandaşım değil! Benim ülkemde de durmak istemiyorsa ben onu niye burada zorla barındırıyım ki? Haliyle kaçak yollardan geçmeye teşvik ediyor, botlarla batanları görüyorsunuz onlar da mülteci. Buna niye izin veriyon? Açarım ben kapıları. Sayın Cumhurbaşkanı Avrupa'da Merkel'e sürekli bu konuda şikayette bulundu işte verdikleri sözleri falan tutmadılar. E madem verdiğin sözü tutmuyosun o zaman kapıları da açarım. Zaten bi ara tepkiler yükselince kapıları kısmen açtık bir hayliside gitmeye çalıştı. En başında bunu yapmak lazımdı. Kalmak istiyosa buyursun kalsın, gitmek istiyorsa Allah selamet versin demek lazım yani.” (E,41, H1)

Katılımcı-22 *“Türkiye bu kadar yükü kaldıramaz. Açsın tabii ki kapıları...” (K,57, T1)*

Katılımcı-23 *“Açarım diyosa da açması lazım. Ben ne yalancıyı severim ne de liyakarı severim. Madem açarım diyor, aç gitsinler. Eğer bir yerde yapıcım diyosa yapsın onlar da boyunun ölçüsünü alsın, onlarda burda el bebek gül bebek bakılmaktan orayı görsünler itilip kakılmaktan boyunun ölçüsünü alsınlar. Burada bakıyoruz da affedersin orda bunların yüzüne bile tükürmezler.” (K,81, H1)*

Katılımcı-24 *“Şey olarak kullanarak Avrupa'yı da tehdit etmeli. Sınır kapılarını açarım diye.” (E,55, A1)*

Katılımcı-28 *“Mümkünse Avrupa'ya gitsinler.” (K,62, T1)*

Uluslararası kamuoyunun mülteci krizine yaklaşımı, sınırlı miktarda yapılan maddi yardımlardan öteye gitmemiştir. Batılı devletler, mültecileri kendi sınırlarında barındırıp onlara ev sahipliği yapan ülkelerde koruma altına alınan mültecilerin kendi sınırları içerisine yerleşmesi konusunda görmezden gelmektedir. Tecrübeler sonucunda elde edilen bilgiler göstermektedir ki, göç politikalarının sertleşmesi ve sınır önlemlerinin arttırılması, insan kaçakçılarının işine gelmiştir. Türkiye'den veya başka ülkelere Avrupa'ya göç etmeye çalışan mülteciler yasal olmayan yollara başvurarak Avrupa'ya gitmek için çaba göstermektedir (Demir ve Soyupek, 2015, s. 20)

Son yıllarda Lübnan, Libya ve Türkiye'den deniz yoluyla Avrupa'ya geçmek isteyen Suriyeli mültecileri taşıyan birçok gemi olduğu görülmektedir. Avrupa'nın duvarlarını aşanlar olduğu gibi, Avrupa'ya geçemeyip duvarın gerisinde kalan ancak

geçmek için çaba sarf eden daha çok mülteci olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir (Demir ve Soyupek, 2015, s.20).

Mültecilerin Avrupa'ya geçmek için kullandığı 3 büyük rota bulunmaktadır.

- Bunlardan birincisi, Libya başta olmak üzere Tunus ve Mısır'dan kalkan ve İtalya ile Yunanistan'ı hedefleyen rotadır.
- İkincisi, Fas ve Cezayir'den başlayarak İspanya veya Fransa'ya hareket eden teknelerin rotasıdır.
- Üçüncü ve son rota ise, son yıllarda en çok kullanılmaya çalışılan, Türkiye'den başlayıp Yunanistan'ı Arnavutluk, Sırbistan ve Macaristan üzerinden Avrupa içlerine ulaşmaya çalışan mültecilerin rotasıdır (Demir ve Soyupek, 2015, s. 20).

Mültecileri böyle bir politikada kullanmanın doğru olmadığını düşünen katılımcılar: böyle bir politika kullanmanın, Suriyelilerin Avrupa için bir tehdit unsuru olduğunu kabul ettiğimiz anlamına geleceğini ve Türkiye'nin Ensar-Muhacir anlayışı politikası ile ülkeye aldığı insanlara karşı bir tezat oluşturacağını ifade etmişlerdir. Ensar-Muhacir anlayışı ile Türkiye'ye kabul ettiğimiz insanları Avrupa'ya bir tehdit unsuru olarak kullanmamızın doğru olmadığını belirten katılımcılar Türkiye'nin sınır kapılarını açmakla Avrupa'yı tehdit etme politikasından vazgeçmesi gerektiğini düşünmektedir. Avrupa'yı sınır kapılarını açarak Suriyeli mülteciler üzerinden tehdit edilmesine karşı çıkan katılımcılar bunun nedenini şu şekilde açıklamıştır; Avrupa'yı böyle bir meselede tehdit etmemiz Suriyeli mültecilerin bir tehdit yarattığını kabul ettiğimiz anlamına gelmektedir. Peki ya Suriyeli mülteciler Avrupa için bir tehdit unsuruysa, yıllardır Türkiye'de yaşayan milyonlarca Suriyeli mülteci Türkiye için bir tehdit unsuru değil midir? Gibi bir sonuç çıkartmamıza neden olmuştur.1 katılımcı ise kapıların açılıp kimin nereye gittiğine bakılmaması gerektiğini ve insanları sürekli aç kapa politikasıyla kullanmanın doğru olmadığını belirtmiştir. Ayrıca böyle bir politika izlenmemesi gerektiğini düşünen katılımcı Suriyelilerin Avrupa'ya değil de kendi topraklarına gönderilmesini daha doğru bir yaklaşım olarak görmektedir. Avrupa'ya açılan kapının kültürel kimlik açısından bir tehdit oluşturduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 “Şimdi bu bir bu aslında kendi içimizde bir tezat olur. Bir taraftan kendimizi ensar yerine koyucuz ve bunlara kardeşlerimiz dices biz kardeşlik sebebiyle bunları içimize alıyoruz dices, bir taraftan da Avrupa ile olan münasebetlerimiz şey yaptığında yani biraz limonileştiğinde bunu oraya karşı tehdit unsuru... kendi içinde bi tezattır. Bu bakımdan ben onu çok doğru bulanlardan değilim.” (E,75, H1)

Katılımcı-4 “Evet kullanmalı dersek Suriyelilerin Avrupa için bir tehdit olduğunu kabul etmiş oluruz. Peki Avrupa için tehdit olan bu nüfus bizim ülkemiz için de tehdit değil midir? Türkiye böyle bir yöntemi uygulayacaksa en başta kendi uyguladığı politikaya yani insani yaklaşım, Ensar-Muhacir anlayışına tezat oluşturur. Evet 4 milyon insan, aslında daha fazla 6 milyon civarında bir nüfus koca bir nüfus ülkemiz açısından bir tehdittir. Ensar muhacir yaklaşımıyla bu mesele çözülmez, çözülemez de zaten.” (E,41, T1)

Katılımcı-9 “Bunlar basit şeyler. Avrupa’yı beklemek diye bi problemi yok Türkiye’nin olmamalıydı yani yanlış yaptı. Paraya sattı. Bu çok çirkin bir şey. Parayı da alamadı. Türkiye bekçi değil ki. Sahil güvenliği hatta kara sınırları dışında bile insanları aldı getirdi şey yaptı falan. Hiç boş ver nereye gidiyolarsa gitsinler artık yani bu kadar şey de doğru değil. Haa kimse Türkiye’ye de aç kapa haczi yapmaması lazım. Devlet ciddi bir şekilde yönetilmeli, akılcı şekilde yönetilmeli, bir bütünlük içerisinde olmalı, aç kapa aç kapa oyuncak. Biz hani şey gibi bir karşı koz gibi kullanmak da doğru değil. Devlet devlet gibi hareket etmeli diye düşünüyorum. Kapıyı kapatmalıydı kapatmamalıydı o açıktır banane ya herkes kendi güvenliğini korusun. Ben ancak Türkiye Cumhuriyeti’nin korumakla mecburiyetidir. Devlet onun için var. Yabancıları Avrupa’ya Yunanistan’a, Bulgaristan’a ya da İtalya şunu bunu İsviçre’yi, Almanya’yı değil.” (E,63, T1)

Katılımcı-12 “Bunu doğru bulmuyorum, yani şöyle doğru bulmuyorum. Açıcaksan zamanında açsaydın gitseydi yani, biz bu maliyeti çekmeseydik. Eğer bunu bir uluslararası şantaj malzemesi olarak kullanıyosak çok ahlaki bulmam ama sınır kapılarının baştan kapanmasını doğru bulmazdım. Yani bunlar kalmazdı, yani mülteci içinde düşünün şöyle empati yapın, niye Türkiye’de yaşasınlar? Avrupa’da Euro ile dolar ile maaş alacak falan filan. İşte o zaman bizim sosyal maliyetimiz bu denli olmicaktı, bunu yapıcaktınız keşke baştan yapsaydınız. Kapıları kapatmasaydınız. Niye siz o zaman Avrupa birliğini korumak ya da o toplumların

sosyolojisini kollamak gibi bir uğraş içinde oldunuz da kapıları kapattınız? Kapatmasaydınız. Bugün Türkiye’de belki 1 milyon mülteci olurdu, hiçbir sorun da yaşamazdık. Belki 500 bin olurdu kalmazdı yani. Çünkü kapıları açtığınızda Türkler bile giderdi. Yani bırakın Suriyelileri Türkler bile giderdi. Birkaç tane olay da yaşandı. Biz Suriyeli mülteciyiz diye Türkler de aralarında birtakım ülkelere iltica etmeye çalıştılar.” (E,48, H1)

Katılımcı-17 “Böyle bir politika kullanmamalı. Geldikleri yere göndermeli, Avrupa’ya değil. Avrupa’ya açılan kapı, kültürel kimlik bakımından yok olma kapısıdır.” (E,74, A1)

Katılımcı-34 “Türkiye’nin böyle bir politikayı kullanabilmesi mümkün değil. Şimdi bu sadece lafta kalan bir şey. Kapılar zaten açık... açık olmayan bir karayoluyla, kapıkule de mesela oraya toplayıp da hadi gidin diye arkalarından kovalamak var ki bunlar zaten olan şeyler, bunlarla sonuç alınması mümkün değil.” (E,62, A1)

Türkiye’nin sınır kapılarını açıp Suriyeli mültecileri Avrupa’ya göndermekle tehdit ettiği bir politika izlediğini ve bu politikada başarısız olduğunu düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-5 “Kullandı, eline yüzüne bulaştırdı. Bu arada salgın da çıktı. Pek bir işe yaramadı galiba. Belki Avrupalıları ve Yunanistan’ı, Bulgaristan’ı biraz korkuttu. Bu arada punduna getirdi Ayasofya’yı ibadete açtı. Bence iyi oldu bazı açılardan... Özellikle Yunanistan’a karşı izlenen politikayı beğeniyorum.” (E,60)

Katılımcı-6 “Yapamadı zaten. Eline yüzüne bulaştırdı. Açtı da noldu? Gittiler mi? gitmediler.” (E,70, T1)

Katılımcı-13 “Yani onu denedik olmadı gördüğünüz gibi. Yunanistan’la denedik olmadı. Çünkü onlarda bizde olan merhamet yok. Yani o Türklükten Müslümanlıktan kaynaklanan veya İslamiyet’ten önceki hasletlerimizden olan, Dünyaya nizam verme, Dünyayı sahiplenme, bizim ülkümüz bu olduğu için hani böyle konularda daha kapsayıcı düşünüyoruz sorumlu düşünüyoruz. Türk Ocakları da böyledir. Sadece Türk milletinin faidesine çalışır der Türk Yurdu Dergisi ilk kapağında ama tüzüğünde de der ki, beşeriyetin mutluluğunu amaçlar der. Yani bütün insanlığın mutluluğunu amaçlar der. Yani şu anda kontrolsüz aldıktan sonra bunu kontrollü salsak bile bizim bu işin içinden çıkmamız mümkün değil. O yüzden o

sadece bir siyasi dış politika da bir tehdit unsuru olabilir, onun da bir fayda sağlayacağını düşünüyorum bu saatten sonra.” (E,44, T1)

Katılımcı-31 “Denedi netice alamadı. Avrupa kontrolsüz ve vasıfsız almaz. Türkiye sorunu diplomasi ile çözmeli.” (K,58, A1)

Katılımcı-32 “Ciddi ve tutarlı olsa, stratejik bir oyunun içinde bu tür hamleler yapılabilir. Ama Türkiye böyle yap(a)madı. Sonuç alamayacağı hamlelerle kendisine güldürdü.” (E,64, A1)

Katılımcı-33 “Onlar adı üstünde mülteci, bir ülkeye iltica etmek isteyen insanlar. Nereye gitmek istiyorlarsa gidebilmeliler. Kabul etmeyen ülkenin sorumluluğunu Türkiye üstlenemez. Türkiye geçişe kapatması, onları ülkelere istemeyenlerin arzusu ve iktidarın gelir beklentisi olmalı. Sınır kapıları açılmalıdır. Nitekim açıldı fakat sonra geri adım atıldı” (E,75, A1)

Mültecilerin Avrupa’ya geçerken öldürüldüklerini ifade eden katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-15 “Şimdi insan haklarının savunuculuğunu yapan Avrupa Birliği’nin bu tutum karşısındaki tavrını zaman zaman gördük. Kapıları kapatmanın ötesinde bir de zorlamalara tabi tutuldular. Ege kaçma nedeniyle botları batırıldı, öldürüldü. Dolayısıyla bu işin lafazanlığını yapanlar uygulamada maalesef sınıfta kaldılar. Türkiye bu konuda bana göre sınıfı geçen ülkelere biridir.” (E,69, A1)

Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin sayısının resmi rakamlara göre 4 milyon değil 10 milyon olduğunu belirten (Katılımcı-30), Suriyeli nüfusunu Türkiye’nin kaldıramadığını, hiçbir Arap ülkesinin Suriyeli mültecileri kabul etmediğini, sadece Türkiye’nin kabul ettiğini belirterek, eğer hükümet güçlü ise sınır kapılarını açıp komşu ülkelere Suriyeli mültecilerin gönderilmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Katılımcı-30 “Şimdi rakam 4 milyon değildir. Benim şahsi görüşüm 10 milyondan aşağı değil bunlar. Bu 10 milyondan aşağı olmayan nüfusu bir daha söylüyorum bu ülke, hele birçoğu da İstanbul’da, kaldıramıyor. Şimdi sınırlarımızın, yani Yunanistan tarafı olur, Bulgaristan tarafı olur, kardeşim sadece bakın sadece 10 milyon Suriyeliyi biz almışız. Peki hiçbir Arap hiçbir Suriyeli var mı acaba diye sormak lazım, araştırma yapmak lazım. Benim bildiğim kadarıyla ne Arabistan’ı ne Kuveyt’i ne Dakar’ı yani orda kimler varsa Birleşik Arap Emirlikleri dahil orada, en

zengin ülkeler dahil orada, hiçbir tane Suriyeliyi kabul etmediler. Şimdi onların kabul etmediği yerde biz açmışız kapımızı, onlar da Müslüman? Biz açmışız kapımızı almışız biz beslemişiz ve 50 milyar dolarlık harcama yapılmış. Benim torunlarıma sizin çocuklarınıza bundan sonra yapılacak olan yatırımları yapamamak demektir. Peki bunun karşılığını niye biz vermişiz? Ee tamam onlar da işte mezhep farklı da olsa Müslüman demişler almışlar. Orda kendi vatanlarında savaş var demişler almışlar. Savaştan kaçmış bunlar? Ayrıca Suriyeli mülteciyi gönder bakalım Ermenistan'a, gönder bakalım Rusya'ya, gönder bakalım Gürcistan'a, gönder bakalım İran'a, gönder bakalım Bulgaristan'a Yunanistan'a. Kimse kabul etmiyor. Şimdi Avrupa Birliği bize ne dedi? Dedi ki size belirli miktarda para verelim işte o da 4 milyar dolar mı ne artık tam bilmiyorum ama onlarda bildiğim kadarıyla gelmedi. Şimdi bunu niye? Alın bu parayı siz ülkenizde besleyin bunları. Peki biz 50 milyar dolar verdik diyoruz gelen para 5 milyar dolar. Ne olacak bu? Olmaz... afedersin hükümet güçlüyse aç kapıları gönder kardeşim, yapman gereken bu.” (E,65)

Mültecilerin Avrupa'ya geçerken yakalandığına şahit olan (Katılımcı-10) anlattığı anısı ve düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-10 “Türkiye kapıları açmış mı açmamış mı onu da bilmiyoruz yani. Ha? Şimdi Türkiye kapıları açmamış olsa o kadar adam denizlerde gidip boğulur mu? Oralara gidebilir mi? sınırdan geçebilir mi? ben geçen yaz Ayvalık'a gitmişim, Ayvacık diye bir yer var. Hep oradan kaçıyolar zaten. Orda çay bahçesinde iskele var çay bahçesinde oturuyoz bir de baktık denizden motor geldi. Suriyeliler... yakalamışlar botla... onları tek sıra yaptılar indiriyolar onları görüyoruz. Ertesi gün öbür taraftan başkası kaçıyo. İşte bak dikkat et bu adamlar hepsi Müslüman dimi? Kaçtığı ülke gitmek istediği ülke neresi? Hristiyan ülkeler. Şimdi işte sahip çıkmazsan vatanına bura benim demezen, orayı imar etmezsen, adam ufacak bi bahçe alıyo ufacak bi ağaç dikiyo sahip çıkıyo. Onu adamdan alabilir misin? Bunlar vatan benim diyemeyince işte, bura benim diyemiyor yani. Arapsan Arabistan de yani. Kendi adını koy oraya. Koyamayınca işte böyle sahipsiz, vatansız gibi bunlar yani. Avrupa'ya gitmesine Türkiye izin veriyomu vermiyor mu? Kağıt üzerinde vermiyor. Avrupa'ya bırakmayız demişiz. Onun için de para almışız. Onlarda bakmışlar bunlar gene geçiyor oradan. Boşu boşuna para vermeyelim demişler. Onun için para da vermiyorlar şimdi. Onları da biz sıkıştırmıyoruz onlarda gidiyor

arada bi yakalıyoz getiriyoz. Onları da ölüm tehlikesi olanları yakalıyoruz. Çoğu gidiyor.” (E,82, H1)

Türkiye'nin AB ile bu yükü paylaşmaya çalıştığı gibi görünen anlaşma, bu yükün daha çok Türkiye'nin üstlenmesini öngören bir görüntü çizmektedir. 16 Aralık 2013'de imzalanan Geri Kabul Anlaşması, o dönemdeki şartlarda bile çok tepki toplamıştır. Aradan geçen 8 yıllık sürede resmi rakamlara göre Türkiye 3.5 milyondan fazla mülteciye kapılarını açmıştır. Bu yeni şartlar doğrultusunda, AB'nin Türkiye'ye vizelerin kaldırılması karşılığında şart koyduğu Geri Kabul Anlaşmasının Haziran 2016'de uygulanmaya başlaması planlanıyordu. Bu tarihten itibaren AB ülkeleri (Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka hariç) diğer ülkeler Türkiye üzerinden düzensiz yollarla giden mültecilerin ve vatansızların geri alınmasını talep edebilecektir (Demir ve Soyupek, 2015, s.35).

Türkiye'nin imzaladığı Geri Kabul Anlaşmasının uygulanmasında büyük sıkıntılar çektiği bilinmektedir. Örneğin, Yunanistan ile yapılan anlaşma çerçevesinde birçok iade talebi reddedilmekte, bu da anlaşmanın iyi bir şekilde uygulanmadığı için tepki çekmesine neden olmaktadır. AB devletleri, geri kabul anlaşmasının uygulamaya girmesinden sonra, kısa zamanda çok sayıda göçmenin Türkiye tarafından geri alınmasını talep edebilecektir (Demir ve Soyupek, 2015, s.36).

Avrupa Birliği'nin Türkiye ile yaptığı anlaşma, kamuoyunda Türkiye'nin tampon bölge haline gelmesine zemin oluşturan bir pazarlık olarak algılanmıştır. Bu bağlamda, finansal yardımla mülteci krizinin en azından AB için bir sorun olmaktan çıkarılmak istendiği algısı uyandırmaktadır (Demir ve Soyupek, 2015, s. 34).

Yapılan görüşmeler sonucunda; Türkiye'nin Suriyeli mültecileri Avrupa'ya açılan sınır kapılarını açmasını bir tehdit politikası olarak kullanmamız gerektiğini düşünen kişiler olduğu gibi, bu politikanın insani olarak doğru olmadığını düşünen kişiler olduğu da tespit edilmiştir.

Katılımcılar, korumak amacıyla ülkeye aldığımız mültecileri hem Ensar-Muhacir politikasıyla yardım ettiğimizi hem de onları bir tehdit unsuru gibi gösterip “sınır kapılarını açarız Avrupa'ya giderler” şeklinde söylemlerin yanlış bir politika olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak bu kadar çok mülteci barındırmak Türkiye'ye de ekonomi ve güvenlik açısından sorun yaratmaktadır. Gayri resmi rakamlara göre

ülkede 5-6 ile 10 milyondan fazla Suriyeli mülteci olduğu düşünölmekte ve bu yükü artık Türkiye tek başına kaldıramamaktadır. Bu düşünceyle beraber mültecileri Avrupa'ya gönderme politikası uygulanmalı ve Türkiye Avrupa'nın bekçiliğini yapmamalı düşüncesinde olan katılımcılar, Avrupa'nın da mülteci yükü ile ilgilenmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Tehdit unsuru olarak "kapıları açarım" söylemiyle hareket edilmesi durumunda mültecilerin Türkiye için de tehdit unsuru olduğunu kabul ettiğimiz anlamına gelmektedir.

Dönem dönem Türkiye, Avrupa'ya sınır olan kapılarını açmasıyla beraber mültecilerin çoğu Avrupa'ya geçmeye çalışmış ancak Yunanistan ve Bulgaristan gibi ölkelerin sert müdahaleleri ile karşılaşp geri Türkiye'ye dönmek zorunda kalmıştır. Avrupa sınır kapılarının açılması olayını ise bazı katılımcılar hükümetin eline yüzüne bulaştırarak başarısız olduğunu ifade etmiştir.

4.7.4. Eğitim ve Sağlık Alanında Yapılan Düzenlemeler

Türkiye'nin entegrasyon politikası iki aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalardan omurgayı oluşturan biri eğitimidir. Bu bağlamda üç temel amaçtan söz etmek mümkündür; birincisi sosyal entegrasyonun önündeki dil engelinin kaldırılması, ikincisi ise gençlerin eğitimde devamlılığını sağlamasıdır. Son olarak da yetişkinlere sağlanan mesleki eğitim kurslarıyla nitelsiz mültecilere nitelik kazandırılmasıdır (Dillioğlu, 2015, s.10).

Katılımcıların mültecilerin eğitim ve sağlık sorunlarına yönelik düşüncelerinin neler olduğunu öğrenmek amacıyla sorulan "*Mültecilerin eğitim ve sağlık sorunlarına yönelik düşünceleriniz nelerdir? Bu konudaki uygulamalar hakkında ne düşünüyorsunuz?*" sorusuna Türk Ocağı üyelerinden 3'ü konu hakkında bilgisi olmadığını, 8'i devletin her türlü eğitim ve sağlık imkânlarını ücretsiz olarak karşıladığını, 1'i devletin sağlık alanında kendi vatandaşına bile bakmadığını, 1 kişi ise hatalı politika uygulandığını düşünmektedir.

Aydınlar Ocağı üyelerinden 1'i mültecilere yönelik farklı bir muamele olmadığını düşünmektedir. 1 katılımcı mültecilerin artık geri gitmeyeceği göz önünde bulundurularak Türk vatandaşı olacakların Türk milletinin bir ferdi gibi yetiştirilmesi gerektiğini, 1 katılımcı ise mültecilerin ya geri gönderilmelerine ya da Türk toplumuna entegrasyonunu sağlamaya yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini düşünmektedir. Diğer katılımcılar ise mültecilerin eğitim alanında yeterli seviyede

olmadıkları ve sağlık sistemimizden ücretsiz bir şekilde yararlandıklarını düşünmektedir.

Her iki kuruma da üye olan katılımcılar da yukarı da belirtilenler ile aynı düşüncede oldukları tespit edilmiştir. Katılımcılar genel olarak mültecilerin sağlık ve eğitim alanlarında pozitif ayrımcılığa uğradıklarını ve mültecilerin kendi vatandaşlarımıza göre öncelikli durumda olduklarını düşünmektedirler. Mültecilerin yoğun olduğu yerlerde onlara eğitim vermek amacıyla Suriyeli öğretmenlerin ders verildiğini bazı katılımcılar belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'deki mültecilerin Türk okullarında eğitim almalarının daha doğru olduğunu düşünen katılımcıların olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu durumu bir fırsat olarak değerlendirip Türkçeyi onlara öğretmek gerektiği düşünülmektedir. 1 kişi ise mültecilerin eğitim durumlarının bizlerden daha iyi olduğunu onların 2-3 dil bildiklerini ve devletin onlara daha çok eğitim verip pozitif ayrımcılık yaptığını ifade etmiştir.

Eğitim ve sağlık alanında devletin mültecilere yardım ettiğini söyleyen katılımcılar, çevreden duydukları bilgiler ve kendi yaşamış oldukları olaylardan örnekler vererek mültecilere karşı pozitif ayrımcılık yapıldığını düşünmektedir. Hastanelerde ücretsiz bir şekilde sağlık hizmeti alan mülteciler olduğu ve muayene randevusu gerekmeden onların istediği gibi hastaneye giderek muayene olduklarına şahit olan katılımcılar vardır. Kendileri randevu olsa da hastanede muayene sırasında bir mültecinin sonradan gelerek sıraya girdiğini ancak herkesten önce muayene olduğunu belirtmiştir. Eğitim alanında ise mültecilerin sınavsız bir şekilde üniversitelere girdiği düşünülmektedir. Daha kendi Türk evladımızın sınavsız hiçbir yere kabul edilmediğini söyleyerek tepki göstermişlerdir. Ayrıca eğitim konusunda Türkiye'nin elinden gelen her şeyi yaptığını ifade eden katılımcılar, mültecilerin ülkelerine gönderilmesi veya Türk toplumuna entegrasyonunun sağlanması gerektiğini düşünmektedir.

Katılımcılardan biri, mültecilere yönelik eğitim konusunda Türkiye'nin başarısız olduğunu düşünen ancak sağlık alanında her türlü yardımın yapıldığını düşünmektedir. Başka bir katılımcı da bu konuya dikkat çekerek iş yerlerindeki yabancı harf ve kelimeler içeren tabelaların asılmasına da karşı çıkmaktadır. Türkçenin korunması gerektiğini belirten katılımcı, Türkiye'de Türkçe'nin bozulduğunu düşünmektedir. Bu nedenle ilk önce Türk vatandaşlarının eğitim almasını savunmaktadır. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-23 “Mültecilerin eğitimi derken, bizim Türklerin eğitimi ne alemde? Türkiye de Türkçe bir kelime kaldı mı? Kalkıyorlar diyorlar ki Yunus Emre yılı ilan ediyoruz. Yunus Emre Kırşehirli ben de Kırşehirliyim. Biz Türkçeyi unutmuşuz... ben Türkiye’de binaların üzerine bakıyorum iş yerlerinin üzerine bakıyorum herhangi bir Türkçe kelime var mı diye? Üç kelime var birisinin yarısı Almanca, yarısı Fransızca, yarısı İngilizce. Türkiye de Türkçe kalmamış biz kimi nasıl eğiticez ki?” (K,81, H1)

Katılımcı-32 “Eğitim konusu tutarsız ve başarısız. Çünkü vatanlarına dönmesi planlananlar için ayrı, vatandaş olacaklar için ayrı eğitim yapılması gerekir. Yöneticilerin kafası net değil. Sağlık konusunda elden gelen yapılıyor.” (E,64, A1)

Çok yönlü ve kapsayıcı bir eğitim politikasıyla beraber geliştirilmesi gereken konular mevcuttur. Sözü edilen eğitim politikası şekillendirilirken göz ardı edilmemesi gereken faktörlerden biri mültecilerin demografik yapısıdır. Mültecilerin üçte biri 6-19 yaş arasında okul öncesi eğitimden üniversite seviyesine kadar eğitim alabilecek yaş aralığındadır. Mültecilerin eğitim hayatlarının aksamaması için savaşın olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak yönünden de önemlidir (Dillioğlu, 2015, s.10).

Mülteci krizinin başladığı ilk zamanlarda Türkiye’nin sistemli bir eğitim politikası ve uzun vadeli bir projesi yoktu. Genel mülteci politikasında yaşanan değişim ve gelişmelerle beraber eş zamanlı olarak eğitim alanına da yeni düzenlemeler getirilmiştir. İlk olarak AFAD öncülüğünde, kamplarda kurulan eğitim yerleri etrafında sınırlı kalan ve gönüllülük esasıyla devam ettirilen faaliyetler 2013 yılından itibaren daha sistemli bir duruma getirilmiştir. Ayrıca yine ilk zamanlarda kamp dışında kalan mültecilerin eğitime ulaşması çok dikkat edilmeyen bir konuyken, şehir merkezlerinde kurulan eğitim merkezleri ve Suriyelilere hizmet sağlamak amacıyla açılan özel okulların teşviki ile kamp dışında yaşayan mültecilerin eğitim almaları da gündeme gelmiştir. Günümüzde, mültecilerin barındırıldığı bütün kamplarda ilköğretimden liseye kadar eğitim veren eğitim merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca bu eğitim merkezleri sayesinde mesleki eğitim ve dil kursları da verilmektedir. Kamplarda eğitim hizmetleri verimli olmuştur ancak kamp dışında yaşayan mülteci çocuklarının eğitime ulaşması hedeflense de gerekli seviyeye ulaşmamıştır. AFAD’ın yayınladığı verilere göre kamplarda yaşayan çocukların %83’ü okula giderken kamp dışında yaşayan çocuklarda bu oran %15’tir (AFAD, *Saha Araştırması Sonuçları*’akt, Dillioğlu, 2015, s.10).

Kamp dışında hayatlarını sürdüren mülteci çocuklarının eğitime ulaşması için farklı alternatifler de sağlanmıştır. Talep edilmesi halinde mülteci çocuklar Milli Eğitim'e bağlı devlet okullarında Türk vatandaşları ile beraber eğitim alabilir. 10.000'e yakın mülteci çocuğun devlet okullarında kendi yaş grubuna ait öğrenciler ile beraber Türkçe eğitim almaktadır. Başka bir alternatif ise başta doğu illeri olmak üzere İstanbul'da Başakşehir ve Esenyurt'ta olmak üzere bazı yatırımcıların kurduğu özel okullardır (Dillioğlu, 2015, s.12).

Mültecileri kamplarda yaşayan ve kamp dışında yaşayanlar olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Kamplarda yaşan mültecilerin eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım imkânları göz önüne alındığında kamp dışında yaşayanlara göre daha avantajlı oldukları söylenebilir. Kamplarda yaşayan mülteciler, dağıtılan aylık para-kartlar ile gıda ve temizlik gibi temel ihtiyaçlarını daha kolay karşılamaktadır. Aynı zamanda her barınma merkezinde kurulan sağlık ocağı ve eğitim merkezleri, bu hizmetlere kolayca ulaşılmasına olanak tanımaktadır. Suriyeli mültecilerin %87'si kamp dışında yaşamaktadır. Kamp dışında yaşayan mülteciler kamplarda yaşayanlara göre daha dezavantajlıdır. Sağlık ve eğitim gibi birçok hizmetten yararlanma da eşit haklara sahip olmalarına rağmen, düzenli bir gelir ve barınacak yerden yoksundur. Ayrıca ülkenin her yerine dağılmış olmalarından dolayı Suriyeliler için kurulan özel eğitim merkezlerine ulaşmaları daha zordur (Dillioğlu, 2015, s. 4-5).

Mültecilerin her türlü eğitim ve sağlık imkanından faydalandığını ve onlara bu alanlarda pozitif ayrımcılık yapıldığını düşünen katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-2 *“Tabi uygulama şeyini bilmiyorum pek bilmiyorum nasıl uygulanyo ama devletimiz bunlara okullar açtı, öğretmenler tayin etti elden geleni yapıyorlar. Türk Milleti Türk Devleti bunları okutuyor eğitimlerini yapıyor, sağlıyor elinden geldiğince. Belki onların istediği şekilde olmuyordur ama belki de daha da güzel oluyo bilmiyorum oradaki eğitim durumları neydi nasıldı nasıldır? ama burada ki eğitim belki kendi ülkelerinde gördükleri eğitimden daha güzeldir. Tabi bu konuda şeyim yok, orda nasıldı durumları burada nasıldı bilemiyorum.” (E,73, T1)*

Katılımcı-3 *“Bir kere Türkiye sağlık sorunlarında onlara elinden geleni de yaptı. Bizde hastanelerde ben hep şahit oluyorum, gittiğim zaman Suriyeli var mı diye soruluyor. Bi kere bize değil onlara sormak lazım onların da şikayet etmemesi*

lazım diye düşünüyorum. Çünkü onlara belli bi öncelikler de veriliyor. Eğitim hususunda tabi onların dil sorunu olduğu için kendi bizim Türkiye de olanları bizim eğitim sisteminde mi kendi eğitim sisteminden mi hangisinden taraf olacağını sormamız lazım. Eğer kendi eğitimleriye kendi eğitimlerine göre. Bizim eğitim sistemimize entegre olsun isteyenler varsa da eğitim sistemimizden istifade edebilirler yani. Sağlık yönünden her türlü muayene, tetkik ve tedavi hizmetlerini öncelikli olarak alıyor.” (E,64, T1)

Katılımcı-8 *“Tabi sağlık olarak bizim sağlık ocaklarımızda, hastanelerimizde bedava bakılıyorlar. Demek ki öyle bi problemleri yok. Ülkemiz, devletimiz bunları halletmiş ama eğitim konusunda deminde konuştuğumuz gibi bu Türkiye Cumhuriyeti devletinin yüksek menfaatlerine uyacak şekilde uygun eğitimler almaları lazım bunların.” (E76, A1)*

Katılımcı-10 *“Mültecilerin toplu olduğu yerlerde iyi kötü okullar açılıyo, onlara kendi öğretmenleri veriliyo, Türkçe dersleri veriliyor verildiği kadar. Bizimki ne kadar veriyosa şu ortamı demiyorum ben yani, pandemi de çok şey değişti. İyi kötü okulları vardı şeyleri veriliyodu ama bu dağınık olunca bazı yerlerde yapılyo toplu olan yerlerde yapılyo. Kamplarda falan. Kalabalık yerlerde de yapılyo mesela Bursa’da bazı yerlerde onlar kendilerine şey devlet açmış yani. orda der veriyolar. Ama çok dağınık olduğu için mümkün değil yani.” (E,82, H1)*

Katılımcı-12 *“Mültecilerin sağlık sorunları yok, Allah’a şükür Türk toplumundan daha pozitif bir şeye muameleye tabiler ama eğitim sorunları var.” (E,48, H1)*

Katılımcı-20 *“Ya şimdi birçok hizmetten, bizim vatandaşlarımızdan daha iyi yararlanıyorlar. Üniversitelere sınavsız alınıyorlar, okullarda liselerde gayet güzel şey yapıyorlar, Türkiye imkânlarını en üst düzeyde onların hizmetine sunmuş durumda. Ben şöyle bakarım bu meseleye, önce kendi vatandaşımı öncelemek zorundadır her ülke, önce biz kendi Türk vatandaşlarımızı önceleyip maksimum haklardan onları yararlandırmamız lazım, ondan sonra da imkanlar ölçüsünde Suriyeliler bunlardan faydalanabilir. Yani pozitif ayrımcılık yapacaksak bunu kendi halkımıza yapmamız lazım.” (E,41, H1)*

Katılımcı-25 *“İmkanların üzerinde olumlu bir şekilde hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları bu insanların burada eğitim ve sağlık sorunlarını çözmeye*

ellerinden gelenin fazlasını yapıyorlar ama bu bir anda çözülecek mesele değil ama ben hem devletin hem de sivil toplum kuruluşlarının gayretini olumlu buluyorum.” (E,61, A1)

Katılımcı-30 “Şimdi şöyle ki, benim başıma gelmedi ama bazı başına gelen arkadaşlar söylüyor; hastaneye gittim sırada benim adım yazıyor diyor, randevu alıyor randevu karşılığı adı doktor tarafından yukarıda ki ekrana yazılıyor. O isminin karşılığında sıra tam gelecekken öncelikli hasta diye bir Suriyelinin adı da yazılabiliyor. Şimdi bu tür karşılaşmalarda insanın canı sıkılıyor. Kardeşim, Suriyeli geliyor benim önüme geçiyor benim hakkıma tecavüz ediyor diye düşünebiliyor insanımız. Bu tür önceliklerin olması, birçok yerde bunlarla karşılaşmak, sağlık sorunları olur, diğer farklı alanlarda yapılanları gördüğümüz zaman ne bileyim, ben çok net görmedim ama postanelere gidip sıralara girip birçok yardım alanlar, kişi başı yardımlar veya belediyeler tarafından kendi evlerine götürülen koliler veya destekler. Bunları bazı insanımız söylüyor, birçok topluluk içersine biz de girdiğimiz için bunları görüyoruz, duyuyoruz. Bunlar tabi ne oluyor? İnsanımızın onlara bakış açısını daha kötü hale getirebiliyor. Yani biz haklarımızın birçoğundan istifade edmeden onlar bizim haklarımızdan daha fazla istifade ediyor diye düşünüyorum ben.” (E,65, A1)

Katılımcı-31 “Devlet kararını vermeli. Ya en kısa zamanda ülkelerine gönderilmeli ya da en kısa zamanda entegrasyonları sağlanmalıdır.” (K,58, A1)

Katılımcı-34 “Şimdi sağlık sorunlarına yönelik bir bilgi çok yok. Şimdi bizim tıp fakültesinde de sağlık alıyorlar. Onu gözlemliyorum. Eğitimle ilgili ortaöğrenim ve ilköğretimle ilgili pek bilgim yok ama yükseköğretim ile ilgili bilgim var. Yükseköğretim ile ilgili bilgimde de Suriyeli mültecilerin yükseköğrenimlerine devam etmeleri için onlara yönelik devlet pozitif ayrımcılık uyguluyor. Buna karşılık Suriyeli öğrencilerle bizim kendi öğrencilerimizi karşılaştırdığımız zaman onların çok nitelik bakımından düşük, sanki bana kaynak israfı gibi geliyor. Onlara bu seviyede nitelik kazandırabilmek pek mümkün gözüküyor. Yükseköğrenim görmek için altyapıyı yani yükseköğretimdeki eğitim sürecini orada nasıl tanımladılar buna dair bilgiler ne kadar sağlıklı ve güvenli belgeler? Ora da ayrı bir muamma.” (E,62, A1)

Hastanede Suriyeli mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığını söyleyen ve bu duruma birebir şahit olan katılımcı yaşadığı olayı şu şekilde anlatmıştır;

Katılımcı-4 “Öncelikle Suriyeliler ücretsiz olarak eğitim almakta ve sağlık imkânlarından yararlanmakta. Kendi beyanlarına bakarak istedikleri üniversitede okuyabiliyorlar sınavsız. Bunları da biliyoruz. Hastanelerde pozitif ayrımcılık yapılarak sıra ve randevu almadan da hastanede tedavi olabiliyorlar. Bizzat yaşadığım bir olayı ben anlatıyorum buradan. Bir gün ben doktora tedavi için gittim işte ben muayeneye. Muayene koltuğunda otururken bir anda kapı çalındı ve içeriye bi adam girdi, hastane personeliymiş. Doktora hocam Suriyeli iki hasta der demez doktor bi anda kendinden geçerek büyük bir tepki gösterdi ve “yeter artık hiçbir Suriyeliyi almıyorum yeter artık nereye beni şikayet ederseniz edin yetti artık yıllardır nedir bu çektiğimiz” gibi serzenişte bulundu ve o personel dışarı çıktıktan sonra da bana dönerek “yıllardır bu personel burada çalışmasına rağmen hiçbir vatandaşımız için bana gelmedi ama Suriyeliler için sürekli geliyor isteklerde bulunuyor” dedi. Bu konuda artık çok insanların tepkilerini bile zorlayıcı duruma gelebiliyor demek ki. Aynı zamanda şunu da söyledi doktor “bizim kendi vatandaşlarımızdan birçok her gün iki üç kişi kendi çocuğunu buraya hastaneye getiriyo ama sağlık sigortasını yatırmadığı için tedavi olamıyor. Bunları yaşıyoruz ama bunlar için hiçbir şey yapamıyoruz ama Suriyelilere gelince hiçbir şart koşulmadan tedavilerini yapmaya çalışıyoruz ve bu ayrımcılık beni çok rahatsız ediyor” diye bir tepkide bulunmuştu. Eğitim yani bizzat yaşadığım başka olay. Bizzat yaşadım olayı mesela dün. Benim eşim sınıf öğretmeni olduğu için dördüncü sınıfların öğretmeni, gece saat 12.30 da okul idaresi HES kodu ve T.C kimlik numaralarını istemiş liste halinde. Eşimin de sınıfında Suriyeli öğrenciler vardı o öğrencilerden bir tanesi anne babası Türkçe bilmediği için sadece öğrenci biraz Türkçe biliyor. Ona anlatabilmek için HES kodunun nasıl alınacağını tam bir saat boyunca onunla uğraştı gece 12.30 dan saat 01.30 a kadar o öğrenciyle uğraştı telefonda görüştü ve en nihayetinde HES kodunu alabildi. Yani bu mesela bizzat benim yaşadığım bir olay. Tanık olduğum bir olay yani. Bu çocukların bizim öğrencilerimizle beraber bulunması vesaire bunlar bizim için bir sıkıntı sorun değil. Bu bir devlet meselesi. Koca bir Türk toplumunun milletinin meselesi bu. Bizim bireysel olarak Türk milletinin şahsi olarak aynı mahallede yaşadığımız insanlara insani olaraktan ne gerekiyorsa onu yapıyoruz, öyle rahatsız da değiliz açıkçası. Hiç

kimse de ötekileştirmemekte ama hem Türkiye'nin geleceği hem Suriye'nin geleceği açısından bu insanların kendi ülkelerinde olması gerekir.” (E,41, T1)

Katılımcı-5 *“Eğitim ve sağlık hizmetlerinin bedava olması, sığınmacılar için güzel bir hizmet...” (E,60, T1)*

(Katılımcı-13) de bizzat yaşadığı bir olayda; kendi çocuğuna aşı yaptırmak isterken mülteciler için aşı kotası olduğunu, bu yüzden kendi çocuğuna aşı yapılamayacağını bir sağlık görevlisi tarafından söylendiğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenlik yapan katılımcımız sistemli bir mülteci eğitim politikası olmadığını düşünmektedir. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-13 *“Şimdi mesela eğitim konusunda bizzat bilgi verebilirim çünkü bizzat işin içindeyim ve sistemli bir eğitim politikası da yok Suriyeli mültecilere yönelik. Evet bazı çok yoğun olan bölgelerde sadece mültecilerden oluşturulan sınıflar ve okullar tek tük oldu ama genel tablo şu, sınıfların birçoğunda 1 2 3 Mülteci çocuğu var. Bazı okullarda bazı yerlerde %10 %20 %50 ye çıkabiliyor ama genel oran diyelim 30 kişide 3-5 tane var mesela ya da 2 tane var. Şimdi bunlar orada Arap alfabesi kullanıyordu. Latin alfabesini bilmiyorlar. Evet konuşmayı biliyorlar benle konuşabiliyor bazı kelimeleri anlayamamkla birlikte basit kelimelerle anlaşabiliyoruz ama yazmaya gelince mesela eğitimde yazamıyor. Ya da şey yazıyor, Arapça yazıyor. Şimdi Arapça yazdığı zaman ödevini öyle yazdığı zaman ben anlayamıyorum. Yani bu konuda bir sistem yok. Yine o baştan olduğu gibi. Biz ne yaptık buna tamamen öğretmenler kendi inisiyatifleriyle çözüm bulmaya çalıştılar. Milli eğitim bu konuda şey de açtı hani Suriyeli öğrencilere yönelik bazı eğitimde kolaylıklar olması için öğretmenlere bazı eğitim programları da açtı ama tabi bu her yerde açılmadı. O yüzden eğitim konusunda çok sitemli olduğumuzu düşünmüyorum. Sağlık konusunda mesela hastaneye gittiğimde Suriyeli bir danışma elemanı gördüm ben. Hastaneye girdim dahiliye neresi diye sordum adam sana cevap veremiyor doğru dürüst. Yani danışmaya konulan Suriyeli mülteci gördüm ben. Şimdi onu oraya niye koyarsın? Onu daha çok anlaşabileceğin şey arkası bir yerde veya Suriyeli bir hasta geldiğinde sen gel falan diyebilirsin. Sağlık politikasında şunu gördüm bizzat yaşadığım örnek var mesela. Bundan yıllar önce ilk geldikleri zaman kendi çocuğum mesela 2013 yılında çocuğum 1 yaşında kızamık aşısı olacak, kızamık aşısı yaptıracam Eskişehir'e gitmişim oradaki sağlık görevlisi bana ne dedi biliyo musunuz? Ee işte mülteciler için ayırdığımız normal vatandaşlar 80 ayırdıysa 20*

tane de mülteciler için ayırdık 100 tane aşımız var atıyorum... Sayı verdi. Size uygulayamayız dedi o yüzden. Siz ekstradan yazın gelmişsiniz gibisinden. Peki ne yani ben kendi ülkemde üçüncü sınıf mıyım? Hani Eskişehir'in yerlisi, sonra mülteci, sonra İstanbul'dan gelen yerli Türk vatandaş. Ve gerçekten kötü uygulamalarla karşılaşan insanımız var. Mesela herkes sıraya giriyor, hastanede bizzat yaşadığımız şeyler, ama Suriyeli görünce bankodaki vatandaş hemen mal bulmuş biri gibi gel gel buraya gel demeye başlıyo hemen sıranın önüne alıyo. Halbuki orada sırada yaşlı Türk vatandaşı var. Bunlar bizzat benim yaşadığım şeyler. Hatta o sağlık görevlisini şikayet ettim sağlık bakanlığına.” (E,44, T1)

Sık sık gittiği bazı devlet ve özel hastanelerde gördüğü kadarıyla mültecilere pozitif bir ayrımcılık yapılmadığını söyleyen katılımcı, eğitim alanındaki politikalar hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir. Türkiye'nin eğitim ve sağlık alanında uyguladığı esas politika neyse mültecilere de onun uygulanması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-17 “Sık gittiğim bazı devlet ve özel hastanelerde onlara farklı muamele yapılmadığını gördüm. Eğitim öğretim alanında durum nedir bilmiyorum. Esas politikamız neyse o uygulandığında bu konular düşünülür.” (E,83, A1)

Mültecilerin Türkiye'de kalıcı olacağını ve artık kendi ülkelerine geri dönmeyeceğini belirten (Katılımcı-24), Suriyelilerin nüfusunun her geçen gün artmasından ve doğurganlık oranının yüksek olmasından dolayı etnik olarak Türk nüfusu üzerinde bir değişim yaratacaklarını düşünmektedir. Ayrıca mültecilerin eğitimlerine ağırlık vererek, Türk milletinin bir ferdi olarak yetiştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Suriyeli mülteciler Türk kültürüne ve gelenek göreneklerine göre yetiştirilmesi toplumda uyumsuzluk ve gettolaşma risklerinin önüne geçilmesinde faydalı olacaktır. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Ben Türkiye'deki mültecilerin doğrudan doğruya Türk okullarında eğitim yapmalarını doğru buluyorum. Hatta Arapça ile eğitim yapmalarını bile lüzumsuz görüyorum. Ana dilidir evinde öğreniyö zaten. Yani çünkü bunu bir fırsat olarak alıp kabul edip madem ki külfete katlanıyoruz o zaman bunu fırsata çevirmek lazım. Bu fırsatta nedir? Türk dilinin onlar tarafından öğrenilmesini sağlamak. Ama bu konuda son zamanlarda buraya doğru da yöneliş olduğunu tahmin ediyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-24 “Bunların ben artık gitmeyeceğini düşünüyorum ve doğurganlık oranları da çok yüksek. Şu anda nüfusumuzun etnik olarak da değiştireceklerine inanıyorum. Türk milletinin doğurganlık oranı azaldı büyükşehirlerde. Belki Anadolu da fazla olabilir. Mültecilerin doğurganlık oranı daha fazla. Ben bir yönetici olsam bunların eğitimlerine önem verir ve Türk vatandaşı olacaklarsa ilerde burada kalacaklarsa, Türk Milletinin bir ferdi olarak yetiştirilmesi lazım.” (E,55, A1)

Görüşmeye katılan (Katılımcı-19) ise uygulanması gereken politikaları 2 madde olarak ayırmış ve düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır;

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin eğitim çağındaki çocukların eğitimi ile ilgili iki uygulama bulunmaktadır:

1.Birinci uygulama, Suriye’deki savaşın kısa sürede sona erip Suriyelilerin ülkelerine dönecekleri varsayımıyla hazırlanan Acil Eylem Planı’na göre oluşturulan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)’dir. Bu merkezlerde Suriyeli çocuklara kendi dillerinde ve kendi öğretmenleri ile Suriye müfredatına göre eğitim verilmektedir.

2.Diğer bir uygulama ise Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda yapılmaktadır. Bakanlığın verilerine göre, 2019-2020 eğitim öğretim yılında Türkiye’de okul çağında bulunan 700 bin Suriyeli çocuk okullarımızda Türkçe müfredatla eğitim almaktadır. Geçici koruma kapsamı altındaki öğrencilerin en çok okullaştığı düzey yüzde 97,99 ile ilkokuldur. Lise düzeyindeki okullaşma oranı ise yüzde 19,18’de kalmıştır.

Türkiye, kendi bünyesindeki eğitim sorunlarını çözememişken, şimdi de. Türk milletinin karşı çıkmasına rağmen, kalıcı olması istenilen Suriyelilerin 1,5 milyona yaklaşan 0-14 yaş grubu çocuklarının bir kısmına Suriye müfredatıyla, bir kısmına ise Türkçe müfredatla eğitim verilmesi sonucu, bir de “çift dilli eğitim sorunu” ile karşı karşıya kalmıştır.

Vatandaşlarımız arasında ülkemizdeki Suriyelilerin sağlık sorunları olduğunda sağlık kurumlarında öncelikli olarak tedavi edildikleri ve ilaçlarını ücretsiz olarak temin ettikleri konusunda bir yaygın kanaat vardır. Bu da toplumu rahatsız etmektedir.” (E,74, A1)

Başka bir katılımcı ise mültecilerin eğitimlerinin Türk milletinin eğitiminden daha iyi olduğunu çünkü devletin onlara eğitim konusunda imkan sağladığını düşünmektedir. Mültecilerin en az 2 3 dil bildiğini belirten katılımcı devletin

mültecilerden yana bir politika izlediğini belirtmiştir. Katılımcının düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-11 *“Bu insanların eğitim sorunları, eğitimlerinin bizim eğitimimizden çok daha iyidir. Çünkü devletimiz de bunlara zaten imkan da tanıyor. Onlar en az 2 3 dil biliyor, biz daha Türkçeyi doğru dürüst konuşamıyoruz. Yine devlette onlardan yana bir politika izliyor. Neden? Avrupa’ya şirin görünmek için. Oysa Avrupa’nın Türk Milletine bakış açısı bellidir.” (E,64, H1)*

Kamplarda yaşayan Suriyelilerin her türlü ihtiyaçlarını Türkiye büyük oranda karşılamaktadır. Bunlardan en önemlisi sayılabilecek olanlar eğitim ve sağlık hizmetleridir. Türkiye’nin Suriyeli mültecilere sağladığı eğitim ihtiyacının bir benzerine dünyanın herhangi bir yerinde rastlamak çok zordur. Fakat özellikle kamp dışında hayatlarını devam ettiren Suriyeli mülteci çocukların eğitime ulaşmalarında günümüzde bazı sıkıntıların devam ettiğini söylemek gerekir. Çünkü kamplarda yaşayan çocuklar eğitimlere devam ederken, kamp dışındakilerin sadece dörtte biri eğitimine devam etmektedir. Bu sorunların önüne geçilmesi için şu öneriler yapılabilir; öncelikle Suriyelilerin hepsini kapsayacak şekilde sayısal ve demografik bilgiler (yaş, cinsiyet ve meslek gibi) şeylerin sağlıklı bir biçimde Göç İdaresi tarafından kayıt altına alınması gerekir. Özellikle Suriyeli öğretmen ve akademisyenlerin tespiti yapıp kendi alanında çalışma imkânları sağlanmalıdır. Kamp dışında yaşayan mültecilerden eğitim alamayanlara geçici eğitim merkezlerine ulaşımı için servis hizmeti verilmelidir. Bu sorunlar bazı illerde belediyeler tarafından ortadan kaldırılmıştır. Özellikle Suriyeli mültecilerin okuduğu okullar başta olmak üzere, diğer bütün eğitim kurumlarında ve toplumda farkındalık eğitimleri verilmesi, ön yargı, hoşnutsuzluk ve çatışma gibi sorunların önüne geçilmesi, Türk toplumunun da bu sürece aşına olmasına katkı sağlayacaktır (Akpınar vd, 2017, s.27-28).

4.7.5. Devletin Yaptığı Pozitif Ayırmıcılık

Günümüzde eşitlik ilkesi kamu hukukuna göre incelendiğinde bunun zemininin Anayasa 10.maddesine dayandığı sonucuna ulaşırız. Anayasa’nın 10.maddesinin hükmüne göre *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla*

yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olamaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” (Ulucan, 2013: 370).

Ayrımcılık kavramı incelenmesi gereken çok yönlü bir problemdir. Ayrımcılık, kişilerin kişisel bazı özelliklerinden kaynaklanabildiğinden dolayı psikolojik, toplumsal ve gruplar arasındaki ilişkiler çerçevesinde şekillenebildiği için sosyolojik, hukuksal olarak eşitlik ilkesine zarar verdiği için hukuki, siyasi kararlar ve ülkedeki düzenlemelerden kaynaklandığı için ya da düzenlemeler ve kararlar yoluyla önüne geçilemediği için siyasi bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir taraftan da ayrımcılık yapılması insan hakkı ihlaline girer ve temel bir insan hakları sorunudur (Akdemir, 2014, s.890).

“Sizce, devlet Mültecilere pozitif ayrımcılık yapıyor mu / yapmalı mı?” şeklindeki tartışmaya Türk Ocağı üyelerinden 10’u devlet tarafından mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığını ancak yapılmaması gerektiğini, 1’i de ayrımcılık yapılmadığını söylemiştir. Aydınlar Ocağı üyelerinden ise 7’si mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığını ancak ayrımcılık yapılmaması gerektiğini düşünmektedir. 2 kişi ayrımcılık yapılmadığını ifade etmiştir. Ayrımcılık yapılması konusunda Türk toplumunun, mültecilere verilen maaş yardımları, çocuk başına ücret ödendiği, devletin alış-veriş kartı vermesi ve sağlık kurumlarında öncelikli hasta sayılmaları toplumda mültecilere karşı bir tepki göstermesine neden olmaktadır. 1 katılımcı ise mülteciler pozitif ayrımcılık yapılmalı ama bunun belirli bir süresi olmalı şeklinde bir fikir belirtmiştir.

Her iki kuruma da üye olan katılımcılar da mültecilere pozitif ayrımcılık yapıldığını ancak yapılmaması gerektiğini düşünmektedir. 1 katılımcı adaletli olunması konusunda fikir belirtirken 1 katılımcı ise ayrımcılık yapılmadığı yönüne bir fikre sahiptir.

Herhangi bir konuda ayrımcılık yapıldığından bahsedilebilmesi için ilk olarak ayrımcılığa neden olan şeylerin başlangıçtaki aynı değere sahip oldukları kabul edilmektedir. Bu bağlamda aynı değere sahip olan kişilerin diğerine göre daha farklı

bir muameleye maruz kalması ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir. Bir diğer taraftan ise farklı değere sahip şeylerin farklı muamele görmesi ayrımcılık olarak değerlendirilmez. Bu nedenle ayrımcılık, farklı olanlara aynı davranmak veya aynı olanlara farklı davranmak sonucunda oluşan adaletsizlik durumudur. Ayrımcılık en basit tanımıyla kişilerin cinsiyet, dil, din renk, ırk veya etnik köken gibi sebeplerle farklı muameleye maruz kalması olarak tanımlanmaktadır (Akdemir, 2014, s.891).

Toplumsal alanda yapısal eşitsizlik ve ayrımcılığa maruz kalan kişi veya grupların fırsat eşitliğinden yararlanabilmesi amacıyla onlara gerekli olan durumda fırsat önceliği sağlanması pozitif ayrımcılık politikası olarak değerlendirilmektedir. Eşit olmayanlara eşit gibi davranmak eşitsizliği devam ettireceğine göre, mağdur lehine ayrımcılık yaparak, onu korumak ve toplumsal olarak güçlü ile eşitlemek gerekir. Fakat pozitif ayrımcılık yaparken toplumun değerlerini örneğin siyasi kültürünü sorgulamak gerekmektedir. Bu çerçevede pozitif ayrımcılığın psikolojik bir süreç olduğundan bahsedilebilir (Kılıç, 2000: 6'akt, Ünlü, 2009, s.3).

Suriyeli mültecilere devlet tarafından ayrımcılık yapıldığını düşünen katılımcılar genel olarak Sağlık ve eğitim alanlarında mültecilerin ayrıcalıklı konumda olduklarını düşündüğü için tepki göstermiştir. En çok tepki verilen konular; hastanelerde mültecilerin sıraya girmeden öncelikli hasta kabul edilip yaş gözetmeden muayene olmaları ve eğitim alanında üniversitelere sınavsız alındığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Öğretmen olan 1 katılımcı ise görev aldığı okulda öğrencisi olan mültecilere daha toleranslı davrandığını, kendisinin de bu konuda pozitif ayrımcılık yaptığını söylemiştir.

Pozitif ayrımcılık yapıldığını düşünen katılımcılar;

Katılımcı-1 “Şimdi tabi pozitif ayrımcılık bazı alanlarda yapıyor. Sağlıkta felan yapıyo sağlıkta yapıyo.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Yapmaması lazım, yapmaması lazım bizim ülkemizin bunu yapmaması lazım.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Evet, pozitif ayrımcılık yapıyor. Yapmamalı. Hastanelerde ve birçok yerlerde öncelik tanınıyor. Okullara ve Üniversitelere sınavsız öğrenci alımı yapılıyor. Eğitimde fırsat eşitliği ilkesine uygun düşmüyor. Yasalar herkes için geçerli olmalı. Ülkenin kendi insanları varken mültecilere öncelik tanınması toplumda güvensizlik yaratır. Kendi insanlarımızın tepkisine sebep oluyor.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Yapıyor, söyledik. Eğitimde, sağlıkta, kuralların uygulanmasında kanunların uygulanmasında kimi işlenen suçlara karşı Suriyeli oldukları için ceza verilmediği olayları da haberlerde yaşıyoruz, görüyoruz. Hala daha öyle mi? bilmiyorum.” (E,41, T1)

Katılımcı-5 “Yapıyor, fazlasıyla... Üniversiteye giriş sınavında da yapıyor diye biliyorum. Bu ülkeden gitmeleri şartıyla bunları olumsuz olarak görmeyebilirim. Her soruda tek şartım sonunda bu ülkeden gitmeleri... Bütün cevaplarımı bu gözle irdeleyebilirsiniz. Her şeye olumlu bakabilirim, yeter ki sonunda bu ülkeden gitsinler... Her insan kendi ülkesine yakışır...” (E,60, T1)

Katılımcı-11 “Devlet kendi vatandaşıyla Suriyeli mültecilere arada çok büyük bir ayırım yapıyor. Oysa birinci derece kendi vatandaşını korumalıdır. Onun için bu tutum insanları kutuplaştırmaya doğru gitmeye başladı.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Yapıyor ama yapmamalı. Çünkü onlara pozitif ayrımcılık yaptığında kendi asli unsuruyla devletin arasındaki duygudaşlık mesafesi açılıyor. Yani devlet adil olmalıdır, merhametli değil... adaletli olmalıdır.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Yapıyor. Biz bunu zaten okuldaki öğrencilerimize de yapıyoruz. Suriyeli olduğu zaman. Bizimki A'dan Z'ye alfabeyi bilse 100 alırken, mülteci çocuk A, B dediği zaman daha toleranslı davranıyoz ya yeter bu kadar öğrendiği diyoz. Bunu bile yapıyoz yani insani şeyler ama yani bu pozitif ayrımcılık biraz önce şeye döndü. Resmen kendi insanımızı vatandaşımızı ikinci üçüncü sınıf vatandaş gösterecek şekle döndü.” (E,44, T1)

Katılımcı-19 “Türk toplumunda, devletin ülkemizdeki Suriyelilere pozitif ayrımcılık yapıldığı konusunda yaygın bir kanaat vardır. Bu çerçevede düşünülen pozitif ayrımcılık konuları; her Suriyeli belli bir maaş verildiği, çocuk başına ücret ödendiği, market kartı verilmesi, sağlık kurumlarında öncelik tanınması, iş bulmaları konusunda teşvik edilmeleri ve desteklenmeleri gibi konulardır.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Devlet pozitif ayrımcılık yapıyor mültecilere, yapmalı mı? eğer kendi vatandaşına onlara verdiği haklardan daha iyi haklar sağlamışsa eyvallah Suriyelilere de pozitif ayrımcılık yapsın ama Suriyelilere yaptığınız pozitif ayrımcılığı, yardımları siz kendi vatandaşlarımızdan esirgerseniz bu adaletli ve hakkaniyetli bir uygulama olmaz. Maalesef ülkemizdeki durum da bu.” (E,41, H1)

Katılımcı-27 “Sadece Suriyelilere diğer mültecilerden çok daha fazla ayrımcılık yapıyor. Ülke mülteci ve sığınmacı ülkesi olmaktan çıkarılmalıdır.” (K,63, H1)

Katılımcı-31 “Tabi ki yapıyor. Yardım paraları ve tüm diğer yardımlar.” (K,58, A1)

Katılımcı-32 “Belli konularda yapıyor. Yapmalıydı da. Ancak bunun bir süresi olmalıydı.” (E,64, A1)

Katılımcı-33 “Yapılıyor, Yapılmamalı” (E,75, A1)

Pozitif ayrımcılık yapılmadığını düşünen katılımcının düşünceleri;

Katılımcı-9 “Yapmıyor yani pozitif ayrımcılık yapmıyor. Devlet tabi pozitif ayrımcılık derken bu negatif pozitif açısını.... Devlet şudur yani devlet, onlar bizim vatandaşımız değil zaten. Devlet kendi vatandaşı için vardır. Mültecilerin de dediğim gibi başta da ifade ettiğim gibi geçicidir, devamlı değildir, kalıcı değildir, geçici misafir olarak şimdiye kadar da iyi davrandı, iyi de davranmak zorundadır insandır. İnsan dünya üzerinde cenabı hakkın yarattığı eşrefi mahlukattır ama o da o şartlara uygun hareket etmek zorundadır yani. Düşünün şimdi mülteci kampındaki insanlar polisi askeri alıp elindeki silahla vurursa bu olmaz. Ki oldu oluyor bu hadiseler. Oradan bomba geçirmeye çalışırsa olmaz, oluyor. Bunlara çok dikkat etmek lazım. Mülteci problemini sahaya yaymadan mültecilerin kendi ülkelerine kendi vatandaşlarına rahat ettirmek suretiyle beraber bu problemi aşmalı diye düşünüyorum.” (E,63, T1)

Katılımcılardan ayrıcalık yapılmadığını ve yapılmaması gerektiğini, devletin, mültecileri daha çok kucaklamak hususunda sahip çıktığını ve mültecilerin kucaklandığını düşünenler; bunun nedenini Suriyeli mültecilerin zor durumda olduğundan dolayı yardım edilmesi gereken kişiler olarak açıklamıştır. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-8 “Pozitif ayrımcılık derken onları çok üst seviyede tutacak yani üstün görecekte bi davranışta bulunmuyor. Onları buraya sığınmış olan garip guraba takımından düşündüğü için bir yardım içersinde.” (E,76, A1)

Katılımcı-21 “İnsani olarak olmamalı ayrıcalık yaptığını da düşünmüyorum daha çok kucaklama var.” (E,70, H1)

Katılımcı-23 “Pozitif ayrımcılık, kötülük etmemeli ama adaletli davranmalı hem kendi halkına hem getirdiği mesuliyetini kabul ettiği insan olarak adaletli. Kayırmaca, peşkeş çekmece, dışarıya güzel göstericem diye şey yapma, onlara ben yokum. Allah’ın adaletine göre davranacak, hem kendi vatandaşına hem mültecisine, misafirine. Benim başka bir şeye aklım ermez, siyaset yapıyoruz diye ellerine yüzlerine bulaştırmazlar.” (K,81, H1)

Katılımcı-25 “İlla bir ayrıcalık değil ama onların bir göçmen durumunda olduklarını, mülteci durumunda olduğu düşünülerek onlarla fazla ilgilenildi ve ilgilenilmek zorunda kaldı yani. Şuna benziyor bu, dört kişilik bir ailesiniz ve bir anda evinize iki kişi daha geldi yani. Mecburen o insanları inkar etmeden, barınma, yeme, içme gibi sorunlarıyla ilgilenmek zorunda kalıyorsun. Olaya böyle bakmak gerekiyor diye düşünüyorum.” (E,61, A1)

Uluslararası birçok belgede pozitif ayrımcılık kavramının yer alması ve pozitif ayrımcılık uygulamalarının da birçok bilimsel konferans ve çalıştayda ele alınmış olması onun ayrımcılıkla mücadelede ön plana çıkmasında etkili olmuştur. Örnek vermek gerekirse “*İrkçilik, İrk Ayrımı, Yabancı Düşmanlığı ve Bunlardan Kaynaklanan Hoşgörüsüzlüğe karşı Dünya Konferansı*” 2001 yılında gerçekleştirilmiş ve pozitif ayrımcılık konusuna odaklanmıştır. Konferans sonunda ortaya çıkartılan bildiri ve eylem planı özelliğini taşıyan belgede; yerli, Afrikalı, göçmen ve diğer etnik, ırksal, kültürel, dinsel ve dilsel grupların eğitim, sağlık yardımı ve temel sosyal hizmetlerden yararlanabilmeleri amacıyla pozitif ayrımcılık içeren ulusal programların oluşturulmasının gerektiği belirtilmiştir. Bu belgede marjinal gruplar üzerinde durularak, bu gruplara yapılan ayrımcılığın ortadan kalkması için pozitif eylem ve stratejilerin tespit edilmesi gerektiği de ifade edilmiştir (Akdemir, 2014, s. 896-897).

Ayrımcılığın sözlükteki karşılığı “*fark gözetme, eşit muamele etmeme*”dir. Bu kavramın hukuki nitelendirilmesi, Türkiye’nin de kabul ettiği Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 26.maddesini inceleyen İnsan Hakları Komite’sinin tanımında yer edinmiştir. Bu tanıma göre ayrımcılık ile, “*ayırma, dışlama, kısıtlama veya ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere bağlı olarak gerçekleştirilen ve bütün hak ve özgürlüklerin herkes tarafından tanınıp kullanılmasını engelleyecek veya tanınıp kullanılmasını kısıtlayacak ayrımcılık*” kastedilmiştir. Bu bağlamda yapılan

tanıma göre; “Bireyin kendi isteği dışında değiştirilemeyen özellikleri (cinsiyet, yaş, ırk, renk, özürlülük gibi) ya da değiştirilmesi kendinden beklenemeyecek, kişisel özgürlükler bağlamında korumaya alınan özellikleri (felsefi inanç, din, medeni hal, sendikal faaliyet vs.) sebebiyle, benzer bir durumda bu özelliği taşımayan bir diğer kişiyle karşılaştırıldığında hukuk karşısında haksız görülerek, olumsuz bir farklı davranışa muhatap tutulması ayrımcılıktır”. (Yıldız, 2008: 80’akt, Zeytinoğlu 2010, s.117-118).

4.7.6. Vatandaşlık Hakkının Verilmesi

Vatandaşlık türlerini iki farklı başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi öz (asli) vatandaşlık, ikincisi ise sonradan kazanılan (müktesep) vatandaşlıktır. Türk hukukuna göre, 5901 sayılı TVK, uyarınca, “*Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan kazanılır*”. Öz vatandaşlık, kişilerin doğduğu andan itibaren kazandığı vatandaşlıktır. Bu vatandaşlık türü kan ya da nesep esası, toprak veya doğum yeri esası olarak da iki farklı şekilde kazanılmaktadır. Kan esasına dayalı vatandaşlıkta, kişi, doğumu nedeniyle soy bağıyla anne ya da babasından veya her ikisinden de vatandaşlık almaktadır. Ancak burada kişinin anne ya da babası ile soy bağıının kurulması önemli bir hususken, doğum yerinin önemi yoktur (Dolunay, 2016, s. 375-376).

Toprak esasına göre kazanılan vatandaşlık ise kişi, doğduğu ülke devletinin vatandaşlığını kazanmaktadır. Burada kişinin anne veya babasıyla soy bağı kurulmasının önemi yoktur. Toprak esasına göre kazanılan vatandaşlıkta önemli olan doğum yeridir (Dolunay, 2016, s.376).

Sonradan kazanılan (müktesep) vatandaşlık ise, kişilerin doğduktan sonra farklı bir nedenle kazandığı vatandaşlık türüdür. Bir taraftan, doğumdan sonra vatansız bir kişinin kazandığı vatandaşlık, sonradan kazanılmış vatandaşlık olarak değil, asli vatandaşlık olarak kabul edilir. Sonradan kazanılan vatandaşlık, vatandaşlığın kazanıldığı an, vatandaşlık değişikliğine neden olan işlemin tamamlandığı andır. Sonradan kazanılan vatandaşlık türü, kişinin kendi iradesi ve yetkili makamların kararıyla hukuki işlemlerin kanuni sonucunda ya da milletler arası anlaşmalar ile mümkündür (Dolunay, 2016, s.376).

Mültecilere vatandaşlık verilmesi konusunda katılımcılarımızın tamamı vatandaşlık verilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Ancak vatandaşlık verilecek

kişiler varsa bunların sadece eğitimli, maddi durumu iyi olan ve nitelikli olanlara vatandaşlık verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Türk Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde 10 kişi vatandaşlık verilmemesi gerektiğini, 2'si sadece eğitimli olanlara verilmesi gerektiğini, 1 kişi ise vatandaşlık verilmesi konusunda bazı şartların olması gerektiğini düşünmektedir.

Aydınlar Ocağı üyelerinin düşünceleri Türk Ocağı üyelerinin düşünceleri ile benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. 5 kişi vatandaşlık verilmesin, 2 kişi sadece eğitimli ve nitelikli olanlara verilsin, 1 kişi mültecilerden yararlanılması gerektiği düşüncesindedir. 1 kişi ise burada yaşayan evini almış işi olan kişilere vatandaşlık verilmesini normal karşılamıştır. Aynı zamanda mültecilerin Türklük şuuru ile yetiştirilmeleri gerektiğini ifade eden katılımcılar da olmuştur ve savaş ortamı bittiğinde Suriyelilerin geri dönmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir

Her iki kuruma da üyeliği olan katılımcılarımızın 6'sı vatandaşlık verilmemesini, 2'si vatandaşlığa almada önemli şartlar koyulması, 2'si ise sadece nitelikli olan kişilere vatandaşlık verilmesi kanaatindedir. Vatandaşlık verilmesini doğru bulmayan katılımcılar demografik yapımızda bozulmalar olacağını ve sosyal maliyeti artıracaklarını düşünmektedir. Aynı zamanda mültecilerin büyük bir kısmının kendi ülkelerine geri gönderilmesi veya Batılı ülkelerin mülteci kabulü için strateji uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.

Vatandaşlık verilmesine karşı olan katılımcılar, zaten burada doğan Suriyeli çocukların vatandaşlık aldığını ancak ileride Türkiye'nin nüfus yapısını bozacağı için risk oluşturduğunu belirtmiştir. Mültecilere vatandaşlık verilme kriterlerinin ne olduğunu soran katılımcı, biz bu vatanı kanımızla kazandık kolay kazanmadık, canımızı ortaya koyduk kolay kolay vatandaşlık verilmemesi lazım şeklinde ifadeler yer vermiştir. Vatandaşlık verilecekse nitelikli olanlara kısıtlı şekilde vatandaşlık verilmesini ve bunun Türkiye'nin kültürel ve demografik yapısını bozmayacak şekilde olması gerektiği kanaatindedir. Ayrıca bazı katılımcılar Suriyelilere vatandaşlık verilmesinin Arapçılık tehlikesi artıracaklarını düşünmektedir.

Katılımcılardan bazıları herkesin kendi vatanına dönüp kendi topraklarında yaşaması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca katılımcılardan bazıları da vatandaşlığın neden verildiğini sorgulayarak, acaba sandıkta oy için mi vatandaşlık veriliyor? şeklinde şüpheleri olduğunu dile getirmiştir. Bazı katılımcılar ise vatandaşlık

verilmesine Türk milletinin karşı olduğunu, vatandaşlık verilmesi durumunda milli ve üniter yapımızda bozulmalara neden olacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda katılımcımız, mültecilere ulufe dağıtır gibi vatandaşlık verilmesini vatana ve millete ihanet olarak değerlendirmektedir. Mültecilere vatandaşlık verilmesiyle onların Türkiye’de kalıcı olmalarının önü açılacaktır. Suriyeli mültecilerin kendi topraklarına geri dönmesini isteyen katılımcılar bu yüzden onlara vatandaşlık verilmesine karşı çıkmıştır.

Vatandaşlık verilmesine karşı çıkan katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-2 “Şimdi o konuda ben vatandaşlık verilmesine pek sıcak bakmıyorum. Herkes yerine gitsin. Yani biz bunları burada bir misafir olarak muhafaza ediyoruz, devletleri kurulduğunda efendim bu şeyler bittiğinde ülkelerine gitmesini ben tavsiye ederim.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Vatandaşlık verilmesini doğru bulmuyorum çünkü zaten burada doğan çocuklar burada Türk vatandaşlığını alıyor. Vatandaşlık da veriliyor. Yani bunun vatandaşlık verilmenin kriteri ne? Yani dört veya beş milyon bunların hepsine birden mi verilecek? Bu doğru bir şey değil yani çünkü bu Türkiye’nin nüfus yapısını bozar yani bu tür şeyler. Mültecilere vatandaşlık verilmesini doğru bulmuyorum. Verilmemeli.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Suriyelilerin sığınma sebepleri ortadan kalktıysa kendi ülkelerine geri dönmeleri gerekir.” (E,41, T1)

Katılımcı-9 “Kesinlikle verilmemeli. Demin de ifade ettiğim gibi ben kendi ülkemde bedel ödemişim, bedel ödemeye devam ediyorum. Buranın güvenliği için canımı ortaya koyuyorum. Canımı ortaya koyuyorsam bu vatandaşlık bu kadar kolay olmamalı. Mültecilere vatandaşlık verme bu kadar kolay olmamalı. Bu kanla alındı bu vatan, kanla da korunuyor. Bizim ülkemizin çocuğu 20 yaşında fidan gibi delikanlı toprakta yatıyorsa bunun bedeli çok ucuz olmamalı. Yani onun için kimseye vatandaşlık verilmemeli. Çok önemlidir bu. Bi kere Türkiye Cumhuriyeti’ne hizmet etme aşkını nerden ölçüyorsunuz? Türkiye Cumhuriyeti’ne hizmet etme aşkını ölçemedikten sonra, Türkiye Cumhuriyeti’ne faydası olmayacağını bildikten sonra onlara nasıl veriyorsunuz. İnaniyorsanız neyle ölçüyorsunuz bunu? Bunun kriterleri olmalı ve çok az olmalı. Eğer vatandaşlık verilecekse çok önemli pozisyonlarda durumlarda bu sayısı çok kısıtlı olmalı. Yani Türkiye’nin yapısını, genel yapısını,

şehrin yapısını, demografik yapısını, kültürel yapısını ve diğer yapıları etkileyecek büyük yapıda olmamalı. En küçük çadır devleti dahi bunu yapmaz diye düşünüyorum.” (E,63, T1)

Katılımcı-12 “Verilmesini doğru bulmuyorum. Hele bu profildeki mültecilere vatandaşlık verilmesi sosyal maliyeti çok arttıracaktır. Şiddetle de karşıyım bu konuda çok açığım.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Valla Türk vatandaşlığı büyük bir şereftir ve ayrıcalıktır. Bu öyle önüne gelene verilmez. Yani bunun verilmesinin şartları vardır. Ben yanlış buluyorum. Vatandaşlık değil de farklı bir statü oluşturulmalı. Farklı T.C kimlik numaraları sanırım o yüzden oluşturuldu. Vatandaşlık yerine farklı bir tanım koyularak geçici bir süre düşünülerek bunları dönecek şekilde kayıtlar oluşturulmalıydı. Vatandaşlık verilmemeli, farklı bir statü uygulanmalı diye düşünüyorum.” (E,44, T1)

Katılımcı-15 “Verilmemeli ancak onları eğitimden geçirerek o anavatanlarına kendi topraklarına dönmeleri ve Türklük şuuruyla bilinçlendirilmelerinin yararına olacağını düşünüyorum.” (E,69, A1)

Katılımcı 17 “Ülkemizdeki Suriyelilere vatandaşlık verilmesini prensip olarak doğru bulmuyorum. Çünkü bunların Suriye’de barış olduğu zaman mutlaka ülkelerine dönmeleri gerektiğine inanıyorum. Ancak Batılı ülkelerin yaptığı gibi eğitilmiş ve nitelikli, alanında uzman, sanatkar, zanaatkar, ve usta, Türkçeyi öğrenen Suriyelilere vatandaşlık verilebileceğini düşünüyorum.” (E,83, A1)

Katılımcı-21 “Ben vatandaşlık verilmesi çok doğru bir şey değil. Yine başa dönüyoruz belki ama demografik yapımızı bozma bakımından gitsin kendi ülkelerine gitsin şey yapsın. Bunu çok doğru bulmuyorum.” (E,70, H1)

Katılımcı-27 “Asla olmaması gereken bir konudur. Meselenin çözümü için sığınmacıların hatırı sayılır bir bölümünün geri gönderilmesi veya Batılı ülkelere kabul edilmesi için mutlaka gerçekçi bir strateji uygulanmalıdır.” (K,63, H1)

Katılımcı-29 “Verilmemelidir. Bunların vatandaşlığa alınması ülkemizde **Arapçılık tehlikesi** giderek büyütecek milli ve üniter yapımızı bozacaktır. Bugün gelinen noktada kim ki Suriyeliler vatanlarına dönmesin Türkiye’de kalsın onlara vatandaşlık hakkını verelim diyorsa Suriye’nin kuzeyinde emperyalizmin ve Türklük düşmanlarının kürdistan kurma projesinin yerli işbirlikçileridir. Bu gerçekler

karşısında Suriyelilerin ısrarla Türkiye’de kalmasını isteyenlere baktığımızda başta ABD, AB, PKK, İsraili Işid, Türkiye’de kalsın diyorlar. Türk milletinin %90’ına yakın bir kısmı da bu kadar misafirlik yeter kendi ülkelerine geri dönsün diyorlar. Kim ne derse desin, ister faşist ister ırkçı! 4 milyona yakın insana Türk vatandaşlığının ulufe dağıtılır gibi verilmesi, bu vatana bu millete ihanettir ve cinayettir!” (E,66, T1)

Anayasalara göre vatandaşlık bir hak ve ödev olarak değerlendirilmekte ve bir kişiyi devlete bağlayan hukuki, siyasi bağ olarak tanımlanmaktadır. Dünyadaki küresel göçler ve mülteci krizi ise vatandaşlığın bir “*insan hakkı*” olabilme açısından değerlendirilmesini sağlamıştır (Schrijer, 2018, s. 199).

Hukuksal statü bağlamında, vatandaşlık devletin kişilere belirli haklar tanıyıp, belirli borçlar yüklenmesinde aracı olan bir hukuki statü olarak değerlendirilmektedir. Burada devlet ve kişiler arasında bir tür kamu hukuku ilişkisi vardır. Bu çerçevede iki taraf arasında bir eşitlikten bahsedilmesi mümkün değildir. Çünkü kamusal menfaat her zaman ön plandadır. Devlet, vatandaşlık şartlarına karar verirken aslında kendi kurucu unsuru olan insan topluluğunu belirlediğinden daha çok kendi menfaatini ön planda tutmaktadır. Devletin bu alandaki serbestliği Uluslararası Adalet Divanında farklı nedenlerle çoğu kez teyit edilmiştir (Töre, 2017, s.568).

Bu açıklamalar doğrultusunda ulaşılan sonuç şu şekilde özetlenebilir: Devletler vatandaşlık şartlarını belirleme hususunda serbesttir. Bu nedenle vatandaşlık, devletin kuruluş ve devamlılığının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu serbestlikten dolayı devletler kimlere ne şartlarda vatandaşlık verileceğini tek taraflı düzenleme yetkisine sahiptir (Töre, 2014, s.568).

Vatandaşlık verilmesi konusunda şartların olması gerektiğini söyleyen katılımcılar bu şartları; Vatandaşlık verilecekse eğer sadece Türkiye’ye ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda fayda sağlayabilecek, eğitilmiş ve nitelikli olan Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesi gerektiği şeklinde açıklamıştır. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “*Vatandaşlık şartları olması lazım. Şu andaki şartlar ne Türkiye’de O şartları inceltebilirsin yumuşatabilirsin ama onları dediğim gibi orda yerlerini yurtlarını hazırlarsın ama Türk kökenliyse ısrar ediyorsa burada da onun*

akrabası varsa sahip çıkıyorsa ona ben bişey demem ama diğerleri dediğim gibi şartlarını yapıcaksın yerini yurdunu oraya gidicek mecburen.” (E,75, H1)

Katılımcı-5 “Sadece eğitilmiş, nitelikli olanlara belli bir oranı geçmeyecek şekilde verilebilir.” (E,60, T1)

Katılımcı-7 “Özellikle Suriye’den gelenler içerisinde kritik meslek sahiplerinin dışındakiler verilmemeli.” (E,61, T1)

Katılımcı-8 “Şimdi burada yaşama koşulları, buradaki hayat şartlarını kabul etti ve burada artık kalmayı garantilediye e ne yapıcaksın? Bunlara sen mecburen vatandaşlık hakkı vereceksin. Yani başka çaren yok. Burada kalıyo, burada çalışıyo, iş de bulmuş, burada karnını da doyuruyo, ona ev de vermişsin, başka çaren kalmıyo.” (E,76, A1)

Katılımcı-20 “Gerçekten nitelikli, alanında uzman, bu doktor olabilir, akademisyen olabilir, hukukçu olabilir veya bu ciddi manada bir **ticaret erbabı olabilir**, bunların içersindeki nitelikli insanlara vatandaşlık verilmesinde hiçbir sorun görmüyorum ama onun haricindeki kitleye kesinlikle vatandaşlık verilmemeli. Çok titiz ve çok seçici olmalıyız.” (E,41, H1)

Katılımcı-23 “Mültecilere vatandaşlık belli bir standartta verilebilir. Ne için gelmiş? Niye gelmiş? Şu an da ki konumu ne? Türkiye’ye katkısı ne? Atıyorum birisi Tıpçıdır da gelmiştir, bu adam burda da birkaç sene kalmış bunun mesleği var, parasını kazanıyor, vatandaşlara yardımcı olur ya da buradaki sağlık hizmetlerine katkısı olur gibi veya ne bileyim bir meslek kolunda elinden iş geliyor, işini kurmuş burda çocukları dünyaya gelmiş topluma faydalı olur ama ekmek elden su gölden Türkiye’de hazır yiyecek var yiyim, içiyim, çalışım, çarpıyım hastaneye giriyim, karakolluk oluyum falan. Yani dünya nasıl hareket ediyorsa onlar da birisine vatandaşlık verirken belli kıstasları şartları var, onlara uyanlara veriyo, uymayanlara yok kusura bakma hadi güle güle diyor gönderiyor. O kıstasa göre hareket etsinler.” (K,81, H1)

Katılımcı-25 “Hayatını burda devam ettirmek isteyenlere verilmeli ama mümkün olduğu kadar da eğitilmiş belirli bir kalitesi olan, mesleği olan insanlara öncelik verilmesi taraftarıyım.” (E,61, A1)

Katılımcı-31 “Yani devlet akıyla düşünürsek, kontrollü ve şuurlu bir programla sadece büyük sermaye sahiplerine sınırlı miktarda verilebilir. Şahsi görüşüm kimseye verilmemeli.” (K,58, A1)

Katılımcı-32 “Türkiye toplumuna ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda ciddi katkı sunabilecek çok sınırlı sayıdaki Suriyeliler hariç diğerlerine verilmemelidir.” (E,64, A1)

4.8. KÜLTÜREL YAPI SORUNU

Tanımlanması zor bir kavram olan kültür, farklı bilim alanlarının kendine has tartışma konularından birisi olmuştur. Sosyal bilimler alanında çokça kullanılan kültür kavramı, farklı şekilde tanımlanmalara olanak sağlamaktadır. Sosyal bilimler alanında her disiplin kendi dalından yola çıkarak kültürü tanımlamaya çalışmıştır. Bu disiplinlere örnek vermek gerekirse, Sosyoloji, Felsefe, Antropoloji gibi farklı bilim alanları kültürün ne olduğunu tanımlayabilmek için devamlı olarak yeni eklemeler yapmaktadır. O yüzden de kültür kavramına yönelik belirlemeler, tanımlar devamlı olarak çoğalmaktadır. Bu da kültür kavramının içeriğinin farklı çağrışımlarla anılmasında sebep olmaktadır (Alver, 2018, s. 158).

Kültürün ve kimliğin bir parçası olan dil, kültür birliğini de sağlamaktadır. Dil ve kültür bir toplumun ve insanların birbirleri arasındaki ilişkinin ürünü olarak bir toplumu birleştiren unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Kültür, o toplumun yarattığı maddi ve manevi değerler olarak düşünüldüğünde dil ve kültür bağlantısı en kapsamlı şekilde ortaya çıkmaktadır. Dil ve kültürün ortak paydada bulunması o toplumun kendisini tanımasına ve başka toplumlarla arasındaki farklılığı anlamasında yarar sağlamaktadır. Dilin korunup geliştiği bir alanda toplumsal değerler, ortak bir kimlik yaratılmasında da etkili olmaktadır (Tuna, 2018, s.194).

4.8.1. Kültürel Etkileşim

Kültürel etkileşim, kültür özelliklerinin coğrafi açıdan yer değiştirilerek bir toplumdan başka bir topluma geçmesi olayını açıklayan “kültürel yayılma” sürecinin doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Yürüyüşünde yaşayan herkes kültür alış-verişinde bulunur ve kültürel yayılma aracılığıyla toplumlar birbirlerinin kültürü karşılıklı olarak etkilemektedir. Fakat bir toplumun sosyal yapısına giren yeni kültürlerin o toplum tarafından kabul edilmesi kolay ve hızlı gerçekleşen bir süreç

değildir. Bu yeni kültür özelliklerini toplumun kabul etmesi ve toplumun diğer kültür unsurları ile bütünleşmesi gerekir (Tavkul, 2007, s.26).

Türk Milliyetçileri ile yapılan görüşmelerde, *“Suriyeli mültecilerin kültürel yapımız üzerinde nasıl bir etki yaptığını düşünüyorsunuz?”* sorusuna Türk Ocağı üyelerinden 6’sı mültecilerin kültürel yapımız üzerinde bugün için bir etkisi olmasa da ileri de artan nüfusları ile beraber olumsuz etkilerinin görebileceğimizi düşünmektedir. 4’ü mültecilerin Türk kültürü üzerinde herhangi bir etki yaratmadığını, 1’i kültürlerimizin benzerlik gösterdiğini düşünmektedir. Kültürel benzerlik olduğunu düşünen katılımcılar bunun nedenini mülteciler arasında Türkmen guruplarının olmasına bağlamaktadır. 1 katılımcı ise olumsuz etki yapsa bile kültürel olarak benzerlikler gösterdiğimizi düşünmektedir.

Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde 5’i mültecilerin Türk kültürü üzerinde olumsuz etki yapabileceğini, 3’ü kültürel bir etki yapmadığını, 1’i karşılıklı olarak kültür alış-verişinde olunmasını normal karşıladığını, 1’i bu konuda bir bilgisi olmadığı, 1 kişi ise hem olumlu hem olumsuz yanlarının olabileceğini ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan Türk kültürü üzerinde olumsuz etki yaratacağını düşünenler; Suriyeli genç kızların Türk erkekleri ile evlenmesinden dolayı aile yapımızda bozulmalar olduğu ve olacağı konusunda endişe duymaktadır. Aynı zamanda 1 katılımcı Arap kültürünün baskın bir kültür olduğunu ve Arapların gittikleri yere entegre olmak yerine orayı Araplaştırmaya çalıştıklarını, asla Türk toplumuna entegre olmayacaklarını ifade etmiştir. Bu nedenle Türk toplumu içerisinde asimile olmayacaklarını ve Türk kültüründe erozyona sebep olacağını düşünmektedirler.

Kötü etki yaratığını veya yaratacağını düşünen katılımcılar; Türkiye’ye gelen mültecilerin Türk insanının kültüründen aşağı seviyede olduklarını ancak içlerinde Türkmen olarak isimlendirilen Türk gruplarının da olduğunu belirtmişlerdir.

Her iki kuruma da üyeliği olan katılımcıların ifadelerinde yukarıda belirtilen düşüncelerden farklı bir düşünce saptanamamıştır. Genel itibariyle olumsuz etkiler olduğu ya da günümüzde bir etkisi olmasa da ileride mültecilerin artan nüfuslarıyla beraber kültürel yapımızı olumsuz yönde etkileyebileceğini düşünmektedirler.

Türk Kültürü üzerinde mültecilerin olumsuz etki yarattığını düşünen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-6 “Hiç bi iyi etkisi etkisi yok. Olumsuz etkisi var.” (E,70, T1)

Katılımcı-7 “Olumsuz etkilerinin olduğunu düşünüyorum.” (E,61, T1)

Katılımcı-8 “Kültürel yapımızı anca dejenere edebilirler. Bizim kültürümüzü ne kadar etkiler? Tabi ki iyi yönde etkilemez. Çünkü şey olarak vasıf olarak, kültürel sosyal vasıf olarak Türkiye’de yaşayan insanlardan biraz daha alt seviyede olan bi topluluk gelenler.” (E,76, A1)

Katılımcı-9 “Çok büyük bir etki yaptılar. Bizi ters manada. Yani Rusyalardan gelen... adıyla çok özür diliyorum Nataşa deyimi olmasa da bizim her türlü yapımızı, burda kalan Suriyeli genç kızlarını bizim erkeklerimizle beraber ciddi bir evlilik bağı olmadan evlendirme yoluna girdi. Çeşitli olaylar duyuyoruz. Yani iyi bi yönde etkilemedikleri malumdur yani. Kesin bi şekilde söylüyoruz. Ya onlara da yazıktır, bizde de. Hani sistemsiz bi durumdur yani. Onların hayatı da sistemsiz oldu, bizim hayatımız da sistemden çıkmış oldu.” (E,63, T1)

Katılımcı-11 “Kültürümüzü tamamiyle dejenere etmişlerdir. Türk Töresi dediğin zaman Türk Töresi her şeyin üstünde gelir, yasaların üstünde gelir, çünkü bana göre Anayasa Türk Töresi olmalıdır. Türk Töresinde iyilik, merhamet, misafirperverlik, küçüğü koruma, büyüğe saygı, yani hepsini Türk Töresinde görebiliyorsun. Ama yasalar baktığın zaman yasalar sadece ee insanları devlet nezdinde tutabilmek için insanları belirli bir sorumluluk içerisine almalarıdır ama töre öyle değildir. Töre tamamiyle bir din ve vicdan işidir.” (E,64, H1)

Katılımcı-12 “Şimdi bir kere bir dönem işte doğu bloğu ülkelerinin yıkılmasından sonraki oluşan Türkiye’de aile hayatının olumsuz etkilenmesi gibi Suriyelilerin gelmesi de önemli oranda özellikle Güneyimizde, daha sonra da Batıya doğru aile hayatına da olumsuz etkileri oldu. Bu daha sonra kullanılmaya doğru gitti. Suriye’nin içinde ki bir takım siyasal profillerin Türkiye’yi 10 sene sonra Türkiye’deki Suriyelilerin dönüştüreceğini, demografik yapısını hatta birçok yerde ben şey yaparak mesela Hatay için çok endişe ediyorum, Antep için çok endişe ediyorum, İskenderun için çok endişe ediyorum falan çünkü biz onlara Türkiye’de ki Türk okullarında eğitim yapmayı değil, kendi oluşturdukları okullarda eğitim görmeleri Türkiye için sıkıntı. Çünkü bunların müfredatlarında da çok nitelikli bir şey yok. Kendileri için olabilir ama bizim arzu ettiğimiz Batılı değerler, çağdaş dünya ve adaptasyon konusunda ciddi manada Türkiye’nin sosyolojisini geriye

götürmüştür. Doğum oranları çok yüksektir. Toplumla adaptasyon niyetlerinden çok topluma direnme, sosyal hayata direnme bir karşı geliş ve kendilerini kabullendirme psikoljisiyle hareket ediyolar. Dolayısıyla bu gerçekten hiç arzu etmeyeceğimiz yerlere gidebilir. Eğer Suriye normalleştiğinde bu insanları biz tekrar göndermezsek önemli oranda bir Suriyeli mülteci sorunu yaşayacağımız hiç böyle kehanet değil.” (E,48, H1)

Katılımcı-19 *“Ülkemizdeki Suriyelilerin kültürel yapımız üzerinde olumsuz bir etki yapacağını düşünüyorum. Çünkü Arap kültürü baskın bir kültürdür. Asimile olmayacağı gibi, Türk kültüründe erozyona sebep olabilir. Özellikle mütedeyyin vatandaşlarımız üzerinde Arap kültürü etkisini artırabilir.”* (E,74, A1)

Katılımcı-23 *“Valla halk arasında bu kişiden kişiye değişir. Benim etrafıma 500 tane Suriyeli gelse de beni etkilemeye çalışsa etkileyebileceğini zannetmiyorum ama çevrede yaşayan bir sürü insanların karakteri demeyelim de kültürel durumuna göre etkiledikleri olmuştur.”* (K,63, H1)

Katılımcı-24 *“Olumsuz etkisi vardır. Kendi şeyleriyle beraber kendi dillerinde tabelalar asıyolar ve kültürümüzü yozlaştırıyorlar.”* (E,55, A1)

Katılımcı-27 *“Beş milyondan fazla farklı etnik grupların ve Suriyeli sığınmacının Türk kültürü ile özdeşleşmeleri mümkün görünmüyor. Suriyeli sığınmacıların dil öğrenmek ve ülkemiz toplumu ile uyum sağlamak yerine **gettolaşma eğilimi** içinde olduğu bir gerçektir ve ileriki yıllarda nüfus yoğunluğu olan yerlerde ve sınır şehirlerinde önemli demografik tehdit oluşturma riski bulunmaktadır.”* (K,63, H1)

Katılımcı-28 *“Çok kötü, gayri meşruyu körüklediler.”* (K,62, T1)

Katılımcı-29 *“Arap kültürü baskın bir kültürdür. Gittikleri ülkelerde entegre olmak yerine kendi kültürlerini aşılıyarak, Araplaştırdıkları tarih önünde bir gerçektir. Siz hiç Türkleşen Arap gördünüz mü? Ama araplaşan yüzbinlerce Türk var. Onlar kendilerini Kavmi necip olarak gördüklerinden yaşadıkları topluma asla entegre olmazlar.”* (E,66, T1)

Katılımcı-30 *“Şimdi kültürel yapı derken ben bizim kültürümüzü bunların açıkçası bozmaya da başladıklarını görüyorum. Ne gibi? Yollarda görüyoruz mesela Türk kızıyla Suriyeli erkeğin el ele kol kola sarılmış vaziyette gezdiklerini görüyoruz. Bizim oturduğumuz alanların hemen karşımızda deniz kenarı sahil olunca sahil*

kenarlarında neler yaptıklarına da şahit oluyoruz. Yani bu bizim bazı Türk ve Müslüman adetlerimizi örflerimizi düşündüğümüzde bunların bu şekilde bozulmaya başladığını, bozduğunu görüyoruz. Sadece tabi bunu kadın erkek ilişkilerinde de saymayalım başka neler olabilir? Sporumuzdan tutun, artık güreş, futbol basketbol hangi konular olursa olsun yavaş yavaş oralara da girdiklerinde bizi kendilerine benzetmeye çalışacaklar gibi de aklıma geliyor açıkçası kültür olarak.” (E,65, A1)

Katılımcı-32 *“Çok yoğun buldukları il ve ilçelerde olumsuz, seyrek buldukları yerlerde kültürümüze bir renk katma ölçüsünde olumlu etki yaptığını düşünüyorum.”* (K,58, A1)

İki farklı kültüre sahip olan iki toplumun devamlı etkileşim halinde olmaları sonucunda, her iki toplumun bazı kültürel unsurları birbirini etkileyerek değişim yaşanmasına neden olur ve her iki toplumda ortak veya birbirine çok benzeyen kültür unsurları oluşur. Sosyoloji ve Sosyal Antropoloji’de kültürleşme adı verilen bu olay, iki farklı kültüre ait unsurların her iki toplum tarafından benimsenerek ortaya yeni bir kültür sentezi çıkması süreci olarak tanımlanmaktadır. Her iki toplumun da birbirinden karşılıklı olarak aldığı yeni unsurlar kendi kültürü tarafından benimsendiğinde, kültürleşme sürecinin başladığı anlamına gelir. Fakat bu süreç sanıldığı kadar kolay olmaz. Çünkü hiçbir kültür başka kültürlerin unsurlarını kendi toplumsal hayatına uyum sağlayacak şekilde özümsemeden gerçekleşmez (Tavkul, 2007, s.26).

Kültürümüz üzerinde olumsuz bir etki yaptığını düşünmeyen katılımcılarımız, yine de nüfus olarak mültecilerin yoğun olduğu bölgelerde kültürümüze olumsuz etkileri olabileceğini düşünmektedir. Mültecilerin Türk kültürü üzerinde olumsuz bir etki yaratmayacağını düşünmelerinin nedeni ise Suriyeli mültecileri alt kültür olarak nitelendirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bazı katılımcılar ise mültecilerin Türk toplumuyla kaynaşmak yerine kendi aralarında gruplaştığı için büyük bir etki yaratacağını düşünmemektedir. Katılımcılar, mültecilerin kültürümüz üzerinde olumsuz etki yaratmayacağını belirtse de yerleşik hayata tamamen geçtiklerinde gettolaşarak bazı mahallelerde gruplaşmalar olursa bunun sosyal yapımızda önemli sorunlara yol açacağını düşünmektedir.

Bu çerçevede katılımcılar, kültürel olarak mültecilerin olumsuz etkiler yaratabilme ihtimali olsa da Türk toplumu ve Suriyeli mültecilerin benzer kültürlere sahip olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca kültürümüz üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığını düşünen katılımcılardan bazıları, Türk kültürünün mülteci çocuklarına aşılacak için çaba gösterilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bazı katılımcılar ise Suriyeli mültecilerin Türk toplumuyla çok fazla etkileşime geçmedikleri için kültürümüz üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığını belirtmiştir

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Yani şu anda henüz bu mültecilerin Türkiye de kültürel hayatı etkileyecek bir durumda olduğunu düşünmüyorum. Ama ileride bu kadar insan kalıcı olursa ee tabi bunun etkileri olabilir ama şu anda yok.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Şu an da çok ciddi manada bizim kültürel yapımıza bir etkide bulduklarını düşünmüyorum ama yerleşik hayata tamamiyle geçerse, mahallelerde veya belli ilçelerde artık iyice getto tarzı klikler oluştururlarsa bu bizim sosyal yapımıza da çok ciddi problemler teşkil edecektir. Şimdi okullarda mesela eğitim alıyor. Hemen hemen her sınıfta İstanbul’da Suriyeli öğrenciler falan var. haliyle bu kültür geçişleri birbirine etken olacak. Baktığımız zaman da biz Türk Toplumunu bu farklı kültürlerin etkisine de açtık. Bizim için şu an bir tehdit değil ama ileriki süreçte ciddi problemler teşkil edecektir bu durum.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Suriyeli mülteciler; Kültürel yapımız üzerinde genel manada etkili olduğunu düşünmüyorum. Eğitim ve kültür olarak ülkemiz Suriye insanına göre daha üst seviyede. Eğitimli ve daha gelişmiş toplum insanları, eğitim düzeyi daha az ve daha gelişmiş toplulukları etkiler. Münferit olarak ancak; Kilis ve bazı nüfus yoğunluğu fazla olan illerimizde biraz etkili olabilir.” (E,64, T1)

Katılımcı-5 “Ben Suriyeli sığınmacılarla spesifik olarak ilgilenmediğim için kültürel yapım üzerinde etkilerinin olduğunu sanmıyorum. Tek bir Suriyeli görmedim, tek bir Suriyeli ile konuşmadım, kültürel yapım üzerinde nasıl etkili olabilirler ki?.. Bu konuda merakım da olmadı... Kendi işimden gücümünden başımı kaldıracak zamanım yok...” (E;60, T1)

Katılımcı-13 “Yani sonuçta alt kültür olduğu için bizim kültürümüze genel olarak bir zarar vereceğini zannetmiyorum. Ama böyle çoğunluk sağladıkları yerlerde ileriye dönük sıkıntılar olacağını düşünüyorum bizim kültürümüzü dejenere

edici etkiler yaratacağını düşünüyorum ama genel olarak bizim Türk kültürü üst kültürdür o yüzden zarar vereceğini düşünmüyorum, hâkim olamazlar yani” (E,44, T1)

Katılımcı-15 *“Pek olumsuz bir etki yarattıklarını zannetmiyorum. Aslında biz devlet olarak özellikle onların çocuklarına Türk Kültürünü aşlamak için çaba ve gayret içerisinde olmalıydık.” (E,69, A1)*

Katılımcı-16 *“Kültürel yapımız üzerinde bir etki yaptığını sanmıyorum. Çünkü onlar kendi aralarında. Ya şöyle olabilir. Örneğin Gaziantep gibi nüfusun büyük çoğunluğunun Suriyelinin oluşturduğu yerde birtakım etkileri mutlaka oluyordur, onu da yerinde gözlemek lazım. İstanbul’da yaşayan birisi olarak onu gözlemlememiz mümkün değil. İstanbul da herhangi bir kültürel etkisi olmayacaktır.” (E,43, T1)*

Katılımcı-17 *“Kültürel yapımız üzerinde kötü bir etki yapmamıştır. Çünkü büyük ölçüde farksızdır.” (E,83, A1)*

Katılımcı-34 *“Kültürel yapımız üzerinde bizimle, Türk vatandaşıyla çok ciddi bir iletişime geçmediği için kültürel yapımız üzerinde çok bir etkisi olacağı kanaatinde değilim. Çünkü Türk vatandaşları onlara karşı mesafeli davranıyor, dolayısıyla öyle bir etkileşime girmiyorlar ama Suriyeli vatandaşların Türkiye’nin kültürel yapısı üzerinde olumsuz örnek teşkil etmeleri itibariyle marjinal kesimlerin, marjinal tutum ve davranışların artması istikametinde de olumsuz etkileri olduğunu gözlemliyorum.” (E,62, A1)*

UNESCO’nun düzenlediği “Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildiris’nde” tanımlanan kültür; “en geniş anlamıyla, bir toplumu ya da toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin birleşiminden meydana gelen bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam şekillerini, insanın temel haklarını, değer yargularını, geleneklerini ve inançlarını da içine alan bir olgu”dur. (UNESCO, 1982’akt Oğuz, 2011, s. 128).

4.8.2. Mültecilerin Türk Kültürüne Uyumu

Göç alan çok uluslu devletlerde, azınlık durumunda olan ve ana akım topluma üye kişilerin birlikte yaşamalarını ve birbirine uyum sağlamalarını sağlayacak yöntemler kullanmaları gerekmektedir. Bu insanların birlikte yaşamayı ve

birbirlerine uyum sağlamayı öğrenirken değişimden geçmeleri, kültürleşme olarak değerlendirilmektedir (Saygın ve Hasta, 2018, s.312).

Kültürleşmenin etkisiyle, ana akım toplum ve göç etmiş olan azınlık toplumun karşılıklı etkileşiminin sonucunda dilinde, değerlerinde ve davranışlarında değişimler olduğu gözlemlenmiştir. Bu değişimlere rağmen, her iki grubun özünde birbirlerinden farklı olmayı sürdürdükleri belirtilmektedir. Kültürleşme sürecinin iki grubu da etkilediği söylene de yapılan araştırmalara göre göç eden azınlık bireylerin kültürleşme sürecinden daha çok etkilendikleri görülmüştür (Berry, 2001, Rohman ve ark. 2008, Flakerud, 2007’akt Saygın ve Hasta, 2018, s.313).

Mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlaması konusunda katılımcılara sorulan **“Mültecilerin Türk Kültürüne uyum sağlaması konusundaki gözleminiz nedir?”** sorusuna verilen cevaplardan elde edilen sonuçlar; mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlamadığını veya sağlayamadığı yönündedir. Katılımcılar, Suriyeli mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlayamamalarının nedenini ise: mültecilerin toplum içerisinde kendi aralarında gruplaşarak kapalı bir toplum görünümünde olduklarından ve Türklerle etkileşime geçmemelerinden kaynaklandığını düşünmektedir. Bir başka neden ise Arap kültürünün baskın bir kültür olmasından kaynaklandığını ve tam tersine onların Arap kültürünü Türklere kabul ettirme gibi bir çabalarının olduğunu düşünmektedirler. Yani mültecilerin Türk toplumuna entegre olmak gibi bir amaçlarının olmadığı sonucuna varılmıştır. 1 katılımcı mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlamalarının kendi faydalarına olacağını, 1 katılımcı ise mülteciler arasında Türkmenlerinde olduğunu ve onlarla aramızda çok büyük kültür farkı olmadığını, bu nedenle kültürel olarak benzerlik gösterdiğimizi düşünmektedir. Sonuç olarak katılımcılar mültecilerin çok azının Türk kültürüne uyum sağladığını söylemiştir.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 *“Türk kültürüne uyum sağlaması şöyle, yani bunların kendi kazançlarına olur. Türk kültürüne uymaları bu kültürü almaları, efendime söylim. Türk kültürü dediğin zaman 5000 yıllık bilinen bi tarihin kültürüdür bu büyük bi kültürdür. Buna intibak etmek onların yararına olur.” (E,73, T1)*

Suriyeli mültecilerin Türk Kültürüne uyum sağlayamadığını düşünen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-1 “Bu konuda bizim ciddi bir planlı gayretimiz yok ama şimdi hayat içinde yaşadıklarından az çok bazı noktalarda bi uyum söz konusu olsa da ben uyum göstermek hususunda mültecilerin de bi gayreti olduğunu düşünmüyorum. Çünkü onların kafasında da henüz daha yerlerini tayin etmiş değiller çoğu. O bakımdan **uyum yok** ama bunun aslında bunu bizim bunu bu uyum tam olmasa da Türk kültürünü birçok bakımdan tanımaları için bizim ciddi çalışmalar yapmamız lazım.” (E,75, H1)

Katılımcı-3 “Ben İstanbul’da yaşadığım için; örnek vermem gerekir. Mültecilerin az gelişmiş semtlere geldiğini ve buralarda yaşadığını söyleyebiliriz. Kadıköy, Adalar, Ataşehir, Üsküdar, Beşiktaş, Şişli, Beyoğlu, Sarıyer, Bakırköy gibi yerler de pek rastlamıyoruz. Diğer semtlerde gruplar halinde ilişkileri kendi aralarında. Kapalı bir toplum görüntüsü izlenimi veriyor. Dil bilmeyince iletişim olmuyor, uyum sağlaması gençler vasıtası ile olur. Yaşlı ve kadınların zaten eğitim seviyeleri düşük. İyi eğitim almış olanlar zaten Avrupa’nın yolunu tutmuş. Ayrıca burada Suriye’den gelen Türkmenler var. Onları ziyaret edip iletişim kurdum. Onlar sanki gurbetten gelmiş gibi karşılanıyor. Herkes kucak açmış her türlü yardımı yapmaya çalışıyor. Türkmenlerin durumu çok farklı.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Türk kültürüne mülteciler genel anlamda uyum sağlayabildiklerini söyleyemeyiz. Çünkü Suriyeliler bir arada yaşıyorlar. Kendileriyle bir arada yaşıyor Suriyeliler ve bir arada hareket ediyorlar birlikte kendi aralarında iletişim halleri var. Türk toplumuyla bir arada çok iletişimde bulunmadıkları için ister istemez kendilerini ayırtmış gibi bir durum ortaya çıkıyor. Bu da kültürel birlikteliği etkiliyor. Ayrıca yani Suriyelilerin Türk kültüründen ayrı bir kültürleri var. Yani yaşam tarzları var, bunlar küçük nüanslar değil. Tabi bu ortak kültüre uyum sağlamaya aykırı bir durum değil kültürlerin farklı olması ama ortak yaşama uyum sağlayamama açısından ya da fevri harekette bulunmaları, buldukları toplumun kurallarına uymamaları bunu zorlaştırıyor Suriyeliler açısından.” (E,41, T1)

Katılımcı-9 “Kesinlikle uyum sağlamıyorlar. Yani onlar hatta ee ordan kaçıp gelenlerde bizim plajlarımızda iyi veya kötü, plajları belki bizler de tasvip etmiyoruz bu haliyle ama o durumda parklarda yürüyüş yapabiliyorlar, orda bilmem başka şekiller şey yapabiliyorlar, nargile içebiliyorlar, bizim kültürümüze uygun davranışları

yok. Her milletin kendine ait bi kültürü var. O kültürü de 1-2 sene de 3 senede 10 senede 40 senede 50 sene 100 senede istesenez değiştirezemezsiniz.” (E,63, T1)

Katılımcı-12 “Onlar aidiyeti içinde yaşamak zorunda kaldıkları topluma bir bütünleşmek yerine onlara kendi kültürlerini diretiyorlar. Dolayısıyla Türk kültürüyle bir adaptasyon arzuları yok sorun orada.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Yani mümkün değil. Çünkü hani mülteciler derken ben genelde Arap perspektifinden bakıyorum. Çünkü Türkmen mülteci sayısı binde bir gibi o da ailesi falan çok mağdur erkekler var burada sakat şu bu. Uyum sağlamaları mümkün değil. Verdikleri tepkiler, toplumdaki davranış kuralları, adabı muaşeret usulleri hepsi farklı. Bugün bir metroya, bir tramvaya bindiğinizde paldır küldür gürültü yaparak saygısızca çantana geöen adamı görüyorsunuz, uyardığınız zaman da koloni halinde dolaştıkları için size tepki gösteriyorlar. Bizzat uyardığımız kişilerin bize sert sert tehdit eder gibi baktıklarını da gördük.” (E,44, T1)

Katılımcı-19 “Ülkemizdeki Suriyelilerin Türk Kültürüne uyum sağlamak gibi bir düşünce ve çabaları bulunmamaktadır. Tam aksine Türk toplumuna baskın kültür olan Arap kültürünü yansıtmaya gibi bir gayret içinde olduklarını düşünüyorum.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Kesinlikle Türk kültürüne uyum sağlamak gibi bir çaba içersinde değiller. Aksine kendi Arap kültürlerini burda yaşamaya ve bunu çevreye empoze etmeye çalışıyorlar. Bu da bizim açımızdan çok ciddi bir kültürel tehdittir.” (E,41, H1)

Katılımcı-23 “Zannetmiyorum. Zaten kültürümüze uyum sağlamak gibi bir amaçlarının olduğunu da düşünmüyorum. Yani dediğim gibi o kadar ince düşünseler, gittiğim yere adapte oluyum, uyum sağlıyım falan bu zamana kadar üç beş senedir adam olurlardı, vagonun bir ucunda oturup da diğer ucundakiyle konuşmazlardı. Onlar yontulmamış cinsinden. Benim gözümde öyleler, kaba bir toplum incelikleri yok.” (K,81, H1)

Katılımcı-24 “Sağlayamadılar sağlayamazlar da. İki nokta var. Birisi bizim kültürümüze çok yabancı bir noktadalar. Din noktasında da İslam dinine mensuplar ve Sünniler, Cuma namazlarında görüyorum ben onları. Milletle namaz kılarırken bir yakınlaşma var ama namaz dışında onlara karşı bir soğukluk var. Zaman içinde bu da uyuşacaktır. O da mültecilerin tabularıyla doğru orantılı. Türkiye'nin batıya

dönük bir yüzü var ama onların böyle bir tutumları yok. Okuma oranları çok düşük, alt gelir gurubundalar. Toplumun ayak işlerini yapıyorlar. Belli bir seviyeye gelince Türk milletinin onlara karşı bakışında değişiklik olacaktır bence.” (E,55, A1)

Katılımcı-30 *“Ben sağlayacaklarına fazla inanmıyorum. Çünkü eğitimleri şu anda çok fazla yapılamıyor. Yapılamadığı içinde Müslüman da olsalar, namaz kılmak için hazırlıklarına baktığım zaman bizim kadar titiz davranamıyorlar. Bu hem dini kültürümüz yönünden hem normal Türkçemiz yönünden hem açıkçası okuldaki eğitimler çok fazla yapılamamasından ötürü gelecekte bizim toplumumuzda kötü imajlar da yaratabilirler, ondan ötürü ben eğitimlerin çok fazla yapıldığına inanmıyorum ve ben bu eğitimlerin sonucunda da çok fazla bize uyacaklarını kültürümüze gireceklerine inanmıyorum.” (E,65, A1)*

Katılımcı-34 *“Mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlayabilmeleri mümkün değil. Uyum sağlayabilmeleri için ilk önce buradaki kültürü kendi kültürlerine nazaran daha iyi daha üstün kültür olarak algılamaları tanımlamaları gerekir. Aksine Türkiye’de ki Türk vatandaşların onlara göstermiş olduğu tepki, onların dışı karşı dayanışma, içe kapanmaları kendi kültürlerini devam ettirmede, burda bir kültür adacıkları meydana getirmelerine sebebiyet vermekte. Bu şekilde kendi içlerine kapanıp kültür adacıkları olduğu zaman, Türk kültürünü benimseyemezler aksin Türk kültürüne karşı direnme kabiliyeti kazanırlar ve bunu bilinçli olarak yaparlar.” (E,62, A1)*

Kültürel uyum, baskın olmayan grup üyelerinin baskın kültürel normlara sosyo-kültürel olarak uyum ve edinim olarak tanımlanmaktadır. Kültürlenme stresi, kültürlenme süreciyle beraber devam eden psikolojik, somatik ve sosyal zorluklardır. Kültürel uyum stresinin, yeni kültürü benimseme ve öğrenme sürecinde temel bir psikolojik zorluk olduğu öne sürülmektedir (Hovey ve ark. 2006’akt, Gül ve Kolb, 2009, s.139).

Farklı kültürlerde yetişmiş kişiler bir araya geldiklerinde, istem dışı olarak genellikle kendi alışkanlıklarının doğru ve uygun olduğunu düşünerek hareket etmeye çalışmaktadır. Bu da alışılmadık bir şekilde gördükleri yaklaşım ve yaşam şekillerini ahlaksız veya modernlikten uzak olarak algılanmasına ve eleştirilmesine neden olmaktadır (Ügeöz, 2003: 36’akt Yılmaz, 2019, s. 292). Bu nedenle uluslararası göçlerin neden olduğu çokkültürlü ortamlarda kişiler arasındaki diyalog

sürecinin sağlıklı devam edebilmesi açısından; kültürel uyum sağlanması, etkili bir iş birliği ağının kurulması ve yaşanabilecek olumsuz davranışların, sorunların önüne geçilmesi gerekmektedir (Aksoy, 2012: 298’akt, Yılmaz, 2019, s. 292).

Bir katılımcı Türkmenlerin de aralarında bulunduğu mültecilerin Türk kültürüne yabancı olmadıklarını ve Türk kültürüyle arasında çok fark olmadığını düşünmektedir. Ayrıca Arapların uzun yıllar boyunca Osmanlı hâkimiyeti altında olduğundan dolayı Türk geleneklerine yabancı olmadıklarını ifade etmiştir. Katılımcımız, Suriyeli mülteciler ile aynı dine mensup olmamızın da kültürel olarak benzerliklere neden olduğunu belirtmiştir. Uyum sağladığını düşünen diğer katılımcılardan 1 kişi bazı derneklerin bunu engellemeye çalıştığını düşünmektedir.

Mültecilerin Türk Kültürüne uyum sağlayabildiğini düşünen katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-10 “Sağlayan da var bizim gibi yaşayan gibi var, din bağımız da var. Ama birçok konuda da yok. Yemek çeşitlerinde musikide, şiirde sanatta edebiyatta olsun güzel sanatlarda uzaklığımız var ama yakınlığımız da var yani” (E,82, H1).

Katılımcı-14 “Mülteciler diyince şimdi bunlarda Türkmenler var, Araplar var başkaları olabilir. Türkmenler zaten bizim kültürümüzle onların kültürü arasında farklılık yok. Araplar da zaten yıllarca Osmanlı hâkimiyetinde yaşadıkları için Türklüğe yabancı değiller örf gelenek ve adetler açısından. Hem dinimizin aynı olması ile kültürümüz de aşağı yukarı aynıdır. Öyle bir bağdaşmazlık olmadı.” (E,66, T1)

Katılımcı-17 “Geldikleri gün uyum içerisindeydiler. Tek tük olumsuzlar da altı ay içinde sağladılar.” (E,83, A1)

Katılımcı-18 “Gayet iyi bir uyum süreci var. Ancak dernekler bunu engellemeye çalışıyor.” (E,60, H1)

Katılımcı-21 “Çok yakın şeyim olmadı ama sağladığını düşünüyorum orada.” (E,70, H1)

Katılımcı-32 “Çok azı uyum sağlayabilmektedir.” (E,64, A1)

Göç olaylarının son yıllarda giderek artması ve kalıcı olarak yerleşmeye giden göçmenlerin sık görülmesi ile beraber uyum kavramı ön plana çıkmıştır. Yaşadıkları

bölgelerden göç eden bir topluluğun göç ettiği ülkeye ve o ülkenin toplumuna, kültürüne, örf ve adetlerine uyum sağlayabilmelerinin kolaylaşması için göç eden toplumunun gerek kendilerine özgün kimliklerini, değerlerini ve kültürlerini devam ettirebilmeleri, gerekse içinde yaşadıkları üst toplumun kültürüne ve sistemsel yapısına entegre olarak uyumlu bir süreç yaşamaları gerekir (Yılmaz, 2019: 287).

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaşadıkları toprakları terk eden Suriyeliler, ilk geldiklerinde “geçici misafirlik” düşüncesi ile Türkiye’ye göç etmişlerdir. Suriye’deki karışıklıkların sonlanmasından sonra kendi ülkelerine geri dönmek düşüncesinde olan mülteciler Türkiye’ye yeterli oranda uyum sağlama çabası göstermemişlerdir. Bu nedenle Türk toplumu ile gerek farklı dil konuşmaları gerekse kapalı bir toplum görüntüsü çizdiklerinden dolayı Türk toplumu ile iletişim kurma açısından zayıf kalmışlardır. Mültecilerin bu davranışlarında Türkçe bilmemek, savaş ortamının neden olduğu kişilere ve gruplara karşı güvensizlik durumu, Türk vatandaşlarının Suriyelilere karşı önyargılı yaklaşımları ve bu önyargının neden olduğu “sosyal dışlanma” gibi faktörlerin de etkisi olmuştur (Yılmaz, 2019, s. 290).

4.8.3. Dindaşlık / Din Birliği

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, aynı dini inanışa sahip bir toplumda kendilerine yer edinmeye çalışmıştır. Var olan dini-geleneksel kültür içinde kendi kültürel kimliklerini muhafaza etmeye çalışarak, işsizlikle mücadele ederek, entelektüel düşünce sistemlerine sahip çıkarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Aynı zamanda nüfusunun yarısından fazlasının Sünni inanca sahip bir toplum olan Suriye’nin kültürel yapısı Suriyelilerin geleneksel muhafazakar kültüre karşı takındıkları davranışlarda önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Türk halkının mültecilere karşı yardımsever davranması, olumsuz düşüncelerin oluşmasına engel olmuş, ırkçılık gibi Suriyelilere zarar verecek ideolojilerin ortaya çıkmasını engellemiştir (Yeter, 2018, s. 100).

Katılımcılara sorulan “*Aynı dine mensup olmanın toplumun mültecilere karşı tavrını etkilediğini düşünüyor musunuz? Etkiledi ise nasıl?*” şeklindeki soruya verdikleri cevaplar büyük oranda benzerlik göstermiştir. Genel olarak yapılan görüşmelerden elde edilen sonuca göre; Türk toplumunun aynı dine mensup insanları olumlu karşıladığı ve kucakladığı düşünülmektedir. Ancak bazı katılımcılar bu

olumlu etkinin zaman içerisinde Suriyelilerin sergilemiş olduğu olumsuz davranışlar nedeniyle tam tersi yöne çevrildiğini söylemiştir. Bazı katılımcılar ise hem aynı dine mensup olmaktan dolayı, hem de içlerinde aynı kandan olan kişiler olmasından dolayı mültecilere kucak açıldığını belirtmiştir.

Aynı dine mensup olmak Türk toplumunda mültecilere karşı olumlu tavırlar sergilenmesine neden olmuştur. Fakat zamanla bu tutumlar mültecilerin sergiledikleri davranışla birlikte olumsuzla çevrilmiştir. Örnek vermek gerekirse aynı apartmanda bir Suriyeli mülteci ile komşu olan vatandaşlar, aynı evde sayıca fazla mülteci olmasından, gürültü çıkartmaları, çöpleri kapı önlerine bırakmaları nedeniyle mültecilere karşı olumsuz bir tepki vermiştir.

Suriyeli mülteciler ile aynı dine mensup olmanın toplumda mültecilere bakış açısında olumlu etkiler yarattığını düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-2 “*Gayet tabii ya, gayet tabii ya. Aynı dine mensup olan bu insanlar bizim hani Müslüman Müslümanın kardeşidir hadisi şeriftir bu efendime söylim. Onun için tabii biz aynı saflarda mabetlerde yan yana namaz kılıyoruz ibadet yapıyoruz aynı kitabın aynı peygamberin ümmetiyiz aynı kitabın mensuplarıyız gayet tabii ki bir yabancıyla bir hıristiyanla olan münasebetlerimiz ayrı ayrıdır. Bizim için daha yakınlık vardır.*” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “*Aynı dine mensup olmak, aynı kibleye yönelmek elbette olumlu etkiliyor. İnançımıza göre din kardeşliğinin gereği olarak onların acısı bizim acımız, onların derdi bizim derdimiz. Devletimiz elinden gelen her türlü yardımı seferber etti, bu tamam. İnsanlarımız aynı dine mensup olmanın karşılığı olarak elinden gelen yardımı ve her türlü fedakarlığı yaptı. Milyonlarca insan güvenli bir şekilde on yıldır Türkiye’de. Aynı dine mensup olmasak bu hoşgörü ve misafir gibi karşılanmazdı.*” (E,64, T1)

Katılımcı-18 “*Sadece din değil, zaten bu iki toplum bin yıldır birlikte yaşıyordu. Türkiye Nato’ya girdikten sonra sınırlar kapatıldı. Ondan önce Halep’le, Beyrut’la İstanbul Antep vb. Türk kentleri arasında sosyal ilişkiler çok canlıydı.*” (E,60, H1)

Katılımcı-19 “*Düşünüyorum. Özellikle Müslüman olmaları, peygamberimizin Arap olması, Kur’an-ı Kerim’in Arapça olması ülkemizdeki aşırı muhafazakar ve dindar vatandaşlarımızda bir olumsuz etki yapmamıştır.*” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “Yani aynı dine mensup olmak tabii etkiliyor. Ya işte bunlar da Müslüman bunlar da namaz kılyo falan dediğiniz zaman. Zaten Müslüman olmasalar bile Türk toplumu herkese yardım eden bir topluluk, Müslüman olduğu zaman da bu çarpı iki haline geliyor ama buradaki sadece tek ölçütün aynı dine mensup olması bence yeterli değil. Yani bunun kültürel birlikteliğin de sağlanması için birtakım temellerin olması lazım.” (E,41, H1)

Katılımcı-24 “Aynı dine mensup olmaları Sünni olmaları aynı camide namaz kılmaları Türk toplumunu onlara karşı bi yumuşatıyor ama oraya kadar. Camiden çıkınca bakışı değişiyor.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Evet etkilediğini düşünüyorum. Kendi dinimizden bize irtica eden insanlara sempatiyle bakıldı ve herkes yardımcı oldu. Bizim zaten kendi kültürümüzde vardır, darda olan her kim olursa olsun, bazen dinine ırkına bakmadan yardımcı olan bir toplumuz.” (E,61, A1)

Katılımcı-34 “O başlangıçta ilk geldikleri dönemde aynı dine mensup olmak daha merhametli yaklaşılmasına sebebiyet vermişti, daha sonra insanımız bunları tanıdıkça aynı dine mensup olduklarını dahi şu an da çok da göz önünde bulundurduklarını sanmıyorum öyle bir gözlemim var.” (E,62, A1)

İlk başta mültecilerin olumlu karşılandıklarını ancak zamanla onlara karşı bir tepki oluştuğunu düşünen katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-9 “Düşünüyorum tabii. Aynı Müslüman olduğu için mesela kapılarda Cami'nin kapısına geliyolar, Suriye Suriye diyorlar istiyolar millet de veriyo. Şimdi Müslüman olduğu için Türkiye bunlara çok daha merhametli. Başka bi dinde olsa belki biraz daha şey davranır belki ama Müslüman olduğu için kardeş biliyor ama son Suriyelinin tabii hepsini kötülemiyorum ben ama çoğunun yanlış davranışları yüzünden bu merhamet de yavaş yavaş kabarma noktasına geldi diye düşünüyorum” (E,63, T1)

Katılımcı-12 “Başlangıçta evet. Bu toplumun... Soruyu şöyle soralım. Mesela Yunanistan'dan mülteci gelmek durumunda kalsaydı toplum bu denli yakın davranırmıydı? İlk geldiklerinde. İşte zamanında Iraktan gelen ya da Suriye'den gelen mültecilere bu denli yakın davranması bu toplumun dindaşlık duygusunu çok etkilemiştir ama sonuç hiç de öyle gelişmedi.” (E,48, H1)

Katılımcı-13 “Bugüne kadar onlara sağlanan imkânların en büyük sebebi aynı dine mensup olmamız. Genel olarak. Kaldı ki aynı dine mensup olmadığımız Suriyeliler de ülkemize girdi ama genel çoğunluk %90 in üzerinde belki de. Aynı dine mensup olduğumuz ümme bilinciyle vatandaşımız bir kabulleniş yaşadı ama tabii ki yani bu da nereye kadar gider? İlk başta bu bilinçle kabul eden kişi kendi apartmanında Suriyeli'nin gürültü yaptığını pisliğini, işte çöpü kapının önüne bıraktığını görünce o da tepki göstermeye başlıyor ama kendisine dokununcaya kadar.” (E,44, T1)

Din, kişiler için hem bireysel hem de toplumsal olarak maddi ve manevi anlamda birçok boyutu olan bir olgudur. İnanç, ibadet, etki ve birey çerçevesinde topluma yansıyan yönü olarak toplumun bütün kurumlarını etkilemektedir. Bir diğer yandan ise etkilenen bir yapıya da sahiptir. Sürekli değişmekte olan sosyo-kültürel hayatın etkisiyle beraber ortaya çıkan farklılaşmalar, kişilerin yaşam koşullarına uyum sağlaması açısından önemlidir. İslamiyet açısından bakacak olursak Türkiye’de yaşanan dini hayat ile Ortadoğu’da yaşanan dini hayat arasında kültürel ve geleneksel farklar olduğu görülmektedir. Din ile toplumun kültürel yapısı birbirine yakınsa ve kültürel olarak benzeşme varsa uyum sağlamak daha kolay bir şekilde gerçekleşecektir. Bu durum aynı dine mensup olan ancak farklı kültüre sahip olan Suriyeli mülteciler için örnek gösterilebilir (Yeter, 2018, s.107).

Bazı katılımcılar, Türk milletinin Suriyeli Müslümanları olumlu karşıladığını düşünse de Suriyelilerin aynı şekilde Türk milletine karşı olumlu bakış açısıyla yaklaşmadığını ve aynı dine mensup olmanın Araplarda bize karşı bir sevgi veya sempati yaratmadığını düşünmektedir. Bazıları ise, Türk milletinin ensar ve muhacir dayanışması adı altında dini duygularının istismar edildiğini ifade etmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-4 “Türkler açısından son derece önemli ve onların tavırları Türklerin tavırlarını etkiliyor ama aynı etkinin Suriyeliler tarafından olduğunu düşünmüyorum. Ayrıca Araplarda yani aynı dine inandığımız için bizlere ayrıca bir sevgi var mı? bizde olduğu kadar olmadığını düşünüyorum. Var ama Osmanlı'nın yaşadığı olayları da düşünürsek son dönemlerde ve bu bugün Türkiye'ye dış politikada Türkiye'nin yanında olmayan Arap devletlerini de bir düşünürsek. Bi de şunu düşünmemiz lazım, Arap dünyasının İslam Aleminin ne kadar bir arada

olabildiği? Aynı dine inanmalarından dolayı. Soruya gelirse evet etkiliyor, olumlu etkiliyor.” (E,41, T1)

Katılımcı-29 “Gelenler de bizim din kardeşlerimiz ensar ve muhacirin dayanışması gibi hissi ve muğlak ifadelerle Türk Milletinin dini duyguları sonuna kadar istismar edildi bence. Toplumda bu aynı dinden olmayı iyi karşıladı.” (E,66, T1)

Başka bir katılımcı ise Türk vatandaşlarından Arap kültürünü benimseyen bazı kişilerin kendi vatandaşlarından daha çok Suriyeli mültecilere destek olduğunu düşünmekte ve bizzat şahit olduğu bir anısını şu şekilde anlatmıştır.

Katılımcı-22 “Bizim toplumumuzun çoğunluğu Türk ve Müslüman... Müslümanlık taraflıyla onlara sarılan çok oldu elbette... Çünkü dediğim gibi vicdan sahibi bir toplum Müslüman kardeşini aç ve açıkta koymazdı. Ancak zaman bunun böyle olmadığını gösterdi. Arap kültürünü benimseyenler kendi vatandaşından daha çok onlara sarıldı. Bunu da doğru bulmuyorum. Örnek olarak Suriyeli mülteci çocuğa cebinden 20 lira çıkarıp veren adam biraz ilerideki yerli ve milli dilencimize 1 lira bile vermedi. Bu çok acı bir örnek.” (K,57, T1)

Sosyolojide sosyal grup kavramının bir alt başlığı olarak değerlendirilen dini grup; birçok kişinin ortak kimliği paylaşması, en azından bazı duygulardaki birliktelik, ortak hedefler ve ortak normların paylaşılması olarak değerlendirilmektedir. Bir grup daha çok, kendi aralarında doğrudan veya dolaylı bir şekilde haberleşme, birbirine bağlı roller sistemine bağlı standart davranış ölçüleri ve üyeler arasında belirli bir seviyede bağlılık şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda grup, kendi üyeleri arasında doğrudan veya dolaylı olarak farklı bir anlayışla ortaklık geliştirmektedir. Grup tipleri büyüklük ve yakınlık derecesine göre bir aileden, bir topluma kadar sıralanabilir (Theodorson 1979: 176’akt, Kılıç, 2007, s.38).

Katılımcılardan bazıları aynı dine mensup olmanın herhangi bir olumlu veya olumsuz etki yaratmadığını düşünmektedir. Bazı katılımcılar ise aynı dine mensup olmak bir etken ancak biz onlara Türk olduğumuz için, Türklerin küçükleri, aciz olanları, garibanı, yardım isteyenini her zaman koruyup kolladığını, bu özelliklerin de Türk milletinin hasetleri olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Aynı dine mensup olmanın Türk toplumunda olumlu veya olumsuz herhangi bir etki yaratmadığını düşünen katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-1 “Etkisi müspet olur. Ama ben bide tarihe baktığım zaman bu bizim milletimizin içine tarih içinde Müslüman Türk bunların dışında da mesela geçmişte İspanyol Yahudileri gibi veya başka bölgelerden de göçmenler gelmiş ve bizim Türk Milleti bu tipte kendisine sığınanların hepsini sıcak karşılamıştır. Bu biraz da milletin fitratından gelen, milletin kendi vasfından gelen bir kabulleniş vardır ama din bunu pekiştirmiştir.” (E,75, H1)

Katılımcı-8 “Tabi bizim milletimiz Müslüman olmak hasabiyle, Müslümanın Müslümana yardım etmesinin gerekliliği düşüncesini daima muhafaza etmiştir. Müslüman daima din kardeşi bilinmiştir, kardeş muamelesi yapılmıştır, bizim tarafımızdan kardeş muamelesi yapılmıştır ama onların diğer Müslüman devletlerin milletlerin bize karşı kardeş muameleleri ne kadar yapmışlardır o da tartışılır. Onun için biz hep millet bu bizim dini özelliklerimiz, milli özelliklerimizden kaynaklanıyor. Yani Müslüman olduğumuz değil, Türk olduğumuz için ve Türk daima hep küçüğünü korumuştur, acizi korumuştur, aman dilenene silah çekmemiştir, efendim açtı doyurmuş, çıplağı giydirmiştir. Bu bizim özelliklerimiz hasletlerimizdir. E bu kadar Müslüman ülke var, niye onlar demiyolar ki gel din kardeşim, gel birazınızı da Libya'ya alalım, birazınızı Tunus'a alalım, birazınızı Yemen'e alalım niye demiyolar? Müslüman olmak yetmiyor bunlar için. Bunlar için de Türklerin hasletleri, özellikleri önemli, biz onu uyguluyoruz burda.” (E,76, A1)

Katılımcı-11 “Aynı dine mensup olmamıza rağmen onların İslami anlayış ve yaşam tarzı ile bizim İslami anlayış ve yaşam tarzımız tamamiyle birbirinden farklıdır. Biz yerde bir kağıtta Arap harflerini görsek bile onu alır baş tacı yaparız, çiğnenmeyecek bir yere koyarız ama onlar o şekilde değildir. Bir diyelim mabetlerde bile olsalar Kuran-ı Kerim'i başının altına koyup uyuyabilirler. Bizde öyle bir şey söz konusu değildir.” (E,64, H1)

Katılımcı-15 “Etkilediğini düşünmüyorum. Bu konu önemli bir konu. Bir defa bu din konusu bırak mültecileri Türkiye'de ki toplum arasında da birtakım olumsuzluklara neden olmuştur. Efendim biri baş örtülüyse geçtiğimiz yıllarda devlet dairelerine sokulmadı, üniversiteye alınmadı, bunları yaşadık. Daha Türkiye bu

meseleyi kendi içinde hazmetmediği için toplumun da bu konuda mültecilere yaklaşımında farklılıklar olduğu kanaatindeyim.” (E,69, A1)

Katılımcı-30 *“Şimdi bizde tabi dini bakımdan mezhebi farklı da olsa dini uygulamaları tam anlamıyla bizim mezhebimize çok uyamıyor. Uyumamasından ötürü dini ağırlıklı yerlerde bunlar biraz dışlanmaya başladı. Bu da şunu getirecek ileriye dönük olarak; bizim mezhep farklılıklardan dolayı bazı krizler yaşanabilir. Yani o tür yerlerde de ben Suriyelilere çok ağırlık verileceğini ben inanmıyorum.” (E,65, A1)*

Günümüzde göç olayları, dünyadaki bütün milletleri ve ulusları ilgilendiren küresel bir konudur. İnanları göç etmeye zorlayan şeyler genellikle küreselleşme, açlık, savaş, sosyal statüde değişiklik, değişen dünya düzeni ve ekonomik olarak daha iyi bir hayat kurabilmek gibi birçok nedeni bulunmaktadır. Özellikle Suriye başta olmak üzere Ortadoğu’daki Arap ülkelerinde yaşanan iç savaşlar ve insan hayatını tehlikeye sokan yönetim şekilleri milyonlarca insanı göç etmeye itmiş ve küresel ölçekte bütün dünyayı etkileyen sosyal hareketlilik olaylarının yaşanmasına neden olmuştur. Sayıları her gün daha da artan mülteciler, sadece yaşadıkları bölgeyi değiştirmekle kalmamış kendi kültür ve değerlerini, gündelik yaşam şekillerini, inanış biçimlerini göç ettikleri toplumda devam ettirmeye çalışmıştır (Yeter, 2018, s.122).

Sosyo-kültürel hayatın içinde barındırdığı özelliklerden birisi dindir. Din kurumu bireyin kültürel kimliğini oluşturması açısından en önemli esaslarından birini olduğunu söylemek mümkündür. Dini kültürel kimlik kişilerin göç etmesiyle değişmeye başlamakta “*asimilasyon*” ile “*entegrasyon*” kavramları arasında gelgitler yaşamasına neden olmaktadır. Aynı dine mensup olan ancak farklı kültürlerle sahip olan iki toplumun dillerinin farklı olması göçmen ve yerel halk arasında “*yabancı*” olarak tanımlanmasına neden olarak sosyal yaşam şartlarını zorlaştırmaktadır (Yeter, 2018, s.122).

Bu bağlamda, Türk toplumu ve Suriyeli mültecilerin aynı dine mensup olup farklı kültürlerle sahip olmaları iki grup arasında ayrışmaların olmasının önüne geçememiştir. Her ne kadar Türk toplumu Suriyeli mültecilere aynı dine mensup olduklarından dolayı sıcak baksa da aradaki kültürel farklılıklar, farklı dilde

konuşulması gibi nedenlerden dolayı iki toplumun da birbiriyle kaynaşmasını engellemiştir.

4.8.4. Mültecilerle Komşuluk

Türk kültür hayatında ve toplumsal yapısında göz ardı edilemeyecek komşuluk ilişkileri, günlük etkileşim ve iletişimde büyük bir yer kaplamaktadır. Sosyal ilişkiler açısından büyük yer kaplayan komşuluk ilişkileri, bölgesel ve toplumsal olarak farklılıklar göstermektedir. İnsanların sosyal varlıklar olması ve bir arada yaşama isteği, ruhsal ve psikolojik ihtiyaçların karşılanmasını sağlasa da maddi ve manevi ihtiyaçların temin edilmesi bakımından da komşuluk ilişkilerinin büyük bir etkisi vardır. İnsanların bir arada yaşamaları, komşuluk ilişkilerinde bazen kendiliğinden, bazen de mecburiyetten oluşmaktadır. Komşu ve komşuluk ilişkileri toplumsal hayatın nasıl işlediğini anlamak amacıyla incelenmesi gereken sosyal ilişki çeşitlerinden bir tanesidir (Gündüz-Yıldız, 2008, s.123).

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde *“Suriyeli bir mülteci ile Aynı mahallede ya da aynı apartmanda yaşamak ister misiniz? Neden?”* şeklindeki soruya Türk Ocağı üyelerinden 2’si aynı apartman veya mahallede yaşamamanın problem olmayacağını, 2’si aynı mahalle veya apartmanda mülteciler ile yaşadıklarını, 2’si eğitim ve kültür seviyeleri yüksek olması ve insanları rahatsız etmemeleri durumunda aynı apartman veya mahallede yaşamak için sorun yaratmayacağını, 5’i aynı apartman veya mahallede yaşamak istemediğini, 2 kişi ise böyle bir durumu hiç düşünmediğini ve günümüz komşuluk ilişkilerinin zaten zayıfladığını belirtmiştir.

Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılardan 8’i eğer Suriyelilerin eğitim ve kültür seviyesi yüksek, uyumlu kişiler ise aynı apartmanda yaşamakta bir sorun olmayacağını, ancak bunun dışında alt kültür seviyesinde olan kişiler ile mülteci olup olmaması fark etmeksizin kimseyle böyle bir komşuluk ilişkisi içerisinde olmak istemediklerini belirtmişlerdir. 1’i aynı apartman olmasa da aynı mahallede yaşayabileceğini ifade etmiştir. 1 katılımcı aynı apartmanda yaşadıklarını ancak hiç denk gelmediklerini belirtmiştir fakat rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir. 1 katılımcı ise aynı apartmanda yaşamak istemeyeceğini ifade etmiştir.

Her iki kuruma da üye olan katılımcılarımızdan 3’ü aynı mahalle veya apartmanda yaşamamanın bir sorun olmayacağını, 4’ü beraber yaşamak istemediğini,

2'si eğitim ve kültür seviyeleri yüksek ve rahatsız etmeyecek kişilerse beraber yaşamın problem olmayacağını, 1 kişi ise böyle bir şey düşünmediğini ifade etmiştir. Katılımcılarımızdan 1 kişi beraber yaşamak sorun olmasa da Suriyeli mültecilerin nüfus olarak yoğun olduğu bölgelerde birlikte yaşayan Türk vatandaşlarının rahatsız olduğunu belirtmiştir.

Aynı apartmanda yaşamak istemediğini ifade eden katılımcıların aynı apartman veya mahallede yaşamak istememelerinin nedenleri şunlardır; katılımcılar kendi kültür, örf ve adet, gelenek görenek, etnik yapılar bakımından farklı oldukları için mülteciler ile aynı apartman veya mahallede yaşamak istemediğini belirtmiştir. Bununla beraber aynı apartmanda yaşamak istememelerinin nedeni katılımcıların çevresinden edindiği bilgilerden kaynaklanmaktadır. Aynı apartmanda Suriyeliler ile yaşayan kişilerden edindikleri bilgiler sayesinde aynı mahalle veya apartmanda mülteciler ile yaşamak istemediklerini belirtmişlerdir. Mültecilerin olduğu apartmanda genellikle kira fiyatlarının düştüğünü, düzensizlik, temizlik, sağlık ve komşuluk ilişkilerinde mültecilerin kültür bakımından uyum gösteremediği düşünülmektedir. Aynı zamanda mültecilerin sebep olduğu bazı kavgalar ve bir daire de 20 kişiye varan sayıları yüzünden mülteciler ile komşu olmak istenmemektedir.

Aynı apartman veya mahallede Suriyeli mülteciler ile yaşamak istemeyeceğini belirten katılımcıların düşünceleri;

Katılımcı-9 “Ben istemem şahsen. Niye istemem? Dediğim gibi tarihten beri benim çocukluğumdan beri geliştirdiğim bana ait sevdiğim kültürlerim vardır, törem vardır, örfüm vardır, milleti bir araya getiren çok değerler vardır. Din vardır, kültür vardır, töre vardır, gelenek görenek yapıları vardır, etik yapıları vardır yani her şey vardır, bölgesel davranışları vardır. Onun için ben şahsen istemem yani. Anlamayacağım kesindir. Şahsen apartmanımda onunla kalmak istemem.” (E,63, T1)

Katılımcı-13 “İstemem. Ama bunu hani direk istemem diyince şey öncesini söylemeyince gaddarlık, ırkçılık olarak demiyorum öyle algılamayın. Şimdi ilk önce şöyle söyleyeyim ben mültecilerin insani olarak en güzel konforda sınırda kurulacak şehirlerde yaşatılmasından yanayım. Yarın bir gün de gönderilmesinden yanayım. Aynı apartmanda niye istemem? Çünkü biliyoruz çevremizden. Şimdi Suriyeli'nin çoğaldığı bir apartmanda **kira fiyatı** düşer bikere. Niye düşüyor acaba? Bu başka

etnik unsurlarda da var. Çünkü düzensizlik, temizlik, sağlık, toplumsal ve komşusal ilişki, şehrin yaşantısına uyum, kültür, hepsinde sıkıntı yaşıyorsunuz. Çevremizde gördüğüm için söylüyorum. Kavga edenler, karakolluk olanlar var. Bunlar bizim gibi 3-5 kişilik aileler değiller. Evin 4 odası varsa 4 odasında da ayrı ayrı aileler var. Bunları ev sahipleri evlerinden dahi çıkartamıyor. 20 kişi aynı evde yaşıyo. Düşünsenize bu 20 kişi aynı ayakkabılarını apartmanın önünden almıyor. Apartmanın içi ayakkabı kokusundan geçilmiyor. Asansörün içi çöp akıntılarıyla dolu. Siz böyle bir yerde yaşamak ister misiniz? Ben istemem şahsen.” (E,44, T1)

Katılımcı-22 “Asla onlarla birlikte bir ortamı paylaşmak istemem. Siz onların nasıl olduğunu bir de turizmcilere sorun. Otellerin canına okudular.” (K,57, T1)

Katılımcı-27 “Hayır, yaşam biçimi ve kültürel ortak noktamız yok!” (K,63, H1)

Katılımcı-29 “İstemem. Çevreden gördüğüm ve duyduğuma göre çok kalabalık aile olarak yaşıyorlar. Bir evde 15 20 kişi kalıyo. Bunların olduğu apartmanda yaşayan herkes gürültüden kokudan şikayetçi. Bundan dolayı ben de aynı apartmanda yaşamak istemem.” (E,66, T1)

Katılımcı-30 “Aynı mahallelerde yaşıyoruz, aynı apartmanda var mıdır? Düşünüyorum... tahminime göre bir tane var herhalde ama herhangi bir karşılaşmam veya herhangi bir ilişkim olmadı ama biraz herhalde maddi yönden iyi durumdalar benim tahminime göre, maddi durumu iyi olmasa burada oturamazlar. Bir ilişkim olmadı ama olursa ne olur? Ben rahatsızlık duyarım tabiri olarak.” (E,65, A1)

Katılımcı-34 “Yaşamak istemezdim aynı apartmanda. Niye istemezdim? Biraz önce de söylemiş olduğum o kaba kültürel farklılığın dışında dünyayı algılayış, diğer insanlara karşı oluşturduğumuz sorumluluklar, cemiyet içerisindeki hak ve sorumluluklarımıza ilişkin tasavvurlarımızla bu insanların uzaktan yakından alakasının olmaması, bunlarla aynı mekanı paylaşmayı benim açımdan engelleyen en önemli faktördür.” (E,62, A1)

Komşuluk ilişkilerinin Türk kültüründe önemli bir yeri olduğunu düşünen bazı katılımcılar, Suriyeli mülteciler ile aynı apartmanda veya aynı mahallede yaşamının sorun olmayacağını belirtmiştir. Ancak bunu söylerken de bazı şartların olması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Örneğin; İlk olarak Suriyeli mülteciler ile aynı apartmanda yaşamak sorun olmaz diyen katılımcılar; Suriyeli mültecilerin

yaşadıkları apartmanlarda veya mahallelerde Türk nüfusundan daha çok olmaması gerektiğini düşünmektedir. İkinci olarak kendileri gibi düşünen, eğitim seviyesi yüksek, yaşam tarzımıza uyum gösteren, kurallara uyan kişiler olması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar genel olarak aynı apartmanda veya mahallede yaşayacakları kişilerin niteliğine bağlı olarak bu kararı vermektedir. Kendilerini rahatsız etmeyen, kültürel uyumsuzluk ve sorun yaşamayacaklarını düşündükleri kişiler ile komşuluk ilişkileri geliştirilmesinde bir sorun olmayacağını belirtmişlerdir.

Katılımcılar düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir;

Katılımcı-1 “Şimdi.... İstanbul’da bazı bölgelerden ekseriyette özellikle mesela bu yakınımızda Fatih de ekseriyette oldukları bölgeler var. Bu ekseriyette oldukları bölgelerde yerli yani Türk vatandaşı olanlar kendilerini azınlıkta hissediyorlar ve bi tepki gösteriyorlar. İnsan olarak benim herhangi bir mülteciyle veya başka bir insanla aynı apartmanda yaşamak konusunda bi itirazım olmaz. Ama tabi genel vatandaşları düşündüğümüz zaman bunların azınlık durumunda azınlık durumuna düştüğü psikolojisini vermeyecek şekilde bir politika takip etmek lazım bazı yerlerde tepkilerin sebebi de o.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “İsteriz niye istemeyelim kardeşim nolcak ya isteriz gayet tabii ya. Bizim komşuluk münasebetleri çok kutsaldır. Yani biz ona inanırız. Komşuluk münasebeti çok çok önemlidir ve çok çok kutsaldır. Biz bu inanç doğrultusunda onlara bakarız.” (E,73, T1)

Katılımcı-8 “Aynı benim gibi düşünüyorsa, benim gibi hareket ediyorsa niye istemiyim? Yani gene diyoruz ki o da insandır. Bakın hep biz insani yönleri hep ön plana çıkartıyoruz. Biz onlarla her şeyimizi paylaşabiliriz. Buna mani yok, yeter ki onlar bizim yaşam tarzımıza uyum gösterebilirler.” (E,76, A1)

Katılımcı-15 “İnsan olarak tabi mecburiyetler hasil olmuş ve kurallara da uyuyorsa apartman sakinlerine rahatsızlık vermiyorsa neden hayır diyeceğiz ki?” (E,69, A1)

Katılımcı-17 “İsterim. Benim için başka insanlardan farklı değiller ki. Zaten onlar benimle aynı mahalleden.” (E,83, A1)

Katılımcı-20 “Ya bu orda kalacak kişinin niteliğine bağlı. Bunlar benimle aynı binada olmasınlar demem ama bana rahatsızlık verecek şekilde bir yapılanma içersindeyse, o eğitim seviyesinde değilse istemem. Ama düşün, adam Suriye de

öğretim üyesi profesörmüş mesela nitelikli bir Suriyeli gelse onunla sohbet etmek isterim, onun dünyaya bakış açısını, yaşadıklarını ondan dinlemek isterim ama hiçbir vasfı olmayan eğitimsiz cahil bir kitleyle de bırak aynı binayı aynı şehirde olmak bile istemem yani.” (E,41, H1)

Katılımcı-24 “Aynı mahallede yaşasam bile aynı apartmanda yaşamak istemezdim. Çünkü şöyle cevap vereyim. Aynı kültür seviyesinde olmayan bir insanla kimse yaşamak istemez. Aynı mahallede olabilir.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Şu an öyle bir durum olduğu zaman şöyle bir hayatın gerçeği var. Bazen isteyip istememekle alakası yok. Önemli olan nasıl birisiyle komşuluk yapıyorsunuz? Komşunuz iyiyse şanslısınız. Bu Suriyeli de Türk’te olsa.” (E,61, A1)

Katılımcı-31 “Neden olmasın. Düzgün, görgülü ve Türkçe konuşuyor olmaları durumunda bir sakınca olmaz benim için.” (K,58, A1)

Katılımcı-32 “Yakın kültür seviyemizde olanlar olursa isteyebilirim. Ama “güven” duymamı engelleyen alt kültür grubunda olanlarla yaşamaktan endişe ederim. Bu ölçü Suriyeli olmayanlar için de geçerlidir.” (E,64, A1)

Aynı mahalle veya aynı apartmanda Suriyeli mülteciler ile yaşadıklarını belirten katılımcılardan bazıları: Suriyeli mültecilerden çok rahatsız olmadığını ancak tercih olarak kendi akrabalarıyla veya yakın olduğu kişilerle bir arada yaşamamanın daha iyi olacağını söylemiştir. Aynı apartmanda Suriyeli mülteci ailesi ile yaşayan başka bir katılımcı ise mültecilerin gürültülü olmalarından rahatsız olduğunu söylemiş ve bu nedenle onları polise şikayet etmiştir. Binada sadece kendisinin değil diğer bina sakinlerinin de mültecilerin gürültülü olmalarından dolayı sorun yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca Suriyeli mültecinin sürekli balkonda oturduğunu ve işe gitmediğini söyleyerek nasıl gelir elde ettikleri konusunda şüpheleri olduğunu söylemiştir.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-3 “Aynı apartmanda yani bu insanın şeyine göre. Aynı apartman aynı mahalle. Aynı mahallede zaten yaşıyorsun yani. Yaşadık aynı sokakta yaşadık. Çünkü o kendi dünyasında yaşıyor sen kendi dünyanda yaşıyorsun. Aynı mahallede bizimle yaşayanlar zaten mevcut.” (E,64, T1)

Katılımcı-4 “Evet yaşıyorum zaten. Çok da rahatsız değilim. Yaşamak ister miyim? Yani bir tercih olaraktan ben kendi akrabamla aynı mahallede bir olmak, aynı apartmanda yaşamak isterim yani neyle neyi tercih etmek zorunda bırakıldığıma bağlı bu. Bana daha yakın bana uyum sağlayabilecek hangi insanlar varsa onlara bir arada olmak isterim. Bu sadece Suriyeli değil insanların karakteriyle ilgili bir şey bu. Mültecilerle bir alakası yok bunun. Olabilir, çok iyi bir aile olabilir ve bir arada yaşayabiliriz ki zaten yaşıyoruz aynı mahalledeyiz.” (E,41, T1)

Katılımcı-12 “Şöyle... yan binamın birinci katında yaşıyo. Ben de üçüncü katta. Sabaha kadar susmayan çok eşli bir aile var. 6 ay da en az üç defa uyarmak hatta polise haber vermek durumunda kaldım. Aile kalabalık, herhalde mültecilere nüfus başına mı yardım ediyor devlet bilmiyorum. Ben adamın hiç işe gittiğini görmedim. Yani akşama kadar ben işteyim, akşamdan sabaha kadar adam eşleriyle balkonda oturuyor ve vırl vırl vırl bir de yüksek sesle konuşuyorlar. Zannediyorum kendi coğrafyalarında böyle yüksek sesle konuşma kültürleri mi vardır bilmiyorum. Belki onlar kendilerine göre düşük sesle konuşuyor olabilirler ama bize göre çok yüksek seste konuşuyorlar. Bir tek ben değil, kendi binalarından, yine benim binamdan birçok insan onlarla sorun yaşadı.” (E,48, H1)

(Katılımcı-33) geçici olarak Suriyeli mültecilerle komşu olmanın sorun yaratmayacağını düşünmektedir. Ancak mültecilerin kalıcı olduğunu ve belki de batılı devletlerden gelir sağlamak amacıyla siyaset yöntemi olarak kullanıldığını bunun da yanlış olduğunu düşünmektedir. Katılımcının fikirleri şu şekildedir;

Katılımcı-33 “İnsani ve geçici olarak istenebilir. Fakat görülüyor ki devamlılık söz konusu gibi görünüyor. Belki de siyaset, batıdan gelir sağlamanın aracı olarak da kullanıyor olabilir. Böyle bir politika kabul edilemez.” (E,75, A1)

4.8.5. Çocukların Aynı Sınıfta Eğitim Görmesi

“Çocuğunuz (varsa) aynı sınıfta eğitim almasını ister misiniz? Neden? Şeklindeki soruya Türk Ocağı üyesi 9 kişi aynı sınıfta eğitim almalarını istediğini, 2’si çocuğuyla beraber eğitim alan mültecilerin şu an da olduğunu ve rahatsızlık duymadığını, 2 kişi ise aynı sınıfta eğitim almasını istemediğini söylemiştir.

Aydınlar Ocağı üyeleri ile yapılan görüşmelerde Türk Ocağı üyelerinin düşünceleri ile benzer düşünceler olduğu dikkat çekmektedir. 7 kişi mülteciler ile

kendi çocuklarının aynı sınıfta eğitim almasını sorun olarak görmezken 3 kişi istemediğini, 1'i ise okul çağında çocuğunun olmadığını söyleyerek bir fikir belirtmemiştir.

Her iki kuruma da üye olan katılımcılarda yukarıda belirtilenler dışında farklı bir düşünce tespit edilememiştir. Genel itibari ile Suriyeli mülteciler ile 7 kişi aynı sınıfta eğitim alma konusunda sakınca görmemiş, 1 kişi eğitim çağında çocuğunun olmadığını belirtmiş, 2 katılımcı ise aynı sınıfta eğitim almalarına karşı çıkmıştır.

Mülteciler ile kendi çocukları veya torunlarının eğitim almasında sakınca görmeyen katılımcılarımız mültecilerin kendi çocuğuna zarar vermeyeceğini, kibar ve nezaket çerçevesinde olması durumunda aynı sınıfta eğitim almalarının bir sorun yaratacağını düşünmemektedir. Bazı katılımcı onların Türk okullarında eğitim almasını Türkiye'nin lehine olacağını düşünmektedir. Türk okullarında eğitim alan çocukların Türklük şuuru ile yetiştirilmesi için önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sadece Suriyeli mültecilerin değil Türkmenistanlıların, Azerbaycan Türklerinin ve Kazakistan Türklerinin ortak bir eğitime tabii tutulup ortak bir şuur yaratılıp Türk Birliğinin zemininin oluşturulmasını savunmaktadır. Bazı katılımcılar ise kendi çocuklarıyla aynı sınıfta eğitim alacak olan Suriyelilerin sayısının Türk çocuklarının sayısından az olması kaydıyla sorun olarak görmemiştir. Bazıları ise Suriyeli mülteciler ülkelerine geri dönecekse Suriyeli öğretmenler tarafından Suriye müfredatına göre eğitim almaları gerektiğini düşünmektedir.

Aynı sınıfta eğitim almasında bir sakınca görmeyen katılımcıların belirttiği düşüncelerde şu tespit yapılmıştır; kendi çocuğuma zarar vermeyecek, rahatsız etmeyen, kültür seviyesi yüksek kişiler olursa sakınca yoktur. Dil ve renginden, yoksulluktan kaynaklı bir ayrımcılık bizim açımızdan söz konusu değildir. Ancak kendi çocuğuma zarar verecek birisi olursa çocuğumu o okuldan alırım şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Mülteci çocukları ile kendi çocuklarının aynı sınıfta olmasını kültürel alış-veriş olarak değerlendiren katılımcılar da vardır. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise aynı sınıfta kendi çocukları ile eğitim almasını sakınca olarak görmeyen kişilerden bazıları, mülteci bulunan sınıfta çoğunluğun Suriyeli olmasından yana değildir. Örnek vermek gerekirse 20 kişilik bir sınıfta 10 kişinin Suriyeli olmasından rahatsız olabileceğini, ancak 1-2 tane olursa sorun olmayacağını ifade etmişlerdir.

Aynı sınıfta kendi çocukları ile Suriyeli mülteci çocukların eğitim almasına karşı çıkmayan katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Ben Türk okullarında eğitim almasını istediğim için fark etmez.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “İsteriz gayet ne demek ya. Yani benim çocuğum ondan da bişey kapar ya onun da kültüründen bir şey öğrenir bir şeyler kapar. Bu bir zarar getirmez ki yarar getiririz.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Eğitim her gencin temel hakkı. Çocukların eğitilmesini elbette isterim. Mülteci çocukları; Türkiye’de eğitim göreceğine göre bizim eğitim sistemine dahil olacak. Aynı sınıfta olmasında sakınca olmaz.” (E,64, T1)

Katılımcı-5 “Çocuğumu rahatsız etmeyecekse, ailesi belli bir kültür düzeyinde ise rahatsız olmam, aksi durumda olurum. Çocuğumu o okuldan alırım. Ama okuldan almam hiçbir zaman onun yoksulluğu, kimliği, dili ve renginden dolayı olmaz. Sadece çocuğuma zarar verip vermeyeceğine bakarım. Şehir hayatı önemlidir. Şehir hayatının kuralları vardır. Kurallara uyan insanlarla sorun yaşamam.” (E,60, T1)

Katılımcı-6 “Varsa, okula geldiyse benim için problem yok kalsın. Oraya kadar geldiyse, senin kültürünü özümseydiyse, eğitim alıyorsa alsın almasında mahsur yok. Çünkü **kültürel şeyler** böyle insanlar birbirlerini tanır. Benim anlatmak istediğim ekonomik şeyler yani. Şimdi ben kalkıp da o insanı dışlayamam. Gelmiş ülkede yaşıyor, bu ülkenin kaydı ve kuralı vardır, bu ülkenin kaydı ve kuralına her bakımdan uyduğu sürece yaşamasında bi mahsur yok ama gereğinden fazla da eee asalak gibi onları asalak bi hale getirip de ülkenin sırtına yük haline getiriyosa olmasın. Ama çocuğu eğitsin şey yapsın olacak yani bunda bir şey yok. Başka türlü kültürel alışveriş nasıl olacak?” (E,70, T1)

Katılımcı-8 “Şimdi benim çocuğumla aynı sınıfta eğitim almasının benim çocuğuma herhangi bir zararı olacağını düşünmüyorum.” (E,76, A1)

Katılımcı-12 “Ben onu sorun düşünmüyorum. Elbette ki olmalıdır. Hele benim çocuğumla olmalıdır. En azından devlet millet kavramını bilir. Onu ben sıkıntı görmüyorum tam tersi onlar bizim çocuklarımızla eğitim alan bir model istemiyorlar.” (E,48, H1)

Katılımcı-15 “Tabi. Hiç ayırım yapılmasını düşünmem. Çünkü o çocukların Türkiye’deki okullarda iyi eğitim alması Türkiye’nin lehinedir. Çünkü en uzun sınır komşumuz. Üstelik Suriye’nin kuzeyinde de milyonlarca Türkmen var. O çocuklar Suriye’nin geleceğini etkileyecek insanlar olduğuna göre bizim okullarda eğitim almasında yarar gördüğüm gibi Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin özellikle ben hep bunu savunuyorum. Askeri okullar açalım, bu okullarda Suriyelileri de, Iraklıları da, Azerbaycanlıları da, Türkmenistanlıları da, Kazakistanlıları da ortak eğitime tabi tatalım, ortak şuur oluşturalım ve gelecekteki Türk birliğinin adımlarını atalım.” (E,69, A1)

Katılımcı-19 “Çocuğumun Suriyelilerle aynı sınıfta eğitim almasını, sayıları fazla olmamak şartıyla sakınca görmem. Fakat bu çocuklar ileride Suriye’ye döneceklerse ayrı okullarda Suriyeli öğretmenler tarafından Suriye müfredatına göre eğitim almaları daha uygundur.” (E,74, A1)

Katılımcı-20 “İki tane çocuğum var ikisi de okula gidiyor, sınıflarında Suriyeli mülteci benim açımdan olabilir. Onların bizim çocuklarımızı çok olumsuz etkileyeceğini aslında inanmıyorum kalabalık olmadığı, çoğunluğu elde etmediği müddetçe. Aksine onlar açısından durum olumsuz olabilir. Yani savaştan kaçmış gelmişsin, farklı bir ülkede farklı bir kültürün içerisinde 20-30 tane çocuğun içinde 1-2 tane mülteci kendini nasıl hisseder? Nasıl bir eğitim hayatı olur? İşin biraz da o tarafına bakmak lazım. Bizim için şu an da sorun teşkil etmiyor problem de değil açıkçası.” (E,41, H1)

Katılımcı-21 “Bu eğitimidir, insani bir görevdir, şimdi adam geldi aynı okulda okuyorsa, ben insan olarak baktığın zaman senin çocuğunla beraber okuyacak ama devlet ona gerekli sistem, gerekli önlemi alacak öyle şey yapacak. Ben ona ayrı baktığım zaman insani şeyimden uzaklaşmış olarak görürüm kendimi.” (E,70, H1)

Katılımcı-23 “10 tane Türk var 2 tane mülteci varsa o 2 tane mülteci çocuğunun benim çocuğumu etkileyeceğini zannetmiyorum, sanmıyorum. Zaten o küçük yaşta eğitilirken aslında onların eğitilip topluma kazandırılması lazım. Onun için çocuklara ben karşı değilim çünkü onlar masum. Hainlikler belli bir yaştan oluşuyor. Aynı sınıfta okumalarından bence bir mahsuru yok.” (K,81, H1)

Katılımcı-24 “Türk çocuğu sayı olarak fazlaysa bence aynı sınıfta eğitim almasında bir sakınca yok.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Çocuğum aynı okula gidiyorsa gidecek, orda eğitim alacak. Yani bazen böyle farklı kültürden insanlarla aynı sınıfta olmanın da olumlu yanları var.” (E,61, A1)

Aynı zamanda okul müdürlüğü yaptığını belirten (Katılımcı-9), Suriyeli öğrencileri olduğunu ve onlara elinden gelen bütün yardımları yaptığını belirtmiştir;

Katılımcı-9 “Eğer Suriyeli çocuk mecbursa, başka şartları yoksa, ben eğitimci olarak çocuğunun eğitim almasını isterim. Ama en doğrusu şunu isterim ben. Çocuğumun en iyi arkadaşlarıyla anlaşabileceği, tam şey kurabileceği insanlarla çocuklarla okumasını isterim. Benim de ifade ettiğim gibi müdür olduğum zaman da Suriyeli çocuklarla özel ilgilendim ben yani. Onlara çok ilgi gösterdim. Yabancılık çekmesinler diye ilk zamanlarda, garibanlık yapmasınlar, aç kalmasınlar diye çok özel ilgilendim onlarla ben. Birisini çağırdım birisi gelmedi, okula gelmedikleri zaman gittim ben aldım onları falan, çok yemek yedirdim şey yaptım. Bir de şu mana var. Eğitim ikiye ayrılır, örgün eğitim ve yaygın eğitim. Okulda verilen eğitim örgün eğitim ama yaygın eğitimin örgün eğitimden çok daha üstün ve baskıcı bişeyi var. İnsanı etkilemesi bakımından en verimli örgün eğitim %32, yaygın eğitim ise %34’ün üstündedir. Yaygın eğitim nedir? Kişinin komşusunun, arkadaşının davranışı, ondan aldığı gördüklerinin hayatına yansımadır, yaygın eğitimidir. Ben de kendi kültürüme yakın olarak kızımın veya evladımın oğlumun yaygın eğitimini kendi ona benzer akranlarından almasını arzu ederim ben.” (E,63, T1)

Çocukları ile aynı sınıfta eğitim alan mültecilerin olduğunu belirten katılımcılardan bazıları kendi çocukları ile Suriyeli çocukların aynı sınıfta eğitim almasını özellikle istemeyeceğini ancak aynı sınıfta eğitim almalarının sorun da olmadığını belirtmiştir. Yine katılımcılar bu durumdan rahatsız olmamakla beraber bazı şartlar da buna karşı çıkabileceklerini söylemiştir. Nedeni ise Suriyeli mülteci çocukların eğitim aldıkları sınıflarda sayılarının çoğunlukta olması durumunda kendi çocuklarının eğitiminin olumsuz etkileneceğini düşünmektedirler.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-4 “Çocuğum aynı sınıfta eğitim alıyor zaten. Üç tane çocuğumun arkadaşı var anaokulunda. Onlarla ilgili de konuşuyoruz sürekli, onların isimleri farklı kültürde olmalarından dolayı küçük kızım onları anlatıyo gelip. İsimlerini işte Arapça vesaire birtakım kelimeler konuşuyoruz. Almak ister miyim? Yani özellikle

istemem ama olmasından dolayı da rahatsız değilim. Zaten bir arada eğitim görüyorlar bizim için sorun değil.” (E,41, T1)

Katılımcı-13 *“Çocuklarım var ve aynı sınıfta Suriyeli mülteci de var. Bundan benim bir rahatsızlığım olmaz. O mülteci oraya mecburen eğitim politikamız gereği geldi. Bundan bir rahatsızlık değil ama çoğalursa o sınıfta 20 kişilik sınıfın 10 tanesi mülteci olursa rahatsız olurum ama 1 2 tane olursa rahatsız olmam onları tolere ederim. Diğer türüsünde de benim çocuğumun eğitimi olumsuz etkilenmesi ortaya çıkar. Bu da benim anayasal hakkımdır, bu yüzden istemem tabii çok olmasını.” (E,44, T1)*

Kendi çocukları ile Suriyeli mülteci çocukların aynı sınıfta eğitim almasını istemeyen katılımcılar bu durumu şu şekilde açıklamaktadır. İlk olarak farklı kültürde olmaları kendi çocuklarının geleceğine olumsuz etkiler yaratabileceğini, ikincisi Arapların dinimizi ve düşünce yapımızda değişimlere neden olacağını düşündükleri için buna karşı çıktıkları şeklinde açıklanabilir. Ayrıca farklı kültürlerin birbirine bir şey kazandırmayacağını düşündükleri için kendi çocukları ile Suriyeli çocukların aynı sınıfta eğitim almalarını istememektedirler.

Katılımcıların düşünceleri şu şekildedir;

Katılımcı-30 *“Şimdi çocuğumla olamıyor şu anda büyüdüler meslek sahibi oldular şimdi ama torunumla düşünürsem, torunumla olmasını istemem. Niye istemem? Şöyle; şimdi biz belirli bir kültürü yaşayan, belirli bir eğitim almış, belirli şartları kendimize artık benimsemiş bir yapıda olmamızdan ötürü, onun sınıfına gelmiş olan çocuğun kültürü farklı bir defa. Şimdi bizde bir tabir vardır bu yüzdeyle ispatlanmıştır. Bir çocuk eğitiminin %75’ini ailede alıyor. İşte bu önceden eğitiliyor, yani bu hangi sınıf nerde olursa olsun aile eğitimi ve terbiyesi her şeyin önünde. Sonradan o okullarmış, toplummuş, buna benzer alamsı gereken eğitimleri de işte o gittiği alanlarda gittiği yerlerde alıyor. Şimdi önce aile olarak biz çocuğumuzu eğitmemizden ötürü o eğitimi aldı ama onun ailesindeki eğitim farklı bir kültürden geliyor. Farklı kültürden geldiği için çok açık net söylüyorum, benim torunumun geleceğinin oluşmasında bile onun etkisi, o sınıf arkadaşının etkisi olacak. Yani benim çocuğum örnek veriyorum fen ağırlıklı eğitim alacağı yerde belki o arkadaşlıkları, beraber yaşamalarından ötürü o fen ağırlıklı eğitim alamayacak daha sosyal ağırlıklı başka alanı tercih edecek. Onun istikbalini bile farklı alana*

götürebilir. Bu eşitsizlikler bizim kendi eğitim alanımızdaki geleceğimiz olan nesilleri etkiler diye düşünüyorum.” (E,65, A1)

Katılımcı-33 “İstemem. Çünkü hilafet ile getirilen Arap insanları dinimizi düşünce yapımızı dönüştürmüşlerdir. Türk insanı iyi niyetlidir. Anlatılanı, gösterilene kabulde zorlanmaz. Arap insanı ise katı tutucudur. Hala millet olamamış kabile kültürü içinde hayat sürmektedirler.” (E,75, A1)

Katılımcı-34 “Okul çağında çocuğum yok üniversite mezunu çocuklarım da bunlarla beraber eğitim almasını ister miyim? İstemem çünkü çocukların farklı kültür dünyasına mensup olsalar da o kültürden kazanacakları, o kültürün kendileri için öğretici olabileceği bir gerçeklik söz konusu olmadığından bunlarla aynı okulda okumalarını istemezdim.” (E,62, A1)

4.9. MÜLTECİLERLE İLGİLİ KİŞİSEL GÖRÜŞLER

Bütün katılımcılarımızdan cevaplamak isteyenlerin “**(Ek olarak); Mülteciler hakkında eklemek istediğiniz kişisel görüşleriniz nelerdir?**” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir;

Katılımcı-1 “Şimdi birincisi bu insanlar buraya keyfi gelmediler, şu veya bu sebepler ülkelerinde meydana gelen bir kargaşanın sonucunda geldiler, çaresizlikten geldiler ama bizim de iki şeyden birine tam karar vermemiz lazım. Bunlar Türkiye de kalıcı mı olacaklar? Geçici mi olacaklar? Benim şahsi düşüncem bunların tekrar kendi memleketlerine dönebilmesini temin etmektir. Çünkü ben bu tekrar dönüşten Türkiye iyi politikalar takip ederse istifade edeceğini düşünüyorum. O bakımdan da ümit ederim ki on seneye yaklaşan bu tecrübe sonun da Türkiye bunları değerlendirecek, bunlardan istifade edecek yolları bulmanın gayreti içindedir diye ümit ediyorum.” (E,75, H1)

Katılımcı-2 “Valla burda ki mültecilerimiz bizim kültürümüze adapte olmaları lazım. Bizim kültürümüzün dışına çıkmamaları lazım, yani bize böyle menfi kültürler aşılır olması lazım. Bizim kültürümüze uyarlarsa kendi lehlerine olur, kendileri kazanır bunların. Biz onlara bu zamana kadar herhangi bir böyle şey gözle bakmadık, kötü bi niyetle bakmadık. Onları ülkemize geldiklerinde elimizden gelen bütün imkânları sağladık ki Türkiye hakikat gücünden fazlasını bunlara harcadı ve bunu istismar etmemelerini tavsiye ederiz ve bu milletin kültürüne adapte olmaya çalışırlarsa kendileri için iyi olur bizim için de iyi olur.” (E,73, T1)

Katılımcı-3 “Suriyeli mültecilere, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarından daha ileri haklar verildi ve ayrıcalıklı bir kitle haline getirildi. Yalnızca onların yararlandığı sağlık birimleri oluşturuldu, hastanelere ücretsiz kabul edildi ve ücretsiz ilaç almaları sağlandı. Pasaport yerine geçen bir kart verildi, bu kartla pirim desteği alarak çalışmaları kabul edildi. Türkçe bilmeyenler dahil, KPSS sınavına girmeden özel sınavla devlet memuru olmaları sağlandı. Suriyelilerin kamu kuruluşlarında işe alınacağı açıklanmış doktor olduğunu söyleyen 28 Suriyeliye çalışma izni verilmiştir. Değişik sektörlerdeki işletmelerde, Suriyeli çalışan kontenjanları oluşturulmuştur. Suriyeli öğrencilere geri ödemesiz 1200 TL verilmektedir. Türk öğrencilere, geri ödeme şartıyla 450 TL burs veriliyor. Beş milyondan fazla Suriyeli; Kilis, Hatay, Gaziantep, Adana, Şanlıurfa başta olmak üzere Türk nüfusu Arap nüfusu karşısında böyle giderse yakın gelecekte azınlığa düşecek. Beş milyondan fazla Suriyeli ülkemizde belli bölgelere gruplar halinde yerleştirilerek kimliklerini korumaları sağlanmıştır. Türkler, Suriyelilerin yerleştikleri bazı yerleri terk etmektedir. Türk yaşam biçimine uyumsuz gelenekleri ile kültürel bozulmaların taşıyıcısı olmaktadır. Suriyelilere verilen ayrıcalıklar yurttaş olduklarında da sürececek, koloniler halinde ülkemizin değişik yörelerinde yaşayacak ve yeni bir azınlık kitlesi oluşturacak Türkiye’de yurttaş olduktan sonra; teşkilatlanıp giderek artan isteklerde bulunacak ‘ana dilde eğitim’ hakkı başta olmak üzere tüm hakların verilmesini isteyecekti. Hatta partileşme çalışmalarını yürütmek üzere komisyon kurduklarını açıklamışlar. Çözüm; Suriyeli mülteciler en kısa zamanda güvenli şekilde kendi ülkelerine dönmeli.” (E,64, T1)

Katılımcı-6 “Şimdi yani bi sefer kapalı yani bir kitap okumuştum bir zamanlar duvar ötesi diye. Duvar ötesi olmayacak ülkeler. Çünkü zorda insanlar mutlaka. Bu gereğinden fazla uzadı bu iş. Bir an evvel çözülmesi gerek. İnsanların bir an evvel bu tür hadiselerle, ee herkes kendi ülkesini savunup, kendi ülkesinin kalkınmasına katkıda bulunması lazım. Esasında şimdi aşağı yukarı 10-12 sene içerisinde bu mesela eğitimden yoksun kalan bu çocuklar, eğitimden yoksun kalan insanlar yarın bir gün kendi ülkelerine gittikleri zaman neyine katkı sunacaklar? Nasıl hangi eğitimle katkı sunacaklar? Ne yapacaklar? O ülkede ne doktoru kaldı ne mühendisi kaldı. Kalanlar da zaten sünepe insanlar kaldı. Kendi ülkelerinde de aynı şey kaldı. Bunlar büyük bir problem olacak. Yarın bir gün kendi ülkelerine nasıl sahip çıkacaklar? Nasıl olacak? Büyük bir problem. Yani insanların hayatı bir şekilde yok

oldu. Allah kolaylık versin diyelim işleri zor. Türkiye'nin de işi zor, Suriye'nin de işi zor, Türkiye'de ki mültecilerin de işi zor. Başka türlü olmaz. Yani çalışıp üretmekten başka şey yok ama çalışıp üretecek şey yok, insan potansiyeli yok. Bunun bedelini Suriye'de ödeyecek Türkiye'de ödeyecek.” (E,70, T1)

Katılımcı-7 *“Başta Uygur Türkleri olmak üzere ve diğer baskı altında yaşayan Türklerden öldürülme ihtimallerinden dolayı ülkemize sığınanlara pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (E,61, T1)*

Katılımcı-8 *“Tabi eklemek istediğim başka pek konu kalmadı gibi, güzel hazırlamışsınız bütün soruları. Onlar ne yapıp yapıp, Türkiye'de ki madem ki kardeş dediler geldiler, Türkiye'de ki kardeşlerine rahatsız etmeyecek şekilde, onlarla uyum içersinde sağlıklı bir hayat sürmelerini dilerim.” (E,76, A1)*

Katılımcı-9 *“Rabbim bütün milletleri, hiç kimseyi mülteci haline getirmesin, kendi ülkelerinde en rahat şekilde onları şey yapsın ve onları mağdur etmesin inşallah. İnsanlar da bütün dünya milletleri de bilinçli olarak, şunu da ifade etmek isterim, Türkiye'ye mülteciler gelmedi, buraya gönderildi. O bi alan, o bi şerit, tee şeyden beri Kuzey Irak'tan beri boşaltılan o şerit bir başka devletin yapısı için, demografik yapının değiştirilmesi için planlı olarak yapıldı. Yani planlı olarak gönderildi bombalandı oralar. Kim bombalıyor? Rusya bombalıyor, nereye geliyor? Türkiye sınırına doğru geliyolar. Niye şeye doğru kaçmıyolar Irak'a kaçmıyolar? Niye Ürdün'e Lübnan'a kaçmıyolar da aynı dindaş, aynı ırkı, aynı mezhebi olan ülkelere değil de bize kaçmıyolar? Planlama var burda yanlış olan. Bomba nedir? Önüne atarsın arkaya doğru kaçarlar. Arkaya attılar Türkiye'ye doğru planlı kaçırttılar. Niye İsrail'e, Lübnan'a, Suudi Arabistan'a değil de bize kaçmıyolar? İran'a niye kaçmıyolar? Niye? Planlı bi şekilde planlandı, yabancı güçler organize ettiler. Türkiye'de maalesef bu şeye uyanamadı, uyandığında bile iş işten geçmiş oldu.” (E,63, T1)*

Katılımcı-10 *“Allah onlara yardımcı olsun. Allah bize Türk milletine sabır versin. Maddi şeyimiz artar inşallah da Suriyelilerin yeri düzelince kendi yerlerine gittiği zaman onların evlerini yaparız da onlar da oraya gider. Benim bütün düşüncem bu. Allah onlara yardım etsin. Ben vallahi televizyon başında ağladığımı biliyorum yani. evine bomba mı atmışlar ne annesi ölmüş babası ölmüş, bide kız kardeşi var kucağında, gidecek hiçbir yeri yok. Ne yapar diyorum bu çocuk ya? Ne*

yapacak bu şimdi ya. Bir kendinden düşün şimdi. Nereye gidecek? Ne yapacak? Ev yıkılmış anası ölmüş babası ölmüş. Kucağında küçük kız kardeşiyle kalmış. O çocuğun dini milleti önemli değil işte şimdi, var mı artık onun dini imanı fark ediyor mu? Kim olursa olsun. Ben televizyon başında ağladım vallahi. Nereye götürecekler onu ne yapcak çocuk şimdi? Korkunç bir şey yani. onları da ortamdan geldiği için aleyhinde bişey diyemiyosunki yani. Ne yapsın? Şimdi diyoruz ki kendi memleketini savunsun diyosun kime karşı savunacak? Bi yanda hükümet güçleri var bi yanda aynı milletin aynı insanları var. Birbiriyle savaşıyo. Özgür Suriye ordusu. Bu neyin savaşı nasıl çözülecek işin içinden?” (E,82, H1)

Katılımcı-11 *“Bunlar 10-11 yıldır ülkemizdeler. Bu insanlar ülkemize bu süre zarfında ne vermişlerdir? Biz onları canları pahasına korumamıza rağmen onlar bize ne katkı sağlamışlardır? Bu devletin görevi. Devlet bunun hesabını kitabını yapsın bu insanlar ona göre davransın. Çünkü bakıyorsun biz Almanya'nın ekonomisini ayakta tutan Türkler olmasına rağmen Türklerin Almanya'da en küçük bir hakları yoktur ama bunun yanında Türkiye'de onlara baktığın zaman bize Avrupa'nın davranması karşısında bizim Suriyelilere karşı davranmamız çok daha farklı olmuş oluyor.” (E,64, H1)*

Katılımcı-12 *“Devlet burda yol ayırımında. Devlet bunları göndermeyecekse bu toplumla nasıl yaşanacağını öğretmelidir. Kamu gücünü hissettirmelidir, gönderecekse bu denli sosyal hayatın içine sokmamalıdır. Çünkü artık kendi toplumumuz kendi devletine kin kusmaya başladı.” (E,48, H1)*

Katılımcı-13 *“Ülkemizde bildiğiniz gibi Suriyeli, Afgan, Irak veya çeşitli Afrika ülkelerinden birçok yerden mülteciler var. Bu mültecilerin kendilerine yönelik devletimizin sistemli bir programı olması lazım. Ama bunların içerisinde Türk soydaşlarımıza yönelik ayrıcalıkların olması lazım, kolaylıkların olması lazım. Çünkü Türk soydaşlarımızın burası kendi vatanıdır. Yani Doğu Türkistanlının vatanıdır burası, hem Doğu Türkistan hem burasıdır vatanı. Biz ordan kalkmışız buraya gelmişiz. Mülteci politikasına genel olarak bakarsak evrensel ölçüde sistemli olmalı, mülteci kamplarımızın olmalı, oralarda her türlü ihtiyaçları internetine kadar karşılansın ona bir şey demiyorum ama sistemli olsun. Diğer türlü bu olmuyor ve ülkelere gönderilme yolları nelerdir bunlar üzerinde durulmalı. Nasıl gönderebiliriz? Canlarını kurtardık, ülkemize sığındı ama bu kişiyi kendi zararları görmeden ve biz zarar görmeden nasıl gönderebiliriz bunun üzerinde durmamız*

lazım. Kesinlikle bunların geri gönderilmeleri lazım. Bize ileride tehdittir bunlar. Bunlar ileride parti kursalar 5 milyon oyları olacak ve bizim ülkemizde talepte bulunacak bunlar. Pkk dan sonra onla uğraş bide, olmaz...” (E,44, T1)

Katılımcı-14 *“Allah onları da kurtarsın bizleri de kurtarsın.” (E,66, T1)*

Katılımcı-15 *“Türkiye de şu anda bulunan okul çağında olan çocuklar hariç ama okul çağı geçmiş gençlerin belli görevlerde açılacak eğitim kamplarında eğitime tabi tutulmaları. Bu eğitim sadece milli eğitim değil, askeri eğitim de verilerek onların vatan topraklarına dönüşleri için yapacakları mücadelenin eğitimini vermemiz benim ilave düşüncem.” (E,69, A1)*

Katılımcı-19 *“Ülkemizdeki Suriyeliler konusu Türkiye'nin bekası ile yakından ilgilidir. Bu konu ülkemiz için bir iç ve dış güvenlik konusudur. Ülkemizde bu kadar Suriyelinin varlığı, emperyalist süper güçlerin her zaman aleyhimize kullanılacak bir unsurdur. 2020 Yılı yaş tablosuna göre kayıtlı Suriyelilerin yaş ortalaması 22,1. Türkiye nüfusunun 31 Aralık 2019 verilerine göre yaş ortalaması ise 32,4. Ayrıca Suriyelilerin doğum ortalaması yüzde 5.1 iken Türklerin doğum ortalaması yüzde 1.8'dir. Bugün Türk nüfusunun 20'de 1'ini oluşturan Suriyeli nüfusu, bu doğum hızıyla 10 yıl sonra 2030'da 13'te 1'ini oluşturacaktır. Bu da Türkiye'nin demografik yapısı için millî güvenlik sorunu yaratacak boyuttadır. Bu yüzden Türkiye'nin Suriye yönetimiyle anlaşarak oluşturulacak barış ortamında ülkemizdeki Suriyelilerin vatanlarına dönmeleri sağlanmalıdır. Türk toplumunun çoğunluğu Suriyelilerin vatanlarına dönmelerini düşündüğüne göre, ülkemizde kaldıkları süre içinde asimilasyonlarını veya entegrasyonlarını değil, ancak toplumumuza uyumlarını düşünmek ve buna göre çözümler üretmek gerekir. Göç konusu ile ilgili çalışmaları yürüten bazı yetkililer “Uyum projelerinin yürütülmesiyle Türkiye'nin var olan çok kültürlü yapısı sayesinde, Suriyelilerin kendi kültürlerini koruyarak Türk toplumuna uyumunun hedeflendiğini” ifade etmektedirler. Bu konuda savunulacak en tehlikeli çözüm yolu, “kültürel mozaik” denilen “çok kültürlülüktür.” Böyle bir politikayı savunmak, gelecekteki büyük kavganın da odak merkezini oluşturacaktır. Uyum programları çerçevesinde; iskân, barınma, vatandaşlık, eğitim ve çalışma konuları planlanıp ona göre çözüm yolları bulunmalıdır. Uyumsuzluk mutsuzluğu, mutsuzluk da toplumsal olayları tetikleyerek çatışmayı getirir.” (E,74, A1)*

Katılımcı-20 “Mazluma yardımcı olmak bizim milletimizin genetik kodlarından bir tanesi, bu insanlar kendileri bu durumun sorumlusu olmayabilir. Ülkeyi yönetenlerin ortaya çıkardığı, suçsuz kadın ve çocukların yaşlıların ödemesini kimse istemez ama o insanlar bize geldiler biz onlara yardımcı olduk, yedirdik, içirdik, baktık, besledik, büyüttük, çocuklarını doğurdular, aile yaptılar, iş kurdular falan bunların hepsine eyvallah. Türkiye Cumhuriyeti güçlü ve büyük bir devlettir ama ekonomik olarak bizim de çok ciddi sıkıntılarımız var, bizim kendi çocuklarımız iş bulamıyor, kendi insanımız geçinmekte zorluk çekiyö. Haliyle Suriye’de ki koşullar düzeltilmeli, bunun için ülkemiz de ön ayak olmalı. Onun haricinde orda güvenliği sağlanan bölgelere bu insanlar kesinlikle gönderilmeli ve bunlar Türkiye de kayıt altında olmalı. Şu an da ben ülkemizde hükümetimizin nerde ne kadar Suriyeli olduğunu bildiğine kesinlikle inanmıyorum. Böyle bir şey yok. Yani memleketin 81 vilayetine dağılmış durumdalar ki bunlar ne iş yapıyo niteliği nedir, bunlar hakkında bilgi sahibi değiliz. Hadi yarın bir gün bunları toparlayıp gönderelim desek bile herhalde beş senemizi alır bunları bulup tespit edip oraya götürmek. Yani toplumsal yapımızı tehdit edecek büyüklükte milyonlarca Suriyeliyi ülkemizin içersinde barındırmamız bizim için sosyal psikolojik çok ciddi sorunlar doğuracaktır, iş artık o boyutlara gitmeden, kendi ülkemizdeki vatandaşlarımızın Suriyelilere yönelik çok ciddi ve fiili tepkilere bu hisler dönüşmeden bu hislerin önleminin alınması lazım Bu Suriye nüfusunun ülkemizde kesinlikle azaltılması lazım.” (E,41, H1)

Katılımcı-21 “Mülteciler ne olursa olsun kendi evlerine, tarlalarına, vatanlarına, gönderilmeli. Bunu ordaki güvenliği sağlamak için, bu gücümüz de olduğunu düşünüyorum devletin öyle bir gücü olduğunu düşünüyorum. Ordaki can güvenliğinin sağlanması noktasında geri gönderilmeliler.” (E,70, H1)

Katılımcı-23 “Neticeler itibariyle onlar geldiler Türkiye’yi ve Türkiye’deki yaşantıları gördüler biz onları kısmen tanıdık tanımadık. Suriye’de savaş vardı bitti bitiyor işte bitmiyor. Bizim askerimiz orada savaşıyor falan. Buna artık bir son vermek lazım. gitsinler kendi ülkelerini müdafaa etmek için otursunlar savaşsınlar. Herkes kendi derdiyle uğraşsın bizim yeteri kadar derdimiz var ama insanlık ölmedi çok mağdur olanı sakat muhtaç olanı kapıya koymanın da manası yok. Onlara kol kanat germek İslamiyet’in gereği ama başımızda yalı kazığı gibi dolaşanları korumamıza da gerek yok.” (K,81, H1)

Katılımcı-24 “Şöyle, mülteciler bir bölgede toplanmamalı ve devlet dağıtmalı. Yani devlet onları almalı farklı farklı yerlere götürmeli. Mültecilerin doğan çocuklarına Türk milletine vermiş olduğu hakların tamamından yararlanmaları sağlanmalı, iyi eğitim almaları sağlanmalı. Türk edep ve kültürüyle yetişmeleri sağlanmalı. Ben bir Suriyelinin artık buradan gideceğine inanmıyorum geri kendi ülkesine. Bu yüzden devlet bunları entegre etmeli ve yetişmiş iş gücü varsa da devlet onlardan faydalanmalı.” (E,55, A1)

Katılımcı-25 “Yani önemli olan bunların burada kalıcı olacağını düşünmek, ona göre ekonomik, siyasi, kültürel politikalar üretmek. Türk toplumuna da artık bunlar gidici değil kalıcı olduğunu söylemek. Gerçeği kabul ederek hareket etmek gerekecek. Yarın bunlar iş adamı olacaklar, siyasetçi olacaklar belki meclise girecekler belki bakan olacaklar. Otuz kırk elli yıl içinde. Almanya’ya giden Türkler mesela çalışmak için giden, irticacı olmayanlar daha zor şartlar yaşadılar orda. Hem dillerini bilmiyorlardı, hem kültür bilmiyorlar, din farklı, kültür farklıydı ama ne oldu? Onlar misafir işçi olarak gittiler ama orda dördüncü beşinci nesil oldu. İlk gidenler de Almanya’da ucuz işçi oldu ama daha sonraki nesiller okudular ve onların içerisinde büyük iş adamları bilim adamları çıktı. Mesela BioNtech aşısını bulan Türk, daha önce bir işçi ailesi olarak gitmiş. Alman vatandaşı ama orijinali Türk. Aramızda milletvekili var, bakanlık yapanlar oldu ve bu daha da artacak. Bunları Almanya’da zor kabul etti misafir olarak çalışmaya gidenlere bile. Türklerin iş için yurt dışına çalışmaya gitmeleriyle şu an ki Suriyelilerin buradaki durumu sosyal olarak benzer hikayeleri var benzer tarafları var. o yüzden şimdi bunları görüp bunlar geçici değil de kalıcı olduklarını hesap ederek politikalar üretilirse, sosyal, ekonomik kültürel sahada iki tarafın birbiriyle uyumu şeklinde entegrasyonu sağlanırsa daha mutlu ve huzurlu olunur. Ama bunlarla mevcut ülkelerin bir araya gelip oradaki huzur ortamı oluşturarak birçok mültecinin de ülkelerine geri dönüşünün ortamını sağlamak lazım. Çünkü hani derler ya bülbülü altın kafese koymuşlar vatanım demiş. Bu Almanya’da ki Türkler içinde buradaki Suriyeliler için de geçerli. Mültecilerin geri dönüşünün olması kanaatindeyim.” (E,61, A1)

Katılımcı-26 “Bir an evvel ülkelerine dönsünler.” (E,64, H1)

Katılımcı-27 “Suriyeli sığınmacılar meselesi insani yardım meselesinin çok üstünde bir meseledir. Konuya bu açıdan bakılarak, Milli Devletin bekasının sağlanması için gerekli projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir.” (K,63, H1)

Katılımcı-28 “Türk kültürüne tabi olmaları, Türk örf ve adetlerine göre yaşamalı, ayrımcılık yapmamalı. Örnek olarak Bulgaristan’dan gelen soydaşlarımız gibi.” (K,63, T1)

Katılımcı-29 “Türkiye’yi mültecilere vatandaşlık vermeye zorlayacak ahlaki hukuki siyasi ve ekonomik bir mecburiyeti yok. Ortadoğu coğrafyasında, Türkiye’ye operasyon yapmak isteyenlerin sinsi bir planıdır bu. Suriyelilerin vatandaşlığına karşı çıkanlar Irkçı ve Faşistler öyle mi? peki o zaman 30’a yakın Avrupa ülkesi, Arap göçmenleri almamak için Türkiye’ye rüşvet olarak teklif ettikleri 6 milyar Euro karşılığında, sınırlarını kapatmaları Irkçılık mıdır? Yoksa kendi devlet ve milletlerinin menfaatlerini düşünmek midir? Başta Suudi Arabistan ve zengin Körfez ülkelerinin tümü de bu mantıkla Irkçı ve Faşisttir. Çünkü hem kandaş hem de dındaş olan tek bir Suriyeliyi bile kabul etmemişlerdir. Ülkelerinde bırakın vatandaşlığı, mülteci olarak bile kabul etmeyen tüm bu ülkeler aptal ve enayi de sadece Türkiye mi akıllıdır? Dünya da hiçbir millet kendi hükümetlerinin, hangi milletten olursa olsun 4 Milyona yaklaşan mültecinin vatandaş yapılmasına asla müsaade etmez. 1915 tehcirinde gönderilen Ermenilerin bulunduğu topraklar boşaltılmıştır. Gelenlerin arasında kimliklerini gizleyerek binlerce Türk düşmanı Ermenilerin olduğu köşe yazılarınca açıklanmaktadır. Milli ve üniter yapıya karşı oluşturulacak Arap kolonisinin yanında, bir Ermeni yapılanmasının oluşturulmayacağını garantisini kimse veremez.” (E,66, T1)

Katılımcı-30 “Vallahi tek söyleyebileceğim referandumla mültecilerin gidip gitmemesi konusunda bu karar alınmalı. Gelecek günlerde de herkes kendi yaşayabileceği alanlara topraklara gönderilmeli. Bizi de bizim kendi ülkemizin vatandaşı o eski örf, anane, gelenek neyimiz varsa onları yaşamayla baş başa bırakmalarında fayda var. Bence artık gitsinler kendi hayatlarını kendi ülkelerinde yaşasınlar diye düşünüyorum.” (E,65, A1)

Katılımcı-32 “Herkes kendi vatanında mutlu olur. Suriyeli sığınmacıları rencide etmeden ülkelerine dönmelerini sağlamamız gerekir. Aksi taktirde demografik yapımız bozulacaktır. Bu kültürden gelenlerin entegrasyonu oldukça zordur. Uzun vadede milli güvenlik sorunu haline gelirler.” (E,64, A1)

Katılımcı-33 “Bu konuya yapacağım açıklamayı bir Türk Milliyetçisi olarak değil Türk vatandaşı olarak kabul edin ve “taş yerinde ağırdır” sözünde ifadesini

bulduğu üzere Türkiye'yi Türklere bırakmalılar. İçlerinde mevcut Türkmenler de dahil benim tanıştığım aileler dönmeyi düşünmüyor. Behemehâl dönmeleri sağlanmalı.”

Not: Suriyeli mülteciler, sadece Türk Milliyetçilerinin bir meselesi kabul edilmemeli, bu durum Türk Milliyetçilerinin sorgulanması anlamı taşır. Doğru olmak gerekir. Toplumumuzun bir meselesi kabul edilmeli.

Türk Milliyetçiliği, İdarede, Siyasi iktidarın gütmesi gerektiği bakış açısını belirler.” (E,75, A1)

Katılımcı-34 *“Şimdi kişisel görüşüm mesleğim itibariyle sosyoloji hocası olmamdan kişisel görüşlerimde muhakkak etkili. Türkiye'nin mülteciler açısından ciddi bir problem olarak görüyorum. Bunların Türkiye'de bir an önce ülkelerine gönderilmeleri için devletin çok ciddi politikalar belirlemesi gerektiği kanaatindeyim.” (E,62, A1)*

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarih boyunca jeopolitik ve stratejik bir öneme sahip olan Anadolu toprakları geçmişten günümüze kadar yaşanan göçlerin merkezi olmuştur. 2011 yılında Arap Baharı sürecinde başlayan çatışmalar sonucunda Suriyeliler yaşadıkları yerleri terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır. En uzun sınır komşusu Suriye olmasından dolayı en çok göç alan ülke Türkiye olmuştur. 2011 yılında başlayan göç hareketleri sonucunda milyonlarca Suriyeli Türkiye’de yaşamaya başlamıştır. 10 yıllık süre içinde Türkiye’de resmi rakamlara göre 3,5 (üç buçuk) milyondan fazla Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Türkiye’nin bir zamanlar açık kapı politikası uyguladığı dönemde kayıt altına alınamayan ve serbestçe ülkeye giriş sağlayan mültecilerle beraber bu sayının 7 (yedi) milyondan fazla olduğu düşünülmektedir. Bu süreçte Türkiye, ilk göç dalgası ile gelen mülteciler için kamplar hazırlamıştır. Her geçen gün sayıları daha da artan Suriyelilerin kamplarda tutulması zorlaşmıştır. Artan Suriyeli nüfusuyla beraber kamplar yetersiz kalmış ve kamp dışında olan Suriyeli mülteciler Türkiye’nin farklı bölgelerine yerleşmiştir. Günümüzde Türkiye’nin her ilinde Suriyeli mülteci bulunmaktadır.

Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda bölge coğrafyasını büyük oranda etkileyen bir kriz ortaya çıkmıştır. İç savaşın önemli askeri, siyasi ve ekonomik sonuçlar doğurduğu ve olumsuz etkiler yarattığı söylenebilir.

Savaştan en çok etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Bu bağlamda bazı diplomatik ve siyasi hataların da etkisinin olduğu söylenebilir. Suriyeli mültecileri en çok kabul eden ülke Türkiye’dir ve mülteciler için 40 milyar dolardan fazla para harcanmıştır. Her geçen gün artan mülteci göçü sonrasında Türkiye’nin dış politikası da olumsuz etkilenmiştir. Türk Hukuk sistemine göre Suriyeli mülteciler “Geçici Koruma” kapsamında değerlendirilmektedirler. Dikkate alınması gereken bir başka mesele ise yüksek sayıda mültecinin bir ülkede olması ve o ülkeye yerleşmesi, ülkenin demografik ve sosyolojik yapısında orta ve uzun vadede değişikliklere, bazen de çatışmalara yol açacaktır (Bozkurt, 2018, s.66).

Katılımcıların büyük bir bölümü Suriyeli mültecilerin ülkemize gelmesini olumsuz bir durum olarak karşılamaktadır. Bunun nedenini ise Suriyeli mültecilerin güvenlik, ekonomi ve bunun gibi konularda olumsuzluklara neden olduklarına dikkat çekerek Türkiye’ye gelmelerini olumsuz karşıladıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların büyük bir kısmının Suriyeli mülteciler ile beraber yaşamaktan dolayı rahatsız oldukları görülmektedir. Özellikle topluma açık alanlarda karşılaştıkları Suriyelilerden rahatsız olduklarını belirterek Suriyeli mültecilerin Türkiye’den gönderilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Rahatsızlık duyulan konuların başında güvenlik, ekonomi ve işsizlik gibi sorunlar gelmektedir. Bu nedenle katılımcılar Suriyeli mülteciler ile beraber yaşamak istemediklerini ve Suriyelileri sorun olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Mültecilerin Türkiye’yi seçme nedenlerini “itme-çekme kuramı” ile de açıklayabiliriz. Everett Lee’nin teoride üzerinde durduğu yaşanan yer ile ilgili faktörler, gidilmesi düşünülen yer ile ilgili faktörler, işe karışan engeller ve bireysel faktörler göç olayındaki dört temel faktördür. Bu faktörler araştırmamızın sonuçlarını da belirlemektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göç etmesine sebep olan faktörleri katılımcılar: can güvenliklerinin olmaması ve ekonomik olarak Türkiye’de daha rahat edebileceklerini düşünmeleri olarak açıklamaktadır.

Suriyeli göçü network kuramı bağlamında değerlendirildiğinde Suriyelilerin daha çok Türkiye’nin güney sınırlarındaki şehirlerde yoğun olarak yaşadıkları görülmektedir. Bunun en büyük nedenlerinden bir tanesi o bölgelerde yaşayan ve daha önceden Türkiye’ye göç etmiş olan diğer Suriyeliler ile kurmuş oldukları ilişkilerdir. Bu çerçevede Suriyeli mülteciler Türkiye’ye göç ederken yaşanabilecek riskleri en aza indirmek amacıyla Türkiye’de yaşayan diğer Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlere göç etmeyi tercih ettiği düşünülmektedir.

Mülteci göçüyle birlikte ülke içerisinde birçok sorun ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Suriyelileri ülkeye kabul ederek hem barınacak yer hem de geçimlerini sağlamak amacıyla yardım yapmıştır. Suriyelilerin en çok yerleştiği yer İstanbul olmuştur. Bunu Gaziantep ve Hatay takip etmektedir. Günümüzde sayıları az da olsa Türkiye’nin bütün bölgelerinde Suriyeli mülteci yaşamaktadır.

Katılımcıların Suriyeli mültecilerin ülkemize gelmesini insani bir durum olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Türkiye, canlarını kurtarmak amacıyla kaçan Suriyelilere ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’nin açık kapı politikası uyguladığı dönemde kayıtsız bir şekilde ülkeye milyonlarca insanın kabul edilmesi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Katılımcılar Türkiye’nin bu kadar mülteciyi kabul

etmek yerine sınırdaki bölgelerde veya sınır ötesi kamplarda tutulmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bazıları ise Türkiye'nin bu kadar mülteciyi kendi ülkesinde tutmak yerine çevre ülkelere de mültecileri göndermesinin doğru bir yaklaşım olacağını düşünmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin nüfusları göz önüne alındığında Türkiye'nin mülteci yükünün fazla olmasından dolayı çevredeki diğer ülkeler ile anlaşmalar yaparak Suriyeli mültecilerin o ülkelere de gönderilmesi karar alıcı yetkililere önerilmektedir.

Türk toplumu genel olarak Suriyeli mülteciler ile doğrudan veya dolaylı olarak iletişime geçmiştir. Türk Ocağı üyeleri genel olarak Türkmen mülteciler ile ilgilenmektedir. Ülkenin her yanında olan mültecilere maddi ve manevi yardımlar hem devlet hem de vatandaşlar tarafından yapılmıştır. Mülteciler ile iletişime geçmeyen katılımcılar ise genellikle maddi durumu iyi olmayıp dilenmek zorunda kalan Suriyeliler ile sokakta karşılaştıklarından bahsetmiştir.

Türkiye ekonomik gücü doğrultusunda mültecilere sosyal yardım kuruluşları, belediyeler ve dernekler aracılığıyla yardım yapmaktadır. Suriyeli mültecilerin yaşam koşulları değişiklik göstermektedir. Durumu iyi olan mülteciler iş yeri açmış veya Avrupa'ya gitmiştir. Maddi durumu kötü olan mülteciler ise yapılan yardımlar veya kendi buldukları işlerde çalışarak hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Suriye'den gelen mülteciler yaşam şartlarını daha iyi hale getirebilmek ve ekonomik risklerini en aza indirebilmek için eğer varsa Türkiye'ye daha önceden göç etmiş başka bir Suriyelinin yanına yerleşmektedir.

Suriyeli mültecilerin nüfusu Türkiye geneline yayılmıştır. Doğal olarak mültecilere Türk toplumsal hayatında rastlamak mümkündür. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde çoğunluk, mültecilerin halkın arasına karışmasını yanlış bulmaktadır. Çok az kişi ise Suriyeli mültecilerin halkın arasına karışmalarını normal bir olay olarak değerlendirmektedir. Mültecilerin halkın arasına karışmasına karşı çıkan katılımcılar, Suriyeli mültecilerin Türk toplumunun kültürel ve demografik yapısını bozacağını düşündükleri için ve risk olarak gördükleri için karşı çıkmaktadır. Çoğu mülteci Türk toplumsal hayatı içerisinde yer alsa da kendi aralarında grup halinde dolaştıkları ve Türk toplumu ile etkileşime girmedikleri için kapalı bir toplum görünümünde olduklarını düşünmektedirler. Bu da mültecilerin Türk toplumsal hayatına uyum sağlamalarını ve Türk kültürüne entegre olmalarını engelleyen bir

durum olarak değerlendirilmektedir. İlk zamanlarda Suriyelilerle uyum problemi çok göz önünde olmasa da zaman geçtikçe uyum problemlerinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Mülteciler için hazırlanan kamplar zamanla yetersiz kalmıştır. Resmi rakamlara göre 3 buçuk milyondan fazla mültecinin kamplarda tutularak sadece tüketen bir topluluk görünümünde olması Türkiye'ye büyük bir yük olarak değerlendirilmektedir. 10 yıllık bir zaman diliminde bu kadar insana Türkiye'nin tek başına bakması mümkün değildir. Suriyeli nüfusunun kamp dışına çıkmasındaki en büyük etken Suriyeli nüfusunun kampların taşıyabileceği kapasiteden daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu kadar çok insanın kamplarda barındırılması da mümkün değildir. Katılımcıların bu konudaki düşüncelerine bakıldığında büyük bir kısmı Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bazı katılımcılar ise Suriyeli mültecilerin kamplarda tutularak Türk toplumsal hayatına karışmaması gerektiğini ve başka ülkelere de gönderilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Suriyeli mültecilerin barındırılması konusunda Türkiye çadır kentler, briket evler tahsis etmiştir. Maddi durumu iyi olan mülteciler ev satın almış veya iş bularak ev kiralamıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde mültecilerin sınır ötesi kamplarda veya ülke içerisine alınanların da hepsinin kamplarda tutulması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Bazı katılımcılar Suriyelilerin kendi vatanlarına dönmelerinin daha doğru olacağını ve orada yapılacak evlere yerleştirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Türk toplumunda belirli zamanlarda mülteci karşıtı davranışlar ortaya çıkmıştır. Bu tepkilerin altında yatan esas unsurlar şu şekildedir; birincisi ekonomik nedenlerden kaynaklanan sorunlardır. Suriyeli mültecilerin devlete ekonomik bir yük oluşturduğu düşünülmektedir. İkincisi, Türk vatandaşları kendisine devlet tarafından yapılmayan yardımların mültecilere yapılmasından rahatsızlık duymaktadır. Üçüncüsü, işverenlerin daha düşük maaşlarla mültecileri çalıştırması Türk toplumunda işsizliğe neden olmuştur. Bu durum Türk vatandaşlarının işsiz kalmasına ve işsizlik oranının artmasında etkili olmuştur. Türk vatandaşlarından işsiz kalanların veya iş bulamayanların bu durumun Suriyeli mültecilerden kaynaklandığını düşündüğü için mültecilere tepkiler artmıştır. Yalnızca ekonomik olarak değil toplumsal alanda da mültecilerin işlediği suçlar, topluma açık alanda gürültülü konuşmak, grup halinde dolaşmak, tacizler, hırsızlık, cinayet ve kavgalar, Türk

Askerinin Suriye’de savaşp Türk Askerinin orada şehit olması Suriyeli mültecilere karşı tepkilerin artmasında büyük rol oynamaktadır. Suriyeli mültecilerin kültürleri ve yaşayış biçimlerinin farklı olması nedeniyle de Türk toplumunda tepkiler gösterilmektedir. Suriyelilerin toplumun her alanına girmesi uyum problemini daha da artırmıştır. Bu durum karşısında vatandaşlar sosyal medyada veya televizyonlarda Suriyelilerden rahatsız olduklarını dile getirmeye başlamıştır. Türk vatandaşlarının bu endişeleri karşısında gerek bölgesel gerekse ülke genelinde istihdamı arttıran ve gelir dağılımını düzenleyen politikalar ve yatırımların yapılması toplumsal kaygı düzeyini azaltacaktır. Suriyelilere yönelik yapılacak yatırımlar veya yapılan yardımlar her iki toplumu kapsamaması önerilmektedir. Hayata geçirilecek tüm politikaların Suriyelileri de kapsayıcı bir şekilde oluşturulmasına dikkat edilmeli ve siyasetçiler aldıkları kararlarda iktidar ve muhalefet dahil olmak üzere söylemlerinde daha dikkatli olmalıdır.

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde tamamının mültecilerin kendi ülkelerine geri dönmeleri gerektiği konusunda ortak bir fikre sahip oldukları tespit edilmiştir. Suriye’deki karışıklıklar bitse bile çoğu Suriyelinin Türkiye’de kalıp geri dönmeyeceği bir gerçektir. Türk topraklarında hayatını devam ettirmek isteyen Suriyelilerin ise Türk toplumsal hayatına entegre olup Türk kültürünü benimsemeleri gerekmektedir. Aksi halde Türk toplumuna entegre olamayan azınlık bir grubun ileride iç karışıklıklara neden olmasından şüphe edilmektedir. Suriyelilerin kendi topraklarına geri dönmeleri oradaki barış ve huzurun sağlanması Türkiye açısından da büyük bir öneme sahiptir. Suriyelilerden boşalan topraklara birçok terör örgütü yerleşmiş ve o bölgelerde terör yapılanmaları olmuştur.

Suriye’deki iç savaş başladığında o bölgedeki örgütlü bir silah gücü olmayan PYD terör örgütü, günümüzde Amerika ve Rusya’nın desteğini alarak, Batı ülkelerinin başkentlerinde temsilciliği olan, Suriye’nin dörtte birinden çoğunu kontrol eden bir güç haline gelmiştir. Ülke fiili olarak üçe bölünmüş durumdadır. Birincisi Kuzeybatıda İdlib-Afrin-Cerablus hattını kontrol eden muhaliflerin olduğu bölge. İkincisi PYD’nin merkezi konumundaki Kamışlı ve Şam arasındaki bölge. Üçüncüsü Hükümetin kontrolündeki İran’a bağlı milis güçlerinin hâkimiyetinde yerleşim yerleri olan bölge (“Göksedef”, 2021).

(“Göksedef” 2021).

Bu bölgeler temizlendikten sonra mültecilerin yerleştirilmesi, tekrar terör örgütlerinin konuşlanmasını engelleyecek ve Türkiye’yi büyük bir sorundan kurtaracaktır. Bu bakımdan mültecilerin kendi topraklarına dönmesi hem kendileri açısından hem de Türkiye açısından önemlidir. Türkiye’de mültecilerin potansiyel olarak oluşturabileceği demografik değişim ve milli güvenlik tehdidi açısından kendi ülkelerine geri gönderilmeleri önerilmektedir.

Suriyeli mültecilerin nüfuslarının her geçen gün artması kültürlerarası iletişim ve entegrasyon sorunlarının da yaşanmasına neden olmuştur. Katılımcılar, gerek yaşadıkları çevreden edindikleri bilgiler doğrultusunda gerekse aynı binada yaşayanların belirttiği şekilde Suriyelilerin aynı evde toplu bir şekilde kalmalarından, çok baharatlı yemek yemelerinden dolayı kötü koktuklarından, pis ve gürültücü olduklarından dolayı rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcılar, mültecilerin Türkiye’de kalıcı olması durumunda nüfuslarının artmasıyla beraber, demografik yapımızın değişmesi ve milli güvenliğimizi tehdit edebilecekleri şeklinde endişe duyduklarını dile getirmişlerdir. Toplumun huzur ve refahı açısından yaşanan birçok olumsuz olay, suç oranları, ekonomik zorluklar, mültecilerin kültürel yapımız üzerindeki olumsuz etkileri ve terör unsuları bu endişeleri artıran sebeplerdir. Araştırmanın örnekleme içerisinde yer alan katılımcıların büyük çoğunluğu “*Suriyeli mültecileri Türkiye için zararlı bir topluluk*” olarak değerlendirmiştir. Katılımcılardan çok azı bu yargının Suriyeli mültecilerin tamamını kapsamadığını, içlerinde kötü insanlar olabileceğini bunun da genellenmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler, Türkiye’ye güvenlik açısından sorun yaratan, sıkıntılı kişiler olarak görülmektedir.

İki toplumu karşı karşıya getirecek güvenlik ve asayişle ilgili sorunlara yönelik olarak kolluk kuvvetleri tarafından daha fazla tedbir alınmalı ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca Suriyeli mültecilere yasal hak ve sınırlılıklarına yönelik bilgilendirmeler de yapılmalıdır.

İç karışıklık sonucunda mültecilere kucak açan Türkiye Cumhuriyeti ve Türk halkı, mültecileri mazlum, yardıma muhtaç, ihtiyaç sahibi kişiler olarak gördükleri için olumlu tutum içinde misafirperver bir tavır ile karşılamıştır. İnsani bir durum olarak değerlendirilen mültecilik sorunu zamanla ters yönde etkilenmiştir. Mültecilerin kalıcı olma durumları uzadıkça Türk toplumunda mültecilere karşı olumsuz düşünce ve davranışlar ortaya çıkmıştır. Mültecilere yapılan yardımların kendilerine yapılmadığını düşünen Türk vatandaşları mültecilere karşı zamanla olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeye başlamıştır. Vatandaşlar, hem mültecilerin ülkeye girişlerinin kontrolsüz olması hem de bayramlarda kendi ülkelerine akrabaları ile bayramlaşmaya gidip gelenleri gördükçe bu durumdan rahatsızlık duyduklarını dile getirmeye başlamıştır. Mültecilerin kendi ülkesine dönmek istemediğini gören vatandaşlar bu durumdan rahatsız olmuş ve tepki göstermiştir. Leman Yeşim Yılmaz'ın Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ağustos 2017'de hazırladığı "Yerel Halkın Türkiye'deki Suriyelilere Bakışı: Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve Adana Örnekleri" isimli doktora çalışmasında yerel halkın Suriyelilere yönelik bakış açısı anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan bu çalışmada yerel halkın Suriyeli mültecilerden rahatsız olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan Leman Yeşim Yılmaz'ın Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay ve Adana'da yaptığı çalışma ile İstanbul'da gerçekleştirmiş olduğumuz "*Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mülteciler Meselesine İlişkin Düşünceleri (Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları Örneği)*" isimli çalışmada elde edilen verilerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Yaşanan olaylar sonucunda Türk toplumunun mültecileri ötekileştirme-etiketleme gibi tutumlarının farklı nedenleri olduğu görülmektedir. Bunlar arasında; mültecilerin kapalı bir toplum oldukları için halkın arasına karışmamaları, mültecilerin işlemiş olduğu suçlar, toplumsal olaylar, Türkiye'ye yük olduklarının düşünülmesi, işsizliğe neden olmaları, Türk toplumsal hayatına ve Türk kültürüne entegre olamayıp uyum sağlayamamaları, yaşanan kavgalar, ülkelerine geri dönmemeleri, devlet tarafından pozitif ayrımcılık yapılması ve farklı kültüre sahip

olmaları mültecileri ötekileştirme-etiketlemenin nedenleri arasındadır. Mültecilerden duyulan diğer rahatsızlıklar ise; sahillerde nargile içmeleri, ucuz işçi olarak çalıştırılmalarından dolayı iş alanlarında işverenler tarafından mültecilerin tercih edilmesi, sağlık ve eğitim alanında devletin uyguladığı pozitif ayrımcılık, onların kalıcı olmaları ve kendi ülkelerine geri dönmemeleri, Türk toplumuna uyum sağlayamamaları vatandaşlar tarafından duyulan rahatsızlıklar olarak tespit edilmiştir. Bu çerçevede, toplumdaki önyargıyı azaltmak ve ortadan kaldırmak amacıyla daha çok bilinçlendirme çalışmaları ve iki toplum arasındaki iletişim kopukluğunun azaltmak amacıyla iletişim kanalları artırılıp toplumsal kabul ve uyum sağlanması için çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Mültecilere iş imkânı sağlanması Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları açısından işsizliğe neden olmaktadır. Katılımcılar Mültecilerin kaçak olarak asgari geçim miktarının altında çalıştırılmasının doğru olmadığını ifade etmiştir. Herkesin asgari geçim düzeyi olarak belirlenen asgari geçim ücreti olarak çalıştırılması gerekmektedir. İş imkânı sağlanmayan mülteciler devlete ekonomik olarak yük oluşturmaktadır. Katılımcılar her mülteciye iş imkânı sağlanması da mümkün olmadığını belirtmiştir. Çünkü Türkiye’de işsizlik oranı yüksek olmasından dolayı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bile iş bulamadığını düşünmektedirler. Korona virüs pandemisinin de etkisi ile birçok iş yeri kapanmış, milyonlarca insan işsiz kalmıştır.

Mültecilerin açtıkları iş yerlerinin vergi vermeleri ve ayrıca iş yeri tabelalarının Arapça yazılar yerine Türkçe yazıların kullanılması halinde Suriyeli mültecilerin iş yeri açmalarında katılımcılar bir sakınca görmemektedir. Bunu yaparken adaletli ve eşit rekabet ortamının sağlanmasının gerektiğini düşünmektedirler. Mültecilerin iş yeri açmalarına karşı olan tutumların nedenleri ise, geçici olarak koruma altına alınan mültecilerin iş yeri açmalarından dolayı ülke içerisinde kalıcı olmalarına sebep olacağından yerleşik düzene geçmemeleri gerektiği düşünülmektedir. Bazı katılımcılar ise vergi veren iş yerleri Türkiye ekonomisine katkı sağlayacağını belirtmiştir.

Yapılan görüşmelerde, katılımcılardan bazıları mültecilere maddi yardımda bulunduğunu belirtmiştir. Daha çok Türkmen ailelere ev eşyası, gıda, giysi gibi yardım yapmaktadırlar. Katılımcılar bu yardımları bireysel veya kurum aracılığı ile yapmaktadır. Kurum aracılığıyla yardımda bulunan kişiler; Türk Ocağı, Türk Eğitim-

Sen, Yesi Türkistan Derneği, Milliyetçi Sivil Toplum Kuruluşları aracılığıyla yardımda bulunmuşlardır. Maddi yardımda yapamayan katılımcılar yolda dilenen mülteci çocuklara cüzi miktarda yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Aydınlar Ocakları üyelerinin daha çok sokakta gördükleri mültecilere yardım ettikleri, özellikle belirli bir kurum ve dernek aracılığıyla yardım etmedikleri sonucuna ulaşılmış ve bu konuda Türk Ocakları ile farklılaşmaktadır. İki Ocağa da üye olan katılımcılardan bazıları ise hem dernekler aracılığıyla hem de bireysel olarak kendi imkânları doğrultusunda mültecilere yardım ettiklerini belirtmiştir.

Suriye’de başlayan iç karışıklık sonrası en çok Suriyeli mülteci bulunduran ülke Türkiye olmuştur. Bunun en büyük nedenlerinden birisi Türkiye ile Suriye’nin uzun sınır komşusu olmasından kaynaklanmaktadır. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde en çok Suriyeli bulunduran ülkenin Türkiye olmasının nedenlerinden biri de Suriyeli mültecilerin Müslüman ve Ensar-Muhacir olarak görülmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bazı katılımcılar ise en çok Suriyeli mülteci bulunduran ülke olmamızın nedenini Türkiye’nin dış politikadaki başarısızlığı olarak değerlendirilmiştir.

Suriyeli mültecilerin en çok eleştirildiği konulardan biri de ekonomidir. Katılımcıların büyük çoğunluğu Türkiye’nin Suriyeli mülteci yükünü kaldırmakta zorlandığını ve Türk ekonomisini olumsuz etkilediğini düşünmektedir. Bu durumu eleştiren katılımcılar, kendi dindaş ve soydaşları olan diğer Arap ülkelerinin Suriyelileri kendi sınırlarına Türkiye kadar kabul etmediğini belirtmiştir. Suriye’nin hem komşusu hem dindaşı hem de soydaşı olan Arap ülkeleri, Suriyelileri kendi ülkelerine alıp onlara yardım etmekte Türkiye kadar istekli olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle hem Ensar-Muhacir anlayışı ile hem de açık kapı politikası ile Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye daha fazla alınmaması gerektiğini, onların başka ülkeler tarafından da kabul edilip mülteci yükünün paylaşılması gerektiğini düşünmektedirler. Açık kapı politikasının uygulandığı dönemde kayıtsız bir şekilde Türkiye’ye girişlerine izin verilen Suriyeli mültecilerin güvenlik güçleri tarafından tespit edilip kayıt altına alınması yaşanabilecek güvenlik sorunlarının önüne geçilmesi açısından önemli görülmektedir.

Türkiye coğrafi konumu nedeniyle Avrupa ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan önemli bir ülkedir. Mültecilerin en çok Türkiye’ye göç etmelerindeki diğer neden ise Türkiye’yi transit bir ülke olarak kullanıp Avrupa’ya gitmek istemeleridir.

Türkiye’den Avrupa’ya gitmek isteyen mülteciler Türkiye’ye göç etmiştir. Katılımcıların bazıları mültecilerin Türkiye’de bu kadar çok olmasını Suriye sınırına yakın Güneydoğudaki şehirlerde yaşayan insanlarımızın Suriyeliler ile evlenmeleri ve akrabalık ilişkileri kurmasından kaynaklandığını düşünmektedir. Din ve kültürel alandaki bazı benzerliklerden dolayı da mültecilerin Türkiye’yi tercih ettiği gerçeği de bilinen nedenler arasındadır. Hıdır Apak’ın Mardin Artuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014 yılından hazırladığı “*Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği*” isimli Yüksek Lisans Tezinde Suriyeli mültecilerin uyum durumları, gelecek beklentileri, sosyo-demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri anlaşılıp analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklemini ise Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. Hıdır Apak’ın yapmış olduğu çalışmada elde edilen bilgilerde de Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasının Mardin’de akrabalarının olduğu ve (%47,2)’sinin akrabalarının uyumlarına etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede kendi yapmış olduğumuz çalışmada katılımcılarımızın ifadeleri yapılmış olan başka bir çalışma ile desteklenmektedir.

Suriye’deki iç karışıklık sonucunda yerlerinden edilen Suriyelilerin boşalttığı topraklar terör örgütlerinin lehine gelişen bir durum olmuş ve o bölgelerde terör unsurları ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesinin dış güçlerin planlı bir projesi olduğundan da şüphe edilmektedir. Katılımcılar, Türkiye’nin demografik yapısının değiştirilmesinin planlandığını düşünmektedirler. Kilis, Gaziantep ve Hatay gibi illerde Suriyeli mülteci nüfusunun bu kadar çok olması Türk toplum yapısı açısından da bir risk oluşturmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türk vatandaşları ile evlilik yaptıkları bilinen bir gerçekliktir. Yapılan araştırmalar sonucunda Suriyeli mültecilerin Türk aile yapısında ne gibi sorunlar yarattığı konusunda herhangi bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu konuda çalışma yapılması da önerilmektedir.

Katılımcıların Suriyelilerin geleceğine yönelik düşüncelerine bakıldığında Suriyelilerin kendi ülkelerine geri gönderilmesi gerektiğini veya kamplarda tutulması gerektiğini düşünmektedirler. Suriyeli mültecilerin ekonomiye olumsuz etkileri olmuştur. Mültecilerin yol açtığı ekonomik kayıpların engellenmesi için Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine gönderilmesi gerekmektedir. Katılımcılar zararın neresinden dönülürse kardır anlayışıyla Türkiye’nin ekonomik kayıplarını mültecilerin geri dönmelerini sağlayarak telafi edebileceğini düşünmektedir. Bu

bağlamda ekonomik kayıpları telafi edebilmek için ülke içerisinde yeni iş alanları kurulup istihdam sağlanmalı, yatırımlar yapılmalıdır. Mültecilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmaları, işverenler açısından olumlu gibi gözükse de işsizliğin artmasına neden olmakta, kayıt dışı ekonomi Türkiye'yi zarara uğratmaktadır. Katılımcılar Türkiye'deki Suriyelilerin üretmeyen ve sadece tüketen bir topluluk görünümünde olduğunu belirtmiştir. Devlet tarafından yapılan maddi destekler, Türk vatandaşının ödemiş olduğu vergiler ile karşılanmaktadır. Devletin mültecilere yaptığı sosyal yardımlar devlet bütçesinden ayrıldığı için devlete maddi bir yük oluşturmaktadır. Cumhurbaşkanının açıklamış olduğu rakama göre Türkiye Cumhuriyeti Suriyeli mültecilere 40 milyar dolar para harcamıştır. Bazı katılımcılarımız ise bu rakamın 80 milyar dolardan fazla olduğunu düşünmektedir. Açıklanan rakamlar arasında eğitim, sağlık, silah yardımı ve dolaylı yoldan harcanan paralar olmadığını, bu rakamlar da eklendiğinde 80 milyar dolardan fazla bir harcama yapıldığını düşünmektedirler.

Birçok katılımcı Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik uyguladığı politikaları beğenmediğini belirtmiştir. Uygulanması gereken politikanın, Türkiye'nin Suriye yönetimi ile ilişkilerin iyileştirilmesi ve mültecilerin kendi ülkelerine geri dönmelerine yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini düşünmektedirler. Suriye'nin güçsüz olması Türkiye açısından da büyük bir güvenlik riski taşımaktadır. Suriye'nin güçlü olması ve toprak bütünlüğünü sağlaması terör örgütlerinin organize olmasını zorlaştıracak ve Türkiye'ye yönelik tehditleri azaltacaktır. Aynı zamanda açık kapı politikası uygulandığı dönemde yüzbinlerce insanın kayıtsız şartsız ülkeye alınması, içlerinde terör örgütü mensubu üyesi kişilerinde olması ihtimaline karşı iç güvenliğimizi de tehdit eden bir unsur olduğu düşünülmektedir. Türkiye sınırları içerisinde bu kadar çok mültecinin bulunması demografik yapının değişmesi açısından da risk taşımaktadır. Bu nedenle Suriye'nin iç barışının sağlanması ve mültecilerin kendi topraklarına geri gitmesi için çalışmalar yürütülmesine yönelik politika izlemenin doğru bir adım olacağını düşünmektedirler. Geri gönderilmeyecek veya burada kalmak isteyen mülteciler için toplumsal hayata entegre edilmeleri yönünde çalışmalar yapılmalı, yeni doğacak Suriyeli çocuklar, Türk eğitim sistemine, Türk kültür örf ve adetlerine göre yetiştirilmesi yönünde politikalar izlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede Türkiye'de kalacak olan Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegre edilmesi ve Suriyeli

mültecilerin barış ve huzur sağlandıktan sonra kendi topraklarına geri dönebilmeleri için politikalar düzenlenmesi ve Türk kültürünün muhafaza edilmesi önerilmektedir.

Katılımcılar Suriyeli mültecilerin düşük ücretli işlerde çalışmasının insani açıdan doğru olmadığını belirtmiştir. Herkes en az asgari ücret karşılığında çalıştırılmalıdır. İş verenler açısından kaçak işçi çalıştırmak karlı bir kazanç olsa da kaçak olarak çalıştırılan her mülteci Türk ekonomisine zarar verdiği düşünülmektedir.

Eğitim ve sağlık alanında mültecilerin ayrıcalıklı konumda olduğu görülmektedir. Türk toplumu Suriyeli mültecilerin her türlü eğitim ve sağlık hizmetinden öncelikli olarak ve ücretsiz bir şekilde faydalandığını düşünmektedir. Bu nedenle hem mültecilere hem de onlara bu olanakları sağlayan kurumlara tepki gösterilmektedir. Katılımcıların da yaşadığı bazı olaylar örnek gösterilerek; hastanelerde mültecilerin sıraya girmeden öncelikli hasta statüsüne alınarak, randevusu olan kişilerden daha önce muayene edildiği tespit edilmiştir. Eğitim alanında ise mültecilerin üniversitelere rahatlıkla girebildiği düşünülmektedir. Genel olarak mültecilere eğitim ve sağlık alanında devlet tarafından öncelik tanınarak pozitif ayrımcılık yapıldığını ifade etmişlerdir. Mültecilere pozitif ayrımcılık yapılması toplumun mültecilere olan tutum ve davranışlarında olumsuz etki yaratmaktadır.

2013 yılında AFAD'ın yayınladığı rapora göre Suriyeli mültecilerin sağlık sektöründe aldıkları hizmetten duydukları memnuniyet kamp içerisinde yaşayanların %60, kamp dışındakilerin ise memnuniyet oranı %80'dir. Rapora göre kamp dışında yaşayanların sağlık hizmetlerinden daha memnun olmasının nedeni daha fazla sağlık kuruluşuna erişim sağlayabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Suriyeli mülteciler, yine Suriyelilerin Türkiye'de açtığı sağlık kuruluşlarından faydalanabilmektedir. Suriye uyruklu sağlık personeli tarafından evlerde sağlık hizmeti alabilmektedirler (Türk, 2016, s.149).

Suriyeli mülteciler konusu insani bir durumdur. Bundan dolayı zaman zaman Suriyelilere yönelik politikalar da düzenlenmiştir. Türk milleti her ne kadar Suriyeli mültecilere kucak açıp yardım etmiş olsa da mültecilerin toplumda kabul edilip vatandaşlık verilmesi durumuna karşı endişeleri vardır. Katılımcılar Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı çıkmaktadır. Ayrıca Türk Toplumunun da mültecilere

vatandaşlık verilmesine karşı çıktığını düşünmektedirler. Mültecilere vatandaşlık verilmesi toplumda tepkilere neden olmuştur. Bununla beraber katılımcılarımız ile yapılan görüşmelerde Suriyeli mültecilere vatandaşlık verilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığı sonucuna varılmıştır. Katılımcılar bunun nedenini ise vatandaşlık verilen mültecilerin ilerleyen zamanda Türkiye'nin demografik yapısını bozması açısından risk oluşturduğu şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Eğer vatandaşlık verilecekse eğitilmiş ve maddi durumu iyi olanlara, Türkiye'nin eğitilmiş kişilerden yararlanması amacıyla vatandaşlık verilmesinde sakınca görmemektedirler. Savaş Gök'ün Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı "Türkiye'de Yerel Halkın Suriyelilere Yönelik Bakış Açısının İncelenmesi" Konya-2019 başlıklı Yüksek Lisans tezinde Türkiye'deki Suriyelilerin doğrudan ya da dolaylı olarak Türkiye'ye etkilerini ve bu etkilerin Türk vatandaşlarında yarattığı algı araştırılmıştır. Araştırmada katılımcılar: Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasını ve Suriyelilerin Türkiye'de kalmalarının yanlış olduğunu, Suriyelilere vatandaşlık verilmemesi gerektiğini, Suriyelilere çalışma izni verilmemesi gerektiği, Suriyelilerin iş yeri açmalarına izin verilmesine karşı oldukları ve Suriyelilerden dolayı güvenlik kaygısı duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çerçevede kendi yapmış olduğumuz bu çalışma ile Savaş Gök'ün yapmış olduğu çalışmada elde edilen verilerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Uyum, genel olarak o bölgeye sonradan göç eden yabancı kişilerin yaşadığı ve yaşattığı bir süreçtir. Uyum sürecinde önemli gibi görünen popüler düşüncelerden birisi "*kültürel yakınlık varsa uyum daha kolay olur*" yaklaşımıdır. Türkiye ve Dünya'daki çeşitli örneklerle beraber Suriyeli mültecilerin de bu konuda çok olumlu bir tutum sergilemediği açıkça görülmektedir. Kültürel olarak yakınlık gösteren toplumların uyum sağlamak için gerekli etkenlerden yalnızca küçük bir bölümünü oluşturması, uyum konusunda esas etkinin, o bölgeye yaşanan göçlerin kitlesel ve sayısal büyüklüğü ile süreç yönetimin başarısındaki oranı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle benzer kültürlerin daha kolay uyum sağlayacağı düşüncesi ilk zamanlar olumlu bir etki gibi görünse de devamlılık açısından çok uzun sürdürülememektedir.

Katılımcılar Suriyeli mültecilerin Türk kültürüne uyum sağlayamadıklarını düşünmektedir. Türk kültürüne uyum sağlayamamalarının nedenini, mültecilerin kendi aralarında grup halinde dolaşarak kapalı bir toplum görünümünde olduklarından halk ile kaynaşamadıklarını, bunun sonucunda da uyum

sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda Suriyeli mültecilerin Türk kültürüne entegre olmak gibi bir çabalarının olmadığını düşünmektedirler. Daha çok kendi kültürlerini topluma kabul ettirerek baskıcı bir kültür olarak değerlendirdikleri Arap kültürünü Türk toplumuna kabul ettirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda Suriyeli mülteciler ile iletişim sıkıntısı yaşandığı ortaya çıkmıştır. Hıdır Apak'ın yaptığı çalışmada Suriyeli mültecilerden yarısından fazlası (%59,8)'inin bölge halkı ile iletişim kurmakta problem yaşamadığını belirtmiştir. “Kısmen” cevabını verenlerin oranı (%28,8) ve “*evet*” diyenlerin oranı (%11,4)'tür. Bölge halkıyla iletişim kurmakta zorluk çektiğini söyleyenler dil bilmediklerini (%9,1) ve yabancı muamelesi gördüklerini (%2,3) belirtmişlerdir. Mardin halkının Suriyeli mültecilere yaklaşımını ise katılımcı olan Suriyeli mültecilerin (%46,2)'si bölge halkının kendilerine yaklaşımlarının “*iyi*” bulunduğunu belirtmiştir. (%41,7)'si bölge halkının Suriyeli göçmenlere yaklaşımını “*normal*” gördüğünü, (%12,1)'i ise bölge halkının kendilerine yaklaşımını “*kötü*” olarak değerlendirmiştir. Hıdır Apak'ın yapmış olduğu çalışmada Suriyeli mültecilerin yarısından çoğu Mardin'in yerel halkı ile iletişim sıkıntısı çekmediğini belirtmesine karşın yapmış olduğumuz kendi çalışmamızdan elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcılar, Suriyeli mülteciler ile bir iletişim sıkıntısı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda iki tez arasında elde edilen veriler birbirinden farklılaşmaktadır.

Suriyeli mültecilerin Türk kültürü ile farklı bir kültüre sahip olmalarıyla beraber, aynı zamanda Türk vatandaşlarının büyük çoğunluğu ile aynı dine mensup olmaları dolayısıyla benzerlikler taşımaktadır. Suriye'de yaşanan iç savaş sonucunda göç etmeye zorlanan Suriyeli mülteciler, aynı dine mensup kişilerin yaşadığı başka bir ülke olan Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'deki dini ve kültürel farklılıklar arasında kendi kültür ve kimliklerini muhafaza etme çabası içerisinde varlıklarını korumaya çalışmışlardır. Türk vatandaşları aynı dine mensup olan Suriyeli mültecilere kucak açmış ve yardım edip mültecilere karşı ilk zamanlar olumlu tavırlar sergilemiştir. Zaman içerisinde Suriyeli mülteciler ile toplumsal alanda daha sık karşılaşan Türk vatandaşları, bazı mültecilerin sergilemiş olduğu olumsuz tutum ve davranışlardan rahatsız olmuştur. Bunun sonucunda yardımsever, aynı dine mensup olma durumlarını ikinci plana koymuş ve mültecilere karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeye başlamıştır. Suriyeli mülteciler ile komşuluk ilişkisi kurulması açısından katılımcılar, komşu oldukları veya olacakları Suriyeli

mültecilerin eğitim ve ahlak seviyesinin yüksek olmasına dikkat etmektedir. Bina ve mahalle sakinlerini rahatsız etmeden uyum içerisinde yaşamalarının komşuluk ilişkilerinde bir sorun yaratmayacağını düşünmektedirler.

Yapılan araştırmada elde edilen bilgiler doğrultusunda sonuç olarak; katılımcıların büyük çoğunluğu Suriyeli mültecilerin kendi ülkelerine geri gönderilmesi gerektiğini düşünmektedir. Suriyeli mültecilerden rahatsız olduğunu belirten katılımcıların en belirgin nedenleri, ekonomik, güvenlik, demografik ve işsizlik gibi etkenler olduğu görölmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2012, Mart). 1912'den 2012'ye Türk Ocakları -Tarihi Çalışmaları-Görüşleri. *Türk Yurdu Dergisi*, 101(295), 113-114.
- Acet, M. T. (2014). Ziya Gökalp'ta Din ve Milliyetçilik. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 59. Diyarbakır.
- AÇG, T. O. (2020, Ocak). Her Ekonomik Büyüme Kalkınma Mıdır? *Türk Yurdu Dergisi*, 109(389), 1-100
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi* (1 b.). Nobel.
- AFAD. (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması*. AFAD. Ankara: T.c Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Akarçay, E. (2008). Bir Muhafazakarlaştırma Projesi Olarak Türk-İslam Sentezi. *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, 125-128.
- Akçura, Y. (2019). *Türkçülüğün Tarihi* (5 b.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Akdemir, D. Ş. (2014). Ayrımcılığın İnsan Hakları Boyutu ve 'Pozitif Ayrımcılık'. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(4), 890-908.
- Akgül, A., Kaptı, A., ve Demir, O. Ö. (2015). Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz. *A Journal Of Policy and Strategy*, 1(2), 1-22.
- Akıncı, A. (2014). Milliyetçilik Kuramları. *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 131-150.
- Akıncı, A. (2019). Milliyetçiliğin kökenleri: Etnisite/Ulus(Millet) İlişkisi. *İnsan&İnsan*, 6(21), 413-430.
- Akıncı, Z. (2016). Zorunlu Göç ve İtici Göçün Etkilerine İlişkin Algılar: Diyarbakır Örneği. *T.C Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 32. Balıkesir.
- Aktaş, M. T. (2015, Temmuz). Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Tesam Akademi Dergisi*, 197-219
- Aktürk, Ş. (2006, Eylül). Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler. *Doğu&Batı*(38)
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Uludağ Journal of Economy and Society / B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176

- Altun, A. (2016). Küreselleşme Çağında Milliyetçilik ve Ulus-Devlet. *International Journal Of Academic Value Studies*, 145-160
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (8 b.). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Alver, K. (2018). *Siyasal Eylem Alanı Olarak Kültür, Kültür Sosyolojisi*. (K. Alver, & N. Doğan, Dü) Çizgi Kitabevi.
- Ankaralı, H. Pasin Ö. Karacan B. Tokar M. Künüroğlu M. Çaça M. Özislam M.E. Şahingöz N.B (2017). Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(7), 122-132.
- Anlayışı, E. K. (2020, 12 14). Erikson Kimlik, <http://haticeakova.com/eriksonun-kimlik-anlayisi.htm/> apa. <http://haticeakova.com/eriksonun-kimlik-anlayisi.htm>: <http://haticeakova.com/eriksonun-kimlik-anlayisi.htm> adresinden alındı
- Arai, M. (2016). *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği* (6 b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arsal, S. M. (2018). *Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları* (5 b.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 213-220
- Atsız, H. N. (2015). *Türk Ülküsü* (13 b.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Aydemir, S., ve Şahin, M. C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *Journal of Islamic Research*, 28(3), 359-371
- Aydın, R. (2018). Ulus, Uluslaşma, ve Devlet: Bir Modern Kavram Olarak Ulus Devlet. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 229-256
- Aydınlar Ocağı, A. (tarih yok). *Aydınlar Ocağı*. 04 17, 2021 tarihinde <http://aydinlarocagi.org/amacimiz/> adresinden alındı
- Baltacı, S. (2019). Türkiye'de Kentleşme Yazında "Kırdan Kente Göç". *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Malatya.
- Bars, M. E. (2013). Ziya Gökalp ve Türkçülük Üzerine Bazı Değerlendirmeler. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 38-51
- Bartram, D., ve Monforte, P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar* (2. Baskı). (I. A. Tuncay, Çev.) Hece.
- Başak, C. (2011). Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler. *Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayını*

- Bekçi, E. (tarih yok). *Türkiye Nereye Gidiyor?* 07, 14, 2021 tarihinde Aydınlar Ocağı: <http://aydinlarocagi.org/turkiye-nereye-gidiyor/> adresinden alındı
- Berg, B. L., ve Lune, H. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. Baskı b.). (A. Arı, Çev.) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bilgin, O. (2018). Türk Milliyetçiliği ve Kemalizm Meselesi: Hegemonya, Asimilasyon, Mücadele. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 5(10), s. 331-360
- Boylu, A. A. (2016). Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15), 137-150
- Bozatay, Ş. A. (2018). Türk Milliyetçiliğinin Teşkilatlanmasında Türk Ocaklarının Rolü (1912-1931). *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 121-135.
- Bozkurt, K. (2018). Suriye İç Savaşı: Savaşın Yarattığı Mültecilik Akınının Türkiye ve Avrupa Birliği'ne Yansımaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1(1), 57-70.
- Bulut, M. (2013). Türkçe Eğitimi Ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri Ve Deyimlerin Önemi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 559-575.
- Büyükıylmaz, Y. (2017). Kırsal Göçün Nedenleri ve Sosyo-Ekonomik Etkileri: İstanbul, Küçükçekmece Örneği. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonomi ve Finans Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 21. İstanbul.
- Cebeci, S., ve Öz, S. (2019, Bahar). 18.ve 19. Yüzyıllarda Balkan Milliyetçiliği Üzerine Bir Değerlendirme: Osmanlı Devletinin Dağılması ve Yeni Düşünce Akımı,. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(35), 669-679.
- Cemiyeti, D. (tarih yok). https://tr.wikipedia.org/wiki/Donanma_Cemiyeti/ Apa. 04 04, 2021 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Donanma_Cemiyeti: https://tr.wikipedia.org/wiki/Donanma_Cemiyeti adresinden alındı
- Ceylanlı, Ş. (2020, 05 11). *Kültür ve Türk Kültürü Üzerinde Oynanan Oyunlar*. 06 12, 2021 tarihinde Aydınlar Ocağı: <http://aydinlarocagi.org/kultur-ve-turk-kulturu-uzerinde-oynanan-oyunlar/> adresinden alındı
- Copeaux, E. (2000). *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine* (2 b.). (A. Berkay, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çağlar, T. (2018, Haziran). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 26-49.

- Çağlayan, S. (2006, Güz). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*(17), 67-91
- Çakır, M., & İşcan, İ. H. (2019). Türkiye'deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 177-236.
- Çakran, Ş., ve Eren, V. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(39), 1-30.
- Çalen, M. K. (2019, Bahar). Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp'e göre Türk Milliyetçiliğinin doğuşu ve Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu Dönemi İçin Bir Dönemleştirme Teklifi. *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-16
- Çelik, F. (2006, Temmuz-Aralık). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*(27), 149-170
- Çelik, N. (2013). Max Weber'de Etnisite Kavramı. *Sosyoloji Dergisi*(29), 23-38
- Çiçek, M. F. (2013). Türkiye ve Irak Kürt Ulusal Hareketlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 12. Ankara.
- Çilingir, S. (2007). Avrupa Kimliği ve Ulus-Devlet Modeli. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 44-52
- Çoban, M. (2012, Mart). Milliyetçilik Teorileri. *Türk Yurdu Dergisi*(295), s. 346.
- Çolak, Ç. (2016, Mart). Türk Siyasal Hayatında Türkçülük Fikrinin Gelişmesine Yol Açan Etmenler. *TURAN-SAM Uluslar Arası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 8(29)
- Dalbay, R. S. (2018). Kimlik ve Toplumsal Kimlik Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Dergisi*(31), 161-176
- Demir, E. (2016). Türk Siyasi Tarihinde Milliyetçi-Muhafazakarlık ve Aydınlar Ocağı. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Demir, O. Ö., ve Soyupek, Y. (2015). *Mülteci Krizi Denkleminde AB ve Türkiye: İlkeler, Çıkarlar ve Kaygılar*. Ankara: Global Politika ve Strateji Analiz 6.
- Demirel, D. (2016). Osmanlı Devleti'nde 19.YY'da Balkan Milliyetçiliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 7(18), 137-149
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim: Araştırmaları*, 1(1), 123-144
- Develi, E. S. (2017). 21. Yüzyılda Göç Olgusu: Uluslararası Göç Teorilerinin Ekonomi Politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1343-1353

- Dilaver, F. (2020). Elazığ'da Suriyeli Mülteciler; Elazığ Halkının Suriyeli Mültecilere Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Türkiye'nin Eğitim ve İstihdam Politikaları. *Akademik Orta Doğu Dergisi*, 10(1), 1-22.
- Doğan, D. M. (2013). *İttihad-ı İslam'dan İslamcılığa, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi Sempozyum Tebliğleri* (1 b.).
- Doğan, V. (2021, Mart). Geçici Koruma Kapsamında Ülkemizde Bulunan Suriyelilere Yönelik Değerlendirme. *Türk Yurdu Dergisi*, 110(403), 1-100
- Dolunay, A. (2016). Vatandaşlık Hukuku Temel İlkelerinin Türk Hukuku ve Kıbrıs Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 0(122), 369-416.
- Durgun, G. (2019). Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Süreci ve Türk Milliyetçiliğinin İdealleri Bağlamında Cumhuriyetin İlanı,. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Düzce, M. (2017, Ekim). Emile Durkheim'da Bir Sivil Din Olarak Milliyetçilik ve Vatanseverlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research*, 10(52), 645-653
- Düzova, M. (2010). Türkiye'de 1980 Sonrası Muhafazakar Milliyetçilik ve Modernite Projesi. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*,
- Ekici, F. Y. (2014, Winter). Türk Aile Yapısının Değişim Ve Dönüşümü Ve Bu Değişim Ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(30), 209-224.
- Ekici, S., ve Tuncel, G. (2015, Bahar). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22
- Ekonomisi, S. Y. (tarih yok). <https://www.turkocaklari.org.tr/duyuru/cankaya-subesinden-son-yetmis-yilda-dunya-ekonomisi-ve-turkiye-konferansi-8453> / APA. 04 08, 2021 tarihinde <https://www.turkocaklari.org.tr/duyuru/cankaya-subesinden-son-yetmis-yilda-dunya-ekonomisi-ve-turkiye-konferansi-8453> adresinden alındı
- Ekşi, Z. (2012, Mayıs). Etnik Kimlik İnşası ve Dönüşümü, Sabcajtepe'de Yapılan Niteliksel Bir Araştırma 2010-11. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Erdoğan, M. (2019, Eylül). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler. *Konrad Adenauer Stiftung*, 1-25
- Erdoğan, T. (2013). *Kavramsal ve Kuramsal Açından Göç Olgusu*. Konya: Konya Ticaret Odası Konya Kitabı XVII.

- Erincik, S. (2011). Kimlik ve Çok Kültürcülük Sorunu. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52(2), 219-241
- Erkal, M. E. (2000). Etniklik ve Terör. *Sosyoloji Konferansları*, 0, 43-53
- Erkal, M. E. (2001, Temmuz-Ağustos). Etniklik ve Etnik Grup Kavramları Üzerine. *Türkiye ve Siyaset*(3), s. 33-40
- Erkal, M. E. (2015). *Yeni Türkiye ve Etnik Pazarlama*. Derin Yayınları.
- Erkal, M. E. (2021, 04 09). *Mültecilere Vatandaşlık Verilmesi*. Aydınlar Ocakları: <http://aydinlarocagi.org/ortadogu-karmasasi-ve-multecilere-vatandaslik-verilmesi/> adresinden alındı
- Erkal, M. E. (08.01.2021). *Aydınlar Ocağı Resmi İnternet Sitesi*. 5 4, 2021 tarihinde Aydınlar Ocağı: <http://aydinlarocagi.org/ummet-soslu-yeni-turkiye-oyunu/> adresinden alındı
- Etkileri, S. D. (tarih yok). <https://www.turkocaklari.org.tr/duyuru/nigde-subesi-sohbet-covid-19-salgininin-dunya-ekonomisi-uzerindeki-olasi-etkileri-9999>. 04 12, 2021 tarihinde <https://www.turkocaklari.org.tr/duyuru/nigde-subesi-sohbet-covid-19-salgininin-dunya-ekonomisi-uzerindeki-olasi-etkileri-9999>: adresinden alındı
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Çev.) Kırmızı Yayınları.
- Göç İdaresi. (2021, 08 26). *Göç İdaresi*. Koruma Altındaki Suriyeliler: <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> adresinden alındı
- Gökalp, E. (2014). Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 279-98
- Gökalp, Z. (2018). *Türkçülüğün Esasları* (7 b.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Gökçe, M. (2018, Ekim). Türk Dünyası Ortak Türk Tarihi Ders Kitabı. *Türk Yurdu Dergisi*, 107(374), 1-100
- Göksedef, E. (2021, 03 15). *Suriye'de savaşın 10 yılında 10 kritik dönüm noktası*. 08 26, 2021 tarihinde BBC NEWS: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56377932> adresinden alındı
- Göksel, N. (2007). Gençlerde Giyim Modası ve Kimlik İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*(1), 48-53
- Göver, İ. H., ve Şenol, D. (2017). Toplumsal Bir Olgu Olarak Suç: Sosyolojik Bir Analiz. *Journal Of Current Researches on Social Sciennes*, 7(2), 191-208
- Güder, S. (2016). Milliyetçilik Tartışmalarında Tarih ve Geçmişin Rolü: Eric J. Hobsbawm ve Anthony D.Smith'in Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *İnsan&Toplum*, 6(2), 7-25

- Gül, V., ve Kolb, S. (2009). Almanya'da Yaşayan Genç Türk Hastalarda Kültürel Uyum, İki Kültürlülük ve Psikiyatrik Bozukluklar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 138-143.
- Gülfer, S., ve Öner, I. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Ortadoğu Analiz*, 6(61), 42-45.
- Güllü, İ. (2014). Suç Olgusuna Teorik Ve Eleştirel Bir Yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 104-107.
- Güllüpinar, F. (2012, Nisan-Eylül). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(4), 53-85
- Gündüz, M., & Yıldız, M. C. (2008, Yaz). Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(25), 123-138
- Gürgür, N. (2021, 01 30). *Dış Politikalarımızda Yeni Sayfalar Açılması Gerekliyor*. 07 11, 2021 tarihinde Türk Ocakları Resmi İnternet Sitesi: <https://www.turkocaklari.org.tr/duyuru/dis-politikalarimizda-yeni-sayfalar-acilmasi-gerekliyor-10217> adresinden alındı
- Hobsbwm, E. J. (1993). *1970'den günümüze Milletler ve Milliyetçilik* (1 b.). (O. Akınhay, Çev.)
- Hocaoğlu, D. (2000, Temmuz). Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliği ve Batı Milliyetçilik Gelişmeleri. *Türk Ocakları Yüzyıllığı, Türk Yurdu Yayınları: 66, Yıllık Dizisi:2*, 59-111
- Hocaoğlu, D. (2004). Bir Milliyetçilik Analizi. *Yeniçağ*, 1(68).
- İnce, C. (2019, Haziran). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2528-9535
- İnce, N., Kanlı, İ. B., ve Eryiğit, B. H. (2017). İnsan Hakkı Olarak Konut Hakkı. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 21-36
- KAGED. (tarih yok). *Barınma Hakkına Erişimde Ayrımcılık*. İnsan Hakları Ortak Platformu. Kapasite Geliştirme Derneği.
- Kantar, G. (2019, Temmuz-Ağustos-Eylül). Milliyetçilik Anlayışının Atatürk Dönemi Türk Yönetim Sistemine Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, s. 2141-2156
- Kap, D. (2014, Aralık). Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları. *Akademik Perspektif Dergisi*, 30-35
- Kara, P., ve Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*(467), 153-162
- Karaca, K. (tarih yok). *Milliyetçi Türkiye Milliyetçi-Toplumcu Düzen* (11 b.).

- Keleş, H. Ç., ve Doğanay, Ü. (2016). Yazılı Basında Suriyeli Mülteciler; Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerçeklerinin İnşası. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 143-184
- Kesebir, M. (2018). 2008 Küresel Finansal Kriz ve Bu Krizin Türkiye'deki Ekonomik Göstergelere Etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 531-538
- Kılıç, A. F. (2007). Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 37-59.
- Kjahia, S. (2020). *Millet ve Milliyetçilik Kavramları Etrafında Mehmet Akif'in Eseri ve Arnavut Aydınlarını Yorumları*. İstanbul.
- Koçak, Y., ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(3), s. 164-166.
- Kodal, T. (2014). Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 0(52), 295-314
- Konuralp, E. (2018). Kimliğin Etni ve Ulus Arasında Salınımı: Çokkültürcülük mü Yeniden Kabilecilik Mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2), 133-146
- Korkın, E. (2020). Merkez-Çevre Ayrımında Beyaz-Zenci Türk Ayrımına Türk Siyasal Hayatında Sosyal Bölünme. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 5(2), 250-265
- Köktürk, M. (2016). *Eleştirel yazılar-1, Millet ve Milliyetçilik*. Ötüken Yayınevi.
- Kubbani, A. (2019). Türkiye'de Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Göç Travmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. Konya.
- Kurt, İ. (2018, Ocak). Kültürel Çöplüğe Doğru. *Türk Yurdu Dergisi*, 107(365), 1-100
- Kurumu, T. T. (tarih yok). *Türk Tarih Kurumu*. 07 14, 2021 tarihinde Türk Tarih Kurumu: <https://www.ttk.gov.tr/tarihce/> adresinden alındı
- Kuveloğlu, D. (2020, 08). Dili Olmayanın Hikayesi Yoktur. *Türk Yurdu Dergisi*, 109(396), 1-100
- Küçükkebe, M. (2018). Etnomüzikoloji Alanında Bir Analiz Aracı: Kimlik Kavramı. *Eurasian Journal Of Music and Dance Dergisi*(13), 118-132
- Küçükkale, Y. (2015, 12 12). *Giresun Şubesinde Son Dönem Türkiye Ekonomisi Konuşuldu*. 07 10, 2021 tarihinde Türk Ocakları Resmi İnternet Sitesi: <https://www.turkocaklari.org.tr/duyuru/giresun-subesinde-son-donem-turkiye-ekonomisi-konusuldu-5996> adresinden alındı

- Marshall, G. (1999). *Sosyoloj Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mülteciler Derneği. (2021, 08 26). *Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Ağustos 2021*. 08 26, 2021 tarihinde Mülteciler Derneği: https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyelisayisi/?gclid=CjwKCAjw95yJBhAgEiwAmRrutECr3VTlfsqnmkByOToiPTO3V34RyiLvaTxrRA2mccXowipsRqTeuRoC1u0QAvD_BwE adresinden alındı
- Odabaşı, A. (2006, Eylül). 2. Meşrutiyet Dönemi Fikir Dergilerinden “Genç Kalemler”. *Marmara Üniversitesi Doktora Tezi*
- Odabaşoğlu, A. N. (2020). Farklı Engel Türüne Sahip Bireylerin Dijital Eşitsizlik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. 12. Ankara.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.
- Ölçekli, H. (2020, Aralık). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(4), 664-690
- Örnek, S. (2017). Süryani Milliyetçiliği ve Dinamiklerinin Tarihsel Analizi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 15. İstanbul.
- Öz, M. (2012, Ekim). Milliyetçiliği Doğru Anlamak. *Türk Yurdu Dergisi*, 32(302)
- Öz, M. (2019, Şubat). Beka ve Siyaset. *Türk Yurdu Dergisi*, 108(378), 1-100
- Öz, M. (2021, Şubat). Önceliğimiz Türkiye'dir. *Türk Yurdu Dergisi*, 110(402), 1-100
- Özcan, E. E. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183-215
- Özcan, F. Y. (2011, Ocak). Bir Aydın Hareketi Olarak Aydınlar Ocağı ve Türk Siyasetine Etkileri. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi*
- Özcanbaz, M. (2013). Çağdaş Türk Düşünce Tarihinin Oluşumunda Aydınlar Ocağı'nın Yeri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı*, 58-61. Çorum.
- Özcanbaz, M. (2014). *Bir Sivil Siyaset Modeli: Aydınlar Ocağı*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Özdağ, Ü. (2020). İYİ Partili Ümit Özdağ'dan Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Dikkat Çeken Uyarı. *Türkiye'nin ve bölgemizin gerçek beka sorunu Suriyeliler*. Kahramanmaraş: Yeniçağ. 07 09, 2021 tarihinde <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-269249h.htm> adresinden alındı

- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye'ye Etkileri. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 114-140.
- Özdemir, E. (2017, Mayıs). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), 116-136.
- Özen, Y. (2014, Temmuz-Aralık). Türk Milli Kültüründe Değerler Ve Değerlerin Milletleşmeye Etkisi. *Hikmet Yurdu*, 7(14), 59-87
- Özgen, M. V. (2017). *Milliyetçilik Kuramları Umut Özkırmılı*. Ankara: DoğuBatı Yayınları.
- Özkırmılı, U. (1999). *Milliyetçilik Kuramları, Eleştirel Bir Bakış*.
- Özkırmılı, U. (2005). *Milliyetçilik Üzerine Güncel Tartışmaları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özmen, S., ve Erdem, R. (2018). Damgalamanın Kavramsal Çerçevesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 23(1), 185-208
- Öztek, İ. (tarih yok). *Stratejik Ortaklarımız Bizi Aldatıyor mu?* 07, 14, 2021 tarihinde Aydınlar Ocağı: <http://aydinlarocagi.org/stratejik-ortaklarımız-bizi-aldatiyor-mu-2/> adresinden alındı
- Özyurt, C. (2005). Dilde ve Edebiyatta Uluslaşma: Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi. *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 2(5), 53-79
- Poyraz, Y. (2012). Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2), 53-69
- Ritzer, G., ve Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. (H. Hülür, Çev.) De Ki Basım.
- Sağır, M. Ö., ve Akıllı, H. S. (2004, Mayıs). Etnisite Kuramları ve Eleştirisi. *C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 1-22
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat*(5), 33-44
- Saklı, A. R. (2012, Kasım-Aralık). Osmanlı Döneminde Türk Milliyetçiliği. *Akademik Bakış Dergisi*(33), 1-16
- Sarıkaya, M. E. (2019, Haziran). Sosyolojik Açından Göç ve Kültürler Arası Etkileşim: Suriyeli Göçmenler Örneği. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 30.
- Sarıncay, Y. (2008). *Türk Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türk Ocakları*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.

- Savar, E., & Kedikli, U. (2019). Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(4), 1119-1142.
- Savrun, E. (2019). *Milliyetçilik tipolojileri-Modern Milliyetçi*. Nobel Yayınevi.
- Saygın, S., ve Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.
- Schrijer, B. B. (2018). Vatandaşlık Hakkının Kapsamı ve Egemenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi-Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 199-265.
- Sepetcioğlu, T. E. (2014, Ocak). İki Tarihsel "Eski" Kavram, Bir Sosyo-Kültürel "Yeni" Kimlik: Mübadele Nedir, Mübadiller Kimlerdir. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 49-83.
- Sevim, K. (2020). Sosyal Çalışma ve Damga. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 44-54
- Sırma, Ç. S. (2018). Gençlerde Zayıflama Davranışının Aile Yaşam Memnuniyeti Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi. 37. Ankara.
- Smith, A. D. (1994). *Milli Kimlik* (1 b.). (B. S. Şenel, Çev.) İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (2013). *Milliyetçilik*. (Ü. H. Yolsal, Çev.) Ankara: Atıf Yayınları.
- Sönmez, R. (tarih yok). *Cumhuriyet ve Demokrasi*. 07 19, 2021 tarihinde Aydınlar Ocakları: <http://aydinlarocagi.org/cumhuriyet-ve-demokrasi/> adresinden alındı
- Süleymanlı, A. (2017, Eylül). Göç ve Mülteci Sorunu. *Türk Yurdu Dergisi*, 106(361), 1-100
- Süleymanov, A. (2017, Eylül). Suriyelilerin Türk Toplumunda Toplumsal Uyum ve Sosyal Kabul Düzeyi. *Türk Yurdu Dergisi*, 106(361), 1-100
- Sütçü, T. (2014). Türkçede Vatan ve Vatanseverlik. *Türk Yurdu Dergisi*, 103(304), 1-100.
- Şahin, Y. (2013). Çatışma Kuramları ve Kimlik Temelli Çatışmalar; Teorik Bir Giriş. *Barış Araştırmaları Ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(1), s. 32-55.
- Şimşek, S. (2002). Günümüzün Kimlik Sorunu ve Bu Sorunun Yaşandığı Temel Çatışma Eksenleri. *U.Ü.Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 29-39
- Şimşek, U. (2009). Milliyetçilikler ve Millet Oluşumu Üzerine Bir İnceleme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 81-96

- Şura, 4. (2021, 04 09). *49.Büyük Şurası Sonuç Bildirgesi*. Aydınlar Ocakları: <http://aydinlarocagi.org/aydinlar-ocaklari-49-buyuk-surasi-sonuc-bildirgesi/> adresinden alındı
- Takvul, U. (2007). Kültürel Etkileşim Açısından On İki Hayvanlı Türk Takviminin Yayılışı. *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, 4(1), 25-45.
- Taş, K., ve Göksüçukur, B. (2019, Temmuz-Aralık). Osmanlı Dönemi Batıcılık, İslamcılık, Türkçülük Fikir Akımları ve Din. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 22(56), s. 463-488
- Taşcıoğlu, Ö. L. (2018). Vatan Kavramı ve Türk Milleti İçin Vatanın Önemi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(71), 221-230
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116
- Temsilciliği, B. M. (tarih yok). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği.
- Tokluoğlu, C. (2013). Ziya Gökalp ve Türkçülük. *Ankara Üniversitesi SFB Dergisi*, 68(3), 113-139
- Toprak, A. (2019, Bahar). Türk Kültüründe Misafirperverlik ve Sofra Açmak/Sofra Çekmek. *Mecmua, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 74-81.
- Töre, N. (2017). Değişen Dünyada Vatandaşlık. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 0(10), 553-595.
- TUİK. (2021, Haziran 15). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*. 6 25, 2021 tarihinde TUİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2020-37404> adresinden alındı
- TUİK. (2021, Mart 18). *İşgücü İstatistikleri, I. Çeyrek: Ocak - Mart, 2021*. 09 25, 2021 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-I.-Ceyrek:-Ocak--Mart,-2021-37545> adresinden alındı
- Tuna, K. (2018). *Dil ve Kimlik, Kültür Sosyolojisi*. (K. Alver, ve N. Doğan, Dü) Çizgi Kitabevi.
- Tunç, A. Ş. (2015, Temmuz). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri; Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 29-63
- Tunç, H. B. (2018). Türkiye'de İç Göçlerin Shift Share Analizi İle İncelemesi. *T.C Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi*, 31. Isparta.

- Türk Dil Kurumu Ansiklopedisi. (1996). <https://islamansiklopedisi.org.tr/genc-kalemler>. 01 16, 2021 tarihinde <https://islamansiklopedisi.org.tr/genc-kalemler>: <https://islamansiklopedisi.org.tr/genc-kalemler> adresinden alındı
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2021). <https://sozluk.gov.tr/apa>. 05 21, 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/>: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türk Kızılayı, 2. Y. (2017). *Türk Kızılayı, 2017 Yılı Göç İstatistik Raporu*.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*(25), 145-157
- Türkdoğan, O. (1999). *Etnik Sosyoloji*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Türkkan, O. R. (2006). *Türkçülüğün Yeni Esasları: Yükselen Milliyetçilik* (2 b.). Pozitif Yayınları.
- Türkmenoğlu, M. A. (2019, Ağustos). Osmanlı Devletini Kurtarma Planı: Osmanlıcılık. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(2), s. 408-427
- Türkölmez, O. (2020, Haziran). Türkiye'de İktidar Stratejilerinin Bir Zihniyet Olarak Milliyetçilik Üzerinden Okunması: Yön-Devrim ve Aydınlar Ocağı Örneği. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi*.
- Uçar, F. (2018). Türk Düşüncesinde Osmanlıcılık Fikrinin Ortaya Çıkışı ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(18), 81-108
- Ugan, A. A. (2018, Nisan). Türk Milliyetçiliği İdeolojisinin Gelişim Süreci ve Küreselleşmenin Türk Milliyetçiliği Üzerindeki Etkileri. *SOBİDER, Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(22), s. 515-531
- Ulucan, D. (2014). Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 369-389.
- Uzun, T. (2000). Osmanlı Devletinde Milliyetçilik Hareketleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*(4), 257-275.
- Ünlü, T. (2009). Eşitlik İlkesi ve Pozitif Ayrımcılık. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı.
- Üstel, F. (2017). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)* (4 b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wallace, R. A., & Wolf, A. (2015). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi* (6 b.). (L. Elburuz, & M. R. Avas, Çev.) Doğubatı.
- Weber, M. (2004). *Sosyoloji Yazıları*. (T. Parla, Çev.) İletişim Yayınları.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum* (Cilt 1). Yarın Yayınları.

- Wikipedia. (2021, 04 05). *Türk Tarih Kurumu*. 07 13, 2021 tarihinde Wikipedia: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Tarih_Kurumu#Kurum_tarih%C3%A7esi adresinden alındı
- Yahşi, F. (2017). Modernleşme Kavramı Çerçevesinde Ernest Gellner'in Milliyetçilik Kuramına Bakış. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6(18), 699-709
- Yalçınmer, R. (2014). Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(1), 189-215
- Yaman, A. (2016, Ocak-Haziran). Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 94-127
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Kaygı*, 20, s. 225-237
- Yayak, A. (2018). Etnik Kimlik Algısının Dört Boyutu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 7(2), 778-788
- Yazıcı, K. (2016, Bahar). Yeni Türk Devletlerinin Posta Pullarında Türk Kimliği ve Kültürü. *Bilgi*(77), 83-108
- Yeşil, S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka. *KMU İİBF Dergisi*, 11(16), 100-131.
- Yeter, E. (2018). Suriyeli Göçmen Kadınların Dini-Kültürel Kimlik Oluşturmalarında Yerel Dini Kültürün Etkisi: Kahramanmaraş Örneği. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 99-126.
- Yiğitoğlu, A. İ. (2005, Ocak-Haziran). 2001 Krizi Sonrası Dönemde Türkiye Ekonomisinin ve Bankacılık Sektörünün Değerlendirilmesi. *Sosyo-Ekonomi*, 1, s. 118-120.
- Yiğittepe, L., ve Battır, O. (2019, Yaz). Yeni Zelanda Terör Saldırısının Tipolojisi; Etnisite Kuramları Çerçevesinde Eleştirel Bir Değerlendirme. *Akev Akademi Dergisi*, 23(79), 277-296.
- Yıldırım, E. (2016). Millet ve Milliyetçiliğe Dair Kavramlar ve Sınıflandırmaların Ötesinde: Yeni Bir Model Önerisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(28), 123-141
- Yıldız, M. C. (1999). Osmanlının Son Dönemindeki Üç Düşünce Akımının Sosyolojik Analizi: Batılılaşma, İslamcılık ve Milliyetçilik. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(4). 279-301
- Yıldız, R., ve Demir, S. (2003). Milli Kimliğin Oluşumunda Zihniyet. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(8), 1-25
- Yılmaz, E. A. (2019). Uyum Teorileri Çerçevesinde Suriyelilerin Türkiye'ye Entegrasyon Süreci. *Turkish Studies*, 14(5), 287-302.

- Yücel, G., ve Bölükbaşı, Y. Z. (2019). Türk Milliyetçiliğinde Yol Ayrımı: 3 Mayıs 1944 Irkçılık-Turancılık Davası, *Milliyetçilik Araştırma Dergisi*, 1(2), 5-34
- Zeytinoğlu, E. (2010). Ayrımcılık Yasağına Genel Bir Bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 115-134.
- Zorlu, M. (2018). Türkçülük Temelinde Türkiye Cumhuriyeti'nin İdeoloğu: Ziya Gökalp. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. Çorum.

EKLER

(Görüşme Formu)

TÜRK MİLLİYETÇİLERİ'NİN SURİYELİ MÜLTECİLER MESELESİNE İLİŞKİN
DÜŞÜNCELERİ

(Türk Ocakları ve Aydınlar Ocakları Örneği)

Elinizdeki Görüşme Formunda, Prof.Dr. Kamil KAYA'nın danışmanlığında yürütülen Yüksek Lisans Tezi için hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mülteciler hakkındaki düşüncelerini tespit etmeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Araştırmanın tespitleri, sorulara verilen cevapların doğru olduğu varsayımına dayanır. Bundan dolayı görüşmede yer alan soruların doğru ve eksiksiz olarak cevaplandırılması son derece önemlidir. Elde edilecek veriler, hiçbir şekilde özel çıkarlar için değil, sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve yardımdan dolayı teşekkür ederim.

Burak Çalışkan

İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tez Öğrencisi

1-Aşağıdaki kurumlardan hangisine mensupsunuz?

1)-Aydınlar Ocağı ( ) 2)-Türk Ocağı ( ) 3)-Her ikisinin de üyeyim ( )

2-Kısaca Kendinizi Tanıtır mısınız? (Yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek vb.)

3-Mültecilerin ülkemize gelmesini nasıl karşılıyorsunuz? (lütfen empati yaparak açıklayınız)

4-Şimdiye kadar Suriyeli bir mülteci ile iletişime geçtiniz mi? (Bakış açınız değişti mi?)

5-Ülkemizde bulunan mültecilerin yaşam koşulları hakkında ne düşünüyorsunuz?

6-Mültecilerin halkın arasına karışması konusunda ne düşünüyorsunuz?

7-Türkiye'nin Suriyeli mülteciler için hazırladığı kampları yeterli buluyor musunuz? Neden?

8-Sizce, mültecilerin ülkemizdeki barınma olanağı nasıl sağlanmalı? (çadır kent vb.)

9-Türkiye'nin Suriyeli mülteci politikalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sizce, Türkiye bu konuda nasıl bir politika izlemeli?

10-Sizce, vatandaşların Suriyeli mültecilere yükselen tepkilerinin sebepleri nelerdir?

11-Sizce, Suriyeli mülteciler, Türkiye'deki çalışma hayatını nasıl etkiledi? (ucuz işgücü vb.)

12-Mültecilerin düşük ücretli işlerde çalıştırılmasını nasıl karşılıyorsunuz?

Sizce, bu konuda nasıl bir politika izlemeli?

13-Mültecilere yeterince iş imkânı sağlandığını düşünüyor musunuz?

14-Mültecilerin Türkiye'de işyeri açmaları konusunda ne düşünüyorsunuz? (alış-veriş vb.)

15-Şimdiye kadar mültecilere herhangi bir maddi-manevi yardım yaptınız mı?

Yaptıysanız hangi yolla, kurum-kuruluş vb. aracılığıyla...?

- 16-Suriyeli mültecilerin kültürel yapımız üzerinde nasıl bir etki yaptığını düşünüyorsunuz?
- 17-Suriyedeki iç karışıklık sona erdiğinde ülkemizdeki mültecilerin ülkelerine geri dönüp dönmemesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 18-Sizce, Türkiye'nin en çok Suriyeli mülteci bulduran ülke olmasının sebebi nedir? Bu durumu Türkiye ekonomik olarak kaldırabilirdi mi?
- 19-Suriyeli mültecilerin Türkiye'nin ekonomik yapısı üzerindeki boyutu konusunda ne düşünüyorsunuz? Sizce, Türkiye bunu nasıl telafi edilebilir?
- 20-“*Suriyeli Mültecilerin milli güvenliğimizi tehdit eden bir unsur olduğu*” şeklinde ileri sürülen görüşler hakkında ne düşünüyordunuz?
- 21-Ülkemizdeki Suriyeli mülteciler hakkında en çok hangi konularda endişe duyuyorsunuz?
- 22-Mültecilerin suç işleme potansiyeli (hırsızlık-suç-tecavüz vb.) bakımından bir güvenlik sorunu oluşturduğunu düşünüyor musunuz?
- 23-Sizce, Türk toplumu Suriyeli mültecilere karşı nasıl bir tutum sergiledi?
- 24-Sosyal medyada yer alan; “*Türk askeri Suriye’de savaşıyor. Suriyeli mülteciler ise sahillerde nargile içiyor. Eli silah tutan her Suriyeli kendi topraklarını savunması gerekir*” şeklindeki tartışmaya nasıl bakıyorsunuz?
- 25-Sizce, Türkiye 4 milyona yakın Suriyeli mültecinin Avrupa’ya açılan sınır kapılarını açma politikasını kullanmalı mı? Neden?
- 26-Sizce, 2011 yılından günümüze Türk toplumunun mültecilere karşı tutumunda bir değişim oldu mu? Oldu ise ne gibi değişimler oldu?
- 27-Mültecilerin eğitim ve sağlık sorunlarına yönelik düşünceleriniz nelerdir? Bu konudaki uygulamalar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 28-Sizce, devlet Mültecilere pozitif ayrımcılık yapıyor mu / yapmalı mı?
- 29-Mültecilere vatandaşlık verilip-verilmemesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- 30-Sizce, toplumda mültecileri ötekileştirme-etiketleme gibi tutumların sebebi nedir?
- 31-Mültecilerin Türk Kültürüne uyum sağlaması konusundaki gözleminiz nedir?
- 32-Aynı dine mensup olmanın toplumun mültecilere karşı tavrını etkilediğini düşünüyor musunuz? Etkiledi ise nasıl?
- 33-Sizce, toplumda mültecilerden en çok hangi konularda rahatsızlık duyulmaktadır?
- 34-Aynı mahallede ya da aynı apartmanda yaşamak ister misiniz? Neden?
- 35-Çocuğunuz (varsa) aynı sınıfta eğitim almasını ister misiniz? Neden?
- 36-(Ek olarak); Mülteciler hakkında eklemek istediğiniz kişisel görüşleriniz nelerdir?